។ នមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

ខុទ្ទកនិកាយេ

ជាតក-អដ្ឋកថា

(សត្តមោ ភាគោ)

២២. មហានិបាតោ

[៥៤៣] ៦. ភូរិទត្តជាតកវណ្ណនា

នគរកណ្ឌំ

យំ កិញ្ចិ រតនំ អត្ថីតិ ឥទំ សត្ថា សាវត្ថិំ ឧបនិស្សាយ ជេតវនេ វិហរន្តោ ឧបោសថិកេ ឧបាសកេ អារព្ភ កថេសិ។ តេ កិរ ឧបោសថទិវសេ បាតោវ ឧបោសថំ អធិដ្ឋាយ ទានំ ទត្វា បច្ឆាភត្តំ គន្ធមាលាទិហត្ថា ជេតវនំ គន្ត្វា ធម្មស្សវនវេលាយ ឯកមន្តំ និសីទិំសុ។ សត្ថា ធម្មសភំ អាគន្ត្វា អលង្កតពុទ្ធាសនេ និសីទិត្វា ភិក្ខុសង្ឃំ ឱលោកេត្វា ភិក្ខុអាទីសុ បន យេ អារព្ភ ធម្មកថា សមុដ្ឋាតិ, តេហិ សទ្ធិំ តថាគតា សល្លបន្តិ, តស្មា អជ្ជ ឧបាសកេ អារព្ភ បុព្ពចរិយប្បដិសំយុត្តា ធម្មកថា សមុដ្ឋហិស្សតីតិ ញត្វា ឧបាសកេហិ សទ្ធិំ សល្លបន្តោ "ឧបោសថិកត្ថ, ឧបាសកា"តិ ឧបាសកេ បុច្ឆិត្វា "អាម, ភន្តេ"តិ វុត្តេ "សាធុ, ឧបាសកា, កល្យាណំ វោ កតំ, អបិច អនច្ឆរិយំ ខោ បនេតំ, យំ តុម្ហេ មាទិសំ ពុទ្ធំ ឱវាទទាយកំ អាចរិយំ លភន្តា ឧបោសថំ ករេយ្យាថ។ បោរាណបណ្ឌិតា បន អនាចរិយកាបិ មហន្តំ យសំ បហាយ ឧបោសថំ ករិំសុយេវា"តិ វត្វា តេហិ យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តោ នាម រាជា រជ្ជំ ការេន្តោ បុត្តស្ស ឧបរជ្ជំ ទត្វា តស្ស មហន្តំ យសំ ទិស្វា "រជ្ជម្បិ មេ គណ្ហេយ្យា"តិ ឧប្បន្នាសង្កោ "តាត, ត្វំ ឥតោ និក្ខមិត្វា យត្ថ តេ រុច្ចតិ, តត្ថ វសិត្វា មម អច្ចយេន កុលសន្តកំ រជ្ជំ គណ្ហាហី"តិ អាហ។ សោ "សាធូ"តិ សម្បដិច្ឆិត្វា បិតរំ វន្ទិត្វា និក្ខមិត្វា អនុបុព្ពេន យមុនំ គន្ត្វា យមុនាយ ច សមុទ្ទស្ស ច បព្ពតស្ស ច អន្តរេ បណ្ណសាលំ មាបេត្វា វនមូលផលាហារោ បដិវសតិ។ តទា សមុទ្ទស្ស ហេដ្ឋិមេ នាគភវនេ ឯកា មតបតិកា នាគមាណវិកា អញ្ញាសំ សបតិកានំ យសំ ឱលោកេត្វា កិលេសំ និស្សាយ នាគភវនា និក្ខមិត្វា សមុទ្ទតីរេ វិចរន្តី រាជបុត្តស្ស បទវលញ្ជំ ទិស្វា បទានុសារេន គន្ត្វា តំ បណ្ណសាលំ អទ្ទស។ តទា រាជបុត្តោ ផលាផលត្ថាយ គតោ ហោតិ។ សា បណ្ណសាលំ បវិសិត្វា កដ្ឋត្ថរណញ្ចេវ សេសបរិក្ខារេ ច ទិស្វា ចិន្តេសិ "ឥទំ ឯកស្ស បព្ពជិតស្ស វសនដ្ឋានំ, វីមំសិស្សាមិ នំ 'សទ្ធាយ បព្ពជិតោ នុ ខោ នោ'តិ, សចេ ហិ សទ្ធាយ បព្ពជិតោ ភវិស្សតិ នេក្ខម្មាធិមុត្តោ, ន មេ អលង្កតសយនំ សាទិយិស្សតិ។ សចេ កាមាភិរតោ ភវិស្សតិ, ន សទ្ធាបព្ពជិតោ, មម សយនស្មិំយេវ និបជ្ជិស្សតិ។ អថ នំ គហេត្វា អត្តនោ សាមិកំ កត្វា ឥធេវ វសិស្សាមី"តិ។ សា នាគភវនំ គន្ត្វា ទិព្ពបុប្ផានិ ចេវ ទិព្ពគន្ធេ ច អាហរិត្វា ទិព្ពបុប្ផសយនំ សជ្ជេត្វា បណ្ណសាលាយំ បុប្ផូបហារំ កត្វា គន្ធចុណ្ណំ វិកិរិត្វា បណ្ណសាលំ អលង្ករិត្វា នាគភវនមេវ គតា។

រាជបុត្តោ សាយន្ហសមយំ អាគន្ត្វា បណ្ណសាលំ បវិដ្ឋោ តំ បវត្តិំ ទិស្វា "កេន នុ ខោ ឥមំ សយនំ សជ្ជិត"ន្តិ ផលាផលំ បរិភុញ្ជិត្វា "អហោ សុគន្ធានិ បុប្ផានិ, មនាបំ វត កត្វា សយនំ បញ្ញត្ត"ន្តិ ន សទ្ធាបព្ពជិតភាវេន សោមនស្សជាតោ បុប្ផសយនេ បរិវត្តិត្វា និបន្នោ និទ្ទំ ឱក្កមិត្វា បុនទិវសេ សូរិយុគ្គមនេ ឧដ្ឋាយ បណ្ណសាលំ អសម្មជ្ជិត្វា ផលាផលត្ថាយ អគមាសិ។ នាគមាណវិកា តស្មិំ ខណេ អាគន្ត្វា មិលាតានិ បុប្ផានិ ទិស្វា "កាមាធិមុត្តោ ឯស, ន សទ្ធាបព្ពជិតោ, សក្កា នំ គណ្ហិតុ"ន្តិ ញត្វា បុរាណបុប្ផានិ នីហរិត្វា អញ្ញានិ បុប្ផានិ អាហរិត្វា តថេវ នវបុប្ផសយនំ សជ្ជេត្វា បណ្ណសាលំ អលង្ករិត្វា ចង្កមេ បុប្ផានិ វិកិរិត្វា នាគភវនមេវ គតា។ សោ តំ ទិវសម្បិ បុប្ផសយនេ សយិត្វា បុនទិវសេ ចិន្តេសិ "កោ នុ ខោ ឥមំ បណ្ណសាលំ អលង្ករោតី"តិ? សោ ផលាផលត្ថាយ អគន្ត្វា បណ្ណសាលតោ អវិទូរេ បដិច្ឆន្នោ អដ្ឋាសិ។ ឥតរាបិ ពហូ គន្ធេ ចេវ បុប្ផានិ ច អាទាយ អស្សមបទំ អគមាសិ។ រាជបុត្តោ ឧត្តមរូបធរំ នាគមាណវិកំ ទិស្វាវ បដិពទ្ធចិត្តោ អត្តានំ អទស្សេត្វា តស្សា បណ្ណសាលំ បវិសិត្វា សយនំ សជ្ជនកាលេ បវិសិត្វា "កាសិ ត្វ"ន្តិ បុច្ឆិ។ "អហំ នាគមាណវិកា, សាមី"តិ។ "សសាមិកា អស្សាមិកាសី"តិ។ "សាមិ, អហំ បុព្ពេ សសាមិកា, ឥទានិ បន អស្សាមិកា វិធវា"។ "ត្វំ បន កត្ថវាសិកោសី"តិ? "អហំ ពារាណសិរញ្ញោ បុត្តោ ព្រហ្មទត្តកុមារោ នាម"។ "ត្វំ នាគភវនំ បហាយ កស្មា ឥធ

វិចរសី”តិ? “សាមិ, អហំ តត្ថ សសាមិកានំ នាគមាណវិកានំ យសំ ឱលោកេត្វា កិលេសំ និស្សាយ ឧក្កណ្ឋិត្វា តតោ និក្ខមិត្វា សាមិកំ បរិយេសន្តី វិចរាមី”តិ។ “តេន ហិ ភទ្ទេ, សាធុ, អហម្បិ ន សទ្ធាយ បព្ពជិតោ, បិតរា បន មេ នីហរិតត្តា ឥធ វសាមិ, ត្វំ មា ចិន្តយិ, អហំ តេ សាមិកោ ភវិស្សាមិ, ឧភោបិ ឥធ សមគ្គវាសំ វសិស្សាមា”តិ។ សា “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិ។ តតោ បដ្ឋាយ តេ ឧភោបិ តត្ថេវ សមគ្គវាសំ វសឹសុ។ សា អត្តនោ អានុភាវេន មហារហំ គេហំ មាបេត្វា មហារហំ បល្លង្កំ អាហរិត្វា សយនំ បញ្ញបេសិ។ តតោ បដ្ឋាយ មូលផលាផលំ ន ខាទិ, ទិព្ពអន្នបានមេវ ភុញ្ជិត្វា ជីវិកំ កប្បេសិ។

អបរភាគេ នាគមាណវិកា គព្ភំ បដិលភិត្វា បុត្តំ វិជាយិ, សាគរតីរេ ជាតត្តា តស្ស “សាគរព្រហ្មទត្តោ”តិ នាមំ ករឹសុ។ តស្ស បទសា គមនកាលេ នាគមាណវិកា ធីតរំ វិជាយិ, តស្សា សមុទ្ទតីរេ ជាតត្តា “សមុទ្ទជា”តិ នាមំ ករឹសុ។ អថេកោ ពារាណសិវាសិកោ វនចរកោ តំ ឋានំ បត្វា កតបដិសន្ថារោ រាជបុត្តំ សញ្ជានិត្វា កតិបាហំ តត្ថ វសិត្វា “ទេវ, អហំ តុម្ហាកំ ឥធ វសនភាវំ រាជកុលស្ស អារោចេស្សាមី”តិ តំ វន្ទិត្វា និក្ខមិត្វា នគរំ អគមាសិ។ តទា រាជា កាលមកាសិ។ អមច្ចា តស្ស សរីរកិច្ចំ កត្វា សត្តមេ ទិវសេ សន្និបតិត្វា “អរាជកំ រជ្ជំ នាម ន សណ្ឋាតិ, រាជបុត្តស្ស វសនដ្ឋានំ វា អត្ថិភាវំ វា ន ជានាម, ផុស្សរថំ វិស្សជ្ជេត្វា រាជានំ គណ្ហិស្សាមា”តិ មន្តយឹសុ។ តស្មិំ ខណេ វនចរកោ នគរំ បត្វា តំ កថំ សុត្វា អមច្ចានំ សន្តិកំ គន្ត្វា “អហំ រាជបុត្តស្ស សន្តិកេ តយោ ចត្តារោ ទិវសេ វសិត្វា អាគតោម្ហី”តិ តំ បវត្តិំ អាចិក្ខិ។ អមច្ចា តស្ស សក្ការំ កត្វា តេន មគ្គនាយកេន សទ្ធិំ តត្ថ គន្ត្វា កតបដិសន្ថារា រញ្ញោ កាលកតភាវំ អារោចេត្វា “ទេវ, រជ្ជំ បដិបជ្ជាហី”តិ អាហំសុ។

សោ “នាគមាណវិកាយ ចិត្តំ ជានិស្សាមី”តិ តំ ឧបសង្កមិត្វា “ភទ្ទេ, បិតា មេ កាលកតោ, អមច្ចា មយ្ហំ ឆត្តំ ឧស្សាបេតុំ អាគតា, គច្ឆាម, ភទ្ទេ, ឧភោបិ ទ្វាទសយោជនិកាយ ពារាណសិយា រជ្ជំ ការេស្សាម, ត្វំ សោឡសន្នំ ឥត្ថិសហស្សានំ ជេដ្ឋិកា ភវិស្សសី”តិ អាហ។ “សាមិ, ន សក្កា មយា គន្តុ”ន្តិ។ “កឹការណា”តិ? “មយំ ឃោរវិសា ខិប្បកោបា អប្បមត្តកេនបិ កុជ្ឈាម, សបត្តិរោសោ ច នាម ភារិយោ។ សចាហំ កិញ្ចិ ទិស្វា វា សុត្វា វា កុទ្ធា ឱលោកេស្សាមិ, ភស្មាមុដ្ឋិ វិយ វិប្បកិរិស្សតិ។ ឥមិនា ការណេន ន សក្កា មយា គន្តុ”ន្តិ។ រាជបុត្តោ បុនទិវសេបិ យាចតេវ។ អថ នំ សា ឯវមាហ – “អហំ តាវ កេនចិ បរិយាយេន ន គមិស្សាមិ, ឥមេ បន មេ បុត្តា នាគកុមារា តវ សម្ភវេន ជាតត្តា មនុស្សជាតិកា។ សចេ តេ មយិ សិនេហោ អត្ថិ, ឥមេសុ អប្បមត្តោ ភវ។ ឥមេ ខោ បន ឧទកពីជកា សុខុមាលា មគ្គំ គច្ឆន្តា វាតាតបេន កិលមិត្វា មរេយ្យុំ, តស្មា ឯកំ នាវំ ខណាបេត្វា ឧទកស្ស បូរាបេត្វា តាយ ទ្វេ បុត្តកេ ឧទកកីឡំ កីឡាបេត្វា នគរេបិ អន្តោវត្ថុស្មិំយេវ បោក្ខរណិំ ការេយ្យាសិ, ឯវំ តេ ន កិលមិស្សន្តី”តិ។

សា ឯវញ្ច បន វត្វា រាជបុត្តំ វន្ទិត្វា បទក្ខិណំ កត្វា បុត្តកេ អាលិង្គិត្វា ថនន្តរេ និបជ្ជាបេត្វា សីសេ ចុម្ពិត្វា រាជបុត្តស្ស និយ្យាទេត្វា រោទិត្វា កន្ទិត្វា តត្ថេវ អន្តរធាយិត្វា នាគភវនំ អគមាសិ។ រាជបុត្តោបិ ទោមនស្សប្បត្តោ អស្សុបុណ្ណេហិ នេត្តេហិ និវេសនា និក្ខមិត្វា អក្ខីនិ បុញ្ឆិត្វា អមច្ចេ ឧបសង្កមិ។ តេ តំ តត្ថេវ អភិសិញ្ចិត្វា “ទេវ, អម្ហាកំ នគរំ គច្ឆាមា”តិ វទឹសុ។ តេន ហិ សីឃំ នាវំ ខណិត្វា សកដំ អារោបេត្វា ឧទកស្ស បូរេត្វា ឧទកបិដ្ឋេ វណ្ណគន្ធសម្បន្នានិ នានាបុប្ផានិ វិកិរថ, មម បុត្តា ឧទកពីជកា, តេ តត្ថ កីឡន្តា សុខំ គមិស្សន្តី”តិ។ អមច្ចា តថា ករឹសុ។ រាជា ពារាណសឹ បត្វា អលង្កតនគរំ បវិសិត្វា សោឡសសហស្សាហិ នាដកិត្ថីហិ អមច្ចាទីហិ ច បរិវុតោ មហាតលេ និសីទិត្វា សត្តាហំ មហាបានំ បិវិត្វា បុត្តានំ អត្ថាយ បោក្ខរណឹ ការេសិ។ តេ និពទ្ធំ តត្ថ កីឡឹសុ។

អថេកទិវសំ បោក្ខរណិយំ ឧទកេ បវេសិយមានេ ឯកោ កច្ឆបោ បវិសិត្វា និក្ខមនដ្ឋានំ អបស្សន្តោ បោក្ខរណិតលេ និបជ្ជិត្វា ទារកានំ កីឡនកាលេ ឧទកតោ ឧដ្ឋាយ សីសំ នីហរិត្វា តេ ឱលោកេត្វា បុន ឧទកេ និមុជ្ជិ។ តេ តំ ទិស្វា ភីតា បិតុ សន្តិកំ គន្ត្វា “តាត, បោក្ខរណិយំ ឯកោ យក្ខោ អម្ហេ តាសេតី”តិ អាហំសុ។ រាជា “គច្ឆថ នំ គណ្ហថា”តិ បុរិសេ អាណាបេសិ។ តេ ជាលំ ខិបិត្វា កច្ឆបំ អាទាយ រញ្ញោ ទស្សេសុំ។ កុមារា តំ ទិស្វា “ឯស, តាត, បិសាចោ”តិ វិរវឹសុ។ រាជា បុត្តសិនេហេន កច្ឆបស្ស កុជ្ឈិត្វា “គច្ឆថស្ស កម្មការណំ ករោថា”តិ អាណាបេសិ។ តត្រ ឯកច្ចេ “អយំ រាជវេរិកោ, ឯតំ ឧទុក្ខលេ មុសលេហិ ចុណ្ណវិចុណ្ណំ កាតុំ វដ្ដតី”តិ អាហំសុ, ឯកច្ចេ “តីហិ បាកេហិ បចិត្វា ខាទិតុំ”, ឯកច្ចេ “អង្គារេសុ ឧត្តាបេតុំ,” ឯកច្ចេ “អន្តោកដាហេយេវ នំ បចិតុំ វដ្ដតី”តិ អាហំសុ។ ឯកោ បន ឧទកភីរុកោ អមច្ចោ “ឥមំ យមុនាយ អាវដ្ដេ ខិបិតុំ វដ្ដតិ, សោ តត្ថ មហាវិនាសំ បាបុណិស្សតិ។ ឯវរូបា ហិស្ស កម្មការណា នត្ថី”តិ អាហ។ កច្ឆបោ តស្ស កថំ សុត្វា សីសំ នីហរិត្វា ឯវមាហ – “អម្ភោ, កឹ តេ មយា អបរាធោ កតោ, កេន មំ ឯវរូបំ កម្មការណំ វិចារេសិ។ មយា ហិ សក្កា ឥតរា កម្មការណា សហិតុំ, អយំ បន អតិកក្ខឡោ, មា ឯវំ អវចា”តិ។ តំ សុត្វា រាជា “ឥមំ ឯតទេវ ការេតុំ វដ្ដតី”តិ យមុនាយ អាវដ្ដេ ខិបាបេសិ។ បុរិសោ តថា អកាសិ។ សោ ឯកំ នាគភវនគាមិំ ឧទកវាហំ បត្វា នាគភវនំ អគមាសិ។

អថ នំ តស្មិំ ឧទកវាហេ កីឡន្តា ធតរដ្ឋនាគរញ្ញោ បុត្តា នាគមាណវកា ទិស្វា “គណ្ហថ នំ ទាស”ន្តិ អាហំសុ។ សោ ចិន្តេសិ “អហំ ពារាណសិរញ្ញោ ហត្ថា មុច្ចិត្វា ឯវរូបានំ ផរុសានំ នាគានំ ហត្ថំ បត្តោ, កេន នុ ខោ ឧបាយេន មុច្ចេយ្យ”ន្តិ។ សោ “អត្ថេសោ ឧបាយោ”តិ មុសាវាទំ កត្វា “តុម្ហេ ធតរដ្ឋស្ស នាគរញ្ញោ សន្តកា ហុត្វា កស្មា ឯវំ វទេថ, អហំ ចិត្តចូឡោ នាម កច្ឆបោ ពារាណសិរញ្ញោ ទូតោ, ធតរដ្ឋស្ស សន្តិកំ អាគតោ, អម្ហាកំ រាជា ធតរដ្ឋស្ស ធីតរំ ទាតុកាមោ មំ បហិណិ, តស្ស មំ ទស្សេថា”តិ អាហ។ តេ សោមនស្សជាតា តំ អាទាយ រញ្ញោ សន្តិកំ គន្ត្វា តមត្ថំ អារោចេសុំ។ រាជា “អានេថ ន”ន្តិ តំ បក្កោសាបេត្វា ទិស្វាវ អនត្តមនោ ហុត្វា “ឯវំ លាមក សរីរោ ទូតកម្មំ កាតុំ ន សក្កោតី”តិ អាហ។ តំ សុត្វា កច្ឆបោ “កឹ បន, មហារាជ, ទូតេហិ នាម តាលប្បមាណេហិ ភវិតព្ពំ, សរីរញ្ហិ ខុទ្ទកំ វា មហន្តំ វា អប្បមាណំ, គតគតដ្ឋានេ កម្មនិប្ផាទនមេវ បមាណំ។ មហារាជ, អម្ហាកំ រញ្ញោ ពហូ ទូតា។ ថលេ កម្មំ មនុស្សា ករោន្តិ, អាកាសេ បក្ខិនោ, ឧទកេ អហមេវ។ អហញ្ហិ ចិត្តចូឡោ នាម កច្ឆបោ ឋានន្តរប្បត្តោ រាជវល្លភោ, មា មំ បរិភាសថា”តិ អត្តនោ គុណំ វណ្ណេសិ។ អថ នំ ធតរដ្ឋោ បុច្ឆិ “កេន បនត្ថេន រញ្ញា បេសិតោសី”តិ។ មហារាជ, រាជា មំ ឯវមាហ “មយា សកលជម្ពុទីបេ រាជូហិ សទ្ធិំ មិត្តធម្មោ កតោ, ឥទានិ ធតរដ្ឋេន នាគរញ្ញា សទ្ធិំ មិត្តធម្មំ កាតុំ មម ធីតរំ សមុទ្ទជំ ទម្មី”តិ វត្វា មំ បហិណិ។ “តុម្ហេ បបញ្ចំ អកត្វា មយា សទ្ធិំយេវ បុរិសំ បេសេត្វា ទិវសំ វវត្ថបេត្វា ទារិកំ គណ្ហថា”តិ។ សោ តុស្សិត្វា តស្ស សក្ការំ កត្វា តេន សទ្ធិំ ចត្តារោ នាគមាណវកេ បេសេសិ “គច្ឆថ, រញ្ញោ វចនំ សុត្វា ទិវសំ វវត្ថបេត្វា ឯថា”តិ។ តេ “សាធូ”តិ វត្វា កច្ឆបំ គហេត្វា នាគភវនា និក្ខមឹសុ។

កច្ឆបោ យមុនាយ ពារាណសិយា ច អន្តរេ ឯកំ បទុមសរំ ទិស្វា ឯកេនុបាយេន បលាយិតុកាមោ ឯវមាហ – “ភោ នាគមាណវកា, អម្ហាកំ រាជា បុត្តទារា ចស្ស មំ ឧទកេ គោចរត្តា រាជនិវេសនំ អាគតំ ទិស្វាវ បទុមានិ នោ ទេហិ, ភិសមូលានិ ទេហីតិ យាចន្តិ។ អហំ តេសំ អត្ថាយ តានិ គណ្ហិស្សាមិ, ឯត្ថ មំ វិស្សជ្ជេត្វា មំ អបស្សន្តាបិ បុរេតរំ រញ្ញោ សន្តិកំ គច្ឆថ, អហំ វោ តត្ថេវ បស្សិស្សាមី”តិ។ តេ តស្ស សទ្ទហិត្វា តំ វិស្សជ្ជេសុំ។ សោ តត្ថ ឯកមន្តេ និលីយិ។ ឥតរេបិ នំ អទិស្វា “រញ្ញោ សន្តិកំ គតោ ភវិស្សតី”តិ មាណវកវណ្ណេន រាជានំ ឧបសង្កមឹសុ។ រាជា បដិសន្ថារំ កត្វា “កុតោ អាគតត្ថា”តិ បុច្ឆិ។ “ធតរដ្ឋស្ស សន្តិកា, មហារាជា”តិ។ “កឹការណា ឥធាគតា”តិ? “មហារាជ, មយំ តស្ស ទូតា, ធតរដ្ឋោ វោ អារោគ្យំ បុច្ឆតិ។ សចេ យំ វោ ឥច្ឆថ, តំ នោ វទេថ។ តុម្ហាកំ កិរ ធីតរំ សមុទ្ទជំ អម្ហាកំ រញ្ញោ បាទបរិចារិកំ កត្វា ទេថា”តិ ឥមមត្ថំ បកាសេន្តា បឋមំ គាថមាហំសុ –

៧៨៤. “យំ កិញ្ចិ រតនំ អត្ថិ, ធតរដ្ឋនិវេសនេ;
សព្ពានិ តេ ឧបយន្តុ, ធីតរំ ទេហិ រាជិនោ”តិ។

តត្ថ **សព្ពានិ តេ ឧបយន្តូ**តិ តស្ស និវេសនេ សព្ពានិ រតនានិ តវ និវេសនំ ឧបគច្ឆន្តុ។

តំ សុត្វា រាជា ទុតិយំ គាថមាហ –

៧៨៥. “ន នោ វិវាហោ នាគេហិ, កតបុព្ពោ កុទាចនំ;
តំ វិវាហំ អសំយុត្តំ, កថំ អម្ហេ ករោមសេ”តិ។

តត្ថ **អសំយុត្ត**ន្តិ អយុត្តំ តិរច្ឆានេហិ សទ្ធិំ សំសគ្គំ អននុច្ឆវិកំ។ **អម្ហេ**តិ អម្ហេ មនុស្សជាតិកា សមានា កថំ តិរច្ឆានគតសម្ពន្ធំ ករោមាតិ។

តំ សុត្វា នាគមាណវកា “សចេ តេ ធតរដ្ឋេន សទ្ធិំ សម្ពន្ធោ អននុច្ឆវិកោ, អថ កស្មា អត្តនោ ឧបដ្ឋាកំ ចិត្តចូឡំ នាម កច្ឆបំ ‘សមុទ្ទជំ នាម តេ ធីតរំ ទម្មី’តិ អម្ហាកំ រញ្ញោ បេសេសិ? ឯវំ បេសេត្វា ឥទានិ តេ អម្ហាកំ រាជានំ បរិភវំ ករោន្តស្ស កត្តព្ពយុត្តកំ មយំ ជានិស្សាម។ មយញ្ហិ នាគមាណវកា”តិ វត្វា រាជានំ តជ្ជេន្តា ទ្វេ គាថា អភាសឹសុ –

៧៨៦. “ជីវិតំ នូន តេ ចត្តំ, រដ្ឋំ វា មនុជាធិប;
ន ហិ នាគេ កុបិតម្ហិ, ចិរំ ជីវន្តិ តាទិសា។

៧៨៧. “យោ ត្វំ ទេវ មនុស្សោសិ, ឥទ្ធិមន្តំ អនិទ្ធិមា;
វរុណស្ស និយំ បុត្តំ, យាមុនំ អតិមញ្ញសី”តិ។

តត្ថ **រដ្ឋំ វា**តិ ឯកំសេន តយា ជីវិតំ វា រដ្ឋំ វា ចត្តំ។ **តាទិសា**តិ តុម្ហាទិសា ឯវំ មហានុភាវេ នាគេ កុបិតេ ចិរំ ជីវិតុំ ន សក្កោន្តិ, អន្តរាវ អន្តរធាយន្តិ។ **យោ ត្វំ, ទេវ, មនុស្សោសី**តិ ទេវ, យោ ត្វំ មនុស្សោ សមានោ។

វរុណស្សាតិ វរុណនាគរាជស្ស។ **និយំ បុត្ត**ន្តិ អជ្ឈត្តិកបុត្តំ។ **យាមុន**ន្តិ យមុនាយ ហេដ្ឋា ជាតំ។

តតោ រាជា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

៧៨៨“នាតិមញ្ញាមិ រាជានំ, ធតរដ្ឋំ យសស្សិនំ;
ធតរដ្ឋោ ហិ នាគានំ, ពហូនមបិ ឥស្សរោ។

៧៨៩“អហិ មហានុភាវោបិ, ន មេ ធីតរមារហោ;
ខត្តិយោ ច វិទេហានំ, អភិជាតា សមុទ្ទជា”តិ។

តត្ថ **ពហូនមបី**តិ បញ្ចយោជនសតិកស្ស នាគភវនស្ស ឥស្សរភាវំ សន្ធាយេវមាហ។ **ន មេ ធីតរមារហោ**តិ ឯវំ មហានុភាវោបិ បន សោ អហិជាតិកត្តា មម ធីតរំ អរហោ ន ហោតិ។ “**ខត្តិយោ ច វិទេហាន**”ន្តិ ឥទំ មាតិបក្ខេ ញាតកេ ទស្សេន្តោ អាហ។ **សមុទ្ទជា**តិ សោ ច វិទេហរាជបុត្តោ មម ធីតា សមុទ្ទជា ចាតិ ឧភោបិ អភិជាតា។ តេ អញ្ញមញ្ញំ សំវាសំ អរហន្តិ។ ន ហេសា មណ្ឌូកភក្ខស្ស សប្បស្ស អនុច្ឆវិកាតិ អាហ។

នាគមាណវកា តំ តត្ថេវ នាសាវាតេន មារេតុកាមា ហុត្វាបិ “អម្ហាកំ ទិវសំ វវត្ថាបនត្ថាយ បេសិតា, ឥមំ មារេត្វា គន្តុំ ន យុត្តំ, គន្ត្វា រញ្ញោ អាចិក្ខិត្វា ជានិស្សាមា”តិ តត្ថេវ អន្តរហិតា “កឹ, តាតា, លទ្ធា វោ រាជធីតា”តិ រញ្ញា បុច្ឆិតា កុជ្ឈិត្វា “កឹ, ទេវ, អម្ហេ អការណា យត្ថ វា តត្ថ វា បេសេសិ។ សចេបិ មារេតុកាមោ, ឥធេវ នោ មារេហិ។ សោ តុម្ហេ អក្កោសតិ បរិភាសតិ, អត្តនោ ធីតរំ ជាតិមានេន ឧក្ខិបតី”តិ តេន វុត្តញ្ច អវុត្តញ្ច វត្វា រញ្ញោ កោធំ ឧប្បាទយឹសុ។ សោ អត្តនោ បរិសំ សន្និបាតេតុំ អាណាបេន្តោ អាហ –

៧៩០“កម្ពលស្សតរា ឧដ្ឋេន្តុ, សព្ពេ នាគេ និវេទយ;
ពារាណសឹ បវជ្ជន្តុ, មា ច កញ្ចិ វិហេឋយុ”ន្តិ។

តត្ថ **កម្ពលស្សតរា ឧដ្ឋេន្តូ**តិ កម្ពលស្សតរា នាម តស្ស មាតុបក្ខិកា សិនេរុបាទេ វសននាគា, តេ ច ឧដ្ឋហន្តុ។ អញ្ញោ ច ចតូសុ ទិសាសុ អនុទិសាសុ យត្តកា វា មយ្ហំ វចនករា, តេ សព្ពេ នាគេ និវេទយ, គន្ត្វា ជានាបេថ, ខិប្បំ កិរ សន្និបាតេថាតិ អាណាបេន្តោ ឯវមាហ។ តតោ សព្ពេហេវ សីឃំ សន្និបតិតេហិ “កឹ ករោម, ទេវា”តិ វុត្តេ “សព្ពេបិ តេ នាគា ពារាណសឹ បវជ្ជន្តូ”តិ អាហ។ “តត្ថ គន្ត្វា កឹ កាតព្ពំ, ទេវ, តំ នាសាវាតប្បហារេន ភស្មំ ករោមា”តិ ច វុត្តេ រាជធីតរិ បដិពទ្ធចិត្តតាយ តស្សា វិនាសំ អនិច្ឆន្តោ “**មា ច កញ្ចិ វិហេឋយុ**”ន្តិ អាហ, តុម្ហេសុ កោចិ កញ្ចិ មា វិហេឋយាតិ អត្ថោ។ អយមេវ វា បាឋោ។

អថ នំ នាគា “សចេ កោចិ មនុស្សោ ន វិហេឋេតព្ពោ, តត្ថ គន្ត្វា កឹ ករិស្សាមា”តិ អាហំសុ។ អថ នេ “ឥទញ្ចិទញ្ច ករោថ, អហម្បិ ឥទំ នាម ករិស្សាមី”តិ អាចិក្ខន្តោ គាថាទ្វយមាហ –

៧៩១“និវេសនេសុ សោព្ភេសុ, រថិយា ចច្ចរេសុ ច;
រុក្ខគ្គេសុ ច លម្ពន្តុ, វិតតា តោរណេសុ ច។

៧៩២“អហម្បិ សព្ពសេតេន, មហតា សុមហំ បុរំ;
បរិក្ខិបិស្សំ ភោគេហិ, កាសីនំ ជនយំ ភយ”ន្តិ។

តត្ថ **សោព្ភេសូ**តិ បោក្ខរណីសុ។ **រថិយា**តិ រថិកាយ។ **វិតតា**តិ វិតតសរីរា មហាសរីរា ហុត្វា ឯតេសុ ចេវ និវេសនាទីសុ ទ្វារតោរណេសុ ច ឱលម្ពន្តុ, ឯត្តកំ នាគា ករោន្តុ, ករោន្តា ច និវេសនេ តាវ មញ្ចបីឋានំ ហេដ្ឋា ច ឧបរិ ច អន្តោគព្ភពហិគព្ភាទីសុ ច បោក្ខរណិយំ ឧទកបិដ្ឋេ រថិកាទីនំ បស្សេសុ ចេវ ថលេសុ ច មហន្តានិ សរីរានិ មាបេត្វា មហន្តេ ផណេ កត្វា កម្មារគគ្គរី វិយ ធមមានា “សុស្សូ”តិ សទ្ទំ ករោន្តា ឱលម្ពថ ច និបជ្ជថ ច។ អត្តានំ បន តរុណទារកានំ ជរាជិណ្ណានំ គព្ភិនិត្ថីនំ សមុទ្ទជាយ ចាតិ ឥមេសំ ចតុន្នំ មា ទស្សយិត្ថ។ អហម្បិ សព្ពសេតេន មហន្តេន សរីរេន គន្ត្វា សុមហន្តំ កាសិបុរំ សត្តក្ខត្តុំ ភោគេហិ បរិក្ខិបិស្សំ, មហន្តេន ផណេន នំ ឆាទេត្វា ឯកន្ធការំ កត្វា កាសីនំ ភយំ ជនយន្តោ “សុស្សូ”តិ សទ្ទំ មុញ្ចិស្សាមីតិ។

អថ សព្ពេ នាគា តថា អកំសុ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

៧៩៣“តស្ស តំ វចនំ សុត្វា, ឧរគានេកវណ្ណិនោ;
ពារាណសឹ បវជ្ជិំសុ, ន ច កញ្ចិ វិហេឋយុំ។

៧៨៤. និវេសនេសុ សោព្ភេសុ, រថិយា ចច្ចរេសុ ច;
រុក្ខគ្គេសុ ច លម្ពីសុ, វិតតា តោរណេសុ ច។

៧៨៥. “តេសុ ទិស្វាន លម្ពន្តេ, បុថូ កន្ទឹសុ នារិយោ;
នាគេ សោណ្ឌិកតេ ទិស្វា, បស្សសន្តេ មុហុំ មុហុំ។

៧៨៦. “ពារាណសី បព្យថិតា, អាតុរា សមបជ្ជថ;
ពាហា បគ្គយ្ហ បក្កន្ទុំ, ធីតរំ ទេហិ រាជិនោ”តិ។

តត្ថ **អនេកវណ្ណិនោ**តិ នីលាទិវសេន អនេកវណ្ណា។ ឯវរូបានិ ហិ តេ រូបានិ មាបយឹសុ។ **បវជ្ជឹសូ**តិ អឌ្ឍរត្តសមយេ បវិសឹសុ។ **លម្ពឹសូ**តិ ធតរដ្ឋេន វុត្តនិយាមេនេវ តេ សព្ពេសុ ឋានេសុ មនុស្សានំ សញ្ចារំ បច្ឆិន្ទិត្វា ឱលម្ពឹសុ។ ទូតា ហុត្វា អាគតា បន ចត្តារោ នាគមាណវកា រញ្ញោ សយនស្ស ចត្តារោ បាទេ បរិក្ខិបិត្វា ឧបរិសីសេ មហន្តេ ផណេ កត្វា តុណ្ឌេហិ សីសំ បហរន្តា វិយ ទាឋា វិវរិត្វា បស្សសន្តា អដ្ឋំសុ។ ធតរដ្ឋោបិ អត្តនា វុត្តនិយាមេន នគរំ បដិច្ឆាទេសិ។ បពុជ្ឈមានា បុរិសា យតោ យតោ ហត្ថំ វា បាទំ វា បសារេន្តិ, តត្ថ តត្ថ សប្បេ ឆុបិត្វា “សប្បោ, សប្បោ”តិ វិរវន្តិ។ **បុថូ កន្ទឹសូ**តិ យេសុ គេហេសុ ទីបា ជលន្តិ, តេសុ ឥត្ថិយោ បពុទ្ធា ទ្វារតោរណគោបានសិយោ ឱលោកេត្វា ឱលម្ពន្តេ នាគេ ទិស្វា ពហូ ឯកប្បហារេនេវ កន្ទឹសុ។ ឯវំ សកលនគរំ ឯកកោលាហលំ អហោសិ។ **សោណ្ឌិកតេ**តិ កតផណេ។

បក្កន្ទុន្តិ វិភាតាយ រត្តិយា នាគានំ អស្សាសវាតេន សកលនគរេ រាជនិវេសនេ ច ឧប្បាតិយមានេ វិយ ភីតា មនុស្សា “នាគរាជានោ កិស្ស នោ វិហេឋថា”តិ វត្វា តុម្ហាកំ រាជា “ធីតរំ ទស្សាមី”តិ ធតរដ្ឋស្ស ទូតំ បេសេត្វា បុន តស្ស ទូតេហិ អាគន្ត្វា “ទេហី”តិ វុត្តោ អម្ហាកំ រាជានំ អក្កោសតិ បរិភាសតិ។ “សចេ អម្ហាកំ រញ្ញោ ធីតរំ ន ទស្សតិ, សកលនគរស្ស ជីវិតំ នត្ថី”តិ វុត្តេ “តេន ហិ នោ , សាមិ, ឱកាសំ ទេថ, មយំ គន្ត្វា រាជានំ យាចិស្សាមា”តិ យាចន្តា ឱកាសំ លភិត្វា រាជទ្វារំ គន្ត្វា មហន្តេន រវេន បក្កន្ទឹសុ។ ភរិយាយោបិស្ស អត្តនោ អត្តនោ គព្ភេសុ និបន្នការ “ទេវ, ធីតរំ ធតរដ្ឋរញ្ញោ ទេហី”តិ ឯកប្បហារេន កន្ទឹសុ។ តេបិ ចត្តារោ នាគមាណវកា “ទេហី”តិ តុណ្ឌេហិ សីសំ បហរន្តា វិយ ទាឋា វិវរិត្វា បស្សសន្តា អដ្ឋំសុ។

សោ និបន្នកោវ នគរវាសីនញ្ច អត្តនោ ច ភរិយានំ បរិទេវិតសទ្ទំ សុត្វា ចតូហិ ច នាគមាណវកេហិ តជ្ជិតត្តា មរណភយភីតោ “មម ធីតរំ សមុទ្ទជំ ធតរដ្ឋស្ស ទម្មី”តិ តិក្ខត្តុំ អវច។ តំ សុត្វា សព្ពេបិ នាគរាជានោ តិគាវុតមត្តំ បដិក្កមិត្វា ទេវនគរំ វិយ ឯកំ នគរំ មាបេត្វា តត្ថ ឋិតា “ធីតរំ កិរ នោ បេសេតូ”តិ បណ្ណាការំ បហិណឹសុ។ រាជា តេហិ អាភតំ បណ្ណាការំ គហេត្វា “តុម្ហេ គច្ឆថ, អហំ ធីតរំ អមច្ចានំ ហត្ថេ បហិណិស្សាមី”តិ តេ ឧយ្យោជេត្វា ធីតរំ បក្កោសាបេត្វា ឧបរិបាសាទំ អារោបេត្វា សីហបញ្ជរំ វិវរិត្វា “អម្ម, បស្សេតំ អលង្កតនគរំ, ត្វំ ឯត្ថ ឯតស្ស រញ្ញោ អគ្គមហេសី ភវិស្សសិ, ន ទូរេ ឥតោ តំ នគរំ, ឧក្កណ្ឋិតកាលេយេវ ឥធ អាគន្តុំ សក្កា, ឯត្ថ គន្តព្ព”ន្តិ សញ្ញាបេត្វា សីសំ ន្ហាបេត្វា សព្ពាលង្ការេហិ អលង្ករិត្វា បដិច្ឆន្នយោគ្គេ និសីទាបេត្វា អមច្ចានំ ហត្ថេ ទត្វា បាហេសិ។ នាគរាជានោ បច្ចុគ្គមនំ កត្វា មហាសក្ការំ ករឹសុ។ អមច្ចា នគរំ បវិសិត្វា តំ តស្ស ទត្វា ពហុំ ធនំ អាទាយ និវត្តឹសុ។ តេ រាជធីតរំ បាសាទំ អារោបេត្វា អលង្កតទិព្ពសយនេ និបជ្ជាបេសុំ។ តង្ខណញ្ញេវ នំ នាគមាណវិកា ខុជ្ជាទិវេសំ គហេត្វា មនុស្សបរិចារិកា វិយ បរិវារយឹសុ។ សា ទិព្ពសយនេ និបន្នមត្តាវ ទិព្ពផស្សំ ផុសិត្វា និទ្ទំ ឱក្កមិ។

ធតរដ្ឋោ តំ គហេត្វា សទ្ធឹ នាគបរិសាយ តត្ថ អន្តរហិតោ នាគភវនេយេវ បាតុរហោសិ។ រាជធីតា បពុជ្ឈិត្វា អលង្កតទិព្ពសយនំ អញ្ញេ ច សុវណ្ណបាសាទមណិបាសាទាទយោ ឧយ្យានបោក្ខរណិយោ អលង្កតទេវនគរំ វិយ នាគភវនំ ទិស្វា ខុជ្ជាទិបរិចារិកាយោ បុច្ឆិ “ឥទំ នគរំ អតិវិយ អលង្កតំ, ន អម្ហាកំ នគរំ វិយ, កស្សេត”ន្តិ។ “សាមិកស្ស តេ សន្តកំ, ទេវិ, ន អប្បបុញ្ញា ឯវរូបំ សម្បត្តឹ លភន្តិ, មហាបុញ្ញតាយ តេ អយំ លទ្ធា”តិ។ ធតរដ្ឋោបិ បញ្ចយោជនសតិកេ នាគភវនេ ភេរឹ ចរាបេសិ “យោ សមុទ្ទជាយ សប្បវណ្ណំ ទស្សេតិ, តស្ស រាជទណ្ឌោ ភវិស្សតី”តិ។ តស្មា ឯកោបិ តស្សា សប្បវណ្ណំ ទស្សេតុំ សមត្ថោ នាម នាហោសិ។ សា មនុស្សលោកសញ្ញាយ ឯវ តត្ថ តេន សទ្ធឹ សម្មោទមានា បិយសំវាសំ វសិ។

នគរកណ្ឌំ និដ្ឋិតំ។

ឧបោសថកណ្ឌំ

សា អបរភាគេ ធតរដ្ឋំ បដិច្ច គព្ភំ បដិលភិត្វា បុត្តំ វិជាយិ, តស្ស បិយទស្សនត្តា “សុទស្សនោ”តិ នាមំ ករឹសុ។ បុនាបរំ បុត្តំ វិជាយិ, តស្ស “ទត្តោ”តិ នាមំ អកំសុ។ សោ បន ពោធិសត្តោ។ បុនេកំ បុត្តំ វិជាយិ, តស្ស “សុភោគោ”តិ នាមំ ករឹសុ។ អបរម្បិ បុត្តំ វិជាយិ, តស្ស “អរិដ្ឋោ”តិ នាមំ ករឹសុ។ ឥតិ សា ចត្តារោ បុត្តេ វិជាយិត្វាបិ នាគភវនភាវំ ន ជានាតិ។ អថេកទិវសំ តរុណនាគា អរិដ្ឋស្ស អាចិក្ខឹសុ “តវ មាតា មនុស្សិត្ថី, ន នាគិនី”តិ។ អរិដ្ឋោ “វីមំសិស្សាមិ ន”ន្តិ ឯកទិវសំ ថនំ បិវន្តោវ សប្បសរីរំ មាបេត្វា នង្គុដ្ឋខណ្ឌេន មាតុ បិដ្ឋិបាទេ ឃដ្ដេសិ។ សា តស្ស សប្បសរីរំ ទិស្វា ភីតតសិតា មហារវំ រវិត្វា តំ ភូមិយំ ខិបន្តី នខេន តស្ស អក្ខឹ ភិន្ទិ។ តតោ លោហិតំ បគ្ឃរិ។ រាជា តស្សា សទ្ទំ សុត្វា “កិស្សេសា វិរវតី”តិ បុច្ឆិត្វា អរិដ្ឋេន កតកិរិយំ សុត្វា “គណ្ហថ, នំ ទាសំ គហេត្វា ជីវិតក្ខយំ បាបេថា”តិ តជ្ជេន្តោ អាគច្ឆិ។ រាជធីតា តស្ស កុទ្ធភាវំ ញត្វា បុត្តសិនេហេន “ទេវ, បុត្តស្ស មេ អក្ខិ ភិន្នំ, ខមថេតស្សាបរាធ”ន្តិ អាហ។ រាជា ឯតាយ ឯវំ វទន្តិយា “កឹ សក្កា កាតុ”ន្តិ ខមិ។ តំ ទិវសំ សា “ឥទំ នាគភវន”ន្តិ អញ្ញាសិ។ តតោ ច បដ្ឋាយ អរិដ្ឋោ កាណារិដ្ឋោ នាម ជាតោ។ ចត្តារោបិ បុត្តា វិញ្ញុតំ បាបុណឹសុ។

អថ នេសំ បិតា យោជនសតិកំ យោជនសតិកំ កត្វា រជ្ជមទាសិ, មហន្តោ យសោ អហោសិ។ សោឡស សោឡស នាគកញ្ញាសហស្សានិ បរិវារយឹសុ។ បិតុ ឯកយោជនសតិកមេវ រជ្ជំ អហោសិ។ តយោ បុត្តា មាសេ មាសេ មាតាបិតរោ បស្សិតុំ អាគច្ឆន្តិ, ពោធិសត្តោ បន អន្វឌ្ឍមាសំ អាគច្ឆតិ។ នាគភវនេ សមុដ្ឋិតំ បញ្ហំ ពោធិសត្តោវ កថេតិ។ បិតរា សទ្ធឹ វិរូបក្ខមហារាជស្សាបិ ឧបដ្ឋានំ គច្ឆតិ, តស្ស សន្តិកេ សមុដ្ឋិតំ បញ្ហម្បិ សោវ កថេតិ។ អថេកទិវសំ វិរូបក្ខេ នាគបរិសាយ សទ្ធឹ តិទសបុរំ គន្ត្វា សក្កំ បរិវារេត្វា និសិន្នេ ទេវានំ អន្តរេ បញ្ហោ សមុដ្ឋាសិ។ តំ កោចិ កថេតុំ នាសក្ខិ, បល្លង្កវរគតោ បន ហុត្វា មហាសត្តោវ កថេសិ។ អថ នំ ទេវរាជា ទិព្ពគន្ធបុប្ផេហិ បូជេត្វា “ទត្ត, ត្វំ បថវិសមាយ វិបុលាយ បញ្ញាយ សមន្នាគតោ, ឥតោ បដ្ឋាយ ភូរិទត្តោ នាម ហោហី”តិ “ភូរិទត្តោ” តិស្ស នាមំ អកាសិ។ សោ តតោ បដ្ឋាយ សក្កស្ស ឧបដ្ឋានំ គច្ឆន្តោ អលង្កតវេជយន្តបាសាទំ ទេវច្ឆរាហិ អាកិណ្ណំ អតិមនោហរំ សក្កស្ស សម្បត្តឹ ទិស្វា ទេវលោកេ បិយំ កត្វា “កឹ មេ ឥមិនា មណ្ឌូកភក្ខេន អត្តភាវេន, នាគភវនំ គន្ត្វា ឧបោសថវាសំ វសិត្វា ឥមស្មឹ ទេវលោកេ ឧប្បត្តិការណំ ករិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា នាគភវនំ គន្ត្វា មាតាបិតរោ អាបុច្ឆិ “អម្មតាតា, អហំ ឧបោសថកម្មំ ករិស្សាមី”តិ។ “សាធុ, តាត, ករោហិ, ករោន្តោ បន ពហិ អគន្ត្វា ឥមស្មិញ្ញេវ នាគភវនេ ឯកស្មឹ សុញ្ញវិមានេ ករោហិ, ពហិគតានំ បន នាគានំ មហន្តំ ភយ”ន្តិ។

សោ “សាធូ”តិ បដិស្សុណិត្វា តត្ថេវ សុញ្ញវិមានេ រាជុយ្យានេ ឧបោសថវាសំ វសតិ។ អថ នំ នានាតូរិយហត្ថា នាគកញ្ញា បរិវារេន្តិ។ សោ “ន មយ្ហំ ឥធ វសន្តស្ស ឧបោសថកម្មំ មត្ថកំ បាបុណិស្សតិ, មនុស្សបថំ គន្ត្វា ករិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា និវារណភយេន មាតាបិតូនំ អនារោចេត្វា អត្តនោ ភរិយាយោ អាមន្តេត្វា “ភទ្ទេ, អហំ មនុស្សលោកំ គន្ត្វា យមុនាតីរេ និគ្រោធរុក្ខោ អត្ថិ, តស្សាវិទូរេ វម្មិកមត្ថកេ ភោគេ អាភុជិត្វា ចតុរង្គសមន្នាគតំ ឧបោសថំ អធិដ្ឋាយ និបជ្ជិត្វា ឧបោសថកម្មំ ករិស្សាមិ។ មយា សព្ពរត្តឹ និបជ្ជិត្វា ឧបោសថកម្មេ កតេ អរុណុគ្គមនវេលាយមេវ តុម្ហេ ទស ទស ឥត្ថិយោ អាទាយ វារេន វារេន តូរិយហត្ថា មម សន្តិកំ អាគន្ត្វា មំ គន្ធេហិ ច បុប្ផេហិ ច បូជេត្វា គាយិត្វា នច្ចិត្វា មំ អាទាយ នាគភវនមេវ អាគច្ឆថា”តិ វត្វា តត្ថ គន្ត្វា វម្មិកមត្ថកេ ភោគេ អាភុជិត្វា “យោ មម ចម្មំ វា ន្ហារុំ វា អដ្ឋឹ វា រុហិរំ វា ឥច្ឆតិ, សោ អាហរតូ”តិ ចតុរង្គសមន្នាគតំ ឧបោសថំ អធិដ្ឋាយ នង្គលសីសប្បមាណំ សរីរំ មាបេត្វា និបន្នោ ឧបោសថកម្មមកាសិ។ អរុណេ ឧដ្ឋហន្តេយេវ តំ នាគមាណវិកា អាគន្ត្វា យថានុសិដ្ឋំ បដិបជ្ជិត្វា នាគភវនំ អានេន្តិ។ តស្ស ឥមិនា និយាមេន ឧបោសថំ ករោន្តស្ស ទីឃោ អទ្ធា វីតិវត្តោ។

ឧបោសថខណ្ឌំ និដ្ឋិតំ។

គរុឡខណ្ឌំ

តទា ឯកោ ពារាណសិទ្វារគាមវាសី ព្រាហ្មណោ សោមទត្តេន នាម បុត្តេន សទ្ធឹ អរញ្ញំ គន្ត្វា សូលយន្តបាសវាគុរាទីហិ ឱឌ្ឌេត្វា មិគេ វធិត្វា មំសំ កាជេនាហរិត្វា វិក្កិណន្តោ ជីវិកំ កប្បេសិ។ សោ ឯកទិវសំ អន្តមសោ គោធាមត្តម្បិ អលភិត្វា “តាត សោមទត្ត, សចេ តុច្ឆហត្ថា គមិស្សាម, មាតា តេ កុជ្ឈិស្សតិ, យំ កិញ្ចិ គហេត្វា គមិស្សាមា”តិ វត្វា ពោធិសត្តស្ស និបន្នវម្មិកដ្ឋានាភិមុខោ គន្ត្វា បានីយំ បាតុំ យមុនំ ឱតរន្តានំ មិគានំ បទវលញ្ជំ ទិស្វា “តាត, មិគមគ្គោ បញ្ញាយតិ, ត្វំ បដិក្កមិត្វា តិដ្ឋាហិ, អហំ បានីយត្ថាយ អាគតំ មិគំ វិជ្ឈិស្សាមី”តិ ធនុំ អាទាយ មិគំ ឱលោកេន្តោ ឯកស្មឹ រុក្ខមូលេ អដ្ឋាសិ។ អថេកោ មិគោ សាយន្ហសមយេ បានីយំ បាតុំ អាគតោ។ សោ តំ វិជ្ឈិ។ មិគោ តត្ថ អបតិត្វា សរវេគេន តជ្ជិតោ លោហិតេន បគ្ឃរន្តេន បលាយិ។ បិតាបុត្តា នំ អនុពន្ធិត្វា បតិតដ្ឋានេ មំសំ គហេត្វា អរញ្ញា និក្ខមិត្វា សូរិយត្ថង្គមនវេលាយ តំ និគ្រោ

ធំ បត្វា “ឥទានិ អកាលោ, ន សក្កា គន្តុំ, ឥធេវ វសិស្សាមា”តិ មំសំ ឯកមន្តេ ឋបេត្វា រុក្ខំ អារុយ្ហ វិដបន្តរេ និបជ្ជិសុ។ ព្រាហ្មណោ បច្ចូសសមយេ បពុជ្ឈិត្វា មិគសទ្ទសវនាយ សោតំ ឱទហិ។

តស្មិំ ខណេ នាគមាណវិកាយោ អាគន្ត្វា ពោធិសត្តស្ស បុប្ផាសនំ បញ្ញាបេសុំ។ សោ អហិសរីរំ អន្តរធាបេត្វា សព្ពាលង្ការបដិមណ្ឌិតំ ទិព្ពសរីរំ មាបេត្វា សក្កលីលាយ បុប្ផាសនេ និសីទិ។ នាគមាណវិកាបិ នំ គន្ធមាលាទីហិ បូជេត្វា ទិព្ពតូរិយានិ វាទេត្វា នច្ចគីតំ បដ្ឋបេសុំ។ ព្រាហ្មណោ តំ សទ្ទំ សុត្វា “កោ នុ ខោ ឯស, ជានិស្សាមិ ន”ន្តិ ចិន្តេត្វា “បុត្ត, បុត្តា”តិ វត្វាបិ បុត្តំ បពោធេតុំ អសក្កោន្តោ “សយតុ ឯស, កិលន្តោ ភវិស្សតិ, អហមេវ គមិស្សាមី”តិ រុក្ខា ឱរុយ្ហ តស្ស សន្តិកំ អគមាសិ។ នាគមាណវិកា តំ ទិស្វា សទ្ធិំ តូរិយេហិ ភូមិយំ និមុជ្ជិត្វា អត្តនោ នាគភវនមេវ គតា។ ពោធិសត្តោ ឯកកោវ អហោសិ។ ព្រាហ្មណោ តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា បុច្ឆន្តោ គាថាទ្វយមាហ –

៧៩៧. “បុប្ផាភិហារស្ស វនស្ស មជ្ឈេ, កោ លោហិតក្ខោ វិតតន្តរំសោ;
កា កម្ពុកាយូរធរា សុវត្ថា, តិដ្ឋន្តិ នារិយោ ទស វន្ទមានា។

៧៩៨. “កោ ត្វំ ព្រហាពាហុ វនស្ស មជ្ឈេ, វិរោចសិ ឃតសិត្តោវ អគ្គិ;
មហេសក្ខោ អញ្ញតរោសិ យក្ខោ, ឧទាហុ នាគោសិ មហានុភាវោ”តិ។

តត្ថ **បុប្ផាភិហារស្ស**ាតិ ពោធិសត្តស្ស បូជនត្ថាយ អាភតេន ទិព្ពបុប្ផាភិហារេន សមន្នាគតស្ស។ **កោ**តិ កោ នាម ត្វំ។ **លោហិតក្ខោ**តិ រត្តក្ខោ។ **វិតតន្តរំសោ**តិ បុថុលអន្តរំសោ។ **កម្ពុកាយូរធរា**តិ សុវណ្ណាលង្ការធរា។ **ព្រហាពាហូ**តិ មហាពាហុ។

តំ សុត្វា មហាសត្តោ “សចេបិ ‘សក្កាទីសុ អញ្ញតរោហមស្មី’តិ វក្ខាមិ, សទ្ទហិស្សតេវាយំ ព្រាហ្មណោ, អជ្ជ បន មយា សច្ចមេវ កថេតុំ វដ្ដតី”តិ ចិន្តេត្វា អត្តនោ នាគរាជភាវំ កថេន្តោ អាហ –

៧៩៩. “នាគោហមស្មិ ឥទ្ធិមា, តេជស្សី ទុរតិក្កមោ;
ឌំសេយ្យំ តេជសា កុទ្ធោ, ផីតំ ជនបទំ អបិ។

៨០០. “សមុទ្ទជា ហិ មេ មាតា, ធតរដ្ឋោ ច មេ បិតា;
សុទស្សនកនិដ្ឋោស្មិ, ភូរិទត្តោតិ មំ វិទូ”តិ។

តត្ថ **តេជស្សី**តិ វិសតេជេន តេជវា។ **ទុរតិក្កមោ**តិ អញ្ញេន អតិក្កមិតុំ អសក្កុណេយ្យោ។ **ឌំសេយ្យ**ន្តិ សចាហំ កុទ្ធោ ផីតំ ជនបទំ អបិ ឌំសេយ្យំ, បថវិយំ មម ទាឋាយ បតិតមត្តាយ សទ្ធិំ បថវិយា មម តេជេន សោ សព្ពោ ជនបទោ ភស្មា ភវេយ្យាតិ វទតិ។ **សុទស្សនកនិដ្ឋោស្មី**តិ អហំ មម ភាតុ សុទស្សនស្ស កនិដ្ឋោ អស្មិ។ **វិទូ**តិ ឯវំ មមំ បញ្ចយោជនសតិកេ នាគភវនេ ជានន្តីតិ។

ឥទញ្ច បន វត្វា មហាសត្តោ ចិន្តេសិ “អយំ ព្រាហ្មណោ ចណ្ឌោ ផរុសោ, អហិតុណ្ឌិកស្ស អារោចេត្វា ឧបោសថកម្មស្ស មេ អន្តរាយម្បិ ករេយ្យ, យំ នូនាហំ ឥមំ នាគភវនំ នេត្វា មហន្តំ យសំ ទត្វា ឧបោសថកម្មំ អទ្ធនិយំ ករេយ្យ”ន្តិ។ អថ នំ អាហ “ព្រាហ្មណ, មហន្តំ តេ យសំ ទស្សាមិ, រមណីយំ នាគភវនំ, ឯហិ តត្ថ គច្ឆាមា”តិ។ “សាមិ, បុត្តោ មេ អត្ថិ, តស្មិំ គច្ឆន្តេ អាគមិស្សាមី”តិ។ អថ នំ មហាសត្តោ “គច្ឆ, ព្រាហ្មណ, អានេហិ ន”ន្តិ វត្វា អត្តនោ អាវាសំ អាចិក្ខន្តោ អាហ –

៨០១. “យំ គម្ភីរំ សទាវដ្ដំ, រហទំ ភេស្មំ បេក្ខសិ;
ឯស ទិព្យោ មមាវាសោ, អនេកសតបោរិសោ។

៨០២. “មយូរកោញ្ចាភិរុទំ, នីលោទំ វនមជ្ឈតោ;
យមុនំ បវិស មា ភីតោ, ខេមំ វត្តវតំ សិវ”ន្តិ។

តត្ថ **សទាវដ្ដ**ន្តិ សទា បវត្តំ អាវដ្ដំ។ **ភេស្ម**ន្តិ ភយានកំ។ **បេក្ខសី**តិ យំ ឯវរូបំ រហទំ បស្សសិ។ **មយូរកោញ្ចាភិរុទ**ន្តិ ឧភោសុ តីរេសុ វនឃដាយំ វសន្តេហិ មយូរេហិ ច កោញ្ចេហិ ច អភិរុទំ ឧបកូជិតំ។ **នីលោទ**ន្តិ នីលសលិលំ។ **វនមជ្ឈតោ**តិ វនមជ្ឈេន សន្ទមានំ។ **បវិស មា ភីតោ**តិ ឯវរូបំ យមុនំ អភីតោ ហុត្វា បវិស។ **វត្តវត**ន្តិ វត្តសម្បន្នានំ អាចារវន្តានំ វសនភូមិំ បវិស, គច្ឆ, ព្រាហ្មណ, បុត្តំ អានេហីតិ។

ព្រាហ្មណោ គន្ត្វា បុត្តស្ស តមត្ថំ អារោចេត្វា បុត្តំ អានេសិ។ មហាសត្តោ តេ ឧភោបិ អាទាយ យមុនាតីរំ គន្ត្វា តីរេ ឋិតោ អាហ –

៨០៣. ‘‘តត្ថ បត្តោ សានុចរោ, សហ បុត្តេន ព្រាហ្មណ;
បូជិតោ មយ្ហំ កាមេហិ, សុខំ ព្រាហ្មណ វច្ឆសី’’តិ។

តត្ថ **តត្ថ បត្តោ**តិ ត្វំ អម្ហាកំ នាគភវនំ បត្តោ ហុត្វា។ **មយ្ហ**ន្តិ មម សន្តកេហិ កាមេហិ បូជិតោ។ **វច្ឆសី**តិ តត្ថ នាគភវនេ សុខំ វសិស្សតិ។

ឯវំ វត្វា មហាសត្តោ ឧភោបិ តេ បិតាបុត្តេ អត្តនោ អានុភាវេន នាគភវនំ អានេសិ។ តេសំ តត្ថ ទិព្ពោ អត្តភាវោ បាតុភវិ។ អថ នេសំ មហាសត្តោ ទិព្ពសម្បត្តឹ ទត្វា ចត្តារិ ចត្តារិ នាគកញ្ញាសតានិ អទាសិ។ តេ មហាសម្បត្តឹ អនុភវឹសុ។ ពោធិសត្តោបិ អប្បមត្តោ ឧបោសថកម្មំ អកាសិ។ អន្វឌ្ឍមាសំ មាតាបិតូនំ ឧបដ្ឋានំ គន្ត្វា ធម្មកថំ កថេត្វា តតោ ច ព្រាហ្មណស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា អារោគ្យំ បុច្ឆិត្វា ‘‘យេន តេ អត្ថោ, តំ វទេយ្យាសិ, អនុក្កណ្ឋមានោ អភិរមា’’តិ វត្វា សោមទត្តេនបិ សទ្ធឹ បដិសន្ថារំ កត្វា អត្តនោ និវេសនំ អគច្ឆិ។ ព្រាហ្មណោ ឯកសំវច្ឆរំ នាគភវនេ វសិត្វា មន្ទបុញ្ញតាយ ឧក្កណ្ឋិតោ មនុស្សលោកំ គន្តុកាមោ អហោសិ។ នាគភវនមស្ស លោកន្តរនិរយោ វិយ អលង្កតបាសាទោ ពន្ធនាគារំ វិយ អលង្កតនាគកញ្ញា យក្ខិនិយោ វិយ ឧបដ្ឋហឹសុ។ សោ ‘‘អហំ តាវ ឧក្កណ្ឋិតោ , សោមទត្តស្សបិ ចិត្តំ ជានិស្សាមី’’តិ តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា អាហ ‘‘កឹ, តាត, ឧក្កណ្ឋសី’’តិ? ‘‘កស្មា ឧក្កណ្ឋិស្សាមិ ន ឧក្កណ្ឋាមិ, ត្វំ បន ឧក្កណ្ឋសិ, តាតា’’តិ? ‘‘អាម តាតា’’តិ។ ‘‘កឹការណា’’តិ។ ‘‘តវ មាតុ ចេវ ភាតុភគិនីនញ្ច អទស្សនេន ឧក្កណ្ឋាមិ, ឯហិ, តាត សោមទត្ត, គច្ឆាមា’’តិ។ សោ ‘‘ន គច្ឆាមី’’តិ វត្វាបិ បុនប្បុនំ បិតរា យាចិយមានោ ‘‘សាធូ’’តិ សម្បដិច្ឆិ។

ព្រាហ្មណោ ‘‘បុត្តស្ស តាវ មេ មនោ លទ្ធោ, សចេ បនាហំ ភូរិទត្តស្ស ‘ឧក្កណ្ឋិតោម្ហី’តិ វក្ខាមិ, អតិរេកតរំ មេ យសំ ទស្សតិ, ឯវំ មេ គមនំ ន ភវិស្សតិ។ ឯកេន បន ឧបាយេន តស្ស សម្បត្តឹ វណ្ណេត្វា ‘ត្វំ ឯវរូបំ សម្បត្តឹ បហាយ កឹការណា មនុស្សលោកំ គន្ត្វា ឧបោសថកម្មំ ករោសី’តិ បុច្ឆិត្វា ‘សគ្គត្ថាយា’តិ វុត្តេ ‘ត្វំ តាវ ឯវរូបំ សម្បត្តឹ បហាយ សគ្គត្ថាយ ឧបោសថកម្មំ ករោសិ, កិមង្គំ បន មយំ យេ បរធនេន ជីវិកំ កប្បេម, អហម្បិ មនុស្សលោកំ គន្ត្វា ញាតកេ ទិស្វា បព្ពជិត្វា សមណធម្មំ ករិស្សាមី’តិ នំ សញ្ញាបេស្សាមិ។ អថ មេ សោ គមនំ អនុជានិស្សតី’’តិ ចិន្តេត្វា ឯកទិវសំ តេនាគន្ត្វា ‘‘កឹ, ព្រាហ្មណ, ឧក្កណ្ឋសី’’តិ បុច្ឆិតោ ‘‘តុម្ហាកំ សន្តិកា អម្ហាកំ ន កិញ្ចិ បរិហាយតី’’តិ កិញ្ចិ គមនបដិពទ្ធំ អវត្វាវ អាទិតោ តាវ តស្ស សម្បត្តឹ វណ្ណេន្តោ អាហ –

៨០៤. ‘‘សមា សមន្តបរិតោ, បហូតតគរា មហី;
ឥន្ទគោបកសញ្ឆន្នា, សោភតិ ហរិតុត្តមា។

៨០៥. ‘‘រម្មានិ វនចេត្យានិ, រម្មា ហំសូបកូជិតា;
ឱប្បុប្ផបទ្មា តិដ្ឋន្តិ, បោក្ខរញ្ញោ សុនិម្មិតា។

៨០៦. ‘‘អដ្ឋំសា សុកតា ថម្ភា, សព្ពេ វេឡុរិយាមយា;
សហស្សថម្ភា បាសាទា, បូរា កញ្ញាហិ ជោតរេ។

៨០៧. ‘‘វិមានំ ឧបបន្នោសិ, ទិព្យំ បុញ្ញេហិ អត្តនោ;
អសម្ពាធំ សិវំ រម្មំ, អច្ចន្តសុខសំហិតំ។

៨០៨. ‘‘មញ្ញេ សហស្សនេត្តស្ស, វិមានំ នាភិកង្ខសិ;
ឥទ្ធី ហិ ត្យាយំ វិបុលា, សក្កស្សេវ ជុតីមតោ’’តិ។

តត្ថ **សមា សមន្តបរិតោ**តិ បរិសមន្តតោ សព្ពទិសាភាគេសុ អយំ តវ នាគភវនេ មហី សុវណ្ណរជតមណិមុត្តាវាលុកាបរិកិណ្ណា សមតលា។ **បហូតតគរា មហី**តិ ពហុកេហិ តគរគច្ឆេហិ សមន្នាគតា។ **ឥន្ទគោបកសញ្ឆន្នា**តិ សុវណ្ណឥន្ទគោបកេហិ សញ្ឆន្នា។ **សោភតិ ហរិតុត្តមា**តិ ហរិតវណ្ណទព្ពតិណសញ្ឆន្នា សោភតីតិ អត្ថោ។ **វនចេត្យានី**តិ វនឃដា។ **ឱប្បុប្ផបទ្មា**តិ បុប្ផិត្វា បតិតេហិ បទុមបត្តេហិ សញ្ឆន្នា ឧទកបិដ្ឋា។ **សុនិម្មិតា**តិ តវ បុញ្ញសម្បត្តិយា សុដ្ឋុ និម្មិតា។ **អដ្ឋំសា**តិ តវ វសនបាសាទេសុ អដ្ឋំសា សុកតា វេឡុរិយមយា ថម្ភា។ តេហិ ថម្ភេហិ សហស្សថម្ភា តវ បាសាទា នាគកញ្ញាហិ បូរា វិជ្ជោតន្តិ។ **ឧបបន្នោសី**តិ ឯវរូបេ វិមានេ និព្ពត្តោសីតិ អត្ថោ។ **សហស្សនេត្តស្ស វិមាន**ន្តិ សក្កស្ស វេជយន្តបាសាទំ។ **ឥទ្ធី ហិ ត្យាយំ វិបុលា**តិ យស្មា តវាយំ

វិបុលា ឥទ្ធិ, តស្មា ត្វំ តេន ឧបោសថកម្មេន សក្កស្ស វិមានម្បិ ន បត្តេសិ, អញ្ញំ តតោ ឧត្តរិ មហន្តំ ឋានំ បត្តេសីតិ មញ្ញាមិ។

តំ សុត្វា មហាសត្តោ "មា ហេវំ, ព្រាហ្មណ, អវច, សក្កស្ស យសំ បដិច្ច អម្ហាកំ យសោ សិនេរុសន្តិកេ សាសបោ វិយ, មយំ តស្ស បរិចារកេបិ ន អគ្ឃាមា"តិ វត្វា គាថមាហ –

៨០៩. "មនសាបិ ន បត្តព្ពោ, អានុភាវោ ជុតីមតោ;
បរិចារយមានានំ, សឥន្ទានំ វសវត្តិន"ន្តិ។

តស្សត្ថោ – ព្រាហ្មណ, សក្កស្ស យសោ នាម ឯកំ ទ្វេ តយោ ចត្តារោ វា ទិវសេ "ឯត្តកោ សិយា"តិ មនសា ចិន្តេន្តេនបិ ន អភិបត្តព្ពោ។ យេបិ នំ ចត្តារោ មហារាជានោ បរិចារេន្តិ, តេសំ ទេវរាជានំ បរិចារយមានានំ ឥន្ទំ នាយកំ កត្វា ចរន្តានំ សឥន្ទានំ វសវត្តីនំ ចតុន្នំ លោកបាលានំ យសស្សបិ អម្ហាកំ តិរច្ឆានគតានំ យសោ សោឡសឹ កលំ នគ្ឃតីតិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា "ឥទំ តេ មញ្ញេ សហស្សនេត្តស្ស វិមាន"ន្តិ វចនំ សុត្វា អហំ តំ អនុស្សរឹ។ "អហញ្ហិ វេជយន្តំ បត្ថេន្តោ ឧបោសថកម្មំ ករោមី"តិ តស្ស អត្ថនោ បត្ថនំ អាចិក្ខន្តោ អាហ –

៨១០. "តំ វិមានំ អភិជ្ឈាយ, អមរានំ សុខេសិនំ;
ឧបោសថំ ឧបវសន្តោ, សេមិ វម្មិកមុទ្ធនី"តិ។

តត្ថ **អភិជ្ឈាយា**តិ បត្ថេត្វា។ **អមរាន**ន្តិ ទីឃាយុកានំ ទេវានំ។ **សុខេសិន**ន្តិ ឯសិតសុខានំ សុខេ បតិដ្ឋិតានំ។

តំ សុត្វា ព្រាហ្មណោ "ឥទានិ មេ ឱកាសោ លទ្ធោ"តិ សោមនស្សប្បត្តោ តន្តំ អាបុច្ឆន្តោ គាថាទ្វយមាហ –

៨១១. "អហញ្ច មិគមេសានោ, សបុត្តោ បាវិសឹ វនំ;
តំ មំ មតំ វា ជីវំ វា, នាភិវេទេន្តិ ញាតកា។

៨១២. "អាមន្តយេ ភូរិទត្តំ, កាសិបុត្តំ យសស្សិនំ;
តយា នោ សមនុញ្ញាតា, អបិ បស្សេមុ ញាតកេ"តិ។

តត្ថ **នាភិវេទេន្តី**តិ ន ជានន្តិ, កថេន្តោបិ នេសំ នត្ថិ។ **អាមន្តយេ**តិ អាមន្តយាមិ។ **កាសិបុត្ត**ន្តិ កាសិរាជធីតាយ បុត្តំ។

តតោ ពោធិសត្តោ អាហ –

៨១៣. "ឯសោ ហិ វត មេ ឆន្ទោ, យំ វសេសិ មមន្តិកេ;
ន ហិ ឯតាទិសា កាមា, សុលភា ហោន្តិ មានុសេ។

៨១៤. "សចេ ត្វំ និច្ឆសេ វត្ថុំ, មម កាមេហិ បូជិតោ;
មយា ត្វំ សមនុញ្ញាតោ, សោត្ថឹ បស្សាហិ ញាតកេ"តិ។

មហាសត្តោ គាថាទ្វយំ វត្វា ចិន្តេសិ – "អយំ មណឹ និស្សាយ សុខំ ជីវន្តោ កស្សចិ នាចិក្ខិស្សតិ, ឯតស្ស សព្ពកាមទទំ មណឹ ទស្សាមី"តិ។ អថស្ស តំ ទទន្តោ អាហ –

៨១៥. "ធារយិមំ មណឹ ទិព្យំ, បសុំ បុត្តេ ច វិន្ទតិ;
អរោគោ សុខិតោ ហោតិ, គច្ឆេវាទាយ ព្រាហ្មណា"តិ។

តត្ថ **បសុំ បុត្តេ ច វិន្ទតី**តិ ឥមំ មណឹ ធារយមានោ ឥមស្សានុភាវេន បសុញ្ច បុត្តេ ច អញ្ញញ្ច យំ ឥច្ឆតិ, តំ សព្ពំ លភតិ។

តតោ ព្រាហ្មណោ គាថមាហ –

៨១៦. "កុសលំ បដិនន្ទាមិ, ភូរិទត្ត វចោ តវ;

បព្ពជិស្សាមិ ជិណ្ណោស្មិ, ន កាមេ អភិបត្ថយេ”តិ។

តស្សត្ថោ – ភូរិទត្ត, តវ វចនំ កុសលំ អនវជ្ជំ, តំ បដិនន្ទាមិ ន បដិក្ខិបាមិ។ អហំ បន ជិណ្ណោ អស្មិ, តស្មា បព្ពជិស្សាមិ, ន កាមេ អភិបត្ថយាមិ, កឹ មេ មណិនាតិ។

ពោធិសត្តោ អាហ –

៨១៧“ព្រហ្មចរិយស្ស ចេ ភង្គោ, ហោតិ ភោគេហិ ការិយំ;
អវិកម្បមានោ ឯយ្យាសិ, ពហុំ ទស្សាមិ តេ ធន”ន្តិ។

តត្ថ **ចេ ភង្គោ**តិ ព្រហ្មចរិយវាសោ នាម ទុក្ករោ, អនភិរតស្ស ព្រហ្មចរិយស្ស ចេ ភង្គោ ហោតិ, តទា គិហិភូតស្ស ភោគេហិ ការិយំ ហោតិ, ឯវរូបេ កាលេ ត្វំ និរាសង្កោ ហុត្វា មម សន្តិកំ អាគច្ឆេយ្យាសិ, ពហុំ តេ ធនំ ទស្សាមីតិ។

ព្រាហ្មណោ អាហ –

៨១៨“កុសលំ បដិនន្ទាមិ, ភូរិទត្ត វចោ តវ;
បុនបិ អាគមិស្សាមិ, សចេ អត្ថោ ភវិស្សតី”តិ។

តត្ថ **បុនបី**តិ បុន អបិ, អយមេវ វា បាឋោ។

អថស្ស តត្ថ អវសិតុកាមតំ ញត្វា មហាសត្តោ នាគមាណវកេ អាណាបេត្វា ព្រាហ្មណំ មនុស្សលោកំ បាបេសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

៨១៩“ឥទំ វត្វា ភូរិទត្តោ, បេសេសិ ចតុរោ ជនេ;
ឯថ គច្ឆថ ឧដ្ឋេថ, ខិប្បំ បាបេថ ព្រាហ្មណំ។

៨២០“តស្ស តំ វចនំ សុត្វា, ឧដ្ឋាយ ចតុរោ ជនា;
បេសិតា ភូរិទត្តេន, ខិប្បំ បាបេសុ ព្រាហ្មណ”ន្តិ។

តត្ថ **បាបេសូ**តិ យមុនាតោ ឧត្តារេត្វា ពារាណសិមគ្គំ បាបយឹសុ, បាបយិត្វា ច បន “តុម្ហេ គច្ឆថា”តិ វត្វា នាគភវនមេវ បច្ចាគមឹសុ។

ព្រាហ្មណោបិ “តាត សោមទត្ត, ឥមស្មឹ ឋានេ មិគំ វិជ្ឈិម្ហា, ឥមស្មឹ សូករ”ន្តិ បុត្តស្ស អាចិក្ខន្តោ អន្តរាមគ្គេ បោក្ខរណឹ ទិស្វា “តាត សោមទត្ត, ន្ហាយាមា”តិ វត្វា “សាធុ, តាតា”តិ វុត្តេ ឧភោបិ ទិព្ពាភរណានិ ចេវ ទិព្ពវត្ថានិ ច ឱមុញ្ចិត្វា ភណ្ឌិកំ កត្វា បោក្ខរណីតីរេ ឋបេត្វា ឱតរិត្វា ន្ហាយឹសុ។ តស្មឹ ខណេ តានិ អន្តរធាយិត្វា នាគភវនមេវ អគមំសុ។ បឋមំ និវត្ថកាសាវបិលោតិកាវ នេសំ សរីរេ បដិមុញ្ចឹសុ, ធនុសរសត្តិយោបិ បាកតិកាវ អហេសុំ។ សោមទត្តោ “នាសិតាម្ហា តយា, តាតា”តិ បរិទេវិ។ អថ នំ បិតា “មា ចិន្តយិ, មិគេសុ សន្តេសុ អរញ្ញេ មិគេ វធិត្វា ជីវិកំ កប្បេស្សាមា”តិ អស្សាសេសិ។ សោមទត្តស្ស មាតា តេសំ អាគមនំ សុត្វា បច្ចុគ្គន្ត្វា ឃរំ នេត្វា អន្នបានេន សន្តប្បេសិ។ ព្រាហ្មណោ ភុញ្ជិត្វា និទ្ទំ ឱក្កមិ។ ឥតរា បុត្តំ បុច្ឆិ “តាត , ឯត្តកំ កាលំ កុហឹ គតត្ថា”តិ? “អម្ម, ភូរិទត្តនាគរាជេន អម្ហេ នាគភវនំ នីតា, តតោ ឧក្កណ្ឋិត្វា ឥទានិ អាគតា”តិ។ “កិញ្ចិ បន វោ រតនំ អាភត”ន្តិ។ “នាភតំ អម្មា”តិ។ “កឹ តុម្ហាកំ តេន កិញ្ចិ ន ទិន្ន”ន្តិ។ “អម្ម, ភូរិទត្តេន មេ បិតុ សព្ពកាមទទោ មណិ ទិន្នោ អហោសិ, ឥមិនា បន ន គហិតោ”តិ។ “កឹការណា”តិ។ “បព្ពជិស្សតិ កិរា”តិ។ សា “ឯត្តកំ កាលំ ទារកេ មម ភារំ ករោន្តោ នាគភវនេ វសិត្វា ឥទានិ កិរ បព្ពជិស្សតី”តិ កុជ្ឈិត្វា វីហិភញ្ជនទព្ពិយា បិដ្ឋិ បោថេន្តី “អរេ, ទុដ្ឋព្រាហ្មណ, បព្ពជិស្សាមីតិ កិរ មណិរតនំ ន គណ្ហសិ, អថ កស្មា អបព្ពជិត្វា ឥធាគតោសិ, និក្ខម មម ឃរា សីឃ”ន្តិ សន្តជ្ជេសិ។ អថ នំ “ភទ្ទេ, មា កុជ្ឈិ, អរញ្ញេ មិគេសុ សន្តេសុ អហំ តំ បោសេស្សាមី”តិ វត្វា បុត្តេន សទ្ធឹ អរញ្ញំ គន្ត្វា បុរិមនិយាមេនេវ ជីវិកំ កប្បេសិ។

តទា ទក្ខិណមហាសមុទ្ទស្ស ទិសាភាគេ សិម្ពលិវាសី ឯកោ គរុឡោ បក្ខវាតេហិ សមុទ្ទេ ឧទកំ វិយូហិត្វា ឯកំ នាគរាជានំ សីសេ គណ្ហិ។ តទាហិ សុបណ្ណា នាគំ គហេតុំ អជាននកាយេវ , បច្ឆា បណ្ឌរជាតកេ ជានឹសុ។ សោ បន តំ សីសេ គហេត្វាបិ ឧទកេ អនោត្ថរន្តេយេវ ឧក្ខិបិត្វា ឱលម្ពន្តំ អាទាយ ហិមវន្តមត្ថកេន បាយាសិ។ តទា ចេកោ កាសិរដ្ឋវាសី ព្រាហ្មណោ ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ហិមវន្តប្បទេសេ បណ្ណសាលំ មាបេត្វា បដិវសតិ។ តស្ស

ចង្កមនកោដិយំ មហានិគ្រោធរុក្ខោ អត្ថិ។ សោ តស្ស មូលេ ទិវាវិហារំ ករោតិ។ សុបណ្ណោ និគ្រោធមត្ថកេន នាគំ ហរតិ។ នាគោ ឱលម្ពន្តោ មោក្ខត្ថាយ នង្គុដ្ឋេន និគ្រោធវិដបំ វេឋេសិ។ សុបណ្ណោ តំ អជានន្តោវ មហព្ពលតាយ អាកាសេ បក្ខន្ទិយេវ។ និគ្រោធរុក្ខោ សមូលោ ឧប្បាដិតោ។ សុបណ្ណោ នាគំ សិម្ពលិវនំ នេត្វា តុណ្ឌេន បហរិត្វា កុច្ឆឹ ផាលេត្វា នាគមេទំ ខាទិត្វា សរីរំ សមុទ្ទកុច្ឆិម្ហិ ឆឌ្ឌេសិ។ និគ្រោធរុក្ខោ បតន្តោ មហាសទ្ទមកាសិ។ សុបណ្ណោ "កិស្ស ឯសោ សទ្ទោ"តិ អធោ ឱលោកេន្តោ និគ្រោធរុក្ខំ ទិស្វា "កុតោ ឯស មយា ឧប្បាដិតោ"តិ ចិន្តេត្វា "តាបសស្ស ចង្កមនកោដិយា និគ្រោធោ ឯសោ"តិ តថតោ ញត្វា "អយំ តស្ស ពហូបការោ, 'អកុសលំ នុ ខោ មេ បសុតំ, ឧទាហុ នោ'តិ តមេវ បុច្ឆិត្វា ជានិស្សាមី"តិ មាណវកវេសេន តស្ស សន្តិកំ អគមាសិ។

តស្មឹ ខណេ តាបសោ តំ ឋានំ សមំ ករោតិ។ សុបណ្ណរាជា តាបសំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសិន្នោ អជានន្តោ វិយ "កិស្ស ឋានំ, ភន្តេ, ឥទ"ន្តិ បុច្ឆិ។ "ឧបាសក, ឯកោ សុបណ្ណោ ភោជនត្ថាយ នាគំ ហរន្តោ នាគេន មោក្ខត្ថាយ និគ្រោធវិដបំ នង្គុដ្ឋេន វេឋិតាយបិ អត្តនោ មហព្ពលតាយ បក្ខន្ទិត្វា គតោ, អថ និគ្រោធរុក្ខោ ឧប្បាដិតោ, ឥទំ តស្ស ឧប្បាដិតដ្ឋាន"ន្តិ។ "កឹ បន, ភន្តេ, តស្ស សុបណ្ណស្ស អកុសលំ ហោតិ, ឧទាហុ នោ"តិ? "សចេ ន ជានាតិ, អចេតនកម្មំ នាម អកុសលំ ន ហោតី"តិ។ "កឹ នាគស្ស បន , ភន្តេ"តិ? "សោ ឥមំ នាសេតុំ ន គណ្ហិ, មោក្ខត្ថាយ គណ្ហិ, តស្មា តស្សបិ ន ហោតិយេវា"តិ។ សុបណ្ណោ តាបសស្ស តុស្សិត្វា "ភន្តេ, អហំ សោ សុបណ្ណរាជា, តុម្ហាកញ្ហិ បញ្ហវេយ្យាករណេន តុដ្ឋោ។ តុម្ហេ អរញ្ញេ វសថ, អហញ្ចេកំ អលម្បាយនមន្តំ ជានាមិ, អនគ្ឃោ មន្តោ។ តមហំ តុម្ហាកំ អាចរិយភាគំ កត្វា ទម្មិ, បដិគ្គណ្ហថ ន"ន្តិ អាហ។ "អលំ មយ្ហំ មន្តេន, គច្ឆថ តុម្ហេ"តិ។ សោ តំ បុនប្បុនំ យាចិត្វា សម្បដិច្ឆាបេត្វា មន្តំ ទត្វា ឱសធានិ អាចិក្ខិត្វា បក្កាមិ។

គរុឡកណ្ឌំ និដ្ឋិតំ។

កីឡនកណ្ឌំ

តស្មឹ កាលេ ពារាណសិយំ ឯកោ ទលិទ្ទព្រាហ្មណោ ពហុំ ឥណំ គហេត្វា ឥណសាមិកេហិ ចោទិយមានោ "កឹ មេ ឥធ វាសេន, អរញ្ញំ បវិសិត្វា មតំ សេយ្យោ"តិ និក្ខមិត្វា វនំ បវិសិត្វា អនុបុព្ពេន តំ អស្សមបទំ បត្វា តាបសំ វត្តសម្បទាយ អារាធេសិ។ តាបសោ "អយំ ព្រាហ្មណោ មយ្ហំ អតិវិយ ឧបការកោ, សុបណ្ណរាជេន ទិន្នំ ទិព្ពមន្តមស្ស ទស្សាមី"តិ ចិន្តេត្វា "ព្រាហ្មណ, អហំ អលម្បាយនមន្តំ ជានាមិ, តំ តេ ទម្មិ, គណ្ហាហិ ន"ន្តិ វត្វា "អលំ, ភន្តេ, ន មយ្ហំ មន្តេនត្ថោ"តិ វុត្តេបិ បុនប្បុនំ វត្វា និប្បីឡេត្វា សម្បដិច្ឆាបេត្វា អទាសិយេវ។ តស្ស ច មន្តស្ស អនុច្ឆវិកានិ ឱសធានិ ចេវ មន្តុបចារញ្ច សព្ពំ កថេសិ។ ព្រាហ្មណោ "លទ្ធោ មេ ជីវិតុបាយោ"តិ កតិបាហំ វសិត្វា "វាតាពាធោ មេ, ភន្តេ, ពាធតី"តិ អបទេសំ កត្វា តាបសេន វិស្សជ្ជិតោ តំ វន្ទិត្វា ខមាបេត្វា អរញ្ញា និក្ខមិត្វា អនុបុព្ពេន យមុនាយ តីរំ បត្វា តំ មន្តំ សជ្ឈាយន្តោ មហាមគ្គំ គច្ឆតិ។

តស្មឹ កាលេ សហស្សមត្តា ភូរិទត្តស្ស បរិចារិកា នាគមាណវិកា តំ សព្ពកាមទទំ មណិរតនំ អាទាយ នាគភវនា និក្ខមិត្វា យមុនាតីរេ វាលុករាសិម្ហិ ឋបេត្វា តស្ស ឱភាសេន សព្ពរត្តឹ ឧទកកីឡំ កីឡិត្វា អរុណុគ្គមនេ សព្ពាលង្ការេន អលង្ករិត្វា មណិរតនំ បរិវារេត្វា សិរឹ បវេសយមានា និសីទឹសុ។ ព្រាហ្មណោបិ មន្តំ សជ្ឈាយន្តោ តំ ឋានំ បាបុណិ។ តា មន្តសទ្ទំ សុត្វាវ "ឥមិនា សុបណ្ណេន ភវិតព្ព"ន្តិ មរណភយតជ្ជិតា មណិរតនំ អគ្គហេត្វា បថវិយំ និមុជ្ជិត្វា នាគភវនំ អគមឹសុ។ ព្រាហ្មណោបិ មណិរតនំ ទិស្វា "ឥទានេវ មេ មន្តោ សមិទ្ធោ"តិ តុដ្ឋមានសោ មណិរតនំ អាទាយ បាយាសិ។ តស្មឹ ខណេ នេសាទព្រាហ្មណោ សោមទត្តេន សទ្ធឹ មិគវធាយ អរញ្ញំ បវិសន្តោ តស្ស ហត្ថេ តំ មណិរតនំ ទិស្វា បុត្តំ អាហ "តាត, ននុ ឯសោ អម្ហាកំ ភូរិទត្តេន ទិន្នោ មណី"តិ? "អាម, តាត, ឯសោ មណី"តិ។ "តេន ហិស្ស អគុណំ កថេត្វា ឥមំ ព្រាហ្មណំ វញ្ចេត្វា គណ្ហាមេតំ មណិរតន"ន្តិ។ "តាត, បុព្ពេ ភូរិទត្តេន ទីយមានំ ន គណ្ហិ, ឥទានិ បនេស ព្រាហ្មណោ តញ្ញេវ វញ្ចេស្សតិ, តុណ្ហី ហោហី"តិ។ ព្រាហ្មណោ "ហោតុ, តាត, បស្សសិ ឯតស្ស វា មម វា វញ្ចនភាវ"ន្តិ អលម្បាយនេន សទ្ធឹ សល្លបន្តោ អាហ –

៨២១"មណឹ បគ្គយ្ហ មង្គល្យំ, សាធុវិត្តំ មនោរមំ;
សេលំ ព្យញ្ជនសម្បន្នំ, កោ ឥមំ មណិមជ្ឈគា"តិ។

តត្ថ **មង្គល្យ**ន្តិ មង្គលសម្មតំ សព្ពកាមទទំ។ **កោ ឥម**ន្តិ កុហឹ ឥមំ មណឹ អធិគតោសិ។

តតោ អលម្បាយនោ គាថមាហ –

៨២២លោហិតក្ខសហស្សាហិ, សមន្តា បរិវារិតំ;
អជ្ជ កាលំ បថំ គច្ឆំ, អជ្ឈគាហំ មណឹ ឥម”ន្តិ។

តស្សត្ថោ – អហំ អជ្ជ កាលំ បាតោវ បថំ មគ្គំ គច្ឆន្តោ រត្តក្ខិកាហិ សហស្សមត្តាហិ នាគមាណវិកាហិ សមន្តា បរិវារិតំ ឥមំ មណឹ អជ្ឈគា។ មំ ទិស្វា ហិ សព្ពាវ ឯតា ភយតជ្ជិតា ឥមំ ឆឌ្ឌេត្វា បលាតាតិ។

នេសាទព្រាហ្មណោ តំ វញ្ចេតុកាមោ មណិរតនស្ស អគុណំ បកាសេន្តោ អត្តនា គណ្ហិតុកាមោ តិស្សោ គាថា អភាសិ –

៨២៣“សូបចិណ្ណោ អយំ សេលោ, អច្ចិតោ មានិតោ សទា;
សុធារិតោ សុនិក្ខិត្តោ, សព្ពត្ថមភិសាធយេ។

៨២៤“ឧបចារវិបន្នស្ស, និក្ខេបេ ធារណាយ វា;
អយំ សេលោ វិនាសាយ, បរិចិណ្ណោ អយោនិសោ។

៨២៥“ន ឥមំ អកុសលោ ទិព្យំ, មណឹ ធារេតុមារហោ;
បដិបជ្ជ សតំ និក្ខំ, ទេហិមំ រតនំ មម”ន្តិ។

តត្ថ **សព្ពត្ថ**ន្តិ យោ ឥមំ សេលំ សុដ្ឋុ ឧបចរិតុំ អច្ចិតុំ អត្តនោ ជីវិតំ វិយ មមាយិតុំ សុដ្ឋុ ធារេតុំ សុដ្ឋុ និក្ខិបិតុំ ជានាតិ, តស្សេវ សូបចិណ្ណោ អច្ចិតោ មានិតោ សុធារិតោ សុនិក្ខិត្តោ អយំ សេលោ សព្ពំ អត្ថំ សាធេតីតិ អត្ថោ។ **ឧបចារវិបន្នស្សា**តិ យោ បន ឧបចារវិបន្នោ ហោតិ, តស្សេសោ អនុបាយេន បរិចិណ្ណោ វិនាសមេវ វហតីតិ វទតិ។ **ធារេតុមារហោ**តិ ធារេតុំ អរហោ។ **បដិបជ្ជ សតំ និក្ខ**ន្តិ អម្ហាកំ គេហេ ពហូ មណី, មយមេតំ គហេតុំ ជានាម។ អហំ តេ និក្ខសតំ ទស្សាមិ, តំ បដិបជ្ជ, ទេហិ ឥមំ មណិរតនំ មមន្តិ។ តស្ស ហិ គេហេ ឯកោបិ សុវណ្ណនិក្ខោ នត្ថិ។ សោ បន តស្ស មណិនោ សព្ពកាមទទភាវំ ជានាតិ ។ តេនស្ស ឯតទហោសិ “អហំ សសីសំ ន្ហត្វា មណឹ ឧទកេន បរិប្ផោសិត្វា ‘និក្ខសតំ មេ ទេហី’តិ វក្ខាមិ, អថេស មេ ទស្សតិ, តមហំ ឯតស្ស ទស្សាមី”តិ។ តស្មា សូរោ ហុត្វា ឯវមាហ។

តតោ អលម្បាយនោ គាថមាហ –

៨២៦“ន ច ម្យាយំ មណី កេយ្យោ, គោហិ វា រតនេហិ វា;
សេលោ ព្យញ្ជនសម្បន្នោ, នេវ កេយ្យោ មណិ មមា”តិ។

តត្ថ **ន ច ម្យាយ**ន្តិ អយំ មណិ មម សន្តកោ កេនចិ វិក្កិណិតព្ពោ នាម ន ហោតិ។ **នេវ កេយ្យោ**តិ អយញ្ច មម មណិ លក្ខណសម្បន្នោ, តស្មា នេវ កេយ្យោ កេនចិ វត្ថុនាបិ វិក្កិណិតព្ពោ នាម ន ហោតីតិ។

នេសាទព្រាហ្មណោ អាហ –

៨២៧“នោ ចេ តយា មណី កេយ្យោ, គោហិ វា រតនេហិ វា;
អថ កេន មណី កេយ្យោ, តំ មេ អក្ខាហិ បុច្ឆិតោ”តិ។

អលម្បាយនោ អាហ –

៨២៨“យោ មេ សំសេ មហានាគំ, តេជស្សឹ ទុរតិក្កមំ;
តស្ស ទជ្ជំ ឥមំ សេលំ, ជលន្តមិវ តេជសា”តិ។

តត្ថ **ជលន្តមិវ តេជសា**តិ បភាយ ជលន្តំ វិយ។

នេសាទព្រាហ្មណោ អាហ –

៨២៩“កោ នុ ព្រាហ្មណវណ្ណេន, សុបណ្ណោ បតតំ វរោ;
នាគំ ជិគីសមន្វេសិ, អន្វេសំ ភក្ខមត្តនោ”តិ។

តត្ថ **កោ នុ**តិ ឥទំ នេសាទព្រាហ្មណោ “អត្តនោ ភក្ខំ អន្វេសន្តេន គរុឡេន ភវិតព្ព”ន្តិ ចិន្តេត្វា ឯវមាហ។

អលម្ពាយនោ ឯវមាហ –

៨៣០. “នាហំ ទិជាធិបោ ហោមិ, អទិដ្ឋោ គរុឡោ មយា;
អាសីវិសេន វិត្តោតិ, វេជ្ជោ ព្រាហ្មណ មំ វិទូ”តិ។

តត្ថ **មំ វិទូ**តិ មំ “ឯស អាសីវិសេន វិត្តកោ អលម្ពាយនោ នាម វេជ្ជោ”តិ ជានន្តិ។

នេសាទព្រាហ្មណោ អាហ –

៨៣១. “កឹ នុ តុយ្ហំ ផលំ អត្ថិ, កឹ សិប្បំ វិជ្ជតេ តវ;
កិស្មឹ វា ត្វំ បរត្ថទ្ធោ, ឧរគំ នាបចាយសី”តិ។

តត្ថ **កិស្មឹ វា ត្វំ បរត្ថទ្ធោ**តិ ត្វំ កិស្មឹ វា ឧបត្ថទ្ធោ ហុត្វា, កឹ និស្សយំ កត្វា ឧរគំ អាសីវិសំ ន អបចាយសិ ជេដ្ឋកំ អកត្វា អវជានាសីតិ បុច្ឆតិ។

សោ អត្តនោ ពលំ ទីបេន្តោ អាហ –

៨៣២. “អារញ្ញិកស្ស ឥសិនោ, ចិររត្តំ តបស្សិនោ;
សុបណ្ណោ កោសិយស្សក្ខា, វិសវិជ្ជំ អនុត្តរំ។

៨៣៣. “តំ ភាវិតត្តញ្ញតរំ, សម្មន្តំ បព្ពតន្តរេ;
សក្កច្ចំ តំ ឧបដ្ឋាសឹ, រត្តិន្ទិវមតន្ទិតោ។

៨៣៤. “សោ តទា បរិចិណ្ណោ មេ, វត្តវា ព្រហ្មចរិយវា;
ទិព្ពំ បាតុករី មន្តំ, កាមសា ភគវា មម។

៨៣៥. “ត្យាហំ មន្តេ បរត្ថទ្ធោ, នាហំ ភាយាមិ ភោគិនំ;
អាចរិយោ វិសឃាតានំ, អលម្បានោតិ មំ វិទូ”តិ។

តត្ថ **កោសិយស្សក្ខា**តិ កោសិយគោត្តស្ស ឥសិនោ សុបណ្ណោ អាចិក្ខិ។ តេន អក្ខាតការណំ បន សព្ពំ វិត្ថារេត្វា កថេតព្ពំ។ **ភាវិតត្តញ្ញតរ**ន្តិ ភាវិតត្តានំ ឥសីនំ អញ្ញតរំ។ **សម្មន្ត**ន្តិ វសន្តំ។ **កាមសា**តិ អត្តនោ ឥច្ឆាយ។ **មមា**តិ តំ មន្តំ មយ្ហំ បកាសេសិ។ **ត្យាហំ មន្តេ, បរត្ថទ្ធោ**តិ អហំ តេ មន្តេ ឧបត្ថទ្ធោ និស្សិតោ។ **ភោគិន**ន្តិ នាគានំ។ **វិសឃាតាន**ន្តិ វិសឃាតកវេជ្ជានំ។

តំ សុត្វា នេសាទព្រាហ្មណោ ចិន្តេសិ “អយំ អលម្ពាយនោ យ្វាស្ស នាគំ ទស្សេតិ, តស្ស មណិរតនំ ទស្សតិ, ភូរិទត្តមស្ស ទស្សេត្វា មណឹ គណ្ហិស្សាមី”តិ។ តតោ បុត្តេន សទ្ធឹ មន្តេន្តោ គាថមាហ –

៨៣៦. “គណ្ហាមសេ មណឹ តាត, សោមទត្ត វិជានហិ;
មា ទណ្ឌេន សិរឹ បត្តំ, កាមសា បជហិម្ហសេ”តិ។

តត្ថ **គណ្ហាមសេ**តិ គណ្ហាម។ **កាមសា**តិ អត្តនោ រុចិយា ទណ្ឌេន បហរិត្វា មា ជហាម។

សោមទត្តោ អាហ –

៨៣៧. “សកំ និវេសនំ បត្តំ, យោ តំ ព្រាហ្មណ បូជយិ;
ឯវំ កល្យាណការិស្ស, កឹ មោហា ទុព្ភិមិច្ឆសិ។

៨៣៨. “សចេ ត្វំ ធនកាមោសិ, ភូរិទត្តោ បទស្សតិ;
តមេវ គន្ត្វា យាចស្សុ, ពហុំ ទស្សតិ តេ ធន”ន្តិ។

តត្ថ **បូជយី**តិ ទិព្ពកាមេហិ បូជយិត្ថ។ **ទុព្ភិមិច្ឆសី**តិ កឹ តថារូបស្ស មិត្តស្ស ទុព្ភិកម្មំ កាតុំ ឥច្ឆសិ តាតាតិ។

ព្រាហ្មណោ អាហ –

៨៣៩ហត្ថគតំ បត្តគតំ, និកិណ្ណំ ខាទិតុំ វរំ;
មា នោ សន្ទិដ្ឋិកោ អត្ថោ, សោមទត្ត ឧបច្ចគា”តិ។

តត្ថ **ហត្ថគត**ន្តិ តាត សោមទត្ត, ត្វំ តរុណកោ លោកបវត្តឹ ន ជានាសិ។ យញ្ហិ ហត្ថគតំ វា ហោតិ បត្តគតំ វា មុខតោ វា និកិណ្ណំ ឋបិតំ, តទេវ មេ ខាទិតុំ វរំ, ន ទូរេ ឋិតំ។

សោមទត្តោ អាហ –

៨៤០“បច្ចតិ និរយេ ឃោរេ, មហិស្សមបិ វិវរតិ;
មិត្តទុព្ភី ហិតច្ចាគី, ជីវរេវាបិ សុស្សតិ។

៨៤១“សចេ ត្វំ ធនកាមោសិ, ភូរិទត្តោ បទស្សតិ;
មញ្ញេ អត្តកតំ វេរំ, ន ចិរំ វេទយិស្សសី”តិ។

តត្ថ **មហិស្សមបិ វិវរតី**តិ តាត, មិត្តទុព្ភិនោ ជីវន្តស្សេវ បថវី ភិជ្ជិត្វា វិវរំ ទេតិ។ **ហិតច្ចាគី**តិ អត្តនោ ហិតបរិច្ចាគី។ **ជីវរេវាបិ សុស្សតី**តិ ជីវមានោវ សុស្សតិ, មនុស្សបេតោ ហោតិ។ **អត្តកតំ វេរ**ន្តិ អត្តនា កតំ បាបំ។ **ន ចិរ**ន្តិ ន ចិរស្សេវ វេទយិស្សសីតិ មញ្ញាមិ។

ព្រាហ្មណោ អាហ –

៨៤២“មហាយញ្ញំ យជិត្វាន, ឯវំ សុជ្ឈន្តិ ព្រាហ្មណា;
មហាយញ្ញំ យជិស្សាម, ឯវំ មោក្ខាម បាបកា”តិ។

តត្ថ **សុជ្ឈន្តី**តិ តាត សោមទត្ត, ត្វំ ទហរោ ន កិញ្ចិ ជានាសិ, ព្រាហ្មណា នាម យំ កិញ្ចិ បាបំ កត្វា យញ្ញេន សុជ្ឈន្តីតិ ទស្សេន្តោ ឯវមាហ។

សោមទត្តោ អាហ –

៨៤៣“ហន្ទ ទានិ អបាយាមិ, នាហំ អជ្ជ តយា សហ;
បទម្បេកំ ន គច្ឆេយ្យំ, ឯវំ កិព្ពិសការិនា”តិ។

តត្ថ **អបាយាមី**តិ អបគច្ឆាមិ, បលាយាមីតិ អត្ថោ។

ឯវញ្ច បន វត្វា បណ្ឌិតោ មាណវោ បិតរំ អត្តនោ វចនំ គាហាបេតុំ អសក្កោន្តោ មហន្តេន សទ្ទេន ទេវតា ឧជ្ឈាបេត្វា “ឯវរូបេន បាបការិនា សទ្ធឹ ន គមិស្សាមី”តិ បិតុ បស្សន្តស្សេវ បលាយិត្វា ហិមវន្តំ បវិសិត្វា បព្ពជិត្វា អភិញ្ញា ច សមាបត្តិយោ ច និព្ពត្តេត្វា អបរិហីនជ្ឈានោ ព្រហ្មលោកេ ឧប្បជ្ជិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

៨៤៤“ឥទំ វត្វាន បិតរំ, សោមទត្តោ ពហុស្សុតោ;
ឧជ្ឈាបេត្វាន ភូតានិ, តម្ហា ឋានា អបក្កមី”តិ។

នេសាទព្រាហ្មណោ “សោមទត្តោ ឋបេត្វា អត្តនោ គេហំ កុហឹ គមិស្សតី”តិ ចិន្តេន្តោ អលម្បាយនំ ថោកំ អនត្តមនំ ទិស្វា “អលម្បាយន , មា ចិន្តយិ, ទស្សេស្សាមិ តេ ភូរិទត្ត”ន្តិ តំ អាទាយ នាគរាជស្ស ឧបោសថករណដ្ឋានំ គន្ត្វា វម្មិកមត្ថកេ ភោគេ អាភុជិត្វា និបន្នំ នាគរាជានំ ទិស្វា អវិទូរេ ឋិតោ ហត្ថំ បសារេត្វា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

៨៤៥“គណ្ហាហេតំ មហានាគំ, អាហរេតំ មណឹ មម;
ឥន្ទគោបកវណ្ណាភោ, យស្ស លោហិតកោ សិរោ។

៨៤៦“កប្បាសបិចុរាសីវ, ឯសោ កាយោ បទិស្សតិ;
វម្មិកគ្គគតោ សេតិ, តំ ត្វំ គណ្ហាហិ ព្រាហ្មណា”តិ។

តត្ថ **ឥន្ទគោបកវណ្ណាភោ**តិ ឥន្ទគោបកវណ្ណោ វិយ អាភាសតិ។ **កប្បាសបិចុរាសីវា**តិ សុវិហិតស្ស កប្បាសបិចុនោ រាសិ វិយ។

អថ មហាសត្តោ អក្ខីនិ ឧម្មីលេត្វា នេសាទព្រាហ្មណំ ទិស្វា "អយំ ឧបោសថស្ស មេ អន្តរាយំ ករេយ្យាតិ ឥមំ នាគភវនំ នេត្វា មហាសម្បត្តិយា បតិដ្ឋាបេសិ។ មយា ទីយមានំ មណឹ គណ្ហិតុំ ន ឥច្ឆិ។ ឥទានិ បន អហិតុណ្ឌិកំ គហេត្វា អាគច្ឆតិ។ សចាហំ ឥមស្ស មិត្តទុព្ភិនោ កុជ្ឈេយ្យំ, សីលំ មេ ខណ្ឌំ ភវិស្សតិ។ មយា ខោ បន បឋមញ្ញេវ ចតុរង្គសមន្នាគតោ ឧបោសថោ អធិដ្ឋិតោ, សោ យថាធិដ្ឋិតោវ ហោតុ, អលម្បាយនោ មំ ឆិន្ទតុ វា បចតុ វា, សូលេន វា វិជ្ឈតុ, នេវស្ស កុជ្ឈិស្សាមី"តិ ចិន្តេត្វា "សចេ ខោ បនាហំ ឥមេ ឱលោកេស្សាមិ, ភស្មា ភវេយ្យុំ។ មំ បោថេន្តេបិ ន កុជ្ឈិស្សាមិ ន ឱលោកេស្សាមី"តិ អក្ខីនិ និមីលេត្វា អធិដ្ឋានបារមី បុរេចារិកំ កត្វា ភោគន្តរេ សីសំ បក្ខិបិត្វា និច្ចលោវ ហុត្វា និបជ្ជិ។ នេសាទព្រាហ្មណោបិ "ភោ អលម្បាយន, ឥមំ នាគំ គណ្ហាហិ, ទេហិ មេ មណិ"ន្តិ អាហ។ អលម្បាយនោ នាគំ ទិស្វា តុដ្ឋោ មណឹ កិស្មិញ្ចិ អគណេត្វា "គណ្ហ, ព្រាហ្មណា"តិ តស្ស ហត្ថេ ខិបិ។ សោ តស្ស ហត្ថតោ គឡិត្វា បថវិយំ បតិ។ បតិតមត្តោវ បថវឹ បវិសិត្វា នាគភវនមេវ គតោ។

ព្រាហ្មណោ មណិរតនតោ ភូរិទត្តេន សទ្ធឹ មិត្តភាវតោ បុត្តតោតិ តីហិ បរិហាយិ។ សោ "និប្បច្ចយោ ជាតោម្ហិ, បុត្តស្ស មេ វចនំ ន កត"ន្តិ បរិទេវន្តោ គេហំ អគមាសិ។ អលម្បាយនោបិ ទិព្ពោសធេហិ អត្តនោ សរីរំ មក្ខេត្វា ថោកំ ខាទិត្វា អត្តនោ កាយំ បរិប្ផោសេត្វា ទិព្ពមន្តំ ជប្បន្តោ ពោធិសត្តំ ឧបសង្កមិត្វា នង្គុដ្ឋេ គហេត្វា អាកឌ្ឍិត្វា សីសំ ទឡ្ហំ គណ្ហន្តោ មុខមស្ស វិវរិត្វា ឱសធំ ខាទិត្វា មុខេ ខេឡំ ឱបិ។ សុចិជាតិកោ នាគរាជា សីលភេទភយេន អកុជ្ឈិត្វា អក្ខីនិបិ ន ឧម្មីលេសិ។ អថ នំ ឱសធមន្តំ កត្វា នង្គុដ្ឋេ គហេត្វា ហេដ្ឋាសីសំ កត្វា សញ្ចាលេត្វា គហិតភោជនំ ឆឌ្ឌាបេត្វា ភូមិយំ ទីឃតោ និបជ្ជាបេត្វា មសូរកំ មទ្ទន្តោ វិយ បាទេហិ មទ្ទិត្វា អដ្ឋីនិ ចុណ្ណិយមានានិ វិយ អហេសុំ។ បុន នង្គុដ្ឋេ គហេត្វា ទុស្សំ បោថេន្តោ វិយ បោថេសិ។ មហាសត្តោ ឯវរូបំ ទុក្ខំ អនុភវន្តោបិ នេវ កុជ្ឈិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

៨៤៧ "អថោសធេហិ ទិព្ពេហិ, ជប្បំ មន្តបទានិ ច;
ឯវំ តំ អសក្ខិ សត្ថុំ, កត្វា បរិត្តមត្តនោ"តិ។

តត្ថ **អសក្ខី**តិ សក្ខិ។ **សត្ថុ**ន្តិ គណ្ហិតុំ។

ឥតិ សោ មហាសត្តំ ទុព្ពលំ កត្វា វល្លីហិ បេឡំ សជ្ជេត្វា មហាសត្តំ តត្ថ បក្ខិបិ, សរីរស្ស មហន្តតាយ តត្ថ ន បវិសតិ។ អថ នំ បណ្ហិយា កោដ្ដេន្តោ បវេសេត្វា បេឡំ អាទាយ ឯកំ គាមំ គន្ត្វា គាមមជ្ឈេ ឱតារេត្វា "នាគស្ស នច្ចំ ទដ្ឋុកាមា អាគច្ឆន្តូ"តិ សទ្ទមកាសិ។ សកលគាមវាសិនោ សន្និបតីសុ។ តស្មឹ ខណេ អលម្បាយនោ "និក្ខម មហានាគា"តិ អាហ។ មហាសត្តោ ចិន្តេសិ "អជ្ជ មយា បរិសំ តោសេន្តេន កីឡិតុំ វដ្តតិ។ ឯវំ អលម្បាយនោ ពហុំ ធនំ លភិត្វា តុដ្ឋោ មំ វិស្សជ្ជេស្សតិ។ យំ យំ ឯស មំ ការេតិ, តំ តំ ករិស្សាមី"តិ។ អថ នំ សោ បេឡតោ នីហរិត្វា "មហា ហោហី"តិ អាហ។ សោ មហា អហោសិ, "ខុទ្ទកោ, វដ្ដោ, វម្មិតោ, ឯកបួណោ, ទ្វិផណោ, តិបួណោ, ចតុប្ផណោ, បញ្ច, ឆ, សត្ត, អដ្ឋ, នវ, ទស វីសតិ, តឹសតិ, ចត្តាលីស, បណ្ណាសប្ផណោ, សតប្ផណោ, ឧច្ចោ, នីចោ, ទិស្សមានកាយោ, អទិស្សមានកាយោ, ទិស្សមានឧបឌ្ឍកាយោ , នីលោ, បីតោ, លោហិតោ, ឱទាតោ, មញ្ជដ្ឋិកោ ហោហិ, អគ្គិជាលំ វិស្សជ្ជេហិ, ឧទកំ, ធូមំ វិស្សជ្ជេហី"តិ។ មហាសត្តោ ឥមេសុបិ អាការេសុ វុត្តវុត្តេ អត្តភាវេ និម្មិនិត្វា នច្ចំ ទស្សេសិ។ តំ ទិស្វា កោចិ អស្សូនិ សន្ធារេតុំ នាសក្ខិ។

មនុស្សា ពហូនិ ហិរញ្ញសុវណ្ណវត្ថាលង្ការាទីនិ អទំសុ។ ឥតិ តស្មឹ គាមេ សហស្សមត្តំ លភិ។ សោ កិញ្ចាបិ មហាសត្តំ គណ្ហន្តោ "សហស្សំ លភិត្វា តំ វិស្សជ្ជេស្សាមី"តិ អាហ, តំ បន ធនំ លភិត្វា "គាមកេបិ តាវ មយា ឯត្តកំ ធនំ លទ្ធំ, នគរេ កិរ ពហុំ លភិស្សាមី"តិ ធនលោភេន តំ ន មុញ្ចិ។ សោ តស្មឹ គាមេ កុដុម្ពំ សណ្ឋបេត្វា រតនមយំ បេឡំ ការេត្វា តត្ថ មហាសត្តំ បក្ខិបិត្វា សុខយានកំ អារុយ្ហ មហន្តេន បរិវារេន និក្ខមិត្វា តំ គាមនិគមាទីសុ កីឡាបេន្តោ អនុបុព្ពេន ពារាណសឹ បាបុណិ។ នាគរាជស្ស បន មធុលាជេ ទេតិ, មណ្ឌូកេ មារេត្វា ទេតិ, សោ គោចរំ ន គណ្ហាតិ អវិស្សជ្ជនភយេន។ គោចរំ អគណ្ហន្តម្បិ បុន នំ ចត្តារោ ទ្វារគាមេ អាទឹ កត្វា តត្ថ តត្ថ មាសមត្តំ កីឡាបេសិ។ បន្នរសឧបោសថទិវសេ បន "អជ្ជ តុម្ហាកំ សន្តិកេ កីឡាបេស្សាមី"តិ រញ្ញោ អារោចាបេសិ។ រាជា នគរេ ភេរឹ ចរាបេត្វា មហាជនំ សន្និបាតាបេសិ។ រាជង្គណេ មញ្ចាតិមញ្ចំ ពន្ធឹសុ។

កីឡនខណ្ឌំ និដ្ឋិតំ។

នគរបវេសនកណ្ឌំ

អលម្ពាយនេន បន ពោធិសត្តស្ស គហិតទិវសេយេវ មហាសត្តស្ស មាតា សុបិនន្តេ អទ្ទស កាឡេន រត្តក្ខិនា បុរិសេន អសិនា ទក្ខិណពាហុំ ឆិន្ទិត្វា លោហិតេន បគ្ឃរន្តេន នីយមានំ។ សា ភីតតសិតា ឧដ្ឋាយ ទក្ខិណពាហុំ បរាមសិត្វា សុបិនភាវំ ជានិ។ អថស្សា ឯតទហោសិ “មយា កក្ខឡោ បាបសុបិនោ ទិដ្ឋោ, ចតុន្នំ វា មេ បុត្តានំ ធតរដ្ឋស្ស រញ្ញោ វា មម វា បរិបន្ថេន ភវិតព្ព”ន្តិ។ អបិច ខោ បន មហាសត្តមេវ អារព្ភ អតិរេកតរំ ចិន្តេសិ។ កឹការណា ? សេសា អត្តនោ នាគភវនេ វសន្តិ, ឥតរោ បន សីលជ្ឈាសយត្តា មនុស្សលោកំ គន្ត្វា ឧបោសថកម្មំ ករោតិ។ តស្មា “កច្ចិ នុ ខោ មេ បុត្តំ អហិតុណ្ឌិកោ វា សុបណ្ណោ វា គណ្ហេយ្យា”តិ តស្សេវ អតិរេកតរំ ចិន្តេសិ ។ តតោ អឌ្ឍមាសេ អតិក្កន្តេ “មម បុត្តោ អឌ្ឍមាសាតិក្កមេន មំ វិនា វត្តិតុំ ន សក្កោតិ, អទ្ធាស្ស កិញ្ចិ ភយំ ឧប្បន្នំ ភវិស្សតី”តិ ទោមនស្សប្បត្តា អហោសិ។ មាសាតិក្កមេន បនស្សា សោកេន អស្សូនំ អបគ្ឃរណកាលោ នាម នាហោសិ, ហទយំ សុស្សិ, អក្ខីនិ ឧបច្ចឹសុ។ សា “ឥទានិ អាគមិស្សតិ, ឥទានិ អាគមិស្សតី”តិ តស្សាគមនមគ្គមេវ ឱលោកេន្តី និសីទិ។ អថស្សា ជេដ្ឋបុត្តោ សុទស្សនោ មាសច្ចយេន មហតិយា បរិសាយ សទ្ធឹ មាតាបិតូនំ ទស្សនត្ថាយ អាគតោ, បរិសំ ពហិ ឋបេត្វា បាសាទំ អារុយ្ហ មាតរំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ សា ភូរិទត្តំ អនុសោចន្តី តេន សទ្ធឹ ន កិញ្ចិ សល្លបិ។ សោ ចិន្តេសិ “មយ្ហំ មាតា មយិ បុព្ពេ អាគតេ តុស្សតិ, បដិសន្ថារំ ករោតិ, អជ្ជ បន ទោមនស្សប្បត្តា, កឹ នុ ខោ ការណ”ន្តិ? អថ នំ បុច្ឆន្តោ អាហ –

៨៤៨. “មមំ ទិស្វាន អាយន្តំ, សព្ពកាមសមិទ្ធិនំ;
តន្ទ្រិយានិ អហដ្ឋានិ, សាវំ ជាតំ មុខំ តវ។

៨៤៩. “បទ្មំ យថា ហត្ថគតំ, បាណិនា បរិមទ្ទិតំ;
សាវំ ជាតំ មុខំ តុយ្ហំ, មមំ ទិស្វាន ឯទិស”ន្តិ។

តត្ថ **អហដ្ឋានី**តិ ន វិប្បសន្នានិ។ **សាវ**ន្តិ កញ្ចនាទាសវណ្ណំ តេ មុខំ បីតកាឡកំ ជាតំ។ **ហត្ថគត**ន្តិ ហត្ថេន ឆិន្ទិតំ។ **ឯទិស**ន្តិ ឯវរូបំ មហន្តេន សិរិសោភគ្គេន តុម្ហាកំ ទស្សនត្ថាយ អាគតំ មំ ទិស្វា។

សា ឯវំ វុត្តេបិ នេវ កថេសិ។ សុទស្សនោ ចិន្តេសិ “កឹ នុ ខោ កេនចិ កុទ្ធា វា បរិពទ្ធា វា ភវេយ្យា”តិ។ អថ នំ បុច្ឆន្តោ ឥតរំ គាថមាហ –

៨៥០. “កច្ចិ នុ តេ នាភិសសិ, កច្ចិ តេ អត្ថិ វេទនា;
យេន សាវំ មុខំ តុយ្ហំ, មមំ ទិស្វាន អាគត”ន្តិ។

តត្ថ **កច្ចិ នុ តេ នាភិសសី**តិ កច្ចិ នុ តំ កោចិ ន អភិសសិ អក្កោសេន វា បរិភាសាយ វា វិហឹសីតិ បុច្ឆតិ។ **តុយ្ហ**ន្តិ តវ បុព្ពេ មមំ ទិស្វា អាគតំ ឯទិសំ មុខំ ន ហោតិ។ យេន បន ការណេន អជ្ជ តវ មុខំ សាវំ ជាតំ, តំ មេ អាចិក្ខាតិ បុច្ឆតិ។

អថស្ស សា អាចិក្ខន្តី អាហ –

៨៥១. “សុបិនំ តាត អទ្ទក្ខឹ, ឥតោ មាសំ អធោគតំ;
‘ទក្ខិណំ វិយ មេ ពាហុំ, ឆេត្វា រុហិរមក្ខិតំ;
បុរិសោ អាទាយ បក្កាមិ, មម រោទន្តិយា សតិ’។

៨៥២. “យតោហំ សុបិនមទ្ទក្ខឹ, សុទស្សន វិជានហិ;
តតោ ទិវា វា រត្តឹ វា, សុខំ មេ នោបលព្ភតី”តិ។

តត្ថ **ឥតោ មាសំ អធោគត**ន្តិ ឥតោ ហេដ្ឋា មាសាតិក្កន្តំ។ អជ្ជ មេ ទិដ្ឋសុបិនស្ស មាសោ ហោតីតិ ទស្សេតិ។ **បុរិសោ**តិ ឯកោ កាឡោ រត្តក្ខិ បុរិសោ។ **រោទន្តិយា សតី**តិ រោទមានាយ សតិយា។ **សុខំ មេ នោបលព្ភតី**តិ មម សុខំ នាម ន វិជ្ជតិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា “តាត, បិយបុត្តកោ មេ តវ កនិដ្ឋោ ន ទិស្សតិ, ភយេនស្ស ឧប្បន្នេន ភវិតព្ព”ន្តិ បរិទេវន្តី អាហ –

៨៥៣. “យំ បុព្ពេ បរិវារិំសុ, កញ្ញា រុចិរវិគ្គហា;
ហេមជាលប្បដិច្ឆន្នា, ភូរិទត្តោ ន ទិស្សតិ។

៨៥៤.
"យំ បុព្ពេ បរិវារិំសុ, នេត្តិំសវរធារិនោ;
កណិការាវ សម្ផុល្លា, ភូរិទត្តោ ន ទិស្សតិ។

៨៥៥.
"ហន្ទ ទានិ គមិស្សាម, ភូរិទត្តនិវេសនំ;
ធម្មដ្ឋំ សីលសម្បន្នំ, បស្សាម តវ ភាតរ"ន្តិ។

តត្ថ **សម្ផុល្លា**តិ សុវណ្ណវត្ថាលង្ការជាតិតាយ សម្ផុល្លា កណិការា វិយ។ **ហន្ទា**តិ វវស្សគ្គត្ថេ និបាតោ, ឯហិ, តាត, ភូរិទត្តស្ស និវេសនំ គច្ឆាមាតិ វទតិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា តស្ស ចេវ អត្តនោ ច បរិសាយ សទ្ធិំ តត្ថ អគមាសិ។ ភូរិទត្តស្ស ភរិយាយោ បន តំ វម្មិកមត្ថកេ អទិស្វា "មាតុ និវេសនេ វសិស្សតី"តិ អព្យាវដា អហេសុំ។ តា "សស្សុ កិរ នោ បុត្តំ អបស្សន្តី អាគច្ឆតី"តិ សុត្វា បច្ចុគ្គមនំ កត្វា "អយ្យេ, បុត្តស្ស តេ អទិស្សមានស្ស អជ្ជ មាសោ អតីតោ"តិ មហាបរិទេវំ បរិទេវមានា តស្សា បាទមូលេ បតិំសុ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

៨៥៦.
"តញ្ច ទិស្វាន អាយន្តិំ, ភូរិទត្តស្ស មាតរំ;
ពាហា បគ្គយ្ហ បក្កន្ទុំ, ភូរិទត្តស្ស នារិយោ។

៨៥៧.
"បុត្តំ តេយ្យេ ន ជានាម, ឥតោ មាសំ អធោគតំ;
មតំ វា យទិ វា ជីវំ, ភូរិទត្តំ យសស្សិន"ន្តិ។

តត្ថ **"បុត្តំ តេយ្យេ"**តិ អយំ តាសំ បរិទេវនកថា។

ភូរិទត្តស្ស មាតា សុណ្ហាហិ សទ្ធិំ អន្តរវីថិយំ បរិទេវិត្វា តា អាទាយ តស្ស បាសាទំ អារុយ្ហ បុត្តស្ស សយនញ្ច អាសនញ្ច ឱលោកេត្វា បរិទេវមានា អាហ –

៨៥៨.
"សកុណី ហតបុត្តាវ, សុញ្ញំ ទិស្វា កុលាវកំ;
ចិរំ ទុក្ខេន ឈាយិស្សំ, ភូរិទត្តំ អបស្សតី។

៨៥៩.
"កុររី ហតឆាបាវ, សុញ្ញំ ទិស្វា កុលាវកំ;
ចិរំ ទុក្ខេន ឈាយិស្សំ, ភូរិទត្តំ អបស្សតី។

៨៦០.
"សា នូន ចក្កវាកីវ, បល្លលស្មិំ អនោទកេ;
ចិរំ ទុក្ខេន ឈាយិស្សំ, ភូរិទត្តំ អបស្សតី។

៨៦១.
"កម្មារានំ យថា ឧក្កា, អន្តោ ឈាយតិ នោ ពហិ;
ឯវំ ឈាយាមិ សោកេន, ភូរិទត្តំ អបស្សតី"តិ។

តត្ថ **អបស្សតី**តិ អបស្សន្តី។ **ហតឆាបាវា**តិ ហតបោតកាវ។

ឯវំ ភូរិទត្តមាតរិ វិលបមានាយ ភូរិទត្តនិវេសនំ អណ្ណវកុច្ឆិ វិយ ឯកសទ្ទំ អហោសិ។ ឯកោបិ សកភាវេន សណ្ឋាតុំ នាសក្ខិ។ សកលនិវេសនំ យុគន្ធរវាតប្បហដំ វិយ សាលវនំ អហោសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

៨៦២.
"សាលាវ សម្បមថិតា, មាលុតេន បមទ្ទិតា;
សេន្តិ បុត្តា ច ទារា ច, ភូរិទត្តនិវេសនេ"តិ។

អរិដ្ឋោ ច សុភោគោ ច ឧភោបិ ភាតរោ មាតាបិតូនំ ឧបដ្ឋានំ គច្ឆន្តា តំ សទ្ទំ សុត្វា ភូរិទត្តនិវេសនំ បវិសិត្វា មាតរំ អស្សាសយិំសុ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

៨៦៣.
"ឥទំ សុត្វាន និគ្ឃោសំ, ភូរិទត្តនិវេសនេ;
អរិដ្ឋោ ច សុភោគោ ច, បធាវិំសុ អនន្តរា។

៨៦៤.
"អម្ម អស្សាស មា សោចិ, ឯវំធម្មា ហិ បាណិនោ;
ចវន្តិ ឧបបជ្ជន្តិ, ឯសាស្ស បរិណាមិតា"តិ។

តត្ថ **ឯសាស្ស បរិណាមិតា**តិ ឯសា ចុត្តូបបត្តិ អស្ស លោកស្ស បរិណាមិតា, ឯវញ្ហិ សោ លោកោ បរិណាមេតិ។ ឯតេហិ ទ្វីហិ អង្គេហិ មុត្តោ នាម នត្ថីតិ វទន្តិ។

សមុទ្ទជា អាហ –

៨៦៥. "អហម្បិ តាត ជានាមិ, ឯវំធម្មា ហិ បាណិនោ;
សោកេន ច បរេតស្មិ, ភូរិទត្តំ អបស្សតី។

៨៦៦. "អជ្ជ ចេ មេ ឥមំ រត្តិំ, សុទស្សន វិជានហិ;
ភូរិទត្តំ អបស្សន្តី, មញ្ញេ ហិស្សាមិ ជីវិត"ន្តិ។

តត្ថ **អជ្ជ ចេ មេ**តិ តាត សុទស្សន, សចេ អជ្ជ ឥមំ រត្តិំ ភូរិទត្តោ មម ទស្សនំ នាគមិស្សតិ, អថាហំ តំ អបស្សន្តី ជីវិតំ ជហិស្សាមីតិ មញ្ញាមិ។

បុត្តា អាហំសុ –

៨៦៧. "អម្ម អស្សាស មា សោចិ, អានយិស្សាម ភាតរំ;
ទិសោទិសំ គមិស្សាម, ភាតុបរិយេសនំ ចរំ។

៨៦៨. "បព្ពតេ គិរិទុគ្គេសុ, គាមេសុ និគមេសុ ច;
ឱរេន សត្តរត្តស្ស, ភាតរំ បស្ស អាគត"ន្តិ។

តត្ថ **ចរ**ន្តិ អម្ម, មយំ តយោបិ ជនា ភាតុបរិយេសនំ ចរន្តា ទិសោទិសំ គមិស្សាមាតិ នំ អស្សាសេសុំ។

តតោ សុទស្សនោ ចិន្តេសិ "សចេ តយោបិ ឯកំ ទិសំ គមិស្សាម, បបញ្ចោ ភវិស្សតិ, តីហិ តីណិ ឋានានិ គន្តុំ វដ្ដតិ – ឯកេន ទេវលោកំ, ឯកេន ហិមវន្តំ, ឯកេន មនុស្សលោកំ។ សចេ ខោ បន កាណារិដ្ឋោ មនុស្សលោកំ គមិស្សតិ, យត្ថេវ ភូរិទត្តំ បស្សតិ។ តំ គាមំ វា និគមំ វា ឈាបេត្វា ឯស្សតិ, ឯស កក្ខឡោ ផរុសោ, ន សក្កា ឯតំ តត្ថ បេសេតុ"ន្តិ។ ចិន្តេត្វា ច បន "តាត អរិដ្ឋ, ត្វំ ទេវលោកំ គច្ឆ, សចេ ទេវតាហិ ធម្មំ សោតុកាមាហិ ភូរិទត្តោ ទេវលោកំ នីតោ, តតោ នំ អានេហី"តិ អរិដ្ឋំ ទេវលោកំ បហិណិ។ សុភោគំ បន "តាត, ត្វំ ហិមវន្តំ គន្ត្វា បញ្ចសុ មហានទីសុ ភូរិទត្តំ ឧបធារេត្វា ឯហី"តិ ហិមវន្តំ បហិណិ។ សយំ បន មនុស្សលោកំ គន្តុកាមោ ចិន្តេសិ – "សចាហំ មាណវកវណ្ណេន គមិស្សាមិ, មនុស្សា នេវ មេ បិយាយិស្សន្តិ, មយា តាបសវេសេន គន្តុំ វដ្ដតិ, មនុស្សានញ្ហិ បព្ពជិតា បិយា មនាបា"តិ។ សោ តាបសវេសំ គហេត្វា មាតរំ វន្ទិត្វា និក្ខមិ។

ពោធិសត្តស្ស បន អជមុខី នាម វេមាតិកភគិនី អត្ថិ។ តស្សា ពោធិសត្តេ អធិមត្តោ សិនេហោ។ សា សុទស្សនំ គច្ឆន្តំ ទិស្វា អាហ – "ភាតិក , អតិវិយ កិលមាមិ, អហម្បិ តយា សទ្ធិំ គមិស្សាមី"តិ។ "អម្ម, ន សក្កា តយា គន្តុំ, អហំ បព្ពជិតវសេន គច្ឆាមី"តិ។ "អហំ បន ខុទ្ទកមណ្ឌូកី ហុត្វា តវ ជដន្តរេ និបជ្ជិត្វា គមិស្សាមី"តិ។ "តេន ហិ ឯហី"តិ។ សា មណ្ឌូកបោតិកា ហុត្វា តស្ស ជដន្តរេ និបជ្ជិ។ សុទស្សនោ "មូលតោ បដ្ឋាយ វិចិនន្តោ គមិស្សាមី"តិ ពោធិសត្តស្ស ភរិយាយោ តស្ស ឧបោសថករណដ្ឋានំ បុច្ឆិត្វា បឋមំ តត្ថ គន្ត្វា អលម្បាយនេន មហាសត្តស្ស គហិតដ្ឋានេ លោហិតញ្ច វល្លីហិ កតបេឡដ្ឋានញ្ច ទិស្វា "ភូរិទត្តោ អហិតុណ្ឌិកេន គហិតោ"តិ ញត្វា សមុប្បន្នសោកោ អស្សុបុណ្ណេហិ នេត្តេហិ អលម្បាយនស្ស គតមគ្គេនេវ បឋមំ កីឡាបិតគាមំ គន្ត្វា មនុស្សេ បុច្ឆិ "ឯវរូបោ នាម នាគោ កេនចីធ អហិតុណ្ឌិកេន កីឡាបិតោ"តិ? "អាម, អលម្បាយនេន ឥតោ មាសមត្តកេ កីឡាបិតោ"តិ។ "កិញ្ចិ ធនំ តេន លទ្ធ"ន្តិ? "អាម, ឥធេវ តេន សហស្សមត្តំ លទ្ធ"ន្តិ។ "ឥទានិ សោ កុហិំ គតោ"តិ? "អសុកគាមំ នាមា"តិ។ សោ តតោ បដ្ឋាយ បុច្ឆន្តោ អនុបុព្ពេន រាជទ្វារំ អគមាសិ។

តស្មិំ ខណេ អលម្បាយនោ សុន្ហាតោ សុវិលិត្តោ មដ្ឋសាដកំ និវាសេត្វា រតនបេឡំ គាហាបេត្វា រាជទ្វារមេវ គតោ។ មហាជនោ សន្និបតិ, រញ្ញោ អាសនំ បញ្ញត្តំ។ សោ អន្តោនិវេសនេ ឋិតោវ "អហំ អាគច្ឆាមិ, នាគរាជានំ កីឡាបេតូ"តិ បេសេសិ។ អលម្បាយនោ ចិត្តត្ថរណេ រតនបេឡំ ឋបេត្វា វិវរិត្វា "ឯហិ មហានាគា"តិ សញ្ញមទាសិ។ តស្មិំ សមយេ សុទស្សនោបិ បរិសន្តរេ ឋិតោ។ អថ មហាសត្តោ សីសំ នីហរិត្វា សព្ពាវន្តំ បរិសំ ឱលោកេសិ។ នាគា ហិ ទ្វីហិ ការណេហិ បរិសំ ឱលោកេន្តិ សុបណ្ណបរិបន្ថំ វា ញាតកេ វា ទស្សនត្ថាយ។ តេ សុបណ្ណំ ទិស្វា ភីតា ន នច្ចន្តិ, ញាតកេ វា ទិស្វា លជ្ជមានា ន នច្ចន្តិ។ មហាសត្តោ បន ឱលោកេន្តោ បរិសន្តរេ ភាតរំ

អទ្ទស។ សោ អគ្គិបូរានិ អស្សូនិ គហេត្វា បេឡតោ និក្ខមិត្វា ភាគរាភិមុខោ បាយាសិ។ មហាជនោ តំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា ភីតោ បដិក្កមិ, ឯកោ សុទស្សនោវ អដ្ឋាសិ។ សោ គន្ត្វា តស្ស បាទបិដ្ឋិយំ សីសំ ឋបេត្វា រោទិ, សុទស្សនោបិ បរិទេវិ។ មហាសត្តោ រោទិត្វា និវត្តិត្វា បេឡមេវ បាវិសិ។ អលម្ពាយនោបិ “ឥមិនា នាគេន តាបសោ ឌដ្ឋោ ភវិស្សតិ, អស្សាសេស្សាមិ ន”ន្តិ ឧបសង្កមិត្វា អាហ –

៨៦៩. “ហត្ថា បមុត្តោ ឧរគោ, បាទេ តេ និបតី ភុសំ;
កច្ចិ នុ តំ ឌំសី តាត, មា ភាយិ សុខិតោ ភវា”តិ។

តត្ថ **មា ភាយី**តិ តាត តាបស, អហំ អលម្ពាយនោ នាម, មា ភាយិ, តវ បដិជគ្គនំ នាម មម ភារោតិ។

សុទស្សនោ តេន សទ្ធិំ កថេតុកម្យតាយ គាថមាហ –

៨៧០. “នេវ មយ្ហំ អយំ នាគោ, អលំ ទុក្ខាយ កាយចិ;
យាវតត្ថិ អហិគ្គាហោ, មយា ភិយ្យោ ន វិជ្ជតី”តិ។

តត្ថ **កាយចី**តិ កស្សចិ អប្បមត្តកស្សបិ ទុក្ខស្ស ឧប្បាទនេ អយំ មម អសមត្ថោ។ មយា ហិ សទិសោ អហិតុណ្ឌិកោ នាម នត្ថីតិ។

អលម្ពាយនោ “អសុកោ នាមេសោ”តិ អជានន្តោ កុជ្ឈិត្វា អាហ –

៨៧១. “កោ នុ ព្រាហ្មណវណ្ណេន, ទិត្តោ បរិសមាគតោ;
អវ្ហាយន្តុ សុយុទ្ធេន, សុណន្តុ បរិសា មមា”តិ។

តត្ថ **ទិត្តោ**តិ គព្ពិតោ ពាលោ អន្ធញ្ញាណោ។ **អវ្ហាយន្តូ**តិ អវ្ហាយន្តោ, អយមេវ វា បាឋោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – អយំ កោ ពាលោ ឧម្មត្តកោ វិយ មំ សុយុទ្ធេន អវ្ហាយន្តោ អត្តនា សទ្ធិំ សមំ ករោន្តោ បរិសមាគតោ, បរិសា មម វចនំ សុណន្តុ, មយ្ហំ ទោសោ នត្ថិ, មា ខោ មេ កុជ្ឈិត្ថាតិ។

អថ នំ សុទស្សនោ គាថាយ អជ្ឈភាសិ –

៨៧២. “ត្វំ មំ នាគេន អាលម្ប, អហំ មណ្ឌូកឆាបិយា;
ហោតុ នោ អព្ភុតំ តត្ថ, អា សហស្សេហិ បញ្ចហី”តិ។

តត្ថ **នាគេនា**តិ ត្វំ នាគេន មយា សទ្ធិំ យុជ្ឈ, អហំ មណ្ឌូកឆាបិយា តយា សទ្ធិំ យុជ្ឈិស្សាមិ។ **អា សហស្សេហិ បញ្ចហី**តិ តស្មិំ នោ យុទ្ធេ យាវ បញ្ចហិ សហស្សេហិ អព្ភុតំ ហោតូតិ។

អលម្ពាយនោ អាហ –

៨៧៣. “អហញ្ហិ វសុមា អឌ្ឍោ, ត្វំ ទលិទ្ទោសិ មាណវ;
កោ នុ តេ បាដិភោគត្ថិ, ឧបជូតញ្ច កឹ សិយា។

៨៧៤. “ឧបជូតញ្ច មេ អស្ស, បាដិភោគោ ច តាទិសោ;
ហោតុ នោ អព្ភុតំ តត្ថ, អា សហស្សេហិ បញ្ចហី”តិ។

តត្ថ **កោ នុ តេ**តិ តវ បព្ពជិតស្ស កោ នុ បាដិភោគោ អត្ថិ។ **ឧបជូតញ្ចា**តិ ឥមស្មិំ វា ជូតេ ឧបនិក្ខេបភូតំ កឹ នាម តវ ធនំ សិយា, ទស្សេហិ មេតិ វទតិ។ **ឧបជូតញ្ច មេ**តិ មយ្ហំ បន ទាតព្ពំ ឧបនិក្ខេបធនំ វា បបេតព្ព បាដិភោគោ វា តាទិសោ អត្ថិ, តស្មា នោ តត្ថ យាវ បញ្ចហិ សហស្សេហិ អព្ភុតំ ហោតូតិ។

សុទស្សនោ តស្ស កថំ សុត្វា “បញ្ចហិ នោ សហស្សេហិ អព្ភុតំ ហោតូ”តិ អភីតោ រាជនិវេសនំ អារុយ្ហ មាតុលរញ្ញោ សន្តិកេ ឋិតោ គាថមាហ –

៨៧៥. “សុណោហិ មេ មហារាជ, វចនំ ភទ្ទមត្ថុ តេ;
បញ្ចន្នំ មេ សហស្សានំ, បាដិភោគោ ហិ កិត្តិមា”តិ។

តត្ថ **កិត្តិមា**តិ គុណកិត្តិសម្បន្ន វិវិធគុណាចារកិត្តិសម្បន្ន។

រាជា “អយំ តាបសោ មំ អតិពហុំ ធនំ យាចតិ, កឹ នុ ខោ”តិ ចិន្តេត្វា គាថមាហ –

៨៧៦. “បេត្តិកំ វា ឥណំ ហោតិ, យំ វា ហោតិ សយំកតំ;
កឹ ត្វំ ឯវំ ពហុំ មយ្ហំ, ធនំ យាចសិ ព្រាហ្មណា”តិ។

តត្ថ **បេត្តិកំ វា**តិ បិតរា វា គហេត្វា ខាទិតំ, អត្តនា វា កតំ ឥណំ នាម ហោតិ, កឹ មម បិតរា តវ ហត្ថតោ គហិតំ អត្ថិ, ឧទាហុ មយា, កឹការណា មំ ឯវំ ពហុំ ធនំ យាចសីតិ?

ឯវំ វុត្តេ សុទស្សនោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

៨៧៧. “អលម្បាយនោ ហិ នាគេន, មមំ អភិជិគីសតិ;
អហំ មណ្ឌូកឆាបិយា, ឌំសយិស្សាមិ ព្រាហ្មណំ។

៨៧៨. “តំ ត្វំ ទដ្ឋុំ មហារាជ, អជ្ជ រដ្ឋាភិវឌ្ឍន;
ខត្តសង្ឃបរិព្យូឡ្ហោ, និយ្យាហិ អហិទស្សន”ន្តិ។

តត្ថ **អភិជិគីសតី**តិ យុទ្ធេ ជិនិតុំ ឥច្ឆតិ។ តត្ថ សចេ សោ ជិយិស្សតិ, មយ្ហំ បញ្ចសហស្សានិ ទស្សតិ។ សចាហំ ជិយិស្សាមិ, អហមស្ស ទស្សាមិ, តស្មា តំ ពហុំ ធនំ យាចាមិ។ **តន្តិ** តស្មា ត្វំ មហារាជ, អជ្ជ អហិទស្សនំ ទដ្ឋុំ និយ្យាហីតិ។

រាជា “តេន ហិ គច្ឆាមា”តិ តាបសេន សទ្ធិំយេវ និក្ខមិ។ តំ ទិស្វា អលម្បាយនោ “អយំ តាបសោ គន្ត្វា រាជានំ គហេត្វា អាគតោ, រាជកុលូបកោ ភវិស្សតី”តិ ភីតោ តំ អនុវត្តន្តោ គាថមាហ –

៨៧៩. “នេវ តំ អតិមញ្ញាមិ, សិប្បវាទេន មាណវ;
អតិមត្តោសិ សិប្បេន, ឧរគំ នាបចាយសី”តិ។

តត្ថ **សិប្បវាទេនា**តិ មាណវ, អហំ អត្តនោ សិប្បេន តំ នាតិមញ្ញាមិ, ត្វំ បន សិប្បេន អតិមត្តោ ឥមំ ឧរគំ ន បូជេសិ, នាគស្ស អបចិតឹ ន ករោសីតិ។

តតោ សុទស្សនោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

៨៨០. “អហម្បិ នាតិមញ្ញាមិ, សិប្បវាទេន ព្រាហ្មណ;
អវិសេន ច នាគេន, ភុសំ វញ្ចយសេ ជនំ។

៨៨១. “ឯវញ្ចេតំ ជនោ ជញ្ញា, យថា ជានាមិ តំ អហំ;
ន ត្វំ លភសិ អាលម្ប, ភុសមុដ្ឋិំ កុតោ ធន”ន្តិ។

អថស្ស អលម្បាយនោ កុជ្ឈិត្វា អាហ –

៨៨២. “ខរាជិនោ ជដី ទុម្មី, ទិត្តោ បរិសមាគតោ;
យោ ត្វំ ឯវំ គតំ នាគំ, ‘អវិសោ’ អតិមញ្ញតិ។

៨៨៣. “អាសជ្ជ ខោ នំ ជញ្ញាសិ, បុណ្ណំ ឧគ្គស្ស តេជសោ;
មញ្ញេ តំ ភស្មរាសិំវ, ខិប្បមេស ករិស្សតី”តិ។

តត្ថ **ទុម្មី**តិ អនញ្ជិតនយនោ។ **អវិសោ អតិមញ្ញសី**តិ និព្ពិសោតិ អវជានាសិ។ **អាសជ្ជា**តិ ឧបគន្ត្វា។ **ជញ្ញាសី**តិ ជានេយ្យាសិ។

អថ តេន សទ្ធិំ កេឡិំ ករោន្តោ សុទស្សនោ គាថមាហ –

៨៨៤. “សិយា វិសំ សិលុត្តស្ស, ទេឌ្ឌុភស្ស សិលាភុនោ;
នេវ លោហិតសីសស្ស, វិសំ នាគស្ស វិជ្ជតី”តិ។

Tattha **silutthassā**ti yarasappassa. **Deḍḍubhassā**ti udakasappassa. **Silābhuno**ti nīlavaṇṇasappassa. Iti nippese sappe dassetvā ekesaṃ visaṃ siyā, neva lohitasīsassa sappassāti āha.

Atha naṃ alampāyano dvīhi gāthāhi ajjhabhāsi –

885. "Sutametaṃ arahataṃ, saññatānaṃ tapassinaṃ;
Idha dānāni datvāna, saggaṃ gacchanti dāyakā;
Jīvanto dehi dānāni, yadi te atthi dātave.

886. "Ayaṃ nāgo mahiddhiko, tejassī duratikkamo;
Tena taṃ ḍaṃsayissāmi, so taṃ bhasmaṃ karissatī"ti.

Tattha **dātave**ti yadi te kiñci dātabbaṃ atthi, taṃ dehīti.

887. "Mayāpetaṃ sutaṃ samma, saññatānaṃ tapassinaṃ;
Idha dānāni datvāna, saggaṃ gacchanti dāyakā;
Tvameva dehi jīvanto, yadi te atthi dātave.

888. "Ayaṃ ajamukhī nāma, puṇṇā uggassa tejaso;
Tāya taṃ ḍaṃsayissāmi, sā taṃ bhasmaṃ karissati.

889. "Yā dhītā dhataraṭṭhassa, vemātā bhaginī mama;
Sā taṃ ḍaṃsatvajamukhī, puṇṇā uggassa tejaso"ti. –

Imā gāthā sudassanassa vacanaṃ. Tattha **puṇṇā uggassa tejaso**ti uggena visena puṇṇā.

Evañca pana vatvā "amma ajamukhi, jaṭantarato me nikkhamitvā pāṇimhi patiṭṭhahā"ti mahājanassa majjheyeva bhaginiṃ pakkositvā hatthaṃ pasāresi. Sā tassa saddaṃ sutvā jaṭantare nisinnāva tikkhattuṃ maṇḍūkavassitaṃ vassitvā nikkhamitvā aṃsakūṭe nisīditvā uppatitvā tassa hatthatale tīṇi visabindūni pātetvā puna tassa jaṭantarameva pāvisi. Sudassano visaṃ gahetvā ṭhitova "nassissatāyaṃ janapado, nassissatāyaṃ janapado"ti tikkhattuṃ mahāsaddaṃ abhāsi. Tassa so saddo dvādasayojanikaṃ bārāṇasiṃ chādetvā aṭṭhāsi. Atha rājā taṃ saddaṃ sutvā "kimatthaṃ janapado nassissatī"ti pucchi. "Mahārāja, imassa visassa nisiñcanaṭṭhānaṃ na passāmī"ti. "Tāta, mahantā ayaṃ pathavī, pathaviyaṃ nisiñcā"ti. Atha naṃ "na sakkā pathaviyaṃ siñcituṃ, mahārājā"ti paṭikkhipanto gāthamāha –

890. "Chamāyaṃ ce nisiñcissaṃ, brahmadatta vijānahi;
Tiṇalatāni osadhyo, ussusseyyuṃ asaṃsaya"nti.

Tattha **tiṇalatānī**ti pathavinissitāni tiṇāni ca latā ca sabbosadhiyo ca ussusseyyuṃ, tasmā na sakkā pathaviyaṃ nisiñcitunti.

Tena hi naṃ, tāta, uddhaṃ ākāsaṃ khipāti. Tatrāpi na sakkāti dassento gāthamāha –

891. "Uddhaṃ ce pātayissāmi, brahmadatta vijānahi;
Satta vassāniyaṃ devo, na vasse na himaṃ pate"ti.

Tattha **na himaṃ pate**ti sattavassāni himabindumattampi na patissati.

Tena hi naṃ tāta udake siñcāti. Tatrāpi na sakkāti dassetuṃ gāthamāha –

892. "Udake ce nisiñcissaṃ, brahmadatta vijānahi;
Yāvantodakajā pāṇā, mareyyuṃ macchakacchapā"ti.

Atha naṃ rājā āha – "tāta, mayaṃ na kiñci jānāma, yathā amhākaṃ raṭṭhaṃ na nassati, taṃ upāyaṃ tvameva jānāhī"ti. "Tena hi, mahārāja, imasmiṃ ṭhāne paṭipāṭiyā tayo āvāṭe khaṇāpethā"ti. Rājā khaṇāpesi.

សុទស្សនោ បឋមំ អារាធំ នានាភេសជ្ជានំ បូរាបេសិ, ទុតិយំ គោមយស្ស, តតិយំ ទិព្ពោសធានញ្ញេវ។ តតោ បឋមេ អារាធេ វិសពិន្ទូនិ បាតេសិ។ តង្ខណញ្ញេវ ធូមាយិត្វា ជាលា ឧដ្ឋហិ។ សា គន្ត្វា គោមយេ អារាធំ គណ្ហិ។ តតោបិ ជាលា ឧដ្ឋាយ ឥតរំ ទិព្ពោសធស្ស បុណ្ណំ គហេត្វា ឱសធានិ ឈាបេត្វា និព្ពាយិ។ អលម្ពាយនោ តស្ស អារាធស្ស អវិទូរេ អដ្ឋាសិ។ អថ នំ វិសឧសុមា បហរិ, សរីរច្ឆវិ ឧប្បាដេត្វា គតា, សេតកុដ្ឋិ អហោសិ។ សោ ភយតជ្ជិតោ “នាគរាជានំ វិស្សជ្ជេមី”តិ តិក្ខត្តុំ វាចំ និច្ឆារេសិ។ តំ សុត្វា ពោធិសត្តោ រតនបេឡាយ និក្ខមិត្វា សព្ពាលង្ការប្បដិមណ្ឌិតំ អត្តភាវំ មាបេត្វា ទេវរាជលីលាយ ឋិតោ។ សុទស្សនោបិ អជមុខីបិ តថេវ អដ្ឋំសុ។ តតោ សុទស្សនោ រាជានំ អាហ – “ជានាសិ នោ, មហារាជ, កស្សេតេ បុត្តា”តិ? “ន ជានាមី”តិ។ “តុម្ហេ តាវ ន ជានាសិ, កាសិរញ្ញោ បន ធីតាយ សមុទ្ទជាយ ធតរដ្ឋស្ស ទិន្នភាវំ ជានាសី”តិ? “អាម, ជានាមិ, មយ្ហំ សា កនិដ្ឋភគិនី”តិ។ “មយំ តស្សា បុត្តា, ត្វំ នោ មាតុលោ”តិ។

តំ សុត្វា រាជា កម្បមានោ តេ អាលិង្គិត្វា សីសេ ចុម្ពិត្វា រោទិត្វា បាសាទំ អារោបេត្វា មហន្តំ សក្ការំ ការេត្វា ភូរិទត្តេន បដិសន្ថារំ ករោន្តោ បុច្ឆិ “តាត, តំ ឯវរូបំ ឧគ្គតេជំ កថំ អលម្ពាយនោ គណ្ហី”តិ? សោ សព្ពំ វិត្ថារេន កថេត្វា រាជានំ ឱវទន្តោ “មហារាជ, រញ្ញា នាម ឥមិនា និយាមេន រជ្ជំ ការេតុំ វដ្ដតី”តិ មាតុលស្ស ធម្មំ ទេសេសិ។ អថ នំ សុទស្សនោ អាហ – “មាតុល, មម មាតា ភូរិទត្តំ អបស្សន្តី កិលមតិ, ន សក្កា អម្ហេហិ បបញ្ចំ កាតុ”ន្តិ។ “សាធុ, តាតា, តុម្ហេ តាវ គច្ឆថ។ អហំ បន មម ភគិនី ទដ្ឋុកាមោម្ហិ, កថំ បស្សិស្សាមី”តិ។ “មាតុល, កហំ បន នោ អយ្យកោ កាសិរាជា”តិ? “តាត, មម ភគិនិយា វិនា វសិតុំ អសក្កោន្តោ រជ្ជំ បហាយ បព្ពជិត្វា អសុកេ វនសណ្ឌេ នាម វសតី”តិ។ “មាតុល, មម មាតា តុម្ហេ ចេវ អយ្យកញ្ច ទដ្ឋុកាមា, តុម្ហេ អសុកទិវសេ មម អយ្យកស្ស សន្តិកំ គច្ឆថ, មយំ មាតរំ អាទាយ អយ្យកស្ស អស្សមបទំ អាគច្ឆិស្សាម។ តត្ថ នំ តុម្ហេបិ បស្សិស្សថា”តិ។ ឥតិ តេ មាតុលស្ស ទិវសំ វវត្ថបេត្វា រាជនិវេសនា ឱតរិំសុ។ រាជា ភាគិនេយ្យេ ឧយ្យោជេត្វា រោទិត្វា និវត្តិ។ តេបិ បថវិយំ និមុជ្ជិត្វា នាគភវនំ គតា។

នគរបវេសនខណ្ឌំ និដ្ឋិតំ។

មហាសត្តស្ស បរិយេសនខណ្ឌំ

មហាសត្តេ សម្បត្តេ សកលនាគភវនំ ឯកបរិទេវសទ្ទំ អហោសិ។ សោបិ មាសំ បេឡាយ វសិតត្តា កិលន្តោ គិលានសេយ្យំ សយិ។ តស្ស សន្តិកំ អាគច្ឆន្តានំ នាគានំ បមាណំ នត្ថិ។ សោ តេហិ សទ្ធឹ កថេន្តោ កិលមតិ។ កាណារិដ្ឋោ ទេវលោកំ គន្ត្វា មហាសត្តំ អទិស្វា បឋមមេវាគតោ។ អថ នំ “ឯស ចណ្ឌោ ផរុសោ, សក្ខិស្សតិ នាគបរិសំ វារេតុ”ន្តិ មហាសត្តស្ស និសិន្នដ្ឋានេ ទោវារិកំ ករឹសុ។ សុភោគោបិ សកលហិមវន្តំ វិចរិត្វា តតោ មហាសមុទ្ទញ្ច សេសនទិយោ ច ឧបធារេត្វា យមុនំ ឧបធារេន្តោ អាគច្ឆតិ។ នេសាទព្រាហ្មណោបិ អលម្ពាយនំ កុដ្ឋឹ ទិស្វា ចិន្តេសិ “អយំ ភូរិទត្តំ កិលមេត្វា កុដ្ឋិ ជាតោ, អហំ បន តំ មយ្ហំ តាវ ពហូបការំ មណិលោភេន អលម្ពាយនស្ស ទស្សេសឹ, តំ បាបំ មម អាគមិស្សតិ។ យាវ តំ ន អាគច្ឆតិ, តាវទេវ យមុនំ គន្ត្វា បយាគតិត្ថេ បាបបវាហនំ ករិស្សាមី”តិ។ សោ តត្ថ គន្ត្វា “មយា ភូរិទត្តេ មិត្តទុព្ភិកម្មំ កតំ, តំ បាបំ បវាហេស្សាមី”តិ វត្វា ឧទកោរោហនកម្មំ ករោតិ។ តស្មឹ ខណេ សុភោគោ តំ ឋានំ បត្តោ។ តស្ស តំ វចនំ សុត្វា “ឥមិនា កិរ បាបកេន តាវ មហន្តស្ស យសស្ស ទាយកោ មម ភាតា មណិរតនស្ស ការណា អលម្ពាយនស្ស ទស្សិតោ, នាស្ស ជីវិតំ ទស្សាមី”តិ នង្គុដ្ឋេន តស្ស បាទេសុ វេឋេត្វា អាកឌ្ឍិត្វា ឧទកេ ឱសិទាបេត្វា និរស្សាសកាលេ ថោកំ សិថិលំ អកាសិ។ សោ សីសំ ឧក្ខិបិ។ អថ នំ បុនាកឌ្ឍិត្វា ឱសីទាបេសិ។ ឯវំ ពហូ វារេ តេន កិលមិយមានោ នេសាទព្រាហ្មណោ សីសំ ឧក្ខិបិត្វា គាថមាហ –

៨៩៣. “លោក្យំ សជន្តំ ឧទកំ, បយាគស្មឹ បតិដ្ឋិតំ;
កោ មំ អជ្ឈោហរី ភូតោ, ឱគាឡ្ហំ យមុនំ នទិ”ន្តិ។

តត្ថ **លោក្យ**ន្តិ ឯវំ បាបបវាហនសមត្ថន្តិ លោកសម្មតំ។ **សជន្ត**ន្តិ ឯវរូបំ ឧទកំ អភិសិញ្ចន្តំ។ **បយាគស្មិ**ន្តិ បយាគតិត្ថេ។

អថ នំ សុភោគោ គាថាយ អជ្ឈភាសិ –

៨៩៤. “យទេស លោកាធិបតី យសស្សី, ពារាណសឹ បក្រិយ សមន្តតោ;
តស្សាហ បុត្តោ ឧរគូសភស្ស, សុភោគោតិ មំ ព្រាហ្មណ វេទយន្តិ”តិ។

តត្ថ **យទេសាតិ** យោ ឯសោ។ **បក្រិយ សមន្តតោតិ** បច្ចត្ថិកានំ ទុប្បហរណសមត្ថតាយ បរិសមន្តតោ បកិរិយ សព្ពំ បរិក្ខិបិត្វា ឧបរិ ផណេន ឆាទេសិ។

អថ នំ ព្រាហ្មណោ “អយំ ភូរិទត្តភាតា, ន មេ ជីវិតំ ទស្សតិ, យំនូនាហំ ឯតស្ស ចេវ មាតាបិតូនញ្ចស្ស វណ្ណកិត្តនេន មុទុចិត្តតំ កត្វា អត្តនោ ជីវិតំ យាចេយ្យ”ន្តិ ចិន្តេត្វា គាថមាហ –

៨៩៥. “សចេ ហិ បុត្តោ ឧរគូសភស្ស, កាសិស្ស រញ្ញោ អមរាធិបស្ស;
មហេសក្ខោ អញ្ញតរោ បិតា តេ, មច្ចេសុ មាតា បន តេ អតុល្យា;
ន តាទិសោ អរហតិ ព្រាហ្មណស្ស, ទាសម្បិ ឱហារិតុំ មហានុភាវោ”តិ។

តត្ថ **កាសិស្សាតិ** អបរេន នាមេន ឯវំនាមកស្ស។ “កាសិករញ្ញោ”តិបិ បឋន្តិយេវ។ កាសិរាជធីតាយ គហិតត្តា កាសិរជ្ជម្បិ តស្សេវ សន្តកំ កត្វា វណ្ណេតិ។ **អមរាធិបស្សាតិ** ទីឃាយុកតាយ អមរសង្ខាតានំ នាគានំ អធិបស្ស។ **មហេសក្ខោតិ** មហានុភាវោ។ **អញ្ញតរោតិ** មហេសក្ខានំ អញ្ញតរោ។ **ទាសម្បីតិ** តាទិសោ ហិ មហានុភាវោ អានុភាវរហិតំ ព្រាហ្មណស្ស ទាសម្បិ ឧទកេ ឱហរិតុំ នារហតិ, បគេវ មហានុភាវំ ព្រាហ្មណន្តិ។

អថ នំ សុភោគោ “អរេ ទុដ្ឋព្រាហ្មណ, ត្វំ មំ វញ្ចេត្វា ‘មុញ្ចិស្សាមី’តិ មញ្ញសិ, ន តេ ជីវិតំ ទស្សាមី”តិ តេន កតកម្មំ បកាសេន្តោ អាហ –

៨៩៦. “រុក្ខំ និស្សាយ វិជ្ឈិត្ថោ, ឯណេយ្យំ បាតុមាគតំ;
សោ វិទ្ធោ ទូរមចរិ, សរវេគេន សីឃវា។

៨៩៧. “តំ ត្វំ បតិតមទ្ទក្ខិ, អរញ្ញស្មិំ ព្រហាវនេ;
សមំសកាជមាទាយ, សាយំ និគ្រោធុបាគមិ។

៨៩៨. “សុកសាឡិកសង្ឃុដ្ឋំ, បិង្គលំ សន្ថតាយុតំ;
កោកិលាភិរុទំ រម្មំ, ធុវំ ហរិតសទ្ទលំ។

៨៩៩. “តត្ថ តេ សោ បាតុរហុ, ឥទ្ធិយា យសសា ជលំ;
មហានុភាវោ ភាតា មេ, កញ្ញាហិ បរិវារិតោ។

៩០០. “សោ តេន បរិចិណ្ណោ ត្វំ, សព្ពកាមេហិ តប្បិតោ;
អទុដ្ឋស្ស តុវំ ទុព្ភិ, តំ តេ វេរំ ឥធាគតំ។

៩០១. “ខិប្បំ គីវំ បសារេហិ, ន តេ ទស្សាមិ ជីវិតំ;
ភាតុ បរិសរំ វេរំ, ឆេទយិស្សាមិ តេ សិរ”ន្តិ។

តត្ថ **សាយំ និគ្រោធុបាគមីតិ** វិកាលេ និគ្រោធំ ឧបគតោ អសិ។ **បិង្គលន្តិ** បក្កានំ វណ្ណេន បិង្គលំ។ **សន្ថតាយុតន្តិ** បារោហបរិកិណ្ណំ។ **កោកិលាភិរុទន្តិ** កោកិលាហិ អភិរុទំ។ **ធុវំ ហរិតសទ្ទលន្តិ** ឧទកភូមិយំ ជាតត្តា និច្ចំ ហរិតសទ្ទលំ ភូមិភាគំ។ **បាតុរហូតិ** តស្មិំ តេ និគ្រោធេ ឋិតស្ស សោ មម ភាតា បាកដោ អហោសិ។ **ឥទ្ធិយាតិ** បុញ្ញតេជេន។ **សោ តេនាតិ** សោ តុវំ តេន អត្តនោ នាគភវនំ នេត្វា បរិចិណ្ណោ។ **បរិសរន្តិ** តយា មម ភាតុ កតំ វេរំ បាបកម្មំ បរិសរន្តោ អនុស្សរន្តោ។ **ឆេទយិស្សាមិ តេ សិរន្តិ** តវ សីសំ ឆិន្ទិស្សាមីតិ។

អថ ព្រាហ្មណោ “ន មេស ជីវិតំ ទស្សតិ, យំ កិញ្ចិ បន វត្វា មោក្ខត្ថាយ វាយមិតុំ វដ្ដតី”តិ ចិន្តេត្វា គាថមាហ –

៩០២. “អជ្ឈាយកោ យាចយោគី, អាហុតគ្គិ ច ព្រាហ្មណោ;
ឯតេហិ តីហិ ឋានេហិ, អវជ្ឈោ ហោតិ ព្រាហ្មណោ”តិ។

តត្ថ **ឯតេហីតិ** ឯតេហិ អជ្ឈាយកតាទីហិ តីហិ ការណេហិ ព្រាហ្មណោ អវជ្ឈោ, ន លព្ភា ព្រាហ្មណំ វធិតុំ, កឹ ត្វំ វទេសិ, យោ ហិ ព្រាហ្មណំ វធេតិ, សោ និរយេ និព្ពត្តតីតិ។

តំ សុត្វា សុភោគោ សំសយបក្ខន្ទោ ហុត្វា “ឥមំ នាគភវនំ នេត្វា ភាតរោ បដិបុច្ឆិត្វា ជានិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

៨០៣.យំ បុរំ ធតរដ្ឋស្ស, ឱគាឡ្ហំ យមុនំ នទឹ;
ជោតតេ សព្ពសោវណ្ណំ, គិរិមាហច្ច យាមុនំ។

៨០៤.“តត្ថ តេ បុរិសព្យគ្ឃា, សោទរិយា មម ភាតរោ;
យថា តេ តត្ថ វត្តន្តិ, តថា ហេស្សសិ ព្រាហ្មណា”តិ។

តត្ថ **បុរ**ន្តិ នាគបុរំ។ **ឱគាឡ្ហ**ន្តិ អនុបវិដ្ឋំ។ **គិរិមាហច្ច យាមុន**ន្តិ យមុនាតោ អវិទូរេ ឋិតំ ហិមវន្តំ អាហច្ច ជោតតិ។ **តត្ថ តេ**តិ តស្មិំ នគរេ តេ មម ភាតរោ វសន្តិ, តត្ថ នីតេ តយិ យថា តេ វត្តន្តិ, តថា ភវិស្សសិ។ សចេ ហិ សច្ចំ កថេសិ, ជីវិតំ តេ អត្ថិ។ នោ ចេ, តត្ថេវ សីសំ ឆិន្ទិស្សាមីតិ។

ឥតិ នំ វត្វា សុភោគោ គីវាយំ គហេត្វា ខិបន្តោ អក្កោសន្តោ បរិភាសន្តោ មហាសត្តស្ស បាសាទទ្វារំ អគមាសិ។

មហាសត្តស្ស បរិយេសនយកណ្ឌំ និដ្ឋិតំ។

មិច្ឆាកថា

អថ នំ ទោវារិកោ ហុត្វា និសិន្នោ កាណារិដ្ឋោ តថា កិលមេត្វា អានីយមានំ ទិស្វា បដិមគ្គំ គន្ត្វា “សុភោគ, មា វិហេឋយិ, ព្រាហ្មណា នាម មហាព្រហ្មុនោ បុត្តា។ សចេ ហិ មហាព្រហ្មា ជានិស្សតិ, ‘មម បុត្តំ វិហេឋេន្តី’តិ កុជ្ឈិត្វា អម្ហាកំ សកលំ នាគភវនំ វិនាសេស្សតិ។ លោកស្មិញ្ហិ ព្រាហ្មណា នាម សេដ្ឋា មហានុភាវា, ត្វំ តេសំ អានុភាវំ ន ជានាសិ, អហំ បន ជានាមី”តិ អាហ។ កាណារិដ្ឋោ កិរ អតីតានន្តរភវេ យញ្ញការព្រាហ្មណោ អហោសិ, តស្មា ឯវមាហ។ វត្វា ច បន អនុភូតបុព្ពវសេន យជនសីលោ ហុត្វា សុភោគញ្ច នាគបរិសញ្ច អាមន្តេត្វា “ឯថ, ភោ, យញ្ញការកានំ វោ គុណេ វណ្ណេស្សាមី”តិ វត្វា យញ្ញវណ្ណនំ អារភន្តោ អាហ –

៨០៥.“អនិត្តរា ឥត្តរសម្បយុត្តា, យញ្ញា ច វេទា ច សុភោគ លោកេ;
តទគ្គរយ្ហញ្ហិ វិនិន្ទមានោ, ជហាតិ វិត្តញ្ច សតញ្ច ធម្ម”ន្តិ។

តត្ថ **អនិត្តរា**តិ សុភោគ ឥមស្មិំ លោកេ យញ្ញា ច វេទា ច អនិត្តរា ន លាមកា មហានុភាវា, តេ ឥត្តរេហិ ព្រាហ្មណេហិ សម្បយុត្តា, តស្មា ព្រាហ្មណាបិ អនិត្តរាវ ជាតា។ **តទគ្គរយ្ហ**ន្តិ តស្មា អគារយ្ហំ ព្រាហ្មណំ វិនិន្ទមានោ ធនញ្ច បណ្ឌិតានំ ធម្មញ្ច ជហាតិ។ ឥទំ កិរ សោ “ឥមិនា ភូរិទត្តេ មិត្តទុព្ភិកម្មំ កតន្តិ វត្តុំ នាគបរិសា មា លភន្តូ”តិ អវោច។

អថ នំ កាណារិដ្ឋោ “សុភោគ ជានាសិ បន អយំ លោកោ កេន និម្មិតោ”តិ វត្វា “ន ជានាមី”តិ វុត្តេ “ព្រាហ្មណានំ បិតាមហេន មហាព្រហ្មុនា និម្មិតោ”តិ ទស្សេតុំ ឥតរំ គាថមាហ –

៨០៦.“អជ្ឈេនមរិយា បថវី ជនិន្ទា, វេស្សា កសី បារិចរិយញ្ច សុទ្ទា;
ឧបាគុ បច្ចេកំ យថាបទេសំ, កតាហុ ឯតេ វសិនាតិ អាហូ”តិ។

តត្ថ **ឧបាគូ**តិ ឧបគតា។ ព្រហ្មា កិរ ព្រាហ្មណាទយោ ចត្តារោ វណ្ណេ និម្មិនិត្វា អរិយេ តាវ ព្រាហ្មណេ អាហ – “តុម្ហេ អជ្ឈេនមេវ ឧបគច្ឆថ , មា អញ្ញំ កិញ្ចិ ករិត្ថា”តិ, ជនិន្ទេ អាហ “តុម្ហេ បថវិំយេវ វិជិនថ”, វេស្សេ អាហ – “តុម្ហេ កសិំយេវ ឧបេថ”, សុទ្ទេ អាហ “តុម្ហេ តិណ្ណំ វណ្ណានំ បារិចរិយំយេវ ឧបេថា”តិ។ តតោ បដ្ឋាយ អរិយា អជ្ឈេនំ, ជនិន្ទា បថវិំ, វេស្សា កសិំ, សុទ្ទា បារិចរិយំ ឧបាគតាតិ វទន្តិ។ **បច្ចេកំ យថាបទេស**ន្តិ ឧបគច្ឆន្តា ច បាដិយេក្កំ អត្តនោ កុលបទេសានុរូបេន ព្រហ្មុនា វុត្តនិយាមេនេវ ឧបគតា។ **កតាហុ ឯតេ វសិនាតិ អាហូ**តិ ឯវំ កិរ ឯតេ វសិនា មហាព្រហ្មុនា កតា អហេសុន្តិ កថេន្តិ។

ឯវំ មហាគុណា ឯតេ ព្រាហ្មណា នាម។ យោ ហិ ឯតេសុ ចិត្តំ បសាទេត្វា ទានំ ទេតិ, តស្ស អញ្ញត្ថ បដិសន្ធិ នត្ថិ, ទេវលោកមេវ គច្ឆតីតិ វត្វា អាហ –

៨០៧.“ធាតា វិធាតា វរុណោ កុវេរោ, សោមោ យមោ ចន្ទិមា វាយុ សូរិយោ;
ឯតេបិ យញ្ញំ បុថុសោ យជិត្វា, អជ្ឈាយកានំ អថោ សព្ពកាមេ។

៨០៨.“វិកាសិតា ចាបសតានិ បញ្ច, យោ អជ្ជុនោ ពលវា ភីមសេនោ;

សហស្សពាហុ អសមោ បថព្យា, សោបិ តទា អាទហិ ជាតវេទ”ន្តិ។

តត្ថ **ឯតេបីតិ** ឯតេ ធាតាទយោ ទេវរាជានោ។ **បុថុសោតិ** អនេកប្បការំ យញ្ញំ យជិត្វា។ **អថោ សព្ពកាមេតិ** អថ អញ្ញាយកានំ ព្រាហ្មណានំ សព្ពកាមេ ទត្វា ឯតានិ ឋានានិ បត្តាតិ ទស្សេតិ។ **វិកាសិតាតិ** អាកឌ្ឍិតា។ **ចាបសតានិ បញ្ចាតិ** ន ធនុបញ្ចសតានិ, បញ្ចចាបសតប្បមាណំ បន មហាធនុំ សយមេវ អាកឌ្ឍតិ។ **ភីមសេនោតិ** ភយានកសេនោ។ **សហស្សពាហូតិ** ន តស្ស ពាហូនំ សហស្សំ, បញ្ចន្នំ បន ធនុគ្គហសតានំ ពាហុសហស្សេន អាកឌ្ឍិតព្ពស្ស ធនុនោ អាកឌ្ឍនេនេវំ វុត្តំ។ **អាទហិ ជាតវេទន្តិ** សោបិ រាជា តស្មិំ កាលេ ព្រាហ្មណេ សព្ពកាមេហិ សន្តប្បេត្វា អគ្គិំ អាទហិ បតិដ្ឋាបេត្វា បរិចរិ, តេនេវ ការណេន ទេវលោកេ និព្ពត្តោ។ តស្មា ព្រាហ្មណា នាម តមស្មិំ លោកេ ជេដ្ឋកាតិ អាហ។

សោ ឧត្តរិបិ ព្រាហ្មណេ វណ្ណេន្តោ គាថមាហ –

៩០៩. “យោ ព្រាហ្មណេ ភោជយិ ទីឃរត្តំ, អន្នេន បានេន យថានុភាវំ;
បសន្នចិត្តោ អនុមោទមានោ, សុភោគ ទេវញ្ញតរោ អហោសី”តិ។

តត្ថ **យោតិ** យោ សោ បោរាណកោ ពារាណសិរាជាតិ ទស្សេតិ។ **យថានុភាវន្តិ** យថាពលំ យំ តស្ស អត្ថិ, តំ សព្ពំ បរិច្ចជិត្វា ភោជេសិ។ **ទេវញ្ញតរោតិ** សោ អញ្ញតរោ មហេសក្ខទេវរាជា អហោសិ។ ឯវំ ព្រាហ្មណា នាម អគ្គទក្ខិណេយ្យាតិ ទស្សេតិ។

អថស្ស អបរម្បិ ការណំ អាហរិត្វា ទស្សេន្តោ គាថមាហ –

៩១០. “មហាសនំ ទេវមនោមវណ្ណំ, យោ សប្បិនា អសក្ខិ ភោជេតុមគ្គិំ;
ស យញ្ញតន្តំ វរតោ យជិត្វា, ទិព្ពំ គតិំ មុចលិន្ទជ្ឈគច្ឆី”តិ។

តត្ថ **មហាសនន្តិ** មហាភក្ខំ។ **ភោជេតុន្តិ** សន្តប្បេតុំ។ **យញ្ញតន្តន្តិ** យញ្ញវិធានំ។ **វរតោតិ** វរស្ស អគ្គិទេវស្ស យជិត្វា។ **មុចលិន្ទជ្ឈគច្ឆីតិ** មុចលិន្ទោ អធិគតោតិ។

ឯកោ កិរ បុព្ពេ ពារាណសិយំ មុចលិន្ទោ នាម រាជា ព្រាហ្មណេ បក្កោសាបេត្វា សគ្គមគ្គំ បុច្ឆិ។ អថ នំ តេ “ព្រាហ្មណានញ្ច ព្រាហ្មណទេវតាយ ច សក្ការំ ករោហី”តិ វត្វា “កា ព្រាហ្មណទេវតា”តិ វុត្តេ “‘អគ្គិទេវោតិ តំ នវនីតសប្បិនា សន្តប្បេហី’”តិ អាហំសុ។ សោ តថា អកាសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ ឯស ឥមំ គាថមាហ។

អបរម្បិ ការណំ ទស្សេន្តោ គាថមាហ –

៩១១. “មហានុភាវោ វស្សសហស្សជីវី, យោ បព្ពជី ទស្សនេយ្យោ ឧឡារោ;
ហិត្វា អបរិយន្ត រដ្ឋំ សសេនំ, រាជា ទុទីបោបិ ជគាម សគ្គ”ន្តិ។

តត្ថ **បព្ពជីតិ** បញ្ចវស្សសតានិ រជ្ជំ ការេន្តោ ព្រាហ្មណានំ សក្ការំ កត្វា អបរិយន្តំ រដ្ឋំ សសេនំ ហិត្វា បព្ពជិ។ **ទុទីបោបីតិ** សោ ទុទីបោ នាម រាជា ព្រាហ្មណេ បូជេត្វាវ សគ្គំ គតោតិ វទតិ។ “ទុជីបោ”តិបិ បាឋោ។

អបរានិបិស្ស ឧទាហរណានិ ទស្សេន្តោ អាហ –

៩១២. “យោ សាគរន្តំ សាគរោ វិជិត្វា, យូបំ សុភំ សោណ្ណមយំ ឧឡារំ;
ឧស្សេសិ វេស្សានរមាទហានោ, សុភោគ ទេវញ្ញតរោ អហោសិ។

៩១៣. “យស្សានុភាវេន សុភោគ គង្គា, បវត្តថ ទធិសន្និសិន្នំ សមុទ្ទំ;
ស លោមបាទោ បរិចរិយ មគ្គិំ, អង្គោ សហស្សក្ខបុរជ្ឈគច្ឆី”តិ។

តត្ថ **សាគរន្តន្តិ** សាគរបរិយន្តំ បថវិំ។ **ឧស្សេសីតិ** ព្រាហ្មណេ សគ្គមគ្គំ បុច្ឆិត្វា “សោវណ្ណយូបំ ឧស្សាបេហី”តិ វុត្តោ បសុឃាតនត្ថាយ ឧស្សាបេសិ។ **វេស្សានរមាទហានោតិ** វេស្សានរំ អគ្គិំ អាទហន្តោ។ “វេសានរិ”ន្តិបិ បាឋោ។ **ទេវញ្ញតរោតិ** សុភោគ, សោ ហិ រាជា អគ្គិំ ជុហិត្វា អញ្ញតរោ មហេសក្ខទេវោ អហោសីតិ វទតិ។ **យស្សានុភាវេនាតិ** ភោ សុភោគ, គង្គា ច មហាសមុទ្ទោ ច កេន កតោតិ ជានាសីតិ។ ន ជានាមីតិ។ កិំ ត្វំ ជានិស្សសិ, ព្រាហ្មណេយេវ បោថេតុំ ជានាសីតិ។ អតីតស្មិញ្ហិ អង្គោ នាម លោមបាទោ ពារាណសិរាជា ព្រាហ្មណេ សគ្គមគ្គំ បុច្ឆិត្វា តេហិ “ភោ, មហារាជ, ហិមវន្តំ បវិសិត្វា ព្រាហ្មណានំ សក្ការំ កត្វា អគ្គិំ បរិចរាហី”តិ វុត្តេ

អបរិមាណា គាវិយោ ច មហឹសិយោ ច អាទាយ ហិមវន្តំ បវិសិត្វា តថា អកាសិ។ “ព្រាហ្មណេហិ កុក្កាតិរិត្តំ ខីរទធឹ កឹ កាតព្ព”ន្តិ ច វុត្តេ “ឆឌ្ឌេថា”តិ អាហ។ តត្ថ ថោកស្ស ខីរស្ស ឆឌ្ឌិតដ្ឋានេ កុន្នទិយោ អហេសុំ, ពហុកស្ស ឆឌ្ឌិតដ្ឋានេ គង្គា បវត្តថ។ តំ បន ខីរំ យត្ថ ទធិ ហុត្វា សន្និសិន្នំ ឋិតំ, តំ សមុទ្ទំ នាម ជាតំ។ ឥតិ សោ ឯវរូបំ សក្ការំ កត្វា ព្រាហ្មណេហិ វុត្តវិធានេន អគ្គឹ បរិចរិយ សហស្សក្ខស្ស បុរំ អជ្ឈគច្ឆិ។

ឥតិស្ស ឥទំ អតីតំ អាហរិត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៨១៤. “មហិទ្ធិកោ ទេវវរោ យសស្សី, សេនាបតិ តិទិវេ វាសវស្ស;
សោ សោមយាគេន មលំ វិហន្វា, សុភោគ ទេវញ្ញតរោ អហោសី”តិ។

តត្ថ **សោ សោមយាគេន មលំ វិហន្វា**តិ ភោ សុភោគ, យោ ឥទានិ សក្កស្ស សេនាបតិ មហាយសោ ទេវបុត្តោ, សោបិ បុព្ពេ ឯកោ ពារាណសិរាជា ព្រាហ្មណេ សគ្គមគ្គំ បុច្ឆិត្វា តេហិ “សោមយាគេន អត្តនោ មលំ បវាហេត្វា ទេវលោកំ គច្ឆាហី”តិ វុត្តេ ព្រាហ្មណានំ មហន្តំ សក្ការំ កត្វា តេហិ វុត្តវិធានេន សោមយាគំ កត្វា តេន អត្តនោ មលំ វិហន្វា ទេវញ្ញតរោ ជាតោតិ ឥមមត្ថំ បកាសេន្តោ ឯវមាហ។

អបរានិបិស្ស ឧទាហរណានិ ទស្សេន្តោ អាហ –

៨១៥. “អការយិ លោកមិមំ បរញ្ច, ភាគីរថឹ ហិមវន្តញ្ច គិជ្ឈំ;
យោ ឥទ្ធិមា ទេវវរោ យសស្សី, សោបិ តទា អាទហិ ជាតវេទំ។

៨១៦. “មាលាគិរី ហិមវា យោ ច គិជ្ឈោ, សុទស្សនោ និសភោ កុវេរុ;
ឯតេ ច អញ្ញេ ច នគា មហន្តា, ចិត្យា កតា យញ្ញករេហិ មាហូ”តិ។

តត្ថ **សោបិ តទា អាទហិ ជាតវេទ**ន្តិ ភាតិក សុភោគ, យេន មហាព្រហ្មុនា អយញ្ច លោកោ បរោ ច លោកោ ភាគីរថិគង្គា ច ហិមវន្តបព្ពតោ ច គិជ្ឈបព្ពតោ ច កតោ, សោបិ យទា ព្រហ្មុបបត្តិតោ បុព្ពេ មាណវកោ អហោសិ, តទា អគ្គិមេវ អាទហិ, អគ្គឹ ជុហិត្វា មហាព្រហ្មា ហុត្វា ឥទំ សព្ពមកាសិ។ ឯវំមហិទ្ធិកា ព្រាហ្មណាតិ ទស្សេតិ។

ចិត្យា កតាតិ បុព្ពេ កិរេកោ ពារាណសិរាជា ព្រាហ្មណេ សគ្គមគ្គំ បុច្ឆិត្វា “ព្រាហ្មណានំ សក្ការំ ករោហី”តិ វុត្តេ តេសំ មហាទានំ បដ្ឋបេត្វា “មយ្ហំ ទានេ កឹ នត្ថី”តិ បុច្ឆិត្វា “សព្ពំ, ទេវ, អត្ថិ, ព្រាហ្មណានំ បន អាសនានិ នប្បហោន្តី”តិ វុត្តេ ឥដ្ឋកាហិ ចិនាបេត្វា អាសនានិ ការេសិ។ តទា ចិត្យា អាសនបីឋិកា ព្រាហ្មណានំ អានុភាវេន វឌ្ឍិត្វា មាលាគិរិអាទយោ បព្ពតា ជាតា។ ឯវមេតេ យញ្ញការេហិ ព្រាហ្មណេហិ កតាតិ កថេន្តីតិ។

អថ នំ បុន អាហ “ភាតិក, ជានាសិ បនាយំ សមុទ្ទោ កេន ការណេន អបេយ្យោ លោណោទកោ ជាតោ”តិ? “ន ជានាមិ, អរិដ្ឋា”តិ។ អថ នំ “ត្វំ ព្រាហ្មណេយេវ វិហឹសិតុំ ជានាសិ, សុណោហី”តិ វត្វា គាថមាហ –

៨១៧. “អជ្ឈាយកំ មន្តគុណូបបន្នំ, តបស្សិនំ ‘យាចយោគោ’តិធាហុ;
តីរេ សមុទ្ទស្សុទកំ សជន្តំ, តំ សាគរោជ្ឈោហរិ តេនាបេយ្យោ”តិ។

តត្ថ **‘យាចយោគោតិធាហូ**តិ តំ ព្រាហ្មណំ យាចយោគោតិ ឥធ លោកេ អាហុ។ **ឧទកំ សជន្ត**ន្តិ សោ កិរេកទិវសំ បាបបវាហនកម្មំ ករោន្តោ តីរេ ឋត្វា សមុទ្ទតោ ឧទកំ គហេត្វា អត្តនោ ឧបរិ សីសេ សជន្តំ អព្ភុកិរតិ។ អថ នំ ឯវំ ករោន្តំ វឌ្ឍិត្វា សាគរោ អជ្ឈោហរិ។ តំ ការណំ មហាព្រហ្មា ញត្វា “ឥមិនា កិរ មេ បុត្តោ ហតោ”តិ កុជ្ឈិត្វា “សមុទ្ទោ អបេយ្យោ លោណោទកោ ភវតូ”តិ វត្វា អភិសបិ, តេន ការណេន អបេយ្យោ ជាតោ។ ឯវរូបា ឯតេ ព្រាហ្មណា នាម មហានុភាវាតិ។

បុនបិ អាហ –

៨១៨. “អាយាគវត្ថូនិ បុថូ បថព្យា, សំវិជ្ជន្តិ ព្រាហ្មណា វាសវស្ស;
បុរិមំ ទិសំ បច្ឆិមំ ទក្ខិណុត្តរំ, សំវិជ្ជមានា ជនយន្តិ វេទ”ន្តិ។

តត្ថ **វាសវស្សា**តិ បុព្ពេ ព្រាហ្មណានំ ទានំ ទត្វា វាសវត្តំ បត្តស្ស វាសវស្ស។ **អាយាគវត្ថូនី**តិ បុញ្ញក្ខេត្តភូតា អគ្គទក្ខិណេយ្យា បថព្យា បុថូ ព្រាហ្មណា សំវិជ្ជន្តិ។ **បុរិមំ ទិស**ន្តិ តេ ឥទានិបិ ចតូសុ ទិសាសុ សំវិជ្ជមានា តស្ស

វាសវស្ស មហន្តំ វេទំ ជនយន្តិ, បីតិសោមនស្សំ អាវហន្តិ។

ឯវំ អរិដ្ឋោ ចុទ្ទសហិ គាថាហិ ព្រាហ្មណេ ច យញ្ញេ ច វេទេ ច វណ្ណេសិ។

មិច្ឆាកថា និដ្ឋិតា។

តស្ស តំ កថំ សុត្វា មហាសត្តស្ស គិលានុបដ្ឋានំ អាគតា ពហូ នាគា "អយំ ភូតមេវ កថេតី"តិ មិច្ឆាគាហំ គណ្ហនាការប្បត្តា ជាតា។ មហាសត្តោ គិលានសេយ្យាយ និបន្នោវ តំ សព្ពំ អស្សោសិ ។ នាគាបិស្ស អារោចេសុំ។ តតោ មហាសត្តោ ចិន្តេសិ "អរិដ្ឋោ មិច្ឆាមគ្គំ វណ្ណេតិ, វាទមស្ស ភិន្ទិត្វា បរិសំ សម្មាទិដ្ឋិកំ ករិស្សាមី"តិ។ សោ ឧដ្ឋាយ នហាត្វា សព្ពាលង្ការប្បដិមណ្ឌិតោ ធម្មាសនេ និសីទិត្វា សព្ពំ នាគបរិសំ សន្និបាតាបេត្វា អរិដ្ឋំ បក្កោសាបេត្វា "អរិដ្ឋ, ត្វំ អភូតំ វត្វា វេទេ ច យញ្ញេ ច ព្រាហ្មណេ ច វណ្ណេសិ, ព្រាហ្មណានញ្ហិ វេទវិធានេន យញ្ញយជនំ នាម អនរិយសម្មតំ ន សគ្គាវហំ, តវ វាទេ អភូតំ បស្សាហី"តិ វត្វា យញ្ញភេទវាទំ នាម អារភន្តោ អាហ –

៨១៩ "កលិ ហិ ធីរាន កដំ មគានំ, ភវន្តិ វេទជ្ឈគតានរិដ្ឋ;
មរីចិធម្មំ អសមេក្ខិតត្តា, មាយាគុណា នាតិវហន្តិ បញ្ញំ។

៨២០ "វេទា ន តាណាយ ភវន្តិ ទស្ស, មិត្តទ្ទុនោ ភូនហុនោ នរស្ស;
ន តាយតេ បរិចិណ្ណោ ច អគ្គិ, ទោសន្តរំ មច្ចមនរិយកម្មំ។

៨២១ "សព្ពញ្ច មច្ចា សធនំ សភោគំ, អាទីបិតំ ទារុ តិណេន មិស្សំ;
ទហំ ន តប្បេ អសមត្ថតេជោ, កោ តំ សុភិក្ខំ ទ្វិរសញ្ញុ កយិរា។

៨២២ "យថាបិ ខីរំ វិបរិណាមធម្មំ, ទធិ ភវិត្វា នវនីតម្បិ ហោតិ;
ឯវម្បិ អគ្គិ វិបរិណាមធម្មោ, តេជោ សមោរោហតី យោគយុត្តោ។

៨២៣ "ន ទិស្សតី អគ្គិ មនុប្បវិដ្ឋោ, សុក្ខេសុ កដ្ឋេសុ នវេសុ ចាបិ;
នាមត្ថមានោ អរណីនរេន, នាកម្មុនា ជាយតិ ជាតវេទោ។

៨២៤ "សចេ ហិ អគ្គិ អន្តរតោ វសេយ្យ, សុក្ខេសុ កដ្ឋេសុ នវេសុ ចាបិ;
សព្ពានិ សុស្សេយ្យុ វនានិ លោកេ, សុក្ខានិ កដ្ឋានិ ច បជ្ជលេយ្យុំ។

៨២៥ "ករោតិ ចេ ទារុតិណេន បុញ្ញំ, ភោជំ នរោ ធូមសិខី បតាបវំ;
អង្គារិកា លោណករា ច សូទា, សរីរទាហាបិ ករេយ្យុ បុញ្ញំ។

៨២៦ "អថ ចេ ហិ ឯតេ ន ករោន្តិ បុញ្ញំ, អជ្ឈេនមគ្គី ឥធ តប្បយិត្វា;
ន កោចិ លោកស្មឹ ករោតិ បុញ្ញំ, ភោជំ នរោ ធូមសិខី បតាបវំ។

៨២៧ "កថញ្ហិ លោកាបចិតោ សមានោ, អមនុញ្ញគន្ធំ ពហូនំ អកន្តំ;
យទេវ មច្ចា បរិវជ្ជយន្តិ, តទប្បសត្ថំ ទ្វិរសញ្ញុ ភុញ្ជេ។

៨២៨ "សិខិម្បិ ទេវេសុ វទន្តិ ហេកេ, អាបំ មិលក្ខូ បន ទេវមាហុ;
សព្ពេវ ឯតេ វិតថំ ភណន្តិ, អគ្គី ន ទេវញ្ញតរោ ន ចាបោ។

៨២៩ "អនិន្ទ្រិយពទ្ធមសញ្ញកាយំ, វេស្សានរំ កម្មករំ បជានំ;
បរិចរិយ មគ្គិ សុគតី កថំ វជេ, បាបានិ កម្មានិ បកុព្ពមានោ។

៨៣០ "សព្ពាភិភូ តាហុធ ជីវិកត្ថា, អគ្គិស្ស ព្រហ្មា បរិចារិកោតិ;
សព្ពានុភាវី ច វសី កិមត្ថំ, អនិម្មិតោ និម្មិតំ វន្ទិតស្ស។

៨៣១ "ហស្សំ អនិជ្ឈានក្ខមំ អតច្ឆំ, សក្ការហេតុ បកិរិំសុ បុព្ពេ;
តេ លាភសក្ការេ អបាតុភោន្តេ, សន្ធាបិតា ជន្តុភិ សន្តិធម្មំ។

៨៣២ "អជ្ឈេនមរិយា បថវី ជនិន្ទា, វេស្សា កសី បារិចរិយញ្ច សុទ្ទា;
ឧបាគុ បច្ចេកំ យថាបទេសំ, កតាហុ ឯតេ វសិនាតិ អាហុ។

៨៣៣ឯតញ្ច សច្ចំ វចនំ ភវេយ្យ, យថា ឥទំ ភាសិតំ ព្រាហ្មណេហិ;
នាខត្តិយោ ជាតុ លភេថ រជ្ជំ, នាព្រាហ្មណោ មន្តបទានិ សិក្ខេ;
នាញ្ញត្រ វេស្សេហិ កសឹ ករេយ្យ, សុទ្ទោ ន មុច្ចេ បរបេសនាយ។

៨៣៤“យស្មា ច ឯតំ វចនំ អភូតំ, មុសាវិមេ ឱទរិយា ភណន្តិ;
តទប្បបញ្ញា អភិសទ្ទហន្តិ, បស្សន្តិ តំ បណ្ឌិតា អត្តនាវ។

៨៣៥“ខត្យា ហិ វេស្សានំ ពលឹ ហរន្តិ, អាទាយ សត្ថានិ ចរន្តិ ព្រាហ្មណា;
តំ តាទិសំ សង្ខុភិតំ បភិន្នំ, កស្មា ព្រហ្មា នុជ្ជុ ករោតិ លោកំ។

៨៣៦“សចេ ហិ សោ ឥស្សរោ សព្ពលោកេ, ព្រហ្មា ពហូភូតបតី បជានំ;
កឹ សព្ពលោកំ វិទហី អលក្ខឹ, កឹ សព្ពលោកំ ន សុខី អកាសិ។

៨៣៧“សចេ ហិ សោ ឥស្សរោ សព្ពលោកេ, ព្រហ្មា ពហូភូតបតី បជានំ;
មាយា មុសាវជ្ជមទេន ចាបិ, លោកំ អធម្មេន កិមត្ថមការិ។

៨៣៨“សចេ ហិ សោ ឥស្សរោ សព្ពលោកេ, ព្រហ្មា ពហូភូតបតី បជានំ;
អធម្មិកោ ភូតបតី អរិដ្ឋ, ធម្មេ សតិ យោ វិទហី អធម្មំ។

៨៣៩“កីដា បដង្គា ឧរគា ច ភេកា, ហន្ត្វា កិមី សុជ្ឈតិ មក្ខិកា ច;
ឯតេបិ ធម្មា អនរិយរូបា, កម្ពោជកានំ វិតថា ពហូន”ន្តិ។

តត្ថ **វេទជ្ឈគតានរិដ្ឋា**តិ អរិដ្ឋ, ឥមានិ វេទាធិគមនានិ នាម ធីរានំ បរាជយសង្ខាតោ កលិគ្គាហោ, មគានំ ពាលានំ ជយសង្ខាតោ កដគ្គាហោ។ **មរីចិធម្ម**ន្តិ ឥទញ្ហិ វេទត្តយំ មរីចិធម្មំ។ តយិទំ អសមេក្ខិតត្តា យុត្តាយុត្តំ អជានន្តា ពាលា ឧទកសញ្ញាយ មគា មរីចឹ វិយ ភូតសញ្ញាយ អនវជ្ជសញ្ញាយ អត្តនោ វិនាសំ ឧបគច្ឆន្តិ។ **បញ្ញ**ន្តិ ឯវរូបា បន មាយាកោដ្ឋាសា បញ្ញំ ញាណសម្បន្នំ បុរិសំ នាតិវហន្តិ ន វញ្ចេន្តិ។ **ភវន្តិ ទស្សា**តិ **ទ**-ការោ ព្យញ្ជនសន្ធិមត្តំ, អស្ស **ភូនហុនោ** វុឌ្ឍិឃាតកស្ស មិត្តទុព្ភិនោ នរស្ស វេទា ន តាណត្ថាយ ភវន្តិ, បតិដ្ឋា ហោតុំ ន សក្កោន្តីតិ អត្ថោ។ **បរិចិណ្ណោ ច អគ្គី**តិ អគ្គិ ច បរិចិណ្ណោ តិវិធេន ទុច្ចរិតទោសេន សទោសចិត្តំ បាបកម្មំ បុរិសំ ន តាយតិ ន រក្ខតិ។

សព្ពញ្ច មច្ចាតិ សចេបិ ហិ មច្ចា យត្តកំ លោកេ ទារុ អត្ថិ, តំ សព្ពំ សធនំ សភោគំ អត្តនោ ធនេន ច ភោគេហិ ច សទ្ធឹ តិណេន មិស្សំ កត្វា អាទីបេយ្យុំ។ ឯវំ សព្ពម្បិ តំ តេហិ អាទីបិតំ ទហន្តោ អយំ អសមត្ថតេជោ អសទិសតេជោ តាវ អគ្គិ ន តប្បេយ្យ។ ឯវំ អតប្បនីយំ, ភាតិក, ទ្វិរសញ្ញុ ទ្វីហិ ជិវ្ហាហិ រសជាននសមត្ថោ កោ តំ សប្បិអាទីហិ សុភិក្ខំ សុហិតំ កយិរា, កោ សក្កុណេយ្យ កាតុំ។ ឯវំ អតិត្តំ បនេតំ មហគ្ឃសំ សន្តប្បេត្វា កោ នាម ទេវលោកំ គមិស្សតិ, បស្ស យាវញ្ចេតំ ទុក្កថិតន្តិ។ **យោគយុត្តោ**តិ អរណិមថនយោគេន យុត្តោ ហុត្វា តំ បច្ចយំ លភិត្វាវ អគ្គិ សមោរោហតិ និព្ពត្តតិ។ ឯវំ បរវាយាមេន ឧប្បជ្ជមានំ អចេតនំ តំ ត្វំ “ទេវោ”តិ វទេសិ។ ឥទម្បិ អភូតមេវ កថេសីតិ។

អគ្គិ មនុប្បវិដ្ឋោតិ អគ្គិ អនុបវិដ្ឋោ។ **នាមត្ថមានោ**តិ នាបិ អរណិហត្ថេន នរេន អមត្ថិយមានោ និព្ពត្តតិ។ **នាកម្មុនា ជាយតិ ជាតវេទោ**តិ ឯកស្ស កិរិយំ វិនា អត្តនោ ធម្មតាយ ឯវ ន ជាយតិ។ **សុស្សេយ្យុ**ន្តិ អន្តោ អគ្គិនា សោសិយមានានិ វនានិ សុក្ខេយ្យុំ, អល្លានេវ ន សិយុំ។ **ភោជ**ន្តិ ភោជេន្តោ។ **ធូមសិខី បតាបវ**ន្តិ ធូមសិខាយ យុត្តំ បតាបវន្តំ។ **អង្គារិកា**តិ អង្គារកម្មករា។ **លោណករា**តិ លោណោទកំ បចិត្វា លោណការកា។ **សូទា**តិ ភត្តការកា។ **សរីរទាហា**តិ មតសរីរជ្ឈាបកា។ **បុញ្ញ**ន្តិ ឯតេបិ សព្ពេ បុញ្ញមេវ ករេយ្យុំ។

អជ្ឈេនមគ្គិន្តិ អជ្ឈេនអគ្គឹ។ **ន កោចី**តិ មន្តជ្ឈាយកា ព្រាហ្មណាបិ ហោន្តុ, កោចិ នរោ ធូមសិខឹ បតាបវន្តំ អគ្គឹ ភោជេន្តោ តប្បយិត្វាបិ បុញ្ញំ ន ករោតិ នាម។ **លោកាបចិតោ សមានោ**តិ តវ ទេវោ លោកស្ស អបចិតោ បូជិតោ សមានោ។ **យទេវា**តិ យំ អហិកុណបាទី បដិកុលំ ជេគុច្ឆំ មច្ចា ទូរតោ បរិវជ្ជេន្តិ។ **តទប្បសត្ថ**ន្តិ តំ អប្បសត្ថំ, សម្ម, ទ្វិរសញ្ញុ កថំ កេន ការណេន បរិភុញ្ជេយ្យ។ **ទេវេសូ**តិ ឯកេ មនុស្សា សិខិម្បិ ទេវេសុ អញ្ញតរំ ទេវំ វទន្តិ។ **មិលក្ខូ បនា**តិ អញ្ញាណា បន មិលក្ខូ ឧទកំ “ទេវោ”តិ វទន្តិ។ **អសញ្ញកាយ**ន្តិ អនិន្ទ្រិយពទ្ធំ អចិត្តកាយញ្ច សមានំ ឯតំ អចេតនំ បជានំ បចនាទិកម្មករំ វេស្សានរំ អគ្គឹ បរិចរិត្វា បាបានិ កម្មានិ ករោន្តោ លោកោ កថំ សុគតឹ គមិស្សតិ។ ឥទំ តេ អតិវិយ ទុក្កថិតំ។

សព្ពាភិ ភូតាហុច ជីវិកត្ថាតិ ឥមេ ព្រាហ្មណា អត្តនោ ជីវិកត្ថំ មហាព្រហ្មា សព្ពាភិភូតិ អាហំសុ, សព្ពោ លោកោ តេនេវ និម្មិតោតិ វទន្តិ។ បុន អគ្គិស្ស ព្រហ្មា បរិចារកោតិបិ វទន្តិ។ សោបិ កិរ អគ្គឹ ជុហតេវ។ **សព្ពានុភាវី ច វសី**តិ សោ បន យទិ សព្ពានុភាវី ច វសី ច, អថ កិមត្ថំ សយំ អនិម្មិតោ ហុត្វា អត្តនាវ និម្មិតំ វន្ទិតា ភវេយ្យ។ ឥទម្បិ តេ **ទុក្កថិត**មេវ។ **ហស្ស**ន្តិ អវិទ្ធុ ព្រាហ្មណានំ វចនំ នាម ហសិតព្ពយុត្តកំ បណ្ឌិតានំ ន និជ្ឈានក្ខមំ។ **បកិរិំសូ**តិ ឥមេ ព្រាហ្មណា ឯវរូបំ មុសាវាទំ អត្តនោ សក្ការហេតុ បុព្ពេ បត្ថរិំសុ។ **សន្ធាបិតា ជន្តុភិ សន្តិធម្ម**ន្តិ តេ ឯត្តកេន លាភសក្ការេ អបាតុភូតេ ជន្តូហិ សទ្ធឹ យោជេត្វា បាណវធបដិសំយុត្តំ អត្តនោ លទ្ធិធម្មសង្ខាតំ សន្តិធម្មំ សន្ធាបិតា, យញ្ញសុត្តំ នាម គន្ថយិំសូតិ អត្ថោ។

ឯតញ្ច សច្ចន្តិ យទេតំ តយា “អជ្ឈេនមរិយា”តិអាទិ វុត្តំ, ឯតញ្ច សច្ចំ ភវេយ្យ។ **នាខត្តិយោ**តិ ឯវំ សន្តេ អខត្តិយោ រជ្ជំ នាម ន លភេយ្យ, អព្រាហ្មណោបិ មន្តបទានិ ន សិក្ខេយ្យ។ **មុសាវិមេ**តិ មុសាវ ឥមេ។ **ឱទរិយា**តិ ឧទរនិស្សិតជីវិកា, ឧទរបូរណហេតុ វា។ **តទប្បបញ្ញា**តិ តំ តេសំ វចនំ អប្បបញ្ញា។ **អត្តនាវា**តិ បណ្ឌិតា បន តេសំ វចនំ “សទោស”ន្តិ អត្តនាវ បស្សន្តិ។ **តាទិស**ន្តិ តថារូបំ។ **សង្ខតិត**ន្តិ សង្ខតិត្វា ព្រហ្មុនា ឋបិតមរិយាទំ ភិន្ទិត្វា ឋិតំ សង្ខតិតំ វិភិន្នំ លោកំ សោ តវព្រហ្មា កស្មា ឧជុំ ន ករោតិ ។ **អលក្ខិ**ន្តិ កឹការណា សព្ពលោកេ ទុក្ខំ វិទហិ។ **សុខិ**ន្តិ កឹ នុ ឯកន្តសុខមេវ សព្ពលោកំ ន អកាសិ, លោកវិនាសកោ ចោរោ មញ្ញេ តវ ព្រហ្មាតិ។ **មាយា**តិ មាយាយ។ **អធម្មេន កិមត្ថមការី**តិ ឥមិនា មាយាទិនា អធម្មេន កឹការណា លោកំ អនត្ថកិរិយាយំ សំយោជេសីតិ អត្ថោ។ **អរិដ្ឋា**តិ អរិដ្ឋ, តវ ភូតបតិ អធម្មិកោ, យោ ទសវិធេ កុសលធម្មេ សតិ ធម្មមេវ អវិទហិត្វា អធម្មំ វិទហិ។ **កីដា**តិអាទិ ឧបយោគត្ថេ បច្ចត្តំ។ ឯតេ កីដាទយោ បាណេ ហន្ត្វា មច្ចោ សុជ្ឈតីតិ ឯតេបិ កម្ពោជរដ្ឋវាសីនំ ពហូនំ អនរិយានំ ធម្មា, តេ បន វិតថា, អធម្មាវ ធម្មាតិ វុត្តា។ តេហិបិ តវ ព្រហ្មុនាវ និម្មិតេហិ ភវិតព្ពន្តិ។

ឥទានិ តេសំ វិតថភាវំ ទស្សេន្តោ អាហ –

៩៤០“សចេ ហិ សោ សុជ្ឈតិ យោ ហនាតិ, ហតោបិ សោ សគ្គមុបេតិ ឋានំ;
ភោវាទិ ភោវាទិន មារយេយ្យុំ, យេ ចាបិ តេសំ អភិសទ្ទហេយ្យុំ។

៩៤១“នេវ មិគា ន បសូ នោបិ គាវោ, អាយាចន្តិ អត្តវធាយ កេចិ;
វិប្ផន្ទមានេ ឥធ ជីវិកត្ថា, យញ្ញេសុ បាណេ បសុមារភន្តិ។

៩៤២“យូបុស្សនេ បសុពន្ធេ ច ពាលា, ចិត្តេហិ វណ្ណេហិ មុខំ នយន្តិ;
អយំ តេ យូបោ កាមទុហោ បរត្ថ, ភវិស្សតិ សស្សតោ សម្បរាយេ។

៩៤៣“សចេ ច យូបេ មណិសង្ខមុត្តំ, ធញ្ញំ ធនំ រជតំ ជាតរូបំ;
សុក្ខេសុ កដ្ឋេសុ នវេសុ ចាបិ, សចេ ទុហេ តិទិវេ សព្ពកាមេ;
តេវិជ្ជសង្ឃាវ បុថូ យជេយ្យុំ, អព្រាហ្មណំ កញ្ចិ ន យាជយេយ្យុំ។

៩៤៤“កុតោ ច យូបេ មណិសង្ខមុត្តំ, ធញ្ញំ ធនំ រជតំ ជាតរូបំ;
សុក្ខេសុ កដ្ឋេសុ នវេសុ ចាបិ, កុតោ ទុហេ តិទិវេ សព្ពកាមេ។

៩៤៥“សឋា ច លុទ្ទា ច បលុទ្ធពាលា, ចិត្តេហិ វណ្ណេហិ មុខំ នយន្តិ;
អាទាយ អគ្គឹ មម ទេហិ វិត្តំ, តតោ សុខី ហោហិសិ សព្ពកាមេ។

៩៤៦“តមគ្គិហុត្តំ សរណំ បវិស្ស, ចិត្តេហិ វណ្ណេហិ មុខំ នយន្តិ;
ឱរោបយិត្វា កេសមស្សុំ នខញ្ច, វេទេហិ វិត្តំ អតិគាឡ្ហយន្តិ។

៩៤៧“កាកា ឧលូកំវ រហោ លភិត្វា, ឯកំ សមានំ ពហុកា សមេច្ច;
អន្នានិ ភុត្វា កុហកា កុហិត្វា, មុណ្ឌំ ករិត្វា យញ្ញបថោស្សជន្តិ។

៩៤៨“ឯវញ្ហិ សោ វញ្ចិតោ ព្រាហ្មណេហិ, ឯកោ សមានោ ពហុកា សមេច្ច;
តេ យោគយោគេន វិលុម្បមានា, ទិដ្ឋំ អទិដ្ឋេន ធនំ ហរន្តិ។

៩៤៩“អកាសិយា រាជូហិវានុសិដ្ឋា, តទស្ស អាទាយ ធនំ ហរន្តិ;
តេ តាទិសា ចោរសមា អសន្តា, វជ្ឈា ន ហញ្ញន្តិ អរិដ្ឋ លោកេ។

៩៥០“ឥន្ទស្ស ពាហារសិ ទក្ខិណាតិ, យញ្ញេសុ ឆិន្ទន្តិ បលាសយដ្ឋឹ;

តំ ចេបិ សច្ចំ មឃវា ឆិន្នពាហុ, កេនស្ស ឥន្ទោ អសុរេ ជិនាតិ។

៩៥១ “តញ្ចេវ តុច្ឆំ មឃវា សមគ្គី, ហន្តា អវជ្ឈោ បរមោ ស ទេវោ;
មន្តា ឥមេ ព្រាហ្មណា តុច្ឆរូបា, សន្ទិដ្ឋិកា វញ្ចនា ឯស លោកេ។

៩៥២ “មាលាគិរិ ហិមវា យោ ច គិជ្ឈោ, សុទស្សនោ និសភោ កុវេរុ;
ឯតេ ច អញ្ញេ ច នគា មហន្តា, ចិត្យា កតា យញ្ញករេហិ មាហុ។

៩៥៣ “យថាបការានិ ហិ ឥដ្ឋកានិ, ចិត្យា កតា យញ្ញករេហិ មាហុ;
ន បព្វតា ហោន្តិ តថាបការា, អញ្ញា ទិសា អចលា តិដ្ឋសេលា។

៩៥៤ “ន ឥដ្ឋកា ហោន្តិ សិលា ចិរេន, ន តត្ថ សញ្ជាយតិ អយោ ន លោហំ;
យញ្ញញ្ច ឯតំ បរិវណ្ណយន្តា, ចិត្យា កតា យញ្ញករេហិ មាហុ។

៩៥៥ “អជ្ឈាយកំ មន្តគុណូបបន្នំ, តបស្សិនំ ‘យាចយោគោ’តិធាហុ;
តីរេ សមុទ្ទស្សុទកំ សជន្តំ, តំ សាគរជ្ជោហរិ តេនាបេយ្យោ។

៩៥៦ “បរោសហស្សម្បិ សមន្តវេទេ, មន្តូបបន្នេ នទិយោ វហន្តិ;
ន តេន ព្យាបន្នរសូទកា ន, កស្មា សមុទ្ទោ អតុលោ អបេយ្យោ។

៩៥៧ “យេ កេចិ កូបា ឥធ ជីវលោកេ, លោណូទកា កូបខណេហិ ខាតា;
ន ព្រាហ្មណជ្ជោហរណេន តេសុ, អាបោ អបេយ្យោ ទ្វិរសញ្ញុ មាហុ។

៩៥៨ “បុរេ បុរត្ថា កា កស្ស ភរិយា, មនោ មនុស្សំ អជនេសិ បុព្ពេ;
តេនាបិ ធម្មេន ន កោចិ ហីនោ, ឯវម្បិ វោស្សគ្គវិភង្គមាហុ។

៩៥៩ “ចណ្ឌាលបុត្តោបិ អធិច្ច វេទេ, ភាសេយ្យ មន្តេ កុសលោ មតីមា;
ន តស្ស មុទ្ធាបិ ផលេយ្យ សត្តធា, មន្តា ឥមេ អត្តវធាយ កតា។

៩៦០ “វាចាកតា គិទ្ធិកតា គហីតា, ទុម្មោចយា កព្យបថានុបន្នា;
ពាលាន ចិត្តំ វិសមេ និវិដ្ឋំ, តទប្បបញ្ញា អភិសទ្ទហន្តិ។

៩៦១ “សីហស្ស ព្យគ្ឃស្ស ច ទីបិនោ ច, ន វិជ្ជតី បោរិសិយំ ពលេន;
មនុស្សភាវោ ច គវំវ បេក្ខោ, ជាតី ហិ តេសំ អសមា សមានា។

៩៦២ “សចេ ច រាជា បថវឹ វិជិត្វា, សជីវវា អស្សវបារិសជ្ជោ;
សយមេវ សោ សត្តុសង្ឃំ វិជេយ្យ, តស្សប្បជា និច្ចសុខី ភវេយ្យ។

៩៦៣ “ខត្តិយមន្តា ច តយោ ច វេទា, អត្ថេន ឯតេ សមកា ភវន្តិ;
តេសញ្ច អត្ថំ អវិនិច្ឆិនិត្វា, ន ពុជ្ឈតី ឱឃបថំវ ឆន្នំ។

៩៦៤ “ខត្តិយមន្តា ច តយោ ច វេទា, អត្ថេន ឯតេ សមកា ភវន្តិ;
លាភោ អលាភោ អយសោ យសោ ច, សព្ពេវ តេសំ ចតុន្នញ្ច ធម្មា។

៩៦៥ “យថាបិ ឥព្ភា ធនធញ្ញហេតុ, កម្មានិ ករោន្តិ បុថូ បថព្យា;
តេវិជ្ជសង្ឃា ច តថេវ អជ្ជ, កម្មានិ ករោន្តិ បុថូ បថព្យា។

៩៦៦ “ឥព្ភេហិ យេ តេ សមកា ភវន្តិ, និច្ចុស្សុកា កាមគុណេសុ យុត្តា;
កម្មានិ ករោន្តិ បុថូ បថព្យា, តទប្បបញ្ញា ទ្វិរសញ្ញុរា តេ”តិ។

តត្ថ **ភោវាទី**តិ ព្រាហ្មណា។ **ភោវាទិន មារយេយ្យុន្តិ** ព្រាហ្មណមេវ មារេយ្យុំ។ **យេ ចាបី**តិ យេបិ ព្រាហ្មណានំ តំ វចនំ សទ្ទហេយ្យុំ, តេ អត្តនោ ឧបដ្ឋាកេយេវ ច ព្រាហ្មណេ ច មារេយ្យុំ។ ព្រាហ្មណា បន ព្រាហ្មណេ ច ឧបដ្ឋាកេ ច អមារេត្វា នានប្បការេ តិរច្ឆានេយេវ មារេន្តិ។ ឥតិ តេសំ វចនំ មិច្ឆា។ **កេចី**តិ យញ្ញេសុ នោ មារេថ, មយំ សគ្គំ គមិស្សាមាតិ អាយាចន្តា កេចិ នត្ថិ។ **បាណេ បសុមារភន្តី**តិ មិគាទយោ បាណេ ច បសូ ច វិប្ផន្ទមានេ ជីវិកត្ថាយ មារេន្តិ។ **មុខំ នយន្តី**តិ ឯតេសុ យូបុស្សនេសុ បសុពន្ធេសុ ឥមស្មិំ តេ យូបេ សព្ពំ មណិសង្ខមុត្តំ ធញ្ញំ ធនំ រជតំ ជាតរូបំ សន្និហិតំ, អយំ តេ យូបោ បរត្ថ បរលោកេ កាមទុហោ ភវិស្សតិ, សស្សតភាវំ អាវហិស្សតីតិ ចិត្រេហិ ការណេហិ មុខំ បសាទេន្តិ, តំ តំ វត្វា មិច្ឆាគាហំ គាហេន្តីតិ អត្ថោ។

សចេ ចាតិ សចេ ច យូបេ វា សេសកង្គេសុ វា ឯតំ មណិអាទិកំ ភវេយ្យ, តិទិវេ វា សព្ពកាមទុហោ អស្ស, តេវិជ្ជសង្ខាវ បុថូ ហុត្វា យញ្ញំ យជេយ្យុំ ពហុធនតាយ ចេវ សគ្គកាមតាយ ច, អញ្ញំ អព្រាហ្មណំ ន យាជេយ្យុំ។ យស្មា បន អត្តនោ ធនំ បច្ចាសីសន្តា អញ្ញម្បិ យជាបេន្តិ, តស្មា អភូតវាទិនោតិ វេទិតព្ពា។ **កុតោ ចា**តិ ឯតស្មិញ្ច យូបេ វា សេសកង្គេសុ វា កុតោ ឯតំ មណិអាទិកំ អវិជ្ជមានមេវ, កុតោ តិទិវេ សព្ពកាមេ ទុហិស្សតិ។ សព្ពថាបិ អភូតមេវ តេសំ វចនំ។

សឋា ច លុទ្ធា ច បលុទ្ធពាលាតិ អរិដ្ឋ, ឥមេ ព្រាហ្មណា នាម កេរាដិកា ចេវ និក្ករុណា ច, តេ ពាលា លោកំ បលោភេត្វា ឧបលោភេត្វា ចិត្រេហិ ការណេហិ មុខំ បសាទេន្តិ។ សព្ពកាមេតិ អគ្គិំ អាទាយ ត្វញ្ច ជុហ, អម្ហាកញ្ច វិត្តំ ទេហិ, តតោ សព្ពកាមេ លភិត្វា សុខី ហោហិសិ។

តមគ្គិហុត្តំ សរណំ បវិស្សាតិ តំ រាជានំ វា រាជមហាមត្តំ វា អាទាយ អគ្គិជុហនដ្ឋានំ គេហំ បវិសិត្វា។ **ឱរោបយិត្វា**តិ ចិត្រានិ ការណានិ វទន្តា កេសមស្សុំ នខេ ច ឱរោបយិត្វា។ **អតិគាឡ្ហយន្តី**តិ វុត្តតាយ តយោ វេទេ និស្សាយ "ឥទំ ទាតព្ពំ, ឥទំ កត្តព្ព"ន្តិ វទន្តា វេទេហិ តស្ស សន្តកំ វិត្តំ អតិគាឡ្ហយន្តិ វិនាសេន្តិ វិទ្ធំសេន្តិ។

អន្នានិ ភុត្វា កុហកា កុហិត្វាតិ តេ កុហកា នានប្បការំ កុហកកម្មំ កត្វា **សមេច្ច** សមាគន្ត្វា យញ្ញំ វណ្ណេត្វា វញ្ចេត្វា តស្ស សន្តកំ នានគ្គរសភោជនំ ភុញ្ជិត្វា អថ នំ មុណ្ឌកំ កត្វា យញ្ញបថេ ឱស្សជន្តិ, តំ គហេត្វា ពហិ យញ្ញាវាដំ គច្ឆន្តីតិ អត្ថោ។

យោគយោគេនាតិ តេ ព្រាហ្មណា តំ ឯកំ ពហុកា សមេច្ច តេន តេន យោគេន តាយ តាយ យុត្តិយា វិលុម្បមានា ទិដ្ឋំ បច្ចក្ខំ តស្ស ធនំ អទិដ្ឋេន ទេវលោកេន អទិដ្ឋំ ទេវលោកំ វណ្ណេត្វា អាហរណដ្ឋានំ កត្វា ហរន្តិ។ **អកាសិយា រាជូហិវានុសិដ្ឋា**តិ "ឥទញ្ចិទញ្ច ពលិំ គណ្ហថា"តិ រាជូហិ អនុសិដ្ឋា អកាសិយសង្ខាតា រាជបុរិសា វិយ។ **តទស្សា**តិ តំ អស្ស ធនំ អាទាយ ហរន្តិ។ **ចោរសមា**តិ អភូតពលិគ្គាហកា សន្ធិច្ឆេទកចោរសទិសា អសប្បុរិសា។ **វជ្ឈា**តិ វធារហា ឯវរូបា បាបធម្មា ឧទានិ លោកេ ន ហញ្ញន្តិ។

ពាហារសីតិ ពាហា អសិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – ឥទម្បិ អរិដ្ឋ, ព្រាហ្មណានំ មុសាវាទំ បស្ស។ តេ កិរ យញ្ញេសុ មហតីំ បលាសយដ្ឋិំ "ឥន្ទស្ស ពាហា អសិ ទក្ខិណា"តិ វត្វា ឆិន្ទន្តិ។ តញ្ចេ ឯតេសំ វចនំ សច្ចំ, អថ ឆិន្នពាហុ សមានោ កេនស្ស ពាហុពលេន ឥន្ទោ អសុរេ ជិនាតីតិ។ **សមង្គី**តិ ពាហុសមង្គី អច្ឆិន្នពាហុ អរោគោយេវ។ **ហន្តា**តិ អសុរានំ ហន្តា។ **បរមោ**តិ ឧត្តមោ បុញ្ញិទ្ធិយា សមន្នាគតោ អញ្ញេសំ អវជ្ឈោ។ **ព្រាហ្មណា**តិ ព្រាហ្មណានំ។ **តុច្ឆរូបា**តិ តុច្ឆសភាវា និប្ផលា ។ **វញ្ចនា**តិ យេ ច តេ ព្រាហ្មណានំ មន្តា នាម, ឯសា លោកេ សន្ទិដ្ឋិកា វញ្ចនា។

យថាបការានីតិ យាទិសានិ ឥដ្ឋកានិ គហេត្វា យញ្ញកវេហិ ចិត្យា កតាតិ វទន្តិ។ **គិដ្ឋសេលា**តិ បព្ពតា ហិ អចលា គិដ្ឋា ន ឧបចិតា ឯកគ្ឃនា សិលាមយា ច។ ឥដ្ឋកានិ ចលានិ ន ឯកគ្ឃនានិ ន សិលាមយានិ។ **បរិវណ្ណយន្តា**តិ ឯតំ យញ្ញំ វណ្ណេន្តា ព្រាហ្មណា។

សមន្តវេទេតិ បរិបុណ្ណវេទេ ព្រាហ្មណេ។ **វហន្តី**តិ សោតេសុបិ អាវដ្តេសុបិ បតិតេ វហន្តិ, និមុជ្ជាបេត្វា ជីវិតក្ខយំ បាបេន្តិ។ **ន តេន ព្យាបន្នរសូទកា នា**តិ ឯត្ថ ឯកោ **ន**-ការោ បុច្ឆនត្ថោ ហោតិ។ ននុ តេន ព្យាបន្នរសូទកា នទិយោតិ តំ បុច្ឆន្តោ ឯវមាហ។ **កស្មា**តិ កេន ការណេន តាវ មហាសមុទ្ទោវ អបេយ្យោ កតោ, កឹ មហាព្រហ្មា យមុនាទីសុ នទីសុ ឧទកំ អបេយ្យំ កាតុំ ន សក្កោតិ, សមុទ្ទេយេវ សក្កោតីតិ។ **ទ្វិរសញ្ញុ មាហូ**តិ ទ្វិរសញ្ញូ អហុ, ជាតោតិ អត្ថោ។

បុរេ បុរត្ថាតិ ឥតោ បុរេ បុព្ពេ បុរត្ថា បឋមកប្បិកកាលេ។ **កា កស្ស ភរិយា**តិ កា កស្ស ភរិយា នាម។ តទា ហិ ឥត្ថិលិង្គមេវ នត្ថិ, បច្ឆា មេថុនធម្មវសេន មាតាបិតរោ នាម ជាតា។ **មនោ មនុស្សន្តិ** តទា ហិ មនោយេវ មនុស្សំ ជនេសិ, មនោមយាវ សត្តា និព្ពត្តីសូតិ អត្ថោ។ **តេនាបិ ធម្មេនា**តិ តេនាបិ ការណេន តេន សភាវេន ន កោចិ ជាតិយា ហីនោ។ ន ហិ តទា ខត្តិយាទិភេទោ អត្ថិ, តស្មា យំ ព្រាហ្មណា វទន្តិ "ព្រាហ្មណាវ ជាតិយា សេដ្ឋា, ឥតរេ ហីនា"តិ, តំ មិច្ឆា។ **ឯវម្បី**តិ ឯវំ វត្តមានេ លោកេ បោរាណកវត្តំ ជហិត្វា បច្ឆា អត្តនា សម្មន្និត្វា កតានំ វសេន ខត្តិយាទយោ ចត្តារោ កោដ្ឋាសា ជាតា, ឯវម្បិ **វោស្សគ្គវិភង្គមាហុ,** អត្តនា កតេហិ កម្មវោស្សគ្គេហិ តេសំ សត្តានំ ឯកច្ចេ ខត្តិយា ជាតា, ឯកច្ចេ ព្រាហ្មណាទយោតិ ឥមំ វិភាគំ កថេន្តិ, តស្មា "ព្រាហ្មណាវ សេដ្ឋា"តិ វចនំ មិច្ឆា។

សត្តជាតិ យទិ មហាព្រហ្មនា ព្រាហ្មណានញ្ញេវ តយោ វេទា ទិន្នា, ន អញ្ញេសំ, ចណ្ឌាលស្ស មន្តេ ភាសន្តស្ស មុទ្ធា សត្តធា ផលេយ្យ, ន ច ផលតិ, តស្មា ឥមេហិ ព្រាហ្មណេហិ អត្តវធាយ មន្តា កតា, អត្តនោយេវ នេសំ មុសាវាទិតំ បកាសេន្តា គុណវធំ ករោន្តិ។ **វាចាកតា**តិ ឯតេ មន្តា នាម មុសាវាទេន ចិន្តេត្វា កតា។ **គិទ្ធិកតា គហីតា**តិ លាភគិទ្ធិកតាយ ព្រាហ្មណេហិ គហិតា។ **ទុម្មោចយា**តិ មច្ឆេន គិលិតពលិសោ វិយ ទុម្មោចយា។ **កព្យបថានុបន្នា**តិ កព្យាការកព្រាហ្មណានំ វចនបថំ អនុបន្នា អនុគតា។ តេ ហិ យថា ឥច្ឆន្តិ, តថា មុសា វត្វា ពន្ធន្តិ។ **ពាលាន**ន្តិ តេសញ្ហិ ពាលានំ ចិត្តំ វិសមេ និវិដ្ឋំ, តំ អញ្ញេ អប្បបញ្ញាវ អភិសទ្ទហន្តិ។

បោរិសិយំពលេនាតិ បោរិសិយសង្ខាតេន ពលេន។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យំ ឯតេសំ សីហាទីនំ បុរិសថាមសង្ខាតំ បោរិសិយពលំ, តេន ពលេន សមន្នាគតោ ព្រាហ្មណោ នាម នត្ថិ, សព្ពេ ឥមេហិ តិរច្ឆានេហិបិ ហីនាយេវាតិ។ **មនុស្សភាវោ ច គវំវ បេក្ខោ**តិ អបិច យោ ឯតេសំ មនុស្សភាវោ, សោ គុន្នំ វិយ បេក្ខិតព្ពោ។ កីការណា? ជាតិ ហិ តេសំ អសមា សមានា។ តេសញ្ហិ ព្រាហ្មណានំ ទុប្បញ្ញតាយ គោហិ សទ្ធិំ សមានជាតិយេវ អសមា។ អញ្ញមេវ ហិ គុន្នំ សណ្ឋានំ, អញ្ញំ តេសន្តិ។ ឯតេន ព្រាហ្មណេ តិរច្ឆានេសុ សីហាទីហិ សមេបិ អកត្វា គោរូបសមេវ ករោតិ។

សចេ ច រាជាតិ អរិដ្ឋ, យទិ មហាព្រហ្មុនា ទិន្នភាវេន ខត្តិយោវ បថវិំ វិជិត្វា។ **សជីវវា**តិ សហជីវីហិ អមច្ចេហិ សមន្នាគតោ។ **អស្សវបារិសជ្ជោ**តិ អត្តនោ ឱវាទករបរិសាវចរោវ សិយា, អថស្ស បរិសាយ យុជ្ឈិត្វា រជ្ជំ កាតព្ពំ នាម ន ភវេយ្យ ។ សយមេវ សោ ឯកកោវ សត្តុសង្ឃំ វិជេយ្យ, ឯវំ សតិ យុទ្ធេ ទុក្ខាភាវេន តស្ស បជា និច្ចសុខី ភវេយ្យ, ឯតញ្ច នត្ថិ។ តស្មា តេសំ វចនំ មិច្ឆា។

ខត្តិយមន្តាតិ រាជសត្ថញ្ច តយោ ច វេទា អត្តនោ អាណាយ រុចិយា "ឥទមេវ កត្តព្ព"ន្តិ បវត្តេត្វា អត្ថេន ឯតេ សមកា ភវន្តិ។ **អវិនិច្ឆិនិត្វា**តិ តេសំ ខត្តិយមន្តានំ ខត្តិយោបិ វេទានំ ព្រាហ្មណោបិ អត្ថំ អវិនិច្ឆិនិត្វា អាណាវសេនេវ ឧគ្គណ្ហន្តោ តំ អត្ថំ ឧទកោឃេន ឆន្នមគ្គំ វិយ ន ពុជ្ឈតិ។

អត្ថេន ឯតេតិ វញ្ចនត្ថេន ឯតេ សមកា ភវន្តិ។ កីការណា? ព្រាហ្មណាវ សេដ្ឋា, អញ្ញេ វណ្ណា ហីនាតិ វទន្តិ។ យេ ច តេ លាភាទយោ លោកធម្មា, សព្ពេវ តេសំ ចតុន្នម្បិ វណ្ណានំ ធម្មា។ ឯកសត្តោបិ ឯតេហិ មុត្តកោ នាម នត្ថិ។ ឥតិ ព្រាហ្មណា លោកធម្មេហិ អបរិមុត្តាវ សមានា "សេដ្ឋា មយ"ន្តិ មុសា កថេន្តិ។

ឥព្ភាតិ គហបតិកា។ **តេវិជ្ជសង្ឃា ចា**តិ ព្រាហ្មណាបិ តថេវ បុថូនិ កសិគោរក្ខាទីនិ កម្មានិ ករោន្តិ។ **និច្ចុស្សុកា**តិ និច្ចំ ឧស្សុក្កជាតា ឆន្ទជាតា។ **តទប្បបញ្ញា ទ្វិរសញ្ញុរា តេ**តិ តស្មា ភាតិក, ទ្វិរសញ្ញូ និប្បញ្ញា ព្រាហ្មណា, អារា តេ ធម្មតោ។ បោរាណកា ហិ ព្រាហ្មណធម្មា ឯតរហិ សុនខេសុ សន្ទិស្សន្តីតិ។

ឯវំ មហាសត្តោ តស្ស វាទំ ភិន្ទិត្វា អត្តនោ វាទំ បតិដ្ឋាបេសិ។ តស្ស ធម្មកថំ សុត្វា សព្ពា នាគបរិសា សោមនស្សជាតា អហេសុំ។ មហាសត្តោ នេសាទព្រាហ្មណំ នាគភវនា នីហរាបេសិ, បរិភាសមត្តម្បិស្ស នាកាសិ។ សាគរព្រហ្មទត្តោបិ ឋបិតទិវសំ អនតិក្កមិត្វា ចតុរង្គិនិយា សេនាយ សហ បិតុ វសនដ្ឋានំ អគមាសិ។ មហាសត្តោបិ "មាតុលញ្ច អយ្យកញ្ច បស្សិស្សាមី"តិ ភេរិំ ចរាបេត្វា មហន្តេន សិរិសោភគ្គេន យមុនាតោ ឧត្តរិត្វា តមេវ អស្សមបទំ អារព្ភ បាយាសិ។ អវសេសា ភាតរោ ចស្ស មាតាបិតរោ ច បច្ឆតោ បាយិំសុ។ តស្មិំ ខណេ សាគរព្រហ្មទត្តោ មហាសត្តំ មហតិយា បរិសាយ អាគច្ឆន្តំ អសញ្ជានិត្វា បិតរំ បុច្ឆន្តោ អាហ –

៩៦៧"កស្ស ភេរី មុទិង្គា ច, សង្ខា បណវទិន្ទិមា;
បុរតោ បដិបន្នានិ, ហាសយន្តា រថេសភំ។

៩៦៨"កស្ស កញ្ចនបដ្ដេន, បុថុនា វិជ្ជុវណ្ណិនា;
យុវា កលាបសន្នទ្ធោ, កោ ឯតិ សិរិយា ជលំ។

៩៦៩"ឧក្កាមុខបហដ្ឋំវ, ខទិរង្គារសន្និភំ;
មុខញ្ច រុចិរា ភាតិ, កោ ឯតិ សិរិយា ជលំ។

៩៧០"កស្ស ជម្ពោនទំ ឆត្តំ, សសលាកំ មនោរមំ;
អាទិច្ចរំសាវរណំ, កោ ឯតិ សិរិយា ជលំ។

៩៧១"កស្ស អង្គំ បរិគ្គយ្ហ, វាលពីជនិមុត្តមំ;
ឧភតោ វរបុញ្ញស្ស, មុទ្ធនិ ឧបរូបរិ។

៩៧២កស្ស បេខុណហត្ថានិ, ចិត្រានិ ច មុទូនិ ច;
កញ្ចនមណិទណ្ឌានិ, ចរន្តិ ទុភតោ មុខំ។

៩៧៣“ខទិរង្គារវណ្ណាភា, ឧក្កាមុខបហំសិតា;
កស្សេតេ កុណ្ឌលា វគ្គូ, សោភន្តិ ទុភតោ មុខំ។

៩៧៤“កស្ស វាតេន ឆុបិតា, និទ្ធន្តា មុទុកាឡកា;
សោភយន្តិ នលាដន្តំ, នភា វិជ្ជុរិវុគ្គតា។

៩៧៥“កស្ស ឯតានិ អក្ខីនិ, អាយតានិ បុថូនិ ច;
កោ សោភតិ វិសាលក្ខោ, កស្សេតំ ឧណ្ណជំ មុខំ។

៩៧៦“កស្សេតេ លបនជាតា, សុទ្ធា សង្ខវរូបមា;
ភាសមានស្ស សោភន្តិ, ទន្តា កុប្បិលសាទិសា។

៩៧៧“កស្ស លាខារសសមា, ហត្ថបាទា សុខេធិតា;
កោ សោ ពិម្ពោដ្ឋសម្បន្នោ, ទិវា សូរិយោវ ភាសតិ។

៩៧៨“ហិមច្ចយេ ហិមវតិ, មហាសាលោវ បុប្ផិតោ;
កោ សោ ឱទាតបាវារោ, ជយំ ឥន្ទោវ សោភតិ។

៩៧៩“សុវណ្ណបីឡកាកិណ្ណំ, មណិទណ្ឌវិចិត្តកំ;
កោ សោ បរិសមោគយ្ហ, ឦសំ ខគ្គំ បមុញ្ចតិ។

៩៨០“សុវណ្ណវិកតា ចិត្តា, សុកតា ចិត្តសិព្ពនា;
កោ សោ ឱមុញ្ចតេ បាទា, នមោ កត្វា មហេសិនោ”តិ។

តត្ថ **បដិបន្នានី**តិ កស្សេតានិ តូរិយានិ បុរតោ បដិបន្នានិ។ **ហាសយន្តា**តិ ឯតំ រាជានំ ហាសយន្តា។ **កស្ស កញ្ចនបដ្ដេនា**តិ កស្ស នលាដន្តេ ពន្ធេន ឧណ្ហីសបដ្ដេន វិជ្ជុយា មេឃមុខំ វិយ មុខំ បជ្ជោតតីតិ បុច្ឆតិ។ **យុវា កលាបសន្នទ្ធោ**តិ តរុណោ សន្នទ្ធកលាបោ។ **ឧក្កាមុខបហដ្ឋំវា**តិ កម្មារុទ្ធនេ បហដ្ឋសុវណ្ណំ វិយ។ **ខទិរង្គារសន្និភ**ន្តិ អាទិត្តខទិរង្គារសន្និភំ។ **ជម្ពោនទ**ន្តិ រត្តសុវណ្ណមយំ។ **អង្គំ បរិគ្គយ្ហា**តិ ចាមរិគាហកេន អង្គេន បរិគ្គហិតា ហុត្វា។ **វាលពីជនិមុត្តម**ន្តិ ឧត្តមំ វាលពីជនឹ។ **បេខុណហត្ថានី**តិ មោរបិញ្ឆហត្ថកានិ។ **ចិត្រានី**តិ សត្តរតនចិត្រានិ។ **កញ្ចនមណិទណ្ឌានី**តិ តបនីយសុវណ្ណេន ច មណីហិ ច ខចិតទណ្ឌានិ។ **ទុភតោ មុខ**ន្តិ មុខស្ស ឧភយបស្សេសុ ចរន្តិ។

វាតេន ឆុបិតាតិ វាតបហដា។ **និទ្ធន្តា**តិ សិនិទ្ធអន្តា។ **នលាដន្ត**ន្តិ កស្សេតេ ឯវរូបា កេសា នលាដន្តំ ឧបសោភេន្តិ។ **នភា វិជ្ជុរិវុគ្គតា**តិ នភតោ ឧគ្គតា វិជ្ជុ វិយ។ **ឧណ្ណជ**ន្តិ កញ្ចនាទាសោ វិយ បរិបុណ្ណំ។ **លបនជាតា**តិ មុខជាតា។ **កុប្បិលសាទិសា**តិ មន្ទាលកមកុលសទិសា។ **សុខេធិតា**តិ សុខបរិហដា។ **ជយំ ឥន្ទោវា**តិ ជយំ បត្តោ ឥន្ទោ វិយ។ **សុវណ្ណបីឡកាកិណ្ណ**ន្តិ សុវណ្ណបីឡកាហិ អាកិណ្ណំ។ **មណិទណ្ឌវិចិត្តក**ន្តិ មណីហិ ថរុម្ហិ វិចិត្តកំ។ **សុវណ្ណវិកតា**តិ សុវណ្ណខចិតា។ **ចិត្តា**តិ សត្តរតនវិចិត្តា។ **សុកតា**តិ សុដ្ឋុ និដ្ឋិតា។ **ចិត្តសិព្ពនា**តិ ចិត្រសិព្ពិនិយោ។ **កោ សោ ឱមុញ្ចតេ បាទា**តិ កោ ឯស បាទតោ ឯវរូបា បាទុកា ឱមុញ្ចតីតិ។

ឯវំ បុត្តេន សាគរព្រហ្មទត្តេន បុដ្ឋោ ឥទ្ធិមា អភិញ្ញាលាភី តាបសោ “តាត, ឯតេ ធតរដ្ឋរញ្ញោ បុត្តា តវ ភាគិនេយ្យនាគា”តិ អាចិក្ខន្តោ គាថមាហ –

៩៨១“ធតរដ្ឋា ហិ តេ នាគា, ឥទ្ធិមន្តោ យសស្សិនោ;
សមុទ្ទជាយ ឧប្បន្នា, នាគា ឯតេ មហិទ្ធិកា”តិ។

ឯវំ តេសំ កថេន្តានញ្ញេវ នាគបរិសា បត្វា តាបសស្ស បាទេ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទឹសុ។ សមុទ្ទជាបិ បិតរំ វន្ទិត្វា រោទិត្វា នាគបរិសាយ សទ្ធឹ នាគភវនមេវ គតា។ សាគរព្រហ្មទត្តោបិ តត្ថេវ កតិបាហំ វសិត្វា ពារាណសិមេវ គតោ។ សមុទ្ទជា នាគភវនេយេវ កាលមកាសិ។ ពោធិសត្តោ យាវជីវំ សីលំ រក្ខិត្វា ឧបោសថកម្មំ កត្វា អាយុបរិយោសានេ សទ្ធឹ បរិសាយ សគ្គបុរំ បូរេសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ឯវំ ឧបាសកា បោរាណកបណ្ឌិតា អនុប្បន្នេបិ ពុទ្ធេ ឯវរូបំ នាម សម្បត្តិំ បហាយ ឧបោសថកម្មំ ករិំសុយេវា”តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ។ ទេសនាបរិយោសានេ ឧបាសកា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិំសុ។ តទា មាតាបិតរោ មហារាជកុលានិ អហេសុំ, នេសាទព្រាហ្មណោ ទេវទត្តោ, សោមទត្តោ អានន្ទោ, អជមុខី ឧប្បលវណ្ណា, សុទស្សនោ សារិបុត្តោ, សុភោគោ មោគ្គល្លានោ, កាណារិដ្ឋោ សុនក្ខត្តោ, ភូរិទត្តោ បន អហមេវ សម្មាសម្ពុទ្ធោ អហោសិន្តិ។

ភូរិទត្តជាតកវណ្ណនា ឆដ្ឋានិដ្ឋិតា។

[៥៤៤] ៧. ចន្ទកុមារជាតកវណ្ណនា

រាជាសិ លុទ្ទកម្មោតិ ឥទំ សត្ថា គិជ្ឈកូដេ វិហរន្តោ ទេវទត្តំ អារព្ភ កថេសិ។ តស្ស វត្ថុ សង្ឃភេទកក្ខន្ធកេ អាគតមេវ។ តំ តស្ស បព្ពជិតកាលតោ បដ្ឋាយ យាវ ពិម្ពិសាររញ្ញោ មរណា តក្កាគតនយេនេវ វេទិតព្ពំ។ តំ បន មារាបេត្វា ទេវទត្តោ អជាតសត្តុំ ឧបសង្កមិត្វា “មហារាជ, តវ មនោរថោ មត្ថកំ បត្តោ, មម មនោរថោ តាវ ន បាបុណាតី”តិ អាហ។ “កោ បន តេ, ភន្តេ, មនោរថោ”តិ? “ននុ ទសពលំ មារេត្វា ពុទ្ធោ ភវិស្សាមី”តិ។ “អម្ហេហេត្ថ កឹ កាតព្ព”ន្តិ? “មហារាជ, ធនុគ្គហេ សន្និបាតាបេតុំ វដ្ដតី”តិ។ “សាធុ, ភន្តេ”តិ រាជា អក្ខណវេធីនំ ធនុគ្គហានំ បញ្ចសតានិ សន្និបាតាបេត្វា តតោ ឯកតឹស ជនេ ឧច្ចិនិត្វា ថេរស្ស សន្តិកំ បាហេសិ។ សោ តេសំ ជេដ្ឋកំ អាមន្តេត្វា “អាវុសោ សមណោ គោតមោ គិជ្ឈកូដេ វិហរតិ, អសុកស្មិំ នាម ទិវាដ្ឋានេ ចង្កមតិ។ ត្វំ តត្ថ គន្ត្វា តំ វិសបីតេន សល្លេន វិជ្ឈិត្វា ជីវិតក្ខយំ បាបេត្វា អសុកេន នាម មគ្គេន ឯហី”តិ វត្វា បេសេត្វា តស្មិំ មគ្គេ ទ្វេ ធនុគ្គហេ បេសេសិ “តុម្ហាកំ ឋិតមគ្គេន ឯកោ បុរិសោ អាគមិស្សតិ, តំ តុម្ហេ ជីវិតា វោរោបេត្វា អសុកេន នាម មគ្គេន ឯថា”តិ, តស្មិំ មគ្គេ ចត្តារោ បុរិសេ បេសេសិ “តុម្ហាកំ ឋិតមគ្គេន ទ្វេ បុរិសា អាគមិស្សន្តិ, តុម្ហេ តេ ជីវិតា វោរោបេត្វា អសុកេន នាម មគ្គេន ឯថា”តិ, តស្មិំ មគ្គេ អដ្ឋ ជនេ បេសេសិ “តុម្ហាកំ ឋិតមគ្គេន ចត្តារោ បុរិសា អាគមិស្សន្តិ, តុម្ហេ តេ ជីវិតា វោរោបេត្វា អសុកេន នាម មគ្គេន ឯថា”តិ, តស្មិំ មគ្គេ សោឡស បុរិសេ បេសេសិ “តុម្ហាកំ ឋិតមគ្គេន អដ្ឋ បុរិសា អាគមិស្សន្តិ, តុម្ហេ តេ ជីវិតា វោរោបេត្វា អសុកេន នាម មគ្គេន ឯថា”តិ។

កស្មា បនេស ឯវមកាសីតិ? អត្តនោ កម្មស្ស បដិច្ឆាទនត្ថំ។ អថ សោ ជេដ្ឋកធនុគ្គហោ វាមតោ ខគ្គំ លគ្គេត្វា បិដ្ឋិយា តុណិរំ ពន្ធិត្វា មេណ្ឌសិង្គមហាធនុំ គហេត្វា តថាគតស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា “វិជ្ឈិស្សាមិ ន”ន្តិ សញ្ញាយ ធនុំ អារោបេត្វា សរំ សន្នយ្ហិត្វា អាកឌ្ឍិត្វា វិស្សជ្ជេតុំ នាសក្ខិ។ សោ សរំ ឱរោបេតុម្បិ អសក្កោន្តោ ផាសុកា ភិជ្ជន្តិយោ វិយ មុខតោ ខេឡេន បគ្ឃរន្តេន កិលន្តរូបោ អហោសិ, សកលសរីរំ ថទ្ធំ ជាតំ, យន្តេន បីឡិតាការប្បត្តំ វិយ អហោសិ។ សោ មរណភយតជ្ជិតោ អដ្ឋាសិ។ អថ នំ សត្ថា ទិស្វា មធុរស្សរំ និច្ឆារេត្វា ឯតទវោច “មា ភាយិ ភោ, បុរិស, ឥតោ ឯហី”តិ។ សោ តស្មិំ ខណេ អាវុធានិ ឆឌ្ឌេត្វា ភគវតោ បាទេសុ សិរសា និបតិត្វា “អច្ចយោ មំ, ភន្តេ, អច្ចគមា យថាពាលំ យថាមូឡ្ហំ យថាអកុសលំ, ស្វាហំ តុម្ហាកំ គុណេ អជានន្តោ អន្ធពាលស្ស ទេវទត្តស្ស វចនេន តុម្ហេ ជីវិតា វោរោបេតុំ អាគតោម្ហិ, ខមថ មេ, ភន្តេ”តិ ខមាបេត្វា ឯកមន្តេ និសីទិ។ អថ នំ សត្ថា ធម្មំ ទេសេន្តោ សច្ចានិ បកាសេត្វា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាបេត្វា “អាវុសោ, ទេវទត្តេន អាចិក្ខិតមគ្គំ អប្បដិបជ្ជិត្វា អញ្ញេន មគ្គេន យាហី”តិ ឧយ្យោជេសិ។ ឧយ្យោជេត្វា ច បន ចង្កមា ឱរុយ្ហ អញ្ញតរស្មិំ រុក្ខមូលេ និសីទិ។

អថ តស្មិំ ធនុគ្គហេ អនាគច្ឆន្តេ ឥតរេ ទ្វេ ជនា “កឹ នុ ខោ សោ ចិរាយតី”តិ បដិមគ្គេន គច្ឆន្តា ទសពលំ ទិស្វា ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទឹសុ។ សត្ថា តេសម្បិ ធម្មំ ទេសេត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាបេត្វា “អាវុសោ, ទេវទត្តេន កថិតមគ្គំ អប្បដិបជ្ជិត្វា ឥមិនា មគ្គេន គច្ឆថា”តិ ឧយ្យោជេសិ។ ឥមិនា ឧបាយេន ឥតរេសុបិ អាគន្ត្វា និសិន្នេសុ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាបេត្វា អញ្ញេន មគ្គេន ឧយ្យោជេសិ។ អថ សោ បឋមមាគតោ ជេដ្ឋកធនុគ្គហោ ទេវទត្តំ ឧបសង្កមិត្វា “ភន្តេ, ទេវទត្ត អហំ សម្មាសម្ពុទ្ធំ ជីវិតា វោរោបេតុំ នាសក្ខិំ, មហិទ្ធិកោ សោ ភគវា មហានុភាវោ”តិ អារោចេសិ។ តេ សព្ពេបិ “សម្មាសម្ពុទ្ធំ និស្សាយ អម្ហេហិ ជីវិតំ លទ្ធ”ន្តិ សត្ថុ សន្តិកេ បព្ពជិត្វា អរហត្តំ បាបុណឹសុ។ អយំ បវត្តិ ភិក្ខុសង្ឃេ បាកដា អហោសិ។ ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “អាវុសោ ទេវទត្តោ កិរ ឯកស្មិំ តថាគតេ វេរចិត្តេន ពហូ ជនេ ជីវិតា វោរោបេតុំ វាយាមមកាសិ, តេ សព្ពេបិ សត្ថារំ និស្សាយ ជីវិតំ លភិំសូ”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ ទេវទត្តោ មំ ឯកកំ និស្សាយ មយិ វេរចិត្តេន ពហូ ជនេ ជីវិតា វោរោបេតុំ វាយាមំ អកាសិយេវា”តិ វត្វា តេហិ យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ អយំ ពារាណសី បុប្ផវតី នាម អហោសិ។ តត្ថ វសវត្តិរញ្ញោ បុត្តោ ឯករាជា នាម រជ្ជំ ការេសិ, តស្ស បុត្តោ ចន្ទកុមារោ នាម ឱបរជ្ជំ ការេសិ។ ខណ្ឌហាលោ នាម ព្រាហ្មណោ បុរោហិតោ អហោសិ។ សោ រញ្ញោ អត្ថញ្ច ធម្មញ្ច អនុសាសិ។ តំ កិរ រាជា “បណ្ឌិតោ”តិ វិនិច្ឆយេ និសីទាបេសិ។ សោ លញ្ជវិត្តកោ ហុត្វា លញ្ជំ គហេត្វា អសាមិកេ សាមិកេ ករោតិ, សាមិកេ ច អសាមិកេ។ អថេកទិវសំ ឯកោ អឌ្ឌបរាជិតោ បុរិសោ វិនិច្ឆយដ្ឋានា ឧបក្កោសន្តោ និក្ខមិត្វា រាជុបដ្ឋានំ អាគច្ឆន្តំ ចន្ទកុមារំ ទិស្វា ធាវិត្វា តស្ស បាទេសុ និបតិត្វា រោទិ។ សោ “កឹ, ភោ បុរិស, រោទសី”តិ អាហ។ “សាមិ, ខណ្ឌហាលោ វិនិច្ឆយេ វិលោបំ ខាទតិ, អហំ តេន លញ្ជំ គហេត្វា បរាជយំ បាបិតោ”តិ។ ចន្ទកុមារោ “មា ភាយី”តិ តំ អស្សាសេត្វា វិនិច្ឆយំ នេត្វា សាមិកមេវ សាមិកំ, អសាមិកមេវ អសាមិកំ អកាសិ។ មហាជនោ មហាសទ្ទេន សាធុការមទាសិ។ រាជា តំ សុត្វា “កឹសទ្ទោ ឯសោ”តិ បុច្ឆិ។ “ចន្ទកុមារេន កិរ អឌ្ឌោ សុវិនិច្ឆិតោ, តត្ថេសោ សាធុការសទ្ទោ”តិ។ តំ សុត្វា រាជា តុស្សិ។ កុមារោ អាគន្ត្វា តំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ អថ នំ រាជា “តាត, ឯកោ កិរ តេ អឌ្ឌោ វិនិច្ឆិតោ”តិ អាហ។ “អាម, ទេវា”តិ។ “តេន ហិ, តាត, ឥតោ បដ្ឋាយ ត្វមេវ វិនិច្ឆយំ បដ្ឋបេហី”តិ វិនិច្ឆយំ កុមារស្ស អទាសិ។

តតោ បដ្ឋាយ ខណ្ឌហាលស្ស អាយោ បច្ឆិជ្ជិ។ សោ តតោ បដ្ឋាយ កុមារេ អាឃាតំ ពន្ធិត្វា ឱកាសំ គវេសន្តោ អន្តរាបេក្ខោ វិចរិ។ សោ បន រាជា មន្ទបញ្ញោ។ សោ ឯកទិវសំ រត្តិភាគេ សុបិត្វា បច្ចូសសមយេ សុបិនន្តេ អលង្កតទ្វារកោដ្ឋកំ, សត្តរតនមយបាការំ, សដ្ឋិយោជនិកសុវណ្ណមយវាលុកមហាវីថិ, យោជនសហស្សុព្ពេធវេជយន្តបាសាទបដិមណ្ឌិតំ នន្ទនវនាទិវនរាមណេយ្យកនន្ទាបោក្ខរណិអាទិបោក្ខរណិរាមណេយ្យកសមន្នាគតំ អាកិណ្ណទេវគណំ តាវតឹសភវនំ ទិស្វា បពុជ្ឈិត្វា តត្ថ គន្តុកាមោ ចិន្តេសិ – “ស្វេ អាចរិយខណ្ឌហាលស្សាគមនវេលាយ ទេវលោកគាមិមគ្គំ បុច្ឆិត្វា តេន ទេសិតមគ្គេន ទេវលោកំ គមិស្សាមី”តិ ខណ្ឌហាលោបិ បាតោវ ន្ហត្វា ភុញ្ជិត្វា រាជុបដ្ឋានំ អាគន្ត្វា រាជនិវេសនំ បវិសិត្វា រញ្ញោ សុខសេយ្យំ បុច្ឆិ។ អថស្ស រាជា អាសនំ ទាបេត្វា បញ្ហំ បុច្ឆិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

៩៨២. “រាជាសិ លុទ្ទកម្មោ, ឯករាជា បុប្ផវតីយា;
សោ បុច្ឆិ ព្រហ្មពន្ធុំ, ខណ្ឌហាលំ បុរោហិតំ មូឡ្ហំ។

៩៨៣. “សគ្គាន មគ្គមាចិក្ខ, ត្វំសិ ព្រាហ្មណ ធម្មវិនយកុសលោ;
យថា ឥតោ វជន្តិ សុគតឹ, នរា បុញ្ញានិ កត្វានា”តិ។

តត្ថ **រាជាសី**តិ រាជា អាសិ។ **លុទ្ទកម្មោ**តិ កក្ខឡផរុសកម្មោ។ **សគ្គាន មគ្គ**ន្តិ សគ្គានំ គមនមគ្គំ។ **ធម្មវិនយកុសលោ**តិ សុចរិតធម្មេ ច អាចារវិនយេ ច កុសលោ។ **យថា**តិ យថា នរា បុញ្ញានិ កត្វា ឥតោ សុគតឹ គច្ឆន្តិ, តំ មេ សុគតិមគ្គំ អាចិក្ខាហីតិ បុច្ឆិ។

ឥមំ បន បញ្ហំ សព្ពញ្ញុពុទ្ធំ វា តស្ស សាវកេ វា តេសំ អលាភេន ពោធិសត្តំ វា បុច្ឆិតុំ វដ្ដតិ។ រាជា បន យថា នាម សត្តាហំ មគ្គមូឡ្ហោ បុរិសោ អញ្ញំ មាសមគ្គំ មគ្គមូឡ្ហំ មគ្គំ បុច្ឆេយ្យ, ឯវំ ខណ្ឌហាលំ បុច្ឆិ។ សោ ចិន្តេសិ “អយំ មេ បច្ចាមិត្តស្ស បិដ្ឋិទស្សនកាលោ, ឥទានិ ចន្ទកុមារំ ជីវិតក្ខយំ បាបេត្វា មម មនោរថំ បូរេស្សាមី”តិ។ អថ រាជានំ អាមន្តេត្វា តតិយំ គាថមាហ –

៩៨៤. “អតិទានំ ទទិត្វាន, អវជ្ឈេ ទេវ ឃាតេត្វា;
ឯវំ វជន្តិ សុគតឹ, នរា បុញ្ញានិ កត្វានា”តិ។

តស្សត្ថោ – មហារាជ សគ្គំ គច្ឆន្តា នាម អតិទានំ ទទន្តិ, អវជ្ឈេ ឃាតេន្តិ។ សចេបិ សគ្គំ គន្តុកាមោសិ, ត្វម្បិ តថេវ ករោហីតិ។

អថ នំ រាជា បញ្ហស្ស អត្ថំ បុច្ឆិ –

៩៨៥. “កឹ បន តំ អតិទានំ, កេ ច អវជ្ឈា ឥមស្មិ លោកស្មឹ;
ឯតញ្ច ខោ នោ អក្ខាហិ, យជិស្សាមិ ទទាមិ ទានានី”តិ។

សោបិស្ស ព្យាកាសិ –

៩៨៦. “បុត្តេហិ ទេវ យជិតព្ពំ, មហេសីហិ នេគមេហិ ច;
ឧសភេហិ អាជានិយេហិ ចតូហិ, សព្ពចតុក្កេន ទេវ យជិតព្ព”ន្តិ។

រញ្ញោ បញ្ហំ ព្យាករោន្តោ ច ទេវលោកមគ្គំ បុដ្ឋោ និរយមគ្គំ ព្យាកាសិ។

តត្ថ **បុត្តេហីតិ** អត្តនា ជាតេហិ បិយបុត្តេហិ ចេវ បិយធីតាហិ ច។ **មហេសីហីតិ** បិយភរិយាហិ។ **នេគមេហីតិ** សេដ្ឋីហិ។ **ឧសភេហីតិ** សព្ពសេតេហិ ឧសភរាជូហិ។ **អាជានិយេហីតិ** មង្គលអស្សេហិ។ **ចតូហីតិ** ឯតេហិ សព្ពេហេវ អញ្ញេហិ ច ហត្ថិអាទីហិ ចតូហិ ចតូហីតិ ឯវំ សព្ពចតុក្កេន, ទេវ, យជិតព្ពំ។ ឯតេសញ្ហិ ខគ្គេន សីសំ ឆិន្ទិត្វា សុវណ្ណបាតិយា គលលោហិតំ គហេត្វា អាវាដេ បក្ខិបិត្វា យញ្ញស្ស យជនករាជានោ សរីរេន សហ ទេវលោកំ គច្ឆន្តិ។ មហារាជ, សមណព្រាហ្មណកបណទ្ធិករនិព្ពកយាចកានំ ឃាសច្ឆាទនាទិសម្បទានំ ទានមេវ បវត្តតិ។ ឥមេ បន បុត្តធីតាទយោ មារេត្វា តេសំ គលលោហិតេន យញ្ញស្ស យជនំ អតិទានំ នាមាតិ រាជានំ សញ្ញាបេសិ។

ឥតិ សោ "សចេ ចន្ទកុមារំ ឯកញ្ញេវ គណ្ហិស្សាមិ, វេរចិត្តេន ករណំ មញ្ញិស្សន្តី"តិ តំ មហាជនស្ស អន្តរេ បក្ខិបិ។ ឥទំ បន តេសំ កថេន្តានំ កថំ សុត្វា សព្ពេ អន្តេបុរជនា ភីតតសិតា សំវិគ្គមានហទយា ឯកប្បហារេនេវ មហារវំ រវឹសុ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

៩៨៧. "តំ សុត្វា អន្តេបុរេ, កុមារា មហេសិយោ ច ហញ្ញន្តុ;
ឯកោ អហោសិ និគ្ឃោសោ, ភិស្មា អច្ចុគ្គតោ សទ្ទោ"តិ។

តត្ថ **តន្តិ** "កុមារា ច មហេសិយោ ច ហញ្ញន្តូ"តិ តំ សទ្ទំ សុត្វា **ឯកោតិ** សកលរាជនិវេសនេ ឯកោវ និគ្ឃោសោ អហោសិ។ **ភិស្មាតិ** ភយានកោ។ **អច្ចុគ្គតោតិ** អតិឧគ្គតោ អហោសិ, សកលរាជកុលំ យុគន្តវាតប្បហដំ វិយ សាលវនំ អហោសិ។

ព្រាហ្មណោ រាជានំ អាហ – "កឹ បន, មហារាជ, យញ្ញំ យជិតុំ សក្កោសិ, ន សក្កោសី"តិ? "កឹ កថេសិ, អាចរិយ, យញ្ញំ យជិត្វា ទេវលោកំ គមិស្សាមី"តិ។ "មហារាជ, ភីរុកា ទុព្ពលជ្ឈាសយា យញ្ញំ យជិតុំ សមត្ថា នាម ន ហោន្តិ, តុម្ហេ ឥធ សព្ពេ សន្និបាតេថ, អហំ យញ្ញាវាដេ កម្មំ ករិស្សាមី"តិ អត្តនោ បហោនកំ ពលកាយំ គហេត្វា នគរា និក្ខម្ម យញ្ញាវាដំ សមតលំ ការេត្វា វតិយា បរិក្ខិបិ។ កស្មា? ធម្មិកោ ហិ សមណោ វា ព្រាហ្មណោ វា អាគន្ត្វា និវារេយ្យាតិ យញ្ញាវាដេ វតិយា បរិក្ខេបនំ នាម ចារិត្តន្តិ កត្វា បោរាណកព្រាហ្មណេហិ ឋបិតំ។ រាជាបិ បុរិសេ បក្កោសាបេត្វា "តាតា, អហំ អត្តនោ បុត្តធីតរោ ច ភរិយាយោ ច មារេត្វា យញ្ញំ យជិត្វា ទេវលោកំ គមិស្សាមិ, គច្ឆថ នេសំ អាចិក្ខិត្វា សព្ពេ ឥធានេថា"តិ បុត្តានំ តាវ អានយនត្ថាយ អាហ –

៩៨៨. "គច្ឆថ វទេថ កុមារេ, ចន្ទំ សូរិយញ្ច ភទ្ទសេនញ្ច;
សូរញ្ច វាមគោត្តញ្ច, បចុរា កិរ ហោថ យញ្ញត្ថាយា"តិ។

តត្ថ **គច្ឆថ វទេថ កុមារេតិ** ចន្ទកុមារោ ច សូរិយកុមារោ ចាតិ ទ្វេ គោតមិទេវិយា អគ្គមហេសិយា បុត្តា, ភទ្ទសេនោ ច សូរោ ច វាមគោត្តោ ច តេសំ វេមាតិកភាតរោ។ **បចុរា កិរ ហោថាតិ** ឯកស្មឹ ឋានេ រាសី ហោថាតិ អាចិក្ខថាតិ អត្ថោ។

តេ បឋមំ ចន្ទកុមារស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា អាហំសុ "កុមារ, តុម្ហេ កិរ មារេត្វា តុម្ហាកំ បិតា ទេវលោកំ គន្តុកាមោ, តុម្ហាកំ គណ្ហនត្ថាយ អម្ហេ បេសេសី"តិ។ "កស្ស វចនេន មំ គណ្ហាបេសី"តិ? "ខណ្ឌហាលស្ស, ទេវា"តិ។ "កឹ សោ មញ្ញេវ គណ្ហាបេតិ, ឧទាហុ អញ្ញេបី"តិ។ "រាជបុត្ត, អញ្ញេបិ គណ្ហាបេតិ, សព្ពចតុក្កំ កិរ យញ្ញំ យជិតុកាមោ"តិ។ សោ ចិន្តេសិ "តស្ស អញ្ញេហិ សទ្ធឹ វេរំ នត្ថិ, 'វិនិច្ឆយេ វិលោបំ កាតុំ ន លភាមី'តិ បន មយិ ឯកស្មឹ វេរចិត្តេន ពហូ មារាបេតិ, បិតរំ ទដ្ឋុំ លភន្តស្ស សព្ពេសំ តេសំ មោចាបនំ នាម មម ភារោ"តិ។ អថ នេ រាជបុរិសេ អាហ "តេន ហិ មេ បិតុ វចនំ ករោថា"តិ។ តេ តំ នេត្វា រាជង្គណេ ឯកមន្តេ ឋបេត្វា ឥតរេបិ តយោ អាមន្តេត្វា តស្សេវ សន្តិកេ កត្វា រញ្ញោ អារោចយឹសុ "អានីតា តេ, ទេវ, បុត្តា"តិ។ សោ តេសំ វចនំ សុត្វា "តាតា, ឥទានិ មេ ធីតរោ អានេត្វា តេសញ្ញេវ ភាតិកានំ សន្តិកេ ករោថា"តិ ចតស្សោ ធីតរោ អាហរាបេតុំ ឥតរំ គាថមាហ –

៩៨៩. "កុមារិយោបិ វទេថ, ឧបសេនំ កោកិលញ្ច មុទិតញ្ច;
នន្ទញ្ចាបិ កុមារឹ, បចុរា កិរ ហោថ យញ្ញត្ថាយា"តិ។

តេ "ឯវំ ករិស្សាមា"តិ តាសំ សន្តិកំ គន្ត្វា តា រោទមានា បរិទេវមានា អានេត្វា ភាតិកានញ្ញេវ សន្តិកេ ករឹសុ។ តតោ រាជា អត្តនោ ភរិយានំ គហណត្ថាយ ឥតរំ គាថមាហ –

៩៩០. “វិជយម្បិ មយ្ហំ មហេសិំ, ឯរាវតី កេសិនីសុនន្ទញ្ច;
លក្ខណវរូបបន្នា, បចុរា កិរ ហោថ យញ្ញត្ថាយា”តិ។

តត្ថ **លក្ខណវរូបបន្នា**តិ ឧត្តមេហិ ចតុសដ្ឋិយា ឥត្ថិលក្ខណេហិ ឧបបន្នា ឯតាបិ វទេថាតិ អត្ថោ។

តេ តាបិ បរិទេវមានា អានេត្វា កុមារានំ សន្តិកេ ករឹសុ។ អថ រាជា ចត្តារោ សេដ្ឋិនោ គហណត្ថាយ អាណាបេន្តោ ឥតរំ គាថមាហ –

៩៩១. “គហបតយោ ច វទេថ, បុណ្ណមុខំ ភទ្ទិយំ សិង្គាលញ្ច;
វឌ្ឍញ្ចាបិ គហបតី, បចុរា កិរ ហោថ យញ្ញត្ថាយា”តិ។

រាជបុរិសា គន្ត្វា តេបិ អានយឹសុ។ រញ្ញោ បុត្តទារេ គយ្ហមានេ សកលនគរំ ន កិញ្ចិ អវោច។ សេដ្ឋិកុលានិ បន មហាសម្ពន្ធានិ, តស្មា តេសំ គហិតកាលេ សកលនគរំ សង្ខុភិត្វា “រញ្ញោ សេដ្ឋិនោ មារេត្វា យញ្ញំ យជិតុំ ន ទស្សាមា”តិ សេដ្ឋិនោ បរិវារេត្វាវ តេសំ ញាតិវគ្គេន សទ្ធឹ រាជកុលំ អគមិ។ អថ តេ សេដ្ឋិនោ ញាតិគណបរិវុតា រាជានំ វន្ទិត្វា អត្តនោ ជីវិតំ យាចឹសុ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

៩៩២. “តេ តត្ថ គហបតយោ, អវោចិសុំ សមាគតា បុត្តទារបរិកិណ្ណា;
សព្ពេវ សិខិនោ ទេវ ករោហិ, អថ វា នោ ទាសេ សាវេហី”តិ។

តត្ថ **សព្ពេវ សិខិនោ**តិ សព្ពេ អម្ហេ មត្ថកេ ចូឡំ ពន្ធិត្វា អត្តនោ ចេដកេ ករោហិ, មយំ តេ ចេដកកិច្ចំ ករិស្សាម។ **អថ វា នោ ទាសេ សាវេហី**តិ អថ វា នោ អសទ្ទហន្តោ សព្ពសេនិយោ សន្និបាតេត្វា រាសិមជ្ឈេ អម្ហេ ទាសេ សាវេហិ, មយំ តេ ទាសត្តំ បដិស្សុណិស្សាមាតិ។

តេ ឯវំ យាចន្តាបិ ជីវិតំ លទ្ធុំ នាសក្ខឹសុ។ រាជបុរិសា សេសេ បដិក្កមាបេត្វា តេ គហេត្វា កុមារានញ្ញេវ សន្តិកេ និសីទាបេសុំ។ តតោ បន រាជា ហត្ថិអាទីនំ គហណត្ថាយ អាណាបេន្តោ អាហ –

៩៩៣. “អភយង្ករម្បិ មេ ហត្ថឹ, នាឡាគិរឹ អច្ចុគ្គតំ វរុណទន្តំ;
អានេថ ខោ នេ ខិប្បំ, យញ្ញត្ថាយ ភវិស្សន្តិ។

៩៩៤. “អស្សរតនម្បិ កេសឹ, សុរាមុខំ បុណ្ណកំ វិនតកញ្ច;
អានេថ ខោ នេ ខិប្បំ, យញ្ញត្ថាយ ភវិស្សន្តិ។

៩៩៥. “ឧសភម្បិ យូថបតឹ អនោជំ, និសភំ គវម្បតឹ តេបិ មយ្ហំ អានេថ;
សមូហ ករោន្តុ សព្ពំ, យជិស្សាមិ ទទាមិ ទានានិ។

៩៩៦. “សព្ពំ បដិយាទេថ, យញ្ញំ បន ឧគ្គតម្ហិ សូរិយម្ហិ;
អាណាបេថ ច កុមារេ, អភិរមន្តុ ឥមំ រត្តឹ។

៩៩៧. “សព្ពំ ឧបដ្ឋបេថ, យញ្ញំ បន ឧគ្គតម្ហិ សូរិយម្ហិ;
វទេថ ទានិ កុមារេ, អជ្ជ ខោ បច្ឆិមា រត្តី”តិ។

តត្ថ **សមូហ ករោន្តុ សព្ពន្តិ** ន កេវលំ ឯត្តកមេវ, អវសេសម្បិ ចតុប្បទគណញ្ចេវ បក្ខិគណញ្ច សព្ពំ ចតុក្កំ កត្វា រាសី ករោន្តុ, សព្ពចតុក្កំ យញ្ញំ យជិស្សាមិ, យាចកព្រាហ្មណានញ្ច ទានំ ទស្សាមីតិ។ **សព្ពំ បដិយាទេថា**តិ ឯវំ មយា វុត្តំ អនវសេសំ ឧបដ្ឋបេថ។ **ឧគ្គតម្ហី**តិ អហំ បន យញ្ញំ ឧគ្គតេ សូរិយេ ស្វេ បាតោវ យជិស្សាមិ។ **សព្ពំ ឧបដ្ឋបេថា**តិ សេសម្បិ សព្ពំ យញ្ញឧបករណំ ឧបដ្ឋបេថាតិ។

រញ្ញោ បន មាតាបិតរោ ធរន្តិយេវ។ អថស្ស អមច្ចា គន្ត្វា មាតុយា អារោចេសុំ “អយ្យេ, បុត្តោ វោ បុត្តទារំ មារេត្វា យញ្ញំ យជិតុកាមោ”តិ។ សា “កឹ កថេថ, តាតា”តិ ហត្ថេន ហទយំ បហរិត្វា រោទមានា អាគន្ត្វា “សច្ចំ កិរ ឯវរូបោ តេ យញ្ញោ ភវិស្សតី”តិ បុច្ឆិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

៩៩៨. “តំតំ មាតា អវច, រោទន្តី អាគន្ត្វា វិមានតោ;
យញ្ញោ កិរ តេ បុត្ត, ភវិស្សតិ ចតូហិ បុត្តេហី”តិ។

តត្ថ **តំតន្តិ** តំ ឯតំ រាជានំ។ **វិមានតោ**តិ អត្តនោ វសនដ្ឋានតោ។

រាជា អាហ –

៩៩៩. “សព្ពេបិ មយ្ហំ បុត្តា ចត្តា, ចន្ទស្មិំ ហញ្ញមានស្មិំ;
បុត្តេហិ យញ្ញំ យជិត្វាន, សុគតិំ សគ្គំ គមិស្សាមី”តិ។

តត្ថ **ចត្តា**តិ ចន្ទកុមារេ ហញ្ញមានេយេវ សព្ពេបិ យញ្ញត្ថាយ មយា បរិច្ចត្តា។

អថ នំ មាតា អាហ –

១០០០. “មា តំ បុត្ត សទ្ទហេសិ, សុគតិ កិរ ហោតិ បុត្តយញ្ញេន;
និរយានេសោ មគ្គោ, នេសោ មគ្គោ ហិ សគ្គានំ។

១០០១. “ទានានិ ទេហិ កោណ្ឌញ្ញ, អហិំសា សព្ពភូតភព្យានំ;
ឯស មគ្គោ សុគតិយា, ន ច មគ្គោ បុត្តយញ្ញេនា”តិ។

តត្ថ **និរយានេសោ**តិ និរស្សាទត្ថេន និរយានំ ចតុន្នំ អបាយានំ ឯស មគ្គោ។ **កោណ្ឌញ្ញា**តិ រាជានំ គោត្តេនាលបតិ។ **ភូតភព្យាន**ន្តិ ភូតានញ្ច ភវិតព្ពសត្តានញ្ច។ **បុត្តយញ្ញេនា**តិ ឯវរូបេន បុត្តឃាតកេន មារេត្វា យជកយញ្ញេន សគ្គមគ្គោ នាម នត្ថីតិ។

រាជា អាហ –

១០០២. “អាចរិយានំ វចនា, ឃាតេស្សំ ចន្ទញ្ច សូរិយញ្ច;
បុត្តេហិ យញ្ញំ យជិត្វាន ទុច្ចជេហិ, សុគតិំ សគ្គំ គមិស្សាមី”តិ។

តត្ថ **អាចរិយានំ វចន**ន្តិ អម្ម, នេសា មម អត្តនោ មតិ, អាចារសិក្ខាបនកស្ស បន មេ ខណ្ឌហាលាចរិយស្ស ឯតំ វចនំ, ឯសា អនុសិដ្ឋិ។ តស្មា អហំ ឯតេ ឃាតេស្សំ, ទុច្ចជេហិ បុត្តេហិ យញ្ញំ យជិត្វា សគ្គំ គមិស្សាមីតិ។

អថស្ស មាតា អត្តនោ វចនំ គាហាបេតុំ អសក្កោន្តី អបគតា។ បិតា តំ បវត្តិំ បុច្ឆិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១០០៣. “តំតំ បិតាបិ អវច, វសវត្តី ឱរសំ សកំ បុត្តំ;
យញ្ញោ កិរ តេ បុត្ត, ភវិស្សតិ ចតូហិ បុត្តេហី”តិ។

តត្ថ **វសវត្តី**តិ តស្ស នាមំ។

រាជា អាហ –

១០០៤. “សព្ពេបិ មយ្ហំ បុត្តា ចត្តា, ចន្ទស្មិំ ហញ្ញមានស្មិំ;
បុត្តេហិ យញ្ញំ យជិត្វាន, សុគតិំ សគ្គំ គមិស្សាមី”តិ។

អថ នំ បិតា អាហ –

១០០៥. “មា តំ បុត្ត សទ្ទហេសិ, សុគតិ កិរ ហោតិ បុត្តយញ្ញេន;
និរយានេសោ មគ្គោ, នេសោ មគ្គោ ហិ សគ្គានំ។

១០០៦. “ទានានិ ទេហិ កោណ្ឌញ្ញ, អហិំសា សព្ពភូតភព្យានំ;
ឯស មគ្គោ សុគតិយា, ន ច មគ្គោ បុត្តយញ្ញេនា”តិ។

រាជា អាហ –

១០០៧. “អាចរិយានំ វចនា, ឃាតេស្សំ ចន្ទញ្ច សូរិយញ្ច;
បុត្តេហិ យញ្ញំ យជិត្វាន ទុច្ចជេហិ, សុគតិំ សគ្គំ គមិស្សាមី”តិ។

អថ នំ បិតា អាហ –

១០០៨. “នានានិ ទេហិ កោណ្ឌញ្ញ, អហីសា សព្ពភូតភព្យានំ;
បុត្តបរិវុតោ គុរំ, រដ្ឋំ ជនបទញ្ច បាលេហី”តិ។

តត្ថ **បុត្តបរិវុតោ**តិ បុត្តេហិ បរិវុតោ។ **រដ្ឋំ ជនបទញ្ចា**តិ សកលកាសិរដ្ឋញ្ច តស្សេវ តំ តំ កោដ្ឋាសភូតំ ជនបទញ្ច។

សោបិ តំ អត្តនោ វចនំ គាហាបេតុំ នាសក្ខិ។ តតោ ចន្ទកុមារោ ចិន្តេសិ “ឥមស្ស ឯត្តកស្ស ជនស្ស ទុក្ខំ មំ ឯកំ និស្សាយ ឧប្បន្នំ, មម បិតរំ យាចិត្វា ឯត្តកំ ជនំ មរណទុក្ខតោ មោចេស្សាមី”តិ។ សោ បិតរា សទ្ធឹ សល្លបន្តោ អាហ –

១០០៩. “មា នោ ទេវ អវធិ, ទាសេ នោ ទេហិ ខណ្ឌហាលស្ស;
អបិ និគឡពន្ធកាបិ, ហត្ថី អស្សេ ច បាលេម។

១០១០. “មា នោ ទេវ អវធិ, ទាសេ នោ ទេហិ ខណ្ឌហាលស្ស;
អបិ និគឡពន្ធកាបិ, ហត្ថិឆកណានិ ឧជ្ឈេម។

១០១១. “មា នោ ទេវ អវធិ, ទាសេ នោ ទេហិ ខណ្ឌហាលស្ស;
អបិ និគឡពន្ធកាបិ, អស្សឆកណានិ ឧជ្ឈេម។

១០១២. “មា នោ ទេវ អវធិ, ទាសេ នោ ទេហិ ខណ្ឌហាលស្ស;
យស្ស ហោន្តិ តវ កាមា, អបិ រដ្ឋា បព្ពាជិតា;
ភិក្ខាចរិយំ ចរិស្សាមា”តិ។

តត្ថ **អបិ និគឡពន្ធកាបី**តិ អបិ នាម មយំ មហានិគឡេហិ ពន្ធកាបិ ហុត្វា។ **យស្ស ហោន្តិ តវ កាមា**តិ សចេបិ ខណ្ឌហាលស្ស ទាតុកាមោសិ, តស្ស នោ ទាសេ កត្វា ទេហិ, ករិស្សាមស្ស ទាសកម្មន្តិ វទតិ។ **អបិ រដ្ឋា**តិ សចេ អម្ហាកំ កោចិ ទោសោ អត្ថិ, រដ្ឋា នោ បព្ពាជេហិ។ អបិ នាម រដ្ឋា បព្ពាជិតាបិ កបណា វិយ កបាលំ គហេត្វា ភិក្ខាចរិយំ ចរិស្សាម, មា នោ អវធិ, ទេហិ នោ ជីវិតន្តិ វិលបិ។

តស្ស តំ នានប្បការំ វិលាបំ សុត្វា រាជា ហទយផលិតប្បត្តោ វិយ អស្សុបុណ្ណេហិ នេត្តេហិ រោទមានោ “ន មេ កោចិ បុត្តេ មារេតុំ លច្ឆតិ, ន មមត្ថោ ទេវលោកេនា”តិ សព្ពេ តេ មោចេតុំ អាហ –

១០១៣. “ទុក្ខំ ខោ មេ ជនយថ, វិលបន្តា ជីវិតស្ស កាមា ហិ;
មុញ្ចេថ ទានិ កុមារេ, អលម្បិ មេ ហោតុ បុត្តយញ្ញេនា”តិ។

តំ រញ្ញោ កថំ សុត្វា រាជបុត្តេ អាទឹ កត្វា សព្ពំ តំ បក្ខិបរិយោសានំ បាណគណំ វិស្សជ្ជេសុំ។ ខណ្ឌហាលោបិ យញ្ញាវាដេ កម្មំ សំវិទហតិ។ អថ នំ ឯកោ បុរិសោ “អរេ ទុដ្ឋ, ខណ្ឌហាល, រញ្ញា បុត្តា វិស្សជ្ជិតា, ត្វំ អត្តនោ បុត្តេ មារេត្វា តេសំ គលលោហិតេន យញ្ញំ យជស្សូ”តិ អាហ។ សោ “កឹ នាម រញ្ញា កត”ន្តិ កប្បុដ្ឋានគ្គិ វិយ អវត្ថរន្តោ ឧដ្ឋាយ តុរិតោ ធាវិត្វា អាហ –

១០១៤. “បុព្ពេវ ខោសិ មេ វុត្តោ, ទុក្ករំ ទុរភិសម្ភវញ្ចេតំ;
អថ នោ ឧបក្ខដស្ស យញ្ញស្ស, កស្មា ករោសិ វិក្ខេបំ។

១០១៥. “សព្ពេ វជន្តិ សុគតឹ, យេ យជន្តិ យេបិ យាជេន្តិ;
យេ ចាបិ អនុមោទន្តិ, យជន្តានំ ឯទិសំ មហាយញ្ញ”ន្តិ។

តត្ថ **បុព្ពេវា**តិ មយា ត្វំ បុព្ពេវ វុត្តោ “ន តុម្ហាទិសេន ភីរុកជាតិកេន សក្កា យញ្ញំ យជិតុំ, យញ្ញយជនំ នាមេតំ ទុក្ករំ ទុរភិសម្ភវ”ន្តិ, អថ នោ ឥទានិ ឧបក្ខដស្ស បដិយត្តស្ស យញ្ញស្ស វិក្ខេបំ ករោសិ។ “វិក្ខម្ភ”ន្តិបិ បាឋោ, បដិសេធន្តិ អត្ថោ។ មហារាជ, កស្មា ឯវំ ករោសិ។ យត្តកា ហិ យញ្ញំ យជន្តិ វា យាជេន្តិ វា អនុមោទន្តិ វា, សព្ពេ សុគតិមេវ វជន្តីតិ ទស្សេតិ។

សោ អន្ធពាលោ រាជា តស្ស កោធវសិកស្ស កថំ គហេត្វា ធម្មសញ្ញី ហុត្វា បុន បុត្តេ គណ្ហាបេសិ។ តតោ ចន្ទកុមារោ បិតរំ អនុពោធយមានោ អាហ –

១០១៦. អថ កិស្ស ជនោ បុព្ពេ, សោត្ថានំ ព្រាហ្មណេ អវាចេសិ;
អថ នោ អការណស្មា, យញ្ញត្ថាយ ទេវ ឃាតេសិ។

១០១៧. “បុព្ពេវ នោ ទហរកាលេ, ន ហនេសិ ន ឃាតេសិ;
ទហរម្ហា យោព្ពនំ បត្តា, អទូសកា តាត ហញ្ញាម។

១០១៨. “ហត្ថិគតេ អស្សគតេ, សន្នទ្ធេ បស្ស នោ មហារាជ;
យុទ្ធេ វា យុជ្ឈមានេ វា, ន ហិ មាទិសា សូរា ហោន្តិ យញ្ញត្ថាយ។

១០១៩. “បច្ចន្តេ វាបិ កុបិតេ, អដវីសុ វា មាទិសេ និយោជេន្តិ;
អថ នោ អការណស្មា, អភូមិយំ តាត ហញ្ញាម។

១០២០. “យាបិ ហិ តា សកុណិយោ, វសន្តិ តិណឃរានិ កត្វាន;
តាសម្បិ បិយា បុត្តា, អថ នោ ត្វំ ទេវ ឃាតេសិ។

១០២១. “មា តស្ស សទ្ទហេសិ, ន មំ ខណ្ឌហាលោ ឃាតេយ្យ;
មមញ្ហិ សោ ឃាតេត្វាន, អនន្តរា តម្បិ ទេវ ឃាតេយ្យ។

១០២២. “គាមវរំ និគមវរំ ទទន្តិ, ភោគម្បិស្ស មហារាជ;
អថគ្គបិណ្ឌិកាបិ, កុលេ កុលេ ហេតេ ភុញ្ជន្តិ។

១០២៣. “តេសម្បិ តាទិសានំ, ឥច្ឆន្តិ ទុព្ភិតុំ មហារាជ;
យេភុយ្យេន ឯតេ, អកតញ្ញុនោ ព្រាហ្មណា ទេវ។

១០២៤. “មា នោ ទេវ អវធិ, ទាសេ នោ ទេហិ ខណ្ឌហាលស្ស;
អបិ និគឡពន្ធកាបិ, ហត្ថី អស្សេ ច បាលេម។

១០២៥. “មា នោ ទេវ អវធិ, ទាសេ នោ ទេហិ ខណ្ឌហាលស្ស;
អបិ និគឡពន្ធកាបិ, ហត្ថិឆកណានិ ឧជ្ឈេម។

១០២៦. “មា នោ ទេវ អវធិ, ទាសេ នោ ទេហិ ខណ្ឌហាលស្ស;
អបិ និគឡពន្ធកាបិ, អស្សឆកណានិ ឧជ្ឈេម។

១០២៧. “មា នោ ទេវ អវធិ, ទាសេ នោ ទេហិ ខណ្ឌហាលស្ស;
យស្ស ហោន្តិ តវ កាមា, អបិ រដ្ឋា បព្ពាជិតា;
ភិក្ខាចរិយំ ចរិស្សាមា”តិ។

តត្ថ **បុព្ពេ**តិ តាត, យទិ អហំ មារេតព្ពោ, អថ កស្មា អម្ហាកំ ញាតិជនោ បុព្ពេ មម ជាតកាលេ ព្រាហ្មណេ សោត្ថានំ អវាចេសិ។ តទា កិរ ខណ្ឌហាលោវ មម លក្ខណានិ ឧបធារេត្វា “ឥមស្ស កុមារស្ស ន កោចិ អន្តរាយោ ភវិស្សតិ, តុម្ហាកំ អច្ចយេន រជ្ជំ ការេស្សតី”តិ អាហ។ ឥច្ចស្ស បុរិមេន បច្ឆិមំ ន សមេតិ, មុសាវាទី ឯស។ អថ នោ ឯតស្ស វចនំ គហេត្វា អការណស្មា និក្ការណាយេវ យញ្ញត្ថាយ, ទេវ, ឃាតេសិ។ មា អម្ហេ ឃាតេសិ។ អយញ្ហិ មយិ ឯកស្មិំ វេរេន មហាជនំ មារេតុកាមោ, សាធុកំ សល្លក្ខេហិ នរិន្ទាតិ។ **បុព្ពេវ នោ**តិ មហារាជ, សចេបិ អម្ហេ មារេតុកាមោ, បុព្ពេវ នោ កស្មា សយំ វា ន ហនេសិ, អញ្ញេហិ វា ន ឃាតាបេសិ។ ឥទានិ បន មយំ ទហរម្ហា តរុណា, បឋមវយេ ឋិតា បុត្តធីតាហិ វឌ្ឍាម, ឯវំភូតា តវ អទូសកាវ កិំការណា ហញ្ញាមាតិ?

បស្ស នោតិ អម្ហេវ ចត្តារោ ភាតិកេ បស្ស។ **យុជ្ឈមានេ**តិ បច្ចត្ថិកានំ នគរំ បរិវារេត្វា ឋិតកាលេ អម្ហាទិសេ បុត្តេ តេហិ សទ្ធិំ យុជ្ឈមានេ បស្ស។ អបុត្តកា ហិ រាជានោ អនាថា នាម ហោន្តិ។ **មាទិសា**តិ អម្ហាទិសា សូរា ពលវន្តោ ន យញ្ញត្ថាយ មារេតព្ពា ហោន្តិ។ **និយោជេន្តី**តិ តេសំ បច្ចាមិត្តានំ គណ្ហនត្ថាយ បយោជេន្តិ។ **អថ នោ**តិ អថ អម្ហេ អការណស្មា អការណេន អភូមិយំ អនោកាសេយេវ កស្មា, តាត, ហញ្ញាមាតិ អត្ថោ។ **មា តស្ស សទ្ទហេសី**តិ មហារាជ, ន មំ ខណ្ឌហាលោ ឃាតយេ, មា តស្ស សទ្ទហេយ្យាសិ។ **ភោគម្បិស្សា**តិ ភោគម្បិ អស្ស ព្រាហ្មណស្ស រាជានោ ទេន្តិ។ **អថគ្គបិណ្ឌិកាបី**តិ អថ តេ អគ្គោទកំ អគ្គបិណ្ឌំ លភន្តា អគ្គបិណ្ឌិកាបិ ហោន្តិ។ **តេសម្បី**តិ យេសំ កុលេ ភុញ្ជន្តិ, តេសម្បិ ឯវរូបានំ បិណ្ឌទាយកានំ ទុព្ភិតុំ ឥច្ឆន្តិ។

រាជា កុមារស្ស វិលាបំ សុត្វា –

១០២៨. ទុក្ខំ ខោ មេ ជនយថ, វិលបន្តា ជីវិតស្ស កាមា ហិ;
មុញ្ចថ ទានិ កុមារេ, អលម្បិ មេ ហោតុ បុត្តយញ្ញេនា”តិ។ –

ឥមំ គាថំ វត្វា បុនបិ មោចេសិ។ ខណ្ឌហាលោ អាគន្ត្វា បុនបិ –

១០២៩. “បុព្ពេវ ខោសិ មេ វុត្តោ, ទុក្ករំ ទុរភិសម្ភវញ្ចេតំ;
អថ នោ ឧបក្ខដស្ស យញ្ញស្ស, កស្មា ករោសិ វិក្ខេបំ។

១០៣០. “សព្ពេ វជន្តិ សុគតឹ, យេ យជន្តិ យេបិ យាជេន្តិ;
យេ ចាបិ អនុមោទន្តិ, យជន្តានំ ឯទិសំ មហាយញ្ញ”ន្តិ។ –

ឯវំ វត្វា បុន គណ្ហាបេសិ។ អថស្ស អនុនយនត្ថំ កុមារោ អាហ –

១០៣១. “យទិ កិរ យជិត្វា បុត្តេហិ, ទេវលោកំ ឥតោ ចុតា យន្តិ;
ព្រាហ្មណោ តាវ យជតុ, បច្ឆាបិ យជសិ តុវំ រាជ។

១០៣២. “យទិ កិរ យជិត្វា បុត្តេហិ, ទេវលោកំ ឥតោ ចុតា យន្តិ;
ឯស្វេវ ខណ្ឌហាលោ, យជតំ សកេហិ បុត្តេហិ។

១០៣៣. “ឯវំ ជានន្តោ ខណ្ឌហាលោ, កឹ បុត្តកេ ន ឃាតេសិ;
សព្ពញ្ច ញាតិជនំ, អត្តានញ្ច ន ឃាតេសិ។

១០៣៤. “សព្ពេ វជន្តិ និរយំ, យេ យជន្តិ យេបិ យាជេន្តិ;
យេ ចាបិ អនុមោទន្តិ, យជន្តានំ ឯទិសំ មហាយញ្ញំ។

១០៣៥. “សចេ ហិ សោ សុជ្ឈតិ យោ ហនាតិ, ហតោបិ សោ សគ្គមុបេតិ ឋានំ;
ភោវាទិ ភោវាទិន មារយេយ្យុំ, យេ ចាបិ តេសំ អភិសទ្ទហេយ្យុ”ន្តិ។

តត្ថ **ព្រាហ្មណោ តាវា**តិ បឋមំ តាវ ខណ្ឌហាលោ យជតុ សកេហិ បុត្តេហិ, អថ តស្មិំ ឯវំ យជិត្វា ទេវលោកំ គតេ បច្ឆា ត្វំ យជិស្សសិ។ ទេវ, សាទុរសភោជនម្បិ ហិ ត្វំ អញ្ញេហិ វីមំសាបេត្វា ភុញ្ជសិ, បុត្តទារមារណំយេវ កស្មា អវីមំសិត្វា ករោសីតិ ទីបេន្តោ ឯវមាហ។ **ឯវំ ជានន្តោ**តិ “បុត្តធីតរោ មារេត្វា ទេវលោកំ គច្ឆតី”តិ ឯវំ ជានន្តោ កឹការណា អត្តនោ បុត្តេ ច ញាតី ច អត្តានញ្ច ន ឃាតេសិ។ សចេ ហិ បរំ មារេត្វា ទេវលោកំ គច្ឆន្តិ, អត្តានំ មារេត្វា ព្រហ្មលោកំ គន្តព្ពោ ភវិស្សតិ។ ឯវំ យញ្ញគុណំ ជានន្តេន បរំ អមារេត្វា អត្តាវ មារេតព្ពោ សិយា។ អយំ បន តថា អកត្វា មំ មារាបេតិ។ ឥមិនាបិ ការណេន ជានាហិ, មហារាជ “យថា ឯស វិនិច្ឆយេ វិលោបំ កាតុំ អលភន្តោ ឯវំ ករោតី”តិ។ **ឯទិស**ន្តិ ឯវរូបំ បុត្តឃាតយញ្ញំ។

កុមារោ ឯត្តកំ កថេន្តោបិ បិតរំ អត្តនោ វចនំ គាហាបេតុំ អសក្កោន្តោ រាជានំ បរិវារេត្វា ឋិតំ បរិសំ អារព្ភ អាហ –

១០៣៦. “ឥត្ថញ្ច កិរ បុត្តកាមាយោ, គហបតយោ ឃរណិយោ ច;
នគរម្ហិ ន ឧបរវន្តិ រាជានំ, មា ឃាតយិ ឱរសំ បុត្តំ។

១០៣៧. “ឥត្ថញ្ច កិរ បុត្តកាមាយោ, គហបតយោ ឃរណិយោ ច;
នគរម្ហិ ន ឧបរវន្តិ រាជានំ, មា ឃាតយិ អត្រជំ បុត្តំ។

១០៣៨. “បុញ្ញា ចម្ហិ អត្ថកាមោ, ហិតោ ច សព្ពជនបទស្ស;
ន កោចិ អស្ស បដិយំ, មយា ជានបទោ ន បវេទេតី”តិ។

តត្ថ **បុត្តកាមាយោ**តិ ឃរណិយោ សន្ធាយ វុត្តំ។ គហបតយោ បន បុត្តកាមា នាម ហោន្តិ។ **ន ឧបរវន្តី**តិ ន ឧបក្កោសន្តិ ន វទន្តិ។ **អត្រជ**ន្តិ អត្តតោ ជាតំ។ ឯវំ វុត្តេបិ កោចិ រញ្ញោ សទ្ធឹ កថេតុំ សមត្ថោ នាម នាហោសិ។ **ន កោចិ អស្ស បដិយំ មយា**តិ ឥមិនា នោ លញ្ជោ វា គហិតោ, ឥស្សរិយមទេន វា ឥទំ នាម ទុក្ខំ កតន្តិ កោចិ ឯកោបិ មយា សទ្ធឹ បដិយំ កត្តា នាម នាហោសិ។ **ជានបទោ ន បវេទេតី**តិ ឯវំ រញ្ញោ ច ជនបទស្ស ច អត្ថកាមស្ស មម បិតរំ អយំ ជានបទោ “គុណសម្បន្នោ តេ បុត្តោ”តិ ន បវេទេតិ, ន ជានាបេតីតិ អត្ថោ។

ឯវំ វុត្តេបិ កោចិ កិញ្ចិ ន កថេសិ។ តតោ ចន្ទកុមារោ អត្តនោ ភរិយាយោ តំ យាចនត្ថាយ ឧយ្យោជេន្តោ អាហ –

១០៣៩. “គច្ឆថ វោ ឃរណិយោ, តាតញ្ច វទេថ ខណ្ឌហាលញ្ច;
មា ឃាតេថ កុមារេ, អទូសកេ សីហសង្កាសេ។

១០៤០. “គច្ឆថ វោ ឃរណិយោ, តាតញ្ច វទេថ ខណ្ឌហាលញ្ច;
មា ឃាតេថ កុមារេ, អបេក្ខិតេ សព្ពលោកស្សា”តិ។

តា គន្ត្វា យាចឹសុ។ តាបិ រាជា ន ឱលោកេសិ។ តតោ កុមារោ អនាថោ ហុត្វា វិលបន្តោ –

១០៤១. “យំនូនាហំ ជាយេយ្យំ, រថការកុលេសុ វា,
បុក្កុសកុលេសុ វា វេស្សេសុ វា ជាយេយ្យំ,
ន ហជ្ជ មំ រាជ យញ្ញេ ឃាតេយ្យា”តិ។ –

វត្វា បុន តា ភរិយាយោ ឧយ្យោជេន្តោ អាហ –

១០៤២. “សព្ពា សីមន្តិនិយោ គច្ឆថ, អយ្យស្ស ខណ្ឌហាលស្ស;
បាទេសុ និបតថ, អបរាធាហំ ន បស្សាមិ។

១០៤៣. “សព្ពា សីមន្តិនិយោ គច្ឆថ, អយ្យស្ស ខណ្ឌហាលស្ស;
បាទេសុ និបតថ, កិន្តេ ភន្តេ មយំ អទូសេមា”តិ។

តត្ថ **អបរាធាហំ ន បស្សាមី**តិ អហំ អាចរិយខណ្ឌហាលេ អត្តនោ អបរាធំ ន បស្សាមិ។ **កិន្តេ ភន្តេ**តិ អយ្យ ខណ្ឌហាល, មយំ តុយ្ហំ កឹ ទូសយិម្ហា, អថ ចន្ទកុមារស្ស ទោសោ អត្ថិ, តំ ខមថាតិ វទេថាតិ។

អថ ចន្ទកុមារស្ស កនិដ្ឋភគិនី សេលកុមារី នាម សោកំ សន្ធារេតុំ អសក្កោន្តី បិតុ បាទមូលេ បតិត្វា បរិទេវិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១០៤៤. “កបណា វិលបតិ សេលា, ទិស្វាន ភាតរេ ឧបនីតត្តេ;
យញ្ញោ កិរ មេ ឧក្ខិបិតោ, តាតេន សគ្គកាមេនា”តិ។

តត្ថ **ឧបនីតត្តេ**តិ ឧបនីតសភាវេ។ **ឧក្ខិបិតោ**តិ ឧក្ខិត្តោ។ **សគ្គកាមេនោ**តិ មម ភាតរោ មារេត្វា សគ្គំ គច្ឆន្តេន។ តាត, ឥមេ មារេត្វា កឹ សគ្គេន ករិស្សសីតិ វិលបតិ។

រាជា តស្សាបិ កថំ ន គណ្ហិ។ តតោ ចន្ទកុមារស្ស បុត្តោ វសុលោ នាម បិតរំ ទុក្ខិតំ ទិស្វា “អហំ អយ្យកំ យាចិត្វា មម បិតុ ជីវិតំ ទាបេស្សាមី”តិ រញ្ញោ បាទមូលេ បរិទេវិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១០៤៥. “អាវត្តិ បរិវត្តិ ច, វសុលោ សម្មុខា រញ្ញោ;
មា នោ បិតរំ អវធិ, ទហរម្ហាយោព្ពនំ បត្តា”តិ។

តត្ថ **ទហរម្ហាយោព្ពនំ បត្តា**តិ ទេវ, មយំ តរុណទារកា, ន តាវ យោព្ពនប្បត្តា, អម្ហេសុបិ តាវ អនុកម្បាយ អម្ហាកំ បិតរំ មា អវធីតិ។

រាជា តស្ស បរិទេវិតំ សុត្វា ភិជ្ជមានហទយោ វិយ ហុត្វា អស្សុបុណ្ណេហិ នេត្តេហិ កុមារំ អាលិង្គិត្វា “តាត, អស្សាសំ បដិលភ, វិស្សជ្ជេមិ តេ បិតរ”ន្តិ វត្វា គាថមាហ –

១០៤៦. “ឯសោ តេ វសុល បិតា, សមេហិ បិតរា សហ;
ទុក្ខំ ខោ មេ ជនយសិ, វិលបន្តោ អន្តេបុរស្មិំ;
មុញ្ចេថ ទានិ កុមារេ, អលម្បិ មេ ហោតុ បុត្តយញ្ញេនា”តិ។

តត្ថ **អន្តេបុរស្មិ**ន្តិ រាជនិវេសនស្ស អន្តរេ។

បុន ខណ្ឌហាលោ អាគន្ត្វា អាហ –

១០៤៧. “បុត្តេហិ ខោសិ មេ វុត្តោ, ទុក្ករំ ទុរភិសម្ភវញ្ចេតំ;
អថ នោ ឧបក្ខដស្ស យញ្ញស្ស, កស្មា ករោសិ វិក្ខេបំ។

១០៤៨. “សព្ពេ វជន្តិ សុគតឹ, យេ យជន្តិ យេបិ យាជេន្តិ;
យេ ចាបិ អនុមោទន្តិ, យជន្តានំ ឯទិសំ មហាយញ្ញ”ន្តិ។

រាជា បន អន្ធពាលោ បុន តស្ស វចនេន បុត្តេ គណ្ហាបេសិ។ តតោ ខណ្ឌហាលោ ចិន្តេសិ – “អយំ រាជា មុទុចិត្តោ កាលេន គណ្ហាបេតិ, កាលេន វិស្សជ្ជេតិ, បុនបិ ទារកានំ វចនេន បុត្តេ វិស្សជ្ជេយ្យ, យញ្ញាវាដញ្ញេវ នំ នេមី”តិ។ អថស្ស តត្ថ គមនត្ថាយ គាថមាហ –

១០៤៩. “សព្ពរតនស្ស យញ្ញោ ឧបក្ខដោ, ឯករាជ តវ បដិយត្តោ;
អភិនិក្ខមស្សុ ទេវ, សគ្គំ គតោ ត្វំ បមោទិស្សសី”តិ។

តស្សត្ថោ – មហារាជ, តវ យញ្ញោ សព្ពរតនេហិ ឧបក្ខដោ បដិយត្តោ, ឥទានិ តេ អភិនិក្ខមនកាលោ, តស្មា អភិនិក្ខម, យញ្ញំ យជិត្វា សគ្គំ គតោ បមោទិស្សសីតិ។

តតោ ពោធិសត្តំ អាទាយ យញ្ញាវាដគមនកាលេ តស្ស ឱរោធា ឯកតោវ និក្ខមឹសុ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១០៥០. “ទហរា សត្តសតា ឯតា, ចន្ទកុមារស្ស ភរិយាយោ;
កេសេ បកិរិត្វាន, រោទន្តិយោ មគ្គមនុយាយឹសុ។

១០៥១. “អបរា បន សោកេន, និក្ខន្តា នន្ទនេ វិយ ទេវា;
កេសេ បកិរិត្វាន, រោទន្តិយោ មគ្គមនុយាយិសុ”ន្តិ។

តត្ថ **នន្ទនេ វិយ ទេវា**តិ នន្ទនវនេ ចវនទេវបុត្តំ បរិវារេត្វា និក្ខន្តទេវតា វិយ គតា។

តតោ បរំ តាសំ វិលាបគាថា ហោន្តិ –

១០៥២. “កាសិកសុចិវត្ថធរា, កុណ្ឌលិនោ អគលុចន្ទនវិលិត្តា;
នីយន្តិ ចន្ទសូរិយា, យញ្ញត្ថាយ ឯករាជស្ស។

១០៥៣. “កាសិកសុចិវត្ថធរា, កុណ្ឌលិនោ អគលុចន្ទនវិលិត្តា;
នីយន្តិ ចន្ទសូរិយា, មាតុ កត្វា ហទយសោកំ។

១០៥៤. “កាសិកសុចិវត្ថធរា, កុណ្ឌលិនោ អគលុចន្ទនវិលិត្តា;
នីយន្តិ ចន្ទសូរិយា, ជនស្ស កត្វា ហទយសោកំ។

១០៥៥. “មំសរសភោជនា ន្ហាបកសុន្ហាបិតា, កុណ្ឌលិនោ អគលុចន្ទនវិលិត្តា;
នីយន្តិ ចន្ទសូរិយា, យញ្ញត្ថាយ ឯករាជស្ស។

១០៥៦. “មំសរសភោជនា ន្ហាបកសុន្ហាបិតា, កុណ្ឌលិនោ អគលុចន្ទនវិលិត្តា;
នីយន្តិ ចន្ទសូរិយា, មាតុ កត្វា ហទយសោកំ។

១០៥៧. “មំសរសភោជនា ន្ហាបកសុន្ហាបិតា, កុណ្ឌលិនោ អគលុចន្ទនវិលិត្តា;
នីយន្តិ ចន្ទសូរិយា, ជនស្ស កត្វា ហទយសោកំ។

១០៥៨. “យេស្សុ បុព្ពេ ហត្ថិវរធុរគតេ, ហត្ថីហិ អនុវជន្តិ;
ត្យជ្ជ ចន្ទសូរិយា, ឧភោវ បត្តិកា យន្តិ។

១០៥៩. “យេស្សុ បុព្ពេ អស្សវរធុរគតេ, អស្សេហិ អនុវជន្តិ;
ត្យជ្ជ ចន្ទសូរិយា, ឧភោវ បត្តិកា យន្តិ។

១០៦០. “យេស្សុ បុព្ពេ រថវរធុរគតេ, រថេហិ អនុវជន្តិ;
ត្យជ្ជ ចន្ទសូរិយា, ឧភោវ បត្តិកា យន្តិ។

១០៦១. យេហិស្សុ បុព្ពេ និយ្យំសុ, តបនីយកប្បនេហិ តុរង្គេហិ;
ត្យជ្ជ ចន្ទសូរិយា, ឧភោវ បត្តិកា យន្តី”តិ។

តត្ថ **កាសិកសុចិវត្ថធរា**តិ កាសិកានិ សុចិវត្ថានិ ធារយមានា។ **ចន្ទសូរិយា**តិ ចន្ទកុមារោ ច សូរិយកុមារោ ច។ **ន្ហាបកសុន្ហាបិតា**តិ ចន្ទនចុណ្ណេន ឧព្ពដ្ដេត្វា ន្ហាបកេហិ កតបរិកម្មកាយ សុន្ហាបិតា។ **យស្សុ**តិ យេ អស្សុ។ **អស្សុ**តិ និបាតមត្តំ, យេ កុមារេតិ អត្ថោ។ **បុព្ពេ**តិ ឥតោ បុព្ពេ។ **ហត្ថិវរធុរគតេ**តិ ហត្ថិវរានំ ធុរគតេ, អលង្កតហត្ថិក្ខន្ធវរគតេតិ អត្ថោ។ **អស្សវរធុរគតេ**តិ អស្សវរបិដ្ឋិគតេ។ **រថវរធុរគតេ**តិ រថវរមជ្ឈគតេ។ **និយ្យំសូ**តិ និក្ខមឹសុ។

ឯវំ តាសុ បរិទេវន្តីសុយេវ ពោធិសត្តំ នគរា នីហរឹសុ។ សកលនគរំ សង្ខុភិត្វា និក្ខមិតុំ អារភិ។ មហាជនេ និក្ខន្តេ ទ្វារានិ នប្បហោន្តិ។ ព្រាហ្មណោ អតិពហុំ ជនំ ទិស្វា “កោ ជានាតិ, កឹ ភវិស្សតី”តិ នគរទ្វារានិ ថកាបេសិ។ មហាជនោ និក្ខមិតុំ អលភន្តោ នគរទ្វារស្ស អាសន្នដ្ឋានេ ឧយ្យានំ អត្ថិ, តស្ស សន្តិកេ មហាវិរវំ រវិ។ តេន រវេន សកុណសង្ឃោ សង្ខុភិតោ អាកាសំ បក្ខន្ទិ។ មហាជនោ តំ តំ សកុណឹ អាមន្តេត្វា វិលបន្តោ អាហ –

១០៦២. “យទិ សកុណិ មំសមិច្ឆសិ, ឧយស្សុ បុព្ពេន បុប្ផវតិយា;
យជតេត្ថ ឯករាជា, សម្មូឡ្ហោ ចតូហិ បុត្តេហិ។

១០៦៣. “យទិ សកុណិ មំសមិច្ឆសិ, ឧយស្សុ បុព្ពេន បុប្ផវតិយា;
យជតេត្ថ ឯករាជា, សម្មូឡ្ហោ ចតូហិ កញ្ញាហិ។

១០៦៤. “យទិ សកុណិ មំសមិច្ឆសិ, ឧយស្សុ បុព្ពេន បុប្ផវតិយា;
យជតេត្ថ ឯករាជា, សម្មូឡ្ហោ ចតូហិ មហេសីតិ។

១០៦៥. “យទិ សកុណិ មំសមិច្ឆសិ, ឧយស្សុ បុព្ពេន បុប្ផវតិយា;
យជតេត្ថ ឯករាជា, សម្មូឡ្ហោ ចតូហិ គហបតីហិ។

១០៦៦. “យទិ សកុណិ មំសមិច្ឆសិ, ឧយស្សុ បុព្ពេន បុប្ផវតិយា;
យជតេត្ថ ឯករាជា, សម្មូឡ្ហោ ចតូហិ ហត្ថីហិ។

១០៦៧. “យទិ សកុណិ មំសមិច្ឆសិ, ឧយស្សុ បុព្ពេន បុប្ផវតិយា;
យជតេត្ថ ឯករាជា, សម្មូឡ្ហោ ចតូហិ អស្សេហិ។

១០៦៨. “យទិ សកុណិ មំសមិច្ឆសិ, ឧយស្សុ បុព្ពេន បុប្ផវតិយា;
យជតេត្ថ ឯករាជា, សម្មូឡ្ហោ ចតូហិ ឧសភេហិ។

១០៦៩. “យទិ សកុណិ មំសមិច្ឆសិ, ឧយស្សុ បុព្ពេន បុប្ផវតិយា;
យជតេត្ថ ឯករាជា, សម្មូឡ្ហោ សព្ពចតុក្កេនា”តិ។

តត្ថ **មំសមិច្ឆសី**តិ អម្ភោ សកុណិ, សចេ មំសំ ឥច្ឆសិ, បុប្ផវតិយា បុព្ពេន បុរត្ថិមទិសាយំ យញ្ញាវាដោ អត្ថិ, តត្ថ គច្ឆ។ **យជតេត្ថា**តិ ឯត្ថ ខណ្ឌហាលស្ស វចនំ គហេត្វា សម្មូឡ្ហោ ឯករាជា ចតូហិ បុត្តេហិ យញ្ញំ យជតិ។ សេសគាថាសុបិ ឯសេវ នយោ។

ឯវំ មហាជនោ តស្មឹ ឋានេ បរិទេវិត្វា ពោធិសត្តស្ស វសនដ្ឋានំ គន្ត្វា បាសាទំ បទក្ខិណំ ករោន្តោ អន្តេបុរេ កូដាគារឧយ្យានាទីនិ បស្សន្តោ គាថាហិ បរិទេវិ –

១០៧០. “អយមស្ស បាសាទោ, ឥទំ អន្តេបុរំ សុរមណីយំ;
តេទានិ អយ្យបុត្តា, ចត្តារោ វធាយ និន្នីតា។

១០៧១. “ឥទមស្ស កូដាគារំ, សោវណ្ណំ បុប្ផមល្យវិកិណ្ណំ;
តេទានិ អយ្យបុត្តា, ចត្តារោ វធាយ និន្នីតា។

១០៧២. “ឥទមស្ស ឧយ្យានំ, សុបុប្ផិតំ សព្ពកាលិកំ រម្មំ;
តេទានិ អយ្យបុត្តា, ចត្តារោ វធាយ និន្នីតា។

១០៧៣. “ឥទមស្ស អសោកវនំ, សុបុប្ផិតំ សព្ពកាលិកំ រម្មំ;

តេទានិ អយ្យបុត្តា, ចត្តារោ វធាយ និន្នីតា។

១០៧៤ “ឥទមស្ស កណិការវនំ, សុបុប្ផិតំ សព្ពកាលិកំ រម្មំ;
តេទានិ អយ្យបុត្តា, ចត្តារោ វធាយ និន្នីតា។

១០៧៥ “ឥទមស្ស បាដលិវនំ, សុបុប្ផិតំ សព្ពកាលិកំ រម្មំ;
តេទានិ អយ្យបុត្តា, ចត្តារោ វធាយ និន្នីតា។

១០៧៦ “ឥទមស្ស អម្ពវនំ, សុបុប្ផិតំ សព្ពកាលិកំ រម្មំ;
តេទានិ អយ្យបុត្តា, ចត្តារោ វធាយ និន្នីតា។

១០៧៧ “អយមស្ស បោក្ខរណី, សញ្ឆន្នា បទុមបុណ្ឌរីកេហិ;
នាវា ច សោវណ្ណវិកតា, បុប្ផវល្លិយា ចិត្តា សុរមណីយា;
តេទានិ អយ្យបុត្តា, ចត្តារោ វធាយ និន្នីតា”តិ។

តត្ថ **តេទានី**តិ ឥទានិ តេ ចន្ទកុមារប្បមុខា អម្ហាកំ អយ្យបុត្តា ឯវរូបំ បាសាទំ ឆឌ្ឌេត្វា វធាយ នីយន្តិ។ **សោវណ្ណវិកតា**តិ សុវណ្ណខចិតា។

ឯត្តកេសុ ឋានេសុ វិលបន្តា បុន ហត្ថិសាលាទីនិ ឧបសង្កមិត្វា អាហំសុ –

១០៧៨ “ឥទមស្ស ហត្ថិរតនំ, ឯរាវណោ គជោ ពលី ទន្តី;
តេទានិ អយ្យបុត្តា, ចត្តារោ វធាយ និន្នីតា។

១០៧៩ “ឥទមស្ស អស្សរតនំ, ឯកខុរោ អស្សោ;
តេទានិ អយ្យបុត្តា, ចត្តារោ វធាយ និន្នីតា។

១០៨០ “អយមស្ស អស្សរថោ, សាឡិយនិគ្ឃោសោ សុភោ រតនវិចិត្តោ;
យត្ថស្សុ អយ្យបុត្តា, សោភឹសុ នន្ទនេ វិយ ទេវា;
តេទានិ អយ្យបុត្តា, ចត្តារោ វធាយ និន្នីតា។

១០៨១ “កថំ នាម សាមសមសុន្ទរេហិ, ចន្ទនមុទុកគត្តេហិ;
រាជា យជិស្សតេ យញ្ញំ, សម្មូឡ្ហោ ចតូហិ បុត្តេហិ។

១០៨២ “កថំ នាម សាមសមសុន្ទរាហិ, ចន្ទនមុទុកគត្តាហិ;
រាជា យជិស្សតេ យញ្ញំ, សម្មូឡ្ហោ ចតូហិ កញ្ញាហិ។

១០៨៣ “កថំ នាម សាមសមសុន្ទរាហិ, ចន្ទនមុទុកគត្តាហិ;
រាជា យជិស្សតេ យញ្ញំ, សម្មូឡ្ហោ ចតូហិ មហេសីហិ។

១០៨៤ “កថំ នាម សាមសមសុន្ទរេហិ, ចន្ទនមុទុកគត្តេហិ;
រាជា យជិស្សតេ យញ្ញំ, សម្មូឡ្ហោ ចតូហិ គហបតីហិ។

១០៨៥ “យថា ហោន្តិ គាមនិគមា, សុញ្ញា អមនុស្សកា ព្រហារញ្ញា;
តថា ហេស្សតិ បុប្ផវតិយា, យិដ្ឋេសុ ចន្ទសូរិយេសូ”តិ។

តត្ថ **ឯរាវណោ**តិ តស្ស ហត្ថិនោ នាមំ។ **ឯកខុរោ**តិ អភិន្នខុរោ។ **សាឡិយនិគ្ឃោសោ**តិ គមនកាលេ សាឡិកានំ វិយ មធុរេន និគ្ឃោសេន សមន្នាគតោ។ **កថំ នាមា**តិ កេន នាម ការណេន។ **សាមសមសុន្ទរេហី**តិ សុវណ្ណសាមេហិ ច អញ្ញមញ្ញំ ជាតិយា សមេហិ ច និទ្ទោសតាយ សុន្ទរេហិ។ **ចន្ទនមុទុកគត្តេហី**តិ លោហិតចន្ទនលិត្តគត្តេហិ។ **ព្រហារញ្ញា**តិ យថា តេ គាមនិគមា សុញ្ញា និម្មនុស្សា ព្រហារញ្ញា ហោន្តិ, តថា បុប្ផវតិយាបិ យញ្ញេ យិដ្ឋេសុ រាជបុត្តេសុ សុញ្ញា អរញ្ញសទិសា ភវិស្សតីតិ។

អថ មហាជនោ ពហិ និក្ខមិតុំ អលភន្តោ អន្តោនគរេយេវ វិចរន្តោ បរិទេវិ។ ពោធិសត្តោបិ យញ្ញាវាដំ នីតោ។ អថស្ស មាតា គោតមី នាម ទេវី “បុត្តានំ មេ ជីវិតំ ទេហិ, ទេវា”តិ រញ្ញោ បាទមូលេ បរិវត្តិត្វា បរិទេវមានា អាហ –

១០៨៦. ឧម្មត្តិកា ភវិស្សាមិ, ភូនហតា បំសុនា ច បរិកិណ្ណា;
សចេ ចន្ទវរំ ហន្តិ, បាណា មេ ទេវ រុជ្ឈន្តិ។

១០៨៧. “ឧម្មត្តិកា ភវិស្សាមិ, ភូនហតា បំសុនា ច បរិកិណ្ណា;
សចេ សូរិយវរំ ហន្តិ, បាណា មេ ទេវ រុជ្ឈន្តី”តិ។

តត្ថ **ភូនហតា**តិ ហតវុឌ្ឍិ។ **បំសុនា ច បរិកិណ្ណា**តិ បំសុបរិកិណ្ណសរីរា ឧម្មត្តិកា ហុត្វា វិចរិស្សាមិ។

សា ឯវំ បរិទេវន្តីបិ រញ្ញោ សន្តិកា កិញ្ចិ កថំ អលភិត្វា “មម បុត្តោ តុម្ហាកំ កុជ្ឈិត្វា គតោ ភវិស្សតិ, កិស្ស នំ តុម្ហេ ន និវត្តេថា”តិ កុមារស្ស ចតស្សោ ភរិយាយោ អាលិង្គិត្វា បរិទេវន្តី អាហ –

១០៨៨. “កិន្នុមា ន រមាបេយ្យុំ, អញ្ញមញ្ញំ បិយំវទា;
ឃដ្ដិកា ឧបរិក្ខី ច, បោក្ខរណី ច ភារិកា;
ចន្ទសូរិយេសុ នច្ចន្តិយោ, សមា តាសំ ន វិជ្ជតី”តិ។

តត្ថ **កិន្នុមា ន រមាបេយ្យុ**ន្តិ កេន ការណេន ឥមា ឃដ្ដិកាតិអាទិកា ចតស្សោ អញ្ញមញ្ញំ បិយំវទា ចន្ទសូរិយកុមារានំ សន្តិកេ នច្ចន្តិយោ មម បុត្តេ ន រមាបយឹសុ, ឧក្កណ្ឋាបយឹសុ។ សកលជម្ពុទីបស្មិញ្ហិ នច្ចេ វា គីតេ វា សមា អញ្ញា កាចិ តាសំ ន វិជ្ជតីតិ អត្ថោ។

ឥតិ សា សុណ្ហាហិ សទ្ធឹ បរិទេវិត្វា អញ្ញំ គហេតព្ពគ្គហណំ អបស្សន្តី ខណ្ឌហាលំ អក្កោសមានា អដ្ឋ គាថា អភាសិ –

១០៨៩. “ឥមំ មយ្ហំ ហទយសោកំ, បដិមុញ្ចតុ ខណ្ឌហាល តវ មាតា;
យោ មយ្ហំ ហទយសោកោ, ចន្ទម្ហិ វធាយ និន្នីតេ។

១០៩០. “ឥមំ មយ្ហំ ហទយសោកំ, បដិមុញ្ចតុ ខណ្ឌហាល តវ មាតា;
យោ មយ្ហំ ហទយសោកោ, សូរិយម្ហិ វធាយ និន្នីតេ។

១០៩១. “ឥមំ មយ្ហំ ហទយសោកំ, បដិមុញ្ចតុ ខណ្ឌហាល តវ ជាយា;
យោ មយ្ហំ ហទយសោកោ, ចន្ទម្ហិ វធាយ និន្នីតេ។

១០៩២. “ឥមំ មយ្ហំ ហទយសោកំ, បដិមុញ្ចតុ ខណ្ឌហាល តវ ជាយា;
យោ មយ្ហំ ហទយសោកោ, សូរិយម្ហិ វធាយ និន្នីតេ។

១០៩៣. “មា ច បុត្តេ មា ច បតឹ, អទ្ទក្ខិ ខណ្ឌហាល តវ មាតា;
យោ ឃាតេសិ កុមារេ, អទូសកេ សីហសង្កាសេ។

១០៩៤. “មា ច បុត្តេ មា ច បតឹ, អទ្ទក្ខិ ខណ្ឌហាល តវ មាតា;
យោ ឃាតេសិ កុមារេ, អបេក្ខិតេ សព្ពលោកស្ស។

១០៩៥. “មា ច បុត្តេ មា ច បតឹ, អទ្ទក្ខិ ខណ្ឌហាល តវ ជាយា;
យោ ឃាតេសិ កុមារេ, អទូសកេ សីហសង្កាសេ។

១០៩៦. “មា ច បុត្តេ មា ច បតឹ, អទ្ទក្ខិ ខណ្ឌហាល តវ ជាយា;
យោ ឃាតេសិ កុមារេ, អបេក្ខិតេ សព្ពលោកស្សា”តិ។

តត្ថ **ឥមំ មយ្ហ**ន្តិ មយ្ហំ ឥមំ ហទយសោកំ ទុក្ខំ។ **បដិមុញ្ចតូ**តិ បវិសតុ បាបុណាតុ។ **យោ ឃាតេសី**តិ យោ ត្វំ ឃាតេសិ។ **អបេក្ខិតេ**តិ សព្ពលោកេន ឱលោកិតេ ទិស្សមានេ មារេសីតិ អត្ថោ។

ពោធិសត្តោ យញ្ញាវាដេបិ បិតរំ យាចន្តោ អាហ –

១០៩៧. “មា នោ ទេវ អវធិ, ទាសេ នោ ទេហិ ខណ្ឌហាលស្ស;
អបិ និគឡពន្ធកាបិ, ហត្ថី អស្សេ ច បាលេម។

១០៩៨. “មា នោ ទេវ អវធិ, ទាសេ នោ ទេហិ ខណ្ឌហាលស្ស;

អបិ និគឡពន្ធកាបិ, ហត្ថិឆកណានិ ឧជ្ឈេម។

១០៩៩. “មា នោ ទេវ អវធិ, ទាសេ នោ ទេហិ ខណ្ឌហាលស្ស;
អបិ និគឡពន្ធកាបិ, អស្សឆកណានិ ឧជ្ឈេម។

១១០០. “មា នោ ទេវ អវធិ, ទាសេ នោ ទេហិ ខណ្ឌហាលស្ស;
យស្ស ហោន្តិ តវ កាមា, អបិ រដ្ឋា បព្ពាជិតា;
ភិក្ខាចរិយំ ចរិស្សាម។

១១០១. “ទិព្ពំ ទេវ ឧបយាចន្តិ, បុត្តត្ថិកាបិ ទលិទ្ទា;
បដិភានានិបិ ហិត្វា, បុត្តេ ន លភន្តិ ឯកច្ចា។

១១០២. “អាសីសិកានិ ករោន្តិ, បុត្តា នោ ជាយន្តុ តតោ បបុត្តា;
អថ នោ អការណស្មា, យញ្ញត្ថាយ ទេវ ឃាតេសិ។

១១០៣. “ឧបយាចិតកេន បុត្តំ លភន្តិ, មា តាត នោ អឃាតេសិ;
មា កិច្ឆាលទ្ធកេហិ បុត្តេហិ, យជិត្ថោ ឥមំ យញ្ញំ។

១១០៤. “ឧបយាចិតកេន បុត្តំ លភន្តិ, មា តាត នោ អឃាតេសិ;
មា កបណលទ្ធកេហិ បុត្តេហិ, អម្មាយ នោ វិប្បវាសេហី”តិ។

តត្ថ **ទិព្ព**ន្តិ ទេវ, អបុត្តិកា ទលិទ្ទាបិ នារិយោ បុត្តត្ថិកា ហុត្វា ពហុំ បណ្ណាការំ ករិត្វា បុត្តំ វា ធីតរំ វា លភាមាតិ ទិព្បំ ឧបយាចន្តិ។ **បដិភានានិបិ ហិត្វា**តិ ទោហឡានិ ឆឌ្ឌេត្វាបិ, អលភិត្វាបីតិ អត្ថោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – មហារាជ, នារីនញ្ហិ ឧប្បន្នំ ទោហឡំ អលភិត្វា គព្ភោ សុស្សិត្វា នស្សតិ។ តត្ថ ឯកច្ចា យាចន្តាបិ បុត្តេ អលភមានា, កាចិ លទ្ធម្បិ ទោហឡំ បហាយ អបរិភុញ្ជិត្វា ន លភន្តិ, កាចិ ទោហឡំ អលភមានា ន លភន្តិ។ មយ្ហំ បន មាតា ឧប្បន្នំ ទោហឡំ លភិត្វា បរិភុញ្ជិត្វា ឧប្បន្នំ គព្ភំ អនាសេត្វា បុត្តេ បដិលភិ។ ឯវំ បដិលទ្ធេ មា នោ អវធីតិ យាចតិ។

អាសីសិកានីតិ មហារាជ, ឥមេ សត្តា អាសីសំ ករោន្តិ។ កិន្តិ? បុត្តា នោ ជាយន្តូតិ។ **តតោ បបុត្តា**តិ បុត្តានម្បិ នោ បុត្តា ជាយន្តូតិ។ **អថ នោ អការណស្មា**តិ អថ ត្វំ អម្ហេ អការណេន យញ្ញត្ថាយ ឃាតេសិ។ **ឧបយាចិតកេនា**តិ ទេវតានំ អាយាចនេន។ **កបណលទ្ធកេហី**តិ កបណា វិយ ហុត្វា លទ្ធកេហិ។ **បុត្តេហី**តិ អម្ហេហិ សទ្ធឹ អម្ហាកំ អម្មាយ មា វិប្បវាសេហិ, មា នោ មាតរា សទ្ធឹ វិប្បវាសំ ករីតិ វទតិ។

សោ ឯវំ វទន្តោបិ បិតុ សន្តិកា កិញ្ចិ កថំ អលភិត្វា មាតុ បាទមូលេ និបតិត្វា បរិទេវមានោ អាហ –

១១០៥. “ពហុទុក្ខា បោសិយ ចន្ទំ, អម្ម តុវំ ជីយសេ បុត្តំ;
វន្ទាមិ ខោ តេ បាទេ, លភតំ តាតោ បរលោកំ។

១១០៦. “ហន្ទ ច មំ ឧបគូហ, បាទេ តេ អម្ម វន្ទិតុំ ទេហិ;
គច្ឆាមិ ទានិ បវាសំ, យញ្ញត្ថាយ ឯករាជស្ស។

១១០៧. “ហន្ទ ច មំ ឧបគូហ, បាទេ តេ អម្ម វន្ទិតុំ ទេហិ;
គច្ឆាមិ ទានិ បវាសំ, មាតុ កត្វា ហទយសោកំ។

១១០៨. “ហន្ទ ច មំ ឧបគូហ, បាទេ តេ អម្ម វន្ទិតុំ ទេហិ;
គច្ឆាមិ ទានិ បវាសំ, ជនស្ស កត្វា ហទយសោក”ន្តិ។

តត្ថ **ពហុទុក្ខា បោសិយា**តិ ពហូហិ ទុក្ខេហិ បោសិយ។ **ចន្ទ**ន្តិ មំ ចន្ទកុមារំ ឯវំ បោសេត្វា ឥទានិ, អម្ម, ត្វំ ជីយសេ បុត្តំ។ **លភតំ តាតោ បរលោក**ន្តិ បិតា មេ ភោគសម្បន្នំ បរលោកំ លភតុ។ **ឧបគូហា**តិ អាលិង្គ បរិស្សជ។ **បវាស**ន្តិ បុន អនាគមនាយ អច្ចន្តំ វិប្បវាសំ គច្ឆាមិ។

អថស្ស មាតា បរិទេវន្តី ចតស្សោ គាថា អភាសិ –

១១០៩. “ហន្ទ ច បទុមបត្តានំ, មោឡឹ ពន្ធស្សុ គោតមិបុត្ត;
ចម្បកទលមិស្សាយោ, ឯសា តេ បោរាណិកា បកតិ។

១១១០ “ហន្ទ ច វិលេបនំ តេ, បច្ឆិមកំ ចន្ទនំ វិលិម្បស្សុ;
យេហិ ច សុវិលិត្តោ, សោភសិ រាជបរិសាយំ។

១១១១ “ហន្ទ ច មុទុកានិ វត្ថានិ, បច្ឆិមកំ កាសិកំ និវាសេហិ;
យេហិ ច សុនិវត្ថោ, សោភសិ រាជបរិសាយំ។

១១១២ “មុត្តាមណិកនកវិភូសិតានិ , គណ្ហស្សុ ហត្ថាភរណានិ;
យេហិ ច ហត្ថាភរណេហិ, សោភសិ រាជបរិសាយ”ន្តិ។

តត្ថ **បទុមបត្តាន**ន្តិ បទុមបត្តវេឋនំ នាមេកំ បសាធនំ, តំ សន្ធាយេវមាហ។ តវ វិប្បកិណ្ណំ មោឡិំ ឧក្ខិបិត្វា បទុមបត្តវេឋនេន យោជេត្វា ពន្ធាតិ អត្ថោ។ **គោតមិបុត្តា**តិ ចន្ទកុមារំ អាលបតិ។ **ចម្បកទលមិស្សាយោ**តិ អព្ភន្តរិមេហិ ចម្បកទលេហិ មិស្សិតា វណ្ណគន្ធសម្បន្នា នានាបុប្ផមាលា បិលន្ធស្សុ។ **ឯសា តេ**តិ ឯសា តវ បោរាណិកា បកតិ, តមេវ គណ្ហស្សុ បុត្តាតិ បរិទេវតិ។ **យេហិ ចា**តិ យេហិ លោហិតចន្ទនវិលេបនេហិ វិលិត្តោ រាជបរិសាយ សោភសិ, តានិ វិលិម្បស្សូតិ អត្ថោ។ **កាសិក**ន្តិ សតសហស្សគ្ឃនកំ កាសិកវត្ថំ។ **គណ្ហស្សូ**តិ បិលន្ធស្សុ។

ឥទានិស្ស ចន្ទា នាម អគ្គមហេសី តស្ស បាទមូលេ និបតិត្វា បរិទេវមានា អាហ –

១១១៣ “ន ហិ នូនាយំ រដ្ឋបាលោ, ភូមិបតិ ជនបទស្ស ទាយាទោ;
លោកិស្សរោ មហន្តោ, បុត្តេ ស្នេហំ ជនយតី”តិ។

តំ សុត្វា រាជា គាថមាហ –

១១១៤ “មយ្ហម្បិ បិយា បុត្តា, អត្តា ច បិយោ តុម្ហេ ច ភរិយាយោ;
សគ្គញ្ច បត្ថយានោ, តេនាហំ ឃាតយិស្សាមី”តិ។

តស្សត្ថោ – កឹការណា បុត្តសិនេហំ ន ជនេមិ? ន កេវលំ គោតមិយា ឯវ, អថ ខោ មយ្ហម្បិ បិយា បុត្តា, តថា អត្តា ច តុម្ហេ ច សុណ្ហាយោ ភរិយាយោ ច បិយាយេវ។ ឯវំ សន្តេបិ សគ្គញ្ច បត្ថយានោ អហំ សគ្គំ បត្ថេន្តោ, តេន ការណេន ឯតេ ឃាតយិស្សាមិ, មា ចិន្តយិត្ថ, សព្ពេបេតេ មយា សទ្ធិំ ទេវលោកំ ឯកតោ គមិស្សន្តីតិ។

ចន្ទា អាហ –

១១១៥ “មំ បឋមំ ឃាតេហិ, មា មេ ហទយំ ទុក្ខំ ផាលេសិ;
អលង្កតោ សុន្ទរកោ, បុត្តោ ទេវ តវ សុខុមាលោ។

១១១៦ “ហន្ទយ្យ មំ ហនស្សុ, បរលោកេ ចន្ទកេន ហេស្សាមិ;
បុញ្ញំ ករស្សុ វិបុលំ, វិចរាម ឧភោបិ បរលោកេ”តិ។

តត្ថ **បឋម**ន្តិ ទេវ, មម សាមិកតោ បឋមតរំ មំ ឃាតេហិ។ **ទុក្ខ**ន្តិ ចន្ទស្ស មរណទុក្ខំ មម ហទយំ មា ផាលេសិ។ **អលង្កតោ**តិ អយំ មម ឯកោវ អលំ បរិយត្តោតិ ឯវំ អលង្កតោ។ ឯវរូបំ នាម បុត្តំ មា ឃាតយិ, មហារាជាតិ ទីបេតិ។ **ហន្ទយ្យា**តិ ហន្ទ, អយ្យ, រាជានំ អាលបន្តី ឯវមាហ។ **បរលោកេ ចន្ទកេនា**តិ ចន្ទេន សទ្ធិំ បរលោកេ ភវិស្សាមិ។ **វិចរាម ឧភោបិ បរលោកេ**តិ តយា ឯកតោ ឃាតិតា ឧភោបិ បរលោកេ សុខំ អនុភវន្តា វិចរាម, មា នោ សគ្គន្តរាយមកាសីតិ។

រាជា អាហ –

១១១៧ “មា ត្វំ ចន្ទេ រុច្ចិ មរណំ, ពហុកា តវ ទេវរា វិសាលក្ខិ;
តេ តំ រមយិស្សន្តិ, យិដ្ឋស្មិំ គោតមិបុត្តេ”តិ។

តត្ថ **មា ត្វំ ចន្ទេ រុច្ចី**តិ មា ត្វំ អត្តនោ មរណំ រោចេសិ។ “មា រុទ្ទី”តិបិ បាឋោ, មា រោទីតិ អត្ថោ។ **ទេវរា**តិ បតិភាតុកា។

តតោ បរំ សត្ថា –

១១១៨. “ឯវំ វុត្តេ ចន្ទា អត្តានំ, ហន្តិ ហត្ថតលកេហី”តិ។ – ឧបឌ្ឍគាថមាហ;
តតោ បរំ តស្សាយេវ វិលាបោ ហោតិ –

“អលមេត្ថ ជីវិតេន, បិស្សាមិ វិសំ មរិស្សាមិ។

១១១៩. “ន ហិ នូនិមស្ស រញ្ញោ, មិត្តាមច្ចា ច វិជ្ជរេ សុហទា;
យេ ន វទន្តិ រាជានំ, ‘មា ឃាតយិ ឱរសេ បុត្តេ’។

១១២០. “ន ហិ នូនិមស្ស រញ្ញោ, ញាតី មិត្តា ច វិជ្ជរេ សុហទា;
យេ ន វទន្តិ រាជានំ, ‘មា ឃាតយិ អត្រជេ បុត្តេ’។

១១២១. “ឥមេ តេបិ មយ្ហំ បុត្តា, គុណិនោ កាយូរធារិនោ រាជ;
តេហិបិ យជស្សុ យញ្ញំ, អថ មុញ្ចតុ គោតមិបុត្តេ។

១១២២. “ពិលសតំ មំ កត្វាន, យជស្សុ សត្តធា មហារាជ;
មា ជេដ្ឋបុត្តមវធិ, អទូសកំ សីហសង្កាសំ។

១១២៣. “ពិលសតំ មំ កត្វាន, យជស្សុ សត្តធា មហារាជ;
មា ជេដ្ឋបុត្តមវធិ, អបេក្ខិតំ សព្ពលោកស្សា”តិ។

តត្ថ **ឯវ**ន្តិ ឯវំ អន្ទពាលេន ឯករាជេន វុត្តេ។ **ហន្តី**តិ “កឹ នាមេតំ កថេសី”តិ វត្វា ហត្ថតលេហិ អត្តានំ ហន្តិ។ **បិស្សាមី**តិ បិវិស្សាមិ។ **ឥមេ តេបី**តិ វសុលកុមារំ អាទឹ កត្វា សេសទារកេ ហត្ថេ គហេត្វា រញ្ញោ បាទមូលេ ឋិតា ឯវមាហ។ **គុណិនោ**តិ មាលាគុណអាភរណេហិ សមន្នាគតា។ **កាយូរធារិនោ**តិ កាយូរបសាធនធរា។ **ពិលសត**ន្តិ មហារាជ, មំ ឃាតេត្វា កោដ្ឋាសសតំ កត្វា សត្តធា សត្តសុ ឋានេសុ យញ្ញំ យជស្សុ។

ឥតិ សា រញ្ញោ សន្តិកេ ឥមាហិ គាថាហិ បរិទេវិត្វា អស្សាសំ អលភមានា ពោធិសត្តស្សេវ សន្តិកំ គន្ត្វា បរិទេវមានា អដ្ឋាសិ។ អថ នំ សោ អាហ – “ចន្ទេ, មយា ជីវមានេន តុយ្ហំ តស្មឹ តស្មឹ វត្ថុស្មឹ សុភណិតេ សុកថិតេ ឧច្ចាវចានិ មណិមុត្តាទីនិ ពហូនិ អាភរណានិ ទិន្នានិ, អជ្ជ បន តេ ឥទំ បច្ឆិមទានំ, សរីរារុឡ្ហំ អាភរណំ ទម្មិ, គណ្ហាហិ ន”ន្តិ។ ឥមមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១១២៤. “ពហុកា តវ ទិន្នាភរណា, ឧច្ចាវចា សុភណិតម្ហិ;
មុត្តាមណិវេឡុរិយា, ឯតំ តេ បច្ឆិមកំ ទាន”ន្តិ។

ចន្ទាទេវីបិ តំ សុត្វា តតោ បរាហិ នវហិ គាថាហិ វិលបិ –

១១២៥. “យេសំ បុព្ពេ ខន្ធេសុ, ផុល្លា មាលាគុណា វិវត្តឹសុ;
តេសជ្ជបិ សុនិសិតោ, នេត្តឹសោ វិវត្តិស្សតិ ខន្ធេសុ។

១១២៦. “យេសំ បុព្ពេ ខន្ធេសុ, ចិត្តា មាលាគុណា វិវត្តឹសុ;
តេសជ្ជបិ សុនិសិតោ, នេត្តឹសោ វិវត្តិស្សតិ ខន្ធេសុ។

១១២៧. “អចិរំ វត នេត្តឹសោ, វិវត្តិស្សតិ រាជបុត្តានំ ខន្ធេសុ;
អថ មម ហទយំ ន ផលតិ, តាវ ទឡ្ហពន្ធញ្ច មេ អាសិ។

១១២៨. “កាសិកសុចិវត្ថធរា, កុណ្ឌលិនោ អគលុចន្ទនវិលិត្តា;
និយ្យាថ ចន្ទសូរិយា, យញ្ញត្ថាយ ឯករាជស្ស។

១១២៩. “កាសិកសុចិវត្ថធរា, កុណ្ឌលិនោ អគលុចន្ទនវិលិត្តា;
និយ្យាថ ចន្ទសូរិយា, មាតុ កត្វា ហទយសោកំ។

១១៣០. “កាសិកសុចិវត្ថធរា, កុណ្ឌលិនោ អគលុចន្ទនវិលិត្តា;
និយ្យាថ ចន្ទសូរិយា, ជនស្ស កត្វា ហទយសោកំ។

១១៣១. “មំសរសភោជនា ន្ហាបកសុន្ហាបិតា, កុណ្ឌលិនោ អគលុចន្ទនវិលិត្តា;

និយ្យាថ ចន្ទសូរិយា, យញ្ញត្ថាយ ឯករាជស្ស។

១១៣២ “មំសរសភោជនា ន្ហាបកសុន្ហាបិតា, កុណ្ឌលិនោ អគលុចន្ទនវិលិត្តា;
និយ្យាថ ចន្ទសូរិយា, មាតុ កត្វា ហទយសោកំ។

១១៣៣ “មំសរសភោជនា ន្ហាបកសុន្ហាបិតា, កុណ្ឌលិនោ អគលុចន្ទនវិលិត្តា;
និយ្យាថ ចន្ទសូរិយា, ជនស្ស កត្វា ហទយសោក”ន្តិ។

តត្ថ **មាលាគុណា**តិ បុប្ផទាមានិ។ **តេសជ្ជា**តិ តេសំ អជ្ជ។ **នេត្តីសោ**តិ អសិ។ **វិវត្តិស្សតី**តិ បតិស្សតិ។ **អចិរំ វតា**តិ អចិរេន វត។ **ន ផលតី**តិ ន ភិជ្ជតិ។ **តាវ ទឡ្ហពន្ធញ្ច មេ អាសី**តិ អតិវិយ ថិរពន្ធនំ មេ ហទយំ ភវិស្សតីតិ អត្ថោ។ **និយ្យាថា**តិ គច្ឆថ។

ឯវំ តស្សា បរិទេវន្តិយាវ យញ្ញាវាដេ សព្ពកម្មំ និដ្ឋាសិ។ រាជបុត្តំ នេត្វា គីវំ ឱនាមេត្វា និសីទាបេសុំ។ ខណ្ឌហាលោ សុវណ្ណបាតី ឧបនាមេត្វា ខគ្គំ អាទាយ “តស្ស គីវំ ឆិន្ទិស្សាមី”តិ អដ្ឋាសិ។ តំ ទិស្វា ចន្ទាទេវី “អញ្ញំ មេ បដិសរណំ នត្ថិ, អត្តនោ សច្ចពលេន សាមិកស្ស សោត្ថិំ ករិស្សាមី”តិ អញ្ជលិំ បគ្គយ្ហ បរិសាយ អន្តរេ វិចរន្តី សច្ចកិរិយំ អកាសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១១៣៤ “សព្ពស្មឹ ឧបក្ខដស្មឹ, និសីទិតេ ចន្ទស្មឹ យញ្ញត្ថាយ;
បញ្ចាលរាជធីតា បញ្ជលិកា, សព្ពបរិសាយ សមនុបរិយាយិ។

១១៣៥ “យេន សច្ចេន ខណ្ឌហាលោ, បាបកម្មំ ករោតិ ទុម្មេធោ;
ឯតេន សច្ចវជ្ជេន, សមង្គិនី សាមិកេន ហោមិ។

១១៣៦ “យេ ឥធត្ថិ អមនុស្សា, យានិ ច យក្ខភូតភព្យានិ;
ករោន្តុ មេ វេយ្យាវដិកំ, សមង្គិនី សាមិកេន ហោមិ។

១១៣៧ “យា ទេវតា ឥធាគតា, យានិ ច យក្ខភូតភព្យានិ;
សរណេសិនិំ អនាថំ តាយថ មំ, យាចាមហំ បតិ មាហំ អជេយ្យ”ន្តិ។

តត្ថ **ឧបក្ខដស្មិ**ន្តិ សព្ពស្មឹ យញ្ញសម្ភារេ សជ្ជិតេ បដិយត្តេ។ **សមង្គិនី**តិ សម្បយុត្តា ឯកសំវាសា។ **យេ ឥធត្ថី**តិ យេ ឥធ អត្ថិ។ **យក្ខភូតភព្យានី**តិ ទេវសង្ខាតា យក្ខា ច វឌ្ឍិត្វា ឋិតសត្តសង្ខាតា ភូតា ច ឥទានិ វឌ្ឍនកសត្តសង្ខាតានិ ភព្យានិ ច។ **វេយ្យាវដិក**ន្តិ មយ្ហំ វេយ្យាវច្ចំ ករោន្តុ។ **តាយថ ម**ន្តិ រក្ខថ មំ។ **យាចាមហ**ន្តិ អហំ វោ យាចាមិ។ **បតិ មាហ**ន្តិ បតិំ អហំ មា អជេយ្យំ។

អថ សក្កោ ទេវរាជា តស្សា បរិទេវសទ្ទំ សុត្វា តំ បវត្តិំ ញត្វា ជលិតំ អយកូដំ អាទាយ គន្ត្វា រាជានំ តាសេត្វា សព្ពេ វិស្សជ្ជាបេសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១១៣៨ “តំ សុត្វា អមនុស្សោ, អយោកូដំ បរិព្ភមេត្វាន;
ភយមស្ស ជនយន្តោ, រាជានំ ឥទមវោច។

១១៣៩ “ពុជ្ឈស្សុ ខោ រាជកលិ, មា តាហំ មត្ថកំ និតាឡេសិំ;
មា ជេដ្ឋបុត្តមវធិ, អទូសកំ សីហសង្កាសំ។

១១៤០ “កោ តេ ទិដ្ឋោ រាជកលិ, បុត្តភរិយាយោ ហញ្ញមានាយោ;
សេដ្ឋិ ច គហបតយោ, អទូសកា សគ្គកាមា ហិ។

១១៤១ “តំ សុត្វា ខណ្ឌហាលោ, រាជា ច អព្ភុតមិទំ ទិស្វាន;
សព្ពេសំ ពន្ធនានិ មោចេសុំ, យថា តំ អនុបឃាតំ។

១១៤២ “សព្ពេសុ វិប្បមុត្តេសុ, យេ តត្ថ សមាគតា តទា អាសុំ;
សព្ពេ ឯកេកលេឌ្ឌុកមទំសុ, ឯស វធោ ខណ្ឌហាលស្សា”តិ។

តត្ថ **អមនុស្សោ**តិ សក្កោ ទេវរាជា។ **ពុជ្ឈស្សូ**តិ ជានស្សុ សល្លក្ខេហិ។ **រាជកលី**តិ រាជកាឡកណ្ណិ រាជលាមក។ **មា តាហ**ន្តិ បាបរាជ, ពុជ្ឈ, មា តេ អហំ មត្ថកំ និតាឡេសិំ។ **កោ តេ ទិដ្ឋោ**តិ កុហិំ តយា ទិដ្ឋបុព្ពោ។ **សគ្គកាមា ហី**តិ ឯត្ថ **ហី**តិ និបាតមត្តំ, សគ្គកាមា សគ្គំ បត្ថយមានាតិ អត្ថោ។ **តំ សុត្វា**តិ, ភិក្ខវេ, តំ សក្កស្ស វចនំ

ខណ្ឌហាលោ សុត្វា។ **អព្ភុតមិទ**ន្តិ រាជា ច ឥទំ សក្កស្ស ទស្សនំ បុព្ពេ អភូតំ ទិស្វា។ **យថា ត**ន្តិ យថា អនុបឃាតំ បាណំ មោចេន្តិ, ឯវមេវ មោចេសុំ។ **ឯកេកលេឌ្ឌុកមទំសូ**តិ ភិក្ខវេ, យត្តកា តស្មិំ យញ្ញាវាដេ សមាគតា, សព្ពេ ឯកកោលាហលំ កត្វា ខណ្ឌហាលស្ស ឯកេកលេឌ្ឌុបហារំ អទំសុ។ **ឯស វធោ**តិ ឯសោវ ខណ្ឌហាលស្ស វធោ អហោសិ, តត្ថេវ នំ ជីវិតក្ខយំ បាបេសុន្តិ អត្ថោ។

តំ បន មារេត្វា មហាជនោ រាជានំ មារេតុំ អារភិ។ ពោធិសត្តោ បិតរំ បរិស្សជិត្វា មារេតុំ ន អទាសិ។ មហាជនោ “ជីវិតំ ឯតស្ស បាបរញ្ញោ ទេម, ឆត្តំ បនស្ស នគរេ ច វាសំ ន ទស្សាម, ចណ្ឌាលំ កត្វា ពហិនគរេ វសាបេស្សាមា”តិ វត្វា រាជវេសំ ហារេត្វា កាសាវំ និវាសាបេត្វា ហលិទ្ទិបិលោតិកាយ សីសំ វេឋេត្វា ចណ្ឌាលំ កត្វា ចណ្ឌាលវសនដ្ឋានំ តំ បហិណិ។ យេ បនេតំ បសុឃាតយញ្ញំ យជីសុ ចេវ យជាបេសុញ្ច អនុមោទឹសុ ច, សព្ពេ និរយបរាយណាវ អហេសុំ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១១៤៣“សព្ពេ បវិដ្ឋា និរយំ, យថា តំ បាបកំ ករិត្វាន;
ន ហិ បាបកម្មំ កត្វា, លព្ភា សុគតី ឥតោ គន្តុ”ន្តិ។

សោបិ ខោ មហាជនោ ទ្វេ កាឡកណ្ណិយោ ហារេត្វា តត្ថេវ អភិសេកសម្ភារេ អាហរិត្វា ចន្ទកុមារំ អភិសិញ្ចិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១១៤៤“សព្ពេសុ វិប្បមុត្តេសុ, យេ តត្ថ សមាគតា តទា អាសុំ;
ចន្ទំ អភិសិញ្ចឹសុ, សមាគតា រាជបរិសា ច។

១១៤៥“សព្ពេសុ វិប្បមុត្តេសុ, យេ តត្ថ សមាគតា តទា អាសុំ;
ចន្ទំ អភិសិញ្ចឹសុ, សមាគតា រាជកញ្ញាយោ ច។

១១៤៦“សព្ពេសុ វិប្បមុត្តេសុ, យេ តត្ថ សមាគតា តទា អាសុំ;
ចន្ទំ អភិសិញ្ចឹសុ, សមាគតា ទេវបរិសា ច។

១១៤៧“សព្ពេសុ វិប្បមុត្តេសុ, យេ តត្ថ សមាគតា តទា អាសុំ;
ចន្ទំ អភិសិញ្ចឹសុ, សមាគតា ទេវកញ្ញាយោ ច។

១១៤៨“សព្ពេសុ វិប្បមុត្តេសុ, យេ តត្ថ សមាគតា តទា អាសុំ;
ចេលុក្ខេបមករុំ, សមាគតា រាជបរិសា ច។

១១៤៩“សព្ពេសុ វិប្បមុត្តេសុ, យេ តត្ថ សមាគតា តទា អាសុំ;
ចេលុក្ខេបមករុំ, សមាគតា រាជកញ្ញាយោ ច។

១១៥០“សព្ពេសុ វិប្បមុត្តេសុ, យេ តត្ថ សមាគតា តទា អាសុំ;
ចេលុក្ខេបមករុំ, សមាគតា ទេវបរិសា ច។

១១៥១“សព្ពេសុ វិប្បមុត្តេសុ, យេ តត្ថ សមាគតា តទា អាសុំ;
ចេលុក្ខេបមករុំ, សមាគតា ទេវកញ្ញាយោ ច។

១១៥២“សព្ពេសុ វិប្បមុត្តេសុ, ពហូ អានន្ទិតា អហុំ;
នន្ទី បវេសិ នគរំ, ពន្ធនា មោក្ខោ អឃោសិត្ថា”តិ។

តត្ថ **រាជបរិសា ចា**តិ រាជបរិសាបិ តីហិ សង្ខេហិ អភិសិញ្ចឹសុ។ **រាជកញ្ញាយោ ចា**តិ ខត្តិយធីតរោបិ នំ អភិសិញ្ចឹសុ។ **ទេវបរិសា ចា**តិ សក្កោ ទេវរាជា វិជយុត្តរសង្ខំ គហេត្វា ទេវបរិសាយ សទ្ធិំ អភិសិញ្ចិ។ **ទេវកញ្ញាយោ ចា**តិ សុជាបិ ទេវធីតរាហិ សទ្ធិំ អភិសិញ្ចិ។ **ចេលុក្ខេបមករុ**ន្តិ នានាវណ្ណេហិ វត្ថេហិ ធជេ ឧស្សាបេត្វា ឧត្តរិសាដកានិ អាកាសេ ខិបន្តា ចេលុក្ខេបំ ករឹសុ។ រាជបរិសា ច ឥតរេ តយោ កោដ្ឋាសា ចាតិ អភិសេកការកា ចត្តារោបិ កោដ្ឋាសា ករឹសុយេវ។ **អានន្ទិតា អហុ**ន្តិ អាមោទិតា អហេសុំ។ **នន្ទី បវេសិ នគរ**ន្តិ ចន្ទកុមារស្ស ឆត្តំ ឧស្សាបេត្វា នគរំ បវិដ្ឋកាលេ នគរេ អានន្ទភេរិ ចរិ។ “កិំ វត្វា”តិ? យថា “អម្ហាកំ ចន្ទកុមារោ ពន្ធនា មុត្តោ, ឯវមេវ សព្ពេ ពន្ធនា មុច្ចន្តូ”តិ។ តេន វុត្តំ “ពន្ធនា មោក្ខោ អឃោសិត្ថា”តិ។

ពោធិសត្តោ បិតុ វត្តំ បដ្ឋបេសិ។ អន្តោនគរំ បន បវិសិតុំ ន លភតិ។ បរិព្ពយស្ស ខីណកាលេ ពោធិសត្តោ ឧយ្យានកីឡាទីនំ អត្ថាយ គច្ឆន្តោ តំ ឧបសង្កមិត្វា “បតិម្ហី”តិ ន វន្ទតិ, អញ្ជលិំ បន កត្វា “ចិរំ ជីវ សាមី”តិ

វទតិ។ “កេនត្ថោ”តិ វុត្តេ អារោចេសិ។ អថស្ស បរិព្ពយំ ទាបេសិ។ សោ ធម្មេន រជ្ជំ ការេត្វា អាយុបរិយោសានេ ទេវលោកំ បូរយមានោ អគមាសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ ទេវទត្តោ មំ ឯកំ និស្សាយ ពហូ មារេតុំ វាយាមមកាសី”តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ។ តទា ខណ្ឌហាលោ ទេវទត្តោ អហោសិ, គោតមីទេវី មហាមាយា, ចន្ទាទេវី រាហុលមាតា, វសុលោ រាហុលោ, សេលា ឧប្បលវណ្ណា, សូរោ វាមគោត្តោ កស្សបោ, ភទ្ទសេនោ មោគ្គល្លានោ, សូរិយកុមារោ សារិបុត្តោ, ចន្ទរាជា បន អហមេវ សម្មាសម្ពុទ្ធោ អហោសិន្តិ។

ចន្ទកុមារជាតកវណ្ណនា សត្តមា។

[៥៤៥] ៨. មហានារទកស្សបជាតកវណ្ណនា

អហុ រាជា វិទេហានន្តិ ឥទំ សត្ថា លដ្ឋិវនុយ្យានេ វិហរន្តោ ឧរុវេលកស្សបទមនំ អារព្ភ កថេសិ។ យទា ហិ សត្ថា បវត្តិតវរធម្មចក្កោ ឧរុវេលកស្សបាទយោ ជដិលេ ទមេត្វា មគធរាជស្ស បដិស្សវំ លោចេតុំ បុរាណជដិលសហស្សបរិវុតោ លដ្ឋិវនុយ្យានំ អគមាសិ។ តទា ទ្វាទសនហុតាយ បរិសាយ សទ្ធឹ អាគន្ត្វា ទសពលំ វន្ទិត្វា និសិន្នស្ស មគធរញ្ញោ បរិសន្តរេ ព្រាហ្មណគហបតិកានំ វិតក្កោ ឧប្បជ្ជិ “កឹ នុ ខោ ឧរុវេលកស្សបោ មហាសមណេ ព្រហ្មចរិយំ ចរតិ, ឧទាហុ មហាសមណោ ឧរុវេលកស្សបេ”តិ។ អថ ខោ ភគវា តេសំ ទ្វាទសនហុតានំ ចេតសា ចេតោបរិវិតក្កមញ្ញាយ “កស្សបស្ស មម សន្តិកេ បព្ពជិតភាវំ ជានាបេស្សាមី”តិ ឥមំ គាថមាហ –

“កិមេវ ទិស្វា ឧរុវេលវាសិ, បហាសិ អគ្គឹ កិសកោវទានោ;
បុច្ឆាមិ តំ កស្សប ឯតមត្ថំ, កថំ បហីនំ តវ អគ្គិហុត្ត”ន្តិ។ (មហាវ. ៥៥);

ថេរោបិ ភគវតោ អធិប្បាយំ វិទិត្វា –

“រូបេ ច សទ្ទេ ច អថោ រសេ ច, កាមិត្ថិយោ ចាភិវទន្តិ យញ្ញា;
ឯតំ មលន្តិ ឧបធីសុ ញត្វា, តស្មា ន យិដ្ឋេ ន ហុតេ អរញ្ជិ”ន្តិ។ (មហាវ. ៥៥); –

ឥមំ គាថំ វត្វា អត្តនោ សាវកភាវំ បកាសនត្ថំ តថាគតស្ស បាទបិដ្ឋេ សីសំ ឋបេត្វា “សត្ថា មេ, ភន្តេ, ភគវា, សាវកោហមស្មី”តិ វត្វា ឯកតាលំ ទ្វិតាលំ តិតាលន្តិ យាវ សត្តតាលប្បមាណំ សត្តក្ខត្តុំ វេហាសំ អព្ភុគ្គន្ត្វា ឱរុយ្ហ តថាគតំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ តំ បាដិហារិយំ ទិស្វា មហាជនោ “អហោ មហានុភាវោ ពុទ្ធោ, ឯវំ ថាមគតទិដ្ឋិកោ នាម អត្តានំ ‘អរហា’តិ មញ្ញមានោ ឧរុវេលកស្សបោបិ ទិដ្ឋិជាលំ ភិន្ទិត្វា តថាគតេន ទមិតោ”តិ សត្ថុ គុណកថញ្ញេវ កថេសិ។ តំ សុត្វា សត្ថា “អនច្ឆរិយំ ឥទានិ សព្ពញ្ញុតប្បត្តេន មយា ឥមស្ស ទមនំ, ស្វាហំ បុព្ពេ សរាគកាលេបិ នារទោ នាម ព្រហ្មា ហុត្វា ឥមស្ស ទិដ្ឋិជាលំ ភិន្ទិត្វា ឥមំ និព្ពិសេវនមកាសិ”ន្តិ វត្វា តាយ បរិសាយ យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ វិទេហរដ្ឋេ មិថិលាយំ អង្គតិ នាម រាជា រជ្ជំ ការេសិ ធម្មិកោ ធម្មរាជា។ តស្ស រុចា នាម ធីតា អហោសិ អភិរូបា ទស្សនីយា បាសាទិកា កប្បសតសហស្សំ បត្ថិតបត្ថនា មហាបុញ្ញា អគ្គមហេសិយា កុច្ឆិស្មឹ និព្ពត្តា។ សេសា បនស្ស សោឡសសហស្សា ឥត្ថិយោ វញ្ឈា អហេសុំ។ តស្ស សា ធីតា បិយា អហោសិ មនាបា។ សោ តស្សា នានាបុប្ផបូរេ បញ្ចវីសតិបុប្ផសមុគ្គេ អនគ្ឃានិ សុខុមានិ វត្ថានិ ច “ឥមេហិ អត្តានំ អលង្ករោតូ”តិ ទេវសិកំ បហិណិ។ ខាទនីយភោជនីយស្ស បន បមាណំ នត្ថិ។ អន្វឌ្ឍមាសំ “ទានំ ទេតូ”តិ សហស្សំ សហស្សំ បេសេសិ។ តស្ស ខោ បន វិជយោ ច សុនាមោ ច អលាតោ ចាតិ តយោ អមច្ចា អហេសុំ។ សោ កោមុទិយា ចាតុមាសិនិយា ឆណេ បវត្តមានេ ទេវនគរំ វិយ នគរេ ច អន្តេបុរេ ច អលង្កតេ សុន្ហាតោ សុវិលិត្តោ សព្ពាលង្ការប្បដិមណ្ឌិតោ ភុត្តសាយមាសោ វិវដសីហបញ្ជរេ មហាតលេ អមច្ចគណបរិវុតោ វិសុទ្ធំ គគនតលំ អភិលង្ឃមានំ ចន្ទមណ្ឌលំ ទិស្វា “រមណីយា វត ភោ ទោសិនា រត្តិ, កាយ នុ ខោ អជ្ជ រតិយា អភិរមេយ្យាមា”តិ អមច្ចេ បុច្ឆិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១១៥៣.
“អហុ រាជា វិទេហានំ, អង្គតិ នាម ខត្តិយោ;
បហូតយោគ្គោ ធនិមា, អនន្តពលបោរិសោ។

១១៥៤.
“សោ ច បន្នរសី រត្តឹ, បុរិមយាមេ អនាគតេ;
ចាតុមាសា កោមុទិយា, អមច្ចេ សន្និបាតយិ។

១១៥៥ "បុណ្ណិកោ សុគសម្បន្នេ, ម្ហិតបុព្ពេ វិចក្ខណេ;
វិជយញ្ច សុនាមញ្ច, សេនាបតឹ អលាតកំ។

១១៥៦ "តេមនុបុច្ឆិ វេទេហោ, បច្ចេកំ ព្រូថ សំ រុចឹ;
ចាតុមាសា កោមុទជ្ជ, ជុណ្ហំ ព្យបហតំ តមំ;
កាយជ្ជ រតិយា រត្តឹ, វិហរេមុ ឥមំ ឧតុ"ន្តិ។

តត្ថ **បហូតយោគ្គោ**តិ ពហុកេន ហត្ថិយោគ្គាទិនា សមន្នាគតោ។ **អនន្តពលបោរិសោ**តិ អនន្ត ពលកាយោ។ **អនាគតេ**តិ បរិយោសានំ អប្បត្តេ, អនតិក្កន្តេតិ អត្ថោ។ **ចាតុមាសា**តិ ចតុន្នំ វស្សិកមាសានំ បច្ឆិមទិវសភូតាយ រត្តិយា។ **កោមុទិយា**តិ ផុល្លកុមុទាយ។ **ម្ហិតបុព្ពេ**តិ បឋមំ សិតំ កត្វា បច្ឆា កថនសីលេ។ **តេមនុបុច្ឆី**តិ តំ តេសុ អមច្ចេសុ ឯកេកំ អមច្ចំ អនុបុច្ឆិ។ **បច្ចេកំ ព្រូថ សំ រុចិ**ន្តិ សព្ពេបិ តុម្ហេ អត្តនោ អត្តនោ អជ្ឈាសយានុរូបំ រុចឹ បច្ចេកំ មយ្ហំ កថេថ។ **កោមុទជ្ជា**តិ កោមុទី អជ្ជ។ **ជុណ្ហ**ន្តិ ជុណ្ហាយ និស្សយភូតំ ចន្ទមណ្ឌលំ អព្ភុគ្គច្ឆតិ។ **ព្យបហតំ តម**ន្តិ តេន សព្ពំ អន្ធការំ វិហតំ។ **ឧតុ**ន្តិ អជ្ជ រត្តឹ ឥមំ ឯវរូបំ ឧតុំ កាយរតិយា វិហរេយ្យាមាតិ។

ឥតិ រាជា អមច្ចេ បុច្ឆិ។ តេន តេ បុច្ឆិតា អត្តនោ អត្តនោ អជ្ឈាសយានុរូបំ កថំ កថយឹសុ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១១៥៧ "តតោ សេនាបតិ រញ្ញោ, អលាតោ ឯតទព្រវិ;
'ហដ្ឋំ យោគ្គំ ពលំ សព្ពំ, សេនំ សន្នាហយាមសេ។

១១៥៨ 'និយ្យាម ទេវ យុទ្ធាយ, អនន្តពលបោរិសា;
យេ តេ វសំ ន អាយន្តិ, វសំ ឧបនយាមសេ;
ឯសា មយ្ហំ សកា ទិដ្ឋិ, អជិតំ ឱជិនាមសេ'។

១១៥៩ អលាតស្ស វចោ សុត្វា, សុនាមោ ឯតទព្រវិ;
'សព្ពេ តុយ្ហំ មហារាជ, អមិត្តា វសមាគតា។

១១៦០ 'និក្ខិត្តសត្ថា បច្ចត្ថា, និវាតមនុវត្តរេ;
ឧត្តមោ ឧស្សវោ អជ្ជ, ន យុទ្ធំ មម រុច្ចតិ។

១១៦១ 'អន្នបានញ្ច ខជ្ជញ្ច, ខិប្បំ អភិហរន្តុ តេ;
រមស្សុ ទេវ កាមេហិ, នច្ចគីតេ សុវាទិតេ'។

១១៦២ សុនាមស្ស វចោ សុត្វា, វិជយោ ឯតទព្រវិ;
'សព្ពេ កាមា មហារាជ, និច្ចំ តវ មុបដ្ឋិតា។

១១៦៣ 'ន ហេតេ ទុល្លភា ទេវ, តវ កាមេហិ មោទិតុំ;
សទាបិ កាមា សុលភា, នេតំ ចិត្តមតំ មម។

១១៦៤ 'សមណំ ព្រាហ្មណំ វាបិ, ឧបាសេមុ ពហុស្សុតំ;
យោ នជ្ជ វិនយេ កង្ខំ, អត្ថធម្មវិទូ ឥសេ'។

១១៦៥ វិជយស្ស វចោ សុត្វា, រាជា អង្គតិ មព្រវិ;
'យថា វិជយោ ភណតិ, មយ្ហម្បេតំវ រុច្ចតិ;

១១៦៦ 'សមណំ ព្រាហ្មណំ វាបិ, ឧបាសេមុ ពហុស្សុតំ;
យោ នជ្ជ វិនយេ កង្ខំ, អត្ថធម្មវិទូ ឥសេ។

១១៦៧ 'សព្ពេវ សន្តា ករោថ មតឹ, កំ ឧបាសេមុ បណ្ឌិតំ;
យោ នជ្ជ វិនយេ កង្ខំ, អត្ថធម្មវិទូ ឥសេ'។

១១៦៨ វេទេហស្ស វចោ សុត្វា, អលាតោ ឯតទព្រវិ;
'អត្ថាយំ មិគទាយស្មឹ, អចេលោ ធីរសម្មតោ។

១១៦៩. ‘‘គុណោ កស្សបគោត្តាយំ, សុតោ ចិត្រកថី គណី;
តំ ទេវ បយិរុបាសេមុ, សោ នោ កង្ខំ វិនេស្សតិ’។

១១៧០. ‘‘អលាតស្ស វចោ សុត្វា, រាជា ចោទេសិ សារថឹ;
មិគទាយំ គមិស្សាម, យុត្តំ យានំ ឥធា នយា’’តិ។

តត្ថ **ហដ្ឋ**ន្តិ តុដ្ឋបហដ្ឋំ។ **ឱជិនាមសេ**តិ យំ នោ អជិតំ, តំ ជិនាម។ ឯសោ មម អជ្ឈាសយោតិ។ រាជា តស្ស កថំ នេវ បដិក្កោសិ, នាភិនន្ទិ។ **ឯតទព្រវី**តិ រាជានំ អលាតស្ស វចនំ អនភិនន្ទន្តំ អប្បដិក្កោសន្តំ ទិស្វា ‘‘នាយំ យុទ្ធជ្ឈាសយោ, អហមស្ស ចិត្តំ គណ្ហន្តោ កាមគុណាភិរតឹ វណ្ណយិស្សាមី’’តិ ចិន្តេត្វា ឯតំ ‘‘សព្ពេ តុយ្ហ’’ន្តិអាទិវចនំ អព្រវិ។

វិជយោ ឯតទព្រវីតិ រាជា សុនាមស្សបិ វចនំ នាភិនន្ទិ, ន បដិក្កោសិ។ តតោ វិជយោ ‘‘អយំ រាជា ឥមេសំ ទ្វិន្នម្បិ វចនំ សុត្វា តុណ្ហីយេវ ឋិតោ, បណ្ឌិតា នាម ធម្មស្សវនសោណ្ឌា ហោន្តិ, ធម្មស្សវនមស្ស វណ្ណយិស្សាមី’’តិ ចិន្តេត្វា ឯតំ ‘‘សព្ពេ កាមា’’តិអាទិវចនំ អព្រវិ។ តត្ថ **តវ មុបដ្ឋិតា**តិ តវ ឧបដ្ឋិតា។ **មោទិតុ**ន្តិ តវ កាមេហិ មោទិតុំ អភិរមិតុំ ឥច្ឆាយ សតិ ន ហិ ឯតេ កាមា ទុល្លភា។ **នេតំ ចិត្តមតំ មមា**តិ ឯតំ តវ កាមេហិ អភិរមណំ មម ចិត្តមតំ ន ហោតិ, ន មេ ឯត្ថ ចិត្តំ បក្ខន្ទតិ។ **យោ នជ្ជា**តិ យោ នោ អជ្ជ។ **អត្ថធម្មវិទូ**តិ បាឡិអត្ថញ្ចេវ បាឡិធម្មញ្ច ជានន្តោ។ **ឥសេ**តិ ឥសិ ឯសិតគុណោ។

អង្គតិ មព្រវីតិ អង្គតិ អព្រវិ។ **មយ្ហម្បេតំវ រុច្ចតី**តិ មយ្ហម្បិ ឯតញ្ញេវ រុច្ចតិ។ **សព្ពេវ សន្តា**តិ សព្ពេវ តុម្ហេ ឥធ វិជ្ជមានា មតឹ ករោថ ចិន្តេថ។ **អលាតោ ឯតទព្រវី**តិ រញ្ញោ កថំ សុត្វា អលាតោ ‘‘អយំ មម កុលូបកោ គុណោ នាម អាជីវកោ រាជុយ្យានេ វសតិ, តំ បសំសិត្វា រាជកុលូបកំ ករិស្សាមី’’តិ ចិន្តេត្វា ឯតំ ‘‘អត្ថាយ’’ន្តិអាទិវចនំ អព្រវិ។ តត្ថ **ធីរសម្មតោ**តិ បណ្ឌិតោតិ សម្មតោ។ **កស្សបគោត្តាយ**ន្តិ កស្សបគោត្តោ អយំ។ **សុតោ**តិ ពហុស្សុតោ។ **គណី**តិ គណសត្ថា។ **ចោទេសី**តិ អាណាបេសិ។

រញ្ញោ តំ កថំ សុត្វា សារថិនោ តថា ករិំសុ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១១៧១. ‘‘តស្ស យានំ អយោជេសុំ, ទន្តំ រូបិយបក្ខរំ;
សុក្កមដ្ឋបរិវារំ, បណ្ឌរំ ទោសិនា មុខំ។

១១៧២. ‘‘តត្រាសុំ កុមុទាយុត្តា, ចត្តារោ សិន្ធវា ហយា;
អនិលូបមសមុប្បាតា, សុទន្តា សោណ្ណមាលិនោ។

១១៧៣. ‘‘សេតច្ឆត្តំ សេតរថោ, សេតស្សា សេតពីជនី;
វេទេហោ សហមច្ចេហិ, និយ្យំ ចន្ទោវ សោភតិ។

១១៧៤. ‘‘តមនុយាយឹសុ ពហវោ, ឥន្ទិខគ្គធរា ពលី;
អស្សបិដ្ឋិគតា វីរា, នរា នរវរាធិបំ។

១១៧៥. ‘‘សោ មុហុត្តំវ យាយិត្វា, យានា ឱរុយ្ហ ខត្តិយោ;
វេទេហោ សហមច្ចេហិ, បត្តី គុណមុបាគមិ។

១១៧៦. ‘‘យេបិ តត្ថ តទា អាសុំ, ព្រាហ្មណិព្ភា សមាគតា;
ន តេ អបនយី រាជា, អកតំ ភូមិមាគតេ’’តិ។

តត្ថ **តស្ស យាន**ន្តិ តស្ស រញ្ញោ រថំ យោជយឹសុ។ **ទន្ត**ន្តិ ទន្តមយំ។ **រូបិយបក្ខរ**ន្តិ រជតមយឧបក្ខរំ។ **សុក្កមដ្ឋបរិវារ**ន្តិ បរិសុទ្ធាផរុសបរិវារំ។ **ទោសិនា មុខ**ន្តិ វិគតទោសាយ រត្តិយា មុខំ វិយ, ចន្ទសទិសន្តិ អត្ថោ។ **តត្រាសុ**ន្តិ តត្រ អហេសុំ។ **កុមុទា**តិ កុមុទវណ្ណា។ **សិន្ធវា**តិ សិន្ធវជាតិកា។ **អនិលូបមសមុប្បាតា**តិ វាតសទិសវេគា។ **សេតច្ឆត្ត**ន្តិ តស្មឹ រថេ សមុស្សាបិតំ ឆត្តម្បិ សេតំ អហោសិ។ **សេតរថោ**តិ សោបិ រថោ សេតោយេវ។ **សេតស្សា**តិ អស្សាបិ សេតា។ **សេតពីជនី**តិ ពីជនីបិ សេតា។ **និយ្យ**ន្តិ តេន រថេន និក្ខច្ឆន្តោ អមច្ចគណបរិវុតោ វេទេហរាជា ចន្ទោ វិយ សោភតិ។

នរវរាធិបន្តិ នរវរានំ អធិបតឹ រាជាធិរាជានំ។ **សោ មុហុត្តំវ យាយិត្វា**តិ សោ រាជា មុហុត្តេនេវ ឧយ្យានំ គន្ត្វា។ **បត្តី គុណមុបាគមី**តិ បត្តិកោវ គុណំ អាជីវកំ ឧបាគមិ។ **យេបិ តត្ថ តទា អាសុ**ន្តិ យេបិ តស្មឹ ឧយ្យានេ

តទា បុរេតរំ គន្ត្វា តំ អាជីវកំ បយិរុបាសមានា និសិន្នា អហេសុំ។ **ន តេ អបនយី**តិ អម្ហាកមេវ ទោសោ, យេ មយំ បច្ឆា អគមិម្ហា, តុម្ហេ មា ចិន្តយិត្ថាតិ តេ ព្រាហ្មណេ ច ឥព្ភេ ច រញ្ញោយេវ អត្ថាយ អកតំ អកតោកាសំ ភូមឹ សមាគតេ ន ឧស្សារណំ ការេត្វា អបនយីតិ។

តាយ បន ឱមិស្សកបរិសាយ បរិវុតោវ ឯកមន្តំ និសីទិត្វា បដិសន្ថារមកាសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១១៧៧ “តតោ សោ មុទុកា ភិសិយា, មុទុចិត្តកសន្ថតេ;
មុទុប្បច្ចត្ថតេ រាជា, ឯកមន្តំ ឧបាវិសិ។

១១៧៨ “និសជ្ជ រាជា សម្មោទិ, កថំ សារណិយំ តតោ;
‘កច្ចិ យាបនិយំ ភន្តេ, វាតានមវិយគ្គតា។

១១៧៩ ‘កច្ចិ អកសិរា វុត្តិ, លភសិ បិណ្ឌយាបនំ;
អប្បាពាធោ ចសិ កច្ចិ, ចក្ខុំ ន បរិហាយតិ’។

១១៨០ តំ គុណោ បដិសម្មោទិ, វេទេហំ វិនយេ រតំ;
‘យាបនីយំ មហារាជ, សព្ពមេតំ តទូភយំ។

១១៨១ ‘កច្ចិ តុយ្ហម្បិ វេទេហ, បច្ចន្តា ន ពលីយរេ;
កច្ចិ អរោគំ យោគ្គំ តេ, កច្ចិ វហតិ វាហនំ;
កច្ចិ តេ ព្យាធយោ នត្ថិ, សរីរស្សុបតាបិយា’។

១១៨២ “បដិសម្មោទិតោ រាជា, តតោ បុច្ឆិ អនន្តរា;
អត្ថំ ធម្មញ្ច ញាយញ្ច, ធម្មកាមោ រថេសភោ។

១១៨៣ ‘កថំ ធម្មំ ចរេ មច្ចោ, មាតាបិតូសុ កស្សប;
កថំ ចរេ អាចរិយេ, បុត្តទារេ កថំ ចរេ។

១១៨៤ ‘កថំ ចរេយ្យ វុឌ្ឍេសុ, កថំ សមណព្រាហ្មណេ;
កថញ្ច ពលកាយស្មិំ, កថំ ជនបទេ ចរេ។

១១៨៥ ‘កថំ ធម្មំ ចរិត្វាន, មច្ចា គច្ឆន្តិ សុគ្គតឹ;
កថញ្ចេកេ អធម្មដ្ឋា, បតន្តិ និរយំ អថោ’”តិ។

តត្ថ **មុទុកា ភិសិយា**តិ មុទុកាយ សុខសម្ផស្សាយ ភិសិយា។ **មុទុចិត្តកសន្ថតេ**តិ សុខសម្ផស្សេ ចិត្តត្ថរណេ។ **មុទុប្បច្ចត្ថតេ**តិ មុទុនា បច្ចត្ថរណេន បច្ចត្ថតេ។ **សម្មោទី**តិ អាជីវកេន សទ្ធឹ សម្មោទនីយំ កថំ កថេសិ។ **តតោ**តិ តតោ និសជ្ជនតោ អនន្តរមេវ សារណីយំ កថំ កថេសីតិ អត្ថោ។ តត្ថ **កច្ចិ យាបនិយ**ន្តិ កច្ចិ តេ, ភន្តេ, សរីរំ បច្ចយេហិ យាបេតុំ សក្កា។ **វាតានមវិយគ្គតា**តិ កច្ចិ តេ សរីរេ ធាតុយោ សមប្បវត្តា, វាតានំ ព្យគ្គតា នត្ថិ, តត្ថ តត្ថ វគ្គវគ្គា ហុត្វា វាតា ន ពាធយន្តីតិ អត្ថោ។

អកសិរាតិ និទ្ទុក្ខា។ **វុត្តី**តិ ជីវិតវុត្តិ។ **អប្បាពាធោ**តិ ឥរិយាបថភញ្ជកេនាពាធេន វិរហិតោ ។ **ចក្ខុ**ន្តិ កច្ចិ តេ ចក្ខុអាទីនិ ឥន្ទ្រិយានិ ន បរិហាយន្តីតិ បុច្ឆតិ។ **បដិសម្មោទី**តិ សម្មោទនីយកថាយ បដិកថេសិ។ តត្ថ **សព្ពមេត**ន្តិ យំ តយា វុត្តំ វាតានមវិយគ្គតាទិ, តំ សព្ពំ តថេវ។ **តទុភយ**ន្តិ យម្បិ តយា “អប្បាពាធោ ចសិ កច្ចិ, ចក្ខុំ ន បរិហាយតី”តិ វុត្តំ, តម្បិ ឧភយំ តថេវ។

ន ពលីយរេតិ នាភិភវន្តិ ន កុប្បន្តិ។ **អនន្តរា**តិ បដិសន្ថារតោ អនន្តរា បញ្ហំ បុច្ឆិ។ តត្ថ **អត្ថំ ធម្មញ្ច ញាយញ្ចា**តិ បាឡិអត្ថញ្ច បាឡិញ្ច ការណយុត្តិញ្ច ។ សោ ហិ “កថំ ធម្មំ ចរេ”តិ បុច្ឆន្តោ មាតាបិតុអាទីសុ បដិបត្តិទីបកំ បាឡិញ្ច បាឡិអត្ថញ្ច ការណយុត្តិញ្ច មេ កថេថាតិ ឥមំ អត្ថញ្ច ធម្មញ្ច ញាយញ្ច បុច្ឆតិ។ តត្ថ **កថញ្ចេកេ អធម្មដ្ឋា**តិ ឯកច្ចេ អធម្មេ ឋិតា កថំ និរយញ្ចេវ អថោ សេសអបាយេ ច បតន្តីតិ សព្ពញ្ញុពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធពុទ្ធសាវកមហាពោធិសត្តេសុ បុរិមស្ស បុរិមស្ស អលាភេន បច្ឆិមំ បច្ឆិមំ បុច្ឆិតព្ពកំ មហេសក្ខបញ្ហំ រាជា កិញ្ចិ អជានន្តំ នគ្គភោគ្គំ និស្សិរិកំ អន្ធពាលំ អាជីវកំ បុច្ឆិ។

សោបិ ឯវំ បុច្ឆិតោ បុច្ឆានុរូបំ ព្យាករណំ អទិស្វា ចរន្តំ គោណំ ទណ្ឌេន បហរន្តោ វិយ ភត្តបាតិយំ កចវរំ ខិបន្តោ វិយ ច “សុណ, មហារាជា”តិ ឱកាសំ ការេត្វា អត្តនោ មិច្ឆាវាទំ បដ្ឋបេសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១១៨៦ “វេទេហស្ស វចោ សុត្វា, កស្សបោ ឯតទព្រវិ;
‘សុណោហិ មេ មហារាជ, សច្ចំ អវិតថំ បទំ។

១១៨៧ ‘នត្ថិ ធម្មចរិតស្ស, ផលំ កល្យាណបាបកំ;
នត្ថិ ទេវ បរោ លោកោ, កោ តតោ ហិ ឥធាគតោ។

១១៨៨ ‘នត្ថិ ទេវ បិតរោ វា, កុតោ មាតា កុតោ បិតា;
នត្ថិ អាចរិយោ នាម, អទន្តំ កោ ទមេស្សតិ។

១១៨៩ ‘សមតុល្យានិ ភូតានិ, នត្ថិ ជេដ្ឋាបចាយិកា;
នត្ថិ ពលំ វីរិយំ វា, កុតោ ឧដ្ឋានបោរិសំ;
និយតានិ ហិ ភូតានិ, យថា គោដវិសោ តថា។

១១៩០ ‘លទ្ធេយ្យំ លភតេ មច្ចោ, តត្ថ ទានផលំ កុតោ;
នត្ថិ ទានផលំ ទេវ, អវសោ ទេវវីរិយោ។

១១៩១ ‘ពាលេហិ ទានំ បញ្ញត្តំ, បណ្ឌិតេហិ បដិច្ឆិតំ;
អវសា ទេន្តិ ធីរានំ, ពាលា បណ្ឌិតមានិនោ’”តិ។

តត្ថ **ឥធាគតោ**តិ តតោ បរលោកតោ ឥធាគតោ នាម នត្ថិ។ **នត្ថិ ទេវ បិតរោ វា**តិ ទេវ, អយ្យកបេយ្យកាទយោ វា នត្ថិ, តេសុ អសន្តេសុ កុតោ មាតា កុតោ បិតា។ **យថា គោដវិសោ តថា**តិ គោដវិសោ វុច្ចតិ បច្ឆាពន្ធោ, យថា នាវាយ បច្ឆាពន្ធោ នាវមេវ អនុគច្ឆតិ, តថា ឥមេ សត្តា និយតមេវ អនុគច្ឆន្តីតិ វទតិ។ **អវសោ ទេវវីរិយោ**តិ ឯវំ ទានផលេ អសតិ យោ កោចិ ពាលោ ទានំ ទេតិ, សោ អវសោ អវីរិយោ ន អត្តនោ វសេន ពលេន ទេតិ, ទានផលំ បន អត្ថីតិ សញ្ញាយ អញ្ញេសំ អន្ធពាលានំ សទ្ទហិត្វា ទេតីតិ ទីបេតិ។ **ពាលេហិ ទានំ បញ្ញត្ត**ន្តិ “ទានំ ទាតព្ព”ន្តិ អន្ធពាលេហិ បញ្ញត្តំ អនុញ្ញាតំ, តំ ទានំ ពាលាយេវ ទេន្តិ, បណ្ឌិតា បដិគ្គណ្ហន្តិ។

ឯវំ ទានស្ស និប្ផលតំ វណ្ណេត្វា ឥទានិ បាបស្ស និប្ផលភាវំ វណ្ណេតុំ អាហ –

១១៩២ “សត្តិមេ សស្សតា កាយា, អច្ឆេជ្ជា អវិកោបិនោ;
តេជោ បថវី អាបោ ច, វាយោ សុខំ ទុខញ្ចិមេ;
ជីវេ ច សត្តិមេ កាយា, យេសំ ឆេត្តា ន វិជ្ជតិ។

១១៩៣ “នត្ថិ ហន្តា វ ឆេត្តា វា, ហញ្ញេ យេវាបិ កោចិ នំ;
អន្តរេនេវ កាយានំ, សត្ថានិ វីតិវត្តរេ។

១១៩៤ “យោ ចាបិ សិរមាទាយ, បរេសំ និសិតាសិនា;
ន សោ ឆិន្ទតិ តេ កាយេ, តត្ថ បាបផលំ កុតោ។

១១៩៥ “ចុល្លាសីតិមហាកប្បេ, សព្ពេ សុជ្ឈន្តិ សំសរំ;
អនាគតេ តម្ហិ កាលេ, សញ្ញតោបិ ន សុជ្ឈតិ។

១១៩៦ “ចរិត្វាបិ ពហុំ ភទ្រំ, នេវ សុជ្ឈន្តិនាគតេ;
បាបញ្ចេបិ ពហុំ កត្វា, តំ ខណំ នាតិវត្តរេ។

១១៩៧ “អនុបុព្ពេន នោ សុទ្ធិ, កប្បានំ ចុល្លសីតិយា;
និយតិំ នាតិវត្តាម, វេលន្តមិវ សាគរោ”តិ។

តត្ថ **កាយា**តិ សមូហា។ **អវិកោបិនោ**តិ វិកោបេតុំ ន សក្កា។ **ជីវេ**តិ ជីវោ។ “ជីវោ”តិបិ បាឋោ, អយមេវ អត្ថោ។ **សត្តិមេ កាយា**តិ ឥមេ សត្ត កាយា។ **ហញ្ញេ យេវាបិ កោចិ ន**ន្តិ យោ ហញ្ញេយ្យ, សោបិ នត្ថេវ។ **វីតិវត្តរេ**តិ ឥមេសំ សត្តន្នំ កាយានំ អន្តរេយេវ ចរន្តិ , ឆិន្ទិតុំ ន សក្កោន្តិ។ **សិរមាទាយា**តិ បរេសំ សីសំ គហេត្វា។ **និ**

សិតាសិនាតិ និសិតេន អសិនា ឆិន្ទតិ, **ន សោ ឆិន្ទតី**តិ សោបិ តេ កាយេ ន ឆិន្ទតិ, បថវី បថវិមេវ ឧបេតិ, អាបាទយោ អាបាទិកេ, សុខទុក្ខជីវា អាកាសំ បក្ខន្ទន្តីតិ ទស្សេតិ។

សំសរន្តិ មហារាជ, ឥមេ សត្តា ឥមំ បថវឹ ឯកមំសខលំ កត្វាបិ ឯត្តកេ កប្បេ សំសរន្តា សុជ្ឈន្តិ។ អញ្ញត្រ ហិ សំសារា សត្តេ សោធេតុំ សមត្ថោ នាម នត្ថិ, សព្ពេ សំសារេនេវ សុជ្ឈន្តិ។ **អនាគតេ តម្ហិ កាលេ**តិ យថាវុត្តេ បន ឯតស្មឹ កាលេ អនាគតេ អប្បត្តេ អន្តរា សញ្ញតោបិ បរិសុទ្ធសីលោបិ ន សុជ្ឈតិ។ **តំ ខណ**ន្តិ តំ វុត្តប្បការំ កាលំ។ **អនុបុព្ពេន នោ សុទ្ធី**តិ អម្ហាកំ វាទេ អនុបុព្ពេន សុទ្ធិ, សព្ពេសំ អម្ហាកំ អនុបុព្ពេន សុទ្ធិ ភវិស្សតីតិ អត្ថោ។ ឥតិ សោ ឧច្ឆេទវាទោ អត្តនោ ថាមេន សកវាទំ និប្បទេសតោ កថេសីតិ។

១១៩៨. “កស្សបស្ស វចោ សុត្វា, អលាតោ ឯតទព្រវិ;
“យថា ភទន្តោ ភណតិ, មយ្ហម្បេតំវ រុច្ចតិ។

១១៩៩. ‘អហម្បិ បុរិមំ ជាតឹ, សរេ សំសរិតត្តនោ;
បិង្គលោ នាមហំ អាសឹ, លុទ្ទោ គោឃាតកោ បុរេ។

១២០០. ‘ពារាណសិយំ ផីតាយំ, ពហុំ បាបំ មយា កតំ;
ពហូ មយា ហតា បាណា, មហឹសា សូករា អជា។

១២០១. ‘តតោ ចុតោ ឥធ ជាតោ, ឥទ្ធេ សេនាបតីកុលេ;
នត្ថិ នូន ផលំ បាបំ, យោហំ ន និរយំ គតោ’”តិ។

តត្ថ **អលាតោ ឯតទព្រវី**តិ សោ កិរ កស្សបទសពលស្ស ចេតិយេ អនោជបុប្ផទាមេន បូជំ កត្វា មរណសមយេ អញ្ញេន កម្មេន យថានុភាវំ ខិត្តោ សំសារេ សំសរន្តោ ឯកស្ស បាបកម្មស្ស និស្សន្ទេន គោឃាតកកុលេ និព្ពត្តិត្វា ពហុំ បាបមកាសិ។ អថស្ស មរណកាលេ ភស្មបដិច្ឆន្នោ វិយ អគ្គិ ឯត្តកំ កាលំ ឋិតំ តំ បុញ្ញកម្មំ ឱកាសមកាសិ។ សោ តស្សានុភាវេន ឥធ និព្ពត្តិត្វា តំ វិភូតឹ បត្តោ, ជាតឹ សរន្តោ បន អតីតានន្តរតោ បរំ បរិសរិតុំ អសក្កោន្តោ “គោឃាតកកម្មំ កត្វា ឥធ និព្ពត្តោស្មី”តិ សញ្ញាយ តស្ស វាទំ ឧបត្ថម្ភេន្តោ ឥទំ “យថា ភទន្តោ ភណតី”តិអាទិវចនំ អព្រវិ។ តត្ថ **សរេ សំសរិតត្តនោ**តិ អត្តនោ សំសរិតំ សរាមិ។ **សេនាបតីកុលេ**តិ សេនាបតិកុលម្ហិ។

១២០២. “អថេត្ថ ពីជកោ នាម, ទាសោ អាសិ បដច្ចរី;
ឧបោសថំ ឧបវសន្តោ, គុណសន្តិកុបាគមិ។

១២០៣. “កស្សបស្ស វចោ សុត្វា, អលាតស្ស ច ភាសិតំ;
បស្សសន្តោ មុហុំ ឧណ្ហំ, រុទំ អស្សូនិ វត្តយី”តិ។

តត្ថ **អថេត្ថា**តិ អថ ឯត្ថ ឯតិស្សំ មិថិលាយំ។ **បដច្ចរី**តិ ទលិទ្ទោ កបណោ អហោសិ។ **គុណសន្តិកុបាគមី**តិ គុណស្ស សន្តិកំ កិញ្ចិទេវ ការណំ សោស្សាមីតិ ឧបគតោតិ វេទិតព្ពោ។

១២០៤. “តមនុបុច្ឆិ វេទេហោ, ‘កិមត្ថំ សម្ម រោទសិ;
កឹ តេ សុតំ វា ទិដ្ឋំ វា, កឹ មំ វេទេសិ វេទន’”ន្តិ។

តត្ថ **កឹ មំ វេទេសិ វេទន**ន្តិ កឹ នាម ត្វំ កាយិកំ វា ចេតសិកំ វា វេទនំ បត្តោយំ, ឯវំ រោទន្តោ មំ វេទេសិ ជានាបេសិ, ឧត្តានមេវ នំ កត្វា មយ្ហំ អាចិក្ខាហីតិ។

១២០៥. “វេទេហស្ស វចោ សុត្វា, ពីជកោ ឯតទព្រវិ;
‘នត្ថិ មេ វេទនា ទុក្ខា, មហារាជ សុណោហិ មេ។

១២០៦. ‘អហម្បិ បុរិមំ ជាតឹ, សរាមិ សុខមត្តនោ;
សាកេតាហំ បុរេ អាសឹ, ភាវសេដ្ឋិ គុណេ រតោ។

១២០៧. ‘សម្មតោ ព្រាហ្មណិព្ភានំ, សំវិភាគរតោ សុចិ;
ន ចាបិ បាបកំ កម្មំ, សរាមិ កតមត្តនោ។

១២០៨. ‘ឥតោ ចុតាហំ វេទេហ, ឥធ ជាតោ ទុរិត្ថិយា;
គព្ភម្ហិ កុម្ភទាសិយា, យតោ ជាតោ សុទុគ្គតោ។

១២០៩ ‘រម្បិ ទុគ្គតោ សន្តោ, សមចរិយំ អធិដ្ឋិតោ;
ឧបឌ្ឍភាគំ ភត្តស្ស, ទទាមិ យោ មេ ឥច្ឆតិ។

១២១០ ‘ចាតុទ្ទសី បញ្ចទសី, សទា ឧបវសាមហំ;
ន ចាបិ ភូតេ ហឹសាមិ, ថេយ្យំ ចាបិ វិវជ្ជយឹ។

១២១១ ‘សព្ពមេវ ហិ នូនេតំ, សុចិណ្ណំ ភវតិ និប្ផលំ;
និរត្ថំ មញ្ញិទំ សីលំ, អលាតោ ភាសតី យថា។

១២១២ ‘កលិមេវ នូន គណ្ហាមិ, អសិប្បោ ធុត្តកោ យថា;
កដំ អលាតោ គណ្ហាតិ, កិតវោសិក្ខិតោ យថា។

១២១៣ ‘ទ្វារំ នប្បដិបស្សាមិ, យេន គច្ឆាមិ សុគ្គតឹ;
តស្មា រាជ បរោទាមិ, សុត្វា កស្សបភាសិត’’’ន្តិ។

តត្ថ **ភាវសេដ្ឋី**តិ ឯវំនាមកោ អសីតិកោដិវិភវោ សេដ្ឋិ។ **គុណេ រតោ**តិ គុណម្ហិ រតោ។ **សម្មតោ**តិ សម្ភាវិតោ សំវណ្ណិតោ។ **សុចី**តិ សុចិកម្មោ។ **ឥធ ជាតោ ទុរិត្ថិយា**តិ ឥមស្មឹ មិថិលនគរេ ទលិទ្ទិយា កបណាយ កុម្ភទាសិយា កុច្ឆិម្ហិ ជាតោស្មីតិ។ សោ កិរ បុព្ពេ កស្សបពុទ្ធកាលេ អរញ្ញេ នដ្ឋំ ពលិពទ្ទំ គវេសមានោ ឯកេន មគ្គមូឡ្ហេន ភិក្ខុនា មគ្គំ បុដ្ឋោ តុណ្ហី ហុត្វា បុន តេន បុច្ឆិតោ កុជ្ឈិត្វា “សមណ, ទាសា នាម មុខរា ហោន្តិ, ទាសេន តយា ភវិតព្ពំ, អតិមុខរោសី’’តិ អាហ។ តំ កម្មំ តទា វិបាកំ អទត្វា ភស្មច្ឆន្នោ វិយ បាវកោ ឋិតំ។ មរណសមយេ អញ្ញំ កម្មំ ឧបដ្ឋាសិ។ សោ យថាកម្មំ សំសារេ សំសរន្តោ ឯកស្ស កុសលកម្មស្ស ពលេន សាកេតេ វុត្ថប្បការោ សេដ្ឋិ ហុត្វា ទានាទីនិ បុញ្ញានិ អកាសិ។ តំ បនស្ស កម្មំ បថវិយំ និហិតនិធិ វិយ ឋិតំ ឱកាសំ លភិត្វា វិបាកំ ទស្សតិ។ យំ បន តេន តំ ភិក្ខុំ អក្កោសន្តេន កតំ បាបកម្មំ, តមស្ស តស្មឹ អត្តភាវេ វិបាកំ អទាសិ។ សោ អជានន្តោ “ឥត រស្ស កល្យាណកម្មស្ស ពលេន កុម្ភទាសិយា កុច្ឆិម្ហិ និព្ពត្តោស្មី’’តិ សញ្ញាយ ឯវមាហ។ **យតោ ជាតោ សុទុគ្គតោ**តិ សោហំ ជាតកាលតោ បដ្ឋាយ អតិទុគ្គតោតិ ទីបេតិ។

សមចរិយមធិដ្ឋិតោតិ សមចរិយាយមេវ បតិដ្ឋិតោម្ហិ។ **នូនេត**ន្តិ ឯកំសេន ឯតំ។ **មញ្ញិទំ សីល**ន្តិ ទេវ, ឥទំ សីលំ នាម និរត្ថកំ មញ្ញេ។ **អលាតោ**តិ យថា អយំ អលាតសេនាបតិ “មយា បុរិមភវេ ពហុំ បាណាតិបាតកម្មំ កត្វា សេនាបតិដ្ឋានំ លទ្ធ’’ន្តិ ភាសតិ, តេន ការណេនាហំ និរត្ថកំ សីលន្តិ មញ្ញាមិ។ **កលិមេវា**តិ យថា អសិប្បោ អសិក្ខិតោ អក្ខធុត្តោ បរាជយគ្គាហំ គណ្ហាតិ, តថា នូន គណ្ហាមិ, បុរិមភវេ អត្តនោ សាបតេយ្យំ នាសេត្វា ឥទានិ ទុក្ខំ អនុភវាមិ។ **កស្សបភាសិត**ន្តិ កស្សបគោត្តស្ស អចេលកស្ស ភាសិតំ សុត្វាតិ វទតិ។

១២១៤ “ពីជកស្ស វចោ សុត្វា, រាជា អង្គតិ មព្រវិ;
‘នត្ថិ ទ្វារំ សុគតិយា, និយតឹ កង្ខ ពីជក។

១២១៥ ‘សុខំ វា យទិ វា ទុក្ខំ, និយតិយា កិរ លព្ភតិ;
សំសារសុទ្ធិ សព្ពេសំ, មា តុរិត្ថោ អនាគតេ។

១២១៦ ‘អហម្បិ បុព្ពេ កល្យាណោ, ព្រាហ្មណិព្ភេសុ ព្យាវដោ;
វោហារមនុសាសន្តោ, រតិហីនោ តទន្តរា’’’តិ។

តត្ថ **អង្គតិ មព្រវី**តិ បឋមមេវ ឥតរេសំ ទ្វិន្នំ, បច្ឆា ពីជកស្សាតិ តិណ្ណំ វចនំ សុត្វា ទឡ្ហំ មិច្ឆាទិដ្ឋឹ គហេត្វា ឯតំ “នត្ថិ ទ្វារ’’ន្តិអាទិវចនមព្រវិ។ **និយតឹ កង្ខា**តិ សម្ម ពីជក, និយតិមេវ ឱលោកេហិ។ ចុល្លាសីតិមហាកប្បប្បមាណោ កាលោយេវ ហិ សត្តេ សោធេតិ, ត្វំ អតិតុរិតោតិ អធិប្បាយេនេវមាហ។ **អនាគតេ**តិ តស្មឹ កាលេ អសម្បត្តេ អន្តរាវ ទេវលោកំ គច្ឆាមីតិ មា តុរិត្ថោ។ **ព្យាវដោ**តិ ព្រាហ្មណេសុ ច គហបតិកេសុ ច តេសំយេវ កាយវេយ្យាវច្ចទានាទិកម្មករណេន ព្យាវដោ អហោសឹ។ **វោហារ**ន្តិ វិនិច្ឆយដ្ឋានេ និសីទិត្វា រាជកិច្ចំ វោហារំ អនុសាសន្តោវ។ **រតិហីនោ តទន្តរា**តិ ឯត្តកំ កាលំ កាមគុណរតិយា បរិហីនោតិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា “ភន្តេ កស្សប, មយំ ឯត្តកំ កាលំ បមជ្ជិម្ហា, ឥទានិ បន អម្ហេហិ អាចរិយោ លទ្ធោ, ឥតោ បដ្ឋាយ កាមរតិមេវ អនុភវិស្សាម, តុម្ហាកំ សន្តិកេ ឥតោ ឧត្តរិ ធម្មស្សវនម្បិ នោ បបញ្ចោ ភវិស្សតិ, តិដ្ឋថ តុម្ហេ, មយំ គមិស្សាមា’’តិ អាបុច្ឆន្តោ អាហ –

១២១៧ “ឯនបិ ភន្តេ ទក្ខេមុ, សង្គតិ ចេ ភវិស្សតី’’តិ។

តត្ថ **សង្គតិ ចេ**តិ ឯកស្មិំ ឋានេ ចេ នោ សមាគមោ ភវិស្សតិ,នោ ចេ, អសតិ បុញ្ញផលេ កឹ តយា ទិដ្ឋេនាតិ។

“ឥទំ វត្វាន វេទេហោ, បច្ចគា សនិវេសន”ន្តិ;

តត្ថ **សនិវេសន**ន្តិ ភិក្ខវេ, ឥទំ វចនំ វេទេហរាជា វត្វា រថំ អភិរុយ្ហ អត្តនោ និវេសនំ ចន្ទកបាសាទតលមេវ បដិគតោ។

រាជា បឋមំ គុណសន្តិកំ គន្ត្វា តំ វន្ទិត្វា បញ្ហំ បុច្ឆិ។ អាគច្ឆន្តោ បន អវន្ទិត្វាវ អាគតោ។ គុណោ អត្តនោ អគុណតាយ វន្ទនម្បិ នាលត្ថ, បិណ្ឌាទិកំ សក្ការំ កិមេវ លច្ឆតិ។ រាជាបិ តំ រត្តិំ វីតិនាមេត្វា បុនទិវសេ អមច្ចេ សន្និបាតេត្វា “កាមគុណេ មេ ឧបដ្ឋាបេថ, អហំ ឥតោ បដ្ឋាយ កាមគុណសុខមេវ អនុភវិស្សាមិ, ន មេ អញ្ញានិ កិច្ចានិ អារោចេតព្ពានិ, វិនិច្ឆយកិច្ចំ អសុកោ ច អសុកោ ច ករោតូ”តិ វត្វា កាមរតិមត្តោ អហោសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១២១៨. “តតោ រត្យា វិវសានេ, ឧបដ្ឋានម្ហិ អង្គតិ;
អមច្ចេ សន្និបាតេត្វា, ឥទំ វចនមព្រវិ។

១២១៩. ‘ចន្ទកេ មេ វិមានស្មិំ, សទា កាមេ វិធេន្តុ មេ;
មា ឧបគច្ឆុំ អត្ថេសុ, គុយ្ហប្បកាសិយេសុ ច។

១២២០. ‘វិជយោ ច សុនាមោ ច, សេនាបតិ អលាតកោ;
ឯតេ អត្ថេ និសីទន្តុ, វោហារកុសលា តយោ’។

១២២១. “ឥទំ វត្វាន វេទេហោ, កាមេវ ពហុមញ្ញថ;
ន ចាបិ ព្រាហ្មណិព្ភេសុ, អត្ថេ កិស្មិញ្ចិ ព្យាវដោ”តិ។

តត្ថ **ឧបដ្ឋានម្ហី**តិ អត្តនោ ឧបដ្ឋានដ្ឋានេ។ **ចន្ទកេ មេ**តិ មម សន្តកេ ចន្ទកបាសាទេ។ **វិធេន្តុ មេ**តិ និច្ចំ មយ្ហំ កាមេ សំវិទហន្តុ ឧបដ្ឋបេន្តុ។ **គុយ្ហប្បកាសិយេសូ**តិ គុយ្ហេសុបិ បកាសិយេសុបិ អត្ថេសុ ឧប្បន្នេសុ មំ កេចិ មា ឧបគច្ឆុំ។ **អត្ថេ**តិ អត្ថករណេ វិនិច្ឆយដ្ឋានេ។ **និសីទន្តូ**តិ មយា កត្តព្ពកិច្ចស្ស ករណត្ថំ សេសអមច្ចេហិ សទ្ធិំ និសីទន្តូតិ។

១២២២. “តតោ ទ្វេសត្តរត្តស្ស, វេទេហស្សត្រជា បិយា;
រាជធីតា រុចា នាម, ធាតិមាតរមព្រវិ។

១២២៣. “អលង្ករោថ មំ ខិប្បំ, សខិយោ ចាលង្ករោន្តុ មេ;
សុវេ បន្នរសោ ទិព្យោ, គច្ឆំ ឥស្សរសន្តិកេ។

១២២៤. “ហរន្តុ មាល្យំ អភិហរិំសុ, ចន្ទនញ្ច មហារហំ;
មណិសង្ខមុត្តារតនំ, នានារត្តេ ច អម្ពរេ។

១២២៥. “ភទ្រញ្ច សោណ្ណមយេ បីឋេ, និសិន្នំ ពហុកិត្តិយោ;
បរិកិរិយ អសោភិំសុ, រុចំ រុចិរវណ្ណិនិ”ន្តិ។

តត្ថ **តតោ**តិ តតោ រញ្ញោ កាមបង្កេ លគ្គិតទិវសតោ បដ្ឋាយ។ **ទ្វេសត្តរត្តស្សា**តិ ចុទ្ទសមេ ទិវសេ។ **ធាតិមាតរមព្រវី**តិ បិតុ សន្តិកំ គន្តុកាមា ហុត្វា ធាតិមាតរមាហ។ សា កិរ ចាតុទ្ទសេ ចាតុទ្ទសេ បញ្ចសតកុមារិកាហិ បរិវុតា ធាតិគណំ អាទាយ មហន្តេន សិរិវិលាសេន អត្តនោ សត្តភូមិកា រតិវឌ្ឍនបាសាទា ឱរុយ្ហ បិតុ ទស្សនត្ថំ ចន្ទកបាសាទំ គច្ឆតិ។ អថ នំ បិតា ទិស្វា តុដ្ឋមានសោ ហុត្វា មហាសក្ការំ ការេត្វា ឧយ្យោជេន្តោ “អម្ម, ទានំ ទេហី”តិ សហស្សំ ទត្វា ឧយ្យោជេតិ។ សា អត្តនោ និវេសនំ អាគន្ត្វា បុនទិវសេ ឧបោសថិកា ហុត្វា កបណទ្ធិកវណិព្ពកយាចកានំ មហាទានំ ទេតិ។ រញ្ញោ កិរស្សា ឯកោ ជនបទោបិ ទិន្នោ។ តតោ អាយេន សព្ពកិច្ចានិ ករោតិ។ តទា បន “រញ្ញា កិរ គុណំ អាជីវកំ និស្សាយ មិច្ឆាទស្សនំ គហិត”ន្តិ សកលនគរេ ឯកកោលាហលំ អហោសិ។ តំ បវត្តិំ រុចាយ ធាតិយោ សុត្វា រាជធីតាយ អារោចយិំសុ “អយ្យេ, បិតរា កិរ តេ អាជីវកស្ស កថំ សុត្វា មិច្ឆាទស្សនំ គហិតំ, សោ កិរ ចតូសុ នគរទ្វារេសុ ទានសាលាយោ វិទ្ធំសាបេត្វា បរបរិគ្គហិតា ឥត្ថិយោ ច កុមារិកាយោ ច បសយ្ហការេន គណ្ហិតុំ អាណាបេតិ, រជ្ជំ ន វិចារេតិ,

កាមមត្តោយេវ កិរ ជាតោ’’តិ។ សា តំ កថំ សុត្វា អនត្តមនា ហុត្វា ‘‘កថញ្ហិ នាម មេ តាតោ អបគតសុក្កធម្មំ និល្លជ្ជំ នគ្គភោគ្គំ ឧបសង្កមិត្វា បញ្ហំ បុច្ឆិស្សតិ, ននុ ធម្មិកសមណព្រាហ្មណេ កម្មវាទិនោ ឧបសង្កមិត្វា បុច្ឆិតព្ពោ សិយា, ឋបេត្វា ខោ បន មំ អញ្ញោ មយ្ហំ បិតរំ មិច្ឆាទស្សនា អបនេត្វា សម្មាទស្សនេ បតិដ្ឋាបេតុំ សមត្ថោ នាម នត្ថិ។ អហញ្ហិ អតីតា សត្ត, អនាគតា សត្តាតិ ចុទ្ទស ជាតិយោ អនុស្សរាមិ, តស្មា បុព្ពេ មយា កតំ បាបកម្មំ កថេត្វា បាបកម្មស្ស ផលំ ទស្សេន្តី មម បិតរំ មិច្ឆាទស្សនា មោចេស្សាមិ។ សចេ បន អជ្ជេវ គមិស្សាមិ, អថ មំ បិតា ‘អម្ម, ត្វំ បុព្ពេ អឌ្ឍមាសេ អាគច្ឆសិ, អជ្ជ កស្មា ឯវំ លហុ អាគតាសី’តិ វក្ខតិ។ តត្រ សចេ អហំ ‘តុម្ហេហិ កិរ មិច្ឆាទស្សនំ គហិត’ន្តិ សុត្វា ‘អាគតម្ហី’តិ វក្ខាមិ, ន មេ វចនំ គរុំ កត្វា គណ្ហិស្សតិ, តស្មា អជ្ជ អគន្ត្វា ឥតោ ចុទ្ទសមេ ទិវសេ កាឡបក្ខេយេវ កិញ្ចិ អជានន្តី វិយ បុព្ពេ គមនាការេនេវ គន្ត្វា អាគមនកាលេ ទានវត្តត្ថាយ សហស្សំ យាចិស្សាមិ, តទា មេ បិតា ទិដ្ឋិយា គហិតភាវំ កថេស្សតិ។ អថ នំ អហំ អត្តនោ ពលេន មិច្ឆាទិដ្ឋិំ ឆឌ្ឌាបេស្សាមី’’តិ ចិន្តេសិ។ តស្មា ចុទ្ទសមេ ទិវសេ បិតុ សន្តិកំ គន្តុកាមា ហុត្វា ឯវមាហ។

តត្ថ **សខិយោ ចា**តិ សហាយិកាយោបិ មេ បញ្ចសតា កុមារិកាយោ ឯកាយេកំ អសទិសំ កត្វា នានាលង្ការេហិ នានាវណ្ណេហិ បុប្ផគន្ធវិលេបនេហិ អលង្ករោន្តូតិ។ **ទិព្យោ**តិ ទិព្ពសទិសោ, ទេវតាសន្និបាតបដិមណ្ឌិតោតិបិ ទិព្ពោ។ **គច្ឆ**ន្តិ មម ទានវត្តំ អាហរាបេតុំ វិទេហិស្សរស្ស បិតុ សន្តិកំ គមិស្សាមីតិ។ **អភិហរីសូ**តិ សោឡសហិ គន្ធោទកឃដេហិ ន្ហាបេត្វា មណ្ឌនត្ថាយ អភិហរីសុ។ **បរិកិរិយា**តិ បរិវារេត្វា។ **អសោភីសូ**តិ សុជំ បរិវារេត្វា ឋិតា ទេវកញ្ញា វិយ តំ ទិវសំ អតិវិយ អសោភីសូតិ។

១២២៦. ‘‘តា ច សខិមជ្ឈគតា, សព្ពាភរណភូសិតា;
សតេរតា អព្ភមិវ, ចន្ទកំ បាវិសី រុចា។

១២២៧. ‘‘ឧបសង្កមិត្វា វេទេហំ, វន្ទិត្វា វិនយេ រតំ;
សុវណ្ណខចិតេ បីឋេ, ឯកមន្តំ ឧបាវិសី’’តិ។

តត្ថ **ឧបាវិសី**តិ បិតុ វសនដ្ឋានំ ចន្ទកបាសាទំ បាវិសិ។ **សុវណ្ណខចិតេ**តិ សត្តរតនខចិតេ សុវណ្ណមយេ បីឋេ។

១២២៨. ‘‘តញ្ច ទិស្វាន វេទេហោ, អច្ឆរានំវ សង្គមំ;
រុចំ សខិមជ្ឈគតំ, ឥទំ វចនមព្រវិ។

១២២៩. ‘‘‘កច្ចិ រមសិ បាសាទេ, អន្តោបោក្ខរណឹ បតិ;
កច្ចិ ពហុវិធំ ខជ្ជំ, សទា អភិហរន្តិ តេ។

១២៣០. ‘កច្ចិ ពហុវិធំ មាល្យំ, ឱចិនិត្វា កុមារិយោ;
ឃរកេ ករោថ បច្ចេកំ, ខិឌ្ឌារតិរតា មុហុំ។

១២៣១. ‘កេន វា វិកលំ តុយ្ហំ, កឹ ខិប្បំ អាហរន្តិ តេ;
មនោ ករស្សុ កុឌ្ឌមុខី, អបិ ចន្ទសមម្ហិបី’’’តិ។

តត្ថ **សង្គម**ន្តិ អច្ឆរានំ សង្គមំ វិយ សមាគមំ ទិស្វា។ **បាសាទេ**តិ អម្ម មយា តុយ្ហំ វេជយន្តសទិសោ រតិវឌ្ឍនបាសាទោ ការិតោ, កច្ចិ តត្ថ រមសិ។ **អន្តោបោក្ខរណឹ បតី**តិ អន្តោវត្ថុស្មិញ្ញេវ តេ មយា នន្ទាបោក្ខរណីបដិភាគាបោក្ខរណី ការិតា, កច្ចិ តំ បោក្ខរណឹ បដិច្ច ឧទកកីឡំ កីឡន្តី រមសិ។ **មាល្យ**ន្តិ អម្ម, អហំ តុយ្ហំ ទេវសិកំ បញ្ចវីសតិ បុប្ផសមុគ្គេ បហិណាមិ, កច្ចិ តុម្ហេ សព្ពាបិ កុមារិកាយោ តំ មាល្យំ ឱចិនិត្វា គន្ថិត្វា អភិណ្ហំ ខិឌ្ឌារតិរតា ហុត្វា បច្ចេកំ ឃរកេ ករោថ, ‘‘ឥទំ សុន្ទរំ, ឥទំ សុន្ទរតរ’’ន្តិ បាដិយេក្កំ សារម្ភេន វាយបុប្ផឃរកានិ បុប្ផគព្ភេ ច បុប្ផាសនបុប្ផសយនានិ ច កច្ចិ ករោថាតិ បុច្ឆតិ។

វិកលន្តិ វេកល្លំ។ **មនោ ករស្សុ**តិ ចិត្តំ ឧប្បាទេហិ។ **កុឌ្ឌមុខី**តិ សាសបកក្កេហិ បសាទិតមុខតាយ តំ ឯវមាហ។ ឥត្ថិយោ ហិ មុខវណ្ណំ បសាទេន្តិយោ ទុដ្ឋលោហិតមុខទូសិតបីឡកាហរណត្ថំ បឋមំ សាសបកក្កេន មុខំ វិលិម្បន្តិ, តតោ លោហិតស្ស សមករណត្ថំ មត្តិកាកក្កេន, តតោ ឆវិបសាទនត្ថំ តិលកក្កេន។ **ចន្ទសមម្ហិបី**តិ ចន្ទតោ ទុល្លភតរោ នាម នត្ថិ, តាទិសេបិ រុចឹ កត្វា មមាចិក្ខ, សម្បាទេស្សាមិ តេតិ។

១២៣២. ‘‘វេទេហស្ស វចោ សុត្វា, រុចា បិតរ មព្រវិ;
‘សព្ពមេតំ មហារាជ, លព្ភតិស្សរសន្តិកេ។

១២៣៣ បុរេ បន្នរសោ ទិព្យោ, សហស្សំ អាហរន្តុ មេ;
យថាទិន្នញ្ច ទស្សាមិ, ទានំ សព្ពវណីស្វហ’’’ន្តិ។

តត្ថ **សព្ពវណីស្វហ**ន្តិ សព្ពវណិព្ពកេសុ អហំ ទស្សាមិ។

១២៣៤ ‘‘ធីតាយ វចនំ សុត្វា, រាជា អង្គតិ មព្រវិ;
‘ពហុំ វិនាសិតំ វិត្តំ, និរត្ថំ អផលំ តយា។

១២៣៥ ‘ឧបាសថេ វសំ និច្ចំ, អន្នបានំ ន ភុញ្ជសិ;
និយតេតំ អភុត្តព្ពំ, នត្ថិ បុញ្ញំ អភុញ្ជតោ’’’តិ។

តត្ថ **អង្គតិ មព្រវី**តិ ភិក្ខវេ, សោ អង្គតិរាជា បុព្ពេ អយាចិតោបិ ‘‘អម្ម, ទានំ ទេហី’’តិ សហស្សំ ទត្វា តំ ទិវសំ យាចិតោបិ មិច្ឆាទស្សនស្ស គហិតត្តា អទត្វា ឥទំ ‘‘ពហុំ វិនាសិត’’ន្តិអាទិវចនំ អព្រវិ។ **និយតេតំ អភុត្តព្ព**ន្តិ ឯតំ និយតិវសេន តយា អភុញ្ជិតព្ពំ ភវិស្សតិ, ភុញ្ជន្តានម្បិ អភុញ្ជន្តានម្បិ បុញ្ញំ នត្ថិ។ សព្ពេ ហិ ចុល្លាសីតិមហាកប្បេ អតិក្កមិត្វាវ សុជ្ឈន្តិ។

១២៣៦ ‘‘ពីជកោបិ ហិ សុត្វាន, តទា កស្សបភាសិតំ;
‘បស្សសន្តោ មុហុំ ឧណ្ហំ, រុទំ អស្សូនិ វត្តយិ។

១២៣៧ ‘យាវ រុចេ ជីវមានា, មា ភត្តមបនាមយិ;
នត្ថិ ភទ្ទេ បរោ លោកោ, កឹ និរត្ថំ វិហញ្ញសី’’’តិ។

តត្ថ **ពីជកោបី**តិ ពីជកោបិ បុព្ពេ កល្យាណកម្មំ កត្វា តស្ស និស្សន្ទេន ទាសិកុច្ឆិយំ និព្ពត្តោតិ ពីជកវត្ថុម្បិស្សា ឧទាហរណត្ថំ អាហរិ។ **នត្ថិ ភទ្ទេ**តិ ភទ្ទេ, គុណាចរិយោ ឯវមាហ ‘‘នត្ថិ អយំ លោកោ, នត្ថិ បរោ លោកោ, នត្ថិ មាតា, នត្ថិ បិតា, នត្ថិ សត្តា ឱបបាតិកា, នត្ថិ លោកេ សមណព្រាហ្មណា សម្មគ្គតា សម្មាបដិបន្នា’’តិ។ បរលោកេ ហិ សតិ ឥធលោកោបិ នាម ភវេយ្យ, សោយេវ ច នត្ថិ។ មាតាបិតូសុ សន្តេសុ បុត្តធីតរោ នាម ភវេយ្យុំ, តេយេវ ច នត្ថិ។ ធម្មេ សតិ ធម្មិកសមណព្រាហ្មណា ភវេយ្យុំ, តេយេវ ច នត្ថិ។ កឹ ទានំ ទេន្តី សីលំ រក្ខន្តី និរត្ថំ វិហញ្ញសីតិ។

១២៣៨ ‘‘វេទេហស្ស វចោ សុត្វា, រុចា រុចិរវណ្ណិនី;
ជានំ បុព្ពាបរំ ធម្មំ, បិតរំ ឯតទព្រវិ។

១២៣៩ ‘សុតមេវ បុរេ អាសិ, សក្ខិ ទិដ្ឋមិទំ មយា;
ពាលូបសេវី យោ ហោតិ, ពាលោវ សមបជ្ជថ។

១២៤០ ‘មូឡ្ហោ ហិ មូឡ្ហមាគម្ម, ភិយ្យោ មោហំ និគច្ឆតិ;
បតិរូបំ អលាតេន, ពីជកេន ច មុយ្ហិតុ’’’ន្តិ។

តត្ថ **បុព្ពាបរំ ធម្ម**ន្តិ ភិក្ខវេ, បិតុ វចនំ សុត្វា រុចា រាជធីតា អតីតេ សត្តជាតិវសេន បុព្ពធម្មំ, អនាគតេ សត្តជាតិវសេន អនាគតធម្មញ្ច ជានន្តី បិតរំ មិច្ឆាទិដ្ឋិតោ មោចេតុកាមា ឯតំ ‘‘សុតមេវា’’តិអាទិមាហ។ តត្ថ **សមបជ្ជថា**តិ យោ បុគ្គលោ ពាលូបសេវី ហោតិ, សោ ពាលោវ សមបជ្ជតីតិ ឯតំ មយា បុព្ពេ សុតមេវ, អជ្ជ បន បច្ចក្ខតោ ទិដ្ឋំ។ **មូឡ្ហោ**តិ មគ្គមូឡ្ហំ អាគម្ម មគ្គមូឡ្ហោ វិយ ទិដ្ឋិមូឡ្ហំ អាគម្ម ទិដ្ឋិមូឡ្ហោបិ ឧត្តរិ មោហំ និគច្ឆតិ, មូឡ្ហតរោ ហោតិ។ **អលាតេនា**តិ ទេវ, តុម្ហេហិ ជាតិគោត្តកុលបទេសឥស្សរិយបុញ្ញបញ្ញាហីនេន អលាតសេនាបតិនា អចូឡន្តហីនេន ទុប្បញ្ញេន ពីជកទាសេន ច តាមទារកសទិសំ អហិរិកំ ពាលំ គុណំ អាជីវកំ អាគម្ម មុយ្ហិតុំ បតិរូបំ អនុច្ឆវិកំ។ កឹ តេ ន មុយ្ហិស្សន្តីតិ?

ឯវំ តេ ឧភោបិ គរហិត្វា ទិដ្ឋិតោ មោចេតុកាមតាយ បិតរំ វណ្ណេន្តី អាហ –

១២៤១ ‘‘ត្វញ្ច ទេវាសិ សប្បញ្ញោ, ធីរោ អត្ថស្ស កោវិទោ;
កថំ ពាលេភិ សទិសំ, ហីនទិដ្ឋឹ ឧបាគមិ។

១២៤២ ‘‘សចេបិ សំសារបថេន សុជ្ឈតិ, និរត្ថិយា បព្ពជ្ជា គុណស្ស;
កីដោវ អគ្គឹ ជលិតំ អបាបតំ, ឧបបជ្ជតិ មោហមូឡ្ហោ នគ្គភាវំ។

១២៤៣. “សំសារសុទ្ធីតិ បុរេ និវិដ្ឋា, កម្មំ វិទូសេន្តិ ពហូ អជានំ;
បុព្ពេ កលី ទុគ្គហិតោវនទ្ធា, ទុម្មោចយា ពលិសា អម្ពុជោវា”តិ។

តត្ថ **សប្បញ្ញោ**តិ យសវយបុញ្ញតិត្ថាវាសយោនិសោមនសិការសាកច្ឆាវសេន លទ្ធាយ បញ្ញាយ សប្បញ្ញោ, តេនេវ ការណេន **ធីរោ**, ធីរតាយ អត្តានត្ថស្ស ការណាការណស្ស **កោវិទោ។ ពាលេភិ សទិស**ន្តិ យថា តេ ពាលា ឧបគតា, តថា កថំ ត្វំ ហីនទិដ្ឋឹ ឧបគតោ។ **អបាបត**ន្តិ អបិ អាបតំ, បតន្តោតិ អត្ថោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – តាត, សំសារេន សុទ្ធីតិ លទ្ធិយា សតិ យថា បជង្គកីដោ រត្តិភាគេ ជលិតំ អគ្គឹ ទិស្វា តប្បច្ចយំ ទុក្ខំ អជានិត្វា មោហេន តត្ថ បតន្តោ មហាទុក្ខំ អាបជ្ជតិ, តថា តុណោបិ បញ្ច កាមគុណេ បហាយ មោហមូឡ្ហោ និរស្សាទំ នគ្គភាវំ ឧបបជ្ជតិ។

បុរេ និវិដ្ឋាតិ តាត, សំសារេន សុទ្ធីតិ កស្សចិ វចនំ អសុត្វា បឋមមេវ និវិដ្ឋោ នត្ថិ, សុកតទុក្កដានំ កម្មានំ ផលន្តិ គហិតត្តា ពហូ ជនា អជានន្តា កម្មំ វិទូសេន្តា កម្មផលម្បិ វិទូសេន្តិយេវ, ឯវំ តេសំ បុព្ពេ គហិតោ កលិ បរាជយគាហោ ទុគ្គហិតោវ ហោតីតិ អត្ថោ។ **ទុម្មោចយា ពលិសា អម្ពុជោវា**តិ តេ បន ឯវំ អជានន្តា មិច្ឆាទស្សនេន អនត្ថំ គហេត្វា ឋិតា ពាលា យថា នាម ពលិសំ គិលិត្វា ឋិតោ មច្ឆោ ពលិសា ទុម្មោចយោ ហោតិ, ឯវំ តម្ហា អនត្ថា ទុម្មោចយា ហោន្តិ។

ឧត្តរិបិ ឧទាហរណំ អាហរន្តោ អាហ –

១២៤៤. “ឧបមំ តេ ករិស្សាមិ, មហារាជ តវត្ថិយា;
ឧបមាយ មិធេកច្ចេ, អត្ថំ ជានន្តិ បណ្ឌិតា។

១២៤៥. “វាណិជានំ យថា នាវា, អប្បមាណភរា គរុ;
អតិភារំ សមាទាយ, អណ្ណវេ អវសីទតិ។

១២៤៦. “ឯវមេវ នរោ បាបំ, ថោកំ ថោកម្បិ អាចិនំ;
អតិភារំ សមាទាយ, និរយេ អវសីទតិ។

១២៤៧. “ន តាវ ភារោ បរិបូរោ, អលាតស្ស មហីបតិ;
អាចិនាតិ ច តំ បាបំ, យេន គច្ឆតិ ទុគ្គតឹ។

១២៤៨. “បុព្ពេវស្ស កតំ បុញ្ញំ, អលាតស្ស មហីបតិ;
តស្សេវ ទេវ និស្សន្ទោ, យញ្ចេសោ លភតេ សុខំ។

១២៤៩. “ខីយតេ ចស្ស តំ បុញ្ញំ, តថា ហិ អគុណេ រតោ;
ឧជុមគ្គំ អវហាយ, កុម្មគ្គមនុធាវតិ។

១២៥០. “តុលា យថា បគ្គហិតា, ឱហិតេ តុលមណ្ឌលេ;
ឧន្នមេតិ តុលាសីសំ, ភារេ ឱរោបិតេ សតិ។

១២៥១. “ឯវមេវ នរោ បុញ្ញំ, ថោកំ ថោកម្បិ អាចិនំ;
សគ្គាតិមានោ ទាសោវ, ពីជកោ សាតវេ រតោ”តិ។

តត្ថ **និរយេ**តិ អដ្ឋវិធេ មហានិរយេ, សោឡសវិធេ ឧស្សទនិរយេ, លោកន្តរនិរយេ ច។ **ភារោ**តិ តាត, ន តាវ អលាតស្ស អកុសលភារោ បូរតិ។ **តស្សេវា**តិ តស្ស បុព្ពេ កតស្ស បុញ្ញស្សេវ និស្សន្ទោ, យំ សោ អលាតសេនាបតិ អជ្ជ សុខំ លភតិ។ ន ហិ តាត, ឯតំ គោឃាតកកម្មស្ស ផលំ។ បាបកម្មស្ស ហិ នាម វិបាកោ ឥដ្ឋោ កន្តោ ភវិស្សតីតិ អដ្ឋានមេតំ។ **អគុណេ រតោ**តិ តថាហេស ឥទានិ អកុសលកម្មេ រតោ។ **ឧជុមគ្គ**ន្តិ ទសកុសលកម្មបថមគ្គំ។ **កុម្មគ្គ**ន្តិ និរយគាមិអកុសលមគ្គំ។

ឱហិតេ តុលមណ្ឌលេតិ ភណ្ឌបដិច្ឆនត្ថាយ តុលមណ្ឌលេ លគ្គេត្វា ឋបិតេ។ **ឧន្នមេតី**តិ ឧទ្ធំ ឧក្ខិបតិ។ **អាចិន**ន្តិ ថោកំ ថោកម្បិ បុញ្ញំ អាចិនន្តោ បាបភារំ ឱតារេត្វា នរោ កល្យាណកម្មស្ស សីសំ ឧក្ខិបិត្វា ទេវលោកំ គច្ឆតិ។ **សគ្គាតិមានោ**តិ សគ្គេ អតិមានោ សគ្គសម្បាបកេ សាតផលេ កល្យាណកម្មេ អភិរតោ។ “សគ្គាធិមានោ”តិបិ បាឋោ, សគ្គំ អធិការំ កត្វា ឋិតចិត្តោតិ អត្ថោ។ **សាតវេ រតោ**តិ ឯស ពីជកទាសោ សាតវេ មធុរ

វិបាកេ កុសលធម្មេយេវ រតោ។ សោ ឥមស្ស បាបកម្មស្ស ខីណកាលេ, កល្យាណកម្មស្ស ផលេន ទេវលោកេ និព្ពត្តិស្សតិ។

យញ្ចេស ឥទានិ ទាសត្តំ ឧបគតោ, ន តំ កល្យាណកម្មស្ស ផលេន។ ទាសត្តសំវត្តនិកញ្ហិស្ស បុព្ពេ កតំ បាបំ ភវិស្សតីតិ និដ្ឋមេត្ថ គន្តព្ពន្តិ ឥមមត្ថំ បកាសេន្តោ អាហ –

១២៥២ "យមេជ្ជ ពីជកោ ទាសោ, ទុក្ខំ បស្សតិ អត្តនិ;
បុព្ពេវស្ស កតំ បាបំ, តមេសោ បដិសេវតិ។

១២៥៣ "ខីយតេ ចស្ស តំ បាបំ, តថា ហិ វិនយេ រតោ;
កស្សបញ្ច សមាបជ្ជ, មា ហេវុប្បថមាគមា"តិ។

តត្ថ **មា ហេវុប្បថមាគមា**តិ តាត, ត្វំ ឥមំ នគ្គំ កស្សបាជីវកំ ឧបគន្ត្វា មា ហេវ និរយគាមី ឧប្បថំ អគមា, មា បាបមកាសីតិ បិតរំ ឱវទតិ។

ឥទានិស្ស បាបូបសេវនាយ ទោសំ កល្យាណមិត្តូបសេវនាយ ច គុណំ ទស្សេន្តី អាហ –

១២៥៤ "យំ យញ្ហិ រាជ ភជតិ, សន្តំ វា យទិ វា អសំ;
សីលវន្តំ វិសីលំ វា, វសំ តស្សេវ គច្ឆតិ។

១២៥៥ "យាទិសំ កុរុតេ មិត្តំ, យាទិសំ ចូបសេវតិ;
សោបិ តាទិសកោ ហោតិ, សហវាសោ ហិ តាទិសោ។

១២៥៦ "សេវមានោ សេវមានំ, សម្ផុដ្ឋោ សម្ផុសំ បរំ;
សរោ ទិទ្ធោ កលាបំវ, អលិត្តមុបលិម្បតិ;
ឧបលេបភយា ធីរោ, នេវ បាបសខា សិយា។

១២៥៧ "បូតិមច្ឆំ កុសគ្គេន, យោ នរោ ឧបនយ្ហតិ;
កុសាបិ បូតិ វាយន្តិ, ឯវំ ពាលូបសេវនា។

១២៥៨ "តគរញ្ច បលាសេន, យោ នរោ ឧបនយ្ហតិ;
បត្តាបិ សុរភិ វាយន្តិ, ឯវំ ធីរូបសេវនា។

១២៥៩ "តស្មា បត្តបុដស្សេវ, ញត្វា សម្បាកមត្តនោ
អសន្តេ នោបសេវេយ្យ, សន្តេ សេវេយ្យ បណ្ឌិតោ;
អសន្តោ និរយំ នេន្តិ, សន្តោ បាបេន្តិ សុគ្គតិ"ន្តិ។

តត្ថ **សន្តំ វា**តិ សប្បុរិសំ វា។ **យទិ វា អស**ន្តិ អសប្បុរិសំ វា។ **សរោ ទិទ្ធោ កលាបំវា**តិ មហារាជ, យថា នាម ហលាហលវិសលិត្តោ សរោ សរកលាបេ ខិត្តោ សព្ពំ តំ វិសេន អលិត្តម្បិ សរកលាបំ លិម្បតិ, វិសទិទ្ធមេវ ករោតិ, ឯវមេវ បាបមិត្តោ បាបំ សេវមានោ អត្តានំ សេវមានំ បរំ, តេន សម្ផុដ្ឋោ តំ សម្ផុសំ អលិត្តំ បាបេន បុរិសំ អត្តនា ឯកជ្ឈាសយំ ករោន្តោ ឧបលិម្បតិ។ **បូតិ វាយន្តី**តិ តស្ស តេ កុសាបិ ទុគ្គន្ធា វាយន្តិ។ **តគរញ្ច**តិ តគរញ្ច អញ្ញញ្ច គន្ធសម្បន្នំ គន្ធជាតំ។ **ឯវ**ន្តិ ឯវរូបា ធីរូបសេវនា។ ធីរោ ហិ អត្តានំ សេវមានំ ធីរមេវ ករោតិ។

តស្មា បត្តបុដស្សេវាតិ យស្មា តគរាទិបលិវេឋមានានិ បណ្ណានិបិ សុគន្ធានិ ហោន្តិ, តស្មា បលាសបត្តបុដស្សេវ បណ្ឌិតូបសេវនេន អហម្បិ បណ្ឌិតោ ភវិស្សាមីតិ ឯវំ។ **ញត្វា សម្បាកមត្តនោ**តិ អត្តនោ បរិបាកំ បណ្ឌិតភាវំ បរិមាណំ ញត្វា អសន្តេ បហាយ បណ្ឌិតេ សន្តេ សេវេយ្យ។ "**និរយំ នេន្តី**"តិ ឯត្ថ ទេវទត្តាទីហិ និរយំ, "**បាបេន្តិ សុគ្គតិ**"ន្តិ ឯត្ថ សារិបុត្តត្ថេរាទីហិ សុគតឹ នីតានំ វសេន ឧទាហរណានិ អាហរិតព្ពានិ។

ឯវំ រាជធីតា ឆហិ គាថាហិ បិតុ ធម្មំ កថេត្វា ឥទានិ អតីតេ អត្តនា អនុភូតំ ទុក្ខំ ទស្សេន្តី អាហ –

១២៦០ "អហម្បិ ជាតិយោ សត្ត, សរេ សំសរិតត្តនោ;
អនាគតាបិ សត្តេវ, យា គមិស្សំ ឥតោ ចុតា។

១២៦១. យា មេ សា សត្តមី ជាតិ, អហុ បុព្ពេ ជនាធិប;
កម្មារបុត្តោ មគធេសុ, អហុំ រាជគហេ បុរេ។

១២៦២. “បាបំ សហាយមាគម្ម, ពហុំ បាបំ កតំ មយា;
បរទារស្ស ហេឋេន្តោ, ចរិម្ហា អមរា វិយ។

១២៦៣. “តំ កម្មំ និហិតំ អដ្ឋា, ភស្មច្ឆន្នោវ បាវកោ;
អថ អញ្ញេហិ កម្មេហិ, អជាយឹ វំសភូមិយំ។

១២៦៤. “កោសម្ពិយំ សេដ្ឋិកុលេ, ឥទ្ធេ ផីតេ មហទ្ធនេ;
ឯកបុត្តោ មហារាជ, និច្ចំ សក្កតបូជិតោ។

១២៦៥. “តត្ថ មិត្តំ អសេវិស្សំ, សហាយំ សាតវេ រតំ;
បណ្ឌិតំ សុតសម្បន្នំ, សោ មំ អត្ថេ និវេសយិ។

១២៦៦. “ចាតុទ្ទសឹ បញ្ចទសឹ, ពហុំ រត្តឹ ឧបាវសឹ;
តំ កម្មំ និហិតំ អដ្ឋា, និធីវ ឧទកន្តិកេ។

១២៦៧. “អថ បាបាន កម្មានំ, យមេតំ មគធេ កតំ;
ផលំ បរិយាគ មំ បច្ឆា, ភុត្វា ទុដ្ឋវិសំ យថា។

១២៦៨. “តតោ ចុតាហំ វេទេហ, រោរុវេ និរយេ ចិរំ;
សកម្មុនា អបច្ចិស្សំ, តំ សរំ ន សុខំ លភេ។

១២៦៩. “ពហុវស្សគណេ តត្ថ, ខេបយិត្វា ពហុំ ទុខំ;
ភិន្នាគតេ អហុំ រាជ, ឆគលោ ឧទ្ធតប្ផលោ”តិ។

តត្ថ **សត្តា**តិ មហារាជ, ឥធលោកបរលោកា នាម សុកតទុក្កដានញ្ច ផលំ នាម អត្ថិ។ ន ហិ សំសារេ សត្តោ សោធេតុំ សក្កោតិ, សកម្មុនា ឯវ សត្តា សុជ្ឈន្តិ។ អលាតសេនាបតិ ច ពីជកទាសោ ច ឯកមេវ ជាតឹ អនុស្សរន្តិ។ ន កេវលំ ឯតេវ ជាតឹ សរន្តិ, អហម្បិ អតីតេ សត្ត ជាតិយោ អត្តនោ សំសរិតំ សរាមិ, អនាគតេបិ ឥតោ គន្ត្វា សត្តេវ ជានាមិ។ **យា មេ សា**តិ យា សា មម អតីតេ សត្តមី ជាតិ អាសិ។ **កម្មារបុត្តោ**តិ តាយ ជាតិយា អហំ មគធេសុ រាជគហនគរេ សុវណ្ណការបុត្តោ អហោសឹ។

បរទារស្ស ហេឋេន្តោតិ បរទារំ ហេឋេន្តា បរេសំ រក្ខិតគោបិតេ វរភណ្ឌេ អបរជ្ឈន្តា។ **អដ្ឋា**តិ តំ តទា មយា កតំ បាបកម្មំ ឱកាសំ អលភិត្វា ឱកាសេ សតិ វិបាកទាយកំ ហុត្វា ភស្មបដិច្ឆន្នោ អគ្គិ វិយ និហិតំ អដ្ឋាសិ។ **វំសភូមិយ**ន្តិ វំសរដ្ឋេ។ **ឯកបុត្តោ**តិ អសីតិកោដិវិភវេ សេដ្ឋិកុលេ អហំ ឯកបុត្តកោវ អហោសឹ។ **សាតវេ រត**ន្តិ កល្យាណកម្មេ អភិរតំ។ **សោ ម**ន្តិ សោ សហាយកោ មំ អត្ថេ កុសលកម្មេ បតិដ្ឋាបេសិ។

តំ កម្មន្តិ តម្បិ មេ កតំ កល្យាណកម្មំ តទា ឱកាសំ អលភិត្វា ឱកាសេ សតិ វិបាកទាយកំ ហុត្វា ឧទកន្តិកេ និធិ វិយ និហិតំ អដ្ឋាសិ។ **យមេត**ន្តិ អថ មម សន្តកេសុ បាបកម្មេសុ យំ ឯតំ មយា មគធេសុ បរទារិកកម្មំ កតំ, តស្ស ផលំ បច្ឆា មំ បរិយាគំ ឧបគតន្តិ អត្ថោ។ យថា កឹ? **ភុត្វា ទុដ្ឋវិសំ យថា**, យថា សវិសំ ភោជនំ ភុញ្ជិត្វា ឋិតស្ស តំ ទុដ្ឋំ កក្ខឡំ ហលាហលំ វិសំ កុប្បតិ, តថា មំ បរិយាគតន្តិ អត្ថោ។ **តតោ**តិ តតោ កោសម្ពិយំ សេដ្ឋិកុលតោ។ **តំ សរ**ន្តិ តំ តស្មឹ និរយេ អនុភូតទុក្ខំ សរន្តី ចិត្តសុខំ នាម ន លភាមិ, ភយមេវ មេ ឧប្បជ្ជតិ។ **ភិន្នាគតេ**តិ ភិន្នាគតេ នាម រដ្ឋេ។ **ឧទ្ធតប្ផលោ**តិ ឧទ្ធតពីជោ។

សោ បន ឆគលកោ ពលសម្បន្នោ អហោសិ។ បិដ្ឋិយំ អភិរុយ្ហបិ នំ វាហយឹសុ, យានកេបិ យោជយឹសុ។ ឥមមត្ថំ បកាសេន្តី អាហ –

១២៧០. “សាតបុត្តា មយា វូឡ្ហា, បិដ្ឋិយា ច រថេន ច;
តស្ស កម្មស្ស និស្សន្ទោ, បរទារគមនស្ស មេ”តិ។

តត្ថ **សាតបុត្តា**តិ អមច្ចបុត្តា។ **តស្ស កម្មស្សា**តិ ទេវ, រោរុវេ មហានិរយេ បច្ចនញ្ច ឆគលកកាលេ ពីជុប្បាដនញ្ច បិដ្ឋិវាហនយានកយោជនានិ ច សព្ពោបេស តស្ស និស្សន្ទោ បរទារគមនស្ស មេតិ។

តតោ បន ចវិត្វា អរញ្ញេ កបិយោនិយំ បដិសន្ធឹ គណ្ហិំ។ អថ នំ ជាតទិវសេ យូថបតិនោ ទស្សេសុំ។ សោ “អានេថ មេ, បុត្ត”ន្តិ ទឡ្ហំ គហេត្វា តស្ស វិរវន្តស្ស ទន្តេហិ ផលានិ ឧប្បាដេសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តី អាហ –

១២៧១ “ឥតោ ចុតាហំ វេទេហ, កបិ អាសឹ ព្រហាវនេ;
និលុញ្ចិតផលោយេវ, យូថបេន បគព្ភិនា;
តស្ស កម្មស្ស និស្សន្ទោ, បរទារគមនស្ស មេ”តិ។

តត្ថ **និលុញ្ចិតផលោយេវា**តិ តត្របាហំ បគព្ភេន យូថបតិនា លុញ្ចិត្វា ឧប្បាដិតផលោយេវ អហោសិន្តិ អត្ថោ។

អថ អបរាបិ ជាតិយោ ទស្សេន្តី អាហ –

១២៧២ “ឥតោ ចុតាហំ វេទេហ, ទស្សនេសុ បសូ អហុំ;
និលុញ្ចិតោ ជវោ ភទ្រោ, យោគ្គំ វូឡ្ហំ ចិរំ មយា;
តស្ស កម្មស្ស និស្សន្ទោ, បរទារគមនស្ស មេ។

១២៧៣ “ឥតោ ចុតាហំ វេទេហ, វជ្ជីសុ កុលមាគមា;
នេវិត្ថី ន បុមា អាសឹ, មនុស្សត្តេ សុទុល្លភេ;
តស្ស កម្មស្ស និស្សន្ទោ, បរទារគមនស្ស មេ។

១២៧៤ “ឥតោ ចុតាហំ វេទេហ, អជាយឹ នន្ទនេ វនេ;
ភវនេ តាវតឹសាហំ, អច្ឆរា កាមវណ្ណិនី។

១២៧៥ “វិចិត្រវត្ថាភរណា, អាមុត្តមណិកុណ្ឌលា;
កុសលា នច្ចគីតស្ស, សក្កស្ស បរិចារិកា។

១២៧៦ “តត្ថ បិតាហំ វេទេហ, សរាមិ ជាតិយោ ឥមា;
អនាគតាបិ សត្តេវ, យា គមិស្សំ ឥតោ ចុតា។

១២៧៧ “បរិយាគតំ តំ កុសលំ, យំ មេ កោសម្ពិយំ កតំ;
ទេវេ ចេវ មនុស្សេ ច, សន្ធាវិស្សំ ឥតោ ចុតា។

១២៧៨ “សត្ត ជច្ចោ មហារាជ, និច្ចំ សក្កតបូជិតា;
ថីភាវាបិ ន មុច្ចិស្សំ, ឆដ្ឋា និគតិយោ ឥមា។

១២៧៩ “សត្តមី ច គតិ ទេវ, ទេវបុត្តោ មហិទ្ធិកោ;
បុមា ទេវោ ភវិស្សាមិ, ទេវកាយស្មិមុត្តមោ។

១២៨០ “អជ្ជាបិ សន្តានមយំ, មាលំ គន្ថេន្តិ នន្ទនេ;
ទេវបុត្តោ ជវោ នាម, យោ មេ មាលំ បដិច្ឆតិ។

១២៨១ “មុហុត្តោ វិយ សោ ទិព្យោ, ឥធ វស្សានិ សោឡស;
រត្តិន្ទិវោ ច សោ ទិព្យោ, មានុសឹ សរទោសតំ។

១២៨២ “ឥតិ កម្មានិ អន្វេន្តិ, អសង្ខេយ្យាបិ ជាតិយោ;
កល្យាណំ យទិ វា បាបំ, ន ហិ កម្មំ វិនស្សតី”តិ។

តត្ថ **ទស្សនេសូ**តិ ទស្សនរដ្ឋេសុ។ **បសូ**តិ គោណោ អហោសឹ។ **និលុញ្ចិតោ**តិ វច្ឆកាលេយេវ មំ ឯវំ មនាបោ ភវិស្សតីតិ និព្ពីជកមកំសុ។ សោហំ និលុញ្ចិតោ ឧទ្ធតពីជោ ជវោ ភទ្រោ អហោសឹ។ **វជ្ជីសុ កុលមាគមា**តិ គោយោនិតោ ចវិត្វា វជ្ជិរដ្ឋេ ឯកស្មឹ មហាភោគកុលេ និព្ពត្តិន្តិ ទស្សេតិ។ **នេវិត្ថី ន បុមា**តិ នបុំសកត្តំ សន្ធាយ អាហ។ **ភវនេ តាវតឹសាហ**ន្តិ តាវតឹសភវនេ អហំ។

តត្ថ បិតាហំ, វេទេហ, សរាមិ ជាតិយោ ឥមាតិ សា កិរ តស្មឹ ទេវលោកេ បិតា “អហំ ឯវរូបំ ទេវលោកំ អាគច្ឆន្តី កុតោ នុ ខោ អាគតា”តិ ឱលោកេន្តី វជ្ជិរដ្ឋេ មហាភោគកុលេ នបុំសកត្តភាវតោ ចវិត្វា តត្ថ និព្ពត្តភាវំ បស្សិ។ តតោ “កេន នុ ខោ កម្មេន ឯវរូបេ រមណីយេ ឋានេ និព្ពត្តាម្ហី”តិ ឱលោកេន្តី កោសម្ពិយំ

សេដ្ឋិកុលេ និព្ពត្តិត្វា កតំ ទានាទិកុសលំ ទិស្វា “ឯតស្ស ផលេន និព្ពត្តាម្ហី”តិ ញត្វា “អនន្តរាតីតេ នបុំសកត្តភាវេ និព្ពត្តមានា កុតោ អាគតាម្ហី”តិ ឱលោកេន្តី ទស្សនរដ្ឋេសុ គោយោនិយំ មហាទុក្ខស្ស អនុភូតភាវំ អញ្ញាសិ។ តតោ អនន្តរំ ជាតី អនុស្សរមានា វានរយោនិយំ ឧទ្ទតផលភាវំ អទ្ទស។ តតោ អនន្តរំ អនុស្សរន្តី ភិន្នាគតេ ឆគលកយោនិយំ ឧទ្ធតពីជភាវំ អនុស្សរិ។ តតោ បរំ អនុស្សរមានា រោរុវេ និព្ពត្តភាវំ អនុស្សរិ។

អថស្សា និរយេ តិរច្ឆានយោនិយញ្ច អនុភូតំ ទុក្ខំ អនុស្សរន្តិយា ភយំ ឧប្បជ្ជិ។ តតោ “កេន នុ ខោ កម្មេន ឯវរូបំ ទុក្ខំ អនុភូតំ មយា”តិ ឆដ្ឋំ ជាតឹ ឱលោកេន្តី តាយ ជាតិយា កោសម្ពិនគរេ កតំ កល្យាណកម្មំ ទិស្វា សត្តមំ ឱលោកេន្តី មគធរដ្ឋេ បាបសហាយំ និស្សាយ កតំ បរទារិកកម្មំ ទិស្វា “ឯតស្ស ផលេន មេ តំ មហាទុក្ខំ អនុភូត”ន្តិ អញ្ញាសិ។ អថ “ឥតោ ចវិត្វា អនាគតេ កុហឹ និព្ពត្តិស្សាមី”តិ ឱលោកេន្តី “យាវតាយុកំ ឋត្វា បុន សក្កស្សេវ បរិចារិកា ហុត្វា និព្ពត្តិស្សាមី”តិ អញ្ញាសិ។ ឯវំ បុនប្បុនំ ឱលោកយមានា “តតិយេបិ អត្តភាវេ សក្កស្សេវ បរិចារិកា ហុត្វា និព្ពត្តិស្សាមិ, តថា ចតុត្ថេ, បញ្ចមេ បន តស្មិំយេវ ទេវលោកេ ជវនទេវបុត្តស្ស អគ្គមហេសី ហុត្វា និព្ពត្តិស្សាមី”តិ ញត្វា តតោ អនន្តរំ ឱលោកេន្តី “ឆដ្ឋេ អត្តភាវេ ឥតោ តាវតឹសភវនតោ ចវិត្វា អង្គតិរញ្ញោ អគ្គមហេសិយា កុច្ឆិម្ហិ និព្ពត្តិស្សាមិ, ‘រុចា’តិ មេ នាមំ ភវិស្សតី”តិ ញត្វា “តតោ អនន្តរា កុហឹ និព្ពត្តិស្សាមី”តិ ឱលោកេន្តី “សត្តមាយ ជាតិយា តតោ ចវិត្វា តាវតឹសភវនេ មហិទ្ធិកោ ទេវបុត្តោ ហុត្វា និព្ពត្តិស្សាមិ, ឥត្ថិភាវតោ មុច្ចិស្សាមី”តិ អញ្ញាសិ។ តស្មា –

“តត្ថ ឋិតាហំ វេទេហ, សរាមិ សត្ត ជាតិយោ;
អនាគតាបិ សត្តេវ, យា គមិស្សំ ឥតោ ចុតា”តិ។ – អាទិមាហ;

តត្ថ **បរិយាគត**ន្តិ បរិយាយេន អត្តនោ វារេន អាគតំ។ **សត្ត ជច្ចោ**តិ វជ្ជិរដ្ឋេ នបុំសកជាតិយា សទ្ធឹ ទេវលោកេ បញ្ច, អយញ្ច ឆដ្ឋាតិ សត្ត ជាតិយោតិ វុច្ចន្តិ។ ឯតា សត្ត ជាតិយោ និច្ចំ សក្កតបូជិតា អហោសិន្តិ ទស្សេតិ។ **ឆដ្ឋា និគតិយោ**តិ ទេវលោកេ បន បញ្ច, អយញ្ច ឯកាតិ ឥមា ឆ គតិយោ ឥត្ថិភាវាន មុច្ចិស្សន្តិ វទតិ។ **សត្តមី ចា**តិ ឥតោ ចវិត្វា អនន្តរំ។ **សន្តានមយ**ន្តិ ឯកតោវណ្ណកាទិរសេន កតសន្តានំ។ **គន្ថេន្តី**តិ យថា សន្តានមយា ហោន្តិ, ឯវំ អជ្ជបិ មម បរិចារិកា នន្ទនវនេ មាលំ គន្ថេន្តិយេវ។ **យោ មេ មាលំ បដិច្ឆតី**តិ មហារាជ, អនន្តរជាតិយំ មម សាមិកោ ជវោ នាម ទេវបុត្តោ យោ រុក្ខតោ បតិតបតិតំ មាលំ បដិច្ឆតិ។

សោឡសាតិ មហារាជ, មម ជាតិយា ឥមានិ សោឡស វស្សានិ, ឯត្តកោ បន កាលោ ទេវានំ ឯកោ មុហុត្តោ, តេន តា មម ចុតភាវម្បិ អជានន្តា មមត្ថាយ មាលំ គន្ថេន្តិយេវ។ **មានុសិ**ន្តិ មនុស្សានំ វស្សគណនំ អាគម្ម ឯវ សវទោសតំ វស្សេសតំ ហោតិ, ឯវំ ទីឃាយុកា ទេវា ។ ឥមិនា បន ការណេន បរលោកស្ស ច កល្យាណបាបកានញ្ច កម្មានំ អត្ថិតំ ជានាហិ, ទេវាតិ។

អន្វេន្តីតិ យថា មំ អនុពន្ធីសុ, ឯវំ អនុពន្ធន្តិ។ **ន ហិ កម្មំ វិនស្សតី**តិ ទិដ្ឋធម្មវេទនីយំ តស្មិំយេវ អត្តភាវេ, ឧបបជ្ជវេទនីយំ អនន្តរភវេ វិបាកំ ទេតិ, អបរាបរិយវេទនីយំ បន វិបាកំ អទត្វា ន នស្សតិ។ តំ សន្ធាយ “ន ហិ កម្មំ វិនស្សតី”តិ វត្វា “ទេវ, អហំ បរទារិកកម្មស្ស និស្សន្ទេន និរយេ ច តិរច្ឆានយោនិយញ្ច មហន្តំ ទុក្ខំ អនុភវឹ។ សចេ បន តុម្ហេបិ ឥទានិ គុណស្ស កថំ គហេត្វា ឯវំ ករិស្សថ, មយា អនុភូតសទិសមេវ ទុក្ខំ អនុភវិស្សថ, តស្មា ឯវំ មា ករិត្ថា”តិ អាហ។

អថស្ស ឧត្តរិ ធម្មំ ទេសេន្តី អាហ –

១២៨៣. “យោ ឥច្ឆេ បុរិសោ ហោតុំ, ជាតឹ ជាតឹ បុនប្បុនំ;
បរទារំ វិវជ្ជេយ្យ, ធោតបាទោវ កទ្ទមំ។

១២៨៤. “យា ឥច្ឆេ បុរិសោ ហោតុំ, ជាតឹ ជាតឹ បុនប្បុនំ;
សាមិកំ អបចាយេយ្យ, ឥន្ទំវ បរិចារិកា។

១២៨៥. “យោ ឥច្ឆេ ទិព្យភោគញ្ច, ទិព្ពមាយុំ យសំ សុខំ;
បាបានិ បរិវជ្ជេត្វា, តិវិធំ ធម្មមាចរេ។

១២៨៦. “កាយេន វាចា មនសា, អប្បមត្តោ វិចក្ខណោ;
អត្តនោ ហោតិ អត្ថាយ, ឥត្ថី វា យទិ វា បុមា។

១២៨៧. យេ កេចិមេ មានុជា ជីវលោកេ, យសស្សិនោ សព្ពសមន្តភោគា;
អសំសយំ តេហិ បុរេ សុចិណ្ណំ, កម្មស្សកាសេ បុថុ សព្ពសត្តា។

១២៨៨. “ឥង្ឃានុចិន្តេសិ សយម្បិ ទេវ, កុតោនិទានា តេ ឥមា ជនិន្ទ;
យា តេ ឥមា អច្ឆរាសន្និកាសា, អលង្កតា កញ្ចនជាលឆន្នា”តិ។

តត្ថ **ហោតុ**ន្តិ ភវិតុំ។ **សព្ពសមន្តភោគា**តិ បរិបុណ្ណសព្ពភោគា។ **សុចិណ្ណ**ន្តិ សុដ្ឋុ ចិណ្ណំ កល្យាណកម្មំ កតំ។ **កម្មស្សកាសេ**តិ កម្មស្សកា អត្តនា កតកម្មស្សេវ វិបាកបដិសំវេទិនោ។ ន ហិ មាតាបិតូហិ កតំ កម្មំ បុត្តធីតានំ វិបាកំ ទេតិ, ន តាហិ បុត្តធីតាហិ កតំ កម្មំ មាតាបិតូនំ វិបាកំ ទេតិ។ សេសេហិ កតំ សេសានំ កិមេវ ទស្សតិ? **ឥង្ឃា**តិ ចោទនត្ថេ និបាតោ។ **អនុចិន្តេសី**តិ បុនប្បុនំ ចិន្តេយ្យាសិ។ **យា តេ ឥមា**តិ យា ឥមា សោឡសសហស្សា ឥត្ថិយោ តំ ឧបដ្ឋហន្តិ, ឥមា តេ កុតោនិទានា, កឹ និបជ្ជិត្វា និទ្ទាយន្តេន លទ្ធា, ឧទាហុ បន្ថទូសនសន្ធិច្ឆេទាទីនិ បាបានិ កត្វា, អទុ កល្យាណកម្មំ និស្សាយ លទ្ធាតិ ឥទំ តាវ អត្តនាបិ ចិន្តេយ្យាសិ, ទេវាតិ។

ឯវំ សា បិតរំ អនុសាសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១២៨៩. “ឥច្ចេវំ បិតរំ កញ្ញា, រុចា តោសេសិ អង្គតី;
មូឡ្ហស្ស មគ្គមាចិក្ខិ, ធម្មមក្ខាសិ សុព្ពតា”តិ។

តត្ថ **ឥច្ចេវ**ន្តិ ភិក្ខវេ, ឥតិ ឥមេហិ ឯវរូបេហិ មធុរេហិ វចនេហិ រុចាកញ្ញា បិតរំ តោសេសិ, មូឡ្ហស្ស មគ្គំ វិយ តស្ស សុគតិមគ្គំ អាចិក្ខិ, នានានយេហិ សុចរិតធម្មំ អក្ខាសិ។ ធម្មំ កថេន្តិយេវ សា សុព្ពតា សុន្ទរវតា អត្តនោ អតីតជាតិយោបិ កថេសិ។

ឯវំ បុព្ពណ្ហតោ បដ្ឋាយ សព្ពរត្តឹ បិតុ ធម្មំ ទេសេត្វា “មា, ទេវ, នគ្គស្ស មិច្ឆាទិដ្ឋិកស្ស វចនំ គណ្ហិ, ‘អត្ថិ អយំ លោកោ, អត្ថិ បរលោកោ , អត្ថិ សុកដទុក្កដកម្មានំ ផល’ន្តិ វទន្តស្ស មាទិសស្ស កល្យាណមិត្តស្ស វចនំ គណ្ហ, មា អតិត្ថេន បក្ខន្ទី”តិ អាហ។ ឯវំ សន្តេបិ បិតរំ មិច្ឆាទស្សនា មោចេតុំ នាសក្ខិ។ សោ ហិ កេវលំ តស្សា មធុរវចនំ សុត្វា តុស្សិ។ មាតាបិតរោ ហិ បិយបុត្តានំ វចនំ បិយាយន្តិ, ន បន តំ មិច្ឆាទស្សនំ វិស្សជ្ជេសិ។ នគរេបិ “រុចា កិរ រាជធីតា បិតុ ធម្មំ ទេសេត្វា មិច្ឆាទស្សនំ វិស្សជ្ជាបេសី”តិ ឯកកោលាហលំ អហោសិ។ “បណ្ឌិតា រាជធីតា អជ្ជ បិតរំ មិច្ឆាទស្សនា មោចេត្វា នគរវាសីនំ សោត្ថិភាវំ ករិស្សតី”តិ មហាជនោ តុស្សិ។ សា បិតរំ ពោធេតុំ អសក្កោន្តី វីរិយំ អវិស្សជ្ជេត្វាវ “យេន កេនចិ ឧបាយេន បិតុ សោត្ថិភាវំ ករិស្សាមី”តិ សិរស្មឹ អញ្ជលឹ បតិដ្ឋបេត្វា ទសទិសា នមស្សិត្វា “ឥមស្មឹ លោកេ លោកសន្ធារកា ធម្មិកសមណព្រាហ្មណា នាម លោកបាលទេវតា នាម មហាព្រហ្មានោ នាម អត្ថិ, តេ ឥធាគន្ត្វា អត្តនោ ពលេន មម បិតរំ មិច្ឆាទស្សនំ វិស្សជ្ជាបេន្តុ , ឯតស្ស គុណេ អសតិបិ មម គុណេន មម សីលេន មម សច្ចេន ឥធាគន្ត្វា ឥមំ មិច្ឆាទស្សនំ វិស្សជ្ជាបេត្វា សកលលោកស្ស សោត្ថឹ ករោន្តូ”តិ អធិដ្ឋហិត្វា នមស្សិ។

តទា ពោធិសត្តោ នារទោ នាម មហាព្រហ្មា អហោសិ។ ពោធិសត្តា ច នាម អត្តនោ មេត្តាភាវនាយ អនុទ្ទយាយ មហន្តភាវេន សុប្បដិបន្នទុប្បដិបន្នេ សត្តេ ទស្សនត្ថំ កាលានុកាលំ លោកំ ឱលោកេន្តិ។ សោ តំ ទិវសំ លោកំ ឱលោកេន្តោ តំ រាជធីតរំ បិតុ មិច្ឆាទិដ្ឋិមោចនត្ថំ លោកសន្ធារកទេវតាយោ នមស្សមានំ ទិស្វា, “ឋបេត្វា មំ អញ្ញោ ឯតំ រាជានំ មិច្ឆាទស្សនំ វិស្សជ្ជាបេតុំ សមត្ថោ នាម នត្ថិ, អជ្ជ មយា រាជធីតុ សង្គហំ, រញ្ញោ ច សបរិជនស្ស សោត្ថិភាវំ កត្វា អាគន្តុំ វដ្ដតិ, កេន នុ ខោ វេសេន គមិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា “មនុស្សានំ បព្ពជិតា បិយា ចេវ គរុនោ ច អាទេយ្យវចនា ច, តស្មា បព្ពជិតវេសេន គមិស្សាមី”តិ សន្និដ្ឋានំ កត្វា បាសាទិកំ សុវណ្ណវណ្ណំ មនុស្សត្តភាវំ មាបេត្វា មនុញ្ញំ ជដាមណ្ឌលំ ពន្ធិត្វា ជដន្តរេ កញ្ចនសូចឹ ឱទហិត្វា អន្តោ រត្តបដំ ឧបរិ រត្តវាកចីរំ និវាសេត្វា បារុបិត្វា សុវណ្ណតារខចិតំ រជតមយំ អជិនចម្មំ ឯកំសេ កត្វា មុត្តាសិក្កាយ បក្ខិត្តំ សុវណ្ណមយំ ភិក្ខាភាជនំ អាទាយ តីសុ ឋានេសុ ឱនតំ សុវណ្ណកាជំ ខន្ធេ កត្វា មុត្តាសិក្កាយ ឯវ បវាឡកមណ្ឌលុំ អាទាយ ឥមិនា ឥសិវេសេន គគនតលេ ចន្ទោ វិយ វិរោចមានោ អាកាសេន អាគន្ត្វា អលង្កតចន្ទកបាសាទមហាតលំ បវិសិត្វា រញ្ញោ បុរតោ អាកាសេ អដ្ឋាសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១២៩០. “អថាគមា ព្រហ្មលោកា, នារទោ មានុសឹ បជំ;
ជម្ពុទីបំ អវេក្ខន្តោ, អទ្ទា រាជានមង្គតឹ។

១២៩១. “ឋិតោ បតិដ្ឋា បាសាទេ, វេទេហស្ស បុរត្ថតោ;
តញ្ច ទិស្វានានុប្បត្តំ, រុចា ឥសិមវន្ទថា”តិ។

តត្ថ **អទ្ទា**តិ ព្រហ្មលោកេ ឋិតោវ ជម្ពុទីបំ អវេក្ខន្តោ គុណាជីវកស្ស សន្តិកេ គហិតមិច្ឆាទស្សនំ រាជានំ អង្គតិំ អទ្ទស, តស្មា អាគតោតិ អត្ថោ។ **តតោ បតិដ្ឋា**តិ តតោ សោ ព្រហ្មា តស្ស រញ្ញោ អមច្ចគណបរិវុតស្ស និសិន្នស្ស បុរតោ តស្មិំ បាសាទេ អបទេ បទំ ទស្សេន្តោ អាកាសេ បតិដ្ឋហិ។ **អនុប្បត្ត**ន្តិ អាគតំ។ **ឥសិ**ន្តិ ឥសិវេសេន អាគតត្តា សត្ថា “ឥសិ”ន្តិ អាហ។ **អវន្ទថា**តិ “មមានុគ្គហេន មម បិតរិ ការុញ្ញំ កត្វា ឯកោ ទេវរាជា អាគតោ ភវិស្សតី”តិ ហដ្ឋបហដ្ឋា វាតាភិហដា សុវណ្ណកទលី វិយ ឱនមិត្វា នារទព្រហ្មានំ អវន្ទិ។

រាជាបិ តំ ទិស្វាវ ព្រហ្មតេជេន តជ្ជិតោ អត្តនោ អាសនេ សណ្ឋាតុំ អសក្កោន្តោ អាសនា ឱរុយ្ហ ភូមិយំ បត្វា អាគតដ្ឋានញ្ច នាមគោត្តញ្ច បុច្ឆិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១២៨២. “អថាសនម្ហា ឱរុយ្ហ, រាជា ព្យថិតមានសោ;
នារទំ បរិបុច្ឆន្តោ, ឥទំ វចនមព្រវិ។

១២៨៣. ‘កុតោ នុ អាគច្ឆសិ ទេវវណ្ណិ, ឱភាសយំ សព្ពទិសា ចន្ទិមាវ;
អក្ខាហិ មេ បុច្ឆិតោ នាមគោត្តំ, កថំ តំ ជានន្តិ មនុស្សលោកេ’”តិ។

តត្ថ **ព្យថិតមានសោ**តិ ភីតចិត្តោ។ **កុតោ នុ**តិ កច្ចិ នុ ខោ វិជ្ជាធរោ ភវេយ្យាតិ មញ្ញមានោ អវន្ទិត្វាវ ឯវំ បុច្ឆិ។

អថ សោ “អយំ រាជា ‘បរលោកោ នត្ថី’តិ មញ្ញតិ, បរលោកមេវស្ស តាវ អាចិក្ខិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា គាថមាហ –

១២៨៤. “អហញ្ហិ ទេវតោ ឥទានិ ឯមិ, ឱភាសយំ សព្ពទិសា ចន្ទិមាវ;
អក្ខាមិ តេ បុច្ឆិតោ នាមគោត្តំ, ជានន្តិ មំ នារទោ កស្សបោ ចា”តិ។

តត្ថ **ទេវតោ**តិ ទេវលោកតោ។ **នារទោ កស្សបោ ចា**តិ មំ នាមេន នារទោ, គោត្តេន កស្សបោតិ ជានន្តិ។

អថ រាជា “ឥមំ បច្ឆាបិ បរលោកំ បុច្ឆិស្សាមិ, ឥទ្ធិយា លទ្ធការណំ តាវ បុច្ឆិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា គាថមាហ –

១២៨៥. “អច្ឆេររូបំ តវ យាទិសញ្ច, វេហាយសំ គច្ឆសិ តិដ្ឋសី ច;
បុច្ឆាមិ តំ នារទ ឯតមត្ថំ, អថ កេន វណ្ណេន តវាយមិទ្ធី”តិ។

តត្ថ **យាទិសញ្ចា**តិ យាទិសញ្ច តវ សណ្ឋានំ, យញ្ច ត្វំ អាកាសេ គច្ឆសិ តិដ្ឋសិ ច, ឥទំ អច្ឆរិយជាតំ។

នារទោ អាហ –

១២៨៦. “សច្ចញ្ច ធម្មោ ច ទមោ ច ចាគោ, គុណា មមេតេ បកតា បុរាណា;
តេហេវ ធម្មេហិ សុសេវិតេហិ, មនោជវោ យេន កាមំ គតោស្មី”តិ។

តត្ថ **សច្ច**ន្តិ មុសាវាទវិរហិតំ វចីសច្ចំ។ **ធម្មោ**តិ តិវិធសុចរិតធម្មោ ចេវ កសិណបរិកម្មឈានធម្មោ ច។ **ទមោ**តិ ឥន្ទ្រិយទមនំ។ **ចាគោ**តិ កិលេសបរិច្ចាគោ ច ទេយ្យធម្មបរិច្ចាគោ ច។ **មមេតេ គុណា**តិ មម ឯតេ គុណសម្បយុត្តា គុណសហគតា។ **បកតា បុរាណា**តិ មយា បុរិមភវេ កតាតិ ទស្សេតិ។ **“តេហេវ ធម្មេហិ សុសេវិតេហី”**តិ តេ សព្ពេ គុណេ សុសេវិតេ បរិចារិតេ ទស្សេតិ។ **មនោជវោ**តិ ឥទ្ធិយា ការណេន បដិលទ្ធោ។ **យេន កាមំ គតោស្មី**តិ យេន ទេវដ្ឋានេ ច មនុស្សដ្ឋានេ ច គន្តុំ ឥច្ឆនំ, តេន គតោស្មីតិ អត្ថោ។

រាជា ឯវំ តស្មិំ កថេន្តេបិ មិច្ឆាទស្សនស្ស គហិតត្តា បរលោកំ អសទ្ទហន្តោ “អត្ថិ នុ ខោ បុញ្ញវិបាកោ”តិ វត្វា គាថមាហ –

១២៨៧. “អច្ឆេរមាចិក្ខសិ បុញ្ញសិទ្ធិំ, សចេ ហិ ឯតេហិ យថា វទេសិ;
បុច្ឆាមិ តំ នារទ ឯតមត្ថំ, បុដ្ឋោ ច មេ សាធុ វិយាករោហី”តិ។

តត្ថ **បុញ្ញសិទ្ធិ**ន្តិ បុញ្ញានំ សិទ្ធិំ ផលទាយកត្តំ អាចិក្ខន្តោ អច្ឆរិយំ អាចិក្ខសិ។

នារទោ អាហ –

១២៩៨. “បុច្ឆស្សុ មំ រាជ តវេស អត្ថោ, យំ សំសយំ កុរុសេ ភូមិបាល;
អហំ តំ និស្សំសយតំ គមេមិ, នយេហិ ញាយេហិ ច ហេតុភី ចា”តិ។

តត្ថ **តវេស អត្ថោ**តិ បុច្ឆិតព្ពកោ នាម តវ ឯស អត្ថោ។ **យំ សំសយ**ន្តិ យំ កិស្មិញ្ចិទេវ អត្ថេ សំសយំ ករោសិ, តំ មំ បុច្ឆ។ **និស្សំសយត**ន្តិ អហំ តំ និស្សំសយភាវំ គមេមិ។ **នយេហី**តិ ការណវចនេហិ។ **ញាយេហី**តិ ញាណេហិ។ **ហេតុភី**តិ បច្ចយេហិ, បដិញ្ញាមត្តេនេវ អវត្វា ញាណេន បរិច្ឆិន្ទិត្វា ការណវចនេន ច តេសំ ធម្មានំ សមុដ្ឋាបកបច្ចយេហិ ច តំ និស្សំសយំ ករិស្សាមីតិ អត្ថោ។

រាជា អាហ –

១២៩៩. “បុច្ឆាមិ តំ នារទ ឯតមត្ថំ, បុដ្ឋោ ច មេ នារទ មា មុសា ភណិ;
អត្ថិ នុ ទេវា បិតរោ នុ អត្ថិ, លោកោ បរោ អត្ថិ ជនោ យមាហូ”តិ។

តត្ថ **ជនោ យមាហូ**តិ យំ ជនោ ឯវមាហ – “អត្ថិ ទេវា, អត្ថិ បិតរោ, អត្ថិ បរោ លោកោ”តិ, តំ សព្ពំ អត្ថិ នុ ខោតិ បុច្ឆតិ។

នារទោ អាហ –

១៣០០. “អត្ថេវ ទេវា បិតរោ ច អត្ថិ, លោកោ បរោ អត្ថិ ជនោ យមាហុ;
កាមេសុ គិទ្ធា ច នរា បមូឡ្ហា, លោកំ បរំ ន វិទូ មោហយុត្តា”តិ។

តត្ថ **អត្ថេវ ទេវា**តិ មហារាជ, ទេវា ច បិតរោ ច អត្ថិ, យម្បិ ជនោ បរលោកមាហ, សោបិ អត្ថេវ។ **ន វិទូ**តិ កាមគិទ្ធា បន មោហមូឡ្ហា ជនា បរលោកំ ន វិទន្តិ ន ជានន្តីតិ។

តំ សុត្វា រាជា បរិហាសំ ករោន្តោ ឯវមាហ –

១៣០១. “អត្ថីតិ ចេ នារទ សទ្ទហាសិ, និវេសនំ បរលោកេ មតានំ;
ឥធេវ មេ បញ្ច សតានិ ទេហិ, ទស្សាមិ តេ បរលោកេ សហស្ស”ន្តិ។

តត្ថ **និវេសន**ន្តិ និវាសដ្ឋានំ។ **បញ្ច សតានី**តិ បញ្ច កហាបណសតានិ។

អថ នំ មហាសត្តោ បរិសមជ្ឈេយេវ គរហន្តោ អាហ –

១៣០២. “ទជ្ជេមុ ខោ បញ្ច សតានិ ភោតោ, ជញ្ញាមុ ចេ សីលវន្តំ វទញ្ញុំ;
លុទ្ទំ តំ ភោន្តំ និរយេ វសន្តំ, កោ ចោទយេ បរលោកេ សហស្សំ។

១៣០៣. “ឥធេវ យោ ហោតិ អធម្មសីលោ, បាបាចារោ អលសោ លុទ្ទកម្មោ;
ន បណ្ឌិតា តស្មឹ ឥណំ ទទន្តិ, ន ហិ អាគមោ ហោតិ តថាវិធម្ហា។

១៣០៤. “ទក្ខញ្ច បោសំ មនុជា វិទិត្វា, ឧដ្ឋានកំ សីលវន្តំ វទញ្ញុំ;
សយមេវ ភោគេហិ និមន្តយន្តិ, កម្មំ ករិត្វា បុន មាហរេសី”តិ។

តត្ថ **ជញ្ញាមុ ចេ**តិ យទិ មយំ ភវន្តំ “សីលវា ឯស វទញ្ញូ, ធម្មិកសមណព្រាហ្មណានំ ឥមស្មឹ កាលេ ឥមិនា នាមត្ថោតិ ជានិត្វា តស្ស តស្ស កិច្ចស្ស ការកោ វទញ្ញូ”តិ ជានេយ្យាម។ អថ តេ វឌ្ឍិយា បញ្ច សតានិ ទទេយ្យាម, ត្វំ បន លុទ្ទោ សាហសិកោ មិច្ឆាទស្សនំ គហេត្វា ទានសាលំ វិទ្ធំសេត្វា បរទារេសុ អបរជ្ឈសិ, ឥតោ ចុតោ និរយេ ឧប្បជ្ជិស្សសិ, ឯវំ លុទ្ទំ តំ និរយេ វសន្តំ ភោន្តំ តត្ថ គន្ត្វា កោ “សហស្សំ មេ ទេហី”តិ ចោទេស្សតិ។ **តថាវិធម្ហា**តិ តាទិសា បុរិសា ទិន្នស្ស ឥណស្ស បុន អាគមោ នាម ន ហោតិ។ **ទក្ខ**ន្តិ ធនុប្បាទនកុសលំ។ **បុន មាហរេសី**តិ អត្តនោ កម្មំ ករិត្វា ធនំ ឧប្បាទេត្វា បុន អម្ហាកំ សន្តកំ អាហរេយ្យាសិ, មា និក្កម្មោ វសីតិ សយមេវ ភោគេហិ និមន្តយន្តីតិ។

ឥតិ រាជា តេន និគ្គយ្ហមានោ អប្បដិភានោ អហោសិ។ មហាជនោ ហដ្ឋតុដ្ឋោ ហុត្វា “មហិទ្ធិកោ ទេវោបិ អជ្ជ រាជានំ មិច្ឆាទស្សនំ វិស្សជ្ជាបេស្សតី”តិ សកលនគរំ ឯកកោលាហលំ អហោសិ។ មហាសត្តស្សានុភាវេន តទា សត្តយោជនិកាយ មិថិលាយ តស្ស ធម្មទេសនំ អស្សុណន្តោ នាម នាហោសិ។ អថ មហាសត្តោ “អយំ រាជា

អតិរិយ ទទ្ធំ មិច្ឆាទស្សនំ គណ្ហិ, និរយភយេន នំ សន្តជ្ជេត្វា មិច្ឆាទិដ្ឋិ វិស្សជ្ជាបេត្វា បុន ទេវលោកេន អស្សាសេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា “មហារាជ, សចេ ទិដ្ឋឹ ន វិស្សជ្ជេស្សសិ, ឯវំ អនន្តទុក្ខំ និរយំ គមិស្សសី”តិ វត្វា និរយកថំ បដ្ឋបេសិ –

១៣០៥. “ឥតោ ចុតោ ទក្ខសិ តត្ថ រាជ, កាកោលសង្ឃេហិ វិកស្សមានំ;
តំ ខជ្ជមានំ និរយេ វសន្តំ, កាកេហិ គិជ្ឈេហិ ច សេនកេហិ;
សញ្ឆិន្នគត្តំ រុហិរំ សវន្តំ, កោ ចោទយេ បរលោកេ សហស្ស”ន្តិ។

តត្ថ **កាកោលសង្ឃេហី**តិ លោហតុណ្ឌេហិ កាកសង្ឃេហិ។ **វិកស្សមានន្តិ** អត្តានំ អាកឌ្ឍិយមានំ តត្ថ និរយេ បស្សិស្សសិ។ **តន្តិ** តំ ភវន្តំ។

តំ បន កាកោលនិរយំ វណ្ណេត្វា “សចេបិ ឯត្ថ ន និព្ពត្តិស្សសិ, លោកន្តរនិរយេ និព្ពត្តិស្សសី”តិ វត្វា តំ និរយំ ទស្សេតុំ គាថមាហ –

១៣០៦. “អន្ធំតមំ តត្ថ ន ចន្ទសូរិយា, និរយោ សទា តុមុលោ ឃោររូបោ;
សា នេវ រត្តី ន ទិវា បញ្ញាយតិ, តថាវិធេ កោ វិចរេ ធនត្ថិកោ”តិ។

តត្ថ **អន្ធំ តមន្តិ** មហារាជ, យម្ហិ លោកន្តរនិរយេ មិច្ឆាទិដ្ឋិកា និព្ពត្តន្តិ, តត្ថ ចក្ខុវិញ្ញាណស្ស ឧប្បត្តិនិវារណំ អន្ធតមំ។ **សទា តុមុលោ**តិ សោ និរយោ និច្ចំ ពហលន្ធការោ។ **ឃោររូបោ**តិ ភីសនកជាតិកោ។ **សា នេវ រត្តី**តិ យា តត្ថ រត្តិ ទិវា ច, សា នេវ តត្ថ បញ្ញាយតិ។ **កោ វិចរេ**តិ កោ ឧទ្ធារំ សោធេន្តោ វិចរិស្សតិ។

តម្បិស្ស លោកន្តរនិរយំ វិត្ថារេន វណ្ណេត្វា “មហារាជ, មិច្ឆាទិដ្ឋឹ អវិស្សជ្ជេន្តោ ន កេវលំ ឯតទេវ, អញ្ញម្បិ ទុក្ខំ អនុភវិស្សសី”តិ ទស្សេន្តោ គាថមាហ –

១៣០៧. “សពលោ ច សាមោ ច ទុវេ សុវានា, បវទ្ធកាយា ពលិនោ មហន្តា;
ខាទន្តិ ទន្តេហិ អយោមយេហិ, ឥតោ បណុន្នំ បរលោកបត្ត”ន្តិ។

តត្ថ **ឥតោ បណុន្នន្តិ** ឥមម្ហា មនុស្សលោកា ចុតំ។ បរតោ និរយេសុបិ ឯសេវ នយោ។ តស្មា សព្ពានិ តានិ និរយដ្ឋានានិ និរយបាលានំ ឧបក្កមេហិ សទ្ធឹ ហេដ្ឋា វុត្តនយេនេវ វិត្ថារេត្វា តាសំ តាសំ គាថានំ អនុត្តានានិ បទានិ វណ្ណេតព្ពានិ។

១៣០៨. “តំ ខជ្ជមានំ និរយេ វសន្តំ, លុទ្ទេហិ វាឡេហិ អឃម្មិគេហិ ច;
សញ្ឆិន្នគត្តំ រុហិរំ សវន្តំ, កោ ចោទយេ បរលោកេ សហស្ស”ន្តិ។

តត្ថ **លុទ្ទេហី**តិ ទារុណេហិ។ **វាឡេហី**តិ ទុដ្ឋេហិ។ **អឃម្មិគេហី**តិ អឃាវហេហិ មិគេហិ, ទុក្ខាវហេហិ សុនខេហីតិ អត្ថោ។

១៣០៩. “ឧសូហិ សត្តីហិ ច សុនិសិតាហិ, ហនន្តិ វិជ្ឈន្តិ ច បច្ចមិត្តា;
កាឡូបកាឡា និរយម្ហិ ឃោរេ, បុព្ពេ នរំ ទុក្កដកម្មការិ”ន្តិ។

តត្ថ **ហនន្តិ វិជ្ឈន្តិ ចា**តិ ជលិតាយ អយបថវិយំ បាតេត្វា សកលសរីរំ ឆិទ្ទាវឆិទ្ទំ ករោន្តា បហរន្តិ ចេវ វិជ្ឈន្តិ ច។ **កាឡូបកាឡា**តិ ឯវំនាមកា និរយបាលា។ **និរយម្ហី**តិ តស្មឹ តេសញ្ញេវ វសេន កាឡូបកាឡសង្ខាតេ និរយេ។ **ទុក្កដកម្មការិន្តិ** មិច្ឆាទិដ្ឋិវសេន ទុក្កដានំ កម្មានំ ការកំ។

១៣១០. “តំ ហញ្ញមានំ និរយេ វជន្តំ, កុច្ឆិស្មឹ បស្សស្មឹ វិប្ផាលិតូទរំ;
សញ្ឆិន្នគត្តំ រុហិរំ សវន្តំ, កោ ចោទយេ បរលោកេ សហស្ស”ន្តិ។

តត្ថ **តន្តិ** តំ ភវន្តំ តត្ថ និរយេ តថា ហញ្ញមានំ។ **វជន្តន្តិ** ឥតោ ចិតោ ច ធាវន្តំ។ **កុច្ឆិស្មិន្តិ** កុច្ឆិយញ្ច បស្សេ ច ហញ្ញមានំ វិជ្ឈិយមានន្តិ អត្ថោ។

១៣១១. “សត្តី ឧសូ តោមរភិណ្ឌិវាលា, វិវិធាវុធា វស្សន្តិ តត្ថ ទេវា;
បតន្តិ អង្គារមិវច្ចិមន្តោ, សិលាសនី វស្សតិ លុទ្ទកម្មេតិ។

តត្ថ **អង្គារមិវច្ចិមន្តោ**តិ ជលិតអង្គារា វិយ អច្ចិមន្តា អាវុធវិសេសា បតន្តិ។ **សិលាសនី**តិ ជលិតសិលាសនិ។ **វស្សតិ លុទ្ទកម្មេ**តិ យថា នាម ទេវេ វស្សន្តេ អសនិ បតតិ, ឯវមេវ អាកាសេ សមុដ្ឋាយ ចិច្ចិដាយមានំ ជលិតសិលាវស្សំ តេសំ លុទ្ទកម្មានំ ឧបរិ បតតិ។

១៣១២ “ឧណ្ហោ ច វាតោ និរយម្ហិ ទុស្សហោ, ន តម្ហិ សុខំ លព្ភតិ ឥត្តរម្បិ;
តំ តំ វិធាវន្តមលេនមាតុរំ, កោ ចោទយេ បរលោកេ សហស្ស”ន្តិ។

តត្ថ **ឥត្តរម្បី**តិ បរិត្តកម្បិ។ **វិធាវន្ត**ន្តិ វិវិធា ធាវន្តំ។

១៣១៣ “សន្ធាវមានម្បិ រថេសុ យុត្តំ, សជោតិភូតំ បថវិំ កមន្តំ;
បតោទលដ្ឋីហិ សុចោទយន្តំ, កោ ចោទយេ បរលោកេ សហស្ស”ន្តិ។

តត្ថ **រថេសុ យុត្ត**ន្តិ វារេន វារំ តេសុ ជលិតលោហរថេសុ យុត្តំ។ **កមន្ត**ន្តិ អក្កមមានំ។ **សុចោទយន្ត**ន្តិ សុដ្ឋុ ចោទយន្តំ។

១៣១៤ “តមារុហន្តំ ខុរសញ្ចិតំ គិរិំ, វិភឹសនំ បជ្ជលិតំ ភយានកំ;
សញ្ឆិន្នគត្តំ រុហិរំ សវន្តំ, កោ ចោទយេ បរលោកេ សហស្ស”ន្តិ។

តត្ថ **តមារុហន្ត**ន្តិ តំ ភវន្តំ ជលិតាវុធបហារេ អសហិត្វា ជលិតខុរេហិ សញ្ចិតំ ជលិតលោហបព្ពតំ អារុហន្តំ។

១៣១៥ “តមារុហន្តំ បព្ពតសន្និកាសំ, អង្គាររាសិំ ជលិតំ ភយានកំ;
សុទឌ្ឍគត្តំ កបណំ រុទន្តំ, កោ ចោទយេ បរលោកេ សហស្ស”ន្តិ។

តត្ថ **សុទឌ្ឍគត្ត**ន្តិ សុដ្ឋុ ទឌ្ឍសរីរំ។

១៣១៦ “អព្ភកូដសមា ឧច្ចា, កណ្ដកនិចិតា ទុមា;
អយោមយេហិ តិក្ខេហិ, នរលោហិតបាយិភី”តិ។

តត្ថ **កណ្ដកនិចិតា**តិ ជលិតកណ្ដកេហិ ចិតា។ “**អយោមយេហី**”តិ ឥទំ យេហិ កណ្ដកេហិ អាចិតា, តេ ទស្សេតុំ វុត្តំ។

១៣១៧ “តមារុហន្តិ នារិយោ, នរា ច បរទារគូ;
ចោទិតា សត្តិហត្ថេហិ, យមនិទ្ទេសការិភី”តិ។

តត្ថ **តមារុហន្តី**តិ តំ ឯវរូបំ សិម្ពលិរុក្ខំ អារុហន្តិ។ **យមនិទ្ទេសការិភី**តិ យមស្ស វចនករេហិ, និរយបាលេហីតិ អត្ថោ។

១៣១៨ “តមារុហន្តំ និរយំ, សិម្ពលិំ រុហិរមក្ខិតំ;
វិទឌ្ឍកាយំ វិតចំ, អាតុរំ គាឡ្ហវេទនំ។

១៣១៩ “បស្សសន្តំ មុហុំ ឧណ្ហំ, បុព្ពកម្មាបរាធិកំ;
ទុមគ្គេ វិតចំ គត្តំ, កោ តំ យាចេយ្យ តំ ធន”ន្តិ។

តត្ថ **វិទឌ្ឍកាយ**ន្តិ វិហឹសិតកាយំ។ **វិតច**ន្តិ ចម្មមំសានំ ឆិទ្ទាវឆិទ្ទំ ឆិន្នតាយ កោវិឡារបុប្ផំ វិយ កឹសុកបុប្ផំ វិយ ច។

១៣២០ “អព្ភកូដសមា ឧច្ចា, អសិបត្តាចិតា ទុមា;
អយោមយេហិ តិក្ខេហិ, នរលោហិតបាយិភី”តិ។

តត្ថ **អសិបត្តាចិតា**តិ អសិមយេហិ បត្តេហិ ចិតា។

១៣២១ “តមារុហន្តំ អសិបត្តបាទបំ, អសីហិ តិក្ខេហិ ច ឆិជ្ជមានំ;
សញ្ឆិន្នគត្តំ រុហិរំ សវន្តំ, កោ ចោទយេ បរលោកេ សហស្ស”ន្តិ។

តត្ថ **តមារុហន្ត**ន្តិ តំ ភវន្តំ និរយបាលានំ អាវុធបហារេ អសហិត្វា អារុហន្តំ។

១៣២២.
"កោ និក្ខន្តមត្ថំ តំ, អសិបត្តាចិតា ទុមា;
សម្បតិតំ វេតរណិំ, កោ តំ យាចេយ្យ តំ ធន"ន្តិ។

តត្ថ **សម្បតិត**ន្តិ បតិតំ។

១៣២៣.
"ខរា ខារោទិកា តត្តា, ទុគ្គា វេតរណី នទី;
អយោបោក្ខរសញ្ឆន្នា, តិក្ខា បត្តេហិ សន្ទតិ"។

តត្ថ **ខរា**តិ ផរុសា។ **អយោបោក្ខរសញ្ឆន្នា**តិ អយោមយេហិ តិខិណបរិយន្តេហិ បោក្ខរបត្តេហិ សញ្ឆន្នា។ **បត្តេហី**តិ តេហិ បត្តេហិ សា នទី តិក្ខា ហុត្វា សន្ទតិ។

១៣២៤.
"តត្ថ សញ្ឆិន្នគត្តំ តំ, វុយ្ហន្តំ រុហិរមក្ខិតំ;
វេតរញ្ញេ អនាលម្ពេ, កោ តំ យាចេយ្យ តំ ធន"ន្តិ។

តត្ថ **វេតរញ្ញេ**តិ វេតរណីឧទកេ។

ឥមំ បន មហាសត្តស្ស និរយកថំ សុត្វា រាជា សំវិគ្គហទយោ មហាសត្តញ្ញេវ តាណគវេសី ហុត្វា អាហ –

១៣២៥.
"វេធាមិ រុក្ខោ វិយ ឆិជ្ជមានោ, ទិសំ ន ជានាមិ បមូឡ្ហសញ្ញោ;
ភយានុតប្បាមិ មហា ច មេ ភយា, សុត្វាន កថា តវ ភាសិតា ឥសេ។

១៣២៦.
"អាទិត្តេ វារិមជ្ឈំវ, ទីបំវោយេ មហណ្ណវេ;
អន្ធការេវ បជ្ជោតោ, ត្វំ នោសិ សរណំ ឥសេ។

១៣២៧.
"អត្ថញ្ច ធម្មំ អនុសាស មំ ឥសេ, អតីតមទ្ធា អបរាធិតំ មយា;
អាចិក្ខ មេ នារទ សុទ្ធិមគ្គំ, យថា អហំ នោ និរយំ បតេយ្យ"ន្តិ។

តត្ថ **ភយានុតប្បាមី**តិ អត្តនា កតស្ស បាបស្ស ភយេន អនុតប្បាមិ។ **មហា ច មេ ភយា**តិ មហន្តញ្ច មេ និរយភយំ ឧប្បន្នំ។ **ទិបំវោយេ**តិ ទីបំវ ឱយេ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – អាទិត្តេ កាលេ វារិមជ្ឈំ វិយ ភិន្ននាវានំ ឱយេ អណ្ណវេ បតិដ្ឋំ អលភមានានំ ទីបំ វិយ អន្ធការគតានំ បជ្ជោតោ វិយ ច ត្វំ នោ ឥសេ សរណំ ភវ។ **អតីតមទ្ធា អបរាធិតំ មយា**តិ ឯកំសេន មយា អតីតំ កម្មំ អបរាធិតំ វិរាធិតំ, កុសលំ អតិក្កមិត្វា អកុសលមេវ កតន្តិ។

អថស្ស មហាសត្តោ វិសុទ្ធិមគ្គំ អាចិក្ខិតុំ សម្មាបដិបន្នេ បោរាណករាជានោ ឧទាហរណវសេន ទស្សេន្តោ អាហ –

១៣២៨.
"យថា អហូ ធតរដ្ឋោ, វេស្សាមិត្តោ អដ្ឋកោ យាមតគ្គិ;
ឧសីនរោ ចាបិ សិវី ច រាជា, បរិចារកា សមណព្រាហ្មណានំ។

១៣២៩.
"ឯតេ ចញ្ញេ ច រាជានោ, យេ សគ្គវិសយំ គតា;
អធម្មំ បរិវជ្ជេត្វា, ធម្មំ ចរ មហីបតិ។

១៣៣០.
"អន្នហត្ថា ច តេ ព្យម្ហេ, ឃោសយន្តុ បុរេ តវ;
'កោ ឆាតោ កោ ច តសិតោ, កោ មាលំ កោ វិលេបនំ;
នានារត្តានំ វត្ថានំ, កោ នគ្គោ បរិទហិស្សតិ។

១៣៣១.
'កោ បន្ថេ ឆត្តមានេតិ, បាទុកា ច មុទូ សុភា';
ឥតិ សាយញ្ច បាតោ ច, ឃោសយន្តុ បុរេ តវ។

១៣៣២.
"ជិណ្ណំ បោសំ គវាស្សញ្ច, មាស្សុ យុញ្ជ យថា បុរេ;
បរិហារញ្ច ទជ្ជាសិ, អធិការកតោ ពលី"តិ។

តត្ថ **ឯតេ ចា**តិ យថា ឯតេ ច ធតរដ្ឋោ វេស្សាមិត្តោ អដ្ឋកោ យាមតគ្គិ ឧសិន្ទរោ សិវីតិ ឆ រាជានោ អញ្ញេ ច ធម្មំ ចរិត្វា សគ្គវិសយំ គតា, ឯវំ ត្វម្បិ អធម្មំ បរិវជ្ជេត្វា ធម្មំ ចរ។ **កោ ឆាតោ**តិ មហារាជ, តវ ព្យម្ហេ បុរេ រាជនិវេសនេ ចេវ នគរេ ច អន្នហត្ថា បុរិសា "កោ ឆាតោ, កោ តសិតោ"តិ តេសំ ទាតុកាមតាយ ឃោសេន្តុ។ **កោ មាល**ន្តិ កោ មាលំ ឥច្ឆតិ, កោ វិលេបនំ ឥច្ឆតិ, នានារត្តានំ វត្ថានំ យំ យំ ឥច្ឆតិ, តំ តំ កោ នគ្គោ

បរិទហិស្សតីតិ យោសេន្តុ។ **កោ បន្ទេ ឆត្តមានេតីតិ** កោ បន្ទេ ឆត្តំ ធារយិស្សតិ។ **បាទុកា ចាតិ** ឧបាហនា ច មុទុ សុភា កោ ឥច្ឆតិ។

ជិណ្ណំ បោសន្តិ យោ តេ ឧបដ្ឋាកេសុ អមច្ចោ វា អញ្ញោ វា បុព្ពេ កត្តូបការោ ជរាជិណ្ណកាលេ យថា បោរាណកាលេ កម្មំ កាតុំ ន សក្កោតិ, យេបិ តេ គវាស្សាទយោ ជិណ្ណតាយ កម្មំ កាតុំ ន សក្កោន្តិ, តេសុ ឯកម្បិ បុព្ពេ វិយ កម្មេសុ មា យោជយិ។ ជិណ្ណកាលស្មិញ្ហិ តេ តានិ កម្មានិ កាតុំ ន សក្កោន្តិ។ **បរិហារញ្ចាតិ** ឥធ បរិវារោ "បរិហារោ"តិ វុត្តោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យោ ច តេ ពលី ហុត្វា អធិការកតោ បុព្ពេ កត្តូបការោ ហោតិ, តស្ស ជរាជិណ្ណកាលេ យថាបោរាណបរិវារំ ទទេយ្យាសិ។ អសប្បុរិសា ហិ អត្តនោ ឧបការកានំ ឧបការំ កាតុំ សមត្ថកាលេយេវ សម្មានំ ករោន្តិ, សមត្ថកាលេ បន ន ឱលោកេន្តិ។ សប្បុរិសា បន អសមត្ថកាលេបិ តេសំ តថេវ សក្ការំ ករោន្តិ, តស្មា តុវម្បិ ឯវំ ករេយ្យាសីតិ។

ឥតិ មហាសត្តោ រញ្ញោ ទានកថញ្ច សីលកថញ្ច កថេត្វា ឥទានិ យស្មា អយំ រាជា អត្តនោ អត្តភាវេ រថេន ឧបមេត្វា វណ្ណិយមានេ តុស្សិស្សតិ, តស្មាស្ស សព្ពកាមទុហរថោបមាយ ធម្មំ ទេសេន្តោ អាហ –

១៣៣៣ "កាយោ តេ រថសញ្ញាតោ, មនោសារថិកោ លហុ;
អវិហឹសាសារិតក្ខោ, សំវិភាគបដិច្ឆទោ។

១៣៣៤ "បាទសញ្ញមនេមិយោ, ហត្ថសញ្ញមបក្ខរោ;
កុច្ឆិសញ្ញមនព្ភន្តោ, វាចាសញ្ញមកូជនោ។

១៣៣៥ "សច្ចវាក្យសមត្តង្គោ, អបេសុញ្ញសុសញ្ញតោ;
គិរាសខិលនេលង្គោ, មិតភាណិសិលេសិតោ។

១៣៣៦ "សទ្ធាលោភសុសង្ខារោ, និវាតញ្ជលិកុព្ពរោ;
អថទ្ធតានតីសាកោ, សីលសំវរនន្ធនោ។

១៣៣៧ "អក្កោធនមនុគ្ឃាតី, ធម្មបណ្ឌរឆត្តកោ;
ពាហុសច្ចមបាលម្ពោ, ឋិតចិត្តមុបាធិយោ។

១៣៣៨ "កាលញ្ញុតាចិត្តសារោ, វេសារជ្ជតិទណ្ឌកោ;
និវាតវុត្តិយោត្តកោ, អនតិមានយុគោ លហុ។

១៣៣៩ "អលីនចិត្តសន្ថារោ, វុទ្ធិសេវី រជោហតោ;
សតិបតោទោ ធីរស្ស, ធិតិ យោគោ ច រស្មិយោ។

១៣៤០ "មនោ ទន្តំ បថំ នេតិ, សមទន្តេហិ វាហិភិ;
ឥច្ឆា លោភោ ច កុម្មគ្គោ, ឧជុមគ្គោ ច សំយមោ។

១៣៤១ "រូបេ សទ្ទេ រសេ គន្ធេ, វាហនស្ស បធាវតោ;
បញ្ញា អាកោដនី រាជ, តត្ថ អត្តាវ សារថិ។

១៣៤២ "សចេ ឯតេន យានេន, សមចរិយា ទឡ្ហា ធិតិ;
សព្ពកាមទុហោ រាជ, ន ជាតុ និរយំ វជេ"តិ។

តត្ថ **រថសញ្ញាតោតិ** មហារាជ, តវ កាយោ រថោតិ សញ្ញាតោ ហោតុ។ **មនោសារថិកោតិ** មនសង្ខាតេន កុសលចិត្តេន សារថិនា សមន្នាគតោ។ **លហូតិ** វិគតថិនមិទ្ធតាយ សល្លហុកោ។ **អវិហឹសាសារិតក្ខោតិ** អវិហឹសាមយេន សារិតេន សុដ្ឋុ បរិនិដ្ឋិតេន អក្ខេន សមន្នាគតោ។ **សំវិភាគបដិច្ឆទោតិ** ទានសំវិភាគមយេន បដិច្ឆទេន សមន្នាគតោ។ **បាទសញ្ញមនេមិយោតិ** បាទសំយមមយាយ នេមិយា សមន្នាគតោ។ **ហត្ថសញ្ញមបក្ខរោតិ** ហត្ថសំយមមយេន បក្ខរេន សមន្នាគតោ។ **កុច្ឆិសញ្ញមនព្ភន្តោតិ** កុច្ឆិសំយមសង្ខាតេន មិតភោជនមយេន តេលេន អព្ភន្តោ។ "អព្ភញ្ជិតព្ពោ នាភិ ហោតូ"តិបិ បាឋោ។ **វាចាសញ្ញមកូជនោតិ** វាចាសំយមេន អកូជនោ។

សច្ចវាក្យសមត្តង្គោតិ សច្ចវាក្យេន បរិបុណ្ណអង្គោ អខណ្ឌរថង្គោ។ **អបេសុញ្ញសុសញ្ញតោតិ** អបេសុញ្ញេន សុដ្ឋុ សញ្ញតោ សមុស្សិតោ។ **គិរាសខិលនេលង្គោតិ** សខិលាយ សណ្ហវាចាយ និទ្ទោសង្គោ មដ្ឋរថង្គោ។

មិតភាណិសិលេសិតោ មិតភាណសង្ខាតេន សិលេសេន សុដ្ឋុ សម្ពន្ធោ។ **សទ្ធាលោភសុសង្ខារោ**តិ កម្មផលសទ្ទហនសទ្ធាមយេន ច អលោភមយេន ច សុន្ទរេន អលង្ការេន សមន្នាគតោ។ **និវាតញ្ជលិកុព្ពរោ**តិ សីលវន្តានំ និវាតមយេន ចេវ អញ្ជលិកម្មមយេន ច កុព្ពរេន សមន្នាគតោ។ **អថទ្ធតានតីសាកោ**តិ សខិលសម្មោទភាវសង្ខាតាយ អថទ្ធតាយ អនតព្លិសោ, ថោកនតព្លិសោតិ អត្ថោ។ **សីលសំវរនន្ធនោ**តិ អខណ្ឌបញ្ចសីលចក្ខុន្ទ្រិយាទិសំវរសង្ខាតាយ នន្ធនរជ្ជុយា សមន្នាគតោ។

អក្កោធនមនុគ្ឃាតីតិ អក្កោធនភាវសង្ខាតេន អនុគ្ឃាតេន សមន្នាគតោ។ **ធម្មបណ្ឌរ-ឆត្តកោ**តិ ទសកុសលធម្មសង្ខាតេន បណ្ឌរច្ឆត្តេន សមន្នាគតោ។ **ពាហុសច្ចមបាលម្ពោ**តិ អត្ថសន្និស្សិតពហុស្សុតភាវមយេន អបាលម្ពេន សមន្នាគតោ។ **ឋិតចិត្តមុបាធិយោ**តិ លោកធម្មេហិ អវិកម្បនភាវេន សុដ្ឋុ ឋិតឯកគ្គភាវប្បត្តចិត្តសង្ខាតេន ឧបាធិនា ឧត្តរត្ថរណេន វា រាជាសនេន សមន្នាគតោ។ **កាលញ្ញុតាចិត្តសារោ**តិ “អយំ ទានស្ស ទិន្នកាលោ, អយំ សីលស្ស រក្ខនកាលោ”តិ ឯវំ កាលញ្ញុតាសង្ខាតេន កាលំ ជានិត្វា កតេន ចិត្តេន កុសលសារេន សមន្នាគតោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យថា, មហារាជ, រថស្ស នាម អាណី អាទី កត្វា ទព្ពសម្ភារជាតំ បរិសុទ្ធំ សារមយញ្ច ឥច្ឆិតព្ពំ, ឯវញ្ហិ សោ រថោ អទ្ធានក្ខមោ ហោតិ, ឯវំ តវបិ កាយរថោ កាលំ ជានិត្វា កតេន ចិត្តេន បរិសុទ្ធេន ទានាទិកុសលសារេន សមន្នាគតោ ហោតូតិ។ **វេសារជ្ជតិទណ្ឌកោ**តិ បរិសមជ្ឈេ កថេន្តស្សបិ វិសារទភាវសង្ខាតេន តិទណ្ឌេន សមន្នាគតោ។ **និវាតវុត្តិយោត្តកោ**តិ ឱវាទេ បវត្តនសង្ខាតេន មុទុនា ធុរយោត្តេន សមន្នាគតោ ។ មុទុនា ហិ ធុរយោត្តេន ពទ្ធរថំ សិន្ធវា សុខំ វហន្តិ, ឯវំ តវ កាយរថោបិ បណ្ឌិតានំ ឱវាទប្បវត្តិតាយ អាពទ្ធោ សុខំ យាតូតិ អត្ថោ។ **អនតិមានយុគោ លហូ**តិ អនតិមានសង្ខាតេន លហុកេន យុគេន សមន្នាគតោ។

អលីនចិត្តសន្ថារោតិ យថា រថោ នាម ទន្តមយេន ឧឡារេន សន្ថារេន សោភតិ, ឯវំ តវ កាយរថោបិ ទានាទិនា អលីនអសង្កុដិតចិត្តសន្ថារោ ហោតុ។ **វុទ្ធិសេវី រជោហតោ**តិ យថា រថោ នាម វិសមេន រជុដ្ឋានមគ្គេន គច្ឆន្តោ រជោកិណ្ណោ ន សោភតិ, សមេន វិរជេន មគ្គេន គច្ឆន្តោ សោភតិ, ឯវំ តវ កាយរថោបិ បញ្ញាវុទ្ធិសេវិតាយ សមតលំ ឧជុមគ្គំ បដិបជ្ជិត្វា ហតរជោ ហោតុ។ **សតិបតោទោ ធីរស្សា**តិ បណ្ឌិតស្ស តវ តស្មិំ កាយរថេ សុបតិដ្ឋិតសតិបតោទោ ហោតុ។ **ធិតិ យោគោ ច រស្មិយោ**តិ អព្ពោច្ឆិន្នវីរិយសង្ខាតា ធិតិ ច ហិតប្បដិបត្តិយំ យុញ្ជនភាវសង្ខាតោ យោគោ ច តវ តស្មិំ កាយរថេ វដ្ដិតា ថិរា រស្មិយោ ហោន្តុ។ **មនោ ទន្តំ បថំ នេតិ, សមទន្តេហិ វាហិភី**តិ យថា រថោ នាម វិសមទន្តេហិ សិន្ធវេហិ ឧប្បថំ យាតិ, សមទន្តេហិ សមសិក្ខិតេហិ យុត្តោ ឧជុបថមេវ អន្វេតិ, ឯវំ មនោបិ ទន្តំ និព្ពិសេវនំ កុម្មគ្គំ បហាយ ឧជុមគ្គំ គណ្ហាតិ។ តស្មា សុទន្តំ អាចារសម្បន្នំ ចិត្តំ តវ កាយរថស្ស សិន្ធវកិច្ចំ សាធេតុ។ **ឥច្ឆាលោភោ ចា**តិ អប្បត្តេសុ វត្ថូសុ ឥច្ឆា, បត្តេសុ លោភោតិ អយំ ឥច្ឆា ច លោភោ ច កុម្មគ្គោ នាម។ កុដិលោ អនុជុមគ្គោ អបាយមេវ នេតិ។ ទសកុសលកម្មបថវសេន បន អដ្ឋង្គិកមគ្គវសេន វា បវត្តោ សីលសំយមោ ឧជុមគ្គោ នាម។ សោ តវ កាយរថស្ស មគ្គោ ហោតុ។

រូបេតិ ឯតេសុ មនាបិយេសុ រូបាទីសុ កាមគុណេសុ និមិត្តំ គហេត្វា ធាវន្តស្ស តវ កាយរថស្ស ឧប្បថំ បដិបន្នស្ស រាជរថស្ស សិន្ធវេ អាកោដេត្វា និវារណបតោទយដ្ឋិ វិយ បញ្ញា អាកោដនី ហោតុ។ សា ហិ តំ ឧប្បថគមនតោ និវារេត្វា ឧជុំ សុចរិតមគ្គំ អារោបេស្សតិ។ **តត្ថ អត្តាវ សារថី**តិ តស្មិំ បន តេ កាយរថេ អញ្ញោ សារថិ នាម នត្ថិ, តវ អត្តាវ សារថិ ហោតុ។ **សចេ ឯតេន យានេនា**តិ មហារាជ, យស្សេតំ ឯវរូបំ យានំ សចេ អត្ថិ, ឯតេន យានេន។ **សមចរិយា ទឡ្ហា ធិតី**តិ យស្ស សមចរិយា ច ធិតិ ច ទឡ្ហា ហោតិ ថិរា, សោ ឯតេន យានេន យស្មា ឯស រថោ សព្ពកាមទុហោ រាជ, យថាធិប្បេតេ សព្ពកាមេ ទេតិ, តស្មា ន ជាតុ និរយំ វជេ, ឯកំសេនេតំ ធារេហិ, ឯវរូបេន យានេន និរយំ ន គច្ឆសីតិ អត្ថោ។ ឥតិ ខោ, មហារាជ, យំ មំ អវច “អាចិក្ខ មេ, នារទ, សុទ្ធិមគ្គំ, យថា អហំ នោ និរយេ បតេយ្យ”ន្តិ, អយំ តេ សោ មយា អនេកបរិយាយេន អក្ខាតោតិ។

ឯវមស្ស ធម្មំ ទេសេត្វា មិច្ឆាទិដ្ឋិំ ជហាបេត្វា សីលេ បតិដ្ឋាបេត្វា “ឥតោ បដ្ឋាយ បាបមិត្តេ បហាយ កល្យាណមិត្តេ ឧបសង្កម, និច្ចំ អប្បមត្តោ ហោហី”តិ ឱវាទំ ទត្វា រាជធីតុ គុណំ វណ្ណេត្វា រាជបរិសាយ ច រាជោរោធានញ្ច ឱវាទំ ទត្វា មហន្តេនានុភាវេន តេសំ បស្សន្តានញ្ញេវ ព្រហ្មលោកំ គតោ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ មយា ទិដ្ឋិជាលំ ភិន្ទិត្វា ឧរុវេលកស្សបោ ទមិតោយេវា”តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេន្តោ ឥមា គាថា អភាសិ –

១៣៤៣. “អលាតោ ទេវទត្តោសិ, សុនាមោ អាសិ ភទ្ទជិ;
វិជយោ សារិបុត្តោសិ, មោគ្គល្លានោសិ ពីជកោ។

១៣៤៤សុនក្ខត្តោ លិច្ឆវិបុត្តោ, គុណោ អាសិ អចេលកោ;
អានន្ទោ សា រុចា អាសិ, យា រាជានំ បសាទយិ។

១៣៤៥“ឧរុវេលកស្សបោ រាជា, បាបទិដ្ឋិ តទា អហុ;
មហាព្រហ្មា ពោធិសត្តោ, ឯវំ ធារេថ ជាតក”ន្តិ។

មហានារទកស្សបជាតកវណ្ណនា អដ្ឋមា។

[៥៤៦] ៩. វិធុរជាតកវណ្ណនា

ចតុបោសថកណ្ឌំ

បណ្ឌុ កិសិយាសិ ទុព្ពលាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អត្តនោ បញ្ញាបារមី អារព្ភ កថេសិ។ ឯកទិវសញ្ហិ ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “អាវុសោ, សត្ថា មហាបញ្ញោ បុថុបញ្ញោ គម្ភីរបញ្ញោ ជវនបញ្ញោ ហាសបញ្ញោ តិក្ខបញ្ញោ និព្ពេធិកបញ្ញោ បរប្បវាទមទ្ទនោ, អត្តនោ បញ្ញានុភាវេន ខត្តិយបណ្ឌិតាទីហិ អភិសង្ខតេ សុខុមបញ្ហេ ភិន្ទិត្វា តេ ទមេត្វា និព្ពិសេវនេ កត្វា តីសុ សរណេសុ ចេវ សីលេសុ ច បតិដ្ឋាបេត្វា អមតគាមិមគ្គំ បដិបាទេសី”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “អនច្ឆរិយំ, ភិក្ខវេ, យំ តថាគតោ បរមាភិសម្ពោធិប្បត្តោ បរប្បវាទំ ភិន្ទិត្វា ខត្តិយាទយោ ទមេយ្យ។ បុរិមភវស្មិញ្ហិ ពោធិញាណំ បរិយេសន្តោបិ តថាគតោ បញ្ញវា បរប្បវាទមទ្ទនោយេវ។ តថា ហិ អហំ វិធុរកាលេ សដ្ឋិយោជនុព្ពេធេ កាឡបព្ពតមុទ្ធនិ បុណ្ណកំ នាម យក្ខសេនាបតឹ អត្តនោ ញាណពលេនេវ ទមេត្វា និព្ពិសេវនំ កត្វា បញ្ចសីលេសុ បតិដ្ឋាបេន្តោ អត្តនោ ជីវិតំ ទាបេសិ”ន្តិ វត្វា តេហិ យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ កុរុរដ្ឋេ ឥន្ទបត្ថនគរេ ធនញ្ចយកោរព្យោ នាម រាជា រជ្ជំ ការេសិ។ វិធុរបណ្ឌិតោ នាម អមច្ចោ តស្ស អត្ថធម្មានុសាសកោ អហោសិ។ សោ មធុរកថោ មហាធម្មកថិកោ សកលជម្ពុទីបេ រាជានោ ហត្ថិកន្តវីណាសរេន បលុទ្ធហត្ថិនោ វិយ អត្តនោ មធុរធម្មទេសនាយ បលោភេត្វា តេសំ សកសករជ្ជានិ គន្តុំ អទទមានោ ពុទ្ធលីលាយ មហាជនស្ស ធម្មំ ទេសេន្តោ មហន្តេន យសេន តស្មិំ នគរេ បដិវសិ។

តទា ហិ ពារាណសិយម្បិ គិហិសហាយកា ចត្តារោ ព្រាហ្មណមហាសាលា មហល្លកកាលេ កាមេសុ អាទីនវំ ទិស្វា ហិមវន្តំ បវិសិត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា អភិញ្ញា ច សមាបត្តិយោ ច និព្ពត្តេត្វា វនមូលផលាហារា តត្ថេវ ចិរំ វសិត្វា លោណម្បិលសេវនត្ថាយ ចារិកំ ចរមានា អង្គរដ្ឋេ កាលចម្បានគរំ បត្វា រាជុយ្យានេ វសិត្វា បុនទិវសេ ភិក្ខាយ នគរំ បវិសឹសុ។ តត្ថ ចត្តារោ សហាយកា កុដុម្ពិកា តេសំ ឥរិយាបថេសុ បសីទិត្វា វន្ទិត្វា ភិក្ខាភាជនំ គហេត្វា ឯកេកំ អត្តនោ និវេសនេ និសីទាបេត្វា បណីតេន អាហារេន បរិវិសិត្វា បដិញ្ញំ គាហាបេត្វា ឧយ្យានេយេវ វាសាបេសុំ។ តេ ចត្តារោ តាបសា ចតុន្នំ កុដុម្ពិកានំ គេហេសុ និពទ្ធំ ភុញ្ជិត្វា ទិវាវិហារត្ថាយ ឯកោ តាបសោ តាវតឹសភវនំ គច្ឆតិ, ឯកោ នាគភវនំ, ឯកោ សុបណ្ណភវនំ, ឯកោ កោរព្យរញ្ញោ មិគាជិនឧយ្យានំ គច្ឆតិ។ តេសុ យោ ទេវលោកំ គន្ត្វា ទិវាវិហារំ ករោតិ, សោ សក្កស្ស យសំ ឱលោកេត្វា អត្តនោ ឧបដ្ឋាកស្ស តមេវ វណ្ណេតិ។ យោ នាគភវនំ គន្ត្វា ទិវាវិហារំ ករោតិ, សោ នាគរាជស្ស សម្បត្តឹ ឱលោកេត្វា អត្តនោ ឧបដ្ឋាកស្ស តមេវ វណ្ណេតិ។ យោ សុបណ្ណភវនំ គន្ត្វា ទិវាវិហារំ ករោតិ, សោ សុបណ្ណរាជស្ស វិភូតឹ ឱលោកេត្វា អត្តនោ ឧបដ្ឋាកស្ស តមេវ វណ្ណេតិ។ យោ ធនញ្ចយកោរព្យរាជស្ស ឧយ្យានំ គន្ត្វា ទិវាវិហារំ ករោតិ, សោ ធនញ្ចយកោរព្យរញ្ញោ សិរិសោភគ្គំ ឱលោកេត្វា អត្តនោ ឧបដ្ឋាកស្ស តមេវ វណ្ណេតិ។

តេ ចត្តារោបិ ជនា តំ តទេវ ឋានំ បត្ថេត្វា ទានាទីនិ បុញ្ញានិ កត្វា អាយុបរិយោសានេ ឯកោ សក្កោ ហុត្វា និព្ពត្តិ, ឯកោ សបុត្តទារោ នាគភវនេ នាគរាជា ហុត្វា និព្ពត្តិ, ឯកោ សុបណ្ណភវនេ សិម្ពលិវិមានេ សុបណ្ណរាជា ហុត្វា និព្ពត្តិ។ ឯកោ ធនញ្ចយកោរព្យរញ្ញោ អគ្គមហេសិយា កុច្ឆិម្ហិ និព្ពត្តិ។ តេបិ តាបសា អបរិហីនជ្ឈានា កាលំ កត្វា ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តឹសុ។ កោរព្យកុមារោ វុឌ្ឍិមន្វាយ បិតុ អច្ចយេន រជ្ជេ បតិដ្ឋហិត្វា ធម្មេន សមេន រជ្ជំ ការេសិ។ សោ បន ជូតវិត្តកោ អហោសិ។ សោ វិធុរបណ្ឌិតស្ស ឱវាទេ ឋត្វា ទានំ ទេតិ, សីលំ រក្ខតិ, ឧបោសថំ ឧបវសតិ។

សោ ឯកទិវសំ សមាទិន្នុបោសថោ “វិវេកមនុព្រូហិស្សាមី”តិ ឧយ្យានំ គន្ត្វា មនុញ្ញដ្ឋានេ និសីទិត្វា សមណធម្មំ អកាសិ។ សក្កោបិ សមាទិន្នុបោសថោ “ទេវលោកេ បលិពោធោ ហោតី”តិ មនុស្សលោកេ តមេវ ឧយ្យានំ អាគន្ត្វា ឯកស្មឹ មនុញ្ញដ្ឋានេ និសីទិត្វា សមណធម្មំ អកាសិ។ វរុណនាគរាជាបិ សមាទិន្នុបោសថោ “នាគភវនេ បលិពោធោ ហោតី”តិ តត្ថេវាគន្ត្វា ឯកស្មឹ មនុញ្ញដ្ឋានេ និសីទិត្វា សមណធម្មំ អកាសិ។ សុបណ្ណរាជាបិ សមាទិន្នុបោសថោ “សុបណ្ណភវនេ បលិពោធោ ហោតី”តិ តត្ថេវាគន្ត្វា ឯកស្មឹ មនុញ្ញដ្ឋានេ និសីទិត្វា

សមណធម្មំ អកាសិ។ តេបិ ចត្តារោ ជនា សាយន្ហសមយេ សកដ្ឋានេហិ និក្ខមិត្វា មង្គលបោក្ខរណិតីរេ សមាគន្ត្វា អញ្ញមញ្ញំ ឱលោកេត្វា បុព្ពសិនេហវសេន សមគ្គា សម្មោទមានា ហុត្វា អញ្ញមញ្ញំ មេត្តចិត្តំ ឧបដ្ឋបេត្វា មធុរបដិសន្ថារំ ករិំសុ។ តេសុ សក្កោ មង្គលសិលាបដ្ដេ និសីទិ, ឥតរេបិ អត្តនោ អត្តនោ យុត្តាសនំ ញត្វា និសីទឹសុ។ អថ នេ សក្កោ អាហ “មយំ ចត្តារោបិ រាជានោវ , អម្ហេសុ បន កស្ស សីលំ មហន្ត”ន្តិ? អថ នំ វរុណនាគរាជា អាហ “តុម្ហាកំ តិណ្ណំ ជនានំ សីលតោ មយ្ហំ សីលំ មហន្ត”ន្តិ។ “កិមេត្ថ ការណ”ន្តិ? “អយំ សុបណ្ណរាជា អម្ហាកំ ជាតានម្បិ អជាតានម្បិ បច្ចាមិត្តោវ, អហំ ឯវរូបំ អម្ហាកំ ជីវិតក្ខយករំ បច្ចាមិត្តំ ទិស្វាបិ កោធំ ន ករោមិ, ឥមិនា ការណេន មម សីលំ មហន្ត”ន្តិ វត្វា ឥទំ ទសកនិបាតេ ចតុបោសថជាតកេ បឋមំ គាថមាហ –

> “យោ កោបនេយ្យេ ន ករោតិ កោបំ, ន កុជ្ឈតិ សប្បុរិសោ កទាចិ;
> កុទ្ធោបិ សោ នាវិករោតិ កោបំ, តំ វេ នរំ សមណមាហុ លោកេ”តិ។ (ជា. ១.១០.២៤);

តត្ថ **យោ**តិ ខត្តិយាទីសុ យោ កោចិ។ **កោបនេយ្យេ**តិ កុជ្ឈិតព្ពយុត្តកេ បុគ្គលេ ខន្តីវាទីតាបសោ វិយ កោបំ ន ករោតិ។ **កទាចី**តិ យោ កិស្មិញ្ចិ កាលេ ន កុជ្ឈតេវ។ **កុទ្ធោបី**តិ សចេ បន សោ សប្បុរិសោ កុជ្ឈតិ, អថ កុទ្ធោបិ តំ កោបំ នាវិករោតិ ចូឡពោធិតាបសោ វិយ។ **តំ វេ នរ**ន្តិ មហារាជានោ តំ វេ បុរិសំ សមិតបាបតាយ លោកេ បណ្ឌិតា “សមណ”ន្តិ កថេន្តិ។ ឥមេ បន គុណា មយិ សន្តិ, តស្មា មមេវ សីលំ មហន្តន្តិ។

តំ សុត្វា សុបណ្ណរាជា “អយំ នាគោ មម អគ្គភក្ខោ, យស្មា បនាហំ ឯវរូបំ អគ្គភក្ខំ ទិស្វាបិ ខុទំ អធិវាសេត្វា អាហារហេតុ បាបំ ន ករោមិ, តស្មា មមេវ សីលំ មហន្ត”ន្តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

> “ឩនូទរោ យោ សហតេ ជិឃច្ឆំ, ទន្តោ តបស្សី មិតបានភោជនោ;
> អាហារហេតុ ន ករោតិ បាបំ, តំ វេ នរំ សមណមាហុ លោកេ”តិ។ (ជា. ១.១០.២៥);

តត្ថ **ទន្តោ**តិ ឥន្ទ្រិយទមនេន សមន្នាគតោ។ **តបស្សី**តិ តបនិស្សិតកោ។ **អាហារហេតូ**តិ អតិជិឃច្ឆបិឡិតោបិ យោ បាបំ លាមកកម្មំ ន ករោតិ ធម្មសេនាបតិសារិបុត្តត្ថេរោ វិយ។ អហំ បនជ្ជ អាហារហេតុ បាបំ ន ករោមិ, តស្មា មមេវ សីលំ មហន្តន្តិ។

តតោ សក្កោ ទេវរាជា “អហំ នានប្បការំ សុខបទដ្ឋានំ ទេវលោកសម្បត្តិំ បហាយ សីលរក្ខណត្ថាយ មនុស្សលោកំ អាគតោ, តស្មា មមេវ សីលំ មហន្ត”ន្តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

> “ខិឌ្ឌំ រតិំ វិប្បជហិត្វាន សព្ពំ, ន ចាលិកំ ភាសតិ កិញ្ចិ លោកេ;
> វិភូសដ្ឋានា វិរតោ មេថុនស្មា, តំ វេ នរំ សមណមាហុ លោកេ”តិ។ (ជា. ១.១០.២៦);

តត្ថ **ខិឌ្ឌ**ន្តិ កាយិកវាចសិកខិឌ្ឌំ។ **រតិ**ន្តិ ទិព្ពកាមគុណរតិំ។ **កិញ្ចី**តិ អប្បមត្តកម្បិ។ **វិភូសដ្ឋានា**តិ មំសវិភូសា ឆវិវិភូសាតិ ទ្វេ វិភូសា។ តត្ថ អជ្ឈោហរណីយាហារោ មំសវិភូសា នាម, មាលាគន្ធាទីនិ ឆវិវិភូសា នាម, យេន អកុសលចិត្តេន ធារិយតិ, តំ តស្ស ឋានំ, តតោ វិរតោ មេថុនសេវនតោ ច យោ បដិវិរតោ។ **តំ វេ នរំ សមណមាហុ លោកេ**តិ អហំ អជ្ជ ទេវច្ឆរាយោ បហាយ ឥធាគន្ត្វា សមណធម្មំ ករោមិ, តស្មា មមេវ សីលំ មហន្តន្តិ។ ឯវំ សក្កោបិ អត្តនោ សីលមេវ វណ្ណេតិ។

តំ សុត្វា ធនញ្ចយរាជា “អហំ អជ្ជ មហន្តំ បរិគ្គហំ សោឡសសហស្សនាដកិត្ថិបរិបុណ្ណំ អន្តេបុរំ ចជិត្វា ឧយ្យានេ សមណធម្មំ ករោមិ, តស្មា មមេវ សីលំ មហន្ត”ន្តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

> “បរិគ្គហំ លោភធម្មញ្ច សព្ពំ, យោ វេ បរិញ្ញាយ បរិច្ចជេតិ;
> ទន្តំ ឋិតត្តំ អមមំ និរាសំ, តំ វេ នរំ សមណមាហុ លោកេ”តិ។ (ជា. ១.១០.២៧);

តត្ថ **បរិគ្គហ**ន្តិ នានប្បការំ វត្ថុកាមំ។ **លោភធម្ម**ន្តិ តស្មិំ ឧប្បជ្ជនតណ្ហំ។ **បរិញ្ញាយា**តិ ញាតបរិញ្ញា, តីរណបរិញ្ញា, បហានបរិញ្ញាតិ ឥមាហិ តីហិ បរិញ្ញាហិ បរិជានិត្វា។ តត្ថ ខន្ធាទីនំ ទុក្ខាទិសភាវជាននំ ញាតបរិញ្ញា, តេសុ អគុណំ ឧបធារេត្វា តីរណំ តីរណបរិញ្ញា, តេសុ ទោសំ ទិស្វា ឆន្ទរាគស្សាបកឌ្ឍនំ បហានបរិញ្ញា។ យោ ឥមាហិ តីហិ បរិញ្ញាហិ ជានិត្វា វត្ថុកាមកិលេសកាមេ បរិច្ចជតិ, ឆឌ្ឌេត្វា គច្ឆតិ។ **ទន្ត**ន្តិ

និព្ពិសេវនំ។ **បិតត្ត**ន្តិ មិច្ឆាវិតក្កាភាវេន បិតសភាវំ។ **អមម**ន្តិ អហន្តិ មមាយនតណ្ហារហិតំ។ **និរាស**ន្តិ បុត្តទារាទីសុ និច្ឆន្ទរាគំ។ **តំ វេ នរ**ន្តិ តំ ឯវរូបំ បុគ្គលំ "សមណ"ន្តិ វទន្តិ។

ឥតិ តេ សព្ពេបិ អត្តនោ អត្តនោ សីលមេវ មហន្តន្តិ វណ្ណេត្វា សក្កាទយោ ធនញ្ចយំ បុច្ឆឹសុ "អត្ថិ បន, មហារាជ, កោចិ តុម្ហាកំ សន្តិកេ បណ្ឌិតោ, យោ នោ ឥមំ កង្ខំ វិនោទេយ្យា"តិ ។ "អាម, មហារាជានោ មម អត្ថធម្មានុសាសកោ មហាបញ្ញោ អសមធុរោ វិធុរបណ្ឌិតោ នាម អត្ថិ, សោ នោ ឥមំ កង្ខំ វិនោទេស្សតិ, តស្ស សន្តិកំ គច្ឆាមា"តិ។ អថ តេ សព្ពេ "សាធូ"តិ សម្បដិច្ឆឹសុ។ អថ សព្ពេបិ ឧយ្យានា និក្ខមិត្វា ធម្មសភំ គន្ត្វា បល្លង្កំ អលង្ការាបេត្វា ពោធិសត្តំ បល្លង្កវរមជ្ឈេ និសីទាបេត្វា បដិសន្ថារំ កត្វា ឯកមន្តំ និសិន្នា "បណ្ឌិត, អម្ហាកំ កង្ខា ឧប្បន្នា, តំ នោ វិនោទេហី"តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហំសុ –

"បុច្ឆាម កត្តារមនោមបញ្ញំ, កថាសុ នោ វិគ្គហោ អត្ថិ ជាតោ;
ឆិន្ទជ្ជ កង្ខំ វិចិកិច្ឆិតានិ, តទជ្ជ កង្ខំ វិតរេមុ សព្ពេ"តិ។ (ជា. ១.១០.២៨);

តត្ថ **កត្តារ**ន្តិ កត្តព្ពយុត្តកការកំ។ **វិគ្គហោ អត្ថិ ជាតោ**តិ ឯកោ សីលវិគ្គហោ សីលវិវាទោ ឧប្បន្នោ អត្ថិ។ **ឆិន្ទជ្ជា**តិ អម្ហាកំ តំ កង្ខំ តានិ ច វិចិកិច្ឆិតានិ វជិរេន សិនេរុំ បហរន្តោ វិយ អជ្ជ ឆិន្ទ។ **វិតរេមូ**តិ វិតរេយ្យាម។

បណ្ឌិតោ តេសំ កថំ សុត្វា "មហារាជានោ តុម្ហាកំ សីលំ និស្សាយ ឧប្បន្នំ វិវាទកថំ សុកថិតទុក្កថិតំ ជានិស្សាមី"តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

"យេ បណ្ឌិតា អត្ថទសា ភវន្តិ, ភាសន្តិ តេ យោនិសោ តត្ថ កាលេ;
កថំ នុ កថានំ អភាសិតានំ, អត្ថំ នយេយ្យុំ កុសលា ជនិន្ទា"តិ។ (ជា. ១.១០.២៩);

តត្ថ **អត្ថទសា**តិ អត្ថទស្សនសមត្ថា។ **តត្ថ កាលេ**តិ តស្មិំ វិគ្គហេ អារោចិតេ យុត្តប្បយុត្តកាលេ តេ បណ្ឌិតា តមត្ថំ អាចិក្ខន្តា យោនិសោ ភាសន្តិ។ **អត្ថំ នយេយ្យុំ កុសលា**តិ កុសលា ឆេកាបិ សមានា អភាសិតានំ កថានំ កថំ នុ អត្ថំ ញាណេន នយេយ្យុំ ឧបបរិក្ខេយ្យុំ។ **ជនិន្ទា**តិ រាជានោ អាលបតិ។ តស្មា ឥទំ តាវ មេ វទេថ។

"កថំ ហវេ ភាសតិ នាគរាជា, គរុឡោ បន វេនតេយ្យោ កិមាហ;
គន្ធព្ពរាជា បន កឹ វទេតិ, កថំ បន កុរូនំ រាជសេដ្ឋោ"តិ។ (ជា. ១.១០.៣០);

តត្ថ **គន្ធព្ពរាជា**តិ សក្កំ សន្ធាយាហ។

អថស្ស តេ ឥមំ គាថមាហំសុ –

"ខន្តឹ ហវេ ភាសតិ នាគរាជា, អប្បាហារំ គរុឡោ វេនតេយ្យោ;
គន្ធព្ពរាជា រតិវិប្បហានំ, អកិញ្ចនំ កុរូនំ រាជសេដ្ឋោ"តិ។ (ជា. ១.១០.៣១);

តស្សត្ថោ – បណ្ឌិត, នាគរាជា តាវ កោបនេយ្យេបិ បុគ្គលេ អកុប្បនសង្ខាតំ អធិវាសនខន្តឹ វណ្ណេតិ, គរុឡោ អប្បាហារតាសង្ខាតំ អាហារហេតុ បាបស្ស អករណំ, សក្កោ បញ្ចកាមគុណរតីនំ វិប្បហានំ, កុរុរាជា និប្បលិពោធភាវំ វណ្ណេតីតិ។

អថ តេសំ កថំ សុត្វា មហាសត្តោ ឥមំ គាថមាហ –

"សព្ពានិ ឯតានិ សុភាសិតានិ, ន ហេត្ថ ទុព្ភាសិតមត្ថិ កិញ្ចិ;
យស្មិញ្ច ឯតានិ បតិដ្ឋិតានិ, អរាវ នាភ្យា សុសមោហិតានិ;
ចតុព្ភិ ធម្មេហិ សមង្គិភូតំ, តំ វេ នរំ សមណមាហុ លោកេ"តិ។ (ជា. ១.១០.៣២);

តត្ថ **ឯតានី**តិ ឯតានិ ចត្តារិបិ គុណជាតានិ យស្មិំ បុគ្គលេ សកដនាភិយំ សុដ្ឋុ សមោហិតានិ អរា វិយ បតិដ្ឋិតានិ, ចតូហិបេតេហិ ធម្មេហិ សមន្នាគតំ បុគ្គលំ បណ្ឌិតា "សមណ"ន្តិ អាហុ លោកេតិ។

ឯវំ មហាសត្តោ ចតុន្នម្បិ សីលំ ឯកសមមេវ អកាសិ។ តំ សុត្វា ចត្តារោបិ រាជានោ តស្ស តុដ្ឋា ថុតឹ ករោន្តា ឥមំ គាថមាហំសុ –

“តុវញ្ហិ សេដ្ឋោ ត្វមនុត្តរោសិ, ត្វំ ធម្មគូ ធម្មវិទូ សុមេធោ;
បញ្ញាយ បញ្ហំ សមធិគ្គហេត្វា, អច្ឆេច្ឆិ ធីរោ វិចិកិច្ឆិតានិ;
អច្ឆេច្ឆិ កង្ខំ វិចិកិច្ឆិតានិ, ចុន្ទោ យថា នាគទន្តំ ខរេនា”តិ។ (ជា. ១.១០.៣៣)។

តត្ថ **ត្វមនុត្តរោសី**តិ ត្វំ អនុត្តរោ អសិ, នត្ថិ តយា ឧត្តរិតរោ នាម។ **ធម្មគូ**តិ ធម្មស្ស គោបកោ ចេវ ធម្មញ្ញូ ច។ **ធម្មវិទូ**តិ បាកដធម្មោ។ **សុមេធោ**តិ សុន្ទរបញ្ញោ **បញ្ញាយា**តិ អត្តនោ បញ្ញាយ អម្ហាកំ បញ្ហំ សុដ្ឋុ អធិគណ្ហិត្វា “ឥទមេត្ថ ការណ”ន្តិ យថាភូតំ ញត្វា។ **អច្ឆេច្ឆី**តិ ត្វំ ធីរោ អម្ហាកំ វិចិកិច្ឆិតានិ ឆិន្ទិ, ឯវំ ឆិន្ទន្តោ ច “ឆិន្ទជ្ជ កង្ខំ វិចិកិច្ឆិតានី”តិ ឥទំ អម្ហាកំ អាយាចនំ សម្បាទេន្តោ អច្ឆេច្ឆិ កង្ខំ វិចិកិច្ឆិតានិ ។ **ចុន្ទោ យថា នាគទន្តំ ខរេនា**តិ យថា ទន្តការោ កកចេន ហត្ថិទន្តំ ឆិន្ទេយ្យ, ឯវំ ឆិន្ទីតិ អត្ថោ។

ឯវំ តេ ចត្តារោបិ រាជានោ តស្ស បញ្ហព្យាករណេន តុដ្ឋមានសា អហេសុំ។ អថ នំ សក្កោ ទិព្ពទុកូលេន បូជេសិ, គរុឡោ សុវណ្ណមាលាយ, វរុណោ នាគរាជា មណិនា, ធនញ្ចយរាជា គវសហស្សាទីហិ បូជេសិ។ តេនេវាហ –

“នីលុប្បលាភំ វិមលំ អនគ្ឃំ, វត្ថំ ឥទំ ធូមសមានវណ្ណំ;
បញ្ហស្ស វេយ្យាករណេន តុដ្ឋោ, ទទាមិ តេ ធម្មបូជាយ ធីរ។

“សុវណ្ណមាលំ សតបត្តផុល្លិតំ, សកេសរំ រត្នសហស្សមណ្ឌិតំ;
បញ្ហស្ស វេយ្យាករណេន តុដ្ឋោ, ទទាមិ តេ ធម្មបូជាយ ធីរ។

“មណឹ អនគ្ឃំ រុចិរំ បភស្សរំ, កណ្ឋាវសត្តំ មណិភូសិតំ មេ;
បញ្ហស្ស វេយ្យាករណេន តុដ្ឋោ, ទទាមិ តេ ធម្មបូជាយ ធីរ។

“គវំ សហស្សំ ឧសភញ្ច នាគំ, អាជញ្ញយុត្តេ ច រថេ ទស ឥមេ;
បញ្ហស្ស វេយ្យាករណេន តុដ្ឋោ, ទទាមិ តេ គាមវរានិ សោឡសា”តិ។ (ជា. ១.១០.៣៤-៣៧);

ឯវំ សក្កាទយោ មហាសត្តំ បូជេត្វា សកដ្ឋានមេវ អគមិំសុ។

ចតុបោសថកណ្ឌំ និដ្ឋិតំ។

ទោហឡកណ្ឌំ

តេសុ នាគរាជស្ស ភរិយា វិមលាទេវី នាម។ សា តស្ស គីវាយ បិឡន្ធនមណឹ អបស្សន្តី បុច្ឆិ “ទេវ, កហំ បន តេ មណី”តិ? “ភទ្ទេ, ចន្ទព្រាហ្មណបុត្តស្ស វិធុរបណ្ឌិតស្ស ធម្មកថំ សុត្វា បសន្នចិត្តោ អហំ តេន មណិនា តំ បូជេសិំ។ ន កេវលញ្ច អហមេវ, សក្កោបិ តំ ទិព្ពទុកូលេន បូជេសិ, សុបណ្ណរាជា សុវណ្ណមាលាយ, ធនញ្ចយរាជា គវស្សសហស្សាទីហិ បូជេសី”តិ។ “ធម្មកថិកោ សោ, ទេវា”តិ។ “ភទ្ទេ, កឹ វទេសិ, ជម្ពុទីបតលេ ពុទ្ធុប្បាទោ វិយ បវត្តតិ, សកលជម្ពុទីបេ ឯកសតរាជានោ តស្ស មធុរធម្មកថាយ ពជ្ឈិត្វា ហត្ថិកន្តវីណាសរេន បលុទ្ធមត្តវារណា វិយ អត្តនោ អត្តនោ រជ្ជានិ គន្តុំ ន ឥច្ឆន្តិ, ឯវរូបោ សោ មធុរធម្មកថិកោ”តិ តស្ស គុណំ វណ្ណេសិ។ សា វិធុរបណ្ឌិតស្ស គុណកថំ សុត្វា តស្ស ធម្មកថំ សោតុកាមា ហុត្វា ចិន្តេសិ “សចាហំ វក្ខាមិ ‘ទេវ, តស្ស ធម្មកថំ សោតុកាមា, ឥធ នំ អានេហី’តិ, ន មេតំ អានេស្សតិ។ យំនូនាហំ ‘តស្ស មេ ហទយេ ទោហឡោ ឧប្បន្នោ’តិ គិលានាលយំ ករេយ្យ”ន្តិ។ សា តថា កត្វា សិរគព្ភំ បវិសិត្វា អត្តនោ បរិចារិកានំ សញ្ញំ ទត្វា សិរិសយនេ និបជ្ជិ។ នាគរាជា ឧបដ្ឋានវេលាយ តំ អបស្សន្តោ “កហំ វិមលា”តិ បរិចារិកាយោ បុច្ឆិត្វា “គិលានា, ទេវា”តិ វុត្តេ ឧដ្ឋាយាសនា តស្សា សន្តិកំ គន្ត្វា សយនបស្សេ និសីទិត្វា សរីរំ បរិមជ្ជន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

១៣៤៦. “បណ្ឌុ កិសិយាសិ ទុព្ពលា, វណ្ណរូបំ ន តវេទិសំ បុរេ;
វិមលេ អក្ខាហិ បុច្ឆិតា, កីទិសី តុយ្ហំ សរីរវេទនា”តិ។

តត្ថ **បណ្ឌូ**តិ បណ្ឌុបលាសវណ្ណា។ **កិសិយា**តិ កិសា។ **ទុព្ពលា**តិ អប្បថាមា។ **វណ្ណរូបំ ន តវេទិសំ បុរេ**តិ តវ វណ្ណសង្ខាតំ រូបំ បុរេ ឯទិសំ ន ហោតិ, និទ្ទោសំ អនវជ្ជំ, តំ ឥទានិ បរិវត្តិត្វា អមនុញ្ញសភាវំ ជាតំ។ **វិមលេ**តិ តំ អាលបតិ។

អថស្ស សា អាចិក្ខន្តី ទុតិយំ គាថមាហ –

១៣៤៧.ធម្មោ មនុជេសុ មាតីនំ, ទោហឡោ នាម ជនិន្ទ វុច្ចតិ;
ធម្មាហដំ នាគកុញ្ជរ, វិធុរស្ស ហទយាភិបត្ថយេ”តិ។

តត្ថ **ធម្មោ**តិ សភាវោ។ **មាតីន**ន្តិ ឥត្ថីនំ។ **ជនិន្ទា**តិ នាគជនស្ស ឥន្ទ។ **ធម្មាហដំ នាគកុញ្ជរ, វិធុរស្ស ហទយាភិបត្ថយេ**តិ នាគសេដ្ឋ, អហំ ធម្មេន សមេន អសាហសិកកម្មេន អាហដំ វិធុរស្ស ហទយំ អភិបត្ថយាមិ, តំ មេ លភមានាយ ជីវិតំ អត្ថិ, អលភមានាយ ឥធេវ មរណន្តិ តស្ស បញ្ហំ សន្ធាយេវមាហ –

តំ សុត្វា នាគរាជា តតិយំ គាថមាហ –

១៣៤៨.“ចន្ទំ ខោ ត្វំ ទោហឡាយសិ, សូរិយំ វា អថ វាបិ មាលុតំ;
ទុល្លភញ្ហិ វិធុរស្ស ទស្សនំ, កោ វិធុរមិធ មានយិស្សតី”តិ។

តត្ថ **ទុល្លភញ្ហិ វិធុរស្ស ទស្សន**ន្តិ អសមធុរស្ស វិធុរស្ស ទស្សនមេវ ទុល្លភំ។ តស្ស ហិ សកលជម្ពុទីបេ រាជានោ ធម្មិកំ រក្ខាវរណគុត្តិំ បច្ចុបដ្ឋាបេត្វា វិចរន្តិ, បស្សិតុម្បិ នំ កោចិ ន លភតិ, តំ កោ ឥធ អានយិស្សតីតិ វទតិ។

សា តស្ស វចនំ សុត្វា “អលភមានាយ មេ ឥធេវ មរណ”ន្តិ បរិវត្តិត្វា បិដ្ឋិំ ទត្វា សាឡកកណ្ណេន មុខំ បិទហិត្វា និបជ្ជិ។ នាគរាជា អនត្តមនោ សិរិគព្ភំ បវិសិត្វា សយនបិដ្ឋេ និសិន្នោ “វិមលា វិធុរបណ្ឌិតស្ស ហទយមំសំ អាហរាបេតី”តិ សញ្ញី ហុត្វា “បណ្ឌិតស្ស ហទយំ អលភន្តិយា វិមលាយ ជីវិតំ នត្ថិ, កថំ នុ ខោ តស្ស ហទយមំសំ លភិស្សាមី”តិ ចិន្តេសិ។ អថស្ស ធីតា ឥរន្ធតី នាម នាគកញ្ញា សព្ពាលង្ការបដិមណ្ឌិតា មហន្តេន សិរិវិលាសេន បិតុ ឧបដ្ឋានំ អាគន្ត្វា បិតរំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ ឋិតា, សា តស្ស ឥន្ទ្រិយវិការំ ទិស្វា “តាត, អតិវិយ ទោមនស្សប្បត្តោសិ, កិំ នុ ខោ ការណ”ន្តិ បុច្ឆន្តី ឥមំ គាថមាហ –

១៣៤៩.“កិំ នុ តាត តុវំ បជ្ឈាយសិ, បទុមំ ហត្ថគតំវ តេ មុខំ;
កិំ នុ ទុម្មនរូបោសិ ឥស្សរ, មា ត្វំ សោចិ អមិត្តតាបនា”តិ។

តត្ថ **បជ្ឈាយសី**តិ បុនប្បុនំ ចិន្តេសិ។ **ហត្ថគត**ន្តិ ហត្ថេន បរិមទ្ទិតំ បទុមំ វិយ តេ មុខំ ជាតំ។ **ឥស្សរា**តិ បញ្ចយោជនសតិកស្ស មន្ទិរនាគភវនស្ស, សាមីតិ។

ធីតុ វចនំ សុត្វា នាគរាជា តមត្ថំ អារោចេន្តោ អាហ –

១៣៥០.“មាតា ហិ តវ ឥរន្ធតិ, វិធុរស្ស ហទយំ ធនិយតិ;
ទុល្លភញ្ហិ វិធុរស្ស ទស្សនំ, កោ វិធុរមិធ មានយិស្សតី”តិ។

តត្ថ **ធនិយតី**តិ បត្ថេតិ ឥច្ឆតិ។

អថ នំ នាគរាជា “អម្ម, មម សន្តិកេ វិធុរំ អានេតុំ សមត្ថោ នត្ថិ, ត្វំ មាតុ ជីវិតំ ទេហិ, វិធុរំ អានេតុំ សមត្ថំ ភត្តារំ បរិយេសាហី”តិ ឧយ្យោជេន្តោ ឧបឌ្ឍគាថមាហ –

១៣៥១.“តស្ស ភត្តុបរិយេសនំ ចរ, យោ វិធុរមិធ មានយិស្សតី”តិ។
តត្ថ **ចរា**តិ វិចរ។

ឥតិ សោ កិលេសាភិរតភាវេន ធីតុ អននុច្ឆវិកំ កថំ កថេសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

“បិតុនោ ច សា សុត្វាន វាក្យំ, រត្តិំ និក្ខម្ម អវស្សុតី ចរី”តិ។

តត្ថ **អវស្សុតី**ន្តិ ភិក្ខវេ, សា នាគមាណវិកា បិតុ វចនំ សុត្វា បិតរំ អស្សាសេត្វា មាតុ សន្តិកំ គន្ត្វា តម្បិ អស្សាសេត្វា អត្តនោ សិរិគព្ភំ គន្ត្វា សព្ពាលង្ការេហិ អត្តានំ អលង្ករិត្វា ឯកំ កុសុម្ភរត្តវត្ថំ និវាសេត្វា ឯកំ ឯកំសេ កត្វា តមេវ រត្តិំ ឧទកំ ទ្វិធា កត្វា នាគភវនតោ និក្ខម្ម ហិមវន្តប្បទេសេ សមុទ្ទតីរេ ឋិតំ សដ្ឋិយោជនុព្ពេធំ ឯកគ្ឃនំ កាឡបព្ពតំ នាម អញ្ជនគិរិំ គន្ត្វា អវស្សុតី ចរិ កិលេសអវស្សុតី ភត្តុបរិយេសនំ ចរីតិ អត្ថោ។

ចរន្តី ច យានិ ហិមវន្តេ វណ្ណគន្ធសម្បន្នានិ បុប្ផានិ, តានិ អាហរិត្វា សកលបព្ពតំ មណិអគ្ឃិយំ វិយ អលង្ករិត្វា ឧបរិតលេ បុប្ផសន្ថារំ កត្វា មនោរមេនាការេន នច្ចិត្វា មធុរគីតំ គាយន្តី សត្តមំ គាថមាហ –

១៣៥២. “កោ គន្ធព្ពោ រក្ខសេ ច នាគេ, កេ កិម្បុរិសេ ចាបិ មានុសេ;
កេ បណ្ឌិតេ សព្ពកាមទទេ, ទីឃរត្តំ ភត្តា មេ ភវិស្សតី”តិ។

តត្ថ **កេ គន្ធព្ពេ រក្ខសេ ច នាគេ**តិ កោ គន្ធព្ពោ វា រក្ខសោ វា នាគោ វា។ **កេ បណ្ឌិតេ សព្ពកាមទទេ**តិ កោ ឯតេសុ គន្ធព្ពាទីសុ បណ្ឌិតោ សព្ពកាមំ ទាតុំ សមត្ថោ, សោ វិធុរស្ស ហទយមំសទោហឡិនិយា មម មាតុ មនោរថំ មត្ថកំ បាបេត្វា មយ្ហំ ទីឃរត្តំ ភត្តា ភវិស្សតីតិ។

តស្មិំ ខណេ វេស្សវណមហារាជស្ស ភាគិនេយ្យោ បុណ្ណកោ នាម យក្ខសេនាបតិ តិគាវុតប្បមាណំ មនោមយសិន្ធវំ អភិរុយ្ហ កាឡបព្ពតមត្ថកេន យក្ខសមាគមំ គច្ឆន្តោ តំ តាយ គីតសទ្ទំ អស្សោសិ។ អនន្តរេ អត្តភាវេ អនុភូតបុព្ពាយ ឥត្ថិយា គីតសទ្ទោ តស្ស ឆវិអាទីនិ ឆិន្ទិត្វា អដ្ឋិមិញ្ជំ អាហច្ច អដ្ឋាសិ។ សោ តាយ បដិពទ្ធចិត្តោ ហុត្វា និវត្តិត្វា សិន្ធវបិដ្ឋេ និសិន្នោវ “ភទ្ទេ, អហំ មម បញ្ញាយ ធម្មេន សមេន វិធុរស្ស ហទយំ អានេតុំ សមត្ថោម្ហិ, ត្វំ មា ចិន្តយី”តិ តំ អស្សាសេន្តោ អដ្ឋមំ គាថមាហ –

១៣៥៣. “អស្សាស ហេស្សាមិ តេ បតិ, ភត្តា តេ ហេស្សាមិ អនិន្ទលោចនេ;
បញ្ញា ហិ មមំ តថាវិធា, អស្សាស ហេស្សសិ ភរិយា មមា”តិ។

តត្ថ **អនិន្ទលោចនេ**តិ អនិន្ទិតពព្ពលោចនេ។ **តថាវិធា**តិ វិធុរស្ស ហទយមំសំ អាហរណសមត្ថា។

អថ នំ ឥរន្ទតី “តេន ហិ ឯហិ, គច្ឆាម មេ បិតុ សន្តិក”ន្តិ អានេសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៣៥៤. “អវចាសិ បុណ្ណកំ ឥរន្ទតី, បុព្ពបថានុគតេន ចេតសា;
ឯហិ គច្ឆាម បិតុ មមន្តិកេ, ឯសោវ តេ ឯតមត្ថំ បវក្ខតី”តិ។

តត្ថ **បុព្ពបថានុគតេនា**តិ អនន្តរេ អត្តភាវេ ភូតបុព្ពសាមិកេ តស្មិំ បុព្ពបថេនេវ អនុគតេន។ **ឯហិ គច្ឆាមា**តិ ភិក្ខវេ, សោ យក្ខសេនាបតិ ឯវំ វត្វា “តមំ អស្សបិដ្ឋិំ អារោបេត្វា នេស្សាមី”តិ បព្ពតមត្ថកា ឱតរិត្វា តស្សា គហណត្ថំ ហត្ថំ បសារេសិ។ សា អត្តនោ ហត្ថំ គណ្ហិតុំ អទត្វា តេន បសារិតហត្ថំ សយំ គហេត្វា “សាមិ, នាហំ អនាថា, មយ្ហំ បិតា វរុណោ នាម នាគរាជា, មាតា វិមលា នាម ទេវី, ឯហិ មម បិតុ សន្តិកំ គច្ឆាម, ឯសោ ឯវ តេ យថា អម្ហាកំ មង្គលកិរិយាយ ភវិតព្ពំ, ឯវំ ឯតមត្ថំ បវក្ខតី”តិ អវចាសិ។

ឯវំ វត្វា សា យក្ខំ គហេត្វា បិតុ សន្តិកំ អគមាសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៣៥៥. “អលង្កតា សុវសនា, មាលិនី ចន្ទនុស្សទា;
យក្ខំ ហត្ថេ គហេត្វាន, បិតុសន្តិកុបាគមី”តិ។

តត្ថ **បិតុសន្តិកុបាគមី**តិ អត្តនោ បិតុនោ នាគរញ្ញោ សន្តិកំ ឧបាគមិ។

បុណ្ណកោបិ យក្ខោ បដិហរិត្វា នាគរាជស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា ឥរន្ទតីំ យាចន្តោ អាហ –

១៣៥៦. “នាគវរ វចោ សុណោហិ មេ, បតិរូបំ បដិបជ្ជ សុង្កិយំ;
បត្ថេមិ អហំ ឥរន្ទតីំ, តាយ សមង្គិំ ករោហិ មំ តុវំ។

១៣៥៧. “សតំ ហត្ថី សតំ អស្សា, សតំ អស្សតរីរថា;
សតំ វលភិយោ បុណ្ណា, នានារត្នស្ស កេវលា;
តេ នាគ បដិបជ្ជស្សុ, ធីតរំ ទេហិរន្ទតិ”ន្តិ។

តត្ថ **សុង្កិយ**ន្តិ អត្តនោ កុលបទេសានុរូបំ ធិតុ សុង្កំ ធនំ បដិបជ្ជ គណ្ហ។ **សមង្គិំ ករោហី**តិ មំ តាយ សទ្ធិំ សមង្គិភូតំ ករោហិ។ **វលភិយោ**តិ ភណ្ឌសកដិយោ។ **នានារត្នស្ស កេវលា**តិ នានារតនស្ស សកលបរិបុណ្ណា។

អថ នំ នាគរាជា អាហ –

១៣៥៨. “យាវ អាមន្តយេ ញាតី, មិត្តេ ច សុហទជ្ជនេ;
អនាមន្ត កតំ កម្មំ, តំ បច្ឆា អនុតប្បតី”តិ។

តត្ថ **យាវ អាមន្តយេ ញាតី**តិ ភោ យក្ខសេនាបតិ, អហំ តុយ្ហំ ធីតរំ ទេមិ, នោ ន ទេមិ, ថោកំ បន អាគមេហិ, យាវ ញាតកេបិ ជានាបេមិ។ **តំ បច្ឆា អនុតប្បតី**តិ ឥត្ថិយោ ហិ គតគតដ្ឋានេ អភិរមន្តិបិ អនភិរមន្តិបិ, អនភិរតិកាលេ ញាតកាទយោ អម្ហេហិ សទ្ធឹ អនាមន្តេត្វា កតំ កម្មំ នាម ឯវរូបំ ហោតីតិ ឧស្សុក្កំ ន ករោន្តិ, ឯវំ តំ កម្មំ បច្ឆា អនុតាបំ អាវហតីតិ។

ឯវំ វត្វា សោ ភរិយាយ វសនដ្ឋានំ គន្ត្វា តាយ សទ្ធឹ សល្លបិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៣៥៩. “តតោ សោ វរុណោ នាគោ, បវិសិត្វា និវេសនំ;
ភរិយំ អាមន្តយិត្វាន, ឥទំ វចនមព្រវិ។

១៣៦០. “‘អយំ សោ បុណ្ណកោ យក្ខោ, យាចតី មំ ឥរន្ធតឹ;
ពហុនា វិត្តលាភេន, តស្ស ទេម បិយំ មម’”ន្តិ។

តត្ថ **បវិសិត្វា**តិ វរុណោ បុណ្ណកំ តត្ថេវ ឋបេត្វា សយំ ឧដ្ឋាយ យត្ថស្ស ភរិយា និបន្នា, តំ និវេសនំ បវិសិត្វា។ **បិយំ មម**ន្តិ មម បិយំ ធីតរំ តស្ស ពហុនា វិត្តលាភេន ទេមាតិ បុច្ឆតិ។

វិមលា អាហ –

១៣៦១. “ន ធនេន ន វិត្តេន, លព្ភា អម្ហំ ឥរន្ធតី;
សចេ ច ខោ ហទយំ បណ្ឌិតស្ស, ធម្មេន លទ្ធា ឥធ មាហរេយ្យ;
ឯតេន វិត្តេន កុមារិ លព្ភា, នាញ្ញំ ធនំ ឧត្តរិ បត្ថយាមា”តិ។

តត្ថ **អម្ហំ ឥរន្ធតី**តិ អម្ហាកំ ធីតា ឥរន្ធតី។ **ឯតេន វិត្តេនា**តិ ឯតេន តុដ្ឋិការណេន។

សោ តាយ សទ្ធឹ មន្តេត្វា បុនទេវ បុណ្ណកេន សទ្ធឹ មន្តេសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៣៦២. “តតោ សោ វរុណោ នាគោ, និក្ខមិត្វា និវេសនា;
បុណ្ណកាមន្តយិត្វាន, ឥទំ វចនមព្រវិ។

១៣៦៣. “‘ន ធនេន ន វិត្តេន, លព្ភា អម្ហំ ឥរន្ធតី;
សចេ តុវំ ហទយំ បណ្ឌិតស, ធម្មេន លទ្ធា ឥធ មាហរេសិ;
ឯតេន វិត្តេន កុមារិ លព្ភា, នាញ្ញំ ធនំ ឧត្តរិ បត្ថយាមា’”តិ។

តត្ថ **បុណ្ណកាមន្តយិត្វានា**តិ បុណ្ណកំ អាមន្តយិត្វា។

បុណ្ណកោ អាហ –

១៣៦៤. “យំ បណ្ឌិតោត្យេកេ វទន្តិ លោកេ, តមេវ ពាលោតិ បុនាហុ អញ្ញេ;
អក្ខាហិ មេ វិប្បវទន្តិ ឯត្ថ, កំ បណ្ឌិតំ នាគ តុវំ វទេសី”តិ។

តត្ថ **យំ បណ្ឌិតោត្យេកេ**តិ សោ កិរ “ហទយំ បណ្ឌិតស្សា”តិ សុត្វា ចិន្តេសិ “យំ ឯកេ បណ្ឌិតោតិ វទន្តិ, តមេវ អញ្ញេ ពាលោតិ កថេន្តិ។ កិញ្ចាបិ មេ ឥរន្ធតិយា វិធុរោតិ អក្ខាតំ, តថាបិ តថតោ ជានិតុំ បុច្ឆិស្សាមិ ន”ន្តិ។ តស្មា ឯវមាហ។

នាគរាជា អាហ –

១៣៦៥. “កោរព្យរាជស្ស ធនញ្ចយស្ស, យទិ តេ សុតោ វិធុរោ នាម កត្តា;
អានេហិ តំ បណ្ឌិតំ ធម្មលទ្ធា, ឥរន្ធតី បទចរា តេ ហោតូ”តិ។

តត្ថ **ធម្មលទ្ធា**តិ ធម្មេន លភិត្វា។ **បទចរា**តិ បាទបរិចារិកា។

តំ សុត្វា បុណ្ណកោ សោមនស្សប្បត្តោ សិន្ទូរំ នយនត្ថាយ ឧបង្គាកំ អាណាបេសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៣៦៦.
“ឥទញ្ច សុត្វា វរុណស្ស វាក្យំ, ឧដ្ឋាយ យក្ខោ បរមប្បតីតោ;
តត្ថេវ សន្តោ បុរិសំ អសំសិ, អានេហិ អាជញ្ញមិធេវ យុត្តំ”ន្តិ។

តត្ថ **បុរិសំ អសំសីតិ** អត្តនោ ឧបង្គាកំ អាណាបេសិ។ **អាជញ្ញ**ន្តិ ការណាការណជាននកសិន្ទូរំ។ **យុត្ត**ន្តិ កប្បិតំ។

១៣៦៧.
“ជាតរូបមយា កណ្ណា, កាចម្ហិចមយា ខុរា;
ជម្ពោនទស្ស បាកស្ស, សុវណ្ណស្ស ឧរច្ឆទោ”តិ។

តត្ថ **ជាតរូបមយា កណ្ណា**តិ តមេវ សិន្ទូរំ វណ្ណេន្តោ អាហ។ តស្ស ហិ មនោមយស្ស សិន្ទូរស្ស ជាតរូបមយា កណ្ណា, កាចម្ហិចមយា ខុរា, តស្ស ខុរា រត្តមណិមយាតិ អត្ថោ។ **ជម្ពោនទស្ស បាកស្សា**តិ ជម្ពោនទស្ស បក្កស្ស រត្តសុវណ្ណស្ស ឧរច្ឆទោ។

សោ បុរិសោ តាវទេវ តំ សិន្ទូរំ អានេសិ។ បុណ្ណកោ តំ អភិរុយ្ហ អាកាសេន វេស្សវណស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា នាគភវនំ វណ្ណេត្វា តំ បវត្តិំ អារោចេសិ។ តស្សត្ថស្ស បកាសនត្ថំ ឥទំ វុត្តំ –

១៣៦៨.
“ទេវវាហវហំ យានំ, អស្សមារុយ្ហ បុណ្ណកោ;
អលង្កតោ កប្បិតកេសមស្សុ, បក្កាមិ វេហាយសមន្តលិក្ខេ។

១៣៦៩.
“សោ បុណ្ណកោ កាមរាគេន គិទ្ធោ, ឥរន្ធតិំ នាគកញ្ញំ ជិគីសំ;
គន្ត្វាន តំ ភូតបតិំ យសស្សិំ, ឥច្ចព្រវី វេស្សវណំ កុវេរំ។

១៣៧០.
“ភោគវតី នាម មន្ទិរេ, វាសា ហិរញ្ញវតីតិ វុច្ចតិ;
នគរេ និម្មិតេ កញ្ចនមយេ, មណ្ឌលស្ស ឧរគស្ស និដ្ឋិតំ។

១៣៧១.
“អដ្ដាលកា ឱដ្ឋគីវិយោ, លោហិតង្កស្ស មសារគល្លិនោ;
បាសាទេត្ថ សិលាមយា, សោវណ្ណរតនេហិ ឆាទិតា។

១៣៧២.
“អម្ពា តិលកា ច ជម្ពុយោ, សត្តបណ្ណា មុចលិន្ទកេតកា;
បិយង្គុ ឧទ្ទាលកា សហា, ឧបរិភទ្ទកា សិន្ទុវារកា។

១៣៧៣.
“ចម្បេយ្យកា នាគមល្លិកា, ភគិនីមាលា អថ មេត្ថ កោលិយា;
ឯតេ ទុមា បរិណាមិតា, សោភយន្តិ ឧរគស្ស មន្ទិរំ។

១៣៧៤.
“ខជ្ជុរេត្ថ សិលាមយា, សោវណ្ណធុវបុប្ផិតា ពហូ;
យត្ថ វសតោបបាតិកោ, នាគរាជា វរុណោ មហិទ្ធិកោ។

១៣៧៥.
“តស្ស កោមារិកា ភរិយា, វិមលា កញ្ចនវេល្លិវិគ្គហា;
កាលា តរុណាវ ឧគ្គតា, បុចិមន្ទត្ថនី ចារុទស្សនា។

១៣៧៦.
“លាខារសរត្តសុច្ឆវី, កណិការាវ និវាតបុប្ផិតា;
តិទិវោកចរាវ អច្ឆរា, វិជ្ជុវព្ភឃនា វិនិស្សដា។

១៣៧៧.
“សា ទោហឡិនី សុវិម្ហិតា, វិធុរស្ស ហទយំ ធនិយតិ;
តំ តេសំ ទេមិ ឥស្សរ, តេន តេ ទេន្តិ ឥរន្ធតិំ មម”ន្តិ។

តត្ថ **ទេវវាហវហំ យាន**ន្តិ វហិតព្ពោតិ វាហោ, ទេវសង្ខាតំ វាហំ វហតីតិ ទេវវាហវហំ។ យន្តិ ឯតេនាតិ យានំ។ **កប្បិតកេសមស្សូ**តិ មណ្ឌនវសេន សុសំវិហិតកេសមស្សុ។ ទេវានំ បន កេសមស្សុករណកម្មំ នាម នត្ថិ, វិចិត្តកចិកេន បន កចិតំ។ **ជិគីស**ន្តិ បត្ថយន្តោ។ **វេស្សវណ**ន្តិ វិសាណាយ រាជធានិយា ឥស្សររាជានំ។ **កុវេរ**ន្តិ ឯវំនាមកំ។ **ភោគវតី នាមា**តិ សម្បន្នភោគតាយ ឯវំលទ្ធនាមំ។ **មន្ទិរេ**តិ មន្ទិរំ, ភវនន្តិ អត្ថោ។ **វាសា ហិរញ្ញវតីតិ** នាគរាជស្ស វសនដ្ឋានត្តា វាសាតិ ច, កញ្ចនវតិយា សុវណ្ណបាការេន បរិក្ខិត្តត្តា ហិរញ្ញវតីតិ ច វុច្ចតិ។ **នគរេ និម្មិតេ**តិ នគរំ និម្មិតំ។ **កញ្ចនមយេ**តិ សុវណ្ណមយំ។ **មណ្ឌលស្សា**តិ ភោគមណ្ឌលេន សមន្នាគតស្ស។ **និដ្ឋិត**ន្តិ

ករណបរិនិដ្ឋិតំ។ **ឱដ្ឋគីវិយោ**តិ ឱដ្ឋគីវាសណ្ឋានេន កតា រត្តមណិមសារគល្លមយា អដ្ដាលកា។ **បាសាទេត្ថា**តិ ឯត្ថ នាគភវនេ បាសាទា។ **សិលាមយា**តិ មណិមយា។ **សោវណ្ណរតនេហី**តិ សុវណ្ណសង្ខាតេហិ រតនេហិ, សុវណ្ណិដ្ឋកាហិ ឆាទិតាតិ អត្ថោ។ **សហា**តិ សហការា។ **ឧបរិភទ្ទកា**តិ ឧទ្ទាលកជាតិកាយេវ រុក្ខា។ **ចម្បេយ្យកា នាគមល្លិកា**តិ ចម្បកា ច នាគា ច មល្លិកា ច។ **ភគិនីមាលា អថ មេត្ថ កោលិយា**តិ ភគិនីមាលា ចេវ អថ ឯត្ថ នាគភវនេ កោលិយា នាម រុក្ខា ច។ **ឯតេ ទុមា បរិណាមិតា**តិ ឯតេ បុប្ផូបគផលូបគរុក្ខា អញ្ញមញ្ញំ សង្ឃដ្ដសាខតាយ បរិណាមិតា អាកុលសមាកុលា។ **ខជ្ជុរេត្ថា**តិ ខជ្ជុរិរុក្ខា ឯត្ថ។ **សិលាមយា**តិ ឥន្ទនីលមណិមយា។ **សោវណ្ណធុវបុប្ផិតា**តិ តេ បន សុវណ្ណបុប្ផេហិ និច្ចបុប្ផិតា។ **យត្ថ វសតោបបាតិកោ**តិ យត្ថ នាគភវនេ ឱបបាតិកោ នាគរាជា វសតិ។ **កញ្ចនវេល្លិវិគ្គហា**តិ សុវណ្ណរាសិសស្សិរិកសរីរា។ **កាលា តរុណាវ ឧគ្គតា**តិ វិលាសយុត្តតាយ មន្ទវាតេរិតា កាលវល្លិបល្លវា វិយ ឧគ្គតា។ **បុចិមន្ទត្ថនី**តិ និម្ពផលសណ្ឋានចូចុកា ។ **លាខារសរត្តសុច្ឆវី**តិ ហត្ថបាទតលឆវឹ សន្ធាយ វុត្តំ។ **តិទិវោកចរា**តិ តិទសភវនចរា។ **វិជ្ជុវព្ភឃនា**តិ អព្ភឃន វលាហកន្តរតោ និស្សដា វិជ្ជុលតា វិយ។ **តំ តេសំ ទេមី**តិ តំ តស្ស ហទយំ អហំ តេសំ ទេមិ, ឯវំ ជានស្សុ។ **ឥស្សរា**តិ មាតុលំ អាលបតិ។

ឥតិ សោ វេស្សវណេន អននុញ្ញាតោ គន្តុំ អវិសហិត្វា តំ អនុជានាបេតុំ ឯតា ឯត្តកា គាថា កថេសិ។ វេស្សវណោ បន តស្ស កថំ ន សុណាតិ។ កឹការណា? ទ្វិន្នំ ទេវបុត្តានំ វិមានអឌ្ឌំ បរិច្ឆិន្ទតីតិ។ បុណ្ណកោ អត្តនោ វចនស្ស អស្សុតភាវំ ញត្វា ជិនកទេវបុត្តស្ស សន្តិកេ អដ្ឋាសិ។ វេស្សវណោ អឌ្ឌំ វិនិច្ឆិនិត្វា បរាជិតំ អនុដ្ឋាបេត្វា ឥតរំ “គច្ឆ ត្វំ, តវ វិមានេ វសាហី”តិ អាហ។ បុណ្ណកោ “គច្ឆ ត្វ”ន្តិ វុត្តក្ខណេយេវ “មយ្ហំ មាតុលេន មម បេសិតភាវំ ជានាថា”តិ កតិបយទេវបុត្តេ សក្ខឹ កត្វា ហេដ្ឋា វុត្តនយេនេវ សិន្ធវំ អាហរាបេត្វា អភិរុយ្ហ បក្កាមិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៣៧៨. “សោ បុណ្ណកោ ភូតបតី យសស្សី, អាមន្តយ វេស្សវណំ កុវេរំ;
តត្ថេវ សន្តោ បុរិសំ អសំសិ, អានេហិ អាជញ្ញមិធេវ យុត្តំ។

១៣៧៩. “ផាតុរូបមយា កណ្ណា, កាចម្ហិចមយា ខុរា;
ជម្ពោនទស្ស បាកស្ស, សុវណ្ណស្ស ឧរច្ឆទោ។

១៣៨០. “ទេវវាហវហំ យានំ, អស្សមារុយ្ហ បុណ្ណកោ;
អលង្កតោ កប្បិតកេសមស្សុ, បក្កាមិ វេហាយសមន្តលិក្ខេ”តិ។

តត្ថ **អាមន្តយា**តិ អាមន្តយិត្វា។

សោ អាកាសេន គច្ឆន្តោយេវ ចិន្តេសិ “វិធុរបណ្ឌិតោ មហាបរិវារោ, ន សក្កា តំ គណ្ហិតុំ, ធនញ្ជយកោរព្យោ បន ជូតវិត្តកោ, តំ ជូតេន ជិនិត្វា វិធុរំ គណ្ហិស្សាមិ, ឃរេ បនស្ស ពហូនិ រតនានិ, អប្បគ្ឃេន លក្ខេន ជូតំ ន កីឡិស្សតិ, មហគ្ឃរតនំ ហរិតុំ វដ្ដតិ, អញ្ញំ រតនំ រាជា ន គណ្ហិស្សតិ, រាជគហស្ស សាមន្តា វេបុល្លបព្ពតព្ភន្តរេ ចក្កវត្តិរញ្ញោ បរិភោគមណិរតនំ អត្ថិ មហានុភាវំ, តំ គហេត្វា តេន រាជានំ បលោភេត្វា ជិនិស្សាមី”តិ។ សោ តថា អកាសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៣៨១. “សោ អគ្គមា រាជគហំ សុរម្មំ, អង្គស្ស រញ្ញោ នគរំ ទុរាយុតំ;
បហូតភក្ខំ ពហុអន្នបានំ, មសក្កសារំ វិយ វាសវស្ស។

១៣៨២. “មយូរកោញ្ចាគណសម្បឃុដ្ឋំ , ទិជាភិឃុដ្ឋំ ទិជសង្ឃសេវិតំ;
នានាសកុន្តាភិរុទំ សុវង្គណំ, បុប្ផាភិកិណ្ណំ ហិមវំវ បព្ពតំ។

១៣៨៣. “សោ បុណ្ណកោ វេបុលមាភិរូហិ, សិលុច្ចយំ កិម្បុរិសានុចិណ្ណំ;
អន្វេសមានោ មណិរតនំ ឧឡារំ, តមទ្ទសា បព្ពតកូដមជ្ឈេ”តិ។

តត្ថ **អង្គស្ស រញ្ញោ**តិ តទា អង្គស្ស រញ្ញោវ មគធរជ្ជំ អហោសិ។ តេន វុត្តំ – “អង្គស្ស រញ្ញោ នគរ”ន្តិ។ **ទុរាយុត**ន្តិ បច្ចត្ថិកេហិ ទុរាយុត្តំ។ **មសក្កសារំ វិយ វាសវស្សា**តិ មសក្កសារសង្ខាតេ សិនេរុបព្ពតមត្ថកេ មាបិតត្តា “មសក្កសារ”ន្តិ លទ្ធនាមំ វាសវស្ស ភវនំ វិយ។ **ទិជាភិឃុដ្ឋ**ន្តិ អញ្ញេហិ ច បក្ខីហិ អភិសង្ឃុដ្ឋំ និន្នាទិតំ។ **នានាសកុន្តាភិរុទ**ន្តិ មធុរស្សរេន គាយន្តេហិ វិយ នានាវិធេហិ សកុណេហិ អភិរុទំ, អភិគីតន្តិ អត្ថោ។ **សុវង្គណ**ន្តិ សុន្ទរអង្គណំ មនុញ្ញតលំ។ **ហិមវំវ បព្ពត**ន្តិ ហិមវន្តបព្ពតំ វិយ។ **វេបុលមាភិរូហី**តិ ភិក្ខវេ, សោ បុណ្ណកោ ឯវរូបំ វេបុល្លបព្ពតំ អភិរុហិ។ **បព្ពតកូដមជ្ឈេ**តិ បព្ពតកូដអន្តរេ តំ មណឹ អទ្ទស។

១៣៨៤ “ទិស្វា មណឹ បភស្សរំ ជាតិមន្តំ, មនោហរំ មណិរតនំ ឧឡារំ;
ទទ្ទល្លមានំ យសសា យសស្សិនំ, ឱភាសតី វិជ្ជុរិវន្តលិក្ខេ។

១៣៨៥ “តមគ្គហី វេឡុរិយំ មហគ្ឃំ, មនោហរំ នាម មហានុភាវំ;
អាជញ្ញមារុយ្ហ មនោមវណ្ណោ, បក្កាមិ វេហាយសមន្តលិក្ខេ”តិ។

តត្ថ **មនោហរ**ន្តិ មនសាភិបត្ថិតស្ស ធនស្ស អាហរណសមត្ថំ។ **ទទ្ទល្លមាន**ន្តិ ឧជ្ជលមានំ។ **យសសា**តិ បរិវារមណិគណេន។ **ឱភាសតី**តិ តំ មណិរតនំ អាកាសេ វិជ្ជុរិវ ឱភាសតិ។ **តមគ្គហី**តិ តំ មណិរតនំ អគ្គហេសិ។ តំ បន មណិរតនំ កុម្ភិរោ នាម យក្ខោ កុម្ភណ្ឌសហស្សបរិវារោ រក្ខតិ។ សោ បន តេន កុជ្ឈិត្វា ឱលោកិតមត្តេនេវ ភីតតសិតោ បលាយិត្វា ចក្កវាឡបព្ពតំ បត្វា កម្បមានោ ឱលោកេន្តោ អដ្ឋាសិ។ ឥតិ តំ បលាបេត្វា បុណ្ណកោ មណិរតនំ អគ្គហេសិ។ **មនោហរំ នាមា**តិ មនសា ចិន្តិតំ ធនំ អាហរិតុំ សក្កោតីតិ ឯវលទ្ធនាមំ។

ឥតិ សោ តំ គហេត្វា អាកាសេន គច្ឆន្តោ តំ នគរំ បត្តោ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៣៨៦ “សោ អគ្គមា នគរមិន្ទបត្ថំ, ឱរុយ្ហុបាគច្ឆិ សភំ កុរូនំ;
សមាគតេ ឯកសតំ សមគ្គេ, អវ្ហេត្ថ យក្ខោ អវិកម្បមានោ។

១៣៨៧ “កោ នីធ រញ្ញំ វរមាភិជេតិ, កមាភិជេយ្យាម វរទ្ធនេន;
កមនុត្តរំ រតនវរំ ជិនាម, កោ វាបិ នោ ជេតិ វរទ្ធនេនា”តិ។

តត្ថ **ឱរុយ្ហុបាគច្ឆិ សភំ កុរូន**ន្តិ ភិក្ខវេ, សោ បុណ្ណកោ អស្សបិដ្ឋិតោ ឱរុយ្ហ អស្សំ អទិស្សមានរូបំ ឋបេត្វា មាណវកវណ្ណេន កុរូនំ សភំ ឧបគតោ។ **ឯកសត**ន្តិ ឯកសតរាជានោ អឆម្ភិតោ ហុត្វា “កោ នីធា”តិអាទីនិ វទន្តោ ជូតេន អវ្ហេត្ថ។ **កោ នីធា**តិ កោ នុ ឥមស្មឹ រាជសមាគមេ។ **រញ្ញ**ន្តិ រាជូនំ អន្តរេ។ **វរមាភិជេតី**តិ អម្ហាកំ សន្តកំ សេដ្ឋរតនំ អភិជេតិ, “អហំ ជិនាមី”តិ វត្តុំ ឧស្សហតិ។ **កមាភិជេយ្យាមា**តិ កំ វា មយំ ជិនេយ្យាម។ **វរទ្ធនេនា**តិ ឧត្តមធនេន។ **កមនុត្តរ**ន្តិ ជិនន្តោ ច កតរំ រាជានំ អនុត្តរំ រតនវរំ ជិនាម។ **កោ វាបិ នោ ជេតី**តិ អថ វា កោ នាម រាជា អម្ហេ វរធនេន ជេតិ។ ឥតិ សោ ចតូហិ បទេហិ កោរព្យមេវ ឃដ្តេតិ។

អថ រាជា “មយា ឥតោ បុព្ពេ ឯវំ សូរោ ហុត្វា កថេន្តោ នាម ន ទិដ្ឋបុព្ពោ, កោ នុ ខោ ឯសោ”តិ ចិន្តេត្វា បុច្ឆន្តោ គាថមាហ –

១៣៨៨ “កុហឹ នុ រដ្ឋេ តវ ជាតិភូមិ, ន កោរព្យស្សេវ វចោ តវេទំ;
អភីតោសិ នោ វណ្ណនិភាយ សព្ពេ, អក្ខាហិ មេ នាមញ្ច ពន្ធវេ ចា”តិ។

តត្ថ **ន កោរព្យស្សេវា**តិ កុរុរដ្ឋវាសិកស្សេវ តវ វចនំ ន ហោតិ។

តំ សុត្វា ឥតរោ “អយំ រាជា មម នាមំ បុច្ឆតិ, បុណ្ណកោ ច នាម ទាសោ ហោតិ។ សចាហំ ‘បុណ្ណកោស្មី’តិ វក្ខាមិ, ‘ឯស ទាសោ, តស្មា មំ បគព្ភតាយ ឯវំ វទេតី’តិ អវមញ្ញិស្សតិ, អនន្តរាតីតេ អត្តភាវេ នាមមស្ស កថេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា គាថមាហ –

១៣៨៩ “កច្ចាយនោ មាណវកោស្មិ រាជ, អនូននាមោ ឥតិ មវ្ហយន្តិ;
អង្គេសុ មេ ញាតយោ ពន្ធវា ច, អក្ខេន ទេវស្មិ ឥធានុបត្តោ”តិ។

តត្ថ **អនូននាមោ**តិ ន ឩននាមោ។ ឥមិនា អត្តនោ បុណ្ណកនាមមេវ បដិច្ឆន្នំ កត្វា កថេតិ។ **ឥតិ មវ្ហយន្តី**តិ ឥតិ មំ អវ្ហយន្តិ បក្កោសន្តិ ។ **អង្គេសូ**តិ អង្គរដ្ឋេ កាលចម្បានគរេ វសន្តិ។ **អក្ខេន ទេវស្មី**តិ ទេវ, ជូតកីឡនត្ថេន ឥធ អនុប្បត្តោស្មិ។

អថ រាជា “មាណវ, ត្វំ ជូតេន ជិតោ កឹ ទស្សសិ, កឹ តេ អត្ថី”តិ បុច្ឆន្តោ គាថមាហ –

១៣៩០ “កឹ មាណវស្ស រតនានិ អត្ថិ, យេ តំ ជិនន្តោ ហរេ អក្ខធុត្តោ;
ពហូនិ រញ្ញោ រតនានិ អត្ថិ, តេ ត្វំ ទលិទ្ទោ កថមវ្ហយេសី”តិ។

តស្សត្ថោ – កិត្តកានិ ភោតោ មាណវស្ស រតនានិ អត្ថិ, យេ តំ ជិនន្តោ អក្ខធុត្តោ “អាហរា”តិ វត្វា ហរេយ្យ។ រញ្ញោ បន និវេសនេ ពហូនិ រតនានិ អត្ថិ, តេ រាជានោ ឯវំ ពហុធនេ ត្វំ ទលិទ្ទោ សមានោ កថំ ជូតេន អវ្ហយសីតិ។

តតោ បុណ្ណកោ គាថមាហ –

១៣៩១. “មនោហរោ នាម មណី មមាយំ, មនោហរំ មណិរតនំ ឧឡារំ;
តញ្ច អាជញ្ញមមិត្តតាបនំ, ឯតំ មេ ជិនិត្វា ហរេ អក្ខធុត្តោ”តិ។

បាឡិបោត្ថកេសុ បន “មណិ មម វិជ្ជតិ លោហិតង្កោ”តិ លិខិតំ។ សោ បន មណិ វេឡុរិយោ, តស្មា ឥទមេវ សមេតិ។

តត្ថ **អាជញ្ញ**ន្តិ ឥមំ អាជានីយស្សញ្ច មណិញ្ចាតិ ឯតំ មេ ឧភយំ ហរេយ្យ អក្ខធុត្តោតិ អស្សំ ទស្សេត្វា ឯវមាហ។

តំ សុត្វា រាជា គាថមាហ –

១៣៩២. “ឯកោ មណី មាណវ កិំ ករិស្សតិ, អាជានិយេកោ បន កិំ ករិស្សតិ;
ពហូនិ រញ្ញោ មណិរតនានិ អត្ថិ, អាជានិយា វាតជវា អនប្បកា”តិ។

ទោហឡកណ្ឌំ និដ្ឋិតំ។

មណិកណ្ឌំ

សោ រញ្ញោ កថំ សុត្វា “មហារាជ, កិំ នាម ឯតំ វទេថ, ឯកោ អស្សោ អស្សសហស្សំ លក្ខំ ហោតិ, ឯកោ មណិ មណិសហស្សំ លក្ខំ ហោតិ។ ន ហិ សព្ពេ អស្សា ឯកសទិសា, ឥមស្ស តាវ ជវំ បស្សថា”តិ វត្វា អស្សំ អភិរុហិត្វា បាការមត្ថកេន បេសេសិ។ សត្តយោជនិកំ នគរំ អស្សេហិ គីវាយ គីវំ បហរន្តេហិ បរិក្ខិត្តំ វិយ អហោសិ។ អថានុក្កមេន អស្សោបិ ន បញ្ញាយិ, យក្ខោបិ ន បញ្ញាយិ, ឧទរេ ពទ្ធរត្តបដោវ បញ្ញាយិ។ សោ អស្សតោ ឱរុយ្ហ “ទិដ្ឋោ, មហារាជ, អស្សស្ស វេគោ”តិ វត្វា “អាម, ទិដ្ឋោ”តិ វុត្តេ “ឥទានិ បុន បស្ស, មហារាជា”តិ វត្វា អស្សំ អន្តោនគរេ ឧយ្យានេ បោក្ខរណិយា ឧទកបិដ្ឋេ បេសេសិ, ខុរគ្គានិ អតេមេន្តោវ បក្ខន្ទិ។ អថ នំ បទុមបត្តេសុ វិចរាបេត្វា បាណឹ បហរិត្វា ហត្ថំ បសារេសិ, អស្សោ អាគន្ត្វា បាណិតលេ បតិដ្ឋាសិ។ តតោ “វដ្ដតេ ឯវរូបំ អស្សរតនំ នរិន្ទា”តិ វត្វា “វដ្ដតី”តិ វុត្តេ “មហារាជ, អស្សរតនំ តាវ តិដ្ឋតុ, មណិរតនស្ស មហានុភាវំ បស្សា”តិ វត្វា តស្សានុភាវំ បកាសេន្តោ អាហ –

១៣៩៣. “ឥទញ្ច មេ មណិរតនំ, បស្ស ត្វំ ទ្វិបទុត្តម;
ឥត្ថីនំ វិគ្គហា ចេត្ថ, បុរិសានញ្ច វិគ្គហា។

១៣៩៤. “មិគានំ វិគ្គហា ចេត្ថ, សកុណានញ្ច វិគ្គហា;
នាគរាជា សុបណ្ណា ច, មណិម្ហិ បស្ស និម្មិត”ន្តិ។

តត្ថ **ឥត្ថីន**ន្តិ ឯតស្មិញ្ហិ មណិរតនេ អលង្កតបដិយត្តា អនេកា ឥត្ថិវិគ្គហា បុរិសវិគ្គហា នានប្បការា មិគបក្ខិសង្ឃា សេនង្គាទីនិ ច បញ្ញាយន្តិ, តានិ ទស្សេន្តោ ឯវមាហ។ **និម្មិត**ន្តិ ឥទំ ឯវរូបំ អច្ឆេរកំ មណិម្ហិ និម្មិតំ បស្ស។

“អបរម្បិ បស្សាហី”តិ វត្វា គាថា អាហ –

១៣៩៥. “ហត្ថានីកំ រថានីកំ, អស្សេ បត្តី ច វម្មិនេ;
ចតុរង្គិនិមំ សេនំ, មណិម្ហិ បស្ស និម្មិតំ។

១៣៩៦. “ហត្ថារោហេ អនីកដ្ឋេ, រថិកេ បត្តិការកេ;
ពលគ្គានិ វិយូឡ្ហានិ, មណិម្ហិ បស្ស និម្មិត”ន្តិ។

តត្ថ **ពលគ្គានី**តិ ពលានេវ។ **វិយូឡ្ហានី**តិ ព្យូហវសេន ឋិតានិ។

១៣៩៧. “បុរំ ឧទ្ទាបសម្បន្នំ, ពហុបាការតោរណំ;
សិង្ឃាដកេ សុភូមិយោ, មណិម្ហិ បស្ស និម្មិតំ។

១៣៩៨. “ឯសិកា បរិខាយោ ច, បលិខំ អគ្គឡានិ ច;
អដ្ដាលកេ ច ទ្វារេ ច, មណិម្ហិ បស្ស និម្មិត”ន្តិ។

តត្ថ **បុរ**ន្តិ នគរំ។ **ឧទ្ទាបសម្បន្ន**ន្តិ បាការវត្ថុនា សម្បន្នំ។ **ពហុបាការតោរណ**ន្តិ ឧច្ចបាការតោរណនគរទ្វារេន សម្បន្នំ។ **សិង្ឃាដកេ**តិ វីថិចតុក្កានិ។ **សុភូមិយោ**តិ នគរូបចារេ វិចិត្តា រមណីយភូមិយោ។ **ឯសិកា**តិ នគរទ្វារេសុ ឧដ្ឋាបិតេ ឯសិកត្ថម្ភេ។ **បលិខ**ន្តិ បលិឃំ, អយមេវ វា បាឋោ។ **អគ្គឡានី**តិ នគរទ្វារកវាដានិ។ **ទ្វារេ ចា**តិ គោបុរានិ ច។

១៣៩៩. “បស្ស តោរណមគ្គេសុ, នានាទិជគណា ពហូ;
ហំសា កោញ្ចា មយូរា ច, ចក្កវាកា ច កុក្កុហា។

១៤០០. “កុណាលកា ពហូ ចិត្រា, សិខណ្ឌី ជីវជីវកា;
នានាទិជគណាកិណ្ណំ, មណិម្ហិ បស្ស និម្មិត”ន្តិ។

តត្ថ **តោរណមគ្គេសូ**តិ ឯតស្មិំ នគរេ តោរណគ្គេសុ។ **កុណាលកា**តិ កាឡកោកិលា។ **ចិត្រា**តិ ចិត្របត្តកោកិលា។

១៤០១. “បស្ស នគរំ សុបាការំ, អព្ភុតំ លោមហំសនំ;
សមុស្សិតធជំ រម្មំ, សោណ្ណវាលុកសន្ថតំ។

១៤០២. “បស្សេត្ថ បណ្ណសាលាយោ, វិភត្តា ភាគសោ មិតា;
និវេសនេ និវេសេ ច, សន្ធិព្យូហេ បថទ្ធិយោ”តិ។

តត្ថ **សុបាការ**ន្តិ កញ្ចនបាការបរិក្ខិត្តំ។ **បណ្ណសាលាយោ**តិ នានាភណ្ឌបុណ្ណេ អាបណេ។ **និវេសនេ និវេសេ ចា**តិ គេហានិ ចេវ គេហវត្ថូនិ ច។ **សន្ធិព្យូហេ**តិ ឃរសន្ធិយោ ច អនិព្ពិទ្ធរច្ឆា ច។ **បថទ្ធិយោ**តិ និព្ពិទ្ធវីថិយោ។

១៤០៣. “បានាគារេ ច សោណ្ឌេ ច, សូនា ឱទនិយា ឃរា;
វេសី ច គណិកាយោ ច, មណិម្ហិ បស្ស និម្មិតំ។

១៤០៤. “មាលាការេ ច រជកេ, គន្ធិកេ អថ ទុស្សិកេ;
សុវណ្ណការេ មណិការេ, មណិម្ហិ បស្ស និម្មិតំ។

១៤០៥. “អាឡារិកេ ច សូទេ ច, នដនាដកគាយិនោ;
បាណិស្សរេ កុម្ភថូនិកេ, មណិម្ហិ បស្ស និម្មិត”ន្តិ។

តត្ថ **សោណ្ឌេ ចា**តិ អត្តនោ អនុរូបេហិ កណ្ឋកណ្ណបិលន្ធនេហិ សមន្នាគតេ អាបានភូមឹ សជ្ជេត្វា និសិន្នេ សុរាសោណ្ឌេ ច។ **អាឡារិកេ**តិ បូវបាកេ។ **សូទេ**តិ ភត្តការកេ។ **បាណិស្សរេ**តិ បាណិប្បហារេន គាយន្តេ។ **កុម្ភថូនិកេ**តិ ឃដទទ្ទរិវាទកេ។

១៤០៦. “បស្ស ភេរី មុទិង្គា ច, សង្ខា បណវទិន្ទិមា;
សព្ពញ្ច តាឡាវចរំ, មណិម្ហិ បស្ស និម្មិតំ។

១៤០៧. “សម្មតាលញ្ច វីណញ្ច, នច្ចគីតំ សុវាទិតំ;
តូរិយតាឡិតសង្ឃុដ្ឋំ, មណិម្ហិ បស្ស និម្មិតំ។

១៤០៨. “លង្ឃិកា មុដ្ឋិកា ចេត្ថ, មាយាការា ច សោភិយា;
វេតាលិកេ ច ជល្លេ ច, មណិម្ហិ បស្ស និម្មិត”ន្តិ។

តត្ថ **សម្មតាលញ្ចា**តិ ខទិរាទិសម្មញ្ចេវ កំសតាលញ្ច។ **តូរិយតាឡិតសង្ឃុដ្ឋ**ន្តិ នានាតូរិយានំ តាឡិតេហិ សង្ឃុដ្ឋំ។ **មុដ្ឋិកា**តិ មុដ្ឋិកមល្លា។ **សោភិយា**តិ នគរសោភនា ឥត្ថី ច សម្បន្នរូបា បុរិសា ច។ **វេតាលិកេ**តិ វេតាលឧដ្ឋាបកេ។ **ជល្លេ**តិ មស្សូនិ ករោន្តេ ន្ហាបិតេ។

១៤០៩“សមង្គា ចេត្ថ វត្តន្តិ, អាកិណ្ណា នរនារិភិ;
មញ្ចាតិមញ្ចេ ភូមិយោ, មណិម្ហិ បស្ស និម្មិត”ន្តិ។

តត្ថ **មញ្ចាតិមញ្ចេ**តិ មញ្ចានំ ឧបរិ ពទ្ធមញ្ចេ។ **ភូមិយោ**តិ រមណីយា សមជ្ជភូមិយោ។

១៤១០“បស្ស មល្លេ សមជ្ជស្មឹ, ផោដេន្តេ ទិគុណំ ភុជំ;
និហតេ និហតមានេ ច, មណិម្ហិ បស្ស និម្មិត”ន្តិ។

តត្ថ **សមជ្ជស្មិ**ន្តិ មល្លរង្គេ។ **និហតេ**តិ និហនិត្វា ជិនិត្វា ឋិតេ។ **និហតមានេ**តិ បរាជិតេ។

១៤១១“បស្ស បព្ពតបាទេសុ, នានាមិគគណា ពហូ;
សីហា ព្យគ្ឃា វរាហា ច, អច្ឆកោកតរច្ឆយោ។

១៤១២“បលាសាទា គវជា ច, មហឹសា រោហិតា រុរូ;
ឯណេយ្យា ច វរាហា ច, គណិនោ នីកសូករា។

១៤១៣“កទលិមិកា ពហូ ចិត្រា, ពិឡារា សសកណ្ដកា;
នានាមិគគណាកិណ្ណំ, មណិម្ហិ បស្ស និម្មិត”ន្តិ។

តត្ថ **បលាសាទា**តិ ខគ្គមិគា។ “បលតា”តិបិ បាឋោ។ **គវជា**តិ គវយា។ **វរាហា**តិ ឯកា មិគជាតិកា។ តថា គណិនោ ចេវ នីកសូករា ច។ **ពហូ ចិត្រា**តិ នានប្បការា ចិត្រា មិគា។ **ពិឡារា**តិ អរញ្ញពិឡារា។ **សសកណ្ដកា**តិ សសា ច កណ្ដកា ច។

១៤១៤“នជ្ជាយោ សុប្បតិត្ថាយោ, សោណ្ណវាលុកសន្ថតា;
អច្ឆា សវន្តិ អម្ពូនិ, មច្ឆគុម្ពនិសេវិតា។

១៤១៥“កុម្ភីលា មករា ចេត្ថ, សុសុមារា ច កច្ឆបា;
បាឋីនា បាវុសា មច្ឆា, ពលជា មុញ្ជរោហិតា”តិ។

តត្ថ **នជ្ជាយោ**តិ នទិយោ។ **សោណ្ណវាលុកសន្ថតា**តិ សុវណ្ណវាលុកាយ សន្ថតតលា។ **កុម្ភីលា**តិ ឥមេ ឯវរូបា ជលចរា អន្តោនទិយំ វិចរន្តិ, តេបិ មណិម្ហិ បស្សាហីតិ។

១៤១៦“នានាទិជគណាកិណ្ណា, នានាទុមគណាយុតា;
វេឡុរិយករោទាយោ, មណិម្ហិ បស្ស និម្មិត”ន្តិ។

តត្ថ **វេឡុរិយករោទាយោ**តិ វេឡុរិយបាសាណេ បហរិត្វា សទ្ទំ ករោន្តិយោ ឯវរូបា នជ្ជាយោតិ។

១៤១៧“បស្សេត្ថ បោក្ខរណិយោ, សុវិភត្តា ចតុទ្ទិសា;
នានាទិជគណាកិណ្ណា, បុថុលោមនិសេវិតា។

១៤១៨“សមន្តោទកសម្បន្នំ, មហឹ សាគរកុណ្ឌលំ;
ឧបេតំ វនរាជេហិ, មណិម្ហិ បស្ស និម្មិត”ន្តិ។

តត្ថ **បុថុលោមនិសេវិតា**តិ មហាមច្ឆេហិ និសេវិតា។ **វនរាជេហី**តិ វនរាជីហិ, អយមេវ វា បាឋោ។

១៤១៩“បុរតោ វិទេហេ បស្ស, គោយានិយេ ច បច្ឆតោ;
កុរុយោ ជម្ពុទីបញ្ច, មណិម្ហិ បស្ស និម្មិតំ។

១៤២០“បស្ស ចន្ទំ សូរិយញ្ច, ឱភាសន្តេ ចតុទ្ទិសា;
សិនេរុំ អនុបរិយន្តេ, មណិម្ហិ បស្ស និម្មិតំ។

១៤២១“សិនេរុំ ហិមវន្តញ្ច, សាគរញ្ច មហីតលំ;
ចត្តារោ ច មហារាជេ, មណិម្ហិ បស្ស និម្មិតំ។

១៤២២“អារាមេ វនគុម្ពេ ច, បាដិយេ ច សិលុច្ចយេ;
រម្មេ កិម្បុរិសាកិណ្ណេ, មណិម្ហិ បស្ស និម្មិតំ។

១៤២៣ “ផារុសកំ ចិត្តលតំ, មិស្សកំ នន្ទនំ វនំ;
វេជយន្តញ្ច បាសាទំ, មណិម្ហិ បស្ស និម្មិតំ។

១៤២៤ “សុធម្មំ តាវតឹសញ្ច, បារិឆត្តញ្ច បុប្ផិតំ;
ឯរាវណំ នាគរាជំ, មណិម្ហិ បស្ស និម្មិតំ។

១៤២៥ “បស្សេត្ថ ទេវកញ្ញាយោ, នភា វិជ្ជុរិវុគ្គតា;
នន្ទនេ វិចរន្តិយោ, មណិម្ហិ បស្ស និម្មិតំ។

១៤២៦ “បស្សេត្ថ ទេវកញ្ញាយោ, ទេវបុត្តបលោភិនី;
ទេវបុត្តេ រមមានេ, មណិម្ហិ បស្ស និម្មិត”ន្តិ។

តត្ថ **វិទេហេ**តិ បុព្ពវិទេហទីបំ។ **គោយានិយេ**តិ អបរគោយានទីបំ។ **កុរុយោ**តិ ឧត្តរកុរុ ច ទក្ខិណតោ ជម្ពុទីបញ្ច។ **អនុបរិយន្តេ**តិ ឯតេ ចន្ទិមសូរិយេ សិនេរុំ អនុបរិយាយន្តេ។ **ជាជិយេ**តិ បត្តវិត្ថា ឋបិតេ វិយ បិន្ធិជាសាណេ។

១៤២៧ “បរោសហស្សបាសាទេ, វេឡុរិយផលសន្ថតេ;
បជ្ជលន្តេ ច វណ្ណេន, មណិម្ហិ បស្ស និម្មិតំ។

១៤២៨ “តាវតឹសេ ច យាមេ ច, តុសិតេ ចាបិ និម្មិតេ;
បរនិម្មិតវសវត្តិនោ, មណិម្ហិ បស្ស និម្មិតំ។

១៤២៩ “បស្សេត្ថ បោក្ខរណិយោ, វិប្បសន្នោទិកា សុចី;
មន្ទាលកេហិ សញ្ឆន្នា, បទុមុប្បលកេហិ ចា”តិ។

តត្ថ **បរោសហស្ស**ន្តិ តាវតឹសភវនេ អតិរេកសហស្សបាសាទេ។

១៤៣០ “ទសេត្ថ រាជិយោ សេតា, ទស នីលា មនោរមា;
ឆ បិង្គលា បន្នរស, ហលិទ្ទា ច ចតុទ្ទស។

១៤៣១ “វីសតិ តត្ថ សោវណ្ណា, វីសតិ រជតាមយា;
ឥន្ទគោបកវណ្ណាភា, តាវ ទិស្សន្តិ តឹសតិ។

១៤៣២ “ទសេត្ថ កាឡិយោ ឆច្ច, មញ្ជេដ្ឋា បន្នវីសតិ;
មិស្សា ពន្ធុកបុប្ផេហិ, នីលុប្បលវិចិត្តិកា។

១៤៣៣ “ឯវំ សព្ពង្គសម្បន្នំ, អច្ចិមន្តំ បភស្សរំ;
ឱធិសុង្កំ មហារាជ, បស្ស ត្វំ ទ្វិបទុត្តមា”តិ។

តត្ថ **ទសេត្ថ រាជិយោ សេតា**តិ ឯតស្មឹ មណិក្ខន្ធេ ទស សេតរាជិយោ។ **ឆ បិង្គលា បន្នរសា**តិ ឆ ច បន្នរស ចាតិ ឯកវីសតិ បិង្គលរាជិយោ ។ **ហលិទ្ទា**តិ ហលិទ្ទវណ្ណា ចតុទ្ទស។ **តឹសតី**តិ ឥន្ទគោបកវណ្ណាភា តឹស រាជិយោ។ **ទស ឆច្ចា**តិ ទស ច ឆ ច សោឡស កាឡរាជិយោ។ **បន្នវីសតី**តិ បញ្ចវីសតិ មញ្ជេដ្ឋវណ្ណា បភស្សរា។ **មិស្សា ពន្ធុកបុប្ផេហី**តិ កាឡមញ្ជេដ្ឋវណ្ណរាជិយោ ឯតេហិ មិស្សា វិចិត្តិកា បស្ស។ ឯត្ថ ហិ កាឡរាជិយោ ពន្ធុជីវកបុប្ផេហិ មិស្សា, មញ្ជេដ្ឋរាជិយោ នីលុប្បលេហិ វិចិត្តិកា។ **ឱធិសុង្ក**ន្តិ សុង្កកោដ្ឋាសំ។ យោ មំ ជូតេ ជិនិស្សតិ, តស្សិមំ សុង្កកោដ្ឋាសំ បស្សាតិ វទតិ។ អដ្ឋកថាយំ បន “ហោតុ សុង្កំ, មហារាជា”តិបិ បាឋោ។ តស្សត្ថោ – ទ្វិបទុត្តម បស្ស ត្វំ ឥមំ ឯវរូបំ មណិក្ខន្ធំ, ឥទមេវ, មហារាជ, សុង្កំ ហោតុ។ យោ មំ ជូតេ ជិនិស្សតិ, តស្សិទំ ភវិស្សតីតិ។

មណិកណ្ឌំ និដ្ឋិតំ។

អក្ខកណ្ឌំ

ឯវំ វត្វា បុណ្ណកោ “មហារាជ, អហំ តាវ ជូតេ បរាជិតោ ឥមំ មណិរតនំ ទស្សាមិ, ត្វំ បន កឹ ទស្សសី”តិ អាហ។ “តាត, មម សរីរញ្ច ទេវិញ្ច សេតច្ឆត្តញ្ច ឋបេត្វា សេសំ មម សន្តកំ សុង្កំ ហោតូ”តិ។ “តេន ហិ, ទេវ, មា ចិរាយិ, អហំ ទូរាគតោ, ខិប្បំ ជូតមណ្ឌលំ សជ្ជាបេហី”តិ។ រាជា អមច្ចេ អាណាបេសិ។ តេ ខិប្បំ ជូតមណ្ឌលំ សជ្ជេ

ត្វា រញ្ញោ វរបោត្ថកត្ថរណំ សន្ថរិត្វា សេសរាជូនញ្ចាបិ អាសនានិ បញ្ញាបេត្វា បុណ្ណកស្សបិ បតិរូបំ អាសនំ បញ្ញាបេត្វា រញ្ញោ កាលំ អារោចយិំសុ។ តតោ បុណ្ណកោ រាជានំ គាថាយ អជ្ឈភាសិ –

១៤៣៥. “ឱបាគតំ រាជ មុបេហិ លក្ខំ, នេតាទិសំ មណិរតនំ តវត្ថិ;
ធម្មេន ជិស្សាម អសាហសេន, ជិតោ ច នោ ខិប្បមវាករោហី”តិ។

តស្សត្ថោ – មហារាជ, ជូតសាលាយ កម្មំ ឧបាគតំ និដ្ឋិតំ, ឯតាទិសំ មណិរតនំ តវ នត្ថិ, មា បបញ្ចំ ករោហិ, ឧបេហិ លក្ខំ អក្ខេហិ កីឡនដ្ឋានំ ឧបគច្ឆ។ កីឡន្តា ច មយំ ធម្មេន ជិស្សាម, ធម្មេនេវ នោ អសាហសេន ជយោ ហោតុ។ សចេ បន ត្វំ ជិតោ ភវិស្សសិ, អថ នោ ខិប្បមវាករោហិ, បបញ្ចំ អកត្វាវ ជិតោ ធនំ ទទេយ្យាសីតិ វុត្តំ ហោតិ។

អថ នំ រាជា “មាណវ, ត្វំ មំ ‘រាជា’តិ មា ភាយិ, ធម្មេនេវ នោ អសាហសេន ជយបរាជយោ ភវិស្សតី”តិ អាហ។ តំ សុត្វា បុណ្ណកោ “អម្ហាកំ ធម្មេនេវ ជយបរាជយភាវំ ជានាថា”តិ តេបិ រាជានោ សក្ខី ករោន្តោ គាថមាហ –

១៤៣៥. “បញ្ចាល បច្ចុគ្គត សូរសេន, មច្ឆា ច មទ្ទា សហ កេកកេភិ;
បស្សន្តុ នោតេ អសឋេន យុទ្ធំ, ន នោ សភាយំ ន ករោន្តិ កិញ្ចី”តិ។

តត្ថ **បច្ចុគ្គតា**តិ ឧគ្គតត្តា បញ្ញាតត្តា បាកដត្តា បញ្ចាលរាជានមេវាលបតិ។ **មច្ឆា ចា**តិ ត្វញ្ច, សម្ម មច្ឆរាជ។ **មទ្ទា**តិ មទ្ទរាជ។ ***សហ កេកកេភី***តិ កេកកេភិនាមេន ជនបទេន សហ វត្តមានកេកកេភិរាជ, ត្វញ្ច។ អថ វា សហសទ្ទំ “កេកកេភី”តិ បទស្ស បច្ឆតោ ឋបេត្វា បច្ចុគ្គតសទ្ទញ្ច សូរសេនវិសេសនំ កត្វា បញ្ចាលបច្ចុគ្គតសូរសេន មច្ឆា ច មទ្ទា ច កេកកេភិ សហ សេសរាជានោ ចាតិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្វោ។ **បស្សន្តុ នោតេ**តិ អម្ហាកំ ទ្វិន្នំ ឯតេ រាជានោ អសឋេន អក្ខយុទ្ធំ បស្សន្តុ។ **ន នោ សភាយំ ន ករោន្តិ កិញ្ចី**តិ ឯត្ថ **នោ**តិ និបាតមត្តំ, សភាយំ កិញ្ចិ សក្ខឹ ន ន ករោន្តិ, ខត្តិយេបិ ព្រាហ្មណេបិ ករោន្តិយេវ, តស្មា សចេ កិញ្ចិ អការណំ ឧប្បជ្ជតិ, “ន នោ សុតំ, ន នោ ទិដ្ឋ”ន្តិ វត្តុំ ន លភិស្សថ, អប្បមត្តា ហោថាតិ។

ឯវំ យក្ខសេនាបតិ រាជានោ សក្ខី អកាសិ។ រាជាបិ ឯកសតរាជបរិវុតោ បុណ្ណកំ គហេត្វា ជូតសាលំ បាវិសិ។ សព្ពេបិ បតិរូបាសនេសុ និសីទឹសុ, រជតផលកេ សុវណ្ណបាសកេ ឋបយឹសុ។ បុណ្ណកោ តុរិតតុរិតោ អាហ “មហារាជ, បាសកេសុ អាយា នាម មាលិកំ សាវដ្ដំ ពហុលំ សន្តិភទ្រាទយោ ចតុវីសតិ, តេសុ តុម្ហេ អត្តនោ រុច្ចនកំ អាយំ គណ្ហថា”តិ។ រាជា “សាធូ”តិ ពហុលំ គណ្ហិ។ បុណ្ណកោ សាវដ្ដំ គណ្ហិ។ អថ នំ រាជា អាហ “តេន ហិ តាវ មាណវ, បាសកេ បាតេហី”តិ។ “មហារាជ, បឋមំ មម វារោ ន បាបុណាតិ, តុម្ហេ បាតេថា”តិ វុត្តេ រាជា “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិ។ តស្ស បន តតិយេ អត្តភាវេ មាតុភូតបុព្ពា អារក្ខទេវតា, តស្សា អានុភាវេន រាជា ជូតេ ជិនាតិ។ សា តស្ស អវិទូរេ ឋិតា អហោសិ។ រាជា ទេវធីតរំ អនុស្សរិត្វា ជូតគីតំ គាយន្តោ ឥមា គាថា អាហ –

“សព្ពា នទី វង្កគតី, សព្ពេ កដ្ឋមយា វនា;
សព្ពិត្ថិយោ ករេ បាបំ, លភមានេ និវាតកេ។ (ជា. ២.២១.៣០៨);

“អថ បស្សតុ មំ អម្ម, វិជយំ មេ បទិស្សតុ;
អនុកម្បាហិ មេ អម្ម, មហន្តំ ជយមេស្សតុ។

“ទេវតេ ត្វជ្ជ រក្ខ ទេវិ, បស្ស មា មំ វិភាវេយ្យ;
អនុកម្បកា បតិដ្ឋា ច, បស្ស ភទ្រានិ រក្ខិតុំ។

“ជម្ពោនទមយំ បាសំ, ចតុរំសមដ្ឋង្គុលិ;
វិភាតិ បរិសមជ្ឈេ, សព្ពកាមទទោ ភវ។

“ទេវតេ មេ ជយំ ទេហិ, បស្ស មំ អប្បភាគិនំ;
មាតានុកម្បកោ បោសោ, សទា ភទ្រានិ បស្សតិ។

“អដ្ឋកំ មាលិកំ វុត្តំ, សាវដ្ដញ្ច ឆកំ មតំ;
ចតុក្កំ ពហុលំ ញេយ្យំ, ទ្វិពិន្ទុសន្តិភទ្រកំ;

ចតុវីសតិ អាយា ច, មុនិន្ទេន បកាសិតា”តិ។

រាជា ឯវំ ជូតគីតំ គាយិត្វា បាសកេ ហត្ថេន បរិវត្តេត្វា អាកាសេ ខិបិ។ បុណ្ណកស្ស អានុភាវេន បាសកា រញ្ញោ បរាជយាយ ភស្សន្តិ។ រាជា ជូតសិប្បម្ហិ អតិកុសលតាយ បាសកេ អត្តនោ បរាជយាយ ភស្សន្តេ ញត្វា អាកាសេយេវ សង្កឌ្ឍន្តោ គហេត្វា បុន អាកាសេ ខិបិ។ ទុតិយម្បិ អត្តនោ បរាជយាយ ភស្សន្តេ ញត្វា តថេវ អគ្គហេសិ។ តតោ បុណ្ណកោ ចិន្តេសិ “អយំ រាជា មាទិសេន យក្ខេន សទ្ធិំ ជូតំ កីឡន្តោ ភស្សមានេ បាសកេ សង្កឌ្ឍិត្វា គណ្ហាតិ, កិំ នុ ខោ ការណ”ន្តិ។ សោ ឱលោកេន្តោ តស្ស អារក្ខទេវតាយ អានុភាវំ ញត្វា អក្ខីនិ ឧម្មីលេត្វា កុទ្ធោ វិយ នំ ឱលោកេសិ។ សា ភីតតសិតា បលាយិត្វា ចក្កវាឡបព្ពតមត្ថកំ បត្វា កម្បមានា ឱលោកេត្វា អដ្ឋាសិ។ រាជា តតិយម្បិ បាសកេ ខិបិត្វា អត្តនោ បរាជយាយ ភស្សន្តេ ញត្វាបិ បុណ្ណកស្សានុភាវេន ហត្ថំ បសារេត្វា គណ្ហិតុំ នាសក្ខិ។ តេ រញ្ញោ បរាជយាយ បតឹសុ។ អថស្ស បរាជិតភាវំ ញត្វា បុណ្ណកោ អប្ផោដេត្វា មហន្តេន សទ្ទេន “ជិតំ មេ”តិ តិក្ខត្តុំ សីហនាទំ នទិ។ សោ សទ្ទោ សកលជម្ពុទីបំ ផរិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៤៣៦ “តេ បារិសុំ អក្ខមទេន មត្តា, រាជា កុរូនំ បុណ្ណកោ ចាបិ យក្ខោ;
រាជា កលិំ វិច្ឆិនមគ្គហេសិ, កដំ អគ្គហី បុណ្ណកោ នាម យក្ខោ។

១៤៣៧ “តេ តត្ថ ជូតេ ឧភយេ សមាគតេ, រញ្ញំ សកាសេ សខីនញ្ច មជ្ឈេ;
អជេសិ យក្ខោ នរវីរសេដ្ឋំ, តត្ថប្បនាទោ តុមុលោ ពភូវា”តិ។

តត្ថ **បារិសុ**ន្តិ ជូតសាលំ បវិសឹសុ។ **វិច្ឆិន**ន្តិ រាជា ចតុវីសតិយា អាយេសុ វិចិនន្តោ កលិំ បរាជយគ្គាហំ អគ្គហេសិ។ **កដំ អគ្គហី**តិ បុណ្ណកោ នាម យក្ខោ ជយគ្គាហំ គណ្ហិ។ **តេ តត្ថ ជូតេ ឧភយេ សមាគតេ**តិ តេ តត្ថ ជូតេ សមាគតា ឧភោ ជូតំ កីឡឹសូតិ អត្ថោ។ **រញ្ញ**ន្តិ អថ តេសំ ឯកសតរាជូនំ សកាសេ អវសេសានញ្ច សខីនំ មជ្ឈេ សោ យក្ខោ នរវីរសេដ្ឋំ រាជានំ អជេសិ។ **តត្ថប្បនាទោ តុមុលោ ពភូវា**តិ តស្មិំ ជូតមណ្ឌលេ “រញ្ញោ បរាជិតភាវំ ជានាថ, ជិតំ មេ, ជិតំ មេ”តិ មហន្តោ សទ្ទោ អហោសិ។

រាជា បរាជិតោ អនត្តមនោ អហោសិ។ អថ នំ សមស្សាសេន្តោ បុណ្ណកោ គាថមាហ –

១៤៣៨ “ជយោ មហារាជ បរាជយោ ច, អាយូហតំ អញ្ញតរស្ស ហោតិ;
ជនិន្ទ ជីនោសិ វរទ្ធនេន, ជិតោ ច មេ ខិប្បមវាករោហី”តិ។

តត្ថ **អាយូហត**ន្តិ ទ្វិន្នំ វាយាមមានានំ អញ្ញតរស្ស ឯវ ហោតិ, តស្មា “បរាជិតោម្ហី”តិ មា ចិន្តយិ។ **ជីនោសី**តិ បរិហីនោសិ។ **វរទ្ធនេនា**តិ បរមធនេន។ **ខិប្បមវាករោហី**តិ ខិប្បំ មេ ជយំ ធនំ ទេហីតិ។

អថ នំ រាជា “គណ្ហ, តាតា”តិ វទន្តោ គាថមាហ –

១៤៣៩ “ហត្ថី គវាស្សា មណិកុណ្ឌលា ច, យញ្ចាបិ មយ្ហំ រតនំ បថព្យា;
គណ្ហាហិ កច្ចាន វរំ ធនានំ, អាទាយ យេនិច្ឆសិ តេន គច្ឆា”តិ។

បុណ្ណកោ អាហ –

១៤៤០ “ហត្ថី គវាស្សា មណិកុណ្ឌលា ច, យញ្ចាបិ តុយ្ហំ រតនំ បថព្យា;
តេសំ វរោ វិធុរោ នាម កត្តា, សោ មេ ជិតោ តំ មេ អវាករោហី”តិ។

តត្ថ **សោ មេ ជិតោ តំ មេ**តិ មយា ហិ តវ វិជិតេ ឧត្តមំ រតនំ ជិតំ, សោ ច សព្ពរតនានំ វរោ វិធុរោ, តស្មា, ទេវ, សោ មយា ជិតោ នាម ហោតិ, តំ មេ ទេហីតិ។

រាជា អាហ –

១៤៤១ “អត្តា ច មេ សោ សរណំ គតី ច, ទីបោ ច លេណោ ច បរាយណោ ច;
អសន្តុលេយ្យោ មម សោ ធនេន, បាណេន មេ សាទិសោ ឯស កត្តា”តិ។

តត្ថ **អត្តា ច មេ សោ**តិ សោ មយ្ហំ អត្តា ច, មយា ច “អត្តានំ ឋបេត្វា សេសំ ទស្សាមី”តិ វុត្តំ, តស្មា តំ មា គណ្ហិ។ ន កេវលញ្ច អត្តាវ , អថ ខោ មេ សោ សរណញ្ច គតិ ច ទីបោ ច លេណោ ច បរាយណោ ច។ **អ**

សន្តុលេយ្យោ មម សោ ធនេនាតិ សត្តវិធេន រតនេន សទ្ធិំ ន តុលេតព្ពោតិ។

បុណ្ណកោ អាហ –

១៤៤២ “ចិរំ វិវាទោ មម តុយ្ហញ្ចស្ស, កាមញ្ច បុច្ឆាម តមេវ គន្ត្វា;
ឯសោវ នោ វិវរតុ ឯតមត្ថំ, យំ វក្ខតី ហោតុ កថា ឧភិន្ន”ន្តិ។

តត្ថ **វិវរតុ ឯតមត្ថ**ន្តិ “សោ តាវ អត្ថា វា ន វា”តិ ឯតមត្ថំ ឯសោវ បកាសេតុ។ **ហោតុ កថា ឧភិន្ន**ន្តិ យំ សោ វក្ខតិ, សាយេវ នោ ឧភិន្នំ កថា ហោតុ, តំ បមាណំ ហោតូតិ អត្ថោ។

រាជា អាហ –

១៤៤៣ “អទ្ធា ហិ សច្ចំ ភណសិ, ន ច មាណវ សាហសំ;
តមេវ គន្ត្វា បុច្ឆាម, តេន តុស្សាមុភោ ជនា”តិ។

តត្ថ **ន ច មាណវ សាហស**ន្តិ មយ្ហំ បសយ្ហ សាហសិករវចនំ ន ច ភណសិ។

ឯវំ វត្វា រាជា ឯកសតរាជានោ បុណ្ណកញ្ច គហេត្វា តុដ្ឋមានសោ វេគេន ធម្មសភំ អគមាសិ។ បណ្ឌិតោបិ អាសនា ឱរុយ្ហ រាជានំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ អថ បុណ្ណកោ មហាសត្តំ អាមន្តេត្វា “បណ្ឌិត, ‘ត្វំ ធម្មេ ឋិតោ ជីវិតហេតុបិ មុសាវាទំ ន ភណសី’តិ កិត្តិសទ្ទោ តេ សកលលោកេ ផុដោ, អហំ បន តេ អជ្ជ ធម្មេ ឋិតភាវំ ជានិស្សាមី”តិ វត្វា គាថមាហ –

១៤៤៤ “សច្ចំ នុ ទេវា វិទហូ កុរូនំ, ធម្មេ ឋិតំ វិធុរំ នាមមច្ចំ;
ទាសោសិ រញ្ញោ ឧទ វាសិ ញាតិ, វិធុរោតិ សង្ខា កតមាសិ លោកេ”តិ។

តត្ថ **សច្ចំ នុ ទេវា វិទហូ កុរូនំ, ធម្មេ ឋិតំ វិធុរំ នាមមច្ច**ន្តិ “កុរូនំ រដ្ឋេ វិធុរោ នាម អមច្ចោ ធម្មេ ឋិតោ ជីវិតហេតុបិ មុសាវាទំ ន ភណតី”តិ ឯវំ ទេវា វិទហូ វិទហន្តិ កថេន្តិ បកាសេន្តិ, ឯវំ វិទហមានា តេ ទេវា សច្ចំ នុ វិទហន្តិ, ឧទាហុ អភូតវាទាយេវេតេតិ។ **វិធុរោតិ សង្ខា កតមាសិ លោកេ**តិ យា ឯសា តវ “វិធុរោ”តិ លោកេ សង្ខា បណ្ណត្តិ, សា កតមា អាសិ, ត្វំ បកាសេហិ, កឹ នុ រញ្ញោ ទាសោ នីចតរជាតិកោ, ឧទាហុ សមោ វា ឧត្តរិតរោ វា ញាតីតិ ឥទំ តាវ មេ អាចិក្ខ, ទាសោសិ រញ្ញោ, ឧទ វាសិ ញាតីតិ។

អថ មហាសត្តោ “អយំ មំ ឯវំ បុច្ឆតិ, អហំ ខោ បនេតំ ‘រញ្ញោ ញាតី’តិបិ ‘រញ្ញោ ឧត្តរិតរោ’តិបិ ‘រញ្ញោ ន កិញ្ចិ ហោមី’តិបិ សញ្ញាបេតុំ សក្កោមិ, ឯវំ សន្តេបិ ឥមស្មឹ លោកេ សច្ចសមោ អវស្សយោ នាម នត្ថិ, សច្ចមេវ កថេតុំ វដ្ដតី”តិ ចិន្តេត្វា “មាណវ, នេវាហំ រញ្ញោ ញាតិ, ន ឧត្តរិតរោ, ចតុន្នំ បន ទាសានំ អញ្ញតរោ”តិ ទស្សេតុំ គាថាទ្វយមាហ –

១៤៤៥ “អាមាយទាសាបិ ភវន្តិ ហេកេ, ធនេន កីតាបិ ភវន្តិ ទាសា;
សយម្បិ ហេកេ ឧបយន្តិ ទាសា, ភយា បណុន្នាបិ ភវន្តិ ទាសា។

១៤៤៦ “ឯតេ នរានំ ចតុរោវ ទាសា, អទ្ធា ហិ យោនិតោ អហម្បិ ជាតោ;
ភវោ ច រញ្ញោ អភវោ ច រញ្ញោ, ទាសាហំ ទេវស្ស បរម្បិ គន្ត្វា;
ធម្មេន មំ មាណវ តុយ្ហ ទជ្ជា”តិ។

តត្ថ **អាមាយទាសា**តិ ទាសិយា កុច្ឆិម្ហិ ជាតទាសា។ **សយម្បិ ហេកេ ឧបយន្តិ ទាសា**តិ យេ កេចិ ឧបដ្ឋាកជាតិកា, សព្ពេ តេ សយំ ទាសភាវំ ឧបគតា ទាសា នាម។ **ភយា បណុន្នា**តិ រាជភយេន វា ចោរភយេន វា អត្តនោ វសនដ្ឋានតោ បណុន្នា ករមរា ហុត្វា បរវិសយំ គតាបិ ទាសាយេវ នាម។ **អទ្ធា ហិ យោនិតោ អហម្បិ ជាតោ**តិ មាណវ, ឯកំសេនេវ អហម្បិ ចតូសុ ទាសយោនីសុ ឯកតោ សយំ ទាសយោនិតោ និព្ពត្តទាសោ។ **ភវោ ច រញ្ញោ អភវោ ច រញ្ញោ**តិ រញ្ញោ វុឌ្ឍិ វា ហោតុ អវុឌ្ឍិ វា, ន សក្កា មយា មុសា ភាសិតុំ។ **បរម្បី**តិ ទូរំ គន្ត្វាបិ អហំ ទេវស្ស ទាសោយេវ។ **ទជ្ជា**តិ មំ រាជា ជយធនេន ខណ្ឌេត្វា តុយ្ហំ ទេន្តោ ធម្មេន សភាវេន ទទេយ្យាតិ។

តំ សុត្វា បុណ្ណកោ ហដ្ឋតុដ្ឋោ បុន អប្ផោដេត្វា គាថមាហ –

១៤៤៧ “អយំ ទុតីយោ វិជយោ មមជ្ជ, បុដ្ឋោ ហិ កត្តា វិវរេត្ថ បញ្ហំ;

អធម្មរូបោ វត រាជសេដ្ឋោ, សុភាសិតំ នានុជានាសិ មយ្ហ”ន្តិ។

តត្ថ **រាជសេដ្ឋោ**តិ អយំ រាជសេដ្ឋោ អធម្មរូបោ វត។ **សុភាសិត**ន្តិ វិធុរបណ្ឌិតេន សុកថិតំ សុវិនិច្ឆិតំ។ **នានុជានាសិ មយ្ហ**ន្តិ ឥទានេតំ វិធុរបណ្ឌិតំ មយ្ហំ កស្មា នានុជានាសិ, កិមត្ថំ ន ទេសីតិ វទតិ។

តំ សុត្វា រាជា អនត្តមនោ ហុត្វា “បណ្ឌិតោ មាទិសំ យសទាយកំ អនោលោកេត្វា ឥទានិ ទិដ្ឋំ មាណវកំ ឱលោកេតី”តិ មហាសត្តស្ស កុជ្ឈិត្វា “មាណវ, សចេ សោ ទាសោ មេ ភវេយ្យ, តំ គហេត្វា គច្ឆា”តិ វត្វា គាថមាហ –

១៤៤៨. “ឯវំ ចេ នោ សោ វិវរេត្ថ បញ្ហំ, ទាសោហមស្មិ ន ច ខោស្មិ ញាតិ;
គណ្ហាហិ កច្ចាន វរំ ធនានំ, អាទាយ យេនិច្ឆសិ តេន គច្ឆា”តិ។

តត្ថ **ឯវំ ចេ នោ សោ វិវរេត្ថ បញ្ហ**ន្តិ សចេ សោ អម្ហាកំ បញ្ហំ “ទាសោហមស្មិ, ន ច ខោស្មិ ញាតី”តិ ឯវំ វិវរិ ឯត្ថ បរិសមណ្ឌលេ, អថ កឹ អច្ឆសិ, សកលលោកេ ធនានំ វរំ ឯតំ គណ្ហ, គហេត្វា ច បន យេន ឥច្ឆសិ, តេន គច្ឆាតិ។

អក្ខកណ្ឌំ និដ្ឋិតំ។

ឃរាវាសបញ្ហោ

ឯវញ្ច បន វត្វា រាជា ចិន្តេសិ “បណ្ឌិតំ គហេត្វា មាណវោ យថារុចិ គមិស្សតិ, តស្ស គតកាលតោ បដ្ឋាយ មយ្ហំ មធុរធម្មកថា ទុល្លភា ភវិស្សតិ, យំនូនាហំ ឥមំ អត្តនោ ឋានេ ឋបេត្វា អលង្កតធម្មាសនេ និសីទាបេត្វា ឃរាវាសបញ្ហំ បុច្ឆេយ្យ”ន្តិ។ អថ នំ រាជា ឯវមាហ “បណ្ឌិត, តុម្ហាកំ គតកាលេ មម មធុរធម្មកថា ទុល្លភា ភវិស្សតិ, អលង្កតធម្មាសនេ និសីទាបេត្វា អត្តនោ ឋានេ ឋត្វា មយ្ហំ ឃរាវាសបញ្ហំ កថេថា”តិ។ សោ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា អលង្កតធម្មាសនេ និសីទិត្វា រញ្ញា បញ្ហំ បុដ្ឋោ វិស្សជ្ជេសិ។ តត្រាយំ បញ្ហោ –

១៤៤៩. “វិធុរ វសមានស្ស, គហដ្ឋស្ស សកំ ឃរំ;
ខេមា វុត្តិ កថំ អស្ស, កថំ នុ អស្ស សង្គហោ។

១៤៥០. “អព្យាពជ្ឈំ កថំ អស្ស, សច្ចវាទី ច មាណវោ;
អស្មា លោកា បរំ លោកំ, កថំ បេច្ច ន សោចតី”តិ។

តត្ថ **ខេមា វុត្តិ កថំ អស្សា**តិ កថំ ឃរាវាសំ វសន្តស្ស គហដ្ឋស្ស ខេមា និព្ភយា វុត្តិ ភវេយ្យ។ **កថំ នុ អស្ស សង្គហោ**តិ ចតុព្ពិធោ សង្គហវត្ថុសង្ខាតោ សង្គហោ តស្ស កថំ ភវេយ្យ ។ **អព្យាពជ្ឈ**ន្តិ និទ្ទុក្ខតា។ **សច្ចវាទី ចា**តិ កថំ នុ មាណវោ សច្ចវាទី នាម ភវេយ្យ។ **បេច្ចា**តិ បរលោកំ គន្ត្វា។

តំ សុត្វា បណ្ឌិតោ រញ្ញោ បញ្ហំ កថេសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៤៥១. “តំ តត្ថ គតិមា ធិតិមា, មតិមា អត្ថទស្សិមា;
សង្ខាតា សព្ពធម្មានំ, វិធុរោ ឯតទព្រវិ។

១៤៥២. “ន សាធារណទារស្ស, ន ភុញ្ជេ សាទុមេកកោ;
ន សេវេ លោកាយតិកំ, នេតំ បញ្ញាយ វឌ្ឍនំ។

១៤៥៣. “សីលវា វត្តសម្បន្នោ, អប្បមត្តោ វិចក្ខណោ;
និវាតវុត្តិ អត្ថទ្ធោ, សុរតោ សខិលោ មុទុ។

១៤៥៤. “សង្គហេតា ច មិត្តានំ, សំវិភាគី វិធានវា;
តប្បេយ្យ អន្នបានេន, សទា សមណព្រាហ្មណេ។

១៤៥៥. “ធម្មកាមោ សុតាធារោ, ភវេយ្យ បរិបុច្ឆកោ;
សក្កច្ចំ បយិរុបាសេយ្យ, សីលវន្តេ ពហុស្សុតេ។

១៤៥៦. “ឃរមាវសមានស្ស, គហដ្ឋស្ស សកំ ឃរំ;

ខេមា វុត្តិ សិយា ឯវំ, ឯវំ នុ អស្ស សង្គហោ។

១៤៥៧. “អព្យាពជ្ឈំ សិយា ឯវំ, សច្ចវាទី ច មាណវោ;
អស្មា លោកា បរំ លោកំ, ឯវំ បេច្ច ន សោចតី”តិ។

តត្ថ **តំ តត្ថា**តិ ភិក្ខវេ, តំ រាជានំ តត្ថ ធម្មសភាយំ ញាណគតិយា **គតិមា**, អព្ពោច្ឆិន្នវីរិយេន **ធិតិមា**, ភូរិសមាយ វិបុលាយ បញ្ញាយ **មតិមា**, សណ្ហសុខុមត្ថទស្សិនា ញាណេន **អត្ថទស្សិមា**, បរិច្ឆិន្ទិត្វា ជាននញាណសង្ខាតាយ បញ្ញាយ សព្ពធម្មានំ **សង្ខាតា**, វិធុរបណ្ឌិតោ ឯតំ “ន សាធារណទារស្សា”តិអាទិវចនំ អព្រវិ។ តត្ថ យោ បរេសំ ទារេសុ អបរជ្ឈតិ , សោ សាធារណទារោ នាម, តាទិសោ ន អស្ស ភវេយ្យ។ **ន ភុញ្ជេ សាទុមេកកោ**តិ សាទុរសំ បណីតភោជនំ អញ្ញេសំ អទត្វា ឯកកោវ ន ភុញ្ជេយ្យ។ **លោកាយតិក**ន្តិ អនត្ថនិស្សិតំ សគ្គមគ្គានំ អទាយកំ អនិយ្យានិកំ វិតណ្ឌសល្លាបំ លោកាយតិកវាទំ ន សេវេយ្យ។ **នេតំ បញ្ញាយ វឌ្ឍន**ន្តិ ន ហិ ឯតំ លោកាយតិកំ បញ្ញាយ វឌ្ឍនំ។ **សីលវា**តិ អខណ្ឌេហិ បញ្ចហិ សីលេហិ សមន្នាគតោ។ **វត្តសម្បន្នោ**តិ ឃរាវាសវត្តេន វា រាជវត្តេន វា សមន្នាគតោ។ **អប្បមត្តោ**តិ កុសលធម្មេសុ អប្បមត្តោ។ **និវាតវុត្តី**តិ អតិមានំ អកត្វា នីចវុត្តិ ឱវាទានុសាសនិបដិច្ឆកោ។ **អត្ថទ្ធោ**តិ ថទ្ធមច្ឆរិយវិរហិតោ។ **សុរតោ**តិ សោរច្ចេន សមន្នាគតោ។ **សខិលោ**តិ បេមនីយវចនោ។ **មុទូ**តិ កាយវាចាចិត្តេហិ អផរុសោ។

សង្គហេតា ច មិត្តានន្តិ កល្យាណមិត្តានំ សង្គហករោ។ ទានាទីសុ យោ យេន សង្គហំ ឥច្ឆតិ, តស្ស តេនេវ សង្គាហកោ។ **សំវិភាគី**តិ ធម្មិកសមណព្រាហ្មណានញ្ចេវ កបណទ្ធិកវណិព្ពកយាចកាទីនញ្ច សំវិភាគករោ។ **វិធានវា**តិ “ឥមស្មិំ កាលេ កសិតុំ វដ្ដតិ, ឥមស្មិំ កាលេ វបិតុំ វដ្ដតី”តិ ឯវំ សព្ពកិច្ចេសុ វិធានសម្បន្នោ។ **តប្បេយ្យា**តិ គហិតគហិតភាជនានិ បូរេត្វា ទទមានោ តប្បេយ្យ។ **ធម្មកាមោ**តិ បវេណិធម្មម្បិ សុចរិតធម្មម្បិ កាមយមានោ បត្ថយមានោ។ **សុតាធារោ**តិ សុតស្ស អាធារភូតោ។ **បរិបុច្ឆកោ**តិ ធម្មិកសមណព្រាហ្មណេ ឧបសង្កមិត្វា “កិំ, ភន្តេ, កុសល”ន្តិអាទិវចនេហិ បរិបុច្ឆនសីលោ។ **សក្កច្ច**ន្តិ គារវេន។ **ឯវំ នុ អស្ស សង្គហោ**តិ សង្គហោបិស្ស ឯវំ កតោ នាម ភវេយ្យ។ **សច្ចវាទី**តិ ឯវំ បដិបន្នោយេវ សភាវវាទី នាម សិយា។

ឯវំ មហាសត្តោ រញ្ញោ ឃរាវាសបញ្ហំ កថេត្វា បល្លង្កា ឱរុយ្ហ រាជានំ វន្ទិ។ រាជាបិស្ស មហាសក្ការំ កត្វា ឯកសតរាជូហិ បរិវុតោ អត្តនោ និវេសនមេវ គតោ។

យរាវាសបញ្ហោ និដ្ឋិតា។

លក្ខណកណ្ឌំ

មហាសត្តោ បន បដិនិវត្តោ។ អថ នំ បុណ្ណកោ អាហ –

១៤៥៨. “ឯហិ ទានិ គមិស្សាម, ទិន្នោ នោ ឥស្សរេន មេ;
មមេវត្ថំ បដិបជ្ជ, ឯស ធម្មោ សនន្តនោ”តិ។

តត្ថ **ទិន្នោ នោ**តិ ឯត្ថ **នោ**តិ និបាតមត្តំ, ត្វំ ឥស្សរេន មយ្ហំ ទិន្នោតិ អត្ថោ។ **សនន្តនោ**តិ មម អត្ថំ បដិបជ្ជន្តេន ហិ តយា អត្តនោ សាមិកស្ស អត្ថោ បដិបន្នោ ហោតិ។ យញ្ចេតំ សាមិកស្ស អត្ថករណំ នាម, ឯស ធម្មោ សនន្តនោ បោរាណកបណ្ឌិតានំ សភាវោតិ។

វិធុរបណ្ឌិតោ អាហ –

១៤៥៩. “ជានាមិ មាណវ តយាហមស្មិ, ទិន្នោហមស្មិ តវ ឥស្សរេន;
តីហញ្ច តំ វាសយេមុ អគារេ, យេនទ្ធុនា អនុសាសេមុ បុត្តេ”តិ។

តត្ថ **តយាហមស្មី**តិ តយា លទ្ធោហមស្មីតិ ជានាមិ, លភន្តេន ច ន អញ្ញថា លទ្ធោ។ **ទិន្នោហមស្មិ តវ ឥស្សរេនា**តិ មម ឥស្សរេន រញ្ញា អហំ តវ ទិន្នោ។ **តីហំ ចា**តិ មាណវ, អហំ តវ ពហូបការោ, រាជានំ អនោលោកេត្វា សច្ចមេវ កថេសិំ, តេនាហំ តយា លទ្ធោ, ត្វំ មេ មហន្តគុណភាវំ ជានាហិ, មយំ តីណិបិ ទិវសានិ អត្តនោ អគារេ វាសេមុ, តស្មា យេនទ្ធុនា យត្តកេន កាលេន មយំ បុត្តាទារេ អនុសាសេមុ, តំ កាលំ អធិវាសេហីតិ។

តំ សុត្វា បុណ្ណកោ “សច្ចំ បណ្ឌិតោ អាហ, ពហូបការោ ឯស មម, ‘សត្តាហម្បិ អឌ្ឍមាសម្បិ និសីទាហី’តិ វុត្តេ អធិវាសេតព្ពមេវា”តិ ចិន្តេត្វា គាថមាហ –

១៤៦០. តំ មេ តថា ហោតុ វសេមុ តីហំ, កុរុតំ ភវជ្ជ យរេសុ កិច្ចំ;
អនុសាសតំ បុត្តទារេ ភវជ្ជ, យថា តយី បេច្ច សុខី ភវេយ្យា”តិ។

តត្ថ **តំ មេ**តិ យំ ត្វំ វទេសិ, សព្ពំ តំ មម តថា ហោតុ។ **ភវជ្ជា**តិ ភវំ អជ្ជ បដ្ឋាយ តីហំ អនុសាសតុ។ **តយី បេច្ចា**តិ យថា តយិ គតេ បច្ឆា តវ បុត្តទារោ សុខី ភវេយ្យ, ឯវំ អនុសាសតុ។

ឯវំ វត្វា បុណ្ណកោ មហាសត្តេន សទ្ធឹយេវ តស្ស និវេសនំ បាវិសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៤៦១. “សាធូតិ វត្វាន បហូតកាមោ, បក្កាមិ យក្ខោ វិធុរេន សទ្ធឹ;
តំ កុញ្ជរាជញ្ញហយានុចិណ្ណំ, បាវេក្ខិ អន្តេបុរមរិយសេដ្ឋោ”តិ។

តត្ថ **បហូតកាមោ**តិ មហាភោគោ។ **កុញ្ជរាជញ្ញហយានុចិណ្ណ**ន្តិ កុញ្ជរេហិ ច អាជញ្ញហយេហិ ច អនុចិណ្ណំ បរិបុណ្ណំ។ **អរិយសេដ្ឋោ**តិ អាចារអរិយេសុ ឧត្តមោ បុណ្ណកោ យក្ខោ បណ្ឌិតស្ស អន្តេបុរំ បាវិសិ។

មហាសត្តស្ស បន តិណ្ណំ ឧតូនំ អត្ថាយ តយោ បាសាទា អហេសុំ។ តេសុ ឯកោ កោញ្ចោ នាម, ឯកោ មយូរោ នាម, ឯកោ បិយកេតោ នាម។ តេ សន្ធាយ អយំ គាថា វុត្តា –

១៤៦២. “កោញ្ចំ មយូរញ្ច បិយញ្ច កេតំ, ឧបាគមី តត្ថ សុរម្មរូបំ;
បហូតភក្ខំ ពហុអន្នបានំ, មសក្កសារំ វិយ វាសវស្សា”តិ។

តត្ថ **តត្ថា**តិ តេសុ តីសុ បាសាទេសុ យត្ថ តស្មឹ សមយេ អត្តនា វសតិ, តំ សុរម្មរូបំ បាសាទំ បុណ្ណកំ អាទាយ ឧបាគមិ។

សោ ឧបគន្ត្វា ច បន អលង្កតបាសាទស្ស សត្តមាយ ភូមិយា សយនគព្ភញ្ចេវ មហាតលញ្ច សជ្ជាបេត្វា សិរិសយនំ បញ្ញាបេត្វា សព្ពំ អន្នបានាទិវិធឹ ឧបដ្ឋបេត្វា ទេវកញ្ញាយោ វិយ បញ្ចសតា ឥត្ថិយោ “ឥមា តេ បាទបរិចារិកា ហោន្តុ, អនុក្កណ្ឋន្តោ ឥធ វសាហី”តិ តស្ស និយ្យាទេត្វា អត្តនោ វសនដ្ឋានំ គតោ។ តស្ស គតកាលេ តា ឥត្ថិយោ នានាតូរិយានិ គហេត្វា បុណ្ណកស្ស បរិចរិយាយ នច្ចាទីនិ បដ្ឋបេសុំ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៤៦៣. “តត្ថ នច្ចន្តិ គាយន្តិ, អវ្ហយន្តិ វរាវរំ;
អច្ឆរា វិយ ទេវេសុ, នារិយោ សមលង្កតា”តិ។

តត្ថ **អវ្ហយន្តិ វរាវរ**ន្តិ វរតោ វរំ នច្ចញ្ច គីតញ្ច ករោន្តិយោ បក្កោសន្តិ។

១៤៦៤. “សមង្គិកត្វា បមទាហិ យក្ខំ, អន្នេន បានេន ច ធម្មបាលោ;
អត្ថត្ថមេវានុវិចិន្តយន្តោ , បាវេក្ខិ ភរិយាយ តទា សកាសេ”តិ។

តត្ថ **បមទាហី**តិ បមទាហិ ចេវ អន្នបានេហិ ច សមង្គិកត្វា។ **ធម្មបាលោ**តិ ធម្មស្ស បាលកោ គោបកោ។ **អត្ថត្ថមេវា**តិ អត្ថភូតមេវ អត្ថំ។ **ភរិយាយា**តិ សព្ពជេដ្ឋិកាយ ភរិយាយ។

១៤៦៥. “តំ ចន្ទនគន្ធរសានុលិត្តំ, សុវណ្ណជម្ពោនទនិក្ខសាទិសំ;
ភរិយំវចា ‘ឯហិ សុណោហិ ភោតិ, បុត្តានិ អាមន្តយ តម្ពនេត្តេ’”តិ។

តត្ថ **ភរិយំវចា**តិ ជេដ្ឋភរិយំ អវច។ **អាមន្តយា**តិ បក្កោស។

១៤៦៦. “សុត្វាន វាក្យំ បតិនោ អនុជ្ជា, សុណិសំ វច តម្ពនខឹ សុនេត្តំ;
‘អាមន្តយ វម្មធរានិ ចេតេ, បុត្តានិ ឥន្ទីវរបុប្ផសាមេ’”តិ។

តត្ថ **អនុជ្ជា**តិ ឯវំនាមិកា។ **សុណិសំវច តម្ពនខឹ សុនេត្ត**ន្តិ សា តស្ស វចនំ សុត្វា អស្សុមុខី រោទមានា “សយំ គន្ត្វា បុត្តេ បក្កោសិតុំ អយុត្តំ, សុណិសំ បេសេស្សាមី”តិ តស្សា និវាសដ្ឋានំ គន្ត្វា តម្ពនខឹ សុនេត្តំ សុណិសំ អវច។ **វម្មធរានី**តិ វម្មធរេ សូរេ, សមត្ថេតិ អត្ថោ, អាភរណភណ្ឌមេវ វា ឥធ “វម្ម”ន្តិ អធិប្បេតំ, តស្មា អាភរណធរេតិបិ អត្ថោ។ **ចេតេ**តិ តំ នាមេនាលបតិ, **បុត្តានី**តិ មម បុត្តេ ច ធីតរោ ច។ **ឥន្ទីវរបុប្ផសាមេ**តិ តំ អាលបតិ។

សា “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា បាសាទា ឱរុយ្ហ អនុវិចរិត្វា “បិតា វោ ឱវាទំ ទាតុកាមោ បក្កោសតិ, ឥទំ កិរ វោ តស្ស បច្ឆិមទស្សន”ន្តិ សព្ពមេវស្ស សុហទជនញ្ច បុត្តធីតរោ ច សន្និបាតេសិ។ ធម្មបាលកុមារោ បន តំ វចនំ សុត្វាវ រោទន្តោ កនិដ្ឋភាតិកគណបរិវុតោ បិតុ សន្តិកំ អគមាសិ។ បណ្ឌិតោ តេ ទិស្វាវ សកភាវេន សណ្ឋាតុំ អសក្កោន្តោ អស្សុបុណ្ណេហិ នេត្តេហិ អាលិង្គិត្វា សីសេ ចុម្ពិត្វា ជេដ្ឋបុត្តំ មុហុត្តំ ហទយេ និបជ្ជាបេត្វា ហទយា ឱតារេត្វា សិរិគព្ភតោ និក្ខម្ម មហាតលេ បល្លង្កមជ្ឈេ និសីទិត្វា បុត្តសហស្សស្ស ឱវាទំ អទាសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៤៦៧. “តតោ អាគតោ មុទ្ធនិ ធម្មបាលោ, ចុម្ពិត្វា បុត្តេ អវិកម្បមានោ;
អាមន្តយិត្វាន អវោច វាក្យំ, ទិន្នាហំ រញ្ញោ ឥធ មាណវស្ស។

១៤៦៨. “តស្សជ្ជហំ អត្តសុខី វិធេយ្យោ, អាទាយ យេនិច្ឆតិ តេន គច្ឆតិ;
អហញ្ច វោ សាសិតុមាគតោស្មិ, កថំ អហំ អបរិត្តាយ គច្ឆេ។

១៤៦៩. “សចេ វោ រាជា កុរុរដ្ឋវាសី, ជនសន្ធោ បុច្ឆេយ្យ បហូតកាមោ;
កិមាភិជានាថ បុរេ បុរាណំ, កឹ វោ បិតា អនុសាសេ បុរត្ថា។

១៤៧០. “សមាសនា ហោថ មយាវ សព្ពេ, កោនីធ រញ្ញោ អព្ភតិកោ មនុស្សោ;
តមញ្ជលឹ ករិយ វទេថ ឯវំ, មា ហេវំ ទេវ ន ហិ ឯស ធម្មោ;
វិយគ្ឃរាជស្ស និហីនជច្ចោ, សមាសនោ ទេវ កថំ ភវេយ្យា”តិ។

តត្ថ **ធម្មបាលោ**តិ មហាសត្តោ។ **ទិន្នាហ**ន្តិ អហំ ជយធនេន ឧណ្ឌេត្វា រញ្ញា ទិន្នោ។ **តស្សជ្ជហំ អត្តសុខី វិធេយ្យោ**តិ អជ្ជ បដ្ឋាយ តីហមត្តំ អហំ តមិនា អត្តនោ សុខេន អត្តសុខី, តតោ បរំ បន តស្ស មាណវស្សាហំ វិធេយ្យោ ហោមិ។ សោ ហិ តតោ ចតុត្ថេ ទិវសេ ឯកំសេន មំ អាទាយ យត្ថិច្ឆតិ, តត្ថ គច្ឆតិ។ **អបរិត្តាយា**តិ តុម្ហាកំ បរិត្តំ អកត្វា កថំ គច្ឆេយ្យន្តិ អនុសាសិតុំ អាគតោស្មិ។ **ជនសន្ធោ**តិ មិត្តពន្ធនេន មិត្តជនស្ស សន្ធានករោ។ **បុរេ បុរាណ**ន្តិ ឥតោ បុព្ពេ តុម្ហេ កឹ បុរាណការណំ អភិជានាថ។ **អនុសាសេ**តិ អនុសាសិ។ ឯវំ តុម្ហេ រញ្ញា បុដ្ឋា “អម្ហាកំ បិតា ឥមញ្ចិមញ្ច ឱវាទំ អទាសី”តិ កថេយ្យាថ។ **សមាសនា ហោថា**តិ សចេ វោ រាជា មយា ទិន្នស្ស ឱវាទស្ស កថិតកាលេ “ឯថ តុម្ហេ, អជ្ជ មយា សទ្ធឹ សមាសនា ហោថ, ឥធ រាជកុលេ តុម្ហេហិ អញ្ញោ កោ នុ រញ្ញោ អព្ភតិកោ មនុស្សោ”តិ អត្តនោ អាសនេ និសីទាបេយ្យ, អថ តុម្ហេ អញ្ជលឹ កត្វា តំ រាជានំ ឯវំ វទេយ្យាថ “ទេវ, ឯវំ មា អវច។ ន ហិ អម្ហាកំ ឯសបវេណិធម្មោ។ **វិយគ្ឃរាជស្ស** កេសរសីហស្ស និហីនជច្ចោ ជរសិង្គាលោ , ទេវ, កថំ សមាសនោ ភវេយ្យ។ យថា សិង្គាលោ សីហស្ស សមាសនោ ន ហោតិ, តថេវ មយំ តុម្ហាក”ន្តិ។

ឥមំ បនស្ស កថំ សុត្វា បុត្តធីតរោ ច ញាតិសុហជ្ជាទយោ ច ទាសកម្មករបោរិសា ច តេ សព្ពេ សកភាវេន សណ្ឋាតុំ អសក្កោន្តា មហាវិរវំ វិរវឹសុ។ តេសំ មហាសត្តោ សញ្ញាបេសិ។

លក្ខណកណ្ឌំ និដ្ឋិតំ។

រាជវសតិកណ្ឌ

អថ នេ បណ្ឌិតោ បុត្តធីតរោ ច ញាតយោ ច ឧបសង្កមិត្វា តុណ្ហីភូតេ ទិស្វា “តាតា, មា ចិន្តយិត្ថ, សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចា, យសោ នាម វិបត្តិបរិយោសានោ, អបិច តុម្ហាកំ រាជវសតឹ នាម យសបដិលាភការណំ កថេស្សាមិ, តំ ឯកគ្គចិត្តា សុណាថា”តិ ពុទ្ធលីលាយ រាជវសតឹ នាម បដ្ឋបេសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៤៧១. “សោ ច បុត្តេ អមច្ចេ ច, ញាតយោ សុហទជ្ជនេ;
អលីនមនសង្កប្បោ, វិធុរោ ឯតទព្រវិ។

១៤៧២. “ឯថយ្យោ រាជវសតឹ, និសីទិត្វា សុណាថ មេ;
យថា រាជកុលំ បត្តោ, យសំ បោសោ និគច្ឆតី”តិ។

តត្ថ **សុហទជ្ជនេ**តិ សុហទយជនេ។ **ឯថយ្យោ**តិ ឯថ, អយ្យោ។ បិយសមុទាចារេន បុត្តេ អាលបតិ។ **រាជវសតិ**ន្តិ មយា វុច្ចមានំ រាជបារិចរិយំ សុណាថ។ **យថា**តិ យេន ការណេន រាជកុលំ បត្តោ ឧបសង្កមន្តោ រញ្ញោ សន្តិកេ ចរន្តោ បោសោ យសំ និគច្ឆតិ លភតិ, តំ ការណំ សុណាថាតិ អត្ថោ។

១៤៧៣. ន ហិ រាជកុលំ បត្តោ, អញ្ញាតោ លភតេ យសំ;
នាសូរោ នាបិ ទុម្មេធោ, នប្បមត្តោ កុទាចនំ។

១៤៧៤. “យទាស្ស សីលំ បញ្ញញ្ច, សោចេយ្យំ ចាធិគច្ឆតិ;
អថ វិស្សសតេ ត្យម្ហិ, គុយ្ហញ្ចស្ស ន រក្ខតី”តិ។

តត្ថ **អញ្ញាតោ**តិ អបាកដគុណោ អវិទិតកម្មាវទានោ។ **នាសូរោ**តិ ន អសូរោ ភីរុកជាតិកោ។ **យទាស្ស សីល**ន្តិ យទា អស្ស សេវកស្ស រាជា សីលញ្ច បញ្ញញ្ច សោចេយ្យញ្ច អធិគច្ឆតិ, អាចារសម្បត្តិញ្ច ញាណពលញ្ច សុចិភាវញ្ច ជានាតិ។ **អថ វិស្សសតេ ត្យម្ហី**តិ អថ រាជា តម្ហិ វិស្សសតេ វិស្សាសំ ករោតិ, អត្តនោ គុយ្ហញ្ចស្ស ន រក្ខតិ ន គូហតិ។

១៤៧៥. “តុលា យថា បគ្គហិតា, សមទណ្ឌា សុធារិតា;
អជ្ឈិដ្ឋោ ន វិកម្បេយ្យ, ស រាជវសតី វសេ។

១៤៧៦. “តុលា យថា បគ្គហិតា, សមទណ្ឌា សុធារិតា;
សព្ពានិ អភិសម្ភោន្តោ, ស រាជវសតី វសេ”តិ។

តត្ថ **តុលា យថា**តិ យថា ឯសា វុត្តប្បការា តុលា ន ឱនមតិ ន ឧន្នមតិ, ឯវមេវ រាជសេវកោ កិស្មិញ្ចិទេវ កម្មេ រញ្ញា “ឥទំ នាម ករោហី”តិ អជ្ឈិដ្ឋោ អាណត្តោ ឆន្ទាទិអគតិវសេន ន វិកម្បេយ្យ, សព្ពកិច្ចេសុ បគ្គហិតតុលា វិយ សមោ ភវេយ្យ។ **ស រាជវសតិ**ន្តិ សោ ឯវរូបោ សេវកោ រាជកុលេ វាសំ វសេយ្យ, រាជានំ បរិចរេយ្យ, ឯវំ បរិចរន្តោ បន យសំ លភេយ្យាតិ អត្ថោ។ **សព្ពានិ អភិសម្ភោន្តោ**តិ សព្ពានិ រាជកិច្ចានិ ករោន្តោ។

១៤៧៧. “ទិវា វា យទិ វា រត្តិំ, រាជកិច្ចេសុ បណ្ឌិតោ;
អជ្ឈិដ្ឋោ ន វិកម្បេយ្យ, ស រាជវសតី វសេ។

១៤៧៨. “ទិវា វា យទិ វា រត្តិំ, រាជកិច្ចេសុ បណ្ឌិតោ;
សព្ពានិ អភិសម្ភោន្តោ, ស រាជវសតី វសេ។

១៤៧៩. “យោ ចស្ស សុកតោ មគ្គោ, រញ្ញោ សុប្បដិយាទិតោ;
ន តេន វុត្តោ គច្ឆេយ្យ, ស រាជវសតី វសេ”តិ។

តត្ថ **ន វិកម្បេយ្យា**តិ អវិកម្បមានោ តានិ កិច្ចានិ ករេយ្យ។ **យោ ចស្សា**តិ យោ ច រញ្ញោ គមនមគ្គោ សុកតោ អស្ស **សុប្បដិយាទិតោ** សុមណ្ឌិតោ, “ឥមិនា មគ្គេន គច្ឆា”តិ វុត្តោបិ តេន ន គច្ឆេយ្យ។

១៤៨០. “ន រញ្ញោ សទិសំ ភុញ្ជេ, កាមភោគេ កុទាចនំ;
សព្ពត្ថ បច្ឆតោ គច្ឆេ, ស រាជវសតី វសេ។

១៤៨១. “ន រញ្ញោ សទិសំ វត្ថំ, ន មាលំ ន វិលេបនំ;
អាកប្បំ សរកុត្តិំ វា, ន រញ្ញោ សទិសមាចរេ;
អញ្ញំ ករេយ្យ អាកប្បំ, ស រាជវសតី វសេ”តិ។

តត្ថ **ន រញ្ញោ**តិ រញ្ញោ កាមភោគេន សមំ កាមភោគំ ន ភុញ្ជេយ្យ។ តាទិសស្ស ហិ រាជា កុជ្ឈតិ។ **សព្ពត្ថា**តិ សព្ពេសុ រូបាទីសុ កាមគុណេសុ រញ្ញោ បច្ឆតោវ គច្ឆេយ្យ, ហីនតរមេវ សេវេយ្យាតិ អត្ថោ។ **អញ្ញំ ករេយ្យា**តិ រញ្ញោ អាកប្បតោ សរកុត្តិតោ ច អញ្ញមេវ អាកប្បំ ករេយ្យ។

១៤៨២. “កីឡេ រាជា អមច្ចេហិ, ភរិយាហិ បរិវារិតោ;
នាមច្ចោ រាជភរិយាសុ, ភាវំ កុព្ពេថ បណ្ឌិតោ។

១៤៨៣. “អនុទ្ធតោ អចបលោ, និបកោ សំវុតិន្ទ្រិយោ;
មនោបណិធិសម្បន្នោ, ស រាជវសតី វសេ”តិ។

តត្ថ **ភាវ**ន្តិ វិស្សាសវសេន អធិប្បាយំ។ **អចបលោ**តិ អមណ្ឌនសីលោ។ **និបកោ**តិ បរិបក្កញាណោ។ **សំវុតិន្ទ្រិយោ**តិ បិហិតឆឡិន្ទ្រិយោ រញ្ញោ វា អង្គបច្ចង្គានិ ឱរោធេ វាស្ស ន ឱលោកេយ្យ។ **មនោបណិធិសម្បន្នោ**តិ អចបលេន សុដ្ឋុ ឋបិតេន ចិត្តេន សមន្នាគតោ។

១៤៨៤. “នាស្ស ភរិយាហិ កីឡេយ្យ, ន មន្តេយ្យ រហោគតោ;
នាស្ស កោសា ធនំ គណ្ហេ, ស រាជវសតី វសេ។

១៤៨៥. “ន និទ្ទំ ពហុ មញ្ញេយ្យ, ន មទាយ សុរំ បិវេ;
នាស្ស ទាយេ មិគេ ហញ្ញេ, ស រាជវសតី វសេ។

១៤៨៦. “នាស្ស បីឋំ ន បល្លង្កំ, ន កោច្ឆំ ន នាវំ រថំ;
សម្មតោម្ហីតិ អារូហេ, ស រាជវសតី វសេ។

១៤៨៧. “នាតិទូរេ ភជេ រញ្ញោ, នច្ចាសន្នេ វិចក្ខណោ;
សម្មុខញ្ចស្ស តិដ្ឋេយ្យ, សន្ទិស្សន្តោ សភត្តុនោ។

១៤៨៨. “ន វេ រាជា សខា ហោតិ, ន រាជា ហោតិ មេថុនោ;
ខិប្បំ កុជ្ឈន្តិ រាជានោ, សូកេនក្ខីវ ឃដ្ដិតំ។

១៤៨៩. “ន បូជិតោ មញ្ញមានោ, មេធាវី បណ្ឌិតោ នរោ;
ផរុសំ បតិមន្តេយ្យ, រាជានំ បរិសំគត”ន្តិ។

តត្ថ **ន មន្តេយ្យា**តិ តស្ស រញ្ញោ ភរិយាហិ សទ្ធឹ នេវ កីឡេយ្យ, ន រហោ មន្តេយ្យ។ **កោសា ធន**ន្តិ រញ្ញោ កោសា ធនំ ថេនេត្វា ន គណ្ហេយ្យ។ **ន មទាយា**តិ តាត, រាជសេវកោ នាម មទត្ថាយ សុរំ ន បិវេយ្យ។ **នាស្ស ទាយេ មិគេ**តិ អស្ស រញ្ញោ ទិន្នាភយេ មិគេ ន ហញ្ញេយ្យ។ **កោច្ឆ**ន្តិ ភទ្ទបីឋំ។ **សម្មតោម្ហី**តិ អហំ សម្មតោ ហុត្វា ឯវំ ករោមីតិ ន អារុហេយ្យ។ **សម្មុខញ្ចស្ស តិដ្ឋេយ្យា**តិ អស្ស រញ្ញោ បុរតោ ឧទ្ទកមហន្តកថាសវនដ្ឋានេ តិដ្ឋេយ្យ។ **សន្ទិស្សន្តោ សភត្តុនោ**តិ យោ រាជសេវកោ តស្ស ភត្តុនោ ទស្សនដ្ឋានេ តិដ្ឋេយ្យ។ **សូកេនា**តិ អក្ខិម្ហិ បតិតេន វីហិសូកាទិនា ឃដ្ដិតំ អក្ខិ បកតិសភាវំ ជហន្តំ យថា កុជ្ឈតិ នាម, ឯវំ កុជ្ឈន្តិ, ន តេសុ វិស្សាសោ កាតព្ពោ។ **បូជិតោ មញ្ញមានោ**តិ អហំ រាជបូជិតោម្ហីតិ មញ្ញមានោ។ **ផរុសំ បតិមន្តេយ្យា**តិ យេន សោ កុជ្ឈតិ, តថារូបំ ន មន្តេយ្យ។

១៤៩០. “លទ្ធទ្វារោ លភេ ទ្វារំ, នេវ រាជូសុ វិស្សសេ;
អគ្គីវ សំយតោ តិដ្ឋេ, ស រាជវសតី វសេ។

១៤៩១. “បុត្តំ វា ភាតរំ វា សំ, សម្បគ្គណ្ហាតិ ខត្តិយោ;
គាមេហិ និគមេហិ វា, រដ្ឋេហិ ជនបទេហិ វា;
តុណ្ហីភូតោ ឧបេក្ខេយ្យ, ន ភណេ ឆេកបាបក”ន្តិ។

តត្ថ **លទ្ធទ្វារោ លភេ ទ្វារ**ន្តិ អហំ និប្បដិហារោ លទ្ធទ្វារោតិ អប្បដិហារេត្វា ន បវិសេយ្យ, បុនបិ ទ្វារំ លភេយ្យ, បដិហារេត្វាវ បវិសេយ្យាតិ អត្ថោ។ **សំយតោ**តិ អប្បមត្តោ ហុត្វា។ **ភាតរំ វា ស**ន្តិ សកំ ភាតរំ វា។ **សម្បគ្គណ្ហាតី**តិ “អសុកគាមំ វា អសុកនិគមំ វា អស្ស ទេមា”តិ យទា សេវកេហិ សទ្ធឹ កថេតិ។ **ន ភណេ ឆេកបាបក**ន្តិ តទា គុណំ វា អគុណំ វា ន ភណេយ្យ។

១៤៩២. “ហត្ថារោហេ អនីកដ្ឋេ, រថិកេ បត្តិការកេ;
តេសំ កម្មាវទានេន, រាជា វឌ្ឍេតិ វេតនំ;
ន តេសំ អន្តរា គច្ឆេ, ស រាជវសតី វសេ។

១៤៩៣. “ចាបោវូនុទរោ ធីរោ, វំសោវាបិ បកម្បយេ;
បដិលោមំ ន វត្តេយ្យ, ស រាជវសតី វសេ។

១៤៩៤. “ចាបោវូនុទរោ អស្ស, មច្ឆោវស្ស អជិវ្ហវា;
អប្បាសី និបកោ សូរោ, ស រាជវសតី វសេ”តិ។

តត្ថ **ន តេសំ អន្តរា គច្ឆេ**តិ តេសំ លាភស្ស អន្តរា ន គច្ឆេ, អន្តរាយំ ន ករេយ្យ។ **វំសោវាបី**តិ យថា វំសគុម្ពតោ ឧគ្គតវំសោ វាតេន បហដកាលេ បកម្បតិ, ឯវំ រញ្ញោ កថិតកាលេ បកម្បេយ្យ។ **ចាបោវូនុទរោ**តិ យថា ចាបោ មហោទរោ ន ហោតិ, ឯវំ មហោទរោ ន សិយា។ **អជិវ្ហវា**តិ យថា មច្ឆោ អជិវ្ហតាយ ន កថេតិ, តថា សេវកោ មន្ទកថតាយ អជិវ្ហវា ភវេយ្យ។ **អប្បាសី**តិ ភោជនមត្តញ្ញូ។

១៤៩៥. ពាឡ្ហំ ឥត្ថិំ គច្ឆេយ្យ, សម្បស្សំ តេជសង្ខយំ;
កាសំ សាសំ ទរំ ពាល្យំ, ខីណមេធោ និគច្ឆតិ។

១៤៩៦. “នាតិវេលំ បភាសេយ្យ, ន តុណ្ហី សព្ពទា សិយា;
អវិកិណ្ណំ មិតំ វាចំ, បត្តេ កាលេ ឧទីរយេ។

១៤៩៧. “អក្កោធនោ អសង្ឃដ្ដោ, សច្ចោ សណ្ហោ អបេសុណោ;
សម្ផំ គិរំ ន ភាសេយ្យ, ស រាជវសតឹ វសេ។

១៤៩៨. “មាតាបេត្តិភរោ អស្ស, កុលេ ជេដ្ឋាបចាយិកោ;
សណ្ហោ សខិលសម្ភាសោ, ស រាជវសតឹ វសេ”តិ។

តត្ថ **ន ពាឡ្ហ**ន្តិ បុនប្បុនំ កិលេសវសេន ន គច្ឆេយ្យ។ **តេជសង្ខយ**ន្តិ ឯវំ គច្ឆន្តោ ហិ បុរិសោ តេជសង្ខយំ គច្ឆតិ បាបុណាតិ, តំ សម្បស្សន្តោ ពាឡ្ហំ ន គច្ឆេយ្យ។ **ទរ**ន្តិ កាយទរថំ។ **ពាល្យ**ន្តិ ទុព្ពលភាវំ។ **ខីណមេធោ**តិ បុនប្បុនំ កិលេសរតិវសេន ខីណបញ្ញោ បុរិសោ ឯតេ កាសាទយោ និគច្ឆតិ។ **នាតិវេល**ន្តិ តាតា រាជូនំ សន្តិកេ បមាណាតិក្កន្តំ ន ភាសេយ្យ ។ **បត្តេ កាលេ**តិ អត្តនោ វចនកាលេ សម្បត្តេ។ **អសង្ឃដ្ដោ**តិ បរំ អសង្ឃដ្ដេន្តោ។ **សម្ផ**ន្តិ និរត្ថកំ។ **គិរ**ន្តិ វចនំ។

១៤៩៩. “វិនីតោ សិប្បវា ទន្តោ, កតត្តោ និយតោ មុទុ;
អប្បមត្តោ សុចិ ទក្ខោ, ស រាជវសតឹ វសេ។

១៥០០. “និវាតវុត្តិ វុទ្ធេសុ, សប្បតិស្សោ សគារវោ;
សុរតោ សុខសំវាសោ, ស រាជវសតឹ វសេ។

១៥០១. “អារកា បរិវជ្ជេយ្យ, សហិតុំ បហិតំ ជនំ;
ភត្តារញ្ញេវុទិក្ខេយ្យ, ន ច អញ្ញស្ស រាជិនោ”តិ។

តត្ថ **វិនីតោ**តិ អាចារសម្បន្នោ។ **សិប្បវា**តិ អត្តនោ កុលេ សិក្ខិតព្ពសិប្បេន សមន្នាគតោ។ **ទន្តោ**តិ ឆសុ ទ្វារេសុ និព្ពិសេវនោ។ **កតត្តោ**តិ សម្បាទិតត្តោ។ **និយតោ**តិ យសាទីនិ និស្សាយ អចលសភាវោ។ **មុទូ**តិ អនតិមានី។ **អប្បមត្តោ**តិ កត្តព្ពកិច្ចេសុ បមាទរហិតោ។ **ទក្ខោ**តិ ឧបដ្ឋានេ ឆេកោ។ **និវាតវុត្តី**តិ នីចវុត្តិ។ **សុខសំវាសោ**តិ គរុសំវាសសីលោ។ **សហិតុំ បតិត**ន្តិ បររាជូហិ សករញ្ញោ សន្តិកំ គុយ្ហរក្ខណវសេន វា បដិច្ឆន្នបាកដករណវសេនវា បេសិតំ។ តថារូបេន ហិ សទ្ធឹ កថេន្តោបិ រញ្ញោ សម្មុខាវ កថេយ្យ។ **ភត្តារញ្ញេវុទិក្ខេយ្យា**តិ អត្តនោ សាមិកមេវ ឱលោកេយ្យ។ **ន ច អញ្ញស្ស រាជិនោ**តិ អញ្ញស្ស រញ្ញោ សន្តកោ ន ភវេយ្យ។

១៥០២. “សមណេ ព្រាហ្មណេ ចាបិ, សីលវន្តេ ពហុស្សុតេ;
សក្កច្ចំ បយិរុបាសេយ្យ, ស រាជវសតឹ វសេ។

១៥០៣. “សមណេ ព្រាហ្មណេ ចាបិ, សីលវន្តេ ពហុស្សុតេ;
សក្កច្ចំ អនុវាសេយ្យ, ស រាជវសតឹ វសេ។

១៥០៤. “សមណេ ព្រាហ្មណេ ចាបិ, សីលវន្តេ ពហុស្សុតេ;
តប្បេយ្យ អន្នបានេន, ស រាជវសតឹ វសេ។

១៥០៥. “សមណេ ព្រាហ្មណេ ចាបិ, សីលវន្តេ ពហុស្សុតេ;
អាសជ្ជ បញ្ញេ សេវេថ, អាកង្ខំ វុទ្ធិមត្តនោ”តិ។

តត្ថ **សក្កច្ចំ បយិរុបាសេយ្យា**តិ គារវេន បុនប្បុនំ ឧបសង្កមេយ្យ។ **អនុវាសេយ្យា**តិ ឧបោសថវាសំ វសន្តោ អនុវត្តេយ្យ។ **តប្បេយ្យា**តិ យាវទត្ថំ ទានេន តប្បេយ្យ។ **អាសជ្ជា**តិ ឧបសង្កមិត្វា។ **បញ្ញេ**តិ បណ្ឌិតេ, អាសជ្ជបញ្ញេ វា, អសជ្ជមានបញ្ញេតិ អត្ថោ។

១៥០៦. “ទិន្នបុព្ពំ ន ហាបេយ្យ, ទានំ សមណព្រាហ្មណេ;
ន ច កិញ្ចិ និវារេយ្យ, ទានកាលេ វណិព្ពកេ។

១៥០៧. “បញ្ញវា ពុទ្ធិសម្បន្នោ, វិធានវិធិកោវិទោ;
កាលញ្ញូ សមយញ្ញូ ច, ស រាជវសតឹ វសេ។

១៥០៨“ឧដ្ឋាតា កម្មធេយ្យេសុ, អប្បមត្តោ វិចក្ខណោ;
សុសំវិហិតកម្មន្តោ, ស រាជវសតឹ វសេ”តិ។

តត្ថ **ទិន្នបុព្ពន្តិ** បកតិបដិយត្តំ ទានវត្តំ។ **សមណព្រាហ្មណេតិ** សមណេ វា ព្រាហ្មណេ វា។ **វណិព្ពកេតិ** ទានកាលេ វណិព្ពកេ អាគតេ ទិស្វា កិញ្ចិ ន និវារេយ្យ។ **បញ្ញវាតិ** វិចារណបញ្ញាយ យុត្តោ។ **ពុទ្ធិសម្បន្នោតិ** អវេកល្លពុទ្ធិសម្បន្នោ។ **វិធានវិធិកោវិទោតិ** នានប្បការេសុ ទាសកម្មករបោរិសាទីនំ សំវិទហនកោដ្ឋាសេសុ ឆេកោ។ **កាលញ្ញូតិ** “អយំ ទានំ ទាតុំ, អយំ សីលំ រក្ខិតុំ, អយំ ឧបោសថកម្មំ កាតុំ កាលោ”តិ ជានេយ្យ។ **សមយញ្ញូតិ** “អយំ កសនសមយោ, អយំ វបនសមយោ, អយំ វោហារសមយោ, អយំ ឧបដ្ឋានសមយោ”តិ ជានេយ្យ។ **កម្មធេយ្យេសូតិ** អត្តនោ កត្តព្ពកម្មេសុ។

១៥០៩“ខលំ សាលំ បសុំ ខេត្តំ, គន្តា ចស្ស អភិក្ខណំ;
មិតំ ធញ្ញំ និធាបេយ្យ, មិតំវ បាចយេ ឃរេ។

១៥១០“បុត្តំ វា ភាតរំ វា សំ, សីលេសុ អសមាហិតំ;
អនង្គវា ហិ តេ ពាលា, យថា បេតា តថេវ តេ;
ចោឡញ្ច នេសំ បិណ្ឌញ្ច, អាសីនានំ បទាបយេ។

១៥១១“ទាសេ កម្មករេ បេស្សេ, សីលេសុ សុសមាហិតេ;
ទក្ខេ ឧដ្ឋានសម្បន្នេ, អាធិបច្ចម្ហិ ឋាបយេ”តិ។

តត្ថ **បសុំ ខេត្តន្តិ** គោកុលញ្ចេវ សស្សដ្ឋានញ្ច។ **គន្តាតិ** គមនសីលោ។ **មិតន្តិ** មិនិត្វា ឯត្តកន្តិ ញត្វា កោដ្ឋេសុ និធាបេយ្យ។ **ឃរេតិ** ឃរេបិ បរិជនំ គណេត្វា មិតមេវ បចាបេយ្យ។ **សីលេសុ អសមាហិតន្តិ** ឯវរូបំ ទុស្សីលំ អនាចារំ កិស្មិញ្ចិ អាធិបច្ចដ្ឋានេ ន ឋបេយ្យាតិ អត្ថោ។ **អនង្គវា ហិ តេ ពាលាតិ** “អង្គមេតំ មនុស្សានំ, ភាតា លោកេ បវុច្ចតី”តិ (ជា. ១.៤.៥៨) កិញ្ចាបិ ជេដ្ឋកនិដ្ឋភាតរោ អង្គសមានតាយ “អង្គ”ន្តិ វុត្តា, ឥមេ បន ទុស្សីលា, តស្មា អង្គសមានា ន ហោន្តិ។ យថា បន សុសានេ ឆឌ្ឌិតា បេតា មតា, តថេវ តេ។ តស្មា តាទិសា អាធិបច្ចដ្ឋានេ ន ឋបេតព្ពា។ កុដុម្ពញ្ហិ តេ វិនាសេន្តិ, វិនដ្ឋកុដុម្ពស្ស ច ទលិទ្ទស្ស រាជវសតិ នាម ន សម្បជ្ជតិ។ **អាសីនានន្តិ** អាគន្ត្វា និសិន្នានំ បុត្តភាតានំ មតសត្តានំ មតកភត្តំ វិយ ទេន្តោ ឃាសច្ឆាទនមត្តមេវ បទាបេយ្យ។ **ឧដ្ឋានសម្បន្នេតិ** ឧដ្ឋានវីរិយេន សមន្នាគតេ។

១៥១២“សីលវា ច អលោលោ ច, អនុរក្ខោ ច រាជិនោ;
អាវី រហោ ហិតោ តស្ស, ស រាជវសតឹ វសេ។

១៥១៣“ឆន្ទញ្ញូ រាជិនោ ចស្ស, ចិត្តដ្ឋោ អស្ស រាជិនោ;
អសង្កុសកវុត្តិស្ស, ស រាជវសតឹ វសេ។

១៥១៤“ឧច្ឆាទយេ ច ន្ហាបយេ, ធោវេ បាទេ អធោសិរំ;
អាហតោបិ ន កុប្បេយ្យ, ស រាជវសតឹ វសេ”តិ។

តត្ថ **អលោលោតិ** អលុទ្ធោ។ **ចិត្តដ្ឋោតិ** ចិត្តេ ឋិតោ, រាជចិត្តវសិកោតិ អត្ថោ។ **អសង្កុសកវុត្តិស្សាតិ** អប្បដិលោមវុត្តិ អស្ស។ **អធោសិរន្តិ** បាទេ ធោវន្តោបិ អធោសិរំ កត្វា ហេដ្ឋាមុខោវ ធោវេយ្យ, ន រញ្ញោ មុខំ ឧល្លោកេយ្យាតិ អត្ថោ។

១៥១៥“កុម្ភម្បញ្ជលឹ ករិយា, ចាដញ្ចាបិ បទក្ខិណំ;
កិមេវ សព្ពកាមានំ, ទាតារំ ធីរមុត្តមំ។

១៥១៦“យោ ទេតិ សយនំ វត្ថំ, យានំ អាវសថំ ឃរំ;
បជ្ជុន្នោរិវ ភូតានិ, ភោគេហិ អភិវស្សតិ។

១៥១៧“ឯសយ្យោ រាជវសតិ, វត្តមានោ យថា នរោ;
អារាធយតិ រាជានំ, បូជំ លភតិ ភត្តុសូ”តិ។

តត្ថ **កុម្ភម្បញ្ជលឹ ករិយា, ចាដញ្ចាបិ បទក្ខិណន្តិ** វុទ្ធឹ បច្ចាសីសន្តោ បុរិសោ ឧទកបូរិតំ កុម្ភំ ទិស្វា តស្ស អញ្ជលឹ ករេយ្យ, ចាដញ្ច សកុណំ បទក្ខិណំ ករេយ្យ។ អញ្ជលឹ វា បទក្ខិណំ វា ករោន្តស្ស តេ កិញ្ចិ ទាតុំ ន សក្កោន្តិ។ **កិមេវាតិ** យោ បន សព្ពកាមានំ ទាតា ធីរោ ច, តំ រាជានំ កឹការណា ន នមស្សេយ្យ។ រាជាយេវ ហិ នមស្សិតព្ពោ

ច អារាធេតព្ពោ ច។ **បជ្ជន្នោរិវា**តិ មេឃោ វិយ។ **ឯសយ្យោ រាជវសតី**តិ អយ្យោ យា អយំ មយា កថិតា, ឯសា រាជវសតិ នាម រាជសេវកានំ អនុសាសនី។ **យថា**តិ យាយ រាជវសតិយា វត្តមានោ នរោ រាជានំ អារាធេតិ, រាជូនញ្ច សន្តិកា បូជំ លភតិ, សា ឯសាតិ។

ឯវំ អសមធុរោ វិធុរបណ្ឌិតោ ពុទ្ធលីលាយ រាជវសតី កថេសិ;

រាជវសតិកណ្ឌំ និដ្ឋិតំ។

អន្តរបេយ្យាលំ

ឯវំ បុត្តទារញាតិមិត្តសុហជ្ជាទយោ អនុសាសន្តស្សេវ តស្ស តយោ ទិវសា ជាតា។ សោ ទិវសស្ស បារិបូរិំ ញត្វា បាតោវ ន្ហត្វា នានគ្គរសភោជនំ ភុញ្ជិត្វា “រាជានំ អបលោកេត្វា មាណវេន សទ្ធិំ គមិស្សាមី”តិ ញាតិគណបរិវុតោ រាជនិវេសនំ គន្ត្វា រាជានំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ ឋិតោ វត្តព្ពយុត្តកំ វចនំ អវោច។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៥១៨ “ឯវំ សមនុសាសិត្វា, ញាតិសង្ឃំ វិចក្ខណោ;
បរិកិណ្ណោ សុហទេហិ, រាជានមុបសង្កមិ។

១៥១៩ “វន្ទិត្វា សិរសា បាទេ, កត្វា ច នំ បទក្ខិណំ;
វិធុរោ អវច រាជានំ, បគ្គហេត្វាន អញ្ជលិំ។

១៥២០ “អយំ មំ មាណវោ នេតិ, កត្តុកាមោ យថាមតិ;
ញាតីនត្ថំ បវក្ខាមិ, តំ សុណោហិ អរិន្ទម។

១៥២១ “បុត្តេ ច មេ ឧទិក្ខេសិ, យញ្ច មញ្ញំ ឃរេ ធនំ;
យថា បេច្ច ន ហាយេថ, ញាតិសង្ឃោ មយិ គតេ។

១៥២២ “យថេវ ខលតី ភូម្យា, ភូម្យាយេវ បតិដ្ឋតិ;
ឯវេតំ ខលិតំ មយ្ហំ, ឯតំ បស្សាមិ អច្ចយ”ន្តិ។

តត្ថ **សុហទេហី**តិ សុហទយេហិ ញាតិមិត្តាទីហិ។ **យញ្ច មញ្ញ**ន្តិ យញ្ច មេ អញ្ញំ តយា ចេវ អញ្ញេហិ ច រាជូហិ ទិន្នំ ឃរេ អបរិមាណំ ធនំ, តំ សព្ពំ ត្វមេវ ឱលោកេយ្យាសិ។ **បេច្ចា**តិ បច្ឆាកាលេ។ **ខលតី**តិ បក្ខលតិ។ **ឯវេត**ន្តិ ឯវំ ឯតំ។ អហញ្ហិ ភូមិយំ ខលិត្វា តត្ថេវ បតិដ្ឋិតបុរិសោ វិយ តុម្ហេសុ ខលិត្វា តុម្ហេសុយេវ បតិដ្ឋហាមិ។ **ឯតំ បស្សាមី**តិ យោ ឯស “កោ តេ រាជា ហោតី”តិ មាណវេន បុដ្ឋស្ស មម តុម្ហេ អនោលោកេត្វា សច្ចំ អបេក្ខិត្វា “ទាសោហមស្មី”តិ វទន្តស្ស អច្ចយោ, ឯតំ អច្ចយំ បស្សាមិ, អញ្ញោ បន មេ ទោសោ នត្ថិ, តំ មេ អច្ចយំ តុម្ហេ ខមថ, ឯតំ ហទយេ កត្វា បច្ឆា មម បុត្តទារេសុ មា អបរជ្ឈិត្ថាតិ។

តំ សុត្វា រាជា “បណ្ឌិត, តវ គមនំ មយ្ហំ ន រុច្ចតិ, មាណវំ ឧបាយេន បក្កោសាបេត្វា ឃាតេត្វា កិលញ្ជេន បដិច្ឆាទេតុំ មយ្ហំ រុច្ចតី”តិ ទីបេន្តោ គាថមាហ –

១៥២៣ “សក្កា ន គន្តុំ ឥតិ មយ្ហ ហោតិ, ឆេត្វា វធិត្វា ឥធ កាតិយានំ;
ឥធេវ ហោហី ឥតិ មយ្ហ រុច្ចតិ, មា ត្វំ អគា ឧត្តមភូរិបញ្ញា”តិ។

តត្ថ **ឆេត្វា**តិ ឥធេវ រាជគេហេ តំ បោថេត្វា មារេត្វា បដិច្ឆាទេស្សាមីតិ។

តំ សុត្វា មហាសត្តោ “ទេវ, តុម្ហាកំ អជ្ឈាសយោ ឯវរូបោ ហោតិ, សោ តុម្ហេសុ អយុត្តោ”តិ វត្វា អាហ –

១៥២៤ “មា ហេវធម្មេសុ មនំ បណីទហិ, អត្ថេ ច ធម្មេ ច យុត្តោ ភវស្សុ;
ធិរត្ថុ កម្មំ អកុសលំ អនរិយំ, យំ កត្វា បច្ឆា និរយំ វជេយ្យ។

១៥២៥ “នេវេស ធម្មោ ន បុនេត កិច្ចំ, អយិរោ ហិ ទាសស្ស ជនិន្ទ ឥស្សរោ;
ឃាតេតុំ ឈាបេតុំ អថោបិ ហន្តុំ, ន ច មយ្ហ កោធត្ថិ វជាមិ ចាហ”ន្តិ។

តត្ថ **មា ហេវធម្មេសុ មនំ បណីទហី**តិ អធម្មេសុ អនត្ថេសុ អយុត្តេសុ តវ ចិត្តំ មា ហេវ បណិទហីតិ អត្ថោ។ **បច្ឆា**តិ យំ កម្មំ កត្វាបិ អជរាមរោ ន ហោតិ, អថ ខោ បច្ឆា និរយមេវ ឧបបជ្ជេយ្យ។ **ធិរត្ថុ កម្ម**ន្តិ តំ កម្មំ គរហិតំ អត្ថុ អស្ស ភវេយ្យ។ **នេវេសា**តិ នេវ ឯស។ **អយិរោ**តិ សាមិកោ។ **ឃាតេតុ**ន្តិ ឯតានិ ឃាតាទីនិ កាតុំ អយិរោ ទាសស្ស ឥស្សរោ, សព្ពានេតានិ កាតុំ លភតិ, មយ្ហំ មាណវេ អប្បមត្តកោបិ កោធោ នត្ថិ, ទិន្នកាលតោ បដ្ឋាយ តវ ចិត្តំ សន្ធារេតុំ វដ្ដតិ, វជាមិ អហំ នរិន្ទាតិ អាហ –

ឯវំ វត្វា មហាសត្តោ រាជានំ វន្ទិត្វា រញ្ញោ ឱរោធេ ច បុត្តទារេ ច រាជបរិសញ្ច ឱវទិត្វា តេសុ សកភាវេន សណ្ឋាតុំ អសក្កុណិត្វា មហាវិរវំ វិរវន្តេសុយេវ រាជនិវេសនា និក្ខមិ។ សកលនគរវាសិនោបិ “បណ្ឌិតោ កិរ មាណវេន សទ្ធឹ គមិស្សតិ, ឯថ, បស្សិស្សាម ន”ន្តិ មន្តយិត្វា រាជង្គណេយេវ នំ បស្សឹសុ។ អថ នេ មហាសត្តោ អស្សាសេត្វា “តុម្ហេ មា ចិន្តយិត្ថ, សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចា, សរីរំ អទ្ធុវំ, យសោ នាម វិបត្តិបរិយោសានោ, អបិច តុម្ហេ ទានាទីសុ បុញ្ញេសុ អប្បមត្តា ហោថា”តិ តេសំ ឱវាទំ ទត្វា និវត្តាបេត្វា អត្តនោ គេហាភិមុខោ បាយាសិ។ តស្មិំ ខណេ ធម្មបាលកុមារោ ភាតិកគណបរិវុតោ “បិតុ បច្ចុគ្គមនំ ករិស្សាមី”តិ និក្ខន្តោ និវេសនទ្វារេយេវ បិតុ សម្មុខោ អហោសិ។ មហាសត្តោ តំ ទិស្វា សកភាវេន សណ្ឋាតុំ អសក្កោន្តោ ឧបគុយ្ហ ឧរេ និបជ្ជាបេត្វា និវេសនំ បាវិសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៥២៦ “ជេដ្ឋបុត្តំ ឧបគុយ្ហ, វិនេយ្យ ហទយេ ទរំ;
អស្សុបុណ្ណេហិ នេត្តេហិ, បាវិសី សោ មហាឃរ”ន្តិ។

ឃរេ បនស្ស សហស្សបុត្តា, សហស្សធីតរោ, សហស្សភរិយាយោ, ច សត្តវណ្ណទាសិសតានិ ច សន្តិ, តេហិ ចេវ អវសេសទាសិទាសកម្មករញាតិមិត្តសុហជ្ជាទីហិ ច សកលនិវេសនំ យុគន្តវាតាភិឃាតបតិតេហិ សាលេហិ សាលវនំ វិយ និរន្តរំ អហោសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៥២៧ “សាលាវ សម្មបតិតា, មាលុតេន បមទ្ទិតា;
សេន្តិ បុត្តា ច ទារា ច, វិធុរស្ស និវេសនេ។

១៥២៨ “ឥត្ថិសហស្សំ ភរិយានំ, ទាសិសត្តសតានិ ច;
ពាហា បគ្គយ្ហ បក្កន្ទុំ, វិធុរស្ស និវេសនេ។

១៥២៩ “ឱរោធា ច កុមារា ច, វេសិយានា ច ព្រាហ្មណា;
ពាហា បគ្គយ្ហ បក្កន្ទុំ, វិធុរស្ស និវេសនេ។

១៥៣០ “ហត្ថារោហា អនីកដ្ឋា, រថិកា បត្តិការកា;
ពាហា បគ្គយ្ហ បក្កន្ទុំ, វិធុរស្ស និវេសនេ។

១៥៣១ “សមាគតា ជានបទា, នេគមា ច សមាគតា;
ពាហា បគ្គយ្ហ បក្កន្ទុំ, វិធុរស្ស និវេសនេ។

១៥៣២ “ឥត្ថិសហស្សំ ភរិយានំ, ទាសិសត្តសតានិ ច;
ពាហា បគ្គយ្ហ បក្កន្ទុំ, កស្មា នោ វិជហិស្សសិ។

១៥៣៣ “ឱរោធា ច កុមារា ច, វេសិយានា ច ព្រាហ្មណា;
ពាហា បគ្គយ្ហ បក្កន្ទុំ, កស្មា នោ វិជហិស្សសិ។

១៥៣៤ “ហត្ថារោហា អនីកដ្ឋា, រថិកា បត្តិការកា;
ពាហា បគ្គយ្ហ បក្កន្ទុំ, កស្មា នោ វិជហិស្សសិ។

១៥៣៥ “សមាគតា ជានបទា, នេគមា ច សមាគតា;
ពាហា បគ្គយ្ហ បក្កន្ទុំ, កស្មា នោ វិជហិស្សសី”តិ។

តត្ថ **សេន្តី**តិ មហាតលេ ឆិន្នបាទា វិយ បតិតា អាវត្តន្តា បរិវត្តន្តា សយន្តិ។ **ឥត្ថិសហស្សំ ភរិយាន**ន្តិ ភរិយានមេវ ឥត្ថីនំ សហស្សំ។ **កស្មា នោ វិជហិស្សសី**តិ កេន ការណេន អម្ហេ វិជហិស្សសីតិ បរិទេវឹសុ។

មហាសត្តោ សព្ពំ តំ មហាជនំ អស្សាសេត្វា ឃរេ អវសេសកិច្ចានិ កត្វា អន្តោជនញ្ច ពាហិជនញ្ច ឱវទិត្វា អាចិក្ខិតព្ពយុត្តកំ សព្ពំ អាចិក្ខិត្វា បុណ្ណកស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា អត្តនោ និដ្ឋិតកិច្ចតំ អារោចេសិ។ តមត្ថំ បកា

សេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៥៣៦. “ឥត្វា យរេសុ កិច្ចានិ, អនុសាសិត្វា សកំ ជនំ;
មិត្តាមច្ចេ ច ភច្ចេ ច, បុត្តទារេ ច ពន្ធវេ។

១៥៣៧. “តម្មន្តំ សំវិធេត្វាន, អាចិក្ខិត្វា យរេ ជនំ;
និធិញ្ច ឥណទានញ្ច, បុណ្ណកំ ឯតទព្រវិ។

១៥៣៨. “អវសី តុវំ មយ្ហ តីហំ អគារេ, កតានិ កិច្ចានិ យរេសុ មយ្ហំ;
អនុសាសិតា បុត្តទារា មយា ច, ករោម កច្ចាន យថាមតី តេ”តិ។

តត្ថ **កម្មន្តំ សំវិធេត្វានា**តិ “ឯវញ្ច កាតុំ វដ្តតី”តិ ឃរេ កត្តព្ពយុត្តកំ កម្មំ សំវិទហិត្វា។ **និធិ**ន្តិ និទហិត្វា ឋបិតធនំ។ **ឥណទាន**ន្តិ ឥណវសេន សំយោជិតធនំ។ **យថាមតី តេ**តិ ឥទានិ តវ អជ្ឈាសយានុរូបំ ករោមាតិ វទតិ។

បុណ្ណកោ អាហ –

១៥៣៩. “សច្ចេ ហិ កត្តេ អនុសាសិតា តេ, បុត្តា ច ទារា អនុជីវិនោ ច;
ហន្ទេហិ ទានី តរមានរូបោ, ទីឃោ ហិ អទ្ធាបិ អយំ បុរត្ថា។

១៥៤០. “អឆម្ភិតោវ គណ្ហាហិ, អាជានេយ្យស្ស វាលធី;
ឥទំ បច្ឆិមកំ តុយ្ហំ, ជីវលោកស្ស ទស្សន”ន្តិ។

តត្ថ **កត្តេ**តិ សោមនស្សប្បត្តោ យក្ខោ មហាសត្តំ អាលបតិ។ **ទីឃោ ហិ អទ្ធាបី**តិ គន្តព្ពមគ្គោបិ ទីឃោ។ “**អឆម្ភិតោវា**”តិ ឥទំ សោ ហេដ្ឋាបាសាទំ អនោតរិត្វា តតោវ គន្តុកាមោ ហុត្វា អវច។

អថ នំ មហាសត្តោ អាហ –

១៥៤១. “សោហំ កិស្ស នុ ភាយិស្សំ, យស្ស មេ នត្ថិ ទុក្កដំ;
កាយេន វាចា មនសា, យេន គច្ឆេយ្យ ទុគ្គតិ”ន្តិ។

តត្ថ **សោហំ កិស្ស នុ ភាយិស្ស**ន្តិ ឥទំ មហាសត្តោ “អឆម្ភិតោវ គណ្ហាហី”តិ វុត្តត្តា ឯវមាហ។

ឯវំ មហាសត្តោ សីហនាទំ នទិត្វា អឆម្ភិតោ កេសរសីហោ វិយ និព្ភយោ ហុត្វា “អយំ សាដកោ មម អរុចិយា មា មុច្ចតូ”តិ អធិដ្ឋានបារមី បុរេចារិកំ កត្វា ទឡ្ហំ និវាសេត្វា អស្សស្ស វាលធី វិយូហិត្វា ឧភោហិ ហត្ថេហិ ទឡ្ហំ វាលធី គហេត្វា ទ្វីហិ បាទេហិ អស្សស្ស ឩរូសុ បលិវេឋេត្វា “មាណវ, គហិតោ មេ វាលធិ, យថារុចិ យាហី”តិ អាហ។ តស្មិំ ខណេ បុណ្ណកោ មនោមយសិន្ធវស្ស សញ្ញំ អទាសិ។ សោ បណ្ឌិតំ អាទាយ អាកាសេ បក្ខន្ទិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៥៤២. “សោ អស្សរាជា វិធុរំ វហន្តោ, បក្កាមិ វេហាយសមន្តលិក្ខេ;
សាខាសុ សេលេសុ អសជ្ជមានោ, កាឡាគិរិំ ខិប្បមុបាគមាសី”តិ។

តត្ថ **សាខាសុ សេលេសុ អសជ្ជមានោ**តិ បុណ្ណកោ កិរ ចិន្តេសិ “ទូរំ អគន្ត្វាវ ឥមំ ហិមវន្តប្បទេសេ រុក្ខេសុ បព្ពតេសុ ច បោថេត្វា មារេត្វា ហទយមំសំ អាទាយ កឡេវរំ បព្ពតន្តរេ ឆឌ្ឌេត្វា នាគភវនមេវ គមិស្សាមី”តិ។ សោ រុក្ខេ ច បព្ពតេ ច អបរិហរិត្វា តេសំ មជ្ឈេនេវ អស្សំ បេសេសិ។ មហាសត្តស្សានុភាវេន រុក្ខាបិ បព្ពតាបិ សរីរតោ ឧភោសុ បស្សេសុ រតនមត្តំ បដិក្កមន្តិ។ សោ “មតោ វា, នោ វា”តិ បរិវត្តិត្វា មហាសត្តស្ស មុខំ ឱលោកេន្តោ កញ្ចនាទាសមិវ វិប្បសន្នំ ទិស្វា “អយំ ឯវំ ន មរតី”តិ បុនបិ សកលហិមវន្តប្បទេសេ រុក្ខេ ច បព្ពតេ ច តិក្ខត្តុំ បោថេន្តោ បេសេសិ ។ ឯវំ បោថេន្តោបិ តថេវ រុក្ខបព្ពតា ទូរមេវ បដិក្កមន្តិយេវ។ មហាសត្តោ បន កិលន្តកាយោ អហោសិ។ អថ បុណ្ណកោ “អយំ នេវ មរតិ, ឥទានិ វាតក្ខន្ធេ ចុណ្ណវិចុណ្ណំ ករិស្សាមី”តិ កោធាភិភូតោ សត្តមំ វាតក្ខន្ធំ បក្ខន្ទិ។ ពោធិសត្តស្សានុភាវេន វាតក្ខន្ធោ ទ្វិធា ហុត្វា ពោធិសត្តស្ស ឱកាសំ អកាសិ។ តតោ វេរម្ភវាតេហិ បហរាបេសិ, វេរម្ភវាតាបិ សតសហស្សអសនិសទ្ទោ វិយ ហុត្វា ពោធិសត្តស្ស ឱកាសំ អទំសុ។ សោ បុណ្ណកោ តស្ស អន្តរាយាភាវំ បស្សន្តោ តំ អាទាយ កាឡបព្ពតំ អគមាសិ។ តេន វុត្តំ –

“សោ អស្សរាជា វិធុរំ វហន្តោ, បក្កាមិ វេហាយសមន្តលិក្ខេ;
សាខាសុ សេលេសុ អសជ្ជមានោ, កាឡាគិរិំ ខិប្បមុបាគមាសី”តិ។

តត្ថ **អសជ្ជមានោ**តិ អលគ្គមានោ អប្បដិហញ្ញមានោ វិធុរបណ្ឌិតំ វហន្តោ កាឡបព្ពតមត្ថកំ ឧបាគតោ។

ឯវំ បុណ្ណកស្ស មហាសត្តំ គហេត្វា គតកាលេ បណ្ឌិតស្ស បុត្តទារាទយោ បុណ្ណកស្ស វសនដ្ឋានំ គន្ត្វា តត្ថ មហាសត្តំ អទិស្វា ឆិន្នបាទា វិយ បតិត្វា អបរាបរំ បរិវត្តមានា មហាសទ្ទេន បរិទេវិំសុ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៥៤៣ “ផក្កិសហស្សំ ភរិយានំ, ទាសិសត្តសតានិ ច;
ពាហា បគ្គយ្ហ បក្កន្ទុំ, ‘យក្ខោ ព្រាហ្មណវណ្ណេន;
វិធុរំ អាទាយ គច្ឆតិ’។

“ឱរោធា ច កុមារា ច, វេសិយានា ច ព្រាហ្មណា;
ពាហា បគ្គយ្ហ បក្កន្ទុំ, ‘យក្ខោ ព្រាហ្មណវណ្ណេន;
វិធុរំ អាទាយ គច្ឆតិ’។

“ហត្ថារោហា អនីកដ្ឋា, រថិកា បត្តិការកា;
ពាហា បគ្គយ្ហ បក្កន្ទុំ, ‘យក្ខោ ព្រាហ្មណវណ្ណេន;
វិធុរំ អាទាយ គច្ឆតិ’។

១៥៤៥ “សមាគតា ជានបទា, នេគមា ច សមាគតា;
ពាហា បគ្គយ្ហ បក្កន្ទុំ, ‘យក្ខោ ព្រាហ្មណវណ្ណេន;
វិធុរំ អាទាយ គច្ឆតិ’។

១៥៤៥ “ផក្កិសហស្សំ ភរិយានំ, ទាសិសត្តសតានិ ច;
ពាហា បគ្គយ្ហ បក្កន្ទុំ, ‘បណ្ឌិតោ សោ កុហិំ គតោ’។

“ឱរោធា ច កុមារា ច, វេសិយានា ច ព្រាហ្មណា;
ពាហា បគ្គយ្ហ បក្កន្ទុំ, ‘បណ្ឌិតោ សោ កុហិំ គតោ’។

“ហត្ថារោហា អនីកដ្ឋា, រថិកា បត្តិការកា;
ពាហា បគ្គយ្ហ បក្កន្ទុំ, ‘បណ្ឌិតោ សោ កុហិំ គតោ’។

១៥៤៦ សមាគតា ជានបទា, នេគមា ច សមាគតា;
ពាហា បគ្គយ្ហ បក្កន្ទុំ, ‘បណ្ឌិតោ សោ កុហិំ គតោ’”តិ។

ឯវំ បក្កន្ទិត្វា ច បន តេ សព្ពេបិ សកលនគរវាសីហិ សទ្ធិំ រោទិត្វា រាជទ្វារំ អគមំសុ។ រាជា មហន្តំ បរិទេវសទ្ទំ សុត្វា សីហបញ្ជរំ វិវរិត្វា “តុម្ហេ កស្មា បរិទេវថា”តិ បុច្ឆិ។ អថស្ស តេ “ទេវ, សោ កិរ មាណវោ ន ព្រាហ្មណោ, យក្ខោ បន ព្រាហ្មណវណ្ណេន អាគន្ត្វា បណ្ឌិតំ អាទាយ គតោ, តេន វិនា អម្ហាកំ ជីវិតំ នត្ថិ។ សចេ សោ ឥតោ សត្តមេ ទិវសេ នាគមិស្សតិ, សកដសតេហិ សកដសហស្សេហិ ច ទារូនិ សង្កឌ្ឍិត្វា សព្ពេ មយំ អគ្គិំ ឧជ្ជាលេត្វា បវិសិស្សាមា”តិ ឥមមត្ថំ អារោចេន្តា ឥមំ គាថមាហំសុ –

១៥៤៧ “សចេ សោ សត្តរត្តេន, នាគច្ឆិស្សតិ បណ្ឌិតោ;
សព្ពេ អគ្គិំ បវេក្ខាម, នត្ថត្ថោ ជីវិតេន នោ”តិ។

សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស បរិនិព្ពុតកាលេបិ “មយំ អគ្គិំ បវិសិត្វា មរិស្សាមា”តិ វត្តារោ នាម នាហេសុំ។ អហោ សុភាសិតំ មហាសត្តេ នាគរេហីតិ។ រាជា តេសំ កថំ សុត្វា “តុម្ហេ មា ចិន្តយិត្ថ, មា សោចិត្ថ, មា បរិទេវិត្ថ, មធុរកថោ បណ្ឌិតោ មាណវំ ធម្មកថាយ បលោភេត្វា អត្តនោ បាទេសុ បាតេត្វា សកលនគរវាសីនំ អស្សុមុខំ ហាសយន្តោ ន ចិរស្សេវ អាគមិស្សតី”តិ អស្សាសេន្តោ គាថមាហ –

១៥៤៨ “បណ្ឌិតោ ច វិយត្តោ ច, វិភាវី ច វិចក្ខណោ;
ខិប្បំ មោចិយ អត្តានំ, មា ភាយិត្ថាគមិស្សតី”តិ។

តត្ថ **វិយត្តោ**តិ វេយ្យត្តិយា វិចារណបញ្ញាយ សមន្នាគតោ។ **វិភាវី**តិ អត្ថានត្ថំ ការណាការណំ វិភាវេត្វា ទស្សេត្វា កថេតុំ សមត្ថោ។ **វិចក្ខណោ**តិ តង្ខណេយេវ ឋានុប្បត្តិកាយ ការណចិន្តនបញ្ញាយ យុត្តោ។ **មា ភាយិត្ថា**តិ មា ភាយថ, អត្តានំ មោចេត្វា ខិប្បំ អាគមិស្សតីតិ អស្សាសេតិ។

នាគរាបិ "បណ្ឌិតោ កិរ រញ្ញោ កថេត្វា គតោ ភវិស្សតី"តិ អស្សាសំ បដិលភិត្វា អត្តនោ គេហានិ បក្កមឹសុ។

អន្តរបេយ្យាលោ និដ្ឋិតោ។

សាធុនរធម្មកណ្ឌំ

បុណ្ណកោបិ មហាសត្តំ កាឡាគិរិមត្ថកេ ឋបេត្វា "ឥមស្មិំ ជីវមានេ មយ្ហំ វុឌ្ឍិ នាម នត្ថិ, ឥមំ មារេត្វា ហទយមំសំ គហេត្វា នាគភវនំ គន្ត្វា វិមលាយ ទត្វា ឥរន្ទតឹ គហេត្វា ទេវលោកំ គមិស្សាមី"តិ ចិន្តេសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៥៤៩. "សោ តត្ថ គន្ត្វាន វិចិន្តយន្តោ, ឧច្ចាវចា ចេតនកា ភវន្តិ;
នយិមស្ស ជីវេន មមត្ថិ កិញ្ចិ, ហន្ត្វានិមំ ហទយមានយិស្ស"ន្តិ។

តត្ថ **សោ**តិ សោ បុណ្ណកោ។ **តត្ថ គន្ត្វានា**តិ គន្ត្វា តត្ថ កាឡាគិរិមត្ថកេ ឋិតោ។ **ឧច្ចាវចា ចេតនកា ភវន្តី**តិ ខណេ ខណេ ឧប្បជ្ជមានា ចេតនា ឧច្ចាបិ អវចាបិ ឧប្បជ្ជន្តិ។ ឋានំ ខោ បនេតំ វិជ្ជតិ, យំ មមេតស្ស ជីវិតទានចេតនាបិ ឧប្បជ្ជេយ្យាតិ។ ឥមស្ស បន ជីវិតេន តហឹ នាគភវនេ មម អប្បមត្តកម្បិ កិញ្ចិ កិច្ចំ នត្ថិ, ឥធេវិមំ មារេត្វា អស្ស ហទយំ អានយិស្សាមីតិ សន្និដ្ឋានមកាសីតិ អត្ថោ។

តតោ បុន ចិន្តេសិ "យំនូនាហំ ឥមំ សហត្ថេន អមារេត្វា ភេរវរូបទស្សនេន ជីវិតក្ខយំ បាបេយ្យ"ន្តិ។ សោ ភេរវយក្ខរូបំ និម្មិនិត្វា មហាសត្តំ តជ្ជេន្តោ អាគន្ត្វា តំ បាតេត្វា ទាឋានំ អន្តរេ កត្វា ខាទិតុកាមោ វិយ អហោសិ, មហាសត្តស្ស លោមហំសនមត្តម្បិ នាហោសិ។ តតោ សីហរូបេន មត្តមហាហត្ថិរូបេន ច អាគន្ត្វា ទាឋាហិ ចេវ ទន្តេហិ ច វិជ្ឈិតុកាមោ វិយ អហោសិ។ តថាបិ អភាយន្តស្ស ឯកទោណិកនាវប្បមាណំ មហន្តំ សប្បវណ្ណំ និម្មិនិត្វា អស្សសន្តោ បស្សសន្តោ "សុសូ"តិ សទ្ទំ ករោន្តោ អាគន្ត្វា មហាសត្តស្ស សកលសរីរំ វេឋេត្វា មត្ថកេ ផណំ កត្វា អដ្ឋាសិ, តស្ស សារជ្ជមត្តម្បិ នាហោសិ។ អថ "នំ បព្ពតមត្ថកេ ឋបេត្វា បាតេត្វា ចុណ្ណវិចុណ្ណំ ករិស្សាមី"តិ មហាវាតំ សមុដ្ឋាបេសិ។ សោ តស្ស កេសគ្គមត្តម្បិ ចាលេតុំ នាសក្ខិ។ អថ នំ តត្ថេវ បព្ពតមត្ថកេ ឋបេត្វា ហត្ថី វិយ ខជ្ជូរិរុក្ខំ បព្ពតំ អបរាបរំ ចាលេសិ, តថាបិ នំ ឋិតដ្ឋានតោ កេសគ្គមត្តម្បិ ចាលេតុំ នាសក្ខិ។

តតោ "សទ្ទសន្តាសេនស្ស ហទយផាលនំ កត្វា មារេស្សាមី"តិ អន្តោបព្ពតំ បវិសិត្វា បថវិញ្ច នភញ្ច ឯកនិន្នាទំ ករោន្តោ មហានាទំ នទិ, ឯវម្បិស្ស សារជ្ជមត្តម្បិ នាហោសិ។ ជានាតិ ហិ មហាសត្តោ "យក្ខសីហហត្ថិនាគរាជវេសេហិ អាគតោបិ មហាវាតវុដ្ឋិ សមុដ្ឋាបកោបិ បព្ពតចលនំ ករោន្តោបិ អន្តោបព្ពតំ បវិសិត្វា នាទំ វិស្សជ្ជេន្តោបិ មាណវោយេវ, ន អញ្ញោ"តិ។ តតោ បុណ្ណកោ ចិន្តេសិ "នាហំ ឥមំ ពាហិរុបក្កមេន មារេតុំ សក្កោមិ, សហត្ថេនេវ នំ មារេស្សាមី"តិ។ តតោ យក្ខោ មហាសត្តំ បព្ពតមុទ្ធនិ ឋបេត្វា បព្ពតបាទំ គន្ត្វា មណិក្ខន្ធេ បណ្ឌុសុត្តំ បវេសេន្តោ វិយ បព្ពតំ បវិសិត្វា តាសេន្តោ វគ្គន្តោ អន្តោបព្ពតេន ឧគ្គន្ត្វា មហាសត្តំ បាទេ ទឡ្ហំ គហេត្វា បរិវត្តេត្វា អធោសិរំ កត្វា អនាលម្ពេ អាកាសេ វិស្សជ្ជេសិ។ តេន វុត្តំ –

១៥៥០. "សោ តត្ថ គន្ត្វា បព្ពតន្តរស្មិំ, អន្តោ បវិសិត្វាន បទុដ្ឋចិត្តោ;
អសំវុតស្មិំ ជគតិប្បទេសេ, អធោសិរំ ធារយិ កាតិយានោ"តិ។

តត្ថ **សោ តត្ថ គន្ត្វា**តិ សោ បុណ្ណកោ បព្ពតមត្ថកា បព្ពតបាទំ គន្ត្វា តត្ថ បព្ពតន្តរេ ឋត្វា តស្ស អន្តោ បវិសិត្វា បព្ពតមត្ថកេ ឋិតស្ស ហេដ្ឋា បញ្ញាយមានោ អសំវុតេ ភូមិបទេសេ ធារេសីតិ។ ន អាទិតោវ ធារេសិ, តត្ថ បន តំ ខិបិត្វា បន្នរសយោជនមត្តំ ភដ្ឋកាលេ បព្ពតមុទ្ធនិ ឋិតោវ ហត្ថំ វឌ្ឍេត្វា អធោសិរំ ភស្សន្តំ បាទេសុ គហេត្វា អធោសិរមេវ ឧក្ខិបិត្វា មុខំ ឱលោកេន្តោ "ន មរតី"តិ ញត្វា ទុតិយម្បិ ខិបិត្វា តឹសយោជនមត្តំ ភដ្ឋកាលេ តថេវ ឧក្ខិបិត្វា បុន តស្ស មុខំ ឱលោកេន្តោ ជីវន្តមេវ ទិស្វា ចិន្តេសិ "សចេ ឥទានិ សដ្ឋិយោជនមត្តំ ភស្សិត្វា ន មរិស្សតិ, បាទេសុ នំ គហេត្វា បព្ពតមុទ្ធនិ បោថេត្វា មារេស្សាមី"តិ អថ នំ តតិយម្បិ ខិបិត្វា សដ្ឋិយោជនមត្តំ ភដ្ឋកាលេ ហត្ថំ វឌ្ឍេត្វា បាទេសុ គហេត្វា ឧក្ខិបិ។ តតោ មហាសត្តោ ចិន្តេសិ "អយំ មំ បឋមំ បន្នរសយោជនដ្ឋានំ ខិបិ, ទុតិយម្បិ តឹសយោជនំ, តតិយម្បិ សដ្ឋិយោជនំ, ឥទានិ

បុន មំ ន ខិបិស្សតិ, ឧក្ខិបន្តោយេវ បព្ពតមុទ្ធនិ បហរិត្វា មារេស្សតិ, យាវ មំ ឧក្ខិបិត្វា បព្ពតមុទ្ធនិ ន បោថេតិ, តាវ នំ អធោសិរោ ហុត្វា ឱលម្ពន្តោវ មារណការណំ បុច្ឆិស្សាមី”តិ។ ឯវំ ចិន្តេត្វា ច បន សោ អឆម្ភិតោ អសន្តសន្តោ តថា អកាសិ។ តេន វុត្តំ “ធារយិ កាតិយានោ”តិ, តិក្ខត្តុំ ខិបិត្វា ធារយីតិ អត្ថោ។

១៥៥១. “សោ លម្ពមានោ នរកេ បបាតេ, មហព្ភយេ លោមហំសេ វិទុគ្គេ;
អសន្តសន្តោ កុរូនំ កត្តុសេដ្ឋោ, ឥច្ចព្រវិ បុណ្ណកំ នាម យក្ខំ។

១៥៥២. “អរិយាវកាសោសិ អនរិយរូបោ, អសញ្ញតោ សញ្ញតសន្និកាសោ;
អច្ចាហិតំ កម្មំ ករោសិ លុទ្ទំ, ភាវេ ច តេ កុសលំ នត្ថិ កិញ្ចិ។

១៥៥៣. “យំ មំ បបាតស្មិំ បបាតុមិច្ឆសិ, កោ នុ តវត្ថោ មរណេន មយ្ហំ;
អមានុសស្សេវ តវជ្ជ វណ្ណោ, អាចិក្ខ មេ ត្វំ កតមាសិ ទេវតា”តិ។

តត្ថ **សោ លម្ពមានោ**តិ សោ កុរូនំ កត្តុសេដ្ឋោ តតិយវារេ លម្ពមានោ។ **អរិយាវកាសោ**តិ រូបេន អរិយសទិសោ ទេវវណ្ណោ ហុត្វា ចរសិ។ **អសញ្ញតោ**តិ កាយាទីហិ អសញ្ញតោ ទុស្សីលោ។ **អច្ចាហិត**ន្តិ ហិតាតិក្កន្តំ, អតិអហិតំ វា។ **ភាវេ ច តេ**តិ តវ ចិត្តេ អប្បមត្តកម្បិ កុសលំ នត្ថិ។ **អមានុសស្សេវ តវជ្ជ វណ្ណោ**តិ អជ្ជ តវ ឥទំ ការណំ អមានុសស្សេវ។ **កតមាសិ ទេវតា**តិ យក្ខានំ អន្តរេ កតរយក្ខោ នាម ត្វំ។

បុណ្ណកោ អាហ –

១៥៥៤. “យទិ តេ សុតោ បុណ្ណកោ នាម យក្ខោ, រញ្ញោ កុវេរស្ស ហិ សោ សជិព្ពោ;
ភូមិន្ធរោ វរុណោ នាម នាគោ, ព្រហា សុចី វណ្ណពលូបបន្នោ។

១៥៥៥. “តស្សានុជំ ធីតរំ កាមយាមិ, ឥរន្ធតី នាម សា នាគកញ្ញា;
តស្សា សុមជ្ឈាយ បិយាយ ហេតុ, បតារយិំ តុយ្ហ វធាយ ធីរា”តិ។

តត្ថ **សជិព្ពោ**តិ សជីវោ អមច្ចោ។ **ព្រហា**តិ អារោហបរិណាហសម្បន្នោ ឧដ្ឋាបិតកញ្ចនរូបសទិសោ។ **វណ្ណពលូបបន្នោ**តិ សរីរវណ្ណេន ច កាយពលេន ច ឧបគតោ។ **តស្សានុជ**ន្តិ តស្ស អនុជាតំ ធីតរំ។ **បតារយិ**ន្តិ ចិត្តំ បវត្តេសិំ, សន្និដ្ឋានមកាសិន្តិ អត្ថោ។

តំ សុត្វា មហាសត្តោ “អយំ លោកោ ទុគ្គហិតេន នស្សតិ, នាគមាណវិកំ បត្ថេន្តស្ស មម មរណេន កឹ បយោជនំ, តថតោ ការណំ ជានិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា គាថមាហ –

១៥៥៦. “មា ហេវ ត្វំ យក្ខ អហោសិ មូឡ្ហោ, នដ្ឋា ពហូ ទុគ្គហីតេន លោកេ;
កឹ តេ សុមជ្ឈាយ បិយាយ កិច្ចំ, មរណេន មេ ឥង្ឃ សុណោមិ សព្ពំ”ន្តិ។

តំ សុត្វា តស្ស អាចិក្ខន្តោ បុណ្ណកោ អាហ –

១៥៥៧. “មហានុភាវស្ស មហោរគស្ស, ធីតុកាមោ ញាតិភតោហមស្មិ;
តំ យាចមានំ សសុរោ អវោច, យថា មមញ្ញឹសុ សុកាមនីតំ។

១៥៥៨. “ទជ្ជេមុ ខោ តេ សុតនុំ សុនេត្តំ, សុចិម្ហិតំ ចន្ទនលិត្តគត្តំ;
សចេ តុវំ ហទយំ បណ្ឌិតស្ស, ធម្មេន លទ្ធា ឥធ មាហរេសិ;
ឯតេន វិត្តេន កុមារិ លព្ភា, នញ្ញំ ធនំ ឧត្តរិ បត្ថយាម។

១៥៥៩. “ឯវំ ន មូឡ្ហោស្មិ សុណោហិ កត្តេ, ន ចាបិ មេ ទុគ្គហិតត្ថិ កិញ្ចិ;
ហទយេន តេ ធម្មលទ្ធេន នាគា, ឥរន្ធតី នាគកញ្ញំ ទទន្តិ។

១៥៦០. “តស្មា អហំ តុយ្ហំ វធាយ យុត្តោ, ឯវំ មមត្ថោ មរណេន តុយ្ហំ;
ឥធេវ តំ នរកេ បាតយិត្វា, ហន្ត្វាន តំ ហទយមានយិស្ស”ន្តិ។

តត្ថ **ធីតុកាមោ**តិ ធីតរំ កាមេមិ បត្ថេមិ, ធីតុ អត្ថាយ វិចរាមិ។ **ញាតិភតោហមស្មី**តិ តស្មា តស្ស ញាតិភតកោ នាម អហំ អម្ហិ។ **ត**ន្តិ តំ នាគកញ្ញំ។ **យាចមាន**ន្តិ យាចន្តំ មំ។ **យថា ម**ន្តិ យស្មា មំ។ **អញ្ញឹសូ**តិ ជានីសុ។ **សុកាមនីត**ន្តិ សុដ្ឋុ ឯស កាមេន នីតោតិ សុកាមនីតោ, តំ សុកាមនីតំ។ តស្មា សសុរោ ‘**ទជ្ជេមុ ខោ**

តេ”តិអាទិមវោច។ តត្ថ **ទជ្ជេម្ហ**តិ ទទេយ្យាម។ **សុតនន្ត**ិ សុន្ទរសរីរំ។ **ឥធ មាហរេសី**តិ ឥធ នាគភវនេ ធម្មេន លទ្ធា អាហរេយ្យាសីតិ។

តស្ស តំ កថំ សុត្វា មហាសត្តោ ចិន្តេសិ “វិមលាយ មម ហទយេន កិច្ចំ នត្ថិ, វរុណនាគរាជេន មម ធម្មកថំ សុត្វា មណិនា មំ បូជេត្វា តត្ថ គតេន មម ធម្មកថិកភាវោ វណ្ណិតោ ភវិស្សតិ, តតោ វិមលាយ មម ធម្មកថាយ ទោហឡោ ឧប្បន្នោ ភវិស្សតិ, វរុណេន ទុគ្គហិតំ គហេត្វា បុណ្ណកោ អាណត្តោ ភវិស្សតិ, ស្វាយំ អត្តនា ទុគ្គហិតេន មំ មារេតុំ ឯវរូបំ ទុក្ខំ បាបេសិ, មម បណ្ឌិតភាវោ ឋានុប្បត្តិការណចិន្តនសមត្ថតា ឥមស្មឹ មំ មារេន្តេ កឹ ករិស្សតិ, ហន្ទាហំ សញ្ញាបេស្សាមិ ន”ន្តិ។ ចិន្តេត្វា ច បន “មាណវ, សាធុនរធម្មំ នាម ជានាមិ, យាវាហំ ន មរាមិ, តាវ មំ បព្ពតមុទ្ធនិ និសីទាបេត្វា សាធុនរធម្មំ នាម សុណោហិ, បច្ឆា យំ ឥច្ឆសិ, តំ ករេយ្យាសី”តិ វត្វា សាធុនរធម្មំ វណ្ណេត្វា អត្តនោ ជីវិតំ អាហរាបេន្តោ សោ អធោសិរោ ឱលម្ពន្តោវ គាថមាហ –

១៥៦១. “ខិប្បំ មមំ ឧទ្ធរ កាតិយាន, ហទយេន មេ យទិ តេ អត្ថិ កិច្ចំ;
យេ កេចិមេ សាធុនរស្ស ធម្មា, សព្ពេវ តេ បាតុករោមិ អជ្ជា”តិ។

តំ សុត្វា បុណ្ណកោ “អយំ បណ្ឌិតេន ទេវមនុស្សានំ អកថិតបុព្ពោ ធម្មោ ភវិស្សតិ, ខិប្បមេវ នំ ឧទ្ធរិត្វា សាធុនរធម្មំ សុណិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា មហាសត្តំ ឧក្ខិបិត្វា បព្ពតមុទ្ធនិ និសីទាបេសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៥៦២. “សោ បុណ្ណកោ កុរូនំ កត្តុសេដ្ឋំ, នគមុទ្ធនិ ខិប្បំ បតិដ្ឋបេត្វា;
អស្សត្ថមាសីនំ សមេក្ខិយាន, បរិបុច្ឆិ កត្តារមនោមបញ្ញំ។

១៥៦៣. “សមុទ្ធដោ មេសិ តុវំ បបាតា, ហទយេន តេ អជ្ជ មមត្ថិ កិច្ចំ;
យេ កេចិមេ សាធុនរស្ស ធម្មា, សព្ពេវ មេ បាតុករោហិ អជ្ជា”តិ។

តត្ថ **អស្សត្ថមាសីន**ន្តិ លទ្ធស្សាសំ ហុត្វា និសិន្នំ។ **សមេក្ខិយានា**តិ ទិស្វា។ **សាធុនរស្ស ធម្មា**តិ នរស្ស សាធុធម្មា, សុន្ទរធម្មាតិ អត្ថោ។

តំ សុត្វា មហាសត្តោ អាហ –

១៥៦៤. “សមុទ្ធដោ ត្យស្មិ អហំ បបាតា, ហទយេន មេ យទិ តេ អត្ថិ កិច្ចំ;
យេ កេចិមេ សាធុនរស្ស ធម្មា, សព្ពេវ តេ បាតុករោមិ អជ្ជា”តិ។

តត្ថ **ត្យស្មី**តិ តយា អស្មិ។

អថ នំ មហាសត្តោ “កិលិដ្ឋគត្តោម្ហិ, ន្ហាយាមិ តាវា”តិ អាហ។ យក្ខោបិ “សាធូ”តិ ន្ហានោទកំ អាហរិត្វា ន្ហាតកាលេ មហាសត្តស្ស ទិព្ពទុស្សគន្ធមាលាទីនិ ទត្វា អលង្កតប្បដិយត្តកាលេ ទិព្ពភោជនំ អទាសិ។ អថ មហាសត្តោ ភុត្តភោជនោ កាឡាគិរិមត្ថកំ អលង្ការាបេត្វា អាសនំ បញ្ញាបេត្វា អលង្កតធម្មាសនេ និសីទិត្វា ពុទ្ធលីលាយ សាធុនរធម្មំ ទេសេន្តោ គាថមាហ –

១៥៦៥. “យាតានុយាយី ច ភវាហិ មាណវ, អល្លញ្ច បាណឹ បរិវជ្ជយស្សុ;
មា ចស្សុ មិត្តេសុ កទាចិ ទុព្ភី, មា ច វសំ អសតីនំ និគច្ឆេ”តិ។

តត្ថ **អល្លញ្ច បាណឹ បរិវជ្ជយស្សូ**តិ អល្លំ តិន្តំ បាណឹ មា ទហិ មា ឈាបេហិ។

យក្ខោ សំខិត្តេន ភាសិតេ ចត្តារោ សាធុនរធម្មេ ពុជ្ឈិតុំ អសក្កោន្តោ វិត្ថារេន បុច្ឆន្តោ គាថមាហ –

១៥៦៦. “កថំ នុ យាតំ អនុយាយិ ហោតិ, អល្លញ្ច បាណឹ ទហតេ កថំ សោ;
អសតី ច កា កោ បន មិត្តទុព្ភោ, អក្ខាហិ មេ បុច្ឆិតោ ឯតមត្ថ”ន្តិ។

មហាសត្តោបិស្ស កថេសិ –

១៥៦៧. “អសន្ថុតំ នោបិ ច ទិដ្ឋបុព្ពំ, យោ អាសនេនាបិ និមន្តយេយ្យ;
តស្សេវ អត្ថំ បុរិសោ ករេយ្យ, យាតានុយាយីតិ តមាហុ បណ្ឌិតា។

១៥៦៨. “យស្សេករត្តម្បិ ឃរេ វសេយ្យ, យត្ថន្នបានំ បុរិសោ លភេយ្យ;
ន តស្ស បាបំ មនសាបិ ចិន្តយេ, អទុព្ភបាណី ទហតេ មិត្តទុព្ភោ។

១៥៦៩. “យស្ស រុក្ខស្ស ឆាយាយ, និសីទេយ្យ សយេយ្យ វា;
ន តស្ស សាខំ ភញ្ជេយ្យ, មិត្តទុព្ភោ ហិ បាបកោ។

១៥៧០. “បុណ្ណម្បិ ចេមំ បថវឹ ធនេន, ទជ្ជិត្ថិយា បុរិសោ សម្មតាយ;
លទ្ធា ខណំ អតិមញ្ញេយ្យ តម្បិ, តាសំ វសំ អសតីនំ ន គច្ឆេ។

១៥៧១. “ឯវំ ខោ យាតំ អនុយាយិ ហោតិ,
អល្លញ្ច បាណឹ ទហតេ បុនេវំ;
អសតី ច សា សោ បន មិត្តទុព្ភោ,
សោ ធម្មិកោ ហោហិ ជហស្សុ អធម្ម”ន្តិ។

តត្ថ **អសន្ថុត**ន្តិ ឯកាហទ្វីហម្បិ ឯកតោ អវុត្ថបុព្ពំ។ **យោ អាសនេនាបី**តិ យោ ឯវរូបំ បុគ្គលំ អាសនមត្តេនបិ និមន្តយេយ្យ, បគេវ អន្នបានាទីហិ។ **តស្សេវា**តិ តស្ស បុព្ពការិស្ស អត្ថំ បុរិសោ ករោតេវ។ **យាតានុយាយី**តិ បុព្ពការិតាយ យាតស្ស បុគ្គលស្ស អនុយាយី ។ បឋមំ ករោន្តោ ហិ យាយី នាម, បច្ឆា ករោន្តោ អនុយាយី នាមាតិ ឯវំ បណ្ឌិតា កថេន្តិ។ អយំ ទេវរាជ, បឋមោ សាធុនរធម្មោ។ **អទុព្ភបាណិ**ន្តិ អទុព្ភកំ អត្តនោ ភុញ្ជនហត្ថមេវ ទហន្តោ ហិ មិត្តទុព្ភី នាម ហោតិ។ ឥតិ អល្លហត្ថស្ស អដ្ឍាបនំ នាម អយំ ទុតិយោ សាធុនរធម្មោ។ **ន តស្សា**តិ តស្ស សាខំ វា បត្តំ វា ន ភញ្ជេយ្យ។ កឹការណា? មិត្តទុព្ភោ ហិ បាបកោ។ ឥតិ បរិភុត្តច្ឆាយស្ស អចេតនស្ស រុក្ខស្សបិ បាបំ ករោន្តោ មិត្តទុព្ភី នាម ហោតិ, កិមង្គំ បន មនុស្សភូតស្សាតិ។ ឯវំ មិត្តេសុ អទុព្ភនំ នាម អយំ តតិយោ សាធុនរធម្មោ។ **ទជ្ជិត្ថិយា**តិ ទទេយ្យ ឥត្ថិយា។ **សម្មតាយា**តិ “អហមេវ តស្សា បិយោ, ន អញ្ញោ, មញ្ញេវ សា ឥច្ឆតី”តិ ឯវំ សុដ្ឋុ មតាយ។ **លទ្ធា ខណ**ន្តិ អតិចារស្ស ឱកាសំ លភិត្វា។ **អសតីន**ន្តិ អសទ្ធម្មសមន្នាគតានំ ឥត្ថីនំ។ ឥតិ មាតុគាមំ និស្សាយ បាបស្ស អករណំ នាម អយំ ចតុត្ថោ សាធុនរធម្មោ។ **សោ ធម្មិកោ ហោហី**តិ ទេវរាជ, សោ ត្វំ ឥមេហិ ចតូហិ សាធុនរធម្មេហិ យុត្តោ ហោហីតិ។

ឯវំ មហាសត្តោ យក្ខស្ស ចត្តារោ សាធុនរធម្មេ ពុទ្ធលីលាយ កថេសិ។

សាធុនរធម្មកណ្ឌំ និដ្ឋិតំ។

កាឡាគិរិកណ្ឌំ

តេ ធម្មេ សុណន្តោយេវ បុណ្ណកោ សល្លក្ខេសិ “ចតូសុបិ ឋានេសុ បណ្ឌិតោ អត្តនោ ជីវិតមេវ យាចតិ, អយំ ខោ មយ្ហំ បុព្ពេ អសន្ថុតស្សេវ សក្ការមកាសិ, អហមស្ស និវេសនេ តីហំ មហន្តំ យសំ អនុភវន្តោ វសឹ, អហញ្ចិមំ បាបកម្មំ ករោន្តោ មាតុគាមំ និស្សាយ ករោមិ, សព្ពថាបិ អហមេវ មិត្តទុព្ភី។ សចេ បណ្ឌិតំ អបរជ្ឈាមិ, ន សាធុនរធម្មេ វត្តិស្សាមិ នាម, តស្មា កឹ មេ នាគមាណវិកាយ, ឥន្ទបត្ថនគរវាសីនំ អស្សុមុខានិ ហាសេន្តោ ឥមំ វេគេន តត្ថ នេត្វា ធម្មសភាយំ ឱតារេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា គាថមាហ –

១៥៧២. “អវសឹ អហំ តុយ្ហ តីហំ អគារេ, អន្នេន បានេន ឧបដ្ឋិតោស្មិ;
មិត្តោ មមាសី វិសជ្ជាមហំ តំ, កាមំ ឃរំ ឧត្តមបញ្ញ គច្ឆ។

១៥៧៣. “អបិ ហាយតុ នាគកុលា អត្ថោ, អលម្បិ មេ នាគកញ្ញាយ ហោតុ;
សោ ត្វំ សកេនេវ សុភាសិតេន, មុត្តោសិ មេ អជ្ជ វធាយ បញ្ញា”តិ។

តត្ថ **ឧបដ្ឋិតោស្មី**តិ តយា ឧបដ្ឋិតោស្មិ។ **វិសជ្ជាមហំ ត**ន្តិ វិស្សជ្ជេមិ អហំ តំ។ **កាម**ន្តិ ឯកំសេន។ **វធាយា**តិ វធតោ។ **បញ្ញា**តិ បញ្ញវន្ត។

អថ នំ មហាសត្តោ “មាណវ, ត្វំ តាវ មំ អត្តនោ ឃរំ មា បេសេហិ, នាគភវនមេវ មំ នេហី”តិ វទន្តោ គាថមាហ –

១៥៧៤. “ហន្ទ តុវំ យក្ខ មមម្បិ នេហិ, សសុរំ តេ អត្ថំ មយិ ចរស្សុ;
មយញ្ច នាគាធិបតឹ វិមានំ, ទក្ខេមុ នាគស្ស អទិដ្ឋបុព្ព”ន្តិ។

តត្ថ **ហន្ទា**តិ វវស្សគ្គត្ថេ និបាតោ។ **សសុរំ តេ អត្ថំ មយិ ចរស្សូ**តិ តវ សសុរស្ស សន្តកំ អត្ថំ មយិ ចរ មា នាសេហិ។ **នាគាធិបតី វិមាន**ន្តិ អហម្បិ នាគាធិបតិញ្ច វិមានញ្ចស្ស អទិដ្ឋបុព្ពំ បស្សេយ្យំ។

តំ សុត្វា បុណ្ណកោ អាហ –

១៥៧៤. “ឥទំ វេ នរស្ស អហិតាយ អស្ស, ន តំ បញ្ញោ អរហតិ ទស្សនាយ;
អថ កេន វណ្ណេន អមិត្តគាមំ, តុវមិច្ឆសិ ឧត្តមបញ្ញ គន្តុ”ន្តិ។

តត្ថ **អមិត្តគាម**ន្តិ អមិត្តស្ស វសនដ្ឋានំ, អមិត្តសមាគមន្តិ អត្ថោ។

អថ នំ មហាសត្តោ អាហ –

១៥៧៥. “អទ្ធា បជានាមិ អហម្បិ ឯតំ, ន តំ បញ្ញោ អរហតិ ទស្សនាយ;
បាបញ្ច មេ នត្ថិ កតំ កុហិញ្ចិ, តស្មា ន សង្កេ មរណាគមាយា”តិ។

តត្ថ **មរណាគមាយា**តិ មរណស្ស អាគមាយ។

អបិច , ទេវរាជ, តាទិសោ យក្ខោ កក្ខឡោ មយា ធម្មកថាយ បលោភេត្វា មុទុកតោ, ឥទានេវ មំ “អលំ មេ នាគមាណវិកាយ, អត្តនោ ឃរំ យាហី”តិ វទេសិ, នាគរាជស្ស មុទុករណំ មម ភារោ, នេហិយេវ មំ តត្ថាតិ។ តស្ស តំ វចនំ សុត្វា បុណ្ណកោ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា តុដ្ឋចិត្តោ អាហ –

១៥៧៦. “ហន្ទ ច ឋានំ អតុលានុភាវំ, មយា សហ ទក្ខសិ ឯហិ កត្តេ;
យត្ថច្ឆតិ នច្ចគីតេហិ នាគោ, រាជា យថា វេស្សវណោ នឡិញ្ញំ។

១៥៧៧. “តំ នាគកញ្ញា ចរិតំ គណេន, និកីឡិតំ និច្ចមហោ ច រត្តិំ;
បហូតមាល្យំ ពហុបុប្ផឆន្នំ, ឱភាសតី វិជ្ជុរិវន្តលិក្ខេ។

១៥៧៨. “អន្នេន បានេន ឧបេតរូបំ, នច្ចេហិ គីតេហិ ច វាទិតេហិ;
បរិបូរំ កញ្ញាហិ អលង្កតាហិ, ឧបសោភតិ វត្ថបិលន្ធនេនា”តិ។

តត្ថ **ហន្ទ ចា**តិ និបាតមត្តមេវ។ **ឋាន**ន្តិ នាគរាជស្ស វសនដ្ឋានំ។ **នឡិញ្ញ**ន្តិ នឡិនិយំ នាម រាជធានិយំ។ **ចរិតំ គណេនា**តិ តំ នាគកញ្ញានំ គណេន ចរិតំ។ **និកីឡិត**ន្តិ និច្ចំ អហោ ច រត្តិញ្ច នាគកញ្ញាហិ កីឡិតានុកីឡិតំ។

ឯវញ្ច បន វត្វា បុណ្ណកោ មហាសត្តំ អស្សបិដ្ឋេ អារោបេត្វា តត្ថ នេសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៥៧៩. “សោ បុណ្ណកោ កុរូនំ កត្តុសេដ្ឋំ, និសីទយី បច្ឆតោ អាសនស្មិំ;
អាទាយ កត្តារមនោមបញ្ញំ, ឧបានយី ភវនំ នាគរញ្ញោ។

១៥៨០. “បត្វាន ឋានំ អតុលានុភាវំ, អដ្ឋាសិ កត្តា បច្ឆតោ បុណ្ណកស្ស;
សាមគ្គិបេក្ខមានោ នាគរាជា, បុព្ពេវ ជាមាតរមជ្ឈភាសថា”តិ។

តត្ថ **សោ បុណ្ណកោ**តិ ភិក្ខវេ, សោ ឯវំ នាគភវនំ វណ្ណេត្វា បណ្ឌិតំ អត្តនោ អាជញ្ញំ អារោបេត្វា នាគភវនំ នេសិ។ **ឋាន**ន្តិ នាគរាជស្ស វសនដ្ឋានំ។ **បច្ឆតោ បុណ្ណកស្សា**តិ បុណ្ណកស្ស កិរ ឯតទហោសិ “សចេ នាគរាជា បណ្ឌិតំ ទិស្វា មុទុចិត្តោ ភវិស្សតិ, ឥច្ចេតំ កុសលំ។ នោ ចេ, តស្ស តំ អបស្សន្តស្សេវ សិន្ធវំ អារោបេត្វា អាទាយ គមិស្សាមី”តិ។ អថ នំ បច្ឆតោ ឋបេសិ។ តេន វុត្តំ “បច្ឆតោ បុណ្ណកស្សា”តិ។ **សាមគ្គិបេក្ខមានោ**តិ សាមគ្គិំ អបេក្ខមានោ។ “សាមំ អបេក្ខី”តិបិ បាឋោ, អត្តនោ ជាមាតរំ បស្សិត្វា បឋមតរំ សយមេវ អជ្ឈភាសថាតិ អត្ថោ។

នាគរាជា អាហ –

១៥៨១. “យន្នុ តុវំ អគមា មច្ចលោកំ, អន្វេសមានោ ហទយំ បណ្ឌិតស្ស;
កច្ចិ សមិទ្ធេន ឥធានុបត្តោ, អាទាយ កត្តារមនោមបញ្ញ”ន្តិ។

តត្ថ **កច្ចិ សមិទ្ធេនា**តិ កច្ចិ តេ មនោរថេន សមិទ្ធេន និប្ផន្នេន ឥធាគតោសីតិ បុច្ឆតិ។

បុណ្ណកោ អាហ –

១៥៨៣ “អយញ្ហិ សោ អាគតោ យំ ត្វមិច្ឆសិ, ធម្មេន លទ្ធោ មម ធម្មបាលោ;
តំ បស្សថ សម្មុខា ភាសមានំ, សុខោ ហវេ សប្បុរិសេហិ សង្គមោ”តិ។

តត្ថ **យំ ត្វមិច្ឆសី**តិ យំ ត្វំ ឥច្ឆសិ។ “យន្តុ មិច្ឆសី”តិបិ បាឋោ។ **សម្មុខា ភាសមាន**ន្តិ តំ លោកសក្កតំ ធម្មបាលំ ឥទានិ មធុរេន សរេន ធម្មំ ភាសមានំ សម្មុខាវ បស្សថ, សប្បុរិសេហិ ឯកដ្ឋានេ សមាគមោ ហិ នាម សុខោ ហោតីតិ។

កាឡាគិរិកណ្ឌំ និដ្ឋិតំ។

តតោ នាគរាជា មហាសត្តំ ទិស្វា គាថមាហ –

១៥៨៤ “អទិដ្ឋបុព្ពំ ទិស្វាន, មច្ចោ មច្ចុភយដ្ដិតោ;
ព្យម្ហិតោ នាភិវាទេសិ, នយិទំ បញ្ញវតាមិវា”តិ។

តត្ថ **ព្យម្ហិតោ**តិ ភីតោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – បណ្ឌិត, ត្វំ អទិដ្ឋបុព្ពំ នាគភវនំ ទិស្វា មរណភយេន អដ្ដិតោ ភីតោ ហុត្វា យំ មំ នាភិវាទេសិ, ឥទំ ការណំ បញ្ញវន្តានំ ន ហោតីតិ។

ឯវំ វន្ទនំ បច្ចាសីសន្តំ នាគរាជានំ មហាសត្តោ “ន ត្វំ មយា វន្ទិតព្ពោ”តិ អវត្វាវ អត្តនោ ញាណវន្តតាយ ឧបាយកោសល្លេន “អហំ វជ្ឈប្បត្តភាវេន នំ តំ វន្ទាមី”តិ វទន្តោ គាថាទ្វយមាហ –

១៥៨៥ “ន ចម្ហិ ព្យម្ហិតោ នាគ, ន ច មច្ចុភយដ្ដិតោ;
ន វជ្ឈោ អភិវាទេយ្យ, វជ្ឈំ វា នាភិវាទយេ។

១៥៨៦ “កថំ នោ អភិវាទេយ្យ, អភិវាទាបយេថ វេ;
យំ នរោ ហន្តុមិច្ឆេយ្យ, តំ កម្មំ នុបបជ្ជតី”តិ។

តស្សត្ថោ – នេវាហំ, នាគរាជ, អទិដ្ឋបុព្ពំ នាគភវនំ ទិស្វា ភីតោ, ន មរណភយដ្ដិតោ។ មាទិសស្ស ហិ មរណភយំ នាម នត្ថិ, វជ្ឈោ បន អភិវាទេតុំ, វជ្ឈំ វា អវជ្ឈោបិ អភិវាទាបេតុំ ន លភតិ។ យញ្ហិ នរោ ហន្តុមិច្ឆេយ្យ, សោ តំ កថំ នុ អភិវាទេយ្យ, កថំ វា តេន អត្តានំ អភិវាទាបយេថ វេ។ តស្ស ហិ តំ កម្មំ ន ឧបបជ្ជតិ។ ត្វញ្ច កិរ មំ មារាបេតុំ ឥមំ អាណាបេសិ, កថាហំ តំ វន្ទាមីតិ។

តំ សុត្វា នាគរាជា មហាសត្តស្ស ថុតឹ ករោន្តោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

១៥៨៧ “ឯវមេតំ យថា ព្រូសិ, សច្ចំ ភាសសិ បណ្ឌិត;
ន វជ្ឈោ អភិវាទេយ្យ, វជ្ឈំ វា នាភិវាទយេ។

១៥៨៨ “កថំ នោ អភិវាទេយ្យ, អភិវាទាបយេថ វេ;
យំ នរោ ហន្តុមិច្ឆេយ្យ, តំ កម្មំ នុបបជ្ជតី”តិ។

ឥទានិ មហាសត្តោ នាគរាជេន សទ្ធឹ បដិសន្ថារំ ករោន្តោ អាហ –

១៥៨៩ “អសស្សតំ សស្សតំ នុ តវយិទំ, ឥទ្ធី ជុតី ពលវីរិយូបបត្តិ;
បុច្ឆាមិ តំ នាគរាជេតមត្ថំ, កថំ នុ តេ លទ្ធមិទំ វិមានំ។

១៥៩០ “អធិច្ចលទ្ធំ បរិណាមជំ តេ, សយំកតំ ឧទាហុ ទេវេហិ ទិន្នំ;
អក្ខាហិ មេ នាគរាជេតមត្ថំ, យថេវ តេ លទ្ធមិទំ វិមាន”ន្តិ។

តត្ថ **តវយិទ**ន្តិ ឥទំ តវ យសជាតំ, វិមានំ វា អសស្សតំ សស្សតសទិសំ, “មា ខោ យសំ និស្សាយ បាបមកាសី”តិ ឥមិនា បទេន អត្តនោ ជីវិតំ យាចតិ។ **ឥទ្ធី**តិ នាគឥទ្ធិ ច នាគជុតិ ច កាយពលញ្ច ចេតសិកវីរិយញ្ច នាគភវនេ ឧបបត្តិ ច យញ្ច តេ ឥទំ វិមានំ, បុច្ឆាមិ តំ នាគរាជ, ឯតមត្ថំ, កថំ នុ តេ ឥទំ

សព្ពំ លទ្ធន្តិ។ **អធិច្ចលទ្ធ**ន្តិ កឹ នុ តយា ឥទំ វិមានំ ឯវំ សម្បន្នំ អធិច្ច អការណេន លទ្ធំ, ឧទាហុ ឧតុបរិណាមជំ តេ ឥទំ, ឧទាហុ សយំ សហត្ថេនេវ កតំ, ឧទាហុ ទេវេហិ តេ ទិន្នំ, យថេវ តេ ឥទំ លទ្ធំ, ឯតំ មេ អត្ថំ អក្ខាហីតិ។

តំ សុត្វា នាគរាជា អាហ –

១៥៨១ “នាធិច្ចលទ្ធំ ន បរិណាមជំ មេ, ន សយំកតំ នាបិ ទេវេហិ ទិន្នំ;
សកេហិ កម្មេហិ អបាបកេហិ, បុញ្ញេហិ មេ លទ្ធមិទំ វិមាន”ន្តិ។

តត្ថ **អបាបកេហី**តិ អលាមកេហិ។

តតោ មហាសត្តោ អាហ –

១៥៨២ “កឹ តេ វតំ កឹ បន ព្រហ្មចរិយំ, កិស្ស សុចិណ្ណស្ស អយំ វិបាកោ;
ឥទ្ធី ជុតី ពលវីរិយូបបត្តិ, ឥទញ្ច តេ នាគ មហាវិមាន”ន្តិ។

តត្ថ **កឹ តេ វត**ន្តិ នាគរាជ, បុរិមភវេ តវ កឹ វតំ អហោសិ, កោ បន ព្រហ្មចរិយវាសោ, កតរស្ស សុចរិតស្សេវេស ឥទ្ធិអាទិកោ វិបាកោតិ។

តំ សុត្វា នាគរាជា អាហ –

១៥៨៣ “អហញ្ច ភរិយា ច មនុស្សលោកេ, សទ្ធា ឧភោ ទានបតី អហុម្ហា;
ឱបានភូតំ មេ ឃរំ តទាសិ, សន្តប្បិតា សមណព្រាហ្មណា ច។

១៥៨៤ “មាលញ្ច គន្ធញ្ច វិលេបនញ្ច, បទីបិយំ សេយ្យមុបស្សយញ្ច;
អច្ឆាទនំ សាយនមន្នបានំ, សក្កច្ច ទានានិ អទម្ហ តត្ថ។

១៥៨៥ “តំ មេ វតំ តំ បន ព្រហ្មចរិយំ, តស្ស សុចិណ្ណស្ស អយំ វិបាកោ;
ឥទ្ធី ជុតី ពលវីរិយូបបត្តិ, ឥទញ្ច មេ ធីរ មហាវិមាន”ន្តិ។

តត្ថ **មនុស្សលោកេ**តិ អង្គរដ្ឋេ កាលចម្បានគរេ។ **តំ មេ វត**ន្តិ តំ សក្កច្ចំ ទិន្នទានមេវ មយ្ហំ វត្តសមាទានញ្ច ព្រហ្មចរិយញ្ច អហោសិ, តស្សេវ សុចរិតស្ស អយំ ឥទ្ធាទិកោ វិបាកោតិ។

មហាសត្តោ អាហ –

១៥៨៦ “ឯវំ ចេ តេ លទ្ធមិទំ វិមានំ, ជានាសិ បុញ្ញានំ ផលូបបត្តឹ;
តស្មា ហិ ធម្មំ ចរ អប្បមត្តោ, យថា វិមានំ បុន មាវសេសី”តិ។

តត្ថ **ជានាសី**តិ សចេ តយា ទានានុភាវេន តំ លទ្ធំ, ឯវំ សន្តេ ជានាសិ នាម បុញ្ញានំ ផលញ្ច បុញ្ញផលេន និព្ពត្តំ ឧបបត្តិញ្ច។ **តស្មា ហី**តិ យស្មា បុញ្ញេហិ តយា ឥទំ លទ្ធំ, តស្មា។ **បុន មាវសេសី**តិ បុនបិ យថា ឥមំ នាគភវនំ អជ្ឈាវសសិ, ឯវំ ធម្មំ ចរ។

តំ សុត្វា នាគរាជា អាហ –

១៥៨៧ “នយិធ សន្តិ សមណព្រាហ្មណា ច, យេសន្នបានានិ ទទេមុ កត្តេ;
អក្ខាហិ មេ បុច្ឆិតោ ឯតមត្ថំ, យថា វិមានំ បុន មាវសេមា”តិ។

មហាសត្តោ អាហ –

១៥៨៨ “ភោគី ហិ តេ សន្តិ ឥធូបបន្នា, បុត្តា ច ទារា អនុជីវិនោ ច;
តេសុ តុវំ វចសា កម្មុនា ច, អសម្បទុដ្ឋោ ច ភវាហិ និច្ចំ។

១៥៨៩ “ឯវំ តុវំ នាគ អសម្បទោសំ, អនុបាលយ វចសា កម្មុនា ច;
ឋត្វា ឥធ យាវតាយុកំ វិមានេ, ឧទ្ធំ ឥតោ គច្ឆសិ ទេវលោក”ន្តិ។

តត្ថ **ភោគី**តិ ភោគិនោ, នាគាតិ អត្ថោ។ **តេសូ**តិ តេសុ បុត្តទារាទីសុ ភោគីសុ វាចាយ កម្មេន ច និច្ចំ អសម្បទុដ្ឋោ ភវ។ **អនុបាលយា**តិ ឯវំ បុត្តាទីសុ ចេវ សេសសត្តេសុ ច មេត្តចិត្តសង្ខាតំ អសម្បទោសំ អនុរក្ខ។ **ឧទ្ធំ ឥតោ**តិ ឥតោ នាគភវនតោ ចុតោ ឧបរិទេវលោកំ គមិស្សតិ។ មេត្តចិត្តញ្ហិ ទានតោ អតិរេកតរំ បុញ្ញន្តិ។

តតោ នាគរាជា មហាសត្តស្ស ធម្មកថំ សុត្វា “ន សក្កា បណ្ឌិតេន ពហិ បបញ្ចំ កាតុំ, វិមលាយ ទស្សេត្វា សុភាសិតំ សាវេត្វា ទោហឡំ បដិប្បស្សម្ភេត្វា ធនញ្ចយរាជានំ ហាសេន្តោ បណ្ឌិតំ បេសេតុំ វដ្ដតី”តិ ចិន្តេត្វា គាថមាហ –

១៦០០“អទ្ធា ហិ សោ សោចតិ រាជសេដ្ឋោ, តយា វិនា យស្ស តុវំ សជិព្ពោ;
ទុក្ខូបនីតោបិ តយា សមេច្ច, វិន្ទេយ្យ បោសោ សុខមាតុរោបី”តិ។

តត្ថ **សជិព្ពោ**តិ សជីវោ អមច្ចោ។ **សមេច្ចា**តិ តយា សហ សមាគន្ត្វា។ **អាតុរោបី**តិ ពាឡ្ហគិលានោបិ សមានោ។

តំ សុត្វា មហាសត្តោ នាគរាជស្ស ថុតឹ ករោន្តោ ឥតរំ គាថមាហ –

១៦០១“អទ្ធា សតំ ភាសសិ នាគ ធម្មំ, អនុត្តរំ អត្ថបទំ សុចិណ្ណំ;
ឯតាទិសិយាសុ ហិ អាបទាសុ, បញ្ញាយតេ មាទិសានំ វិសេសោ”តិ។

តត្ថ **អទ្ធា សត**ន្តិ ឯកំសេន សន្តានំ បណ្ឌិតានំ ធម្មំ ភាសសិ។ **អត្ថបទ**ន្តិ ហិតកោដ្ឋាសំ។ **ឯតាទិសិយាសូ**តិ ឯវរូបាសុ អាបទាសុ ឯតាទិសេ ភយេ ឧបដ្ឋិតេ មាទិសានំ បញ្ញវន្តានំ វិសេសោ បញ្ញាយតិ។

តំ សុត្វា នាគរាជា អតិរេកតរំ តុដ្ឋោ តមេវ បុច្ឆន្តោ គាថមាហ –

១៦០២“អក្ខាហិ នោ តាយំ មុធា នុ លទ្ធោ, អក្ខេហិ នោ តាយំ អជេសិ ជូតេ;
ធម្មេន លទ្ធោ ឥតិ តាយមាហ, កថំ នុ ត្វំ ហត្ថមិមស្ស មាគតោ”តិ។

តត្ថ **អក្ខាហិ នោ**តិ អាចិក្ខ អម្ហាកំ។ **តាយ**ន្តិ តំ អយំ។ **មុធា នុ លទ្ធោ**តិ កឹ នុ ខោ មុធា អមូលកេនេវ លភិ, ឧទាហុ ជូតេ អជេសិ។ **ឥតិ តាយមាហា**តិ អយំ បុណ្ណកោ “ធម្មេន មេ បណ្ឌិតោ លទ្ធោ”តិ វទតិ។ **កថំ នុ ត្វំ ហត្ថមិមស្ស មាគតោ**តិ ត្វំ កថំ ឥមស្ស ហត្ថំ អាគតោសិ។

មហាសត្តោ អាហ –

១៦០៣“យោ មិស្សរោ តត្ថ អហោសិ រាជា, តមាយមក្ខេហិ អជេសិ ជូតេ;
សោ មំ ជិតោ រាជា ឥមស្សទាសិ, ធម្មេន លទ្ធោស្មិ អសាហសេនា”តិ។

តត្ថ **យោ មិស្សរោ**តិ យោ មំ ឥស្សរោ។ **ឥមស្សទាសី**តិ ឥមស្ស បុណ្ណកស្ស អទាសិ។

តំ សុត្វា នាគរាជា តុដ្ឋោ អហោសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៦០៤“មហោរគោ អត្តមនោ ឧទគ្គោ, សុត្វាន ធីរស្ស សុភាសិតានិ;
ហត្ថេ គហេត្វាន អនោមបញ្ញំ, បាវេក្ខិ ភរិយាយ តទា សកាសេ។

១៦០៥“យេន ត្វំ វិមលេ បណ្ឌុ, យេន ភត្តំ ន រុច្ចតិ;
ន ច មេតាទិសោ វណ្ណោ, អយមេសោ តមោនុទោ។

១៦០៦“យស្ស តេ ហទយេនត្ថោ, អាគតាយំ បភង្ករោ;
តស្ស វាក្យំ និសាមេហិ, ទុល្លភំ ទស្សនំ បុនា”តិ។

តត្ថ **បាវេក្ខី**តិ បវិដ្ឋោ។ **យេនា**តិ ភទ្ទេ វិមលេ, យេន ការណេន ត្វំ បណ្ឌុ ចេវ, ន ច តេ ភត្តំ រុច្ចតិ។ **ន ច មេតាទិសោ វណ្ណោ**តិ បឋវិតលេ វា ទេវលោកេ វា ន ច តាទិសោ វណ្ណោ អញ្ញស្ស កស្សចិ អត្ថិ, យាទិសោ ឯតស្ស គុណវណ្ណោ បត្ថដោ។ **អយមេសោ តមោនុទោ**តិ យំ និស្សាយ តវ ទោហឡោ ឧប្បន្នោ, អយមេវ សោ សព្ពលោកស្ស តមោនុទោ។ **បុនា**តិ បុន ឯតស្ស ទស្សនំ នាម ទុល្លភន្តិ វទតិ។

វិមលាបិ តំ ទិស្វា បដិសន្ថារំ អកាសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៦០៧. “ទិស្វាន តំ វិមលា ភូរិបញ្ញំ, ទសង្គុលី អញ្ជលី បគ្គហេត្វា;
ហដ្ឋេន ភាវេន បតីតរូបា, ឥច្ចព្រវិ កុរូនំ កត្តុសេដ្ឋ”ន្តិ។

តត្ថ **ហដ្ឋេន ភាវេនា**តិ បហដ្ឋេន ចិត្តេន។ **បតីតរូបា**តិ សោមនស្សជាតា។

ឥតោ បរំ វិមលាយ ច មហាសត្តស្ស ច វចនប្បដិវចនគាថា –

១៦០៨. “អទិដ្ឋបុព្ពំ ទិស្វាន, មច្ចោ មច្ចុភយដ្ដិតោ;
ព្យម្ហិតោ នាភិវាទេសិ, នយិទំ បញ្ញវតាមិវ។

១៦០៩. “ន ចម្ហិ ព្យម្ហិតោ នាគិ, ន ច មច្ចុភយដ្ដិតោ;
ន វជ្ឈោ អភិវាទេយ្យ, វជ្ឈំ វា នាភិវាទយេ។

១៦១០. “កថំ នោ អភិវាទេយ្យ, អភិវាទាបយេថ វេ;
យំ នរោ ហន្តុមិច្ឆេយ្យ, តំ កម្មំ នុបបជ្ជតិ។

១៦១១. “ឯវមេតំ យថា ព្រូសិ, សច្ចំ ភាសសិ បណ្ឌិត;
ន វជ្ឈោ អភិវាទេយ្យ, វជ្ឈំ វា នាភិវាទយេ។

១៦១២. “កថំ នោ អភិវាទេយ្យ, អភិវាទាបយេថ វេ;
យំ នរោ ហន្តុមិច្ឆេយ្យ, តំ កម្មំ នុបបជ្ជតិ។

១៦១៣. “អសស្សតំ សស្សតំ នុ តវយិទំ, ឥទ្ធី ជុតី ពលវីរិយូបបត្តិ;
បុច្ឆាមិ តំ នាគកញ្ញេតមត្ថំ, កថំ នុ តេ លទ្ធមិទំ វិមានំ។

១៦១៤. “អធិច្ចលទ្ធំ បរិណាមជំ តេ, សយំកតំ ឧទាហុ ទេវេហិ ទិន្នំ;
អក្ខាហិ មេ នាគកញ្ញេតមត្ថំ, យថេវ តេ លទ្ធមិទំ វិមានំ។

១៦១៥. “នាធិច្ចលទ្ធំ ន បរិណាមជំ មេ, ន សយំកតំ នាបិ ទេវេហិ ទិន្នំ;
សកេហិ កម្មេហិ អបាបកេហិ, បុញ្ញេហិ មេ លទ្ធមិទំ វិមានំ។

១៦១៦. “កិំ តេ វតំ កិំ បន ព្រហ្មចរិយំ, កិស្ស សុចិណ្ណស្ស អយំ វិបាកោ;
ឥទ្ធី ជុតី ពលវីរិយូបបត្តិ, ឥទញ្ច តេ នាគិ មហាវិមានំ។

១៦១៧. “អហញ្ច ខោ សាមិកោ ចាបិ មយ្ហំ, សទ្ធា ឧភោ ទានបតី អហុម្ហា;
ឱបានភូតំ មេ ឃរំ តទាសិ, សន្តប្បិតា សមណព្រាហ្មណា ច។

១៦១៨. “មាលញ្ច គន្ធញ្ច វិលេបនញ្ច, បទីបិយំ សេយ្យមុបស្សយញ្ច;
អច្ឆាទនំ សាយនមន្នបានំ, សក្កច្ច ទានានិ អទម្ហ តត្ថ។

១៦១៩. “តំ មេ វតំ តំ បន ព្រហ្មចរិយំ, តស្ស សុចិណ្ណស្ស អយំ វិបាកោ;
ឥទ្ធី ជុតី ពលវីរិយូបបត្តិ, ឥទញ្ច មេ ធីរ មហាវិមានំ។

១៦២០. “ឯវំ ចេ តេ លទ្ធមិទំ វិមានំ, ជានាសិ បុញ្ញានំ ផលូបបត្តឹ;
តស្មា ហិ ធម្មំ ចរ អប្បមត្តា, យថា វិមានំ បុន មាវសេសិ។

១៦២១. “នយិធ សន្តិ សមណព្រាហ្មណា ច, យេសន្នបានានិ ទទេមុ កត្តេ;
អក្ខាហិ មេ បុច្ឆិតោ ឯតមត្ថំ, យថា វិមានំ បុន មាវសេម។

១៦២២. “ភោគី ហិ តេ សន្តិ ឥធូបបន្នា, បុត្តា ច ទារា អនុជីវិនោ ច;
តេសុ តុវំ វចសា កម្មុនា ច, អសម្បទុដ្ឋា ច ភវាហិ និច្ចំ។

១៦២៣. “ឯវំ តុវំ នាគិ អសម្បទោសំ, អនុបាលយ វចសា កម្មុនា ច;
ឋត្វា ឥធ យាវតាយុកំ វិមានេ, ឧទ្ធំ ឥតោ គច្ឆសិ ទេវលោកំ។

១៦២៤ “អទ្ធា ហិ សោ សោចតិ រាជសេដ្ឋោ, តយា វិនា យស្ស តុវំ សជិណ្ណោ;
ទុក្ខូបនីតោបិ តយា សមេច្ច, វិន្ទេយ្យ បោសោ សុខមាតុរោបិ។

១៦២៥ “អទ្ធា សតំ ភាសសិ នាគ ធម្មំ, អនុត្តរំ អត្ថបទំ សុចិណ្ណំ;
ឯតាទិសិយាសុ ហិ អាបទាសុ, បញ្ញាយតេ មាទិសានំ វិសេសោ។

១៦២៦ “អក្ខាហិ នោ តាយំ មុធា នុ លទ្ធោ, អក្ខេហិ នោ តាយំ អជេសិ ជូតេ;
ធម្មេន លទ្ធោ ឥតិ តាយមាហ, កថំ នុ ត្វំ ហត្ថមិមស្ស មាគតោ។

១៦២៧ “យោ មិស្សរោ តត្ថ អហោសិ រាជា, តមាយមក្ខេហិ អជេសិ ជូតេ;
សោ មំ ជិតោ រាជា ឥមស្សទាសិ, ធម្មេន លទ្ធោស្មិ អសាហសេនា”តិ។

ឥមាសំ គាថានំ អត្ថោ ហេដ្ឋា វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោ។

មហាសត្តស្ស វចនំ សុត្វា អតិរេកតរំ តុដ្ឋា វិមលា មហាសត្តំ គហេត្វា សហស្សគន្ធោទកឃដេហិ ន្ហាបេត្វា ន្ហានកាលេ មហាសត្តស្ស ទិព្ពទុស្សទិព្ពគន្ធមាលាទីនិ ទត្វា អលង្កតប្បដិយត្តកាលេ ទិព្ពភោជនំ ភោជេសិ។ មហាសត្តោ ភុត្តភោជនោ អលង្កតាសនំ បញ្ញាបេត្វា អលង្កតធម្មាសនេ និសីទិត្វា ពុទ្ធលីលាយ ធម្មំ ទេសេសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៦២៨ “យថេវ វរុណោ នាគោ, បញ្ហំ បុច្ឆិត្ថ បណ្ឌិតំ;
តថេវ នាគកញ្ញាបិ, បញ្ហំ បុច្ឆិត្ថ បណ្ឌិតំ។

១៦២៩ “យថេវ វរុណំ នាគំ, ធីរោ តោសេសិ បុច្ឆិតោ;
តថេវ នាគកញ្ញម្បិ, ធីរោ តោសេសិ បុច្ឆិតោ។

១៦៣០ “ឧភោបិ តេ អត្តមនេ វិទិត្វា, មហោរគំ នាគកញ្ញញ្ច ធីរោ;
អឆម្ភី អភីតោ អលោមហដ្ឋោ, ឥច្ចព្រវិ វរុណំ នាគរាជានំ។

១៦៣១ “មា រោធយិ នាគ អាយាហមស្មិ, យេន តវត្ថោ ឥទំ សរីរំ;
ហទយេន មំសេន ករោហិ កិច្ចំ, សយំ ករិស្សាមិ យថាមតិ តេ”តិ។

តត្ថ **អឆម្ភី**តិ និក្កម្បោ។ **អលោមហដ្ឋោ**តិ ភយេន អហដ្ឋលោមោ។ **ឥច្ចព្រវី**តិ វីមំសនវសេន ឥតិ អព្រវិ។ **មា រោធយី**តិ “មិត្តទុព្ភិកម្មំ ករោមី”តិ មា ភាយិ, “កថំ នុ ខោ ឥមំ ឥទានិ មារេស្សាមី”តិ វា មា ចិន្តយិ។ **នាគា**តិ វរុណំ អាលបតិ។ **អាយាហមស្មី**តិ អាយោ អហំ អស្មិ, អយមេវ វា បាឋោ។ **សយំ ករិស្សាមី**តិ សចេ ត្វំ “ឥមស្ស សន្តិកេ ឥទានិ ធម្មោ មេ សុតោ”តិ មំ មារេតុំ ន វិសហសិ, អហមេវ យថា តវ អជ្ឈាសយោ, តថា សយំ ករិស្សាមីតិ។

នាគរាជា អាហ –

១៦៣២ “បញ្ញា ហវេ ហទយំ បណ្ឌិតានំ, តេ ត្យម្ហ បញ្ញាយ មយំ សុតុដ្ឋា;
អនូននាមោ លភតជ្ជ ទារំ, អជ្ជេវ តំ កុរុយោ បាបយាតូ”តិ។

តត្ថ **តេ ត្យម្ហា**តិ តេ មយំ តវ បញ្ញាយ សុតុដ្ឋា។ **អនូននាមោ**តិ សម្បុណ្ណនាមោ បុណ្ណកោ យក្ខសេនាបតិ។ **លភតជ្ជ ទារ**ន្តិ លភតុ អជ្ជ ទារំ, ទទាមិ អស្ស ធីតរំ ឥរន្ទតីំ។ **បាបយាតូ**តិ អជ្ជេវ តំ កុរុរដ្ឋំ បុណ្ណកោ បាបេតុ។

ឯវញ្ច បន វត្វា វរុណោ នាគរាជា ឥរន្ទតីំ បុណ្ណកស្ស អទាសិ។ សោ តំ លភិត្វា តុដ្ឋចិត្តោ មហាសត្តេន សទ្ធិំ សល្លបិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៦៣៣ “ស បុណ្ណកោ អត្តមនោ ឧទគ្គោ, ឥរន្ទតីំ នាគកញ្ញំ លភិត្វា;
ហដ្ឋេន ភាវេន បតីតរូបោ, ឥច្ចព្រវិ កុរូនំ កត្តុសេដ្ឋំ។

១៦៣៤ “ភរិយាយ មំ ត្វំ អករិ សមង្គឹ, អហញ្ច តេ វិធុរ ករោមិ កិច្ចំ;
ឥទញ្ច តេ មណិរតនំ ទទាមិ, អជ្ជេវ តំ កុរុយោ បាបយាមី”តិ។

តត្ថ **មណិរតន**ន្តិ បណ្ឌិត, អហំ តវ គុណេសុ បសន្នោ អរហាមិ តវ អនុច្ឆវិកំ កិច្ចំ កាតុំ, តស្មា ឥមញ្ច តេ ចក្កវត្តិបរិភោគំ មណិរតនំ ទេមិ, អជ្ជេវ តំ ឥន្ទបត្ថំ បាបេមីតិ។

អថ មហាសត្តោ តស្ស ថុតឹ ករោន្តោ ឥតរំ គាថមាហ –

១៦៣៥. “អជេយ្យមេសា តវ ហោតុ មេត្តិ, ភរិយាយ កច្ចាន បិយាយ សទ្ធឹ;
អានន្ទិ វិត្តោ សុមនោ បតីតោ, ទត្វា មណឹ មញ្ច នយិន្ទបត្ថ”ន្តិ។

តត្ថ **អជេយ្យមេសា**តិ ឯសា តវ ភរិយាយ សទ្ធឹ បិយសំវាសមេត្តិ អជេយ្យា ហោតុ។ “អានន្ទិ វិត្តោ”តិអាទីហិ បីតិសមង្គិភាវមេវស្ស វទតិ។ **នយិន្ទបត្ថ**ន្តិ នយ ឥន្ទបត្ថំ។

តំ សុត្វា បុណ្ណកោ តថា អកាសិ។ តេន វុត្តំ –

១៦៣៦. “ស បុណ្ណកោ កុរូនំ កត្តុសេដ្ឋំ, និសីទយី បុរតោ អាសនស្មឹ;
អាទាយ កត្តារមនោមបញ្ញំ, ឧបានយី នគរំ ឥន្ទបត្ថំ។

១៦៣៧. “មនោ មនុស្សស្ស យថាបិ គច្ឆេ, តតោបិស្ស ខិប្បតរំ អហោសិ;
ស បុណ្ណកោ កុរូនំ កត្តុសេដ្ឋំ, ឧបានយី នគរំ ឥន្ទបត្ថំ។

១៦៣៨. “ឯតិន្ទបត្ថំ នគរំ បទិស្សតិ, រម្មានិ ច អម្ពវនានិ ភាគសោ;
អហញ្ច ភរិយាយ សមង្គិភូតោ, តុវញ្ច បត្តោសិ សកំ និកេត”ន្តិ។

តត្ថ **យថាបិ គច្ឆេ**តិ មនោ នាម កិញ្ចាបិ ន គច្ឆតិ, ទូរេ អារម្មណំ គណ្ហន្តោ បន គតោតិ វុច្ចតិ, តស្មា មនស្ស អារម្មណគ្គហណតោបិ ខិប្បតរំ តស្ស មនោមយសិន្ធវស្ស គមនំ អហោសីតិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ **ឯតិន្ទបត្ថ**ន្តិ អស្សបិដ្ឋេ និសិន្នោយេវស្ស ទស្សេន្តោ ឯវមាហ។ **សកំ និកេត**ន្តិ ត្វញ្ច អត្តនោ និវេសនំ សម្បត្តោតិ អាហ។

តស្មិំ បន ទិវសេ បច្ចូសកាលេ រាជា សុបិនំ អទ្ទស។ ឯវរូបោ សុបិនោ អហោសិ – រញ្ញោ និវេសនទ្វារេ បញ្ញាក្ខន្ធោ សីលមយសាខោ បញ្ចគោរសផលោ អលង្កតហត្ថិគវាស្សបដិច្ឆន្នោ មហារុក្ខោ ឋិតោ។ មហាជនោ តស្ស សក្ការំ កត្វា អញ្ជលឹ បគ្គយ្ហ នមស្សមានោ អដ្ឋាសិ។ អថេកោ កណ្ហបុរិសោ ផរុសោ រត្តសាដកនិវត្ថោ រត្តបុប្ផកណ្ណធរោ អាវុធហត្ថោ អាគន្ត្វា មហាជនស្ស បរិទេវន្តស្សេវ តំ រុក្ខំ សមូលំ ឆិន្ទិត្វា អាកឌ្ឍន្តោ អាទាយ គន្ត្វា បុន តំ អាហរិត្វា បកតិដ្ឋានេយេវ ឋបេត្វា បក្កាមីតិ។ រាជា តំ សុបិនំ បរិគ្គណ្ហន្តោ “មហារុក្ខោ វិយ ន អញ្ញោ កោចិ, វិធុរបណ្ឌិតោ។ មហាជនស្ស បរិទេវន្តស្សេវ តំ សមូលំ ឆិន្ទិត្វា អាទាយ គតបុរិសោ វិយ ន អញ្ញោ កោចិ, បណ្ឌិតំ គហេត្វា គតមាណវោ។ បុន តំ អាហរិត្វា បកតិដ្ឋានេយេវ ឋបេត្វា គតោ វិយ សោ មាណវោ បុន តំ បណ្ឌិតំ អានេត្វា ធម្មសភាយ ទ្វារេ ឋបេត្វា បក្កមិស្សតិ។ អទ្ធា អជ្ជ មយំ បណ្ឌិតំ បស្សិស្សាមា”តិ សន្និដ្ឋានំ កត្វា សោមនស្សប្បត្តោ សកលនគរំ អលង្ការាបេត្វា ធម្មសភំ សជ្ជាបេត្វា អលង្កតរតនមណ្ឌបេ ធម្មាសនំ បញ្ញាបេត្វា ឯកសតរាជអមច្ចគណនគរវាសិជានបទបរិវុតោ “អជ្ជ តុម្ហេ បណ្ឌិតំ បស្សិស្សថ, មា សោចិត្ថា”តិ មហាជនំ អស្សាសេត្វា បណ្ឌិតស្ស អាគមនំ ឱលោកេន្តោ ធម្មសភាយំ និសីទិ។ អមច្ចាទយោបិ និសីទឹសុ។ តស្មិំ ខណេ បុណ្ណកោបិ បណ្ឌិតំ ឱតារេត្វា ធម្មសភាយ ទ្វារេ បរិសមជ្ឈេយេវ ឋបេត្វា ឥរន្ធតឹ អាទាយ ទេវនគរមេវ គតោ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៦៣៩. “ស បុណ្ណកោ កុរូនំ កត្តុសេដ្ឋំ, ឱរោបិយ ធម្មសភាយ មជ្ឈេ;
អាជញ្ញមារុយ្ហ អនោមវណ្ណោ, បក្កាមិ វេហាយសមន្តលិក្ខេ។

១៦៤០. “តំ ទិស្វា រាជា បរមប្បតីតោ, ឧដ្ឋាយ ពាហាហិ បលិស្សជិត្វា;
អវិកម្បយំ ធម្មសភាយ មជ្ឈេ, និសីទយី បមុខមាសនស្មិ”ន្តិ។

តត្ថ **អនោមវណ្ណោ**តិ អហីនវណ្ណោ ឧត្តមវណ្ណោ។ **អវិកម្បយ**ន្តិ ភិក្ខវេ, សោ រាជា បណ្ឌិតំ បលិស្សជិត្វា មហាជនមជ្ឈេ អវិកម្បន្តោ អនោលីយន្តោយេវ ហត្ថេ គហេត្វា អត្តនោ អភិមុខំ កត្វា អលង្កតធម្មាសនេ និសីទាបេសិ។

អថ រាជា តេន សទ្ធឹ សម្មោទិត្វា មធុរបដិសន្ថារំ ករោន្តោ គាថមាហ –

១៦៤១ “តំ នោ វិនេតាសិ រថំវ នទ្ធំ, នន្ទន្តិ តំ កុរុយោ ទស្សនេន;
អក្ខាហិ មេ បុច្ឆិតោ ឯតមត្ថំ, កថំ បមោក្ខោ អហុ មាណវស្សា”តិ។

តត្ថ **នទ្ធ**ន្តិ យថា នទ្ធំ រថំ សារថិ វិនេតិ, ឯវំ ត្វំ អម្ហាកំ ការណេន នយេន ហិតកិរិយាសុ វិនេតា។ **នន្ទន្តិ តន្តិ** តំ ទិស្វាវ តមេ កុរុរដ្ឋវាសិនោ តវ ទស្សនេន នន្ទន្តិ។ **មាណវស្សា**តិ មាណវស្ស សន្តិកា កថំ តវ បមោក្ខោ អហោសិ? យោ វា តំ មុញ្ចន្តស្ស មាណវស្ស បមោក្ខោ, សោ កេន ការណេន អហោសីតិ អត្ថោ។

មហាសត្តោ អាហ –

១៦៤២ “យំ មាណវោត្យាភិវទី ជនិន្ទ, ន សោ មនុស្សោ នរវីរសេដ្ឋ;
យទិ តេ សុតោ បុណ្ណកោ នាម យក្ខោ, រញ្ញោ កុវេរស្ស ហិ សោ សជិព្ពោ។

១៦៤៣ “ភូមិន្ធរោ វរុណោ នាម នាគោ, ព្រហា សុចី វណ្ណពលូបបន្នោ;
តស្សានុជំ ធីតរំ កាមយានោ, ឥរន្ធតី នាម សា នាគកញ្ញា។

១៦៤៥ “តស្សា សុមជ្ឈាយ បិយាយ ហេតុ, បតារយិត្ថ មរណាយ មយ្ហំ;
សោ ចេវ ភរិយាយ សមង្គិភូតោ, អហញ្ច អនុញ្ញាតោ មណិ ច លទ្ធោ”តិ។

តត្ថ **យំ មាណវោត្យាភិវទី**តិ ជនិន្ទ យំ ត្វំ “មាណវោ”តិ អភិវទសិ។ **ភូមិន្ធរោ**តិ ភូមិន្ធរនាគភវនវាសី។ **សា នាគកញ្ញា**តិ យំ នាគកញ្ញំ សោ បត្ថយមានោ មម មរណាយ បតារយិ ចិត្តំ បវត្តេសិ, សា នាគកញ្ញា ឥរន្ធតី នាម។ **បិយាយ ហេតូ**តិ មហារាជ, សោ ហិ នាគរាជា ចតុប្បោសថិកបញ្ហវិស្សជ្ជនេ បសន្នោ មំ មណិនា បូជេត្វា នាគភវនំ គតោ វិមលាយ នាម ទេវិយា តំ មណឹ អទិស្វា “ទេវ, កុហឹ មណី”តិ បុច្ឆិតោ មម ធម្មកថិកភាវំ វណ្ណេសិ។ សា មយ្ហំ ធម្មកថំ សោតុកាមា ហុត្វា មម ហទយេ ទោហឡំ ឧប្បាទេសិ។ នាគរាជា ទុគ្គហិតេន បន ធីតរំ ឥរន្ធតី អាហ – “មាតា, តេ វិធុរស្ស ហទយមំសេ ទោហឡិនី, តស្ស ហទយមំសំ អាហរិតុំ សមត្ថំ សាមិកំ បរិយេសាហី”តិ។ សា បរិយេសន្តី វេស្សវណស្ស ភាគិនេយ្យំ បុណ្ណកំ នាម យក្ខំ ទិស្វា តំ អត្តនិ បដិពទ្ធចិត្តំ ញត្វា បិតុ សន្តិកំ នេសិ។ អថ នំ សោ “វិធុរបណ្ឌិតស្ស ហទយមំសំ អាហរិតុំ សក្កោន្តោ ឥរន្ធតី លភិស្សសី”តិ អាហ។ បុណ្ណកោ វេបុល្លបព្ពតតោ ចក្កវត្តិបរិភោគំ មណិរតនំ អាហរិត្វា តុម្ហេហិ សទ្ធិំ ជូតំ កីឡិត្វា មំ ជិនិត្វា លភិ។ អហញ្ច មម និវេសនេ តីហំ វសាបេត្វា មហន្តំ សក្ការំ អកាសឹ។ សោបិ មំ អស្សវាលធិ គាហាបេត្វា ហិមវន្តេ រុក្ខេសុ ច បព្ពតេសុ ច បោថេត្វា មារេតុំ អសក្កោន្តោ សត្តមេ វាតក្ខន្ធេ វេរម្ភវាតមុខេ ច បក្ខន្ទិត្វា អនុបុព្ពេន សដ្ឋិយោជនុព្ពេធេ កាឡាគិរិមត្ថកេ ឋបេត្វា សីហវេសាទិវសេន ឥទញ្ចិទញ្ច រូបំ កត្វាបិ មារេតុំ អសក្កោន្តោ មយា អត្តនោ មារណការណំ បុដ្ឋោ អាចិក្ខិ។ អថស្សាហំ សាធុនរធម្មេ កថេសឹ។ តំ សុត្វា បសន្នចិត្តោ មំ ឥធ អានេតុកាមោ អហោសិ។

អថាហំ តំ អាទាយ នាគភវនំ គន្ត្វា នាគរញ្ញោ ច វិមលាយ ច ធម្មំ ទេសេសឹ។ តតោ នាគរាជា ច វិមលា ច សព្ពនាគបរិសា ច បសីទឹសុ។ នាគរាជា តត្ថ មយា ឆាហំ វុត្ថកាលេ ឥរន្ធតី បុណ្ណកស្ស អទាសិ។ សោ តំ លភិត្វា បសន្នចិត្តោ ហុត្វា មំ មណិរតនេន បូជេត្វា នាគរាជេន អាណត្តោ មនោមយសិន្ធវំ អារោបេត្វា សយំ មជ្ឈិមាសនេ និសីទិត្វា ឥរន្ធតី បច្ឆិមាសនេ និសីទាបេត្វា មំ បុរិមាសនេ និសីទាបេត្វា ឥធាគន្ត្វា បរិសមជ្ឈេ ឱតារេត្វា ឥរន្ធតី អាទាយ អត្តនោ នគរមេវ គតោ។ ឯវំ, មហារាជ, សោ បុណ្ណកោ តស្សា សុមជ្ឈាយ បិយាយ ហេតុ បតារយិត្ថ មរណាយ មយ្ហំ។ អថេវំ មំ និស្សាយ សោ ចេវ ភរិយាយ សមង្គិភូតោ, មម ធម្មកថំ សុត្វា បសន្នេន នាគរាជេន អហញ្ច អនុញ្ញាតោ, តស្ស បុណ្ណកស្ស សន្តិកា អយំ សព្ពកាមទទោ ចក្កវត្តិបរិភោគមណិ ច លទ្ធោ, គណ្ហថ, ទេវ, ឥមំ មណិន្តិ រញ្ញោ រតនំ អទាសិ។

តតោ រាជា បច្ចូសកាលេ អត្តនា ទិដ្ឋសុបិនំ នគរវាសីនំ កថេតុកាមោ “ភោន្តោ, នគរវាសិនោ អជ្ជ មយា ទិដ្ឋសុបិនំ សុណាថា”តិ វត្វា អាហ –

១៦៤៥ “រុក្ខោ ហិ មយ្ហំ បទ្វារេ សុជាតោ, បញ្ញាក្ខន្ធោ សីលមយស្ស សាខា;
អត្ថេ ច ធម្មេ ច ឋិតោ និបាកោ, គវប្ផលោ ហត្ថិគវាស្សឆន្នោ។

១៦៤៦ “នច្ចគីតតូរិយាភិនាទិតេ, ឧច្ឆិជ្ជ សេនំ បុរិសោ អហាសិ;
សោ នោ អយំ អាគតោ សន្និកេតំ, រុក្ខស្សិមស្សាបចិតី ករោថ។

១៦៤៧ “យេ កេចិ វិត្តា មម បច្ចយេន, សព្ពេវ តេ បាតុករោន្តុ អជ្ជ;
តិព្ពានិ កត្វាន ឧបាយនានិ, រុក្ខស្សិមស្សាបចិតី ករោថ។

១៦៤៨ “យេ កេចិ ពទ្ធា មម អត្ថិ រដ្ឋេ, សព្ពេវ តេ ពន្ធនា មោចយន្តុ;
យថេវយំ ពន្ធនស្មា បមុត្តោ, ឯវមេតេ មុញ្ចរេ ពន្ធនស្មា។

១៦៤៩ “ឧន្នង្គលា មាសមិមំ ករោន្តុ, មំសោទនំ ព្រាហ្មណា ភក្ខយន្តុ;
អមជ្ជបា មជ្ជរហា បិវន្តុ, បុណ្ណាហិ ថាលាហិ បលិស្សុតាហិ។

១៦៥០ “មហាបថំ និច្ច សមវ្ហយន្តុ, តិព្ពញ្ច រក្ខំ វិទហន្តុ រដ្ឋេ;
យថាញ្ញមញ្ញំ ន វិហេឋយេយ្យុំ, រុក្ខស្សិមស្សាបចិតឹ ករោថា”តិ។

តត្ថ **សីលមយស្ស សាខា**តិ ឯតស្ស រុក្ខស្ស សីលមយា សាខា។ **អត្ថេ ច ធម្មេ ចា**តិ វុឌ្ឍិយញ្ច សភាវេ ច។ **ឋិតោ និបាកោ**តិ សោ បញ្ញាមយរុក្ខោ បតិដ្ឋិតោ។ **គរវប្ពលោ**តិ បញ្ចវិធគោរសផលោ។ **ហត្ថិគវាស្សឆន្នោ**តិ អលង្កតហត្ថិគវាស្សេហិ សញ្ឆន្នោ។ **នច្ចគីតតូរិយាភិនាទិតេ**តិ អថ តស្ស រុក្ខស្ស បូជំ ករោន្តេន មហាជនេន តស្មិំ រុក្ខេ ឯតេហិ នច្ចាទីហិ អភិនាទិតេ។ **ឧច្ឆិជ្ជ សេនំ បុរិសោ អហាសី**តិ ឯកោ កណ្ហបុរិសោ អាគន្ត្វា តំ រុក្ខំ ឧច្ឆិជ្ជ បរិវារេត្វា ឋិតំ សេនំ បលាបេត្វា អហាសិ គហេត្វា គតោ។ បុន សោ រុក្ខោ អាគន្ត្វា អម្ហាកំ និវេសនទ្វារយេវ ឋិតោ។ សោ នោ អយំ រុក្ខសទិសោ បណ្ឌិតោ សន្តិកេតំ អាគតោ។ ឥទានិ សព្ពេវ តុម្ហេ រុក្ខស្ស ឥមស្ស អបចិតឹ ករោថ, មហាសក្ការំ បវត្តេថ។

មម បច្ចយេនាតិ អម្ភោ, អមច្ចា យេ កេចិ មំ និស្សាយ លទ្ធេន យសេន **វិត្តា** តុដ្ឋចិត្តា, តេ សព្ពេ អត្តនោ វិត្តំ បាតុករោន្តុ។ **តិព្ពានី**តិ ពហលានិ មហន្តានិ។ **ឧបាយនានី**តិ បណ្ណាការេ។ **យេ កេចី**តិ អន្តមសោ កីឡនត្ថាយ ពទ្ធេ មិគបក្ខិនោ ឧបាទាយ។ **មុញ្ចរេ**តិ មុញ្ចន្តុ។ **ឧន្នង្គលា មាសមិមំ ករោន្តូ**តិ ឥមំ មាសំ កសននង្គលានិ ឧស្សាបេត្វា ឯកមន្តេ ឋបេត្វា នគរេ ភេរិំ ចរាបេត្វា សព្ពេវ មនុស្សា មហាឆណំ ករោន្តុ។ **ភក្ខយន្តូ**តិ ភុញ្ជន្តុ។ **អមជ្ជបា**តិ ឯត្ថ **អ**-ការោ និបាតមត្តំ, មជ្ជបា បុរិសា មជ្ជរហា អត្តនោ អត្តនោ អាបានដ្ឋានេសុ និសិន្នា បិវន្តូតិ អត្ថោ។ **បុណ្ណាហិ ថាលាហី**តិ បុណ្ណេហិ ថាលេហិ។ **បលិស្សុតាហី**តិ អតិបុណ្ណត្តា បគ្ឃរមានេហិ។ **មហាបថំ និច្ច សមវ្ហយន្តូ**តិ អន្តោនគរេ អលង្កតមហាបថំ រាជមគ្គំ និស្សាយ ឋិតា វេសិយា និច្ចកាលំ កិលេសវសេន កិលេសត្ថិកំ ជនំ អវ្ហយន្តូតិ អត្ថោ។ **តិព្ព**ន្តិ គាឡ្ហំ។ **យថា**តិ យថា រក្ខស្ស សុសំវិហិតត្តា ឧន្នង្គលា ហុត្វា រុក្ខស្សិមស្ស អបចិតឹ ករោន្តា អញ្ញមញ្ញំ ន វិហេឋយេយ្យុំ, ឯវំ រក្ខំ សំវិទហន្តូតិ អត្ថោ។

ឯវំ រញ្ញោ វុត្តេ –

១៦៥១ “ឱរោធា ច កុមារា ច, វេសិយានា ច ព្រាហ្មណា;
ពហុំ អន្នញ្ច បានញ្ច, បណ្ឌិតស្សាភិហារយុំ។

១៦៥២ “ហត្ថារោហា អនីកដ្ឋា, រថិកា បត្តិការកា;
ពហុំ អន្នញ្ច បានញ្ច, បណ្ឌិតស្សាភិហារយុំ។

១៦៥៣ “សមាគតា ជានបទា, នេគមា ច សមាគតា;
ពហុំ អន្នញ្ច បានញ្ច, បណ្ឌិតស្សាភិហារយុំ។

១៦៥៤ “ពហុជនោ បសន្នោសិ, ទិស្វា បណ្ឌិតមាគតេ;
បណ្ឌិតម្ហិ អនុប្បត្តេ, ចេលុក្ខេបោ បវត្តថា”តិ។

តត្ថ **អភិហារយុ**ន្តិ ឯវំ រញ្ញា អាណត្តា មហាឆណំ បដិយាទេត្វា សព្ពេ សត្តេ ពន្ធនា មោចេត្វា ឯតេ សព្ពេ ឱរោធាទយោ នានប្បការំ បណ្ណាការំ សជ្ជិត្វា តេន សទ្ធឹ អន្នញ្ច បានញ្ច បណ្ឌិតស្ស បេសេសុំ។ **បណ្ឌិតមាគតេ**តិ បណ្ឌិតេ អាគតេ តំ បណ្ឌិតំ ទិស្វា ពហុជនោ បសន្នោ អហោសិ។

ឆណោ មាសេន ឱសានំ អគមាសិ។ តតោ មហាសត្តោ ពុទ្ធកិច្ចំ សាធេន្តោ វិយ មហាជនស្ស ធម្មំ ទេសេន្តោ រាជានញ្ច អនុសាសន្តោ ទានាទីនិ បុញ្ញានិ កត្វា យាវតាយុកំ ឋត្វា អាយុបរិយោសានេ សគ្គបរាយណោ អហោសិ។ រាជានំ អាទឹ កត្វា សព្ពេបិ នគរវាសិនោ បណ្ឌិតស្សោវាទេ ឋត្វា ទានាទីនិ បុញ្ញានិ កត្វា អាយុបរិយោសានេ សគ្គបុរំ បូរយឹសុ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ តថាគតោ បញ្ញាសម្បន្នោ ឧបាយកុសលោយេវា”តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា បណ្ឌិតស្ស មាតាបិតរោ មហារាជកុលានិ អហេសុំ, ជេដ្ឋភរិយា រាហុលមាតា, ជេដ្ឋបុត្តោ រាហុលោ, វិមលា ឧប្បលវណ្ណា, វរុណនាគរាជា សារិបុត្តោ, សុបណ្ណរាជា

មោគ្គល្លានោ, សក្កោ អនុរុទ្ធោ, ធនញ្ចយកោរព្យរាជា អានន្ទោ, បុណ្ណកោ ឆន្នោ, បរិសា ពុទ្ធបរិសា, វិធុរបណ្ឌិតោ បន អហមេវ សម្មាសម្ពុទ្ធោ អហោសិ”ន្តិ។

វិធុរជាតកវណ្ណនា នវមា។

[៥៤៧] ១០. វេស្សន្តរជាតកវណ្ណនា

ទសវរកថាវណ្ណនា

ផុស្សតី វរវណ្ណាភេតិ ឥទំ សត្ថា កបិលវត្ថុំ ឧបនិស្សាយ និគ្រោធារាមេ វិហរន្តោ បោក្ខរវស្សំ អារព្ភ កថេសិ។ យទា ហិ សត្ថា បវត្តិតវរធម្មចក្កោ អនុក្កមេន រាជគហំ គន្ត្វា តត្ថ ហេមន្តំ វីតិនាមេត្វា ឧទាយិត្ថេរេន មគ្គទេសកេន វីសតិសហស្សខីណាសវបរិវុតោ បឋមគមនេន កបិលវត្ថុំ អគមាសិ, តទា សក្យរាជានោ “មយំ អម្ហាកំ ញាតិសេដ្ឋំ បស្សិស្សាមា”តិ សន្និបតិត្វា ភគវតោ វសនដ្ឋានំ វីមំសមានា “និគ្រោធសក្កស្សារាមោ រមណីយោ”តិ សល្លក្ខេត្វា តត្ថ សព្ពំ បដិជគ្គនវិធឹ កត្វា គន្ធបុប្ផាទិហត្ថា បច្ចុគ្គមនំ ករោន្តា សព្ពាលង្ការប្បដិមណ្ឌិតេ ទហរទហរេ នាគរទារកេ ច នាគរទារិកាយោ ច បឋមំ បហិណឹសុ, តតោ រាជកុមារេ ច រាជកុមារិកាយោ ច។ តេសំ អន្តរា សាមំ គន្ធបុប្ផចុណ្ណាទីហិ សត្ថារំ បូជេត្វា ភគវន្តំ គហេត្វា និគ្រោធារាមមេវ អគមឹសុ។ តត្ថ ភគវា វីសតិសហស្សខីណាសវបរិវុតោ បញ្ញត្តវរពុទ្ធាសនេ និសីទិ។ តទា ហិ សាកិយា មានជាតិកា មានត្ថទ្ធា។ តេ “អយំ សិទ្ធត្ថកុមារោ អម្ហេហិ ទហរតរោ, អម្ហាកំ កនិដ្ឋោ ភាគិនេយ្យោ បុត្តោ នត្តា”តិ ចិន្តេត្វា ទហរទហរេ រាជកុមារេ ច រាជកុមារិកាយោ ច អាហំសុ “តុម្ហេ ភគវន្តំ វន្ទថ, មយំ តុម្ហាកំ បិដ្ឋិតោ និសីទិស្សាមា”តិ។

តេសុ ឯវំ អវន្ទិត្វា និសិន្នេសុ ភគវា តេសំ អជ្ឈាសយំ ឱលោកេត្វា “ន មំ ញាតយោ វន្ទន្តិ, ហន្ទ ឥទានេវ វន្ទាបេស្សាមី”តិ អភិញ្ញាបាទកំ ចតុត្ថជ្ឈានំ សមាបជ្ជិត្វា តតោ វុដ្ឋាយ អាកាសំ អព្ភុគ្គន្ត្វា តេសំ សីសេ បាទបំសុំ ឱកិរមានោ វិយ កណ្ឌម្ពរុក្ខមូលេ យមកបាដិហារិយសទិសំ បាដិហារិយំ អកាសិ។ រាជា សុទ្ធោទនោ តំ អច្ឆរិយំ ទិស្វា អាហ “ភន្តេ, តុម្ហាកំ ជាតទិវសេ កាឡទេវលស្ស វន្ទនត្ថំ ឧបនីតានំ វោ បាទេ បរិវត្តិត្វា ព្រាហ្មណស្ស មត្ថកេ ឋិតេ ទិស្វា អហំ តុម្ហាកំ បាទេ វន្ទឹ, អយំ មេ បឋមវន្ទនា។ បុនបិ វប្បមង្គលទិវសេ ជម្ពុច្ឆាយាយ សិរិសយនេ និសិន្នានំ វោ ជម្ពុច្ឆាយាយ អបរិវត្តនំ ទិស្វាបិ អហំ តុម្ហាកំ បាទេ វន្ទឹ, អយំ មេ ទុតិយវន្ទនា។ ឥទានិ ឥមំ អទិដ្ឋបុព្ពំ បាដិហារិយំ ទិស្វាបិ តុម្ហាកំ បាទេ វន្ទាមិ, អយំ មេ តតិយវន្ទនា”តិ។ រញ្ញា បន វន្ទិតេ អវន្ទិត្វា ឋាតុំ សមត្ថោ នាម ឯកសាកិយោបិ នាហោសិ, សព្ពេ វន្ទឹសុយេវ។

ឥតិ ភគវា ញាតយោ វន្ទាបេត្វា អាកាសតោ ឱតរិត្វា បញ្ញត្តវរពុទ្ធាសនេ និសីទិ។ និសិន្នេ ច ភគវតិ សិខាបត្តោ ញាតិសមាគមោ អហោសិ, សព្ពេ ឯកគ្គចិត្តា ហុត្វា និសីទឹសុ។ តតោ មហាមេឃោ ឧដ្ឋហិត្វា បោក្ខរវស្សំ វស្សិ, តម្ពវណ្ណំ ឧទកំ ហេដ្ឋា វិរវន្តំ គច្ឆតិ។ យេ តេមេតុកាមា, តេ តេមេន្តិ។ អតេមេតុកាមស្ស សរីរេ ឯកពិន្ទុមត្តម្បិ ន បតតិ។ តំ ទិស្វា សព្ពេ អច្ឆរិយព្ភុតចិត្តជាតា អហេសុំ។ “អហោ អច្ឆរិយំ អហោ អព្ភុតំ អហោ ពុទ្ធានំ មហានុភាវតា, យេសំ ញាតិសមាគមេ ឯវរូបំ បោក្ខរវស្សំ វស្សី”តិ ភិក្ខូ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ។ តំ សុត្វា សត្ថា “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ មម ញាតិសមាគមេ មហាមេឃោ បោក្ខរវស្សំ វស្សិយេវា”តិ វត្វា តេហិ យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ សិវិរដ្ឋេ ជេតុត្តរនគរេ សិវិមហារាជា នាម រជ្ជំ ការេន្តោ សញ្ចយំ នាម បុត្តំ បដិលភិ។ សោ តស្ស វយប្បត្តស្ស មទ្ទរាជធីតរំ ផុស្សតឹ នាម រាជកញ្ញំ អានេត្វា រជ្ជំ និយ្យាទេត្វា ផុស្សតឹ អគ្គមហេសឹ អកាសិ។ តស្សា អយំ បុព្ពយោគោ – ឥតោ ឯកនវុតិកប្បេ វិបស្សី នាម សត្ថា លោកេ ឧទបាទិ។ តស្មឹ ពន្ធុមតិនគរំ និស្សាយ ខេមេ មិគទាយេ វិហរន្តេ ឯកោ រាជា រញ្ញោ ពន្ធុមស្ស អនគ្ឃេន ចន្ទនសារេន សទ្ធឹ សតសហស្សគ្ឃនិកំ សុវណ្ណមាលំ បេសេសិ។ រញ្ញោ បន ទ្វេ ធីតរោ អហេសុំ។ សោ តំ បណ្ណាការំ តាសំ ទាតុកាមោ ហុត្វា ចន្ទនសារំ ជេដ្ឋិកាយ អទាសិ, សុវណ្ណមាលំ កនិដ្ឋាយ អទាសិ។ តា ឧភោបិ “ន មយំ ឥមំ អត្តនោ សរីរេ បិឡន្ធិស្សាម, សត្ថារមេវ បូជេស្សាមា”តិ ចិន្តេត្វា រាជានំ អាហំសុ “តាត, ចន្ទនសារេន ច សុវណ្ណមាលាយ ច ទសពលំ បូជេស្សាមា”តិ។ តំ សុត្វា រាជា “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិ។ ជេដ្ឋិកា សុខុមចន្ទនចុណ្ណំ ការេត្វា សុវណ្ណសមុគ្គំ បូរេត្វា គណ្ហាបេសិ។ កនិដ្ឋភគិនី បន សុវណ្ណមាលំ ឧរច្ឆទមាលំ ការាបេត្វា សុវណ្ណសមុគ្គេន គណ្ហាបេសិ។ តា ឧភោបិ មិគទាយវិហារំ គន្ត្វា ជេដ្ឋិកា ចន្ទនចុណ្ណេន ទសពលស្ស សុវណ្ណវណ្ណំ សរីរំ បូជេត្វា សេសចុណ្ណានិ គន្ធកុដិយំ វិកិរិត្វា “ភន្តេ, អនាគតេ តុម្ហាទិសស្ស ពុទ្ធស្ស មាតា ភវេយ្យ”ន្តិ បត្ថនំ អកាសិ។ កនិដ្ឋភគិនីបិ តថាគតស្ស សុវណ្ណវណ្ណំ សរីរំ សុវណ្ណមាលាយ កតេន ឧរច្ឆទេន បូជេត្វា “ភន្តេ, យាវ អរហត្តប្បត្តិ, តាវ ឥទំ បសាធនំ មម សរីរា មា វិគតំ ហោតូ”តិ បត្ថនំ អកាសិ។ សត្ថាបិ តាសំ អនុមោទនំ អកាសិ។

តា ឧភោបិ យាវតាយុកំ ឋត្វា ទេវលោកេ និព្ពត្តីសុ។ តាសុ ជេដ្ឋភគិនី ទេវលោកតោ មនុស្សលោកំ, មនុស្សលោកតោ ទេវលោកំ សំសរន្តី ឯកនវុតិកប្បាវសានេ អម្ហាកំ ពុទ្ធុប្បាទកាលេ ពុទ្ធមាតា មហាមាយាទេវី នាម អហោសិ។ កនិដ្ឋភគិនីបិ តថេវ សំសរន្តី កស្សបទសពលស្ស កាលេ កិកិស្ស រញ្ញោ ធីតា ហុត្វា និព្ពត្តិ។ សា ចិត្តកម្មកតាយ វិយ ឧរច្ឆទមាលាយ អលង្កតេន ឧរេន ជាតត្តា ឧរច្ឆទា នាម កុមារិកា ហុត្វា សោឡសវស្សិកកាលេ សត្ថុ ភត្តានុមោទនំ សុត្វា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាយ អបរភាគេ ភត្តានុមោទនំ សុណន្តេនេវ បិតរា សោតាបត្តិផលំ បត្តទិវសេយេវ អរហត្តំ បត្វា បព្ពជិត្វា បរិនិព្ពាយិ។ កិកិរាជាបិ អញ្ញា សត្ត ធីតរោ លភិ។ តាសំ នាមានិ –

“សមណី សមណគុត្តា ច, ភិក្ខុនី ភិក្ខុទាយិកា;
ធម្មា ចេវ សុធម្មា ច, សង្ឃទាសី ច សត្តមី”តិ។

តា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ –

“ខេមា ឧប្បលវណ្ណា ច, បដាចារា ច គោតមី;
ធម្មទិន្នា មហាមាយា, វិសាខា ចាបិ សត្តមី”តិ។

តាសុ ផុស្សតី សុធម្មា នាម ហុត្វា ទានាទីនិ បុញ្ញានិ កត្វា វិបស្សិសម្មាសម្ពុទ្ធស្ស កតាយ ចន្ទនចុណ្ណបូជាយ ផលេន រត្តចន្ទនរសបរិប្ផោសិតេន វិយ សរីរេន ជាតត្តា ផុស្សតី នាម កុមារិកា ហុត្វា ទេវេសុ ច មនុស្សេសុ ច សំសរន្តី អបរភាគេ សក្កស្ស ទេវរញ្ញោ អគ្គមហេសី ហុត្វា និព្ពត្តិ។ អថស្សា យាវតាយុកំ ឋត្វា បញ្ចសុ បុព្ពនិមិត្តេសុ ឧប្បន្នេសុ សក្កោ ទេវរាជា តស្សា បរិក្ខីណាយុកតំ ញត្វា មហន្តេន យសេន តំ អាទាយ នន្ទនវនុយ្យានំ គន្ត្វា តត្ថ តំ អលង្កតសយនបិដ្ឋេ និសិន្នំ សយំ សយនបស្សេ និសីទិត្វា ឯតទវោច “ភទ្ទេ ផុស្សតិ, តេ ទស វរេ ទម្មិ, តេ គណ្ហស្សូ”តិ វទន្តោ ឥមស្មិំ គាថាសហស្សបដិមណ្ឌិតេ មហាវេស្សន្តរជាតកេ បឋមំ គាថមាហ –

១៦៥៥“ផុស្សតី វរវណ្ណាភេ, វរស្សុ ទសធា វរេ;
បថព្យា ចារុបុព្ពង្គិ, យំ តុយ្ហំ មនសោ បិយ”ន្តិ។

ឯវមេសា មហាវេស្សន្តរធម្មទេសនា ទេវលោកេ បតិដ្ឋាបិតា នាម ហោតិ។

តត្ថ **ផុស្សតីតិ** តំ នាមេនាលបតិ។ **វរវណ្ណាភេតិ** វរាយ វណ្ណាភាយ សមន្នាគតេ។ **ទសធាតិ** ទសវិធេ។ **បថព្យាតិ** បថវិយំ គហេតព្ពេ កត្វា **វរស្សុ** គណ្ហស្សូតិ វទតិ។ **ចារុបុព្ពង្គីតិ** ចារុនា បុព្ពង្គេន វរលក្ខណេន សមន្នាគតេ។ **យំ តុយ្ហំ មនសោ បិយន្តិ** យំ យំ តវ មនសា បិយំ, តំ តំ ទសហិ កោដ្ឋាសេហិ គណ្ហាហីតិ វទតិ។

សា អត្តនោ ចវនធម្មតំ អជានន្តី បមត្តា ហុត្វា ទុតិយគាថមាហ –

១៦៥៦“ទេវរាជ នមោ ត្យត្ថុ, កិំ បាបំ បកតំ មយា;
រម្មា ចាវេសិ មំ ឋានា, វាតោវ ធរណីរុហ”ន្តិ។

តត្ថ **នមោ ត្យត្ថូតិ** នមោ តេ អត្ថុ។ **កិំ បាបន្តិ** កិំ មយា តវ សន្តិកេ បាបំ បកតន្តិ បុច្ឆតិ។ **ធរណីរុហន្តិ** រុក្ខំ។

អថស្សា បមត្តភាវំ ញត្វា សក្កោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

១៦៥៧“ន ចេវ តេ កតំ បាបំ, ន ច មេ ត្វមសិ អប្បិយា;
បុញ្ញញ្ច តេ បរិក្ខីណំ, យេន តេវំ វទាមហំ។

១៦៥៨“សន្តិកេ មរណំ តុយ្ហំ, វិនាភាវោ ភវិស្សតិ;
បដិគ្គណ្ហាហិ មេ ឯតេ, វរេ ទស បវេច្ឆតោ”តិ។

តត្ថ **យេន តេវន្តិ** យេន តេ ឯវំ វទាមិ។ **តុយ្ហំ វិនាភាវោតិ** តវ អម្ហេហិ សទ្ធិំ វិយោគោ ភវិស្សតិ។ **បវេច្ឆតោតិ** ទទមានស្ស។

សា សក្កស្ស វចនំ សុត្វា និច្ចយេន អត្តនោ មរណំ ញត្វា វរំ គណ្ហន្តី អាហ –

១៦៥៩“វរំ ចេ មេ អទោ សក្ក, សព្ពភូតានមិស្សរ;
សិវិរាជស្ស ភទ្ទន្តេ, តត្ថ អស្សំ និវេសនេ។

១៦៦០“នីលនេត្តា នីលភមុ, នីលក្ខី ច យថា មិគី;
ផុស្សតី នាម នាមេន, តត្ថបស្សំ បុរិន្ទទ។

១៦៦១“បុត្តំ លភេថ វរទំ, យាចយោគំ អមច្ឆរិំ;
បូជិតំ បដិរាជូហិ, កិត្តិមន្តំ យសស្សិនំ។

១៦៦២“គព្ភំ មេ ធារយន្តិយា, មជ្ឈិមង្គំ អនុន្នតំ;
កុច្ឆិ អនុន្នតោ អស្ស, ចាបំវ លិខិតំ សមំ។

១៦៦៣“ថនា មេ នប្បបតេយ្យុំ, បលិតា ន សន្តុ វាសវ;
កាយេ រជោ ន លិម្បេថ, វជ្ឈញ្ចាបិ បមោចយេ។

១៦៦៤“មយូរកោញ្ចាភិរុទេ, នារិវរគណាយុតេ;
ខុជ្ជចេលាបកាកិណ្ណេ, សូតមាគធវណ្ណិតេ។

១៦៦៥“ចិត្រគ្គឡេរុឃុសិតេ, សុរាមំសបពោធនេ;
សិវិរាជស្ស ភទ្ទន្តេ, តត្ថស្សំ មហេសី បិយា”តិ។

តត្ថ **សិវិរាជស្សា**តិ សា សកលជម្ពុទីបតលំ ឱលោកេន្តី អត្តនោ អនុច្ឆវិកំ សិវិរញ្ញោ និវេសនំ ទិស្វា តត្ថ អគ្គមហេសិភាវំ បត្ថេន្តី ឯវមាហ។ **យថា មិគី**តិ ឯកវស្សិកា ហិ មិគបោតិកា នីលនេត្តា ហោតិ, តេនេវមាហ។ **តត្ថបស្សុ**ន្តិ តត្ថាបិ ឥមិនាវ នាមេន អស្សំ។ **លភេថា**តិ លភេយ្យំ។ **វរទ**ន្តិ អលង្កតសីសអក្ខិយុគលហទយមំសរុធិរសេតច្ឆត្តបុត្តទារេសុ យាចិតយាចិតស្ស វរភណ្ឌស្ស ទាយកំ។ **កុច្ឆី**តិ “មជ្ឈិមង្គ”ន្តិ វុត្តំ សរូបតោ ទស្សេតិ។ **លិខិត**ន្តិ យថា ឆេកេន ធនុការេន សម្មា លិខិតំ ធនុ អនុន្នតមជ្ឈំ តុលាវដ្ដំ សមំ ហោតិ, ឯវរូបោ មេ កុច្ឆិ ភវេយ្យ។

នប្បបតេយ្យុន្តិ បតិត្វា លម្ពា ន ភវេយ្យុំ។ **បលិតា ន សន្តុ វាសវា**តិ វាសវ ទេវសេដ្ឋ, បលិតានិបិ មេ សិរស្មិំ ន សន្តុ មា បញ្ញាយិំសុ។ “បលិតានិ សិរោរុហា”តិបិ បាឋោ។ **វជ្ឈញ្ចាបី**តិ កិព្ពិសការកំ រាជាបរាធិកំ វជ្ឈប្បត្តចោរំ អត្តនោ ពលេន មោចេតុំ សមត្ថា ភវេយ្យំ។ ឥមិនា អត្តនោ ឥស្សរិយភាវំ ទីបេតិ។ **ភូតមាគធវណ្ណិតេ**តិ ភោជនកាលាទីសុ ថុតិវសេន កាលំ អារោចេន្តេហិ សូតេហិ ចេវ មាគធកេហិ ច វណ្ណិតេ។ **ចិត្រគ្គឡេរុឃុសិតេ**តិ បញ្ចង្គិកតូរិយសទ្ទសទិសំ មនោរមំ រវំ រវន្តេហិ សត្តរតនវិចិត្តេហិ ទ្វារកវាដេហិ ឧគ្ឃោសិតេ។ **សុរាមំសបពោធនេ**តិ “បិវថ, ខាទថា”តិ សុរាមំសេហិ បពោធិយមានជនេ ឯវរូបេ សិវិរាជស្ស និវេសនេ តស្ស អគ្គមហេសី ភវេយ្យន្តិ ឥមេ ទស វរេ គណ្ហិ។

តត្ថ សិវិរាជស្ស អគ្គមហេសិភាវោ បឋមោ វរោ, នីលនេត្តតា ទុតិយោ, នីលភមុកតា តតិយោ, ផុស្សតីតិ នាមំ ចតុត្ថោ, បុត្តបដិលាភោ បញ្ចមោ, អនុន្នតកុច្ឆិតា ឆដ្ឋោ, អលម្ពត្ថនតា សត្តមោ, អបលិតភាវោ អដ្ឋមោ, សុខុមច្ឆវិភាវោ នវមោ, វជ្ឈប្បមោចនសមត្ថតា ទសមោ វរោតិ។

សក្កោ អាហ –

១៦៦៦“យេ តេ ទស វរា ទិន្នា, មយា សព្ពង្គសោភនេ;
សិវិរាជស្ស វិជិតេ, សព្ពេ តេ លច្ឆសី វរេ”តិ។

អថស្សា សក្កោ ទេវរាជា ផុស្សតិយា ទស វរេ អទាសិ, ទត្វា ច បន “ភទ្ទេ ផុស្សតិ, តវ សព្ពេ តេ សមិជ្ឈន្តូ”តិ វត្វា អនុមោទិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៦៦៧“ឥទំ វត្វាន មឃវា, ទេវរាជា សុជម្បតិ;
ផុស្សតិយា វរំ ទត្វា, អនុមោទិត្ថ វាសវោ”តិ។

តត្ថ **អនុមោទិត្ថា**តិ “សព្ពេ តេ លច្ឆសិ វរេ”តិ ឯវំ វរេ ទត្វា បមុទិតោ តុដ្ឋមានសោ អហោសីតិ អត្ថោ។

ទសវរកថា និដ្ឋិតា។

ហិមវន្តវណ្ណនា

ឥតិ សា វរេ គហេត្វា តតោ ចុតា មទ្ទរញ្ញោ អគ្គមហេសិយា កុច្ឆិម្ហិ និព្ពត្តិ។ ជាយមានា ច ចន្ទនចុណ្ណបរិកិណ្ណេន វិយ សរីរេន ជាតា។ តេនស្សា នាមគ្គហណទិវសេ “ផុស្សតី”ត្វេវ នាមំ ករិំសុ។ សា មហន្តេន បរិវារេន វឌ្ឍិត្វា សោឡសវស្សកាលេ ឧត្តមរូបធរា អហោសិ។ អថ នំ សិវិមហារាជា បុត្តស្ស សញ្ជយកុមារស្ស អត្ថាយ អានេត្វា តស្ស ឆត្តំ ឧស្សាបេត្វា សោឡសន្នំ ឥត្ថិសហស្សានំ ជេដ្ឋិកំ កត្វា អគ្គមហេសិដ្ឋានេ ឋបេសិ។ តេន វុត្តំ –

“តតោ ចុតា សា ផុស្សតី, ឆត្តិយេ ឧបបជ្ជថ;
ជេតុត្តរម្ហិ នគរេ, សញ្ជយេន សមាគមី”តិ។

សា សញ្ជយស្ស បិយា មនាបា អហោសិ។ អថ នំ សក្កោ អាវជ្ជមានោ “មយា ផុស្សតិយា ទិន្នវរេសុ នវ វរា សមិទ្ធា”តិ ទិស្វា “ឯកោ បន បុត្តវរោ ន តាវ សមិជ្ឈតិ, តម្បិស្សា សមិជ្ឈាបេស្សាមី”តិ ចិន្តេសិ។ តទា មហាសត្តោ តាវតឹសទេវលោកេ វសតិ, អាយុ ចស្ស បរិក្ខីណំ អហោសិ។ តំ ញត្វា សក្កោ តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា “មារិស, តយា មនុស្សលោកំ គន្តុំ វដ្ដតិ, តត្ថ សិវិរញ្ញោ អគ្គមហេសិយា កុច្ឆិម្ហិ បដិសន្ធឹ គណ្ហិតុំ វដ្ដតី”តិ វត្វា តស្ស ចេវ អញ្ញេសញ្ច ចវនធម្មានំ សដ្ឋិសហស្សានំ ទេវបុត្តានំ បដិញ្ញំ គហេត្វា សកដ្ឋានមេវ គតោ។ មហាសត្តោបិ តតោ ចវិត្វា តត្ថុបបន្នោ, សេសទេវបុត្តាបិ សដ្ឋិសហស្សានំ អមច្ចានំ គេហេសុ និព្ពត្តិំសុ។ មហាសត្តេ កុច្ឆិគតេ ផុស្សតី ទោហឡិនី ហុត្វា ចតូសុ នគរទ្វារេសុ នគរមជ្ឈេ រាជនិវេសនទ្វារេ ចាតិ ឆសុ ឋានេសុ ឆ ទានសាលាយោ ការាបេត្វា ទេវសិកំ ឆ សតសហស្សានិ វិស្សជ្ជេត្វា មហាទានំ ទាតុកាមា អហោសិ។

រាជា តស្សា ទោហឡំ សុត្វា នេមិត្តកេ ព្រាហ្មណេ បក្កោសាបេត្វា បុច្ឆិ។ នេមិត្តកា – “មហារាជ, ទេវិយា កុច្ឆិម្ហិ ទានាភិរតោ សត្តោ ឧប្បន្នោ, ទានេន តិត្តិំ ន គមិស្សតី”តិ វទិំសុ។ តំ សុត្វា រាជា តុដ្ឋមានសោ ហុត្វា ឆ ទានសាលាយោ ការាបេត្វា វុត្តប្បការំ ទានំ បដ្ឋបេសិ។ ពោធិសត្តស្ស បដិសន្ធិគ្គហណកាលតោ បដ្ឋាយ រញ្ញោ អាយស្ស បមាណំ នាម នាហោសិ។ តស្ស បុញ្ញានុភាវេន សកលជម្ពុទីបរាជានោ បណ្ណាការំ បហិណិំសុ។ ទេវី មហន្តេន បរិវារេន គព្ភំ ធារេន្តី ទសមាសេ បរិបុណ្ណេ នគរំ ទដ្ឋុកាមា ហុត្វា រញ្ញោ អារោចេសិ។ រាជា នគរំ ទេវនគរំ វិយ អលង្ការាបេត្វា ទេវឹ រថវរំ អារោបេត្វា នគរំ បទក្ខិណំ ការេសិ។ តស្សា វេស្សានំ វីថិយា វេមជ្ឈំ សម្បត្តកាលេ កម្មជវាតា ចលឹសុ។ អថ អមច្ចា រញ្ញោ អារោចេសុំ។ តំ សុត្វា វេស្សវីថិយំយេវ តស្សា សូតិឃរំ ការាបេត្វា វាសំ គណ្ហាបេសិ។ សា តត្ថ បុត្តំ វិជាយិ។ តេន វុត្តំ –

“ទស មាសេ ធារយិត្វាន, ករោន្តី បុរំ បទក្ខិណំ;
វេស្សានំ វីថិយា មជ្ឈេ, ជនេសិ ផុស្សតី មម”ន្តិ។ (ចរិយា. ១.៧៦);

មហាសត្តោ មាតុ កុច្ឆិតោ និក្ខន្តោយេវ វិសទោ ហុត្វា អក្ខីនិ ឧម្មីលេត្វា និក្ខមិ។ និក្ខន្តោយេវ ច មាតុ ហត្ថំ បសារេត្វា “អម្ម, ទានំ ទស្សាមិ, អត្ថិ កិញ្ចិ តេ ធន”ន្តិ អាហ។ អថស្ស មាតា “តាត, យថាអជ្ឈាសយេន ទានំ ទេហី”តិ បសារិតហត្ថេ សហស្សត្ថវិកំ ឋបេសិ។ មហាសត្តោ ហិ ឧមង្គជាតកេ ឥមស្មិំ ជាតកេ បច្ឆិមត្តភាវេតិ តីសុ ឋានេសុ ជាតមត្តោយេវ មាតរា សទ្ធឹ កថេសិ។ អថស្ស នាមគ្គហណទិវសេ វេស្សវីថិយំ ជាតត្តា “វេស្សន្តរោ”តិ នាមំ ករិំសុ។

តេន វុត្តំ –

“ន មយ្ហំ មត្តិកំ នាមំ, នបិ បេត្តិកសម្ភវំ;
ជាតោម្ហិ វេស្សវីថិយំ, តស្មា វេស្សន្តរោ អហុ”ន្តិ។ (ចរិយា. ១.៧៧);

ជាតទិវសេយេវ បនស្ស ឯកា អាកាសចារិនី ករេណុកា អភិមង្គលសម្មតំ សព្ពសេតំ ហត្ថិបោតកំ អានេត្វា មង្គលហត្ថិដ្ឋានេ ឋបេត្វា បក្កាមិ។ តស្ស មហាសត្តំ បច្ចយំ កត្វា ឧប្បន្នត្តា “បច្ចយោ”ត្វេវ នាមំ ករិំសុ។ តំ ទិវសមេវ អមច្ចគេហេសុ សដ្ឋិសហស្សកុមារកា ជាយិំសុ។ រាជា មហាសត្តស្ស អតិទីឃាទិទោសេ វិវជ្ជេត្វា អលម្ពថនិយោ មធុរខីរាយោ ចតុសដ្ឋិ ធាតិយោ ឧបដ្ឋាបេសិ។ តេន សទ្ធឹ ជាតានញ្ច សដ្ឋិទារកសហស្សានំ ឯកេកា ធាតិយោ ឧបដ្ឋាបេសិ។ សោ សដ្ឋិសហស្សេហិ ទារកេហិ សទ្ធឹ មហន្តេន បរិវារេន វឌ្ឍតិ។ អថស្ស រាជា

សតសហស្សគ្ឃនកំ កុមារបិឡន្ធនំ ការាបេសិ។ សោ ចតុប្បញ្ចវស្សិកកាលេ តំ ឱមុញ្ចិត្វា ធាតីនំ ទត្វា បុន តាហិ ទីយមានម្បិ ន គណ្ហិ។ តា រញ្ញោ អារោចយិំសុ។ រាជា តំ សុត្វា “មម បុត្តេន ទិន្នំ ព្រហ្មទេយ្យមេវ ហោតូ”តិ អបរម្បិ ការេសិ។ កុមារោ តម្បិ អទាសិយេវ។ ឥតិ ទារកកាលេយេវ ធាតីនំ នវ វារេ បិឡន្ធនំ អទាសិ។

អដ្ឋវស្សិកកាលេ បន បាសាទវរគតោ សិរិសយនបិដ្ឋេ និសិន្នោវ ចិន្តេសិ “អហំ ពាហិរកទានមេវ ទេមិ, តំ មំ ន បរិតោសេតិ, អជ្ឈត្តិកទានំ ទាតុកាមោម្ហិ, សចេ មំ កោចិ សីសំ យាចេយ្យ, សីសំ ឆិន្ទិត្វា តស្ស ទទេយ្យំ។ សចេបិ មំ កោចិ ហទយំ យាចេយ្យ, ឧរំ ភិន្ទិត្វា ហទយំ នីហរិត្វា ទទេយ្យំ។ សចេ អក្ខីនិ យាចេយ្យ, អក្ខីនិ ឧប្បាដេត្វា ទទេយ្យំ។ សចេ សរីរមំសំ យាចេយ្យ, សកលសរីរតោ មំសំ ឆិន្ទិត្វា ទទេយ្យំ។ សចេបិ មំ កោចិ រុធិរំ យាចេយ្យ, រុធិរំ គហេត្វា ទទេយ្យំ។ អថ វាបិ កោចិ ‘ទាសោ មេ ហោហី’តិ វទេយ្យ, អត្តានមស្ស សាវេត្វា ទាសំ កត្វា ទទេយ្យ”ន្តិ។ តស្សេវំ សភាវំ ចិន្តេន្តស្ស ចតុនហុតាធិកទ្វិយោជនសតសហស្សពហលា អយំ មហាបថវី មត្តវរវារណោ វិយ គជ្ជមានា កម្បិ។ សិនេរុបព្ពតរាជា សុសេទិតវេត្តង្កុរោ វិយ ឱនមិត្វា ជេតុត្តរនគរាភិមុខោ អដ្ឋាសិ។ បថវិសទ្ទេន ទេវោ គជ្ជន្តោ ខណិកវស្សំ វស្សិ, អកាលវិជ្ជុលតា និច្ឆរិំសុ, សាគរោ សង្ខុភិ។ សក្កោ ទេវរាជា អប្ផោដេសិ, មហាព្រហ្មា សាធុការមទាសិ។ បថវិតលតោ បដ្ឋាយ យាវ ព្រហ្មលោកា ឯកកោលាហលំ អហោសិ។

វុត្តម្បិ ចេតំ –

“យទាហំ ទារកោ ហោមិ, ជាតិយា អដ្ឋវស្សិកោ;
តទា និសជ្ជ បាសាទេ, ទានំ ទាតុំ វិចិន្តយិំ។

“ហទយំ ទទេយ្យំ ចក្ខុំ, មំសម្បិ រុធិរម្បិ ច;
ទទេយ្យំ កាយំ សាវេត្វា, យទិ កោចិ យាចយេ មមំ។

“សភាវំ ចិន្តយន្តស្ស, អកម្បិតមសណ្ឋិតំ;
អកម្បិ តត្ថ បថវី, សិនេរុវនវដំសកា”តិ។ (ចរិយា. ១.៧៨-៨០);

ពោធិសត្តោ សោឡសវស្សិកកាលេយេវ សព្ពសិប្បេសុ និប្ផត្តិំ បាបុណិ។ អថស្ស បិតា រជ្ជំ ទាតុកាមោ មាតរា សទ្ធិំ មន្តេត្វា មទ្ទរាជកុលតោ មាតុលធីតរំ មទ្ទិំ នាម រាជកញ្ញំ អានេត្វា សោឡសន្នំ ឥត្ថិសហស្សានំ ជេដ្ឋិកំ អគ្គមហេសិំ កត្វា មហាសត្តំ រជ្ជេ អភិសិញ្ចិ។ មហាសត្តោ រជ្ជេ បតិដ្ឋិតកាលតោ បដ្ឋាយ ទេវសិកំ ឆ សតសហស្សានិ វិស្សជ្ជេន្តោ មហាទានំ បវត្តេសិ។ អបរភាគេ មទ្ទីទេវី បុត្តំ វិជាយិ។ តំ កញ្ចនជាលេន សម្បដិច្ឆិំសុ, តេនស្ស “ជាលិកុមារោ”ត្វេវ នាមំ ករិំសុ។ តស្ស បទសា គមនកាលេ ធីតរំ វិជាយិ។ តំ កណ្ហាជិនេន សម្បដិច្ឆិំសុ, តេនស្សា “កណ្ហាជិនា”ត្វេវ នាមំ ករិំសុ។ មហាសត្តោ មាសស្ស ឆក្ខត្តុំ អលង្កតហត្ថិក្ខន្ធវរគតោ ឆ ទានសាលាយោ ឱលោកេសិ។ តទា កាលិង្គរដ្ឋេ ទុព្ភិក្ខា អហោសិ, សស្សានិ ន សម្បជ្ជិំសុ, មនុស្សានំ មហន្តំ ឆាតភយំ បវត្តិ។ មនុស្សា ជីវិតុំ អសក្កោន្តា ចោរកម្មំ ករោន្តិ។ ទុព្ភិក្ខបីឡិតា ជានបទា រាជង្គណេ សន្និបតិត្វា រាជានំ ឧបក្កោសិំសុ ។ តំ សុត្វា រញ្ញា “កិំ, តាតា”តិ វុត្តេ តមត្ថំ អារោចយិំសុ។ រាជា “សាធុ, តាតា, ទេវំ វស្សាបេស្សាមី”តិ តេ ឧយ្យោជេត្វា សមាទិន្នសីលោ ឧបោសថវាសំ វសន្តោបិ ទេវំ វស្សាបេតុំ នាសក្ខិ។ សោ នាគរេ សន្និបាតេត្វា “អហំ សមាទិន្នសីលោ សត្តាហំ ឧបោសថវាសំ វសន្តោបិ ទេវំ វស្សាបេតុំ នាសក្ខិំ, កិំ នុ ខោ កាតព្ព”ន្តិ បុច្ឆិ។ សចេ, ទេវ, ទេវំ វស្សាបេតុំ ន សក្កោសិ, ឯស ជេតុត្តរនគរេ សញ្ជយស្ស រញ្ញោ បុត្តោ វេស្សន្តរោ នាម ទានាភិរតោ។ តស្សំ កិរ សព្ពសេតោ មង្គលហត្ថី អត្ថិ, តស្ស គតគតដ្ឋានេ ទេវោ វស្សិ។ ព្រាហ្មណេ បេសេត្វា តំ ហត្ថិំ យាចាបេតុំ វដ្ដតិ, អាណាបេថាតិ។

សោ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា ព្រាហ្មណេ សន្និបាតេត្វា តេសុ គុណវណ្ណសម្បន្នេ អដ្ឋ ជនេ វិចិនិត្វា តេសំ បរិព្ពយំ ទត្វា “គច្ឆថ, តុម្ហេ វេស្សន្តរំ ហត្ថិំ យាចិត្វា អានេថា”តិ បេសេសិ។ ព្រាហ្មណា អនុបុព្ពេន ជេតុត្តរនគរំ គន្ត្វា ទានគ្គេ ភត្តំ បរិភុញ្ជិត្វា អត្តនោ សរីរំ រជោបរិកិណ្ណំ បំសុមក្ខិតំ កត្វា បុណ្ណមទិវសេ រាជានំ ហត្ថិំ យាចិតុកាមា ហុត្វា រញ្ញោ ទានគ្គំ អាគមនកាលេ បាចីនទ្វារំ អគមំសុ។ រាជាបិ “ទានគ្គំ ឱលោកេស្សាមី”តិ បាតោវ ន្ហត្វា នានគ្គរសភោជនំ ភុញ្ជិត្វា អលង្ករិត្វា អលង្កតហត្ថិក្ខន្ធវរគតោ បាចីនទ្វារំ អគមាសិ។ ព្រាហ្មណា តត្ថោកាសំ អលភិត្វា ទក្ខិណទ្វារំ គន្ត្វា ឧន្នតបទេសេ ឋត្វា រញ្ញោ បាចីនទ្វារេ ទានគ្គំ ឱលោកេត្វា ទក្ខិណទ្វារាគមនកាលេ ហត្ថេ បសារេត្វា “ជយតុ ភវំ វេស្សន្តរោ”តិ តិក្ខត្តុំ អាហំសុ។ មហាសត្តោ តេ ព្រាហ្មណេ ទិស្វា ហត្ថិំ តេសំ ឋិតដ្ឋានំ បេសេត្វា ហត្ថិក្ខន្ធេ និសិន្នោ បឋមំ គាថមាហ –

១៦៦៨. “សុវណ្ណកច្ឆនខលោមា , បង្កទន្តា រជស្សិរា;

បត្ថយ្ហ ទក្ខិណំ ពាហុំ, កឹ មំ យាចន្តិ ព្រាហ្មណា”តិ។

ព្រាហ្មណា អាហំសុ –

១៦៦៩. “អ្នាគំ ទេវ យាចាម, សិវីនំ រដ្ឋវឌ្ឍន;
ទទាហិ បវរំ នាគំ, ឦសាទន្តំ ឧរូឡ្ហវ”ន្តិ។

តត្ថ **ឧរូឡ្ហវ**ន្តិ ឧព្ពាហនសមត្ថំ។

តំ សុត្វា មហាសត្តោ “អហំ សីសំ អាទឹ កត្វា អជ្ឈត្តិកទានំ ទាតុកាមោម្ហិ, ឥមេ បន មំ ពាហិរកទានមេវ យាចន្តិ, បូរេស្សាមិ តេសំ មនោរថ”ន្តិ ចិន្តេត្វា ហត្ថិក្ខន្ធវរគតោ តតិយំ គាថមាហ –

១៦៧០. “ទទាមិ ន វិកម្បាមិ, យំ មំ យាចន្តិ ព្រាហ្មណា;
បភិន្នំ កុញ្ជរំ ទន្តិំ, ឱបវយ្ហំ គជុត្តម”ន្តិ។

បដិជានិត្វា ច បន –

១៦៧១. “ហត្ថិក្ខន្ធតោ ឱរុយ្ហ, រាជា ចាគាធិមានសោ;
ព្រាហ្មណានំ អទា ទានំ, សិវីនំ រដ្ឋវឌ្ឍនោ”តិ។

តត្ថ **ឱបវយ្ហ**ន្តិ រាជវាហនំ។ **ចាគាធិមានសោ**តិ ចាគេន អធិកមានសោ រាជា។ **ព្រាហ្មណានំ អទា ទាន**ន្តិ សោ វារណស្ស អនលង្កតដ្ឋានំ ឱលោកនត្ថំ តិក្ខត្តុំ បទក្ខិណំ កត្វា អនលង្កតដ្ឋានំ អទិស្វា កុសុមមិស្សក សុគន្ធោទកបូរិតំ សុវណ្ណភិង្ការំ គហេត្វា “ឥតោ ឯថា”តិ វត្វា អលង្កតរជតទាមសទិសំ ហត្ថិសោណ្ឌំ គហេត្វា តេសំ ហត្ថេ ឋបេត្វា ឧទកំ បាតេត្វា អលង្កតវារណំ ព្រាហ្មណានំ អទាសិ។

តស្ស ចតូសុ បាទេសុ អលង្ការោ ចត្តារិ សតសហស្សានិ អគ្ឃតិ, ឧភោសុ បស្សេសុ អលង្ការោ ទ្វេ សតសហស្សានិ, ហេដ្ឋា ឧទរេ កម្ពលំ សតសហស្សំ, បិដ្ឋិយំ មុត្តជាលំ មណិជាលំ កញ្ចនជាលន្តិ តីណិ ជាលានិ តីណិ សតសហស្សានិ, ឧភោសុ កណ្ណេសុ អលង្ការោ ទ្វេ សតសហស្សានិ, បិដ្ឋិយំ អត្ថរណកម្ពលំ សតសហស្សំ, កុម្ភាលង្ការោ សតសហស្សំ, តយោ វដំសកា តីណិ សតសហស្សានិ, កណ្ណចូឡាលង្ការោ ទ្វេ សតសហស្សានិ, ទ្វិន្នំ ទន្តានំ អលង្ការោ ទ្វេ សតសហស្សានិ, សោណ្ឌាយ សោវត្ថិកាលង្ការោ សតសហស្សំ, នង្គុដ្ឋាលង្ការោ សតសហស្សំ, អារោហណនិស្សេណិ សតសហស្សំ, ភុញ្ជនកដាហំ សតសហស្សំ, ឋបេត្វា អនគ្ឃំ ភណ្ឌំ កាយារុឡ្ហបសាធនំ ទ្វាវីសតិ សតសហស្សានិ ។ ឯវំ តាវ ឯត្តកំ ធនំ ចតុវីសតិសតសហស្សានិ អគ្ឃតិ។ ឆត្តបិណ្ឌិយំ បន មណិ, ចូឡាមណិ, មុត្តាហារេ មណិ, អង្កុសេ មណិ, ហត្ថិកណ្ឋេ វេឋនមុត្តាហារេ មណិ, ហត្ថិកុម្ភេ មណីតិ ឥមានិ ឆ អនគ្ឃានិ, ហត្ថីបិ អនគ្ឃោយេវាតិ ហត្ថិនា សទ្ធិំ សត្ត អនគ្ឃានីតិ សព្ពានិ តានិ ព្រាហ្មណានំ អទាសិ។ តថា ហត្ថិនោ បរិចារកានិ បញ្ច កុលសតានិ ហត្ថិមេណ្ឌហត្ថិគោបកេហិ សទ្ធិំ អទាសិ។ សហ ទានេនេវស្ស ហេដ្ឋា វុត្តនយេនេវ ភូមិកម្បាទយោ អហេសុំ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៦៧២. “តទាសិ យំ ភីសនកំ, តទាសិ លោមហំសនំ;
ហត្ថិនាគេ បទិន្នម្ហិ, មេទនី សម្បកម្បថ។

១៦៧៣. “តទាសិ យំ ភីសនកំ, តទាសិ លោមហំសនំ;
ហត្ថិនាគេ បទិន្នម្ហិ, ខុភិត្ថ នគរំ តទា។

១៦៧៤. “សមាកុលំ បុរំ អាសិ, ឃោសោ ច វិបុលោ មហា;
ហត្ថិនាគេ បទិន្នម្ហិ, សិវីនំ រដ្ឋវឌ្ឍនេ”តិ។

តត្ថ **តទាសី**តិ តទា អាសិ។ **ហត្ថិនាគេ**តិ ហត្ថិសង្ខាតេ នាគេ។ **ខុភិត្ថ នគរំ តទា**តិ តទា ជេតុត្តរនគរំ សង្ខុភិតំ អហោសិ។

ព្រាហ្មណា កិរ ទក្ខិណទ្វារេ ហត្ថឹ លភិត្វា ហត្ថិបិដ្ឋេ និសីទិត្វា មហាជនបរិវារា នគរមជ្ឈេន បាយឹសុ។ មហាជនោ តេ ទិស្វា “អម្ភោ ព្រាហ្មណា, អម្ហាកំ ហត្ថឹ អារូឡ្ហា កុតោ វោ ហត្ថី លទ្ធា”តិ អាហ។ ព្រាហ្មណា “វេស្សន្តរមហារាជេន នោ ហត្ថី ទិន្នោ, កេ តុម្ហេ”តិ មហាជនំ ហត្ថវិការាទីហិ ឃដ្តេន្តា នគរមជ្ឈេន គន្ត្វា ឧត្តរ

ទ្វារេន និក្ខមិំសុ។ នាគរា ទេវតាវត្តនេន ពោធិសត្តស្ស កុទ្ធា រាជទ្វារេ សន្និបតិត្វា មហន្តំ ឧបក្កោសមកំសុ។ តេន វុត្តំ –

“សមាកុលំ បុរំ អាសិ, ឃោសោ ច វិបុលោ មហា;
ហត្ថិនាគេ បទិន្នម្ហិ, សិវីនំ រដ្ឋវឌ្ឍនេ។

“អថេត្ថ វត្តតិ សទ្ទោ, តុមុលោ ភេរវោ មហា;
ហត្ថិនាគេ បទិន្នម្ហិ, ខុភិត្ថ នគរំ តទា។

“អថេត្ថ វត្តតិ សទ្ទោ, តុមុលោ ភេរវោ មហា;
ហត្ថិនាគេ បទិន្នម្ហិ, សិវីនំ រដ្ឋវឌ្ឍនេ”តិ។

តត្ថ **ឃោសោ**តិ ឧបក្កោសនសទ្ទោ បត្ថដត្តា **វិបុលោ**, ឧទ្ធំ គតត្តា **មហា**។ **សិវីនំ រដ្ឋវឌ្ឍនេ**តិ សិវិរដ្ឋស្ស វុឌ្ឍិករេ។

អថស្ស ទានេន សង្ខុភិតចិត្តា ហុត្វា នគរវាសិនោ រញ្ញោ អារោចេសុំ។ តេន វុត្តំ –

១៦៧៥. “ឧគ្គា ច រាជបុត្តា ច, វេសិយានា ច ព្រាហ្មណា;
ហត្ថារោហា អនីកដ្ឋា, រថិកា បត្តិការកា។

១៦៧៦. “កេវលោ ចាបិ និគមោ, សិវយោ ច សមាគតា;
ទិស្វា នាគំ នីយមានំ, តេ រញ្ញោ បដិវេទយុំ។

១៦៧៧. “វិធមំ ទេវ តេ រដ្ឋំ, បុត្តោ វេស្សន្តរោ តវ;
កថំ នោ ហត្ថិនំ ទជ្ជា, នាគំ រដ្ឋស្ស បូជិតំ។

១៦៧៨. “កថំ នោ កុញ្ជរំ ទជ្ជា, ឦសាទន្តំ ឧរូឡ្ហវំ;
ខេត្តញ្ញុំ សព្ពយុទ្ធានំ, សព្ពសេតំ គជុត្តមំ។

១៦៧៩. “បណ្ឌុកម្ពលសញ្ឆន្នំ, បភិន្នំ សត្តុមទ្ទនំ;
ទន្តឹ សវាលពីជនឹ, សេតំ កេលាសសាទិសំ។

១៦៨០. “សសេតច្ឆត្តំ សឧបាធេយ្យំ, សាថព្ពនំ សហត្ថិបំ;
អគ្គយានំ រាជវាហឹ, ព្រាហ្មណានំ អទា គជ”ន្តិ។

តត្ថ **ឧគ្គា**តិ ឧគ្គតា បញ្ញាតា។ **និគមោ**តិ នេគមកុដុម្ពិកជនោ។ **វិធមំ ទេវ តេ រដ្ឋ**ន្តិ ទេវ, តវ រដ្ឋំ វិធមំ។ **កថំ នោ ហត្ថិនំ ទជ្ជា**តិ កេន ការណេន អម្ហាកំ ហត្ថិនំ អភិមង្គលសម្មតំ កាលិង្គរដ្ឋវាសីនំ ព្រាហ្មណានំ ទទេយ្យ។ **ខេត្តញ្ញុំ សព្ពយុទ្ធាន**ន្តិ សព្ពយុទ្ធានំ ខេត្តភូមិសីសជាននសមត្ថំ។ **ទន្តិ**ន្តិ មនោរមទន្តយុត្តំ។ **សវាលពីជនិ**ន្តិ សហវាលពីជនឹ។ **សឧបាធេយ្យ**ន្តិ សអត្ថរណំ។ **សាថព្ពន**ន្តិ សហត្ថិវេជ្ជំ។ **សហត្ថិប**ន្តិ ហត្ថិបរិចារកានំ បញ្ចន្នំ កុលសតានំ ហត្ថិមេណ្ឌហត្ថិគោបកានញ្ច វសេន សហត្ថិបំ។

ឯវញ្ច បន វត្វា បុនបិ អាហំសុ –

១៦៨១. “អន្នំ បានញ្ច យោ ទជ្ជា, វត្ថសេនាសនានិ ច;
ឯតំ ខោ ទានំ បតិរូបំ, ឯតំ ខោ ព្រាហ្មណារហំ។

១៦៨២. “អយំ តេ វំសរាជា នោ, សិវីនំ រដ្ឋវឌ្ឍនោ;
កថំ វេស្សន្តរោ បុត្តោ, គជំ ភាជេតិ សញ្ជយ។

១៦៨៣. “សចេ ត្វំ ន ករិស្សសិ, សិវីនំ វចនំ ឥទំ;
មញ្ញេ តំ សហ បុត្តេន, សិវី ហត្ថេ ករិស្សរេ”តិ។

តត្ថ **វំសរាជា**តិ បវេណិយា អាគតោ មហារាជា។ **ភាជេតី**តិ ទេតិ។ **សិវី ហត្ថេ ករិស្សរេ**តិ សិវិរដ្ឋវាសិនោ សហ បុត្តេន តំ អត្តនោ ហត្ថេ ករិស្សន្តីតិ។

តំ សុត្វា រាជា “ឯតេ វេស្សន្តរំ មារាបេតុំ ឥច្ឆន្តី”តិ សញ្ញាយ អាហ –

១៦៨៥ “ជានាមិ ជនបទោ មាសិ, រដ្ឋញ្ចាបិ វិនស្សតុ;
នាហំ សិវីនំ វចនា, រាជបុត្តំ អទូសកំ;
បព្វាជេយ្យំ សកា រដ្ឋា, បុត្តោ ហិ មម ឱរសោ។

១៦៨៦ “ជានាមិ ជនបទោ មាសិ, រដ្ឋញ្ចាបិ វិនស្សតុ;
នាហំ សិវីនំ វចនា, រាជបុត្តំ អទូសកំ;
បព្វាជេយ្យំ សកា រដ្ឋា, បុត្តោ ហិ មម អត្រជោ។

១៦៨៧ “ន ចាហំ តស្មិំ ទុព្ភេយ្យំ, អរិយសីលវតោ ហិ សោ;
អសិលោកោបិ មេ អស្ស, បាបញ្ច បសវេ ពហុំ;
កថំ វេស្សន្តរំ បុត្តំ, សត្ថេន ឃាតយាមសេ”តិ។

តត្ថ **មាសី**តិ មា អាសិ, មា ហោតូតិ អត្ថោ។ **អរិយសីលវតោ**តិ អរិយេន សីលវតេន អរិយាយ ច អាចារសម្បត្តិយា សមន្នាគតោ។ **ឃាតយាមសេ**តិ ឃាតយិស្សាម។

តំ សុត្វា សិវយោ អវោចុំ –

១៦៨៨ “មា នំ ទណ្ឌេន សត្ថេន, ន ហិ សោ ពន្ធនារហោ;
បព្វាជេហិ ច នំ រដ្ឋា, វង្កេ វសតុ បព្ពតេ”តិ។

តត្ថ **មា នំ ទណ្ឌេន សត្ថេនា**តិ ទេវ, តុម្ហេ តំ ទណ្ឌេន វា សត្ថេន វា មា ឃាតយិត្ថ។ **ន ហិ សោ ពន្ធនារហោ**តិ សោ ពន្ធនារហោបិ ន ហោតិយេវ។

រាជា អាហ –

១៦៨៩ “ឯសោ ចេ សិវីនំ ឆន្ទោ, ឆន្ទំ ន បនុទាមសេ;
ឥមំ សោ វសតុ រត្តិំ, កាមេ ច បរិភុញ្ជតុ។

១៦៩០ “តតោ រត្យា វិវសានេ, សូរិយស្សុគ្គមនំ បតិ;
សមគ្គា សិវយោ ហុត្វា, រដ្ឋា បព្វាជយន្តុ ន”ន្តិ។

តត្ថ **វសតូ**តិ បុត្តទារស្ស ឱវាទំ ទទមានោ វសតុ, ឯករត្តិញ្ចស្ស ឱកាសំ ទេថាតិ វទតិ។

តេ “ឯករត្តិមត្តំ វសតូ”តិ រញ្ញោ វចនំ សម្បដិច្ឆឹសុ។ អថ រាជា នេ ឧយ្យោជេត្វា បុត្តស្ស សាសនំ បេសេន្តោ កត្តារំ អាមន្តេត្វា តស្ស សន្តិកំ បេសេសិ។ សោ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា វេស្សន្តរស្ស និវេសនំ គន្ត្វា តំ បវត្តិំ អារោចេសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៦៩១ “ឧដ្ឋេហិ កត្តេ តរមានោ, គន្ត្វា វេស្សន្តរំ វទ;
‘សិវយោ ទេវ តេ កុទ្ធា, នេគមា ច សមាគតា។

១៦៩២ “ឧគ្គា ច រាជបុត្តា ច, វេសិយានា ច ព្រាហ្មណា;
ហត្ថារោហា អនីកដ្ឋា, រថិកា បត្តិការកា;
កេវលោ ចាបិ និគមោ, សិវយោ ច សមាគតា។

១៦៩៣ “អស្មា រត្យា វិវសានេ, សូរិយស្សុគ្គមនំ បតិ;
សមគ្គា សិវយោ ហុត្វា, រដ្ឋា បព្វាជយន្តិ តំ’។

១៦៩៤ “ស កត្តា តរមានោវ, សិវិរាជេន បេសិតោ;
អាមុត្តហត្ថាភរណោ, សុវត្ថោ ចន្ទនភូសិតោ។

១៦៩៥ “សីសំ ន្ហាតោ ឧទកេ សោ, អាមុត្តមណិកុណ្ឌលោ;
ឧបាគមិ បុរំ រម្មំ, វេស្សន្តរនិវេសនំ។

១៦៩៥. “តត្ថ ទ្ទស កុមារំ សោ, រមមានំ សកេ បុរេ;
បរិកិណ្ណំ អមច្ចេហិ, តិទសានំវ វាសវំ។

១៦៩៦. “សោ តត្ថ គន្ត្វា តរមានោ, កត្តា វេស្សន្តរំព្រវិ;
‘ទុក្ខំ តេ វេទយិស្សាមិ, មា មេ កុជ្ឈិ រថេសភ’។

១៦៩៧. “វន្ទិត្វា រោទមានោ សោ, កត្តា រាជានមព្រវិ;
ភត្តា មេសិ មហារាជ, សព្ពកាមរសាហរោ។

១៦៩៨. “ទុក្ខំ តេ វេទយិស្សាមិ, តត្ថ អស្សាសយន្តុ មំ;
សិវយោ ទេវ តេ កុទ្ធា, នេគមា ច សមាគតា។

១៦៩៩. “ឧគ្គា ច រាជបុត្តា ច, វេសិយានា ច ព្រាហ្មណា;
ហត្ថារោហា អនីកដ្ឋា, រថិកា បត្តិការកា;
កេវលោ ចាបិ និគមោ, សិវយោ ច សមាគតា។

១៧០០. “អស្មា រត្យា វិវសានេ, សូរិយស្សុគ្គមនំ បតិ;
សមគ្គា សិវយោ ហុត្វា, រដ្ឋា បព្ពាជយន្តិ ត”ន្តិ។

តត្ថ **កុមារ**ន្តិ មាតាបិតូនំ អត្ថិតាយ “កុមារោ”ត្វេវ សង្ខំ គតំ រាជានំ។ **រមមាន**ន្តិ អត្តនា ទិន្នទានស្ស វណ្ណំ កថយមានំ សោមនស្សប្បត្តំ ហុត្វា និសិន្នំ។ **បរិកិណ្ណំ អមច្ចេហី**តិ អត្តនា សហជាតេហិ សដ្ឋិសហស្សេហិ អមច្ចេហិ បរិវុតំ សមុស្សិតសេតច្ឆត្តេ រាជាសនេ និសិន្នំ។ **វេទយិស្សាមី**តិ កថយិស្សាមិ។ **តត្ថ អស្សាសយន្តុ ម**ន្តិ តស្មិំ ទុក្ខស្សាសនារោចនេ កថេតុំ អវិសហវសេន កិលន្តំ មំ, ទេវ, តេ បាទា អស្សាសយន្តុ, វិស្សត្ថោ កថេហីតិ មំ វទថាតិ អធិប្បាយេនេវមាហ។

មហាសត្តោ អាហ –

១៧០១. “កិស្មិំ មេ សិវយោ កុទ្ធា, នាហំ បស្សាមិ ទុក្កដំ;
តំ មេ កត្តេ វិយាចិក្ខ, កស្មា បព្ពាជយន្តិ ម”ន្តិ។

តត្ថ **កិស្មិ**ន្តិ កតរស្មិំ ការណេ។ **វិយាចិក្ខា**តិ វិត្ថារតោ កថេហិ។

កត្តា អាហ –

១៧០២. “ឧគ្គា ច រាជបុត្តា ច, វេសិយានា ច ព្រាហ្មណា;
ហត្ថារោហា អនីកដ្ឋា, រថិកា បត្តិការកា;
នាគទានេន ខិយ្យន្តិ, តស្មា បព្ពាជយន្តិ ត”ន្តិ។

តត្ថ **ខិយ្យន្តី**តិ កុជ្ឈន្តិ។

តំ សុត្វា មហាសត្តោ សោមនស្សប្បត្តោ ហុត្វា អាហ –

១៧០៣. “ហទយំ ចក្ខុម្បហំ ទជ្ជំ, កឹ មេ ពាហិរកំ ធនំ;
ហិរញ្ញំ វា សុវណ្ណំ វា, មុត្តា វេឡុរិយា មណិ។

១៧០៤. “ទក្ខិណំ វាបហំ ពាហុំ, ទិស្វា យាចកមាគតេ;
ទទេយ្យំ ន វិកម្បេយ្យំ, ទានេ មេ រមតេ មនោ។

១៧០៥. “កាមំ មំ សិវយោ សព្ពេ, បព្ពាជេន្តុ ហនន្តុ វា;
នេវ ទានា វិរមិស្សំ, កាមំ ឆិន្ទន្តុ សត្តធា”តិ។

តត្ថ **យាចកមាគតេ**តិ យាចកេ អាគតេ តំ យាចកំ ទិស្វា។ **នេវ ទានា វិរមិស្ស**ន្តិ នេវ ទានា វិរមិស្សាមិ។

តំ សុត្វា កត្តា នេវ រញ្ញោ ទិន្នំ ន នាគរេហិ ទិន្នំ អត្តនោ មតិយា ឯវ អបរំ សាសនំ កថេន្តោ អាហ –

១៧០៦. ឯវំ តំ សិវយោ អាហុ, នេគមា ច សមាគតា;
កោន្តិមារាយ តីរេន, គិរិមារញ្ជរំ បតិ;
យេន បព្ពាជិតា យន្តិ, តេន គច្ឆតុ សុព្ពតោ”តិ។

តត្ថ **កោន្តិមារាយា**តិ កោន្តិមារាយ នាម នទិយា តីរេន។ **គិរិមារញ្ជរំ បតី**តិ អារញ្ជរំ នាម គិរិំ អភិមុខោ ហុត្វា។ **យេនា**តិ យេន មគ្គេន រដ្ឋា បព្ពាជិតា រាជានោ គច្ឆន្តិ, តេន សុព្ពតោ វេស្សន្តរោបិ គច្ឆតូតិ ឯវំ សិវយោ កថេន្តីតិ អាហ។ ឥទំ កិរ សោ ទេវតាធិគ្គហិតោ ហុត្វា កថេសិ។

តំ សុត្វា ពោធិសត្តោ “សាធុ ទោសការកានំ គតមគ្គេន គមិស្សាមិ, មំ ខោ បន នាគរា ន អញ្ញេន ទោសេន បព្ពាជេន្តិ, មយា ហត្ថិស្ស ទិន្នត្តា បព្ពាជេន្តិ។ ឯវំ សន្តេបិ អហំ សត្តសតកំ មហាទានំ ទស្សាមិ, នាគរា មេ ឯកទិវសំ ទានំ ទាតុំ ឱកាសំ ទេន្តុ, ស្វេ ទានំ ទត្វា តតិយទិវសេ គមិស្សាមី”តិ វត្វា អាហ –

១៧០៧. “សោហំ តេន គមិស្សាមិ, យេន គច្ឆន្តិ ទូសកា;
រត្តិន្ទិវំ មេ ខមថ, យាវ ទានំ ទទាមហ”ន្តិ។

តំ សុត្វា កត្តា “សាធុ, ទេវ, នាគរានំ វក្ខាមី”តិ វត្វា បក្កាមិ។ មហាសត្តោ តំ ឧយ្យោជេត្វា មហាសេនគុត្តំ បក្កោសាបេត្វា ‘តាត, អហំ ស្វេ សត្តសតកំ នាម មហាទានំ ទស្សាមិ, សត្ត ហត្ថិសតានិ, សត្ត អស្សសតានិ, សត្ត រថសតានិ, សត្ត ឥត្ថិសតានិ, សត្ត ធេនុសតានិ, សត្ត ទាសសតានិ, សត្ត ទាសិសតានិ ច បដិយាទេហិ, នានប្បការានិ ច អន្នបានាទីនិ អន្តមសោ សុរម្បិ សព្ពំ ទាតព្ពយុត្តកំ ឧបដ្ឋបេហី”តិ សត្តសតកំ មហាទានំ វិចារេត្វា អមច្ចេ ឧយ្យោជេត្វា ឯកកោវ មទ្ទិយា វសនដ្ឋានំ គន្ត្វា សិរិសយនបិដ្ឋេ និសីទិត្វា តាយ សទ្ធិំ កថំ បវត្តេសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៧០៨. “អាមន្តយិត្ថ រាជានំ, មទ្ទិំ សព្ពង្គសោភនំ;
យំ តេ កិញ្ចិ មយា ទិន្នំ, ធនំ ធញ្ញញ្ច វិជ្ជតិ។

១៧០៩. “ហិរញ្ញំ វា សុវណ្ណំ វា, មុត្តា វេឡុរិយា ពហូ;
សព្ពំ តំ និទហេយ្យាសិ, យញ្ច តេ បេត្តិកំ ធន”ន្តិ។

តត្ថ **និទហេយ្យាសី**តិ និធិំ កត្វា ឋបេយ្យាសិ។ **បេត្តិក**ន្តិ បិតិតោ អាគតំ។

១៧១០. “តមព្រវិ រាជបុត្តី, មទ្ទី សព្ពង្គសោភនា;
កុហិំ ទេវ និទហាមិ, តំ មេ អក្ខាហិ បុច្ឆិតោ”តិ។

តត្ថ **តមព្រវី**តិ “មយ្ហំ សាមិកេន វេស្សន្តរេន ឯត្តកំ កាលំ ‘ធនំ និធេហី’តិ ន វុត្តបុព្ពំ, ឥទានេវ វទតិ, កុហិំ នុ ខោ និធេតព្ពំ, បុច្ឆិស្សាមិ ន”ន្តិ ចិន្តេត្វា តំ អព្រវិ។

វេស្សន្តរោ អាហ –

១៧១១. “សីលវន្តេសុ ទជ្ជាសិ, ទានំ មទ្ទិ យថារហំ;
ន ហិ ទានា បរំ អត្ថិ, បតិដ្ឋា សព្ពបាណិន”ន្តិ។

តត្ថ **ទជ្ជាសី**តិ ភទ្ទេ, មទ្ទិ កោដ្ឋាទីសុ អនិទហិត្វា អនុគាមិកនិធិំ និទហមានា សីលវន្តេសុ ទទេយ្យាសិ។ **ន ហិ ទានា បរ**ន្តិ ទានតោ ឧត្តរិតរំ បតិដ្ឋា នាម ន ហិ អត្ថិ។

សា “សាធូ”តិ តស្ស វចនំ សម្បដិច្ឆិ។ អថ នំ ឧត្តរិបិ ឱវទន្តោ អាហ –

១៧១២. “បុត្តេសុ មទ្ទិ ទយេសិ, សស្សុយា សសុរម្හិ ច;
យោ ច តំ ភត្តា មញ្ញេយ្យ, សក្កច្ចំ តំ ឧបដ្ឋហេ។

១៧១៣. “នោ ចេ តំ ភត្តា មញ្ញេយ្យ, មយា វិប្បវសេន តេ;
អញ្ញំ ភត្តារំ បរិយេស, មា កិសិត្ថោ មយា វិនា”តិ។

តត្ថ **ទយេសីតិ** ទយំ មេត្តំ ករេយ្យាសិ។ **យោ ច តំ ភត្តា មញ្ញេយ្យាតិ** ភទ្ទេ, យោ ច មយិ គតេ “អហំ តេ ភត្តា ភវិស្សាមី”តិ តំ មញ្ញិស្សតិ, តម្បិ សក្កច្ចំ ឧបដ្ឋហេយ្យាសិ។ **មយា វិប្បវសេន តេតិ** មយា សទ្ធឹ តវ វិប្បវាសេន សចេ កោចិ “អហំ តេ ភត្តា ភវិស្សាមី”តិ តំ ន មញ្ញេយ្យ, អថ សយមេវ អញ្ញំ ភត្តារំ បរិយេស។ **មា កិសិត្ថោ មយា វិនាតិ** មយា វិនា ហុត្វា មា កិសា ភវិ, មា កិលមីតិ អត្ថោ។

អថ នំ មទ្ទី “កឹ នុ ខោ ឯស ឯវរូបំ វចនំ មំ ភណតី”តិ ចិន្តេត្វា “កស្មា, ទេវ, ឥមំ អយុត្តំ កថំ កថេសី”តិ បុច្ឆិ។ មហាសត្តោ “ភទ្ទេ, មយា ហត្ថិស្ស ទិន្នត្តា សិវយោ កុទ្ធា មំ រដ្ឋា បព្ពាជេន្តិ, ស្វេ អហំ សត្តសតកំ មហាទានំ ទត្វា តតិយទិវសេ នគរា និក្ខមិស្សាមី”តិ វត្វា អាហ –

១៧១៤ “អហញ្ហិ វនំ គច្ឆាមិ, ឃោរំ វាឡមិគាយុតំ;
សំសយោ ជីវិតំ មយ្ហំ, ឯកកស្ស ព្រហាវនេ”តិ។

តត្ថ **សំសយោតិ** អនេកបច្ចត្ថិកេ ឯកកស្ស សុខុមាលស្ស មម វនេ វសតោ កុតោ ជីវិតំ, និច្ឆយេន មរិស្សាមីតិ អធិប្បាយេនេវ អាហ។

១៧១៥ “តមព្រវិ រាជបុត្តី, មទ្ទី សព្ពង្គសោភនា;
អភុម្មេ កថំ នុ ភណសិ, បាបកំ វត ភាសសិ។

១៧១៦ “នេស ធម្មោ មហារាជ, យំ ត្វំ គច្ឆេយ្យ ឯកកោ;
អហម្បិ តេន គច្ឆាមិ, យេន គច្ឆសិ ខត្តិយ។

១៧១៧ “មរណំ វា តយា សទ្ធឹ, ជីវិតំ វា តយា វិនា;
តទេវ មរណំ សេយ្យោ, យំ ចេ ជីវេ តយា វិនា។

១៧១៨ “អគ្គឹ ឧជ្ជាលយិត្វាន, ឯកជាលសមាហិតំ;
តត្ថ មេ មរណំ សេយ្យោ, យំ ចេ ជីវេ តយា វិនា។

១៧១៩ “យថា អារញ្ញកំ នាគំ, ទន្តឹ អន្វេតិ ហត្ថិនី;
ជេស្សន្តំ គិរិទុគ្គេសុ, សមេសុ វិសមេសុ ច។

១៧២០ “ឯវំ តំ អនុគច្ឆាមិ, បុត្តេ អាទាយ បច្ឆតោ;
សុភរា តេ ភវិស្សាមិ, ន តេ ហេស្សាមិ ទុព្ភរា”តិ។

តត្ថ **អភុម្មេតិ** អភូតំ វត មេ កថេយ្យាសិ។ **នេស ធម្មោតិ** ន ឯសោ សភាវោ, នេតំ ការណំ។ **តទេវាតិ** តយា សទ្ធឹ យំ មរណំ អត្ថិ, តទេវ មរណំ សេយ្យោ។ **តត្ថាតិ** តស្មឹ ឯកជាលភូតេ ទារុចិតកេ។ **ជេស្សន្តន្តិ** វិចរន្តំ។

ឯវញ្ច បន វត្វា សា បុន ទិដ្ឋបុព្ពំ វិយ ហិមវន្តប្បទេសំ វណ្ណេន្តី អាហ –

១៧២១ “ឥមេ កុមារេ បស្សន្តោ, មញ្ជុកេ បិយភាណិនេ;
អាសីនេ វនគុម្ពស្មឹ, ន រជ្ជស្ស សរិស្សសិ។

១៧២២ “ឥមេ កុមារេ បស្សន្តោ, មញ្ជុកេ បិយភាណិនេ;
កីឡន្តេ វនគុម្ពស្មឹ, ន រជ្ជស្ស សរិស្សសិ។

១៧២៣ “ឥមេ កុមារេ បស្សន្តោ, មញ្ជុកេ បិយភាណិនេ;
អស្សមេ រមណីយម្ហិ, ន រជ្ជស្ស សរិស្សសិ។

១៧២៤ “ឥមេ កុមារេ បស្សន្តោ, មញ្ជុកេ បិយភាណិនេ;
កីឡន្តេ អស្សមេ រម្មេ, ន រជ្ជស្ស សរិស្សសិ។

១៧២៥ “ឥមេ កុមារេ បស្សន្តោ, មាលធារី អលង្កតេ;
អស្សមេ រមណីយម្ហិ, ន រជ្ជស្ស សរិស្សសិ។

១៧២៦ “ឥមេ កុមារេ បស្សន្តោ, មាលធារី អលង្កតេ;
កីឡន្តេ អស្សមេ រម្មេ, ន រជ្ជស្ស សរិស្សសិ។

១៧២៧ “យទា ទក្ខិសិ នច្ចន្តេ, កុមារេ មាលធារិនេ;
អស្សមេ រមណីយម្ហិ, ន រជ្ជស្ស សរិស្សសិ។

១៧២៨ “យទា ទក្ខិសិ នច្ចន្តេ, កុមារេ មាលធារិនេ;
កីឡន្តេ អស្សមេ រម្មេ, ន រជ្ជស្ស សរិស្សសិ។

១៧២៩ “យទា ទក្ខិសិ មាតង្គំ, កុញ្ជរំ សដ្ឋិហាយនំ;
ឯកំ អរញ្ញេ ចរន្តំ, ន រជ្ជស្ស សរិស្សសិ។

១៧៣០ “យទា ទក្ខិសិ មាតង្គំ, កុញ្ជរំ សដ្ឋិហាយនំ;
សាយំ បាតោ វិចរន្តំ, ន រជ្ជស្ស សរិស្សសិ។

១៧៣១ “យទា ករេណុសង្ឃស្ស, យូថស្ស បុរតោ វជំ;
កោញ្ចំ កាហតិ មាតង្គោ, កុញ្ជរោ សដ្ឋិហាយនោ;
តស្ស តំ នទតោ សុត្វា, ន រជ្ជស្ស សរិស្សសិ។

១៧៣២ “ទុភតោ វនវិកាសេ, យទា ទក្ខិសិ កាមទោ;
វនេ វាឡមិគាកិណ្ណេ, ន រជ្ជស្ស សរិស្សសិ។

១៧៣៣ “មិគំ ទិស្វាន សាយន្ហំ, បញ្ចមាលិនមាគតំ;
កិម្បុរិសេ ច នច្ចន្តេ, ន រជ្ជស្ស សរិស្សសិ។

១៧៣៤ “យទា សោស្សសិ និគ្ឃោសំ, សន្ទមានាយ សិន្ធុយា;
គីតំ កិម្បុរិសានញ្ច, ន រជ្ជស្ស សរិស្សសិ។

១៧៣៥ “យទា សោស្សសិ និគ្ឃោសំ, គិរិគព្ភរចារិនោ;
វស្សមានស្សុលូកស្ស, ន រជ្ជស្ស សរិស្សសិ។

១៧៣៦ “យទា សីហស្ស ព្យគ្ឃស្ស, ខគ្គស្ស គវយស្ស ច;
វនេ សោស្សសិ វាឡានំ, ន រជ្ជស្ស សរិស្សសិ។

១៧៣៧ “យទា មោរីហិ បរិកិណ្ណំ, ពរិហីនំ មត្ថកាសិនំ;
មោរំ ទក្ខិសិ នច្ចន្តំ, ន រជ្ជស្ស សរិស្សសិ។

១៧៣៨ “យទា មោរីហិ បរិកិណ្ណំ, អណ្ឌជំ ចិត្របក្ខិនំ;
មោរំ ទក្ខិសិ នច្ចន្តំ, ន រជ្ជស្ស សរិស្សសិ។

១៧៣៩ “យទា មោរីហិ បរិកិណ្ណំ, នីលគីវំ សិខណ្ឌិនំ;
មោរំ ទក្ខិសិ នច្ចន្តំ, ន រជ្ជស្ស សរិស្សសិ។

១៧៤០ “យទា ទក្ខិសិ ហេមន្តេ, បុប្ផិតេ ធរណីរុហេ;
សុរភី សម្បវាយន្តេ, ន រជ្ជស្ស សរិស្សសិ។

១៧៤១ “យទា ហេមន្តិកេ មាសេ, ហរិតំ ទក្ខិសិ មេទនីំ;
ឥន្ទគោបកសញ្ឆន្នំ, ន រជ្ជស្ស សរិស្សសិ។

១៧៤២ “យទា ទក្ខិសិ ហេមន្តេ, បុប្ផិតេ ធរណីរុហេ;
កុដជំ ពិម្ពជាលញ្ច, បុប្ផិតំ លោទ្ទបទ្ទកំ;
សុរតី សម្បវាយន្តេ, ន រជ្ជស្ស សរិស្សសិ។

១៧៤៣ “យទា ហេមន្តិកេ មាសេ, វនំ ទក្ខិសិ បុប្ផិតំ;
ឱបុប្ផានិ ច បទ្មានិ, ន រជ្ជស្ស សរិស្សសី”តិ។

តត្ថ **មញ្ជរេកេ**តិ មធុរកថេ។ **ករេណុសង្ឃស្សា**តិ ហត្ថិនិយដាយ។ **យូថស្សា**តិ ហត្ថិយូថស្ស បុរតោ វជន្តោ គច្ឆន្តោ។ **ទុភតោ**តិ ឧភយបស្សេសុ។ **វនវិកាសេ**តិ វនយដាយោ។ **កាមទោ**តិ មយ្ហំ សព្ពកាមទោ។ **សិន្ធុយា**តិ នទិយា។ **វស្សមានស្សុលូកស្សា**តិ ឧលូកសកុណស្ស វស្សមានស្ស។ **វាឡាន**ន្តិ វាឡមិគានំ។ តេសញ្ហិ សាយន្ហសមយេ សោ សទ្ទោ បញ្ចង្គិកតូរិយសទ្ទោ វិយ ភវិស្សតិ, តស្មា តេសំ សទ្ទំ សុត្វា រជ្ជស្ស ន សរិស្សសីតិ

វទតិ, **ពារិហីន**ន្តិ កលាបសញ្ញន្នំ ។ **មត្តកាសិន**ន្តិ និច្ចំ បព្ពតមត្ថកេ និសិន្នំ។ “មត្តកាសិន”ន្តិបិ បាឋោ, កាមមទមត្តំ ហុត្វា អាសីនន្តិ អត្ថោ។ **ពិម្ពជាល**ន្តិ រត្តង្កុររុក្ខំ។ **ឱបុប្ផានី**តិ ឱលម្ពកបុប្ផានិ បតិតបុប្ផានិ។

ឯវំ មទ្ទី ហិមវន្តវាសិនី វិយ ឯត្តកាហិ គាថាហិ ហិមវន្តំ វណ្ណេសីតិ។

ហិមវន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ទានកណ្ឌវណ្ណនា

ផុស្សតីបិ ខោ ទេវី “បុត្តស្ស មេ កដុកសាសនំ គតំ, កឹ នុ ខោ ករោតិ, គន្ត្វា ជានិស្សាមី”តិ បដិច្ឆន្នយោគ្គេន គន្ត្វា សិវិគព្ភទ្វារេ ឋិតា តេសំ តំ សល្លាបំ សុត្វា កលុនំ បរិទេវិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៧៤៤. “ក្រោសំ លាលប្បិតំ សុត្វា, បុត្តស្ស សុណិសាយ ច;
កលុនំ បរិទេវេសិ, រាជបុត្តី យសស្សិនី។

១៧៤៥. “សេយ្យោ វិសំ មេ ខាយិតំ, បបាតា បបតេយ្យហំ;
រជ្ជុយា ពជ្ឈ មិយ្យាហំ, កស្មា វេស្សន្តរំ បុត្តំ;
បព្ពាជេន្តិ អទូសកំ។

១៧៤៦. “អជ្ឈាយកំ ទានបតឹ, យាចយោគំ អមច្ឆរឹ;
បូជិតំ បដិរាជូហិ, កិត្តិមន្តំ យសស្សិនំ;
កស្មា វេស្សន្តរំ បុត្តំ, បព្ពាជេន្តិ អទូសកំ។

១៧៤៧. “មាតាបេត្តិភរំ ជន្តុំ, កុលេ ជេដ្ឋាបចាយិកំ;
កស្មា វេស្សន្តរំ បុត្តំ, បព្ពាជេន្តិ អទូសកំ។

១៧៤៨. “បញ្ញា ហិតំ ទេវិហិតំ, ញាតីនំ សខិនំ ហិតំ;
ហិតំ សព្ពស្ស រដ្ឋស្ស, កស្មា វេស្សន្តរំ បុត្តំ;
បព្ពាជេន្តិ អទូសក”ន្តិ។

តត្ថ **រាជបុត្តី**តិ ផុស្សតី មទ្ទរាជធីតា។ **បបតេយ្យហ**ន្តិ បបតេយ្យំ អហំ។ **រជ្ជុយា ពជ្ឈ មិយ្យាហ**ន្តិ រជ្ជុយា គីវំ ពន្ធិត្វា មរេយ្យំ អហំ។ **កស្មា**តិ ឯវំ អមតាយមេវ មយិ កេន ការណេន មម បុត្តំ អទូសកំ រដ្ឋា បព្ពាជេន្តិ។ **អជ្ឈាយក**ន្តិ តិណ្ណំ វេទានំ បារង្គតំ, នានាសិប្បេសុ ច និប្ផត្តិំ បត្តំ។

ឥតិ សា កលុនំ បរិទេវិត្វា បុត្តញ្ច សុណិសញ្ច អស្សាសេត្វា រញ្ញោ សន្តិកំ គន្ត្វា អាហ –

១៧៤៩. “មធូនិវ បលាតានិ, អម្ពាវ បតិតា ឆមា;
ឯវំ ហេស្សតិ តេ រដ្ឋំ, បព្ពាជេន្តិ អទូសកំ។

១៧៥០. “ហំសោ និខីណបត្តោវ, បល្លលស្មឹ អនូទកេ;
អបវិទ្ធោ អមច្ចេហិ, ឯកោ រាជា វិហិយ្យសិ។

១៧៥១. “តំ តំ ព្រូមិ មហារាជ, អត្ថោ តេ មា ឧបច្ចគា;
មា នំ សិវីនំ វចនា, បព្ពាជេសិ អទូសក”ន្តិ។

តត្ថ **បលាតានី**តិ បលាតមក្ខិកានិ មធូនិ វិយ។ **អម្ពាវ បតិតា ឆមា**តិ ភូមិយំ បតិតអម្ពបក្កានិ វិយ។ ឯវំ មម បុត្តេ បព្ពាជិតេ តវ រដ្ឋំ សព្ពសាធារណំ ភវិស្សតីតិ ទីបេតិ។ **និខីណបត្តោវា**តិ បក្ខវិតបត្តោ វិយ។ **អបវិទ្ធោ អមច្ចេហី**តិ មម បុត្តេន សហជាតេហិ សដ្ឋិសហស្សេហិ អមច្ចេហិ ឆឌ្ឌិតោ ហុត្វា។ **វិហិយ្យសី**តិ កិលមិស្សសិ។ **សិវីនំ វចនា**តិ សិវីនំ វចនេន មា នំ អទូសកំ មម បុត្តំ បព្ពាជេសីតិ។

តំ សុត្វា រាជា អាហ –

១៧៥២. “ធម្មស្សាបចិតី កុម្មិ, សិវីនំ វិនយំ ធជំ;

បព្ពាជេមិ សកំ បុត្តំ, បាណា បិយតរោ ហិ មេ”តិ។

តស្សត្ថោ – ភទ្ទេ, អហំ សិវីនំ ធជំ វេស្សន្តរំ កុមារំ វិនយន្តោ បព្ពាជេន្តោ សិវិរដ្ឋេ បោរាណករាជូនំ បវេណិធម្មស្ស អបចិតិំ កុម្មិ ករោមិ, តស្មា សចេបិ មេ បាណា បិយតរោ សោ, តថាបិ នំ បព្ពាជេមីតិ។

តំ សុត្វា សា បរិទេវមានា អាហ –

១៧៥៣ “យស្សុ បុព្វេ ធជគ្គានិ, កណិការាវ បុប្ផិតា;
យាយន្តមនុយាយន្តិ, ស្វជ្ជេកោវ គមិស្សតិ។

១៧៥៤ “យស្សុ បុព្វេ ធជគ្គានិ, កណិការវនានិវ;
យាយន្តមនុយាយន្តិ, ស្វជ្ជេកោវ គមិស្សតិ។

១៧៥៥ “យស្សុ បុព្វេ អនីកានិ, កណិការាវ បុប្ផិតា;
យាយន្តមនុយាយន្តិ, ស្វជ្ជេកោវ គមិស្សតិ។

១៧៥៦ “យស្សុ បុព្វេ អនីកានិ, កណិការវនានិវ;
យាយន្តមនុយាយន្តិ, ស្វជ្ជេកោវ គមិស្សតិ។

១៧៥៧ “ឥន្ទគោបកវណ្ណាភា , គន្ធារា បណ្ឌុកម្ពលា;
យាយន្តមនុយាយន្តិ, ស្វជ្ជេកោវ គមិស្សតិ។

១៧៥៨ “យោ បុព្វេ ហត្ថិនា យាតិ, សិវិកាយ រថេន ច;
ស្វជ្ជ វេស្សន្តរោ រាជា, កថំ គច្ឆតិ បត្តិកោ។

១៧៥៩ “កថំ ចន្ទនលិត្តង្គោ, នច្ចគីតប្បពោធនោ;
ខុរាជិនំ ផរសុញ្ច, ខារិកាជញ្ច ហាហិតិ។

១៧៦០ “កស្មា នាភិហរិស្សន្តិ, កាសាវា អជិនានិ ច;
បវិសន្តំ ព្រហារញ្ញំ, កស្មា ចីរំ ន ពជ្ឈរេ។

១៧៦១ “កថំ នុ ចីរំ ធារេន្តិ, រាជបព្ពជិតា ជនា;
កថំ កុសមយំ ចីរំ, មទ្ទី បរិទហិស្សតិ។

១៧៦២ “កាសិយានិ ច ធារេត្វា, ខោមកោដុម្ពរានិ ច;
កុសចីរានិ ធារេន្តី, កថំ មទ្ទី ករិស្សតិ។

១៧៦៣ “យានេហិ បរិយាយិត្វា, សិវិកាយ រថេន ច;
សា កថជ្ជ អនុជ្ឈង្គី, បថំ គច្ឆតិ បត្តិកា។

១៧៦៤ “យស្សា មុទុតលា ហត្ថា, ចរណា ច សុខេធិតា;
សា កថជ្ជ អនុជ្ឈង្គី, បថំ គច្ឆតិ បត្តិកា។

១៧៦៥ “យស្សា មុទុតលា បាទា, ចរណា ច សុខេធិតា;
បាទុកាហិ សុវណ្ណាហិ, បីឡមានាវ គច្ឆតិ;
សា កថជ្ជ អនុជ្ឈង្គី, បថំ គច្ឆតិ បត្តិកា។

១៧៦៦ “យាស្សុ ឥត្ថិសហស្សានំ, បុរតោ គច្ឆតិ មាលិនី;
សា កថជ្ជ អនុជ្ឈង្គី, វនំ គច្ឆតិ ឯកិកា។

១៧៦៧ “យាស្សុ សិវាយ សុត្វាន, មុហុំ ឧត្តសតេ បុរេ;
សា កថជ្ជ អនុជ្ឈង្គី, វនំ គច្ឆតិ ភីរុកា។

១៧៦៨ “យាស្សុ ឥន្ទសគោត្តស្ស, ឧលូកស្ស បវស្សតោ;
សុត្វាន នទតោ ភីតា, វារុណីវ បវេធតិ;
សា កថជ្ជ អនុជ្ឈង្គី, វនំ គច្ឆតិ ភីរុកា។

១៧៦៩“សកុណី ហតបុត្តាវ, សុញ្ញំ ទិស្វា កុលាវកំ;
ចិរំ ទុក្ខេន ឈាយិស្សំ, សុញ្ញំ អាគម្មិមំ បុរំ។

១៧៧០“សកុណី ហតបុត្តាវ, សុញ្ញំ ទិស្វា កុលាវកំ;
កិសា បណ្ឌុ ភវិស្សាមិ, បិយេ បុត្តេ អបស្សតី។

១៧៧១“សកុណី ហតបុត្តាវ, សុញ្ញំ ទិស្វា កុលាវកំ;
តេន តេន បធាវិស្សំ, បិយេ បុត្តេ អបស្សតី។

១៧៧២“កុររី ហតឆាបាវ, សុញ្ញំ ទិស្វា កុលាវកំ;
ចិរំ ទុក្ខេន ឈាយិស្សំ, សុញ្ញំ អាគម្មិមំ បុរំ។

១៧៧៣“កុររី ហតឆាបាវ, សុញ្ញំ ទិស្វា កុលាវកំ;
កិសា បណ្ឌុ ភវិស្សាមិ, បិយេ បុត្តេ អបស្សតី។

១៧៧៤“កុររី ហតឆាបាវ, សុញ្ញំ ទិស្វា កុលាវកំ;
តេន តេន បធាវិស្សំ, បិយេ បុត្តេ អបស្សតី។

១៧៧៥“សា នូន ចក្កវាកីវ, បល្លលស្មឹ អនូទកេ;
ចិរំ ទុក្ខេន ឈាយិស្សំ, សុញ្ញំ អាគម្មិមំ បុរំ។

១៧៧៦“សា នូន ចក្កវាកីវ, បល្លលស្មឹ អនូទកេ;
កិសា បណ្ឌុ ភវិស្សាមិ, បិយេ បុត្តេ អបស្សតី។

១៧៧៧“សា នូន ចក្កវាកីវ, បល្លលស្មឹ អនូទកេ;
តេន តេន បធាវិស្សំ, បិយេ បុត្តេ អបស្សតី។

១៧៧៨“ឯវំ មេ វិលបន្តិយា, រាជា បុត្តំ អទូសកំ;
បព្ពាជេសិ វនំ រដ្ឋា, មញ្ញេ ហិស្សាមិ ជីវិត”ន្តិ។

តត្ថ **កណិការាវា**តិ សុវណ្ណាភរណសុវណ្ណវត្ថបដិមណ្ឌិតត្តា សុបុប្ផិតា កណិការា វិយ។ **យាយន្តមនុយាយន្តី**តិ ឧយ្យានវនកីឡាទីនំ អត្ថាយ គច្ឆន្តំ វេស្សន្តរំ អនុគច្ឆន្តិ។ **ស្វជ្ជេកោវា**តិ សោ អជ្ជ ឯកោវ ហុត្វា គមិស្សតិ។ **អនីកានី**តិ ហត្ថានីកាទីនិ។ **គន្ធារា បណ្ឌុកម្ពលា**តិ គន្ធាររដ្ឋេ ឧប្បន្នា សតសហស្សគ្ឃនកា សេនាយ បារុតា រត្តកម្ពលា។ **ហាហិតី**តិ ឧន្ទេ កត្វា ហរិស្សតិ។ **បវិសន្ត**ន្តិ បវិសន្តស្ស។ **កស្មា ចីរំ ន ពជ្ឈរេ**តិ កស្មា ពន្ធិតុំ ជានន្តា វាកចីរំ ន ពន្ធន្តិ។ **រាជបព្ពជិតា**តិ រាជានោ ហុត្វា បព្ពជិតា។ **ខោមកោដុម្ពរានី**តិ ខោមរដ្ឋេ កោដុម្ពររដ្ឋេ ឧប្បន្នានិ សាដកានិ។

សា កថជ្ជាតិ សា កថំ អជ្ជ។ **អនុជ្ឈង្គី**តិ អគរហិតអង្គី។ **បីឡមានាវ គច្ឆតី**តិ កម្បិត្វា កម្បិត្វា តិដ្ឋន្តី វិយ គច្ឆតិ។ **យាស្សុ ឥត្ថិសហស្សាន**ន្តិអាទីសុ **អស្សុ**តិ និបាតោ, យាតិ អត្ថោ។ “យា សា”តិបិ បាឋោ។ **សិវាយា**តិ សិង្គាលិយា។ **បុរេ**តិ បុព្ពេ នគរេ វសន្តី។ **ឥន្ទសគោត្តស្សា**តិ កោសិយគោត្តស្ស។ **វារុណីវា**តិ ទេវតាបវិដ្ឋា យក្ខទាសី វិយ។ **ទុក្ខេនា**តិ បុត្តវិយោគសោកទុក្ខេន។ **អាគម្មិ មំ បុរ**ន្តិ ឥមំ មម បុត្តេ គតេ បុត្តនិវេសនំ អាគន្ត្វា។ **បិយេ បុត្តេ**តិ វេស្សន្តរញ្ចេវ មទ្ទិញ្ច សន្ធាយាហ។ **ហតឆាបា**តិ ហតបោតកា។ **បព្ពាជេសិ វនំ រដ្ឋា**តិ យទិ នំ រដ្ឋា បព្ពាជេសីតិ។

ទេវិយា បរិទេវិតសទ្ទំ សុត្វា សព្ពា សញ្ជយស្ស សិវិកញ្ញា សមាគតា បក្កន្ទឹសុ។ តាសំ បក្កន្ទិតសទ្ទំ សុត្វា មហាសត្តស្សបិ និវេសនេ តថេវ បក្កន្ទឹសុ។ ឥតិ ទ្វីសុ រាជកុលេសុ កេចិ សកភាវេន សណ្ឋាតុំ អសក្កោន្តា វាតវេគេន បមទ្ទិតា សាលា វិយ បតិត្វា បរិវត្តមានា បរិទេវឹសុ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៧៧៩“តស្សា លាលប្បិតំ សុត្វា, សព្ពា អន្តេបុរេ ពហូ;
ពាហា បគ្គយ្ហ បក្កន្ទុំ, សិវិកញ្ញា សមាគតា។

១៧៨០“សាលាវ សម្បមថិតា, មាលុតេន បមទ្ទិតា;
សេន្តិ បុត្តា ច ទារា ច, វេស្សន្តរនិវេសនេ។

១៧៨១“ឱរោធា ច កុមារា ច, វេសិយានា ច ព្រាហ្មណា;

ពាហា បគ្គយ្ហ បក្កន្ទុំ, វេស្សន្តរនិវេសនេ។

១៧៨២ “ហត្ថារោហា អនីកដ្ឋា, រថិកា បត្តិការកា;
ពាហា បគ្គយ្ហ បក្កន្ទុំ, វេស្សន្តរនិវេសនេ។

១៧៨៣ “តតោ រត្យា វិវសានេ, សូរិយស្សុគ្គមនំ បតិ;
អថ វេស្សន្តរោ រាជា, ទានំ ទាតុំ ឧបាគមិ។

១៧៨៤ “វត្ថានិ វត្ថកាមានំ, សោណ្ឌានំ ទេថ វារុណឹ;
ភោជនំ ភោជនត្ថីនំ, សម្មទេវ បវេច្ឆថ។

១៧៨៥ “មា ច កញ្ចិ វនិព្ពកេ, ហេដ្ឋយិត្ថ ឥធាគតេ;
តប្បិតា អន្នបានេន, គច្ឆន្តុ បដិបូជិតា។

១៧៨៦ “អថេត្ថ វត្តតី សទ្ទោ, តុមុលោ ភេរវោ មហា;
ទានេន តំ នីហរន្តិ, បុន ទានំ អទា តុវំ។

១៧៨៧ “តេ សុ មត្តា កិលន្តាវ, សម្បតន្តិ វនិព្ពកា;
និក្ខមន្តេ មហារាជេ, សិវីនំ រដ្ឋវឌ្ឍនេ។

១៧៨៨ “អច្ឆេច្ឆុំ វត ភោ រុក្ខំ, នានាផលធរំ ទុមំ;
យថា វេស្សន្តរំ រដ្ឋា, បព្ពាជេន្តិ អទូសកំ។

១៧៨៩ “អច្ឆេច្ឆុំ វត ភោ រុក្ខំ, សព្ពកាមទទំ ទុមំ;
យថា វេស្សន្តរំ រដ្ឋា, បព្ពាជេន្តិ អទូសកំ។

១៧៩០ “អច្ឆេច្ឆុំ វត ភោ រុក្ខំ, សព្ពកាមរសាហរំ;
យថា វេស្សន្តរំ រដ្ឋា, បព្ពាជេន្តិ អទូសកំ។

១៧៩១ “យេ វុឌ្ឍា យេ ច ទហរា, យេ ច មជ្ឈិមបោរិសា;
ពាហា បគ្គយ្ហ បក្កន្ទុំ, និក្ខមន្តេ មហារាជេ;
សិវីនំ រដ្ឋវឌ្ឍនេ។

១៧៩២ “អតិយក្ខា វស្សវរា, ឥត្ថាគារា ច រាជិនោ;
ពាហា បគ្គយ្ហ បក្កន្ទុំ, និក្ខមន្តេ មហារាជេ;
សិវីនំ រដ្ឋវឌ្ឍនេ។

១៧៩៣ “ថិយោបិ តត្ថ បក្កន្ទុំ, យា តម្ហិ នគរេ អហុ;
និក្ខមន្តេ មហារាជេ, សិវីនំ រដ្ឋវឌ្ឍនេ។

១៧៩៤ “យេ ព្រាហ្មណា យេ ច សមណា, អញ្ញេ វាបិ វនិព្ពកា;
ពាហា បគ្គយ្ហ បក្កន្ទុំ, ‘អធម្មោ កិរ ភោ’ ឥតិ។

១៧៩៥ “យថា វេស្សន្តរោ រាជា, យជមានោ សកេ បុរេ;
សិវីនំ វចនត្ថេន, សម្ហា រដ្ឋា និរជ្ជតិ។

១៧៩៦ “សត្ត ហត្ថិសតេ ទត្វា, សព្ពាលង្ការភូសិតេ;
សុវណ្ណកច្ឆេ មាតង្គេ, ហេមកប្បនវាសសេ;

១៧៩៧ “អារូឡ្ហេ គាមណីយេហិ, តោមរង្កុសបាណិភិ;
ឯស វេស្សន្តរោ រាជា, សម្ហា រដ្ឋា និរជ្ជតិ។

១៧៩៨ “សត្ត អស្សសតេ ទត្វា, សព្ពាលង្ការភូសិតេ;
អាជានីយេវ ជាតិយា, សិន្ធវេ សីឃវាហនេ។

១៧៩៩ “អារូឡ្ហេ គាមណីយេហិ, ឥល្លិយាចាបធារិភិ;
ឯស វេស្សន្តរោ រាជា, សម្ហា រដ្ឋា និរជ្ជតិ។

១៨០០ “សត្ត រថសតេ ទត្វា, សន្នទ្ធេ ឧស្សិតទ្ធជេ;
ទីបេ អថោបិ វេយគ្ឃេ, សព្ពាលង្ការភូសិតេ។

១៨០១ “អារូឡ្ហេ គាមណីយេហិ, ចាបហត្ថេហិ វម្មិភិ;
ឯស វេស្សន្តរោ រាជា, សម្ហា រដ្ឋា និរជ្ជតិ។

១៨០២ “សត្ត ឥត្ថិសតេ ទត្វា, ឯកមេកា រថេ ឋិតា;
សន្នទ្ធា និក្ខរជ្ជូហិ, សុវណ្ណេហិ អលង្កតា។

១៨០៣ “បីតាលង្ការា បីតវសនា, បីតាភរណភូសិតា;
អាឡារបម្ហា ហសុលា, សុសញ្ញា តនុមជ្ឈិមា;
ឯស វេស្សន្តរា រាជា, សម្ហា រដ្ឋា និរជ្ជតិ។

១៨០៤ “សត្ត ធេនុសតេ ទត្វា, សព្ពា កំសុបធារណា;
ឯស វេស្សន្តរោ រាជា, សម្ហា រដ្ឋា និរជ្ជតិ។

១៨០៥ “សត្ត ទាសិសតេ ទត្វា, សត្ត ទាសសតានិ ច;
ឯស វេស្សន្តរោ រាជា, សម្ហា រដ្ឋា និរជ្ជតិ។

១៨០៦ “ហត្ថី អស្សរថេ ទត្វា, នារិយោ ច អលង្កតា;
ឯស វេស្សន្តរោ រាជា, សម្ហា រដ្ឋា និរជ្ជតិ។

១៨០៧ “តទាសិ យំ ភីសនកំ, តទាសិ លោមហំសនំ;
មហាទានេ បទិន្នម្ហិ, មេទនី សម្បកម្បថ។

១៨០៨ “តទាសិ យំ ភីសនកំ, តទាសិ លោមហំសនំ;
យំ បញ្ជលិកតោ រាជា, សម្ហា រដ្ឋា និរជ្ជតី”តិ។

តត្ថ **សិវិកញ្ញា**តិ ភិក្ខវេ, ផុស្សតិយា បរិទេវិតសទ្ទំ សុត្វា សព្ពាបិ សញ្ជយស្ស សិវិរញ្ញោ ឥត្ថិយោ សមាគតា ហុត្វា បក្កន្ទំ បរិទេវិំសុ។ **វេស្សន្តរនិវេសនេ**តិ តត្ថ ឥត្ថីនំ បក្កន្ទិតសទ្ទំ សុត្វា វេស្សន្តរស្សបិ និវេសនេ តថេវ បក្កន្ទិត្វា ទ្វីសុ រាជកុលេសុ កេចិ សកភាវេន សណ្ឋាតុំ អសក្កោន្តា វាតវេគេន សម្ភមថិតា សាលា វិយ បតិត្វា បរិវត្តន្តា បរិទេវិំសុ។ **តតោ រត្យា វិវសានេ**តិ ភិក្ខវេ, តតោ តស្សា រត្តិយា អច្ចយេន សូរិយេ ឧគ្គតេ ទានវេយ្យាវតិកា “ទានំ បដិយាទិត”ន្តិ រញ្ញោ អារោចយឹសុ។ អថ វេស្សន្តរោ រាជា បាតោវ ន្ហត្វា សព្ពាលង្ការប្បដិមណ្ឌិតោ សាទុរសភោជនំ ភុញ្ជិត្វា មហាជនបរិវុតោ សត្តសតកំ មហាទានំ ទាតុំ ទានគ្គំ ឧបាគមិ។

ទេថាតិ តត្ថ គន្ត្វា សដ្ឋិសហស្សអមច្ចេ អាណាបេន្តោ ឯវមាហ។ **វារុណិ**ន្តិ “មជ្ជទានំ នាម និប្ផល”ន្តិ ជានាតិ, ឯវំ សន្តេបិ “សុរាសោណ្ឌា ទានគ្គំ បត្វា ‘វេស្សន្តរស្ស ទានគ្គេ សុរំ ន លភិម្ហា’តិ វត្តុំ មា លភន្តូ”តិ ទាបេសិ។ **វនិព្ពកេ**តិ វនិព្ពកជនេសុ កញ្ចិ ឯកម្បិ មា វិហេឋយិត្ថ។ **បដិបូជិតា**តិ មយា បូជិតា ហុត្វា យថា មំ ថោមយមានា គច្ឆន្តិ , តថា តុម្ហេ ករោថាតិ វទតិ។

ឥតិ សោ សុវណ្ណាលង្ការានំ សុវណ្ណធជានំ ហេមជាលប្បដិច្ឆន្នានំ ហត្ថីនំ សត្តសតានិ ច, តថារូបានញ្ញេវ អស្សានំ សត្តសតានិ ច, សីហចម្មាទីហិ បរិក្ខិត្តានំ នានារតនវិចិត្រានំ សុវណ្ណធជានំ រថានំ សត្តសតានិ, សព្ពាលង្ការប្បដិមណ្ឌិតានំ ឧត្តមរូបធរានំ ខត្តិយកញ្ញាទីនំ ឥត្ថីនំ សត្តសតានិ, សុវិនីតានំ សុសិក្ខិតានំ ទាសានំ សត្តសតានិ, តថា ទាសីនំ សត្តសតានិ, វរឧសភជេដ្ឋកានំ កុណ្ឌោបទោហិនីនំ ធេនូនំ សត្តសតានិ, អបរិមាណានិ បានភោជនានីតិ សត្តសតកំ មហាទានំ អទាសិ។ តស្មិំ ឯវំ ទានំ ទទមានេ ជេតុត្តរនគរវាសិនោ ខត្តិយព្រាហ្មណវេស្សសុទ្ទាទយោ “សាមិ, វេស្សន្តរ សិវិរដ្ឋវាសិនោ តំ ‘ទានំ ទេតី’តិ បព្ពាជេន្តិ, ត្វំ បុន ទានមេវ ទេសី”តិ បរិទេវិំសុ។ តេន វុត្តំ –

១៨០៩ “អថេត្ថ វត្តតី សទ្ទោ, តុមុលោ ភេរវោ មហា;
ទានេន តំ នីហរន្តិ, បុន ទានំ អទា តុវ”ន្តិ។

ទានបដិគ្គាហកា បន ទានំ គហេត្វា “ឥទានិ កិរ វេស្សន្តរោ រាជា អម្ហេ អនាថេ កត្វា អរញ្ញំ បវិសិស្សតិ, ឥតោ បដ្ឋាយ កស្ស សន្តិកំ គមិស្សាមា”តិ ឆិន្នបាទា វិយ បតន្តា អាវត្តន្តា បរិវត្តន្តា មហាសទ្ទេន បរិទេវិំសុ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៨១០តេ សុ មត្តា កិលន្តាវ, សម្បតន្តិ វនិព្ពកា;
និក្ខមន្តេ មហារាជេ, សិវីនំ រដ្ឋវឌ្ឍនេ”តិ។

តត្ថ **តេ សុ មត្តា**តិ **សុ**-ការោ និបាតមត្តោ, តេ វនិព្ពកាតិ អត្ថោ។ **មត្តា កិលន្តាវា**តិ មត្តា វិយ កិលន្តា វិយ ច ហុត្វា។ **សម្បតន្តី**តិ បរិវត្តិត្វា ភូមិយំ បតន្តិ។ **អច្ឆេច្ឆុំ វតា**តិ ឆិន្ទឹសុ, **វតា**តិ និបាតមត្តំ។ **យថា**តិ យេន ការណេន។ **អតិយក្ខា**តិ ភូតវិជ្ជា ឥក្ខណិកាបិ។ **វស្សវរា**តិ ឧទ្ធដពីជា ឱរោធបាលកា។ **វចនត្ថេនា**តិ វចនការណេន។ **សម្មា រដ្ឋា និរជ្ជតី**តិ អត្តនោ រដ្ឋា និក្ខច្ឆតិ។ **គាមណិយេហី**តិ ហត្ថាចរិយេហិ។ **អាជានីយេវា**តិ ជាតិសម្បន្នេ ។ **គាមណីយេហី**តិ អស្សាចរិយេហិ។ **ឥល្លិយាចាបធារិភី**តិ ឥល្លិយញ្ច ចាបញ្ច ធារេន្តេហិ។ **ទីបេ អថោបិ វេយ្យគ្ឃេ**តិ ទីបិចម្មព្យគ្ឃចម្មបរិក្ខិត្តេ។ **ឯកមេកា រថេ បិតា**តិ សោ កិរ ឯកមេកំ ឥត្ថិរតនំ រថេ ឋបេត្វា អដ្ឋ អដ្ឋវណ្ណទាសីហិ បរិវុតំ កត្វា អទាសិ។

និក្ខរជ្ជូហីតិ សុវណ្ណសុត្តមយេហិ បាមង្គេហិ។ **អាឡារបម្ហា**តិ វិសាលក្ខិគណ្ឌា។ **ហសុលា**តិ ម្ហិតបុព្ពង្គមកថា។ **សុសញ្ញា**តិ សុស្សោណិយោ។ **តនុមជ្ឈិមា**តិ ករតលមិវ តនុមជ្ឈិមភាគា។ តទា បន ទេវតាយោ ជម្ពុទីបតលេ រាជូនំ “វេស្សន្តរោ រាជា មហាទានំ ទេតី”តិ អារោចយឹសុ, តស្មា តេ ខត្តិយា ទេវតានុភាវេនាគន្ត្វា តា គណ្ហិត្វា បក្កមឹសុ។ **កំសុបធារណា**តិ ឥធ **កំស**ន្តិ រជតស្ស នាមំ, រជតមយេន ខីរបដិច្ឆនភាជនេន សទ្ធិញ្ញេវ អទាសីតិ អត្ថោ។ **បទិន្នម្ហី**តិ ទីយមានេ។ **សម្បកម្បថា**តិ ទានតេជេន កម្បិត្ថ។ **យំ បញ្ជលិកតោ**តិ យំ សោ វេស្សន្តរោ រាជា មហាទានំ ទត្វា អញ្ជលឹ បគ្គយ្ហ អត្តនោ ទានំ នមស្សមានោ “សព្ពញ្ញុតញ្ញាណស្ស មេ ឥទំ បច្ចយោ ហោតូ”តិ បញ្ជលិកតោ អហោសិ, តទាបិ ភឹសនកមេវ អហោសិ, តស្មឹ ខណេ បថវី កម្បិត្ថាតិ អត្ថោ។ **និរជ្ជតី**តិ ឯវំ កត្វា និក្ខច្ឆតិយេវ, ន កោចិ នំ និវារេតីតិ អត្ថោ។

អបិច ខោ តស្ស ទានំ ទទន្តស្សេវ សាយំ អហោសិ។ សោ អត្តនោ និវេសនមេវ គន្ត្វា “មាតាបិតរោ វន្ទិត្វា ស្វេ គមិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា អលង្កតរថេន មាតាបិតូនំ វសនដ្ឋានំ គតោ។ មទ្ទីទេវីបិ “អហំ សាមិនា សទ្ធឹ គន្ត្វា មាតាបិតរោ អនុជានាបេស្សាមី”តិ តេនេវ សទ្ធឹ គតា។ មហាសត្តោ បិតរំ វន្ទិត្វា អត្តនោ គមនភាវំ កថេសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៨១១“អាមន្តយិត្ថ រាជានំ, សញ្ជយំ ធម្មិនំ វរំ;
អវរុទ្ធសិ មំ ទេវ, វង្កំ គច្ឆាមិ បព្ពតំ។

១៨១២“យេ ហិ កេចិ មហារាជ, ភូតា យេ ច ភវិស្សរេ;
អតិត្តាយេវ កាមេហិ, គច្ឆន្តិ យមសាធនំ។

១៨១៣“ស្វាហំ សកេ អភិស្សសឹ, យជមានោ សកេ បុរេ;
សិវីនំ វចនត្ថេន, សម្មា រដ្ឋា និរជ្ជហំ។

១៨១៤“អឃំ តំ បដិសេវិស្សំ, វនេ វាឡមិគាកិណ្ណេ;
ខគ្គទីបិនិសេវិតេ, អហំ បុញ្ញានិ ករោមិ;
តុម្ហេ បង្កម្ហិ សីទថា”តិ។

តត្ថ **ធម្មិនំ វរ**ន្តិ ធម្មិករាជូនំ អន្តរេ ឧត្តមំ។ **អវរុទ្ធសី**តិ រដ្ឋា នីហរសិ។ **ភូតា**តិ អតីតា។ **ភវិស្សរេ**តិ យេ ច អនាគតេ ភវិស្សន្តិ , បច្ចុប្បន្នេ ច និព្ពត្តា។ **យមសាធន**ន្តិ យមរញ្ញោ អាណាបវត្តិដ្ឋានំ។ **ស្វាហំ សកេ អភិស្សសិ**ន្តិ សោ អហំ អត្តនោ នគរវាសិនោយេវ បីឡេសឹ។ កឹ ករោន្តោ? **យជមានោ សកេ បុរេ**តិ។ បាឡិយំ បន “សោ អហ”ន្តិ លិខិតំ។ **និរជ្ជហ**ន្តិ និក្ខន្តោ អហំ។ **អឃំ ត**ន្តិ យំ អរញ្ញេ វសន្តេន បដិសេវិតព្ពំ ទុក្ខំ, តំ បដិសេវិស្សាមិ។ **បង្កម្ហី**តិ តុម្ហេ បន កាមបង្កម្ហិ សីទថាតិ វទតិ។

ឥតិ មហាសត្តោ ឥមាហិ ចតូហិ គាថាហិ បិតរា សទ្ធឹ កថេត្វា មាតុ សន្តិកំ គន្ត្វា វន្ទិត្វា បព្ពជ្ជំ អនុជានាបេន្តោ ឯវមាហ –

១៨១៥“អនុជានាហិ មំ អម្ម, បព្ពជ្ជា មម រុច្ចតិ;
ស្វាហំ សកេ អភិស្សសឹ, យជមានោ សកេ បុរេ;
សិវីនំ វចនត្ថេន, សម្មា រដ្ឋា និរជ្ជហំ។

១៨១៦“អឃំ តំ បដិសេវិស្សំ, វនេ វាឡមិគាកិណ្ណេ;
ខគ្គទីបិនិសេវិតេ, អហំ បុញ្ញានិ ករោមិ;

កុម្ភេ បង្កម្ហិ សីទថា”តិ។

តំ សុត្វា ផុស្សតី អាហ –

១៨១៧ “អនុជានាមិ តំ បុត្ត, បព្ពជ្ជា តេ សមិជ្ឈតុ;
អយញ្ច មទ្ទី កល្យាណី, សុសញ្ញា តនុមជ្ឈិមា;
អច្ឆតំ សហ បុត្តេហិ, កឹ អរញ្ញេ ករិស្សតី”តិ។

តត្ថ **សមិជ្ឈតូ**តិ ឈានេន សមិទ្ធា ហោតុ។ **អច្ឆត**ន្តិ អច្ឆតុ, ឥធេវ ហោតូតិ វទតិ។

វេស្សន្តរោ អាហ –

១៨១៨ “នាហំ អកាមា ទាសិម្បិ, អរញ្ញំ នេតុមុស្សហេ;
សចេ ឥច្ឆតិ អន្វេតុ, សចេ និច្ឆតិ អច្ឆតូ”តិ។

តត្ថ **អកាមា**តិ អម្ម, កឹ នាមេតំ កថេថ, អហំ អនិច្ឆាយ ទាសិម្បិ នេតុំ ន ឧស្សហាមីតិ។

តតោ បុត្តស្ស កថំ សុត្វា រាជា សុណ្ហំ យាចិតុំ បដិបជ្ជិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៨១៩ “តតោ សុណ្ហំ មហារាជា, យាចិតុំ បដិបជ្ជថ;
មា ចន្ទនសមាចារេ, រជោជល្លំ អធារយិ។

១៨២០ “មា កាសិយានិ ធារេត្វា, កុសចីរំ អធារយិ;
ទុក្ខោ វាសោ អរញ្ញស្មិំ, មា ហិ ត្វំ លក្ខណេ គមី”តិ។

តត្ថ **បដិបជ្ជថា**តិ ភិក្ខវេ, បុត្តស្ស កថំ សុត្វា រាជា សុណ្ហំ យាចិតុំ បដិបជ្ជិ។ **ចន្ទនសមាចារេ**តិ លោហិតចន្ទនេន បរិកិណ្ណសរីរេ។ **មា ហិ ត្វំ លក្ខណេ គមី**តិ សុភលក្ខណេន សមន្នាគតេ មា ត្វំ អរញ្ញំ គមីតិ។

១៨២១ “តមព្រវិ រាជបុត្តី, មទ្ទី សព្ពង្គសោភនា;
នាហំ តំ សុខមិច្ឆេយ្យំ, យំ មេ វេស្សន្តរំ វិនា”តិ។

តត្ថ **តមព្រវី**តិ តំ សសុរំ អព្រវិ។

១៨២២ “តមព្រវិ មហារាជា, សិវីនំ រដ្ឋវឌ្ឍនោ;
ឥង្ឃ មទ្ទិ និសាមេហិ, វនេ យេ ហោន្តិ ទុស្សហា។

១៨២៣ “ពហូ កីដា បដង្គា ច, មកសា មធុមក្ខិកា;
តេបិ តំ តត្ថ ហឹសេយ្យុំ, តំ តេ ទុក្ខតរំ សិយា។

១៨២៤ “អបរេ បស្ស សន្តាបេ, នទីនុបនិសេវិតេ;
សប្បា អជគរា នាម, អវិសា តេ មហព្ពលា។

១៨២៥ “តេ មនុស្សំ មិគំ វាបិ, អបិ មាសន្នមាគតំ;
បរិក្ខិបិត្វា ភោគេហិ, វសមានេន្តិ អត្តនោ។

១៨២៦ “អញ្ញេបិ កណ្ហជដិនោ, អច្ឆា នាម អឃម្មិគា;
ន តេហិ បុរិសោ ទិដ្ឋោ, រុក្ខមារុយ្ហ មុច្ចតិ។

១៨២៧ “សង្ឃដ្ដយន្តា សិង្គានិ, តិក្ខគ្គាតិប្បហារិនោ;
មហឹសា វិចរន្តេត្ថ, នទឹ សោតុម្ពរំ បតិ។

១៨២៨ “ទិស្វា មិគានំ យូថានំ, គវំ សញ្ចរតំ វនេ;
ធេនុវ វច្ឆគិទ្ធាវ, កថំ មទ្ទិ ករិស្សសិ។

១៨២៩ “ទិស្វា សម្បតិតេ ឃោរេ, ទុមគ្គេសុ ប្លវង្គមេ;
អខេត្តញ្ញាយ តេ មទ្ទិ, ភវិស្សតេ មហព្ភយំ។

១៨៣០ យា ត្វំ សិវាយ សុត្វាន, មុហុំ ឧត្តសយី បុរេ;
សា ត្វំ វង្កមនុប្បត្តា, កថំ មទ្ទិ ករិស្សសិ។

១៨៣១ “ផ្ទិតេ មជ្ឈន្តិកេ កាលេ, សន្និសិន្នេសុ បក្ខិសុ;
សណតេវ ព្រហារញ្ញំ, តត្ថ កឹ គន្តុមិច្ឆសី”តិ។

តត្ថ **តមព្រាវី**តិ តំ សុណ្ហំ អព្រវិ។ **អបរេ បស្ស សន្តាបេ**តិ អញ្ញេបិ សន្តាបេ ភយជនកេ បេក្ខ។ **នទីនុបនិសេវិតេ**តិ នទីនំ ឧបនិសេវិតេ អាសន្នដ្ឋានេ, នទីកូលេ វសន្តេតិ អត្ថោ។ **អវិសា**តិ និព្ពិសា។ **អបិ មាសន្ន**ន្តិ អាសន្នំ អត្តនោ សរីរសម្ផស្សំ អាគតន្តិ អត្ថោ។ **អឃម្មិគា**តិ អឃករា មិគា, ទុក្ខាវហា មិគាតិ អត្ថោ។ **នទី សោតុម្ពរំ បតី**តិ សោតុម្ពរាយ នាម នទិយា តីរេ។ **យូថាន**ន្តិ យូថានិ, អយមេវ វា បាឋោ។ **ធេនុវ វច្ឆគិទ្ធាវា**តិ តវ ទារកេ អបស្សន្តី វច្ឆគិទ្ធា ធេនុ វិយ កថំ ករិស្សសិ។ **វ**-ការោ បនេត្ថ និបាតមត្តោវ។ **សម្បតិតេ**តិ សម្បតន្តេ។ **ឃោរេ**តិ ភីសនកេ វិរូបេ។ **ប្លវង្គមេ**តិ មក្កដេ។ **អខេត្តញ្ញាយា**តិ អរញ្ញភូមិ អកុសលតាយ។ **ភរិស្សតេ**តិ ភរិស្សតិ។ **សិវាយ សុត្វានា**តិ សិង្គាលិយា សទ្ទំ សុត្វា។ **មុហុ**ន្តិ បុនប្បុនំ។ **ឧត្តសយី**តិ ឧត្តសសិ។ **សណតេវា**តិ នទតិ វិយ សណន្តំ វិយ ភវិស្សតិ។

១៨៣២ “ឆមព្រាវិ រាជបុត្តី, មទ្ទី សព្ពង្គសោភនា;
យានិ ឯតានិ អក្ខាសិ, វនេ បដិភយានិ មេ;
សព្ពានិ អភិសម្ភោស្សំ, គច្ឆញ្ញេវ រថេសភ។

១៨៣៣ “កាសំ កុសំ បោដកិលំ, ឧសិរំ មុញ្ជបព្ពជំ;
ឧរសា បនុទហិស្សាមិ, នស្ស ហេស្សាមិ ទុន្នយា។

១៨៣៤ “ធូហិ វត ចរិយាហិ, កុមារី វិន្ទតេ បតឹ;
ឧទរស្សុបរោធេន, គោហនុវេឋនេន ច។

១៨៣៥ “មគ្គិស្ស បារិចរិយាយ, ឧទកុម្ភុជ្ជនេន ច;
វេធព្យំ កដុកំ លោកេ, គច្ឆញ្ញេវ រថេសភ។

១៨៣៦ “អបិស្សា ហោតិ អប្បត្តោ, ឧច្ឆិដ្ឋមបិ ភុញ្ជិតុំ;
យោ នំ ហត្ថេ គហេត្វាន, អកាមំ បរិកឌ្ឍតិ;
វេធព្យំ កដុកំ លោកេ, គច្ឆញ្ញេវ រថេសភ។

១៨៣៧ “ភោសគ្គហណមុក្ខេបា, ភូម្យា ច បរិសុម្ភនា;
ទត្វា ច នោ បក្កមតិ, ពហុំ ទុក្ខំ អនប្បកំ;
វេធព្យំ កដុកំ លោកេ, គច្ឆញ្ញេវ រថេសភ។

១៨៣៨ “សុក្កច្ឆវី វេធវេរា, ទត្វា សុភគមានិនោ;
អកាមំ បរិកឌ្ឍន្តិ, ឧលូកញ្ញេវ វាយសា;
វេធព្យំ កដុកំ លោកេ, គច្ឆញ្ញេវ រថេសភ។

១៨៣៩ “អបិ ញាតិកុលេ ផីតេ, កំសបជ្ជោតនេ វសំ;
នេវាតិវាក្យំ ន លភេ, ភាតូហិ សខិនីហិបិ;
វេធព្យំ កដុកំ លោកេ, គច្ឆញ្ញេវ រថេសភ។

១៨៤០ “នគ្គា នទី អនុទកា, នគ្គំ រដ្ឋំ អរាជកំ;
ឥត្ថីបិ វិធវា នគ្គា, យស្សាបិ ទស ភាតរោ;
វេធព្យំ កដុកំ លោកេ, គច្ឆញ្ញេវ រថេសភ។

១៨៤១ “ធជោ រថស្ស បញ្ញាណំ, ធូមោ បញ្ញាណមគ្គិនោ;
រាជា រដ្ឋស្ស បញ្ញាណំ, ភត្តា បញ្ញាណមិត្ថិយា;
វេធព្យំ កដុកំ លោកេ, គច្ឆញ្ញេវ រថេសភ។

១៨៤២ “យថា ទលិទ្ទី ទលិទ្ទស្ស, អឌ្ឍា អឌ្ឍស្ស កិត្តិមា;
តំ វេ ទេវា បសំសន្តិ, ទុក្ករញ្ហិ ករោតិ សា។

១៨៤៣. “សាមិកំ អនុពន្ធិស្សំ, សទា កាសាយវាសិនី;
បថព្យាបិ អភិជ្ជន្ត្យា, វេធព្យំ កដុកិត្ថិយា។

១៨៤៤. “អបិ សាគរបរិយន្តំ, ពហុវិត្តធរំ មហឹ;
នានារតនបរិបូរំ, និច្ឆេ វេស្សន្តរំ វិនា។

១៨៤៥. “កថំ នុ តាសំ ហទយំ, សុខរា វត ឥត្ថិយោ;
យា សាមិកេ ទុក្ខិតម្ហិ, សុខមិច្ឆន្តិ អត្តនោ។

១៨៤៦. “និក្ខមន្តេ មហារាជេ, សិវីនំ រដ្ឋវឌ្ឍនេ;
តមហំ អនុពន្ធិស្សំ, សព្ពកាមទទោ ហិ មេ”តិ។

តត្ថ **តមព្រវី**តិ ភិក្ខវេ, មទ្ទី រញ្ញោ វចនំ សុត្វា តំ រាជានំ អព្រវិ។ **អភិសម្ភោស្ស**ន្តិ សហិស្សាមិ អធិវាសេស្សាមិ។ **បោដកិល**ន្តិ បោដកិលតិណំ។ **បនុទហិស្សាមី**តិ ទ្វេធា កត្វា វេស្សន្តរស្ស បុរតោ គមិស្សាមិ។ **ឧទរស្សុបរោធេនា**តិ ឧបវាសេន ខុទាធិវាសេន។ **គោហនុវេឋនេន ចា**តិ វិសាលកដិយោ ឱនតបស្សា ច ឥត្ថិយោ សាមិកំ លភន្តីតិ កត្វា គោហនុនា កដិផលកំ កោដ្ដាបេត្វា វេឋនេន ច បស្សានិ ឱនាមេត្វា កុមារិកា បតឹ លភតិ។ **កដុក**ន្តិ អសាតំ។ **គច្ឆញ្ញេវា**តិ គមិស្សាមិយេវ។

អបិស្សា ហោតិ អប្បត្តោតិ តស្សា វិធវាយ ឧច្ឆិដ្ឋកម្បិ ភុញ្ជិតុំ អននុច្ឆវិកោវ។ **យោ ន**ន្តិ យោ នីចជច្ចោ តំ វិធវំ អនិច្ឆមានញ្ញេវ ហត្ថេ គហេត្វា កឌ្ឍតិ។ **កេសគ្គហណមុក្ខេបា, ភូម្យា ច បរិសុម្ភនា**តិ អសាមិកំ ឥត្ថឹ ហត្ថបាទេហិ កេសគ្គហណំ, ឧក្ខេបា, ភូមិយំ បាតនន្តិ ឯតានិ អវមញ្ញនានិ កត្វា អតិក្កមន្តិ។ **ទត្វា ចា**តិ អសាមិកាយ ឥត្ថិយា ឯវរូបំ ពហុំ អនប្បកំ ទុក្ខំ បរបុរិសោ ទត្វា ច **នោ បក្កមតិ** និរាសង្កោ ឱលោកេន្តោវ តិដ្ឋតិ។

សុក្កច្ឆវីតិ ន្ហានីយចុណ្ណេន ឧដ្ឋាបិតច្ឆវិវណ្ណា។ **វេធវេរា**តិ វិធវិត្ថិកាមា បុរិសា។ **ទត្វា**តិ កិញ្ចិទេវ អប្បមត្តកំ ធនំ ទត្វា។ **សុភគមានិនោ**តិ មយំ សុភគាតិ មញ្ញមានា។ **អកាម**ន្តិ តំ វិធវំ អសាមិកំ អកាមំ។ **ឧលូកញ្ញេវ វាយសា**តិ កាកា វិយឧលូកំ បរិកឌ្ឍន្តិ។ **កំសបជ្ជោតនេ**តិ សុវណ្ណភាជនាភាយ បជ្ជោតន្តេ។ **វស**ន្តិ ឯវរូបេបិ ញាតិកុលេ វសមានា។ **នេវាតិវាក្យំ ន លភេ**តិ “អយំ ឥត្ថី និស្សាមិកា, យាវជីវំ អម្ហាកញ្ញេវ ភារោ ជាតោ”តិអាទីនិ វចនានិ វទន្តេហិ ភាតូហិបិ សខិនីហិបិ អតិវាក្យំ គរហវចនំ នេវ ន លភតិ។ **បញ្ញាណ**ន្តិ បាកដភាវការណំ។

យា ទលិទ្ទី ទលិទ្ទស្សាតិ ទេវ, កិត្តិសម្បន្នា យា ឥត្ថី អត្តនោ សាមិកស្ស ទលិទ្ទស្ស ទុក្ខប្បត្តកាលេ សយម្បិ ទលិទ្ទី សមានា ទុក្ខាវ ហោតិ, តស្ស អឌ្ឍកាលេ តេនេវ សទ្ធឹ អឌ្ឍា សុខប្បត្តា ហោតិ, តំ វេ ទេវា បសំសន្តិ។ អភិជ្ជន្ត្យាតិ អភិជ្ជន្តិយា។ សចេបិ ហិ ឥត្ថិយា សកលបថវី ន ភិជ្ជតិ, តាយ សកលាយ បថវិយា សាវ ឥស្សរា ហោតិ, តថាបិ វេធព្យំ កដុកមេវាតិ អត្ថោ។ សុខរា វត ឥត្ថិយោតិ សុដ្ឋុ ខរា វត ឥត្ថិយោ។

១៨៤៧. “តមព្រវិ មហារាជា, មទ្ទឹ សព្ពង្គសោភនំ;
ឥមេ តេ ទហរា បុត្តា, ជាលី កណ្ហាជិនា ចុភោ;
និក្ខិប្ប លក្ខណេ គច្ឆ, មយំ តេ បោសយាមសេ”តិ។

តត្ថ **ជាលី កណ្ហាជិនា ចុភោ**តិ ជាលិ ច កណ្ហាជិនា ចាតិ ឧភោ។ **និក្ខិប្បា**តិ ឥមេ និក្ខិបិត្វា គច្ឆាហីតិ។

១៨៤៨. “តមព្រវិ រាជបុត្តី, មទ្ទី សព្ពង្គសោភនា;
បិយា មេ បុត្តកា ទេវ, ជាលី កណ្ហាជិនា ចុភោ;
ត្យម្ហំ តត្ថ រមេស្សន្តិ, អរញ្ញេ ជីវសោកិន”ន្តិ។

តត្ថ **ត្យម្ហ**ន្តិ តេ ទារកា អម្ហាកំ តត្ថ អរញ្ញេ។ **ជីវសោកិន**ន្តិ អវិគតសោកានំ ហទយំ រមយិស្សន្តីតិ អត្ថោ។

១៨៤៩. “តមព្រវិ មហារាជា, សិវីនំ រដ្ឋវឌ្ឍនោ;
សាលីនំ ឱទនំ ភុត្វា, សុចឹ មំសូបសេចនំ;
រុក្ខផលានិ ភុញ្ជន្តា, កថំ កាហន្តិ ទារកា។

១៨៥០. “ភុត្វា សតបលេ កំសេ, សោវណ្ណេ សតរាជិកេ;

រុក្ខបត្តេសុ ភុញ្ជន្តា, កថំ កាហន្តិ ទារកា។

១៨៥១. “កាសិយានិ ច ធារេត្វា, ខោមកោដុម្ពរានិ ច;
កុសចីរានិ ធារេន្តា, កថំ កាហន្តិ ទារកា។

១៨៥២. “វយ្ហាហិ បរិយាយិត្វា, សិវិកាយ រថេន ច;
បត្តិកា បរិធាវន្តា, កថំ កាហន្តិ ទារកា។

១៨៥៣. “កូដាគារេ សយិត្វាន, និវាតេ ផុសិតគ្គឡេ;
សយន្តា រុក្ខមូលស្មឹ, កថំ កាហន្តិ ទារកា។

១៨៥៤. “បល្លង្កេសុ សយិត្វាន, គោនកេ ចិត្តសន្ថតេ;
សយន្តា តិណសន្ថារេ, កថំ កាហន្តិ ទារកា។

១៨៥៥. “គន្ធកេន វិលិម្បិត្វា, អគរុចន្ទនេន ច;
រជោជល្លានិ ធារេន្តា, កថំ កាហន្តិ ទារកា។

១៨៥៦. “ចាមរមោរហត្ថេហិ, ពីជិតង្គា សុខេធិតា;
ផុដ្ឋា ឌំសេហិ មកសេហិ, កថំ កាហន្តិ ទារកា”តិ។

តត្ថ **បលសតេ កំសេ**តិ បលសតេន កតាយ កញ្ចនបាតិយា។ **គោនកេ ចិត្តសន្ថតេ**តិ មហាបិដ្ឋិយំ កាឡកោជវេ ចេវ វិចិត្តកេ សន្ថរេ ច។ **ចាមរមោរហត្ថេហី**តិ ចាមរេហិ ចេវ មោរហត្ថេហិ ច ពីជិតង្គា។

ឯវំ តេសំ សល្លបន្តានញ្ញេវ រត្តិ វិភាយិ, សូរិយោ ឧគ្គញ្ឆិ។ មហាសត្តស្ស ចតុសិន្ធវយុត្តំ អលង្កតរថំ អានេត្វា រាជទ្វារេ ឋបយឹសុ។ មទ្ទីបិ សស្សុសសុរេ វន្ទិត្វា សេសិត្ថិយោ អបលោកេត្វា ទ្វេ បុត្តេ អាទាយ វេស្សន្តរតោ បឋមតរំ គន្ត្វា រថេ អដ្ឋាសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៨៥៧. “តមព្រវិ រាជបុត្តី, មទ្ទី សព្ពង្គសោភនា;
មា ទេវ បរិទេវេសិ, មា ច ត្វំ វិមនោ អហុ;
យថា មយំ ភវិស្សាម, តថា ហេស្សន្តិ ទារកា។

១៨៥៨. “ឥត្ថំ វត្វាន បក្កាមិ, មទ្ទី សព្ពង្គសោភនា;
សិវិមគ្គេន អន្វេសិ, បុត្តេ អាទាយ លក្ខណា”តិ។

តត្ថ **សិវិមគ្គេនា**តិ សិវិរញ្ញោ គន្តព្ពមគ្គេន។ **អន្វេសី**តិ តំ អគមាសិ, បាសាទា ឱតរិត្វា រថំ អភិរុហីតិ អត្ថោ។

១៨៥៩. “តតោ វេស្សន្តរោ រាជា, ទានំ ទត្វាន ខត្តិយោ;
បិតុ មាតុ ច វន្ទិត្វា, កត្វា ច នំ បទក្ខិណំ។

១៨៦០. “ចតុវាហឹ រថំ យុត្តំ, សីឃមារុយ្ហ សន្ទនំ;
អាទាយ បុត្តទារញ្ច, វង្កំ បាយាសិ បព្ពត”ន្តិ។

តត្ថ **តតោ**តិ ភិក្ខវេ, តស្សា មទ្ទិយា រថំ អភិរុហិត្វា ឋិតកាលេ។ **ទត្វា**តិ ហិយ្យោ ទានំ ទត្វា។ **កត្វា ច នំ បទក្ខិណ**ន្តិ បទក្ខិណញ្ច កត្វា។ **ន**ន្តិ និបាតមត្តំ។

១៨៦១. “តតោ វេស្សន្តរោ រាជា, យេនាសិ ពហុកោ ជនោ;
អាមន្ត ខោ តំ គច្ឆាម, អរោគា ហោន្តុ ញាតយោ”តិ។

តស្សត្ថោ – ភិក្ខវេ, តតោ វេស្សន្តរោ រាជា យត្ថ “វេស្សន្តរំ រាជានំ បស្សិស្សាមា”តិ ពហុកោ ជនោ ឋិតោ អាសិ, តត្ថ រថំ បេសេត្វា មហាជនំ អាបុច្ឆន្តោ “អាមន្ត ខោ តំ គច្ឆាម, អរោគា ហោន្តុ ញាតយោ”តិ អាហ។ តត្ថ **ត**ន្តិ និបាតមត្តំ។ ភិក្ខវេ, តតោ វេស្សន្តរោ រាជា ញាតកេ អាហ – “តុម្ហេ អាមន្តេត្វា មយំ គច្ឆាម, តុម្ហេ សុខិតា ហោថ និទុក្ខា”តិ។

ឯវំ មហាសត្តោ មហាជនំ អាមន្តេត្វា “អប្បមត្តា ហោថ, ទានាទីនិ បុញ្ញានិ ករោថា”តិ តេសំ ឱវទិត្វា បក្កាមិ។ គច្ឆន្តេ បន ពោធិសត្តេ មាតា “បុត្តោ មេ ទានវិត្តកោ ទានំ ទេតូ”តិ អាភរណេហិ សទ្ធឹ សត្តរតនបូរានិ សកដានិ ឧភោសុ បស្សេសុ បេសេសិ។ សោបិ អត្តនោ កាយារុឡ្ហមេវ អាភរណភណ្ឌំ ឱមុញ្ចិត្វា សម្បត្តយាចកានំ អដ្ឋារស វារេ ទត្វា អវសេសំ សព្ពំ អទាសិ។ សោ នគរា និក្ខមិត្វា ច និវត្តិត្វា ឱលោកេតុកាមោ អហោសិ។ អថស្ស មនំ បដិច្ច រថប្បមាណដ្ឋានេ មហាបថវី ភិជ្ជិត្វា កុលាលចក្កំ វិយ បរិវត្តិត្វា រថំ នគរាភិមុខំ អកាសិ។ សោ មាតាបិតូនំ វសនដ្ឋានំ ឱលោកេសិ។ តេន ការណេន បថវីកម្បោ អហោសិ។ តេន វុត្តំ –

“និក្ខមិត្វាន នគរា, និវត្តិត្វា វិលោកិតេ;
តទាបិ បថវី កម្បិ, សិនេរុវនវដំសកា”តិ។ (ចរិយា. ១.៩៣);

សយំ បន ឱលោកេត្វា មទ្ទិម្បិ ឱលោកាបេតុំ គាថមាហ –

១៨៦២. “ឥង្ឃ មទ្ទិ និសាមេហិ, រម្មរូបំវ ទិស្សតិ;
អាវាសំ សិវិសេដ្ឋស្ស, បេត្តិកំ ភវនំ មមា”តិ។

តត្ថ **និសាមេហី**តិ ឱលោកេហិ។

អថ មហាសត្តោ សហជាតេ សដ្ឋិសហស្សអមច្ចេ ច សេសជនញ្ច និវត្តាបេត្វា រថំ បាជេន្តោ មទ្ទឹ អាហ – “ភទ្ទេ, សចេ បច្ឆតោ យាចកា អាគច្ឆន្តិ, ឧបធារេយ្យាសី”តិ។ សាបិ ឱលោកេន្តី និសីទិ។ អថស្ស សត្តសតកំ មហាទានំ សម្បាបុណិតុំ អសក្កោន្តា ចត្តារោ ព្រាហ្មណា នគរំ អាគន្ត្វា “កុហឹ វេស្សន្តរោ រាជា”តិ បុច្ឆិត្វា “ទានំ ទត្វា គតោ”តិ វុត្តេ “កិញ្ចិ គហេត្វា គតោ”តិ បុច្ឆិត្វា “រថេន គតោ”តិ សុត្វា “អស្សេ នំ យាចិស្សាមា”តិ អនុពន្ធឹសុ។ អថ មទ្ទី តេ អាគច្ឆន្តេ ទិស្វា “យាចកា អាគច្ឆន្តិ, ទេវា”តិ អារោចេសិ។ មហាសត្តោ រថំ ឋបេសិ។ តេ អាគន្ត្វា អស្សេ យាចឹសុ។ មហាសត្តោ អស្សេ អទាសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៨៦៣. “តំ ព្រាហ្មណា អន្វគមុំ, តេ នំ អស្សេ អយាចិសុំ;
យាចិតោ បដិបាទេសិ, ចតុន្នំ ចតុរោ ហយេ”តិ។

អស្សេសុ បន ទិន្នេសុ រថធុរំ អាកាសេយេវ អដ្ឋាសិ។ អថ ព្រាហ្មណេសុ គតមត្តេសុយេវ ចត្តារោ ទេវបុត្តា រោហិច្ចមិគវណ្ណេន អាគន្ត្វា រថធុរំ សម្បដិច្ឆិត្វា អគមំសុ។ មហាសត្តោ តេសំ ទេវបុត្តភាវំ ញត្វា ឥមំ គាថមាហ –

១៨៦៤. “ឥង្ឃ មទ្ទិ និសាមេហិ, ចិត្តរូបំវ ទិស្សតិ;
មិគរោហិច្ចវណ្ណេន, ទក្ខិណស្សា វហន្តិ ម”ន្តិ។

តត្ថ **ទក្ខិណស្សា**តិ សុសិក្ខិតា អស្សា វិយ មំ វហន្តិ។

អថ នំ ឯវំ គច្ឆន្តំ អបរោ ព្រាហ្មណោ អាគន្ត្វា រថំ យាចិ។ មហាសត្តោ បុត្តទារំ ឱតារេត្វា តស្ស រថំ អទាសិ។ រថេ បន ទិន្នេ ទេវបុត្តា អន្តរធាយឹសុ។ រថស្ស ទិន្នភាវំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៨៦៥. “អថេត្ថ បញ្ចមោ អាគា, សោ តំ រថមយាចថ;
តស្ស តំ យាចិតោទាសិ, ន ចស្សុបហតោ មនោ។

១៨៦៦. “តតោ វេស្សន្តរោ រាជា, ឱរោបេត្វា សកំ ជនំ;
អស្សាសយិ អស្សរថំ, ព្រាហ្មណស្ស ធនេសិនោ”តិ។

តត្ថ **អថេត្ថា**តិ អថ តស្មឹ វនេ។ **ន ចស្សុបហតោ មនោ**តិ ន ចស្ស មនោ ឱលីនោ។ **អស្សាសយី**តិ បរិតោសេន្តោ និយ្យាទេសិ។

តតោ បដ្ឋាយ បន តេ សព្ពេបិ បត្តិកាវ អហេសុំ។ អថ មហាសត្តោ មទ្ទឹ អវោច –

១៨៦៧. “ត្វំ មទ្ទិ កណ្ហំ គណ្ហាហិ, លហុ ឯសា កនិដ្ឋិកា;
អហំ ជាលឹ គហេស្សាមិ, គរុកោ ភាតិកោ ហិ សោ”តិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា ឧភោបិ ខត្តិយា ទ្វេ ទារកេ អង្កេនាទាយ បក្កមឹសុ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៨៦៨ “រាជា កុមារមាទាយ, រាជបុត្តី ច ទារិកំ;
សម្មោទមានា បក្កាមុំ, អញ្ញមញ្ញំ បិយំវទា”តិ។

ទានកណ្ឌវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

វនបវេសនកណ្ឌវណ្ណនា

តេ បដិបថំ អាគច្ឆន្តេ មនុស្សេ ទិស្វា “កុហឹ វង្កបព្ពតោ”តិ បុច្ឆន្តិ។ មនុស្សា “ទូរេ”តិ វទន្តិ។ តេន វុត្តំ –

១៨៦៩ “យទិ កេចិ មនុជា ឯន្តិ, អនុមគ្គេ បដិបថេ;
មគ្គំ តេ បដិបុច្ឆាម, ‘កុហឹ វង្កតបព្ពតោ’។

១៨៧០ “តេ តត្ថ អម្ហេ បស្សិត្វា, កលុនំ បរិទេវយុំ;
ទុក្ខំ តេ បដិវេទេន្តិ, ទូរេ វង្កតបព្ពតោ”តិ។

មគ្គស្ស ឧភោសុ បស្សេសុ វិវិធផលធារិនោ រុក្ខេ ទិស្វា ទារកា កន្ទន្តិ។ មហាសត្តស្សានុភាវេន ផលធារិនោ រុក្ខា ឱនមិត្វា ហត្ថសម្ផស្សំ អាគច្ឆន្តិ។ តតោ សុបក្កផលាផលានិ ឧច្ចិនិត្វា តេសំ ទេតិ។ តំ ទិស្វា មទ្ទី អច្ឆរិយំ បវេទេសិ។ តេន វុត្តំ –

១៨៧១ “យទិ បស្សន្តិ បវនេ, ទារកា ផលិនេ ទុមេ;
តេសំ ផលានំ ហេតុម្ហិ, ឧបរោទន្តិ ទារកា។

១៨៧២ “រោទន្តេ ទារកេ ទិស្វា, ឧព្ពិទ្ធា វិបុលា ទុមា;
សយមេវោនមិត្វាន, ឧបគច្ឆន្តិ ទារកេ។

១៨៧៣ “ឥទំ អច្ឆេរកំ ទិស្វា, អព្ភុតំ លោមហំសនំ;
សាធុការំ បវត្តេសិ, មទ្ទី សព្ពង្គសោភនា។

១៨៧៤ “អច្ឆេរំ វត លោកស្មិំ, អព្ភុតំ លោមហំសនំ;
វេស្សន្តរស្ស តេជេន, សយមេវោនតា ទុមា”តិ។

ជេតុត្តរនគរតោ សុវណ្ណគិរិតាលោ នាម បព្ពតោ បញ្ច យោជនានិ, តតោ កោន្តិមារា នាម នទី បញ្ច យោជនានិ, តតោ អញ្ជរគិរិ នាម បព្ពតោ បញ្ច យោជនានិ, តតោ ទុន្និវិដ្ឋព្រាហ្មណគាមោ នាម បញ្ច យោជនានិ, តតោ មាតុលនគរំ ទស យោជនានិ។ ឥតិ តំ មគ្គំ ជេតុត្តរនគរតោ តឹសយោជនំ ហោតិ។ ទេវតា តំ មគ្គំ សំខិបឹសុ។ តេ ឯកទិវសេនេវ មាតុលនគរំ បាបុណឹសុ។ តេន វុត្តំ –

១៨៧៥ “សង្ខិបឹសុ បថំ យក្ខា, អនុកម្បាយ ទារកេ;
និក្ខន្តទិវសេនេវ, ចេតរដ្ឋំ ឧបាគមុ”ន្តិ។

ឧបគច្ឆន្តា ច បន ជេតុត្តរនគរតោ បាតរាសសមយេ និក្ខមិត្វា សាយន្ហសមយេ ចេតរដ្ឋេ មាតុលនគរំ បត្តា។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៨៧៦ “តេ គន្ត្វា ទីឃមទ្ធានំ, ចេតរដ្ឋំ ឧបាគមុំ;
ឥទ្ធំ ផីតំ ជនបទំ, ពហុមំសសុរោទន”ន្តិ។

តទា មាតុលនគរេ សដ្ឋិ ខត្តិយសហស្សានិ វសន្តិ។ មហាសត្តោ អន្តោនគរំ អបវិសិត្វា នគរទ្វារេយេវ សាលាយំ និសីទិ។ អថស្ស មទ្ទី ពោធិសត្តស្ស បាទេសុ រជំ បុញ្ឆិត្វា បាទេ សម្ពាហិត្វា “វេស្សន្តរស្ស អាគតភាវំ ជានាបេស្សាមី”តិ សាលាតោ និក្ខមិត្វា តស្ស ចក្ខុបថេ សាលាទ្វារេ អដ្ឋាសិ។ នគរំ បវិសន្តិយោ ច និក្ខមន្តិយោ ច ឥត្ថិយោ តំ ទិស្វា បរិវារេសុំ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៨៧៧ “ចេតិយោ បរិវារឹសុ, ទិស្វា លក្ខណមាគតំ;
សុខុមាលី វត អយ្យា, បត្តិកា បរិធាវតិ។

១៨៧៨ហត្ថាហិ បរិយាយិត្វា, សិវិកាយ រថេន ច;
សាជ្ជ មទ្ទី អរញ្ញស្មិំ, បត្តិកា បរិចារតី”តិ។

តត្ថ **លក្ខណមាគត**ន្តិ លក្ខណសម្បន្នំ មទ្ទី អាគតំ។ **បរិចារតី**តិ ឯវំ សុខុមាលី ហុត្វា បត្តិកាវ វិចរតិ។ **បរិយាយិត្វា**តិ ជេតុត្តរនគរេ វិចរិត្វា។ **សិវិកាយា**តិ សុវណ្ណសិវិកាយ។

មហាជនោ មទ្ទិញ្ច វេស្សន្តរញ្ច ទ្វេ បុត្តេ ចស្ស អនាថាគមនេន អាគតេ ទិស្វា គន្ត្វា រាជូនំ អាចិក្ខិ។ សដ្ឋិ សហស្សា រាជានោ រោទន្តា បរិទេវន្តា តស្ស សន្តិកំ អាគមំសុ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៨៧៩“តំ ទិស្វា ចេតបាមោក្ខា, រោទមានា ឧបាគមុំ;
កច្ចិ នុ ទេវ កុសលំ, កច្ចិ ទេវ អនាមយំ;
កច្ចិ បិតា អរោគោ តេ, សិវីនញ្ច អនាមយំ។

១៨៨០“ក្វ តេ ពលំ មហារាជ, ក្វ នុ តេ រថមណ្ឌលំ;
អនស្សកោ អរថកោ, ទីឃមទ្ធានមាគតោ;
កច្ចាមិត្តេហិ បកតោ, អនុប្បត្តោសិមំ ទិស”ន្តិ។

តត្ថ **ទិស្វា**តិ ទូរតោវ បស្សិត្វា។ **ចេតបាមោក្ខា**តិ ចេតរាជានោ។ **ឧបាគមុ**ន្តិ ឧបសង្កមឹសុ។ **កុសល**ន្តិ អារោគ្យំ។ **អនាមយ**ន្តិ និទ្ទុក្ខភាវំ។ **ក្វ តេ ពល**ន្តិ កុហឹ តវ ពលកាយោ។ **រថមណ្ឌល**ន្តិ យេនាសិ រថេន អាគតោ, សោ កុហិន្តិ បុច្ឆន្តិ។ **អនស្សកោ**តិ អស្សវិរហិតោ។ **អរថកោ**តិ អយានកោ។ **ទីឃមទ្ធានមាគតោ**តិ ទីឃមគ្គំ អាគតោ។ **បកតោ**តិ អភិភូតោ។

អថ នេសំ មហាសត្តោ អត្តនោ អាគតការណំ កថេន្តោ អាហ –

១៨៨១“កុសលញ្ចេវ មេ សម្មា, អថោ សម្មា អនាមយំ;
អថោ បិតា អរោគោ មេ, សិវីនញ្ច អនាមយំ។

១៨៨២“អហញ្ហិ កុញ្ជរំ ទជ្ជំ, ឦសាទន្តំ ឧរូឡ្ហវំ;
ខេត្តញ្ញុំ សព្ពយុទ្ធានំ, សព្ពសេតំ គជុត្តមំ។

១៨៨៣“សុវណ្ណកម្ពលសញ្ឆន្នំ, បភិន្នំ សត្តុមទ្ទនំ;
ទន្តឹ សវាលពីជនឹ, សេតំ កេលាសសាទិសំ។

១៨៨៤“សសេតច្ឆត្តំ សឧបាធេយ្យំ, សាថព្ពនំ សហត្ថិបំ;
អគ្គយានំ រាជវាហឹ, ព្រាហ្មណានំ អទាសហំ។

១៨៨៥“តស្មឹ មេ សិវយោ កុទ្ធា, បិតា ចុបហតោមនោ;
អវរុទ្ធសិ មំ រាជា, វង្កំ គច្ឆាមិ បព្ពតំ;
ឱកាសំ សម្មា ជានាថ, វនេ យត្ថ វសាមសេ”តិ។

តត្ថ **តស្មឹ មេ**តិ តស្មឹ ការណេ មយ្ហំ សិវយោ កុទ្ធា។ **ឧបហតោមនោ**តិ ឧបហតចិត្តោ កុទ្ធោវ មំ រដ្ឋា បព្ពាជេសិ។ **យត្ថា**តិ យស្មឹ វនេ មយំ វសេយ្យាម, តត្ថ វសនោកាសំ ជានាថាតិ។

តេ រាជានោ អាហំសុ –

១៨៨៦“ស្វាគតំ តេ មហារាជ, អថោ តេ អទុរាគតំ;
ឥស្សរោសិ អនុប្បត្តោ, យំ ឥធត្ថិ បវេទយ។

១៨៨៧“សាកំ ភិសំ មធុំ មំសំ, សុទ្ធំ សាលីនមោទនំ;
បរិភុញ្ជ មហារាជ, បាហុនោ នោសិ អាគតោ”តិ។

តត្ថ **បវេទយា**តិ កថេហិ, សព្ពំ បដិយាទេត្វា ទស្សាម។ **ភិស**ន្តិ ភិសមូលំ, យំកិញ្ចិ កន្ទជាតំ វា។

វេស្សន្តរោ អាហ –

១៨៨៨ជិគ្គហិតំ យំ ទិន្នំ, សព្ពស្ស អគ្ឃិយំ កតំ;
អវរុទ្ធសិ មំ រាជា, វង្កំ គច្ឆាមិ បព្ពតំ;
ឱកាសំ សម្មា ជានាថ, វនេ យត្ថ វសាមសេ’’តិ។

តត្ថ **បជិគ្គហិត**ន្តិ សព្ពមេតំ តុម្ហេហិ ទិន្នំ មយា ច បជិគ្គហិតមេវ ហោតុ, សព្ពស្ស តុម្ហេហិ មយ្ហំ អគ្ឃិយំ និវេទនំ កតំ។ រាជា បន មំ អវរុទ្ធសិ រដ្ឋា បព្ពាជេសិ, តស្មា វង្កមេវ គមិស្សាមិ, តស្មិំ មេ អរញ្ញេ វសនដ្ឋានំ ជានាថាតិ។

តេ រាជានោ អាហំសុ –

១៨៨៩‘‘ឥធេវ តាវ អច្ឆស្សុ, ចេតរដ្ឋេ រថេសភ;
យាវ ចេតា គមិស្សន្តិ, រញ្ញោ សន្តិក យាចិតុំ។

១៨៩០‘‘និជ្ឈាបេតុំ មហារាជំ, សិវីនំ រដ្ឋវឌ្ឍនំ;
តំ តំ ចេតា បុរក្ខត្វា, បតីតា លទ្ធបច្ចយា;
បរិវារេត្វាន គច្ឆន្តិ, ឯវំ ជានាហិ ខត្តិយា’’តិ។

តត្ថ **រញ្ញោ សន្តិក យាចិតុ**ន្តិ រញ្ញោ សន្តិកំ យាចនត្ថាយ គមិស្សន្តិ។ **និជ្ឈាបេតុ**ន្តិ តុម្ហាកំ និទ្ទោសភាវំ ជានាបេតុំ។ **លទ្ធបច្ចយា**តិ លទ្ធបតិដ្ឋា។ **គច្ឆន្តី**តិ គមិស្សន្តិ។

មហាសត្តោ អាហ –

១៨៩១‘‘មា វោ រុច្ចិត្ថ គមនំ, រញ្ញោ សន្តិក យាចិតុំ;
និជ្ឈាបេតុំ មហារាជំ, រាជាបិ តត្ថ និស្សរោ។

១៨៩២‘‘អច្ចុគ្គតា ហិ សិវយោ, ពលគ្គា នេគមា ច យេ;
តេ វិធំសេតុមិច្ឆន្តិ, រាជានំ មម ការណា’’តិ។

តត្ថ **តត្ថា**តិ តស្មិំ មម និទ្ទោសភាវំ និជ្ឈាបនេ រាជាបិ អនិស្សរោ។ **អច្ចុគ្គតា**តិ អតិកុទ្ធា។ **ពលគ្គា**តិ ពលកាយា។ **វិធំសេតុ**ន្តិ រជ្ជតោ នីហរិតុំ។ **រាជាន**ន្តិ រាជានម្បិ។

តេ រាជានោ អាហំសុ –

១៨៩៣‘‘សចេ ឯសា បវត្តេត្ថ, រដ្ឋស្មិំ រដ្ឋវឌ្ឍន;
ឥធេវ រជ្ជំ ការេហិ, ចេតេហិ បរិវារិតោ។

១៨៩៤‘‘ឥទ្ធំ ផីតញ្ចិទំ រដ្ឋំ, ឥទ្ធោ ជនបទោ មហា;
មតិំ ករោហិ ត្វំ ទេវ, រជ្ជស្ស មនុសាសិតុ’’ន្តិ។

តត្ថ **សចេ ឯសា បវត្តេត្ថា**តិ សចេ ឯតស្មិំ រដ្ឋេ ឯសា បវត្តិ។ **រជ្ជស្ស មនុសាសិតុ**ន្តិ រជ្ជំ សមនុសាសិតុំ, អយមេវ វា បាឋោ។

វេស្សន្តរោ អាហ –

១៨៩៥‘‘ន មេ ឆន្ទោ មតិ អត្ថិ, រជ្ជស្ស អនុសាសិតុំ;
បព្ពាជិតស្ស រដ្ឋស្មា, ចេតបុត្តា សុណាថ មេ។

១៨៩៦‘‘អតុដ្ឋា សិវយោ អាសុំ, ពលគ្គា នេគមា ច យេ;
បព្ពាជិតស្ស រដ្ឋស្មា, ចេតា រជ្ជេភិសេចយុំ។

១៨៩៧‘‘អសម្មោទិយម្បិ វោ អស្ស, អច្ចន្តំ មម ការណា;
សិវីហិ ភណ្ឌនំ ចាបិ, វិគ្គហោ មេ ន រុច្ចតិ។

១៨៩៨‘‘អថស្ស ភណ្ឌនំ ឃោរំ, សម្បហារោ អនប្បកោ;
ឯកស្ស ការណា មយ្ហំ, ហិំសេយ្យ ពហុកោ ជនោ។

១៨៩៩“ជិគ្គហិតំ យំ ទិន្នំ, សព្ពស្ស អគ្ឃិយំ កតំ;
អវរុទ្ធសិ មំ រាជា, វង្កំ គច្ឆាមិ បព្ពតំ;
ឱកាសំ សម្មា ជានាថ, វនេ យត្ថ វសាមសេ”តិ។

តត្ថ **ចេតា រជ្ជេភិសេចយុ**ន្តិ ចេតរដ្ឋវាសិនោ កិរ វេស្សន្តរំ រជ្ជេ អភិសិញ្ចិស្សូតិ តុម្ហាកម្បិ តេ អតុដ្ឋា អាសុំ។ **អសម្មោទិយ**ន្តិ អសាមគ្គិយំ។ **អស្សោ**តិ ភវេយ្យ។ **អថស្សោ**តិ អថ មយ្ហំ ឯកស្ស ការណា តុម្ហាកំ ភណ្ឌនំ ភវិស្សតីតិ។

ឯវំ មហាសត្តោ អនេកបរិយាយេន យាចិតោបិ រជ្ជំ ន ឥច្ឆិ។ អថស្ស តេ ចេតរាជានោ មហន្តំ សក្ការំ ករឹសុ។ សោ នគរំ បវិសិតុំ ន ឥច្ឆិ។ អថ នំ សាលមេវ អលង្ករិត្វា សាណិយា បរិក្ខេបំ កត្វា មហាសយនំ បញ្ញាបេត្វា សព្ពេ អារក្ខំ ករឹសុ។ សោ ឯករត្តឹ តេហិ សង្គហិតារក្ខោ សាលាយំ សយិត្វា បុនទិវសេ បាតោវ ន្ហត្វា នានគ្គរសភោជនំ ភុញ្ជិត្វា តេហិ បរិវុតោ និក្ខមិ។ សដ្ឋិសហស្សា ខត្តិយា តេន សទ្ធឹ បន្នរសយោជនមគ្គំ គន្ត្វា វនទ្វារេ ឋត្វា បុរតោ បន្នរសយោជនមគ្គំ អាចិក្ខន្តា អាហំសុ –

១៨០០“គច្ឆ តេ មយមក្ខាម, យថាបិ កុសលា តថា;
រាជិសី យត្ថ សម្មន្តិ, អាហុតគ្គី សមាហិតា។

១៨០១“ឯស សេលោ មហារាជ, បព្ពតោ គន្ធមាទនោ;
យត្ថ ត្វំ សហ បុត្តេហិ, សហ ភរិយាយ ចច្ឆសិ។

១៨០២“តំ ចេតា អនុសាសីសុ, អស្សុនេត្តា រុទំមុខា;
ឥតោ គច្ឆ មហារាជ, ឧជុំ យេនុត្តរាមុខោ។

១៨០៣“អថ ទក្ខិសិ ភទ្ទន្តេ, វេបុល្លំ នាម បព្ពតំ;
នានាទុមគណាកិណ្ណំ, សីតច្ឆាយំ មនោរមំ។

១៨០៤“តមតិក្កម្ម ភទ្ទន្តេ, អថ ទក្ខិសិ អាបគំ;
នទី កេតុមតី នាម, គម្ភីរំ គិរិគព្ភរំ។

១៨០៥“បុថុលោមមច្ឆាកិណ្ណំ, សុបតិត្ថំ មហោទកំ;
តត្ថ ន្ហត្វា បិវិត្វា ច, អស្សាសេត្វា សបុត្តកេ។

១៨០៦“អថ ទក្ខិសិ ភទ្ទន្តេ, និគ្រោធំ មធុបិប្ផលំ;
រម្មកេ សិខរេ ជាតំ, សីតច្ឆាយំ មនោរមំ។

១៨០៧“អថ ទក្ខិសិ ភទ្ទន្តេ, នាឡិកំ នាម បព្ពតំ;
នានាទិជគណាកិណ្ណំ, សេលំ កិម្បុរិសាយុតំ។

១៨០៨“តស្ស ឧត្តរបុព្ពេន, មុចលិន្ទោ នាម សោ សរោ;
បុណ្ឌរីកេហិ សញ្ឆន្នោ, សេតសោគន្ធិកេហិ ច។

១៨០៩“សោ វនំ មេឃសង្កាសំ, ធុវំ ហរិតសទ្ទលំ;
សីហោវាមិសបេក្ខីវ, វនសណ្ឌំ វិគាហយ;
បុប្ផរុក្ខេហិ សញ្ឆន្នំ, ផលរុក្ខេហិ ចូភយំ។

១៨១០“តត្ថ ពិន្ទុស្សរា វគ្គូ, នានាវណ្ណា ពហូ ទិជា;
កូជន្តមុបកូជន្តិ, ឧតុសំបុប្ផិតេ ទុមេ។

១៨១១“គន្ត្វា គិរិវិទុគ្គានំ, នទីនំ បភវានិ ច;
សោ ទក្ខិសិ បោក្ខរណឹ, ករញ្ជកកុធាយុតំ។

១៨១២“បុថុលោមមច្ឆាកិណ្ណំ , សុបតិត្ថំ មហោទកំ;
សមញ្ច ចតុរំសញ្ច, សាទុំ អប្បដិគន្ធិយំ។

១៨១៣“តស្សា ឧត្តរបុព្ពេន, បណ្ណសាលំ អមាបយ;
បណ្ណសាលំ អមាបេត្វា, ឧញ្ឆាចរិយាយ ឦហថា”តិ។

តត្ថ **រាជិសីតិ** រាជានោ ហុត្វា បព្ពជិតា។ **សមាហិតាតិ** ឯកគ្គចិត្តា។ **ឯសាតិ** ទក្ខិណហត្ថំ ឧក្ខិបិត្វា ឥមិនា បព្ពតបាទេន គច្ឆថាតិ អាចិក្ខន្តា វទន្តិ។ **អច្ឆសីតិ** វសិស្សសិ។ **អាបគន្តិ** ឧទកវាហនទិអាវដ្ដំ។ **គិរិគព្ភរន្តិ** គិរីនំ កុច្ឆិតោ បវត្តំ។ **មធុបិប្ផលន្តិ** មធុរផលំ។ **រម្មកេតិ** រមណីយេ។ **កិម្បុរិសាយុតន្តិ** កិម្បុរិសេហិ អាយុតំ បរិកិណ្ណំ។ **សេតសោគន្ធិកេហិ ចាតិ** នានប្បការេហិ សេតុប្បលេហិ ចេវ សោគន្ធិកេហិ ច សញ្ឆន្នោ។ **សីហោវាមិសបេក្ខីវាតិ** អាមិសំ បេក្ខន្តោ សីហោ វិយ។

ពិន្ទុស្សរាតិ សម្បិណ្ឌិតស្សរា។ **វគ្គូតិ** មធុរស្សរា។ **កូជន្តមុបកូជន្តីតិ** បឋមំ កូជមានំ បក្ខី បច្ឆា ឧបកូជន្តិ។ **ឧតុសំបុប្ផិតេ ទុមេតិ** ឧតុសមយេ បុប្ផិតេ ទុមេ និលីយិត្វា កូជន្តំ ឧបកូជន្តិ។ **សោ ទក្ខិសីតិ** សោ ត្វំ បស្សិស្សសីតិ អត្ថោ។ **ករញ្ជកកុធាយុតន្តិ** ករញ្ជរុក្ខេហិ ច កកុធរុក្ខេហិ ច សម្បរិកិណ្ណំ។ **អប្បដិគន្ធិយន្តិ** បដិកូលគន្ធវិរហិតំ មធុរោទកបរិកិណ្ណំនានប្បការបទុមុប្បលាទីហិ សញ្ឆន្នំ។ **បណ្ណសាលំ អមាបយាតិ** បណ្ណសាលំ មាបេយ្យាសិ។ **អមាបេត្វាតិ** មាបេត្វា។ **ឧញ្ឆាចរិយាយ ឦហថាតិ** អថ តុម្ហេ, ទេវ, ឧញ្ឆាចរិយាយ យាបេន្តា អប្បមត្តា ឦហថ, អារទ្ធវីរិយា ហុត្វា វិហរេយ្យាថាតិ អត្ថោ។

ឯវំ តេ រាជានោ តស្ស បន្នរសយោជនមគ្គំ អាចិក្ខិត្វា តំ ឧយ្យោជេត្វា វេស្សន្តរស្ស អន្តរាយភយស្ស វិនោទនត្ថំ “មា កោចិទេវ បច្ចាមិត្តោ ឱកាសំ លភេយ្យា”តិ ចិន្តេត្វា ឯកំ ព្យត្តំ សុសិក្ខិតំ ចេតបុត្តំ អាមន្តេត្វា “ត្វំ គច្ឆន្តេ ច អាគច្ឆន្តេ ច បរិគ្គណ្ហាហី”តិ វនទ្វារេ អារក្ខណត្ថាយ ឋបេត្វា សកនគរំ គមឹសុ។ វេស្សន្តរោបិ សបុត្តទារោ គន្ធមាទនបព្ពតំ បត្វា, តំ ទិវសំ តត្ថ វសិត្វា តតោ ឧត្តរាភិមុខោ វេបុល្លបព្ពតបាទេន គន្ត្វា, កេតុមតិយា នាម នទិយា តីរេ និសីទិត្វា វនចរកេន ទិន្នំ មធុមំសំ ខាទិត្វា តស្ស សុវណ្ណសូចឹ ទត្វា តត្ថ ន្ហត្វា បិវិត្វា បដិប្បស្សទ្ធទរថោ នទិតោ ឧត្តរិត្វា សានុបព្ពតសិខរេ ឋិតស្ស និគ្រោធស្ស មូលេ ថោកំ និសីទិត្វា និគ្រោធផលានិ ខាទិត្វា ឧដ្ឋាយ គច្ឆន្តោ នាឡិកំ នាម បព្ពតំ បត្វា តំ បរិហរន្តោ មុចលិន្ទសរំ គន្ត្វា សរស្ស តីរេន បុព្ពុត្តរកណ្ណំ បត្វា, ឯកបទិកមគ្គេន វនឃដំ បវិសិត្វា តំ អតិក្កម្ម គិរិវិទុគ្គានំ នទិប្បភវានំ បុរតោ ចតុរំសបោក្ខរណឹ បាបុណិ។

តស្មឹ ខណេ សក្កោ អាវជ្ជេន្តោ “មហាសត្តោ ហិមវន្តំ បវិដ្ឋោ”តិ ញត្វា “តស្ស វសនដ្ឋានំ លទ្ធុំ វដ្ដតី”តិ ចិន្តេត្វា វិស្សុកម្មំ បក្កោសាបេត្វា “គច្ឆ, តាត, ត្វំ វង្កបព្ពតកុឈច្ឆិម្ហិ រមណីយេ ឋានេ អស្សមបទំ មាបេត្វា ឯហី”តិ បេសេសិ។ សោ “សាធុ, ទេវា”តិ ទេវលោកតោ ឱតរិត្វា តត្ថ ទ្វេ បណ្ណសាលាយោ ទ្វេ ចង្កមេ រត្តិដ្ឋានទិវាដ្ឋានានិ ច មាបេត្វា ចង្កមកោដិយំ តេសុ តេសុ ឋានេសុ នានាផលធរេ រុក្ខេ ច កទលិវនានិ ច ទស្សេត្វា សព្ពេ បព្ពជិតបរិក្ខារេ បដិយាទេត្វា “យេ កេចិ បព្ពជិតុកាមា, តេ ឥមេ គណ្ហន្តូ”តិ អក្ខរានិ លិខិត្វា អមនុស្សេ ច ភេរវសទ្ទេ មិគបក្ខិនោ ច បដិក្កមាបេត្វា សកដ្ឋានមេវ គតោ។

មហាសត្តោ ឯកបទិកមគ្គំ ទិស្វា “បព្ពជិតានំ វសនដ្ឋានំ ភវិស្សតី”តិ មទ្ទិញ្ច បុត្តេ ច អស្សមបទទ្វារេ ឋបេត្វា អស្សមបទំ បវិសិត្វា អក្ខរានិ ឱលោកេត្វា “សក្កេនម្ហិ ទិដ្ឋោ”តិ ញត្វា បណ្ណសាលំ បវិសិត្វា ខគ្គញ្ច ធនុញ្ច អបនេត្វា សាដកេ ឱមុញ្ចិត្វា រត្តវាកចីរំ និវាសេត្វា អជិនចម្មំ អំសេ កត្វា ជដាមណ្ឌលំ ពន្ធិត្វា ឥសិវេសំ គហេត្វា កត្តរទណ្ឌំ អាទាយ បណ្ណសាលតោ និក្ខមិត្វា បព្ពជិតសិរឹ សមុព្ពហន្តោ “អហោ សុខំ, អហោ សុខំ, បព្ពជ្ជា មេ អធិគតា”តិ ឧទានំ ឧទានេត្វា ចង្កមំ អារុយ្ហ អបរាបរំ ចង្កមិត្វា បច្ចេកពុទ្ធសទិសេន ឧបសមេន បុត្តទារានំ សន្តិកំ អគមាសិ។ មទ្ទីបិ មហាសត្តស្ស បាទេសុ បតិត្វា រោទិត្វា តេនេវ សទ្ធឹ អស្សមបទំ បវិសិត្វា អត្តនោ បណ្ណសាលំ គន្ត្វា ឥសិវេសំ គណ្ហិ។ បច្ឆា បុត្តេបិ តាបសកុមារកេ ករឹសុ។ ចត្តារោ ខត្តិយា វង្កបព្ពតកុច្ឆិម្ហិ វសឹសុ។ អថ មទ្ទី មហាសត្តំ វរំ យាចិ “ទេវ, តុម្ហេ ផលាផលត្ថាយ វនំ អគន្ត្វា បុត្តេ គហេត្វា ឥធេវ ហោថ, អហំ ផលាផលំ អាហរិស្សាមី”តិ។ តតោ បដ្ឋាយ សា អរញ្ញតោ ផលាផលានិ អាហរិត្វា តយោ ជនេ បដិជគ្គតិ។

ពោធិសត្តោបិ តំ វរំ យាចិ “ភទ្ទេ, មទ្ទិ មយំ ឥតោ បដ្ឋាយ បព្ពជិតា នាម, ឥត្ថី ច នាម ព្រហ្មចរិយស្ស មលំ, ឥតោ បដ្ឋាយ អកាលេ មម សន្តិកំ មា អាគច្ឆាហី”តិ។ សា “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិ។ មហាសត្តស្ស មេត្តានុភាវេន សមន្តា តិយោជនេ សព្ពេ តិរច្ឆានាបិ អញ្ញមញ្ញំ មេត្តចិត្តំ បដិលភឹសុ។ មទ្ទីទេវីបិ បាតោវ ឧដ្ឋាយ បានីយបរិភោជនីយំ ឧបដ្ឋាបេត្វា មុខោទកំ អាហរិត្វា ទន្តកដ្ឋំ ទត្វា អស្សមបទំ សម្មជ្ជិត្វា ទ្វេ បុត្តេ បិតុ សន្តិកេ ឋបេត្វា បច្ឆិខណិត្តិអង្កុសហត្ថា អរញ្ញំ បវិសិត្វា វនមូលផលាផលានិ អាទាយ បច្ឆឹ បូរេត្វា សាយន្ហសមយេ អរញ្ញតោ អាគន្ត្វា បណ្ណសាលាយ ផលាផលំ ឋបេត្វា ន្ហត្វា បុត្តេ ន្ហាបេសិ។ អថ ចត្តារោបិ ជនា បណ្ណសាលាទ្វារេ និសីទិត្វា ផលាផលំ បរិភុញ្ជន្តិ។ តតោ មទ្ទី បុត្តេ គហេត្វា អត្តនោ បណ្ណសាលំ បាវិសិ។ ឥមិនា និយាមេន តេ បព្ពតកុច្ឆិម្ហិ សត្ត មាសេ វសឹសូតិ។

ជូជកបព្វវណ្ណនា

តទា កាលិង្គរដ្ឋេ ទុន្និវិដ្ឋព្រាហ្មណគាមវាសី ជូជកោ នាម ព្រាហ្មណោ ភិក្ខាចរិយាយ កហាបណសតំ លភិត្វា ឯកស្មិំ ព្រាហ្មណកុលេ ឋបេត្វា បុន ធនបរិយេសនត្ថាយ គតោ។ តស្មិំ ចិរាយន្តេ ព្រាហ្មណកុលា កហាបណសតំ វលញ្ជេត្វា បច្ឆា ឥតរេន អាគន្ត្វា ចោទិយមានា កហាបណេ ទាតុំ អសក្កោន្តា អមិត្តតាបនំ នាម ធីតរំ តស្ស អទំសុ។ សោ តំ អាទាយ កាលិង្គរដ្ឋេ ទុន្និវិដ្ឋព្រាហ្មណគាមំ គន្ត្វា វសិ។ អមិត្តតាបនា សម្មា ព្រាហ្មណំ បរិចរតិ។ អថ អញ្ញេ តរុណព្រាហ្មណា តស្សា អាចារសម្បត្តិំ ទិស្វា “អយំ មហល្លកព្រាហ្មណំ សម្មា បដិជគ្គតិ, តុម្ហេ បន អម្ហេសុ កឹ បមជ្ជថា”តិ អត្តនោ អត្តនោ ភរិយាយោ តជ្ជេន្តិ។ តា “ឥមំ អមិត្តតាបនំ ឥមម្ហា គាមា បលាបេស្សាមា”តិ នទីតិត្ថាទីសុ សន្និបតិត្វា តំ បរិភាសឹសុ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៨១៤ “អហុ វាសី កលិង្គេសុ, ជូជកោ នាម ព្រាហ្មណោ;
តស្សាសិ ទហរា ភរិយា, នាមេនាមិត្តតាបនា។

១៨១៥ “តា នំ តត្ថ គតាវោចុំ, នទឹ ឧទកហារិយា;
ថិយោ នំ បរិភាសឹសុ, សមាគន្ត្វា កុតូហលា។

១៨១៦ “អមិត្តា នូន តេ មាតា, អមិត្តោ នូន តេ បិតា;
យេ តំ ជិណ្ណស្ស បាទំសុ, ឯវំ ទហរិយំ សតឹ។

១៨១៧ “អហិតំ វត តេ ញាតី, មន្តយឹសុ រហោគតា;
យេ តំ ជិណ្ណស្ស បាទំសុ, ឯវំ ទហរិយំ សតឹ។

១៨១៨ “អមិត្តា វត តេ ញាតី, មន្តយឹសុ រហោគតា;
យេ តំ ជិណ្ណស្ស បាទំសុ, ឯវំ ទហរិយំ សតឹ។

១៨១៩ “ទុក្កដំ វត តេ ញាតី, មន្តយឹសុ រហោគតា;
យេ តំ ជិណ្ណស្ស បាទំសុ, ឯវំ ទហរិយំ សតឹ។

១៨២០ “បាបកំ វត តេ ញាតី, មន្តយឹសុ រហោគតា;
យេ តំ ជិណ្ណស្ស បាទំសុ, ឯវំ ទហរិយំ សតឹ។

១៨២១ “អមនាបំ វត តេ ញាតី, មន្តយឹសុ រហោគតា;
យេ តំ ជិណ្ណស្ស បាទំសុ, ឯវំ ទហរិយំ សតឹ។

១៨២២ “អមនាបវាសំ វសិ, ជិណ្ណេន បតិនា សហ;
យា ត្វំ វសសិ ជិណ្ណស្ស, មតំ តេ ជីវិតា វរំ។

១៨២៣ “ន ហិ នូន តុយ្ហំ កល្យាណិ, បិតា មាតា ច សោភនេ;
អញ្ញំ ភត្តារំ វិន្ទឹសុ, យេ តំ ជិណ្ណស្ស បាទំសុ;
ឯវំ ទហរិយំ សតឹ។

១៨២៤ “ទុយិដ្ឋំ តេ នវមិយំ, អកតំ អគ្គិហុត្តកំ;
យេ តំ ជិណ្ណស្ស បាទំសុ, ឯវំ ទហរិយំ សតឹ។

១៨២៥ “សមណេ ព្រាហ្មណេ នូន, ព្រហ្មចរិយបរាយណេ;
សា ត្វំ លោកេ អភិសបិ, សីលវន្តេ ពហុស្សុតេ;
យា ត្វំ វសសិ ជិណ្ណស្ស, ឯវំ ទហរិយា សតី។

១៨២៦ “ន ទុក្ខំ អហិនា ទដ្ឋំ, ន ទុក្ខំ សត្តិយា ហតំ;
តញ្ច ទុក្ខញ្ច តិព្ពញ្ច, យំ បស្សេ ជិណ្ណកំ បតឹ។

១៨២៧ “នត្ថិ ខិឌ្ឌា នត្ថិ រតិ, ជិណ្ណេន បតិនា សហ;
នត្ថិ អាលាបសល្លាបោ, ជគ្ឃិតម្បិ ន សោភតិ។

១៨២៨. “យុទា ច ទហរោ ទហរា, មន្តយន្តិ រហោគតា;
សព្ពេសំ សោកា នស្សន្តុ, យេ កេចិ ហទយស្សិតា។

១៨២៩. “ទហរា ត្វំ រូបវតី, បុរិសានំភិបត្ថិតា;
គច្ឆ ញាតិកុលេ អច្ឆ, កឹ ជិណ្ណោ រមយិស្សតី”តិ។

តត្ថ **អហូ**តិ អហោសិ។ **វាសី កលិង្គេសូ**តិ កាលិង្គរដ្ឋេសុ ទុន្និវិដ្ឋព្រាហ្មណគាមវាសី។ **តា នំ តត្ថ គតាវោចុ**ន្តិ តត្ថ គាមេ តា ឥត្ថិយោ នទីតិត្ថេ ឧទកហារិកា ហុត្វា គតា នំ អវោចុំ។ **ថិយោ នំ បរិភាសីសូ**តិ ឥត្ថិយោ ន អញ្ញំ កិញ្ចិ អវោចុំ, អថ ខោ នំ បរិភាសីសុ។ **កុតូហលា**តិ កោតូហលជាតា វិយ ហុត្វា។ **សមាគន្ត្វា**តិ សមន្តា បរិក្ខិបិត្វា។ **ទហរិយំ សតិ**ន្តិ ទហរី តរុណី សោភគ្គប្បត្តំ សមានំ។ **ជិណ្ណស្សា**តិ ជរាជិណ្ណស្ស គេហេ។ **ទុយិដ្ឋំ តេ នវមិយ**ន្តិ តវ នវមិយំ យាគំ ទុយិដ្ឋំ ភវិស្សតិ, សោ តេ យាគបិណ្ឌោ បឋមំ មហល្លកកាកេន គហិតោ ភវិស្សតិ។ “ទុយិដ្ឋា តេ នវមិយា”តិបិ បាឋោ, នវមិយា តយា ទុយិដ្ឋា ភវិស្សតីតិ អត្ថោ។ **អកតំ អគ្គិហុត្តក**ន្តិ អគ្គិជុហនម្បិ តយា អកតំ ភវិស្សតិ។ **អភិសបី**តិ សមណព្រាហ្មណេ សមិតបាបេ វា ពាហិតបាបេ វា អក្កោសិ។ តស្ស តេ បាបស្ស ឥទំ ផលន្តិ អធិប្បាយេនេវ អាហំសុ។ **ជគ្ឃិតម្បិ ន សោភតី**តិ ខណ្ឌទន្តេ វិវរិត្វា ហសន្តស្ស មហល្លកស្ស ហសិតម្បិ ន សោភតិ។ **សព្ពេសំ សោកា នស្សន្តី**តិ សព្ពេ ឯតេសំ សោកា វិនស្សន្តិ។ **កឹ ជិណ្ណោ**តិ អយំ ជិណ្ណោ តំ បញ្ចហិ កាមគុណេហិ កថំ រមយិស្សតីតិ។

សា តាសំ សន្តិកា បរិភាសំ លភិត្វា ឧទកឃដំ អាទាយ រោទមានា ឃរំ គន្ត្វា “កឹ ភោតិ រោទសី”តិ ព្រាហ្មណេន បុដ្ឋា តស្ស អារោចេន្តី ឥមំ គាថមាហ –

១៨៣០. “ន តេ ព្រាហ្មណ គច្ឆាមិ, នទី ឧទកហារិយា;
ថិយោ មំ បរិភាសន្តិ, តយា ជិណ្ណេន ព្រាហ្មណា”តិ។

តស្សត្ថោ – ព្រាហ្មណ, តយា ជិណ្ណេន មំ ឥត្ថិយោ បរិភាសន្តិ, តស្មា ឥតោ បដ្ឋាយ តវ ឧទកហារិកា ហុត្វា នទី ន គច្ឆាមីតិ។

ជូជកោ អាហ –

១៨៣១. “មា មេ ត្វំ អករា កម្មំ, មា មេ ឧទកមាហរិ;
អហំ ឧទកមាហិស្សំ, មា ភោតិ កុបិតា អហូ”តិ។

តត្ថ **ឧទកមាហិស្ស**ន្តិ ភោតិ អហំ ឧទកំ អាហរិស្សាមិ។

ព្រាហ្មណី អាហ –

១៨៣២. “នាហំ តម្ហិ កុលេ ជាតា, យំ ត្វំ ឧទកមាហរេ;
ឯវំ ព្រាហ្មណ ជានាហិ, ន តេ វច្ឆាមហំ ឃរេ។

១៨៣៣. “សចេ មេ ទាសំ ទាសឹ វា, នានយិស្សសិ ព្រាហ្មណ;
ឯវំ ព្រាហ្មណ ជានាហិ, ន តេ វច្ឆាមិ សន្តិកេ”តិ។

តត្ថ **នាហ**ន្តិ ព្រាហ្មណ, យម្ហិ កុលេ សាមិកោ កម្មំ ករោតិ, នាហំ តត្ថ ជាតា។ **យំ ត្វ**ន្តិ តស្មា យំ ឧទកំ ត្វំ អាហរិស្សសិ, ន មយ្ហំ តេន អត្ថោ។

ជូជកោ អាហ –

១៨៣៤. “នត្ថិ មេ សិប្បឋានំ វា, ធនំ ធញ្ញញ្ច ព្រាហ្មណិ;
កុតោហំ ទាសំ ទាសឹ វា, អានយិស្សាមិ ភោតិយា;
អហំ ភោតឹ ឧបដ្ឋិស្សំ, មា ភោតិ កុបិតា អហូ”តិ។

ព្រាហ្មណី អាហ –

១៨៣៥. “ឯហិ តេ អហមក្ខិស្សំ, យថា មេ វចនំ សុតំ;

ឯស វេស្សន្តរោ រាជា, វង្កេ វសតិ បព្ពតេ។

១៨៣៦. “តំ ត្វំ គន្ត្វាន យាចស្សុ, ទាសំ ទាសិញ្ច ព្រាហ្មណ;
សោ តេ ទស្សតិ យាចិតោ, ទាសំ ទាសិញ្ច ខត្តិយោ”តិ។

តត្ថ **ឯហិ តេ អហមក្ខិស្សន្តិ** អហំ តេ អាចិក្ខិស្សាមិ។ ឥទំ សា ទេវតាធិគ្គហិតា ហុត្វា អាហ។

ជូជកោ អាហ –

១៨៣៧. “ជិណ្ណោហមស្មិ ទុព្ពលោ, ទីឃោ ចទ្ធា សុទុគ្គមោ;
មា ភោតិ បរិទេវេសិ, មា ច ត្វំ វិមនា អហុ;
អហំ ភោតី ឧបដ្ឋិស្សំ, មា ភោតិ កុបិតា អហូ”តិ។

តត្ថ **ជិណ្ណោហមស្មីតិ** ភទ្ទេ, អហំ ជិណ្ណោ អម្ហិ, កថំ គមិស្សាមីតិ។

ព្រាហ្មណី អាហ –

១៨៣៨. “យថា អគន្ត្វា សង្គាមំ, អយុទ្ធោវ បរាជិតោ;
ឯវមេវ តុវំ ព្រហ្មេ, អគន្ត្វាវ បរាជិតោ។

១៨៣៩. “សចេ មេ ទាសំ ទាសី វា, នានយិស្សសិ ព្រាហ្មណ;
ឯវំ ព្រាហ្មណ ជានាហិ, ន តេ វច្ឆាមហំ ឃរេ;
អមនាបំ តេ ករិស្សាមិ, តំ តេ ទុក្ខំ ភវិស្សតិ។

១៨៤០. “នក្ខត្តេ ឧតុបុព្ពេសុ, យទា មំ ទក្ខិសិលង្កតំ;
អញ្ញេហិ សទ្ធិំ រមមានំ, តំ តេ ទុក្ខំ ភវិស្សតិ។

១៨៤១. “អទស្សនេន មយ្ហំ តេ, ជិណ្ណស្ស បរិទេវតោ;
ភិយ្យោ វង្កា ច បលិតា, ពហូ ហេស្សន្តិ ព្រាហ្មណា”តិ។

តត្ថ **អមនាបំ តេតិ** វេស្សន្តរស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា ទាសំ វា ទាសី វា អនាហរន្តស្ស តវ អរុច្ចនកំ កម្មំ ករិស្សាមិ។ **នក្ខត្តេ ឧតុបុព្ពេសូតិ** នក្ខត្តយោគវសេន វា ឆន្នំ ឧតូនំ តស្ស តស្ស បុព្ពវសេន វា បវត្តេសុ ឆណេសុ។

តំ សុត្វា ព្រាហ្មណោ ភីតោ អហោសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៨៤២. “តតោ សោ ព្រាហ្មណោ ភីតោ, ព្រាហ្មណិយា វសានុគោ;
អដ្ដិតោ កាមរាគេន, ព្រាហ្មណឹ ឯតទព្រវិ។

១៨៤៣. “បាថេយ្យំ មេ ករោហិ ត្វំ, សំកុល្យា សគុឡានិ ច;
មធុបិណ្ឌិកា ច សុកតាយោ, សត្តុភត្តញ្ច ព្រាហ្មណិ។

១៨៤៤. “អានយិស្សំ មេថុនកេ, ឧភោ ទាសកុមារកេ;
តេ តំ បរិចរិស្សន្តិ, រត្តិន្ទិវមតន្ទិតា”តិ។

តត្ថ **អដ្ដិតោតិ** ឧបទ្ទុតោ បីឡិតោ។ **សគុឡានិ ចាតិ** សគុឡបូវេ ច។ **សត្តុភត្តន្តិ** ពទ្ធសត្តុអពទ្ធសត្តុញ្ចេវ បុដភត្តញ្ច។ **មេថុនកេតិ** ជាតិគោត្តកុលបទេសេហិ សទិសេ។ **ទាសកុមារកេតិ** តវ ទាសត្ថាយ កុមារកេ។

សា ខិប្បំ បាថេយ្យំ បដិយាទេត្វា ព្រាហ្មណស្ស អារោចេសិ។ សោ គេហេ ទុព្ពលដ្ឋានំ ថិរំ កត្វា ទ្វារំ សង្ខរិត្វា អរញ្ញា ទារូនិ អាហរិត្វា ឃដេន ឧទកំ អាហរិត្វា គេហេ សព្ពភាជនានិ បូរេត្វា តត្ថេវ តាបសវេសំ គហេត្វា “ភទ្ទេ, ឥតោ បដ្ឋាយ វិកាលេ មា និក្ខមិ, យាវ មមាគមនា អប្បមត្តា ហោហី”តិ ឱវទិត្វា ឧបាហនំ អារុយ្ហ បាថេយ្យបសិព្ពកំ អំសេ លគ្គេត្វា អមិត្តតាបនំ បទក្ខិណំ កត្វា អស្សុបុណ្ណេហិ នេត្តេហិ រោទិត្វា បក្កាមិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៨៤៥. “ឥទំ វត្វា ព្រហ្មពន្ធុ, បដិមុញ្ចិ ឧបាហនា;
តតោ សោ មន្តយិត្វាន, ភរិយំ កត្វា បទក្ខិណំ។

១៩៤៦. "បក្កាមិ សោ រុណ្ណមុខោ, ព្រាហ្មណោ សហិតព្ពតោ;
សិវីនំ នគរំ ផីតំ, ទាសបរិយេសនំ ចរ"ន្តិ។

តត្ថ **រុណ្ណមុខោ**តិ រុទំមុខោ។ **សហិតព្ពតោ**តិ សមាទិន្នវតោ, គហិតតាបសវេសោតិ អត្ថោ។ **ចរន្តិ** ទាសបរិយេសនំ ចរន្តោ សិវីនំ នគរំ អារព្ភ បក្កាមិ។

សោ តំ នគរំ គន្ត្វា សន្និបតិតំ ជនំ "វេស្សន្តរោ កុហិ"ន្តិ បុច្ឆតិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៩៤៧. "សោ តត្ថ គន្ត្វា អវច, យេ តត្ថាសុំ សមាគតា;
កុហឹ វេស្សន្តរោ រាជា, កត្ថ បស្សេមុ ខត្តិយំ។

១៩៤៨. "តេ ជនា តំ អវចឹសុ, យេ តត្ថាសុំ សមាគតា;
តុម្ហេហិ ព្រហ្មេ បកតោ, អតិទានេន ខត្តិយោ;
បព្ពាជិតោ សកា រដ្ឋា, វង្កេ វសតិ បព្ពតេ។

១៩៤៩. "តុម្ហេហិ ព្រហ្មេ បកតោ, អតិទានេន ខត្តិយោ;
អាទាយ បុត្តទារញ្ច, វង្កេ វសតិ បព្ពតេ"តិ។

តត្ថ **បកតោ**តិ ឧបទ្ទុតោ បីឡិតោ អត្តនោ នគរេ វសិតុំ អលភិត្វា ឥទានិ វង្កបព្ពតេ វសតិ។

ឯវំ "តុម្ហេ អម្ហាកំ រាជានំ នាសេត្វា បុនបិ អាគតា ឥធ តិដ្ឋថា"តិ តេ លេឌ្ឌុទណ្ឌាទិហត្ថា ព្រាហ្មណំ អនុពន្ធឹសុ។ សោ ទេវតាធិគ្គហិតោ ហុត្វា វង្កបព្ពតមគ្គមេវ គណ្ហិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៩៥០. "សោ ចោទិតោ ព្រាហ្មណិយា, ព្រាហ្មណោ កាមគិទ្ធិមា;
អឃំ តំ បដិសេវិត្ថ, វនេ វាឡមិគាកិណ្ណេ;
ខគ្គទីបិនិសេវិតេ។

១៩៥១. "អាទាយ ពេឡុវំ ទណ្ឌំ, អគ្គិហុត្តំ កមណ្ឌលុំ;
សោ បាវិសិ ព្រហារញ្ញំ, យត្ថ អស្សោសិ កាមទំ។

១៩៥២. "តំ បវិដ្ឋំ ព្រហារញ្ញំ, កោកា នំ បរិវារយុំ;
វិក្កន្ទិ សោ វិប្បនដ្ឋោ, ទូរេ បន្ថា អបក្កមិ។

១៩៥៣. "តតោ សោ ព្រាហ្មណោ គន្ត្វា, ភោគលុទ្ធោ អសញ្ញតោ;
វង្កស្សោរោហណេ នដ្ឋេ, ឥមា គាថា អភាសថា"តិ។

តត្ថ **អឃំ តន្តិ** តំ មហាជនេន អនុពន្ធនទុក្ខញ្ចេវ វនបរិយោគាហនទុក្ខញ្ច។ **អគ្គិហុត្តន្តិ** អគ្គិជុហនកដច្ឆុំ។ **កោកា នំ បរិវារយុន្តិ** សោ ហិ អរញ្ញំ បវិសិត្វា វង្កបព្ពតគាមិមគ្គំ អជានន្តោ មគ្គមូឡ្ហោ ហុត្វា អរញ្ញេ វិចរិ។ អថ នំ អារក្ខណត្ថាយ និសិន្នស្ស ចេតបុត្តស្ស សុនខា បរិវារយឹសូតិ អត្ថោ។ **វិក្កន្ទិ សោ**តិ សោ ឯករុក្ខំ អារុយ្ហ មហន្តេន រវេន កន្ទិ។ **វិប្បនដ្ឋោ**តិ វិនដ្ឋមគ្គោ។ **ទូរេ បន្ថា**តិ វង្កបព្ពតគាមិបន្ថតោ ទូរេ បក្កាមិ។ **ភោគលុទ្ធោ**តិ ភោគរត្តោ។ **អសញ្ញតោ**តិ ទុស្សីលោ។ **វង្កស្សោរោហណេ នដ្ឋេ**តិ វង្កបព្ពតស្ស គមនមគ្គេ វិនដ្ឋេ។

សោ សុនខេហិ បរិវារិតោ រុក្ខេ និសិន្នោវ ឥមា គាថា អភាសថ –

១៩៥៤. "កោ រាជបុត្តំ និសភំ, ជយន្តមបរាជិតំ;
ភយេ ខេមស្ស ទាតារំ, កោ មេ វេស្សន្តរំ វិទូ។

១៩៥៥. "យោ យាចតំ បតិដ្ឋាសិ, ភូតានំ ធរណីរិវ;
ធរណូបមំ មហារាជំ, កោ មេ វេស្សន្តរំ វិទូ។

១៩៥៦. "យោ យាចតំ គតី អាសិ, សវន្តីនំវ សាគរោ;
សាគរូបមំ មហារាជំ, កោ មេ វេស្សន្តរំ វិទូ។

១៩៥៧. "កល្យាណតិត្ថំ សុចិមំ, សីតូទកំ មនោរមំ;
បុណ្ឌរីកេហិ សញ្ឆន្នំ, យុត្តំ កិញ្ជក្ខរេណុនា;

រហទូបមំ មហារាជំ, កោ មេ វេស្សន្តរំ វិទូ។

១៨៥៨ “អស្សត្ថំវ បថេ ជាតំ, សីតច្ឆាយំ មនោរមំ;
សន្តានំ វិសមេតាវំ, កិលន្តានំ បដិគ្គហំ;
តថូបមំ មហារាជំ, កោ មេ វេស្សន្តរំ វិទូ។

១៨៥៩ “និគ្រោធំវ បថេ ជាតំ, សីតច្ឆាយំ មនោរមំ;
សន្តានំ វិសមេតាវំ, កិលន្តានំ បដិគ្គហំ;
តថូបមំ មហារាជំ, កោ មេ វេស្សន្តរំ វិទូ។

១៨៦០ “អម្ពំ តវ បថេ ជាតំ, សីតច្ឆាយំ មនោរមំ;
សន្តានំ វិសមេតាវំ, កិលន្តានំ បដិគ្គហំ;
តថូបមំ មហារាជំ, កោ មេ វេស្សន្តរំ វិទូ។

១៨៦១ “សាលំ តវ បថេ ជាតំ, សីតច្ឆាយំ មនោរមំ;
សន្តានំ វិសមេតាវំ, កិលន្តានំ បដិគ្គហំ;
តថូបមំ មហារាជំ, កោ មេ វេស្សន្តរំ វិទូ។

១៨៦២ “ទុមំ តវ បថេ ជាតំ, សីតច្ឆាយំ មនោរមំ;
សន្តានំ វិសមេតាវំ, កិលន្តានំ បដិគ្គហំ;
តថូបមំ មហារាជំ, កោ មេ វេស្សន្តរំ វិទូ។

១៨៦៣ “ឯវញ្ច មេ វិលបតោ, បវិដ្ឋស្ស ព្រហាវនេ;
អហំ ជានន្តិ យោ វជ្ជា, នន្ទី សោ ជនយេ មម។

១៨៦៤ “ឯវញ្ច មេ វិលបតោ, បវិដ្ឋស្ស ព្រហាវនេ;
អហំ ជានន្តិ យោ វជ្ជា, តាយ សោ ឯករាចាយ;
បសវេ បុញ្ញំ អនប្បក”ន្តិ។

តត្ថ **ជយន្ត**ន្តិ មច្ឆេរចិត្តំ វិជយន្តំ។ **កោ មេ វេស្សន្តរំ វិទូ**តិ កោ មយ្ហំ វេស្សន្តរំ អាចិក្ខេយ្យាតិ វទតិ។ **បតិដ្ឋាសី**តិ បតិដ្ឋា អាសិ។ **សន្តាន**ន្តិ បរិស្សន្តានំ។ **កិលន្តាន**ន្តិ មគ្គកិលន្តានំ។ **បដិគ្គហ**ន្តិ បដិគ្គាហកំ បតិដ្ឋាភូតំ។ **អហំ ជានន្តិ យោ វជ្ជា**តិ អហំ វេស្សន្តរស្ស វសនដ្ឋានំ ជានាមីតិ យោ វទេយ្យាតិ អត្ថោ។

តស្ស តំ បរិទេវសទ្ទំ សុត្វា អារក្ខណត្ថាយ ឋបិតោ ចេតបុត្តោ មិគលុទ្ទកោ ហុត្វា អរញ្ញេ វិចរន្តោ “អយំ ព្រាហ្មណោ វេស្សន្តរស្ស វសនដ្ឋានត្ថាយ បរិទេវតិ, ន ខោ បនេស ធម្មតាយ អាគតោ, មទ្ទឹ វា ទារកេ វា យាចិស្សតិ, ឥធេវ នំ មារេស្សាមី”តិ តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា “ព្រាហ្មណ, ន តេ ជីវិតំ ទស្សាមី”តិ ធនុំ អារោបេត្វា អាកឌ្ឍិត្វា តជ្ជេសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៨៦៥ “តស្ស ចេតោ បដិស្សោសិ, អរញ្ញេ លុទ្ទកោ ចរំ;
តុម្ហេហិ ព្រហ្មេ បកតោ, អតិទានេន ខត្តិយោ;
បព្ពាជិតោ សកា រដ្ឋា, វង្កេ វសតិ បព្ពតេ។

១៨៦៦ “តុម្ហេហិ ព្រហ្មេ បកតោ, អតិទានេន ខត្តិយោ;
អាទាយ បុត្តទារញ្ច, វង្កេ វសតិ បព្ពតេ។

១៨៦៧ “អកិច្ចការី ទុម្មេធោ, រដ្ឋា បវនមាគតោ;
រាជបុត្តំ គវេសន្តោ, ពកោ មច្ឆមិវោទកេ។

១៨៦៨ “តស្ស ត្យាហំ ន ទស្សាមិ, ជីវិតំ ឥធ ព្រាហ្មណ;
អយញ្ហិ តេ មយា នុន្នោ, សរោ បិស្សតិ លោហិតំ។

១៨៦៩ “សិរោ តេ វជ្ឈយិត្វាន, ហទយំ ឆេត្វា សពន្ធនំ;
បន្ថសកុណំ យជិស្សាមិ, តុយ្ហំ មំសេន ព្រាហ្មណ។

១៨៧០ “តុយ្ហំ មំសេន មេទេន, មត្ថកេន ច ព្រាហ្មណ;

អាហុតឹ បគ្គហេស្សាមិ, ឆេត្វាន ហទយំ តវ។

១៩៧១. “តំ មេ សុយិដ្ឋំ សុហុតំ, តុយ្ហំ មំសេន ព្រាហ្មណ;
ន ច ត្វំ រាជបុត្តស្ស, ភរិយំ បុត្តេ ច នេស្សសី”តិ។

តត្ថ **អកិច្ចការី**តិ ត្វំ អកិច្ចការកោ។ **ទុម្មេធោ**តិ និប្បញ្ញោ។ **រដ្ឋា បវនមាគតោ**តិ រដ្ឋតោ មហារញ្ញំ អាគតោ។ **សរោ បិស្សតី**តិ អយំ សរោ តវ លោហិតំ បិវិស្សតិ។ **វជ្ឈយិត្វានា**តិ តំ មារេត្វា រុក្ខា បតិតស្ស តេ សីសំ តាលផលំ វិយ លុញ្ចិត្វា សពន្ធនំ ហទយមំសំ ឆិន្ទិត្វា បន្ថទេវតាយ បន្ថសកុណំ នាម យជិស្សាមិ។ **ន ច ត្វ**ន្តិ ឯវំ សន្តេ ន ត្វំ រាជបុត្តស្ស ភរិយំ វា បុត្តេ វា នេស្សសីតិ។

សោ តស្ស វចនំ សុត្វា មរណភយតជ្ជិតោ មុសាវាទំ កថេន្តោ អាហ –

១៩៧២. “អវជ្ឈោ ព្រាហ្មណោ ទូតោ, ចេតបុត្ត សុណោហិ មេ;
តស្មា ហិ ទូតំ ន ហន្តិ, ឯស ធម្មោ សនន្តនោ។

១៩៧៣. “និជ្ឈត្តា សិវយោ សព្ពេ, បិតា នំ ទដ្ឋុមិច្ឆតិ;
មាតា ច ទុព្ពលា តស្ស, អចិរា ចក្ខូនិ ជីយរេ។

១៩៧៤. “តេសាហំ បហិតោ ទូតោ, ចេតបុត្ត សុណោហិ មេ;
រាជបុត្តំ នយិស្សាមិ, យទិ ជានាសិ សំស មេ”តិ។

តត្ថ **និជ្ឈត្តា**តិ សញ្ញត្តា។ **អចិរា ចក្ខូនិ ជីយរេ**តិ និច្ចរោទនេន ន ចិរស្សេវ ចក្ខូនិ ជីយិស្សន្តិ។

តទា ចេតបុត្តោ “វេស្សន្តរំ កិរ អានេតុំ អាគតោ”តិ សោមនស្សប្បត្តោ ហុត្វា សុនខេ ពន្ធិត្វា ឋបេត្វា ព្រាហ្មណំ ឱតារេត្វា សាខាសន្ថរេ និសីទាបេត្វា ភោជនំ ទត្វា ឥមំ គាថមាហ –

១៩៧៥. “បិយស្ស មេ បិយោ ទូតោ, បុណ្ណបត្តំ ទទាមិ តេ;
ឥមញ្ច មធុនោ តុម្ពំ, មិគសត្ថិញ្ច ព្រាហ្មណ;
តញ្ច តេ ទេសមក្ខិស្សំ, យត្ថ សម្មតិ កាមទោ”តិ។

តត្ថ **បិយស្ស មេ**តិ មម បិយស្ស វេស្សន្តរស្ស ត្វំ បិយោ ទូតោ។ **បុណ្ណបត្ត**ន្តិ តវ អជ្ឈាសយបូរណំ បុណ្ណបត្តំ ទទាមីតិ។

ជូជកបព្ពវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ចូឡវនវណ្ណនា

ឯវំ ចេតបុត្តោ ព្រាហ្មណំ ភោជេត្វា បាថេយ្យត្ថាយ តស្ស មធុនោ តុម្ពញ្ចេវ បក្កមិគសត្ថិញ្ច ទត្វា មគ្គេ ឋត្វា ទក្ខិណហត្ថំ ឧក្ខិបិត្វា មហាសត្តស្ស វសនោកាសំ អាចិក្ខន្តោ អាហ –

១៩៧៦. “ឯស សេលោ មហាព្រហ្មេ, បព្ពតោ គន្ធមាទនោ;
យត្ថ វេស្សន្តរោ រាជា, សហ បុត្តេហិ សម្មតិ។

១៩៧៧. “ធារេន្តោ ព្រាហ្មណវណ្ណំ, អាសទញ្ច មសំ ជដំ;
ចម្មវាសី ឆមា សេតិ, ជាតវេទំ នមស្សតិ។

១៩៧៨. “ឯតេ នីលា បទិស្សន្តិ, នានាផលធរា ទុមា;
ឧគ្គតា អព្ភកូដាវ, នីលា អញ្ជនបព្ពតា។

១៩៧៩. “ធវស្សកណ្ណា ខទិរា, សាលា ផន្ទនមាលុវា;
សម្បវេធន្តិ វាតេន, សកឹ បីតាវ មាណវា។

១៩៨០. “ឧបរិ ទុមបរិយាយេសុ, សង្គីតិយោវ សុយ្យរេ;
នជ្ជុហា កោកិលសង្ឃា, សម្បតន្តិ ទុមា ទុមំ។

១៩៨១ “អវ្ហយន្តេវ គច្ឆន្តំ, សាខាបត្តសមីរិតា;
រមយន្តេវ អាគន្តំ, មោទយន្តិ និវាសិនំ;
យត្ថ វេស្សន្តរោ រាជា, សហ បុត្តេហិ សម្មតិ។

១៩៨២ “ធារេន្តោ ព្រាហ្មណវណ្ណំ, អាសទញ្ច មសំ ជដំ;
ចម្មវាសី ឆមា សេតិ, ជាតវេទំ នមស្សតី”តិ។

តត្ថ **គន្ធមាទនោ**តិ ឯស គន្ធមាទនបព្ពតោ, ឯតស្ស បាទេន ឧត្តរាភិមុខោ គច្ឆន្តោ យត្ថ សក្កទត្តិយេ អស្សមបទេ វេស្សន្តរោ រាជា សហ បុត្តទារេហិ វសតិ, តំ បស្សិស្សសីតិ អត្ថោ។ **ព្រាហ្មណវណ្ណ**ន្តិ សេដ្ឋបព្ពជិតវេសំ។ **អាសទញ្ច មសំ ជដ**ន្តិ អាកឌ្ឍិត្វា ផលានំ គហណត្ថំ អង្កុសញ្ច អគ្គិជុហនកដច្ឆុញ្ច ជដាមណ្ឌលញ្ច ធារេន្តោ។ **ចម្មវាសី**តិ អជិនចម្មធរោ។ **ឆមា សេតី**តិ បថវិយំ បណ្ណសន្ថរេ សយតិ។ **ធវស្សកណ្ណា ខទិរា**តិ ធវា ច អស្សកណ្ណា ច ខទិរា ច។ **សកី បីតាវ មាណវា**តិ ឯកវារមេវ បីតា សុរាសោណ្ឌា វិយ។ **ឧបរិ ទុមបរិយាយេសូ**តិ រុក្ខសាខាសុ។ **សង្គីតិយោវ សុយ្យរេ**តិ នានាសកុណានំ វស្សន្តានំ សទ្ទា ទិព្ពសង្គីតិយោ វិយ សុយ្យរេ។ **នជ្ជុហា**តិ នជ្ជុហសកុណា។ **សម្បតន្តី**តិ វិកូជន្តា វិចរន្តិ។ **សាខាបត្តសមីរិតា**តិ សាខានំ បត្តេហិ សង្ឃដ្ដិតា ហុត្វា វិកូជន្តា សកុណា, វាតេន សមីរិតា បត្តសាខាយេវ វា។ **អាគន្ត**ន្តិ អាគច្ឆន្តំ ជនំ។ **យត្ថា**តិ យស្មឹ អស្សមេ វេស្សន្តរោ វសតិ, តត្ថ គន្ត្វា តមំ អស្សមបទសម្បត្តឹ បស្សិស្សសីតិ។

តតោ ឧត្តរិបិ អស្សមបទំ វណ្ណេន្តោ អាហ –

១៩៨៣ “អម្ពា កបិត្ថា បនសា, សាលា ជម្ពូ វិភីតកា;
ហរីតកី អាមលកា, អស្សត្ថា ពទរានិ ច។

១៩៨៤ “ចារុតិម្ពរុក្ខា ចេត្ថ, និគ្រោធា ច កបិត្ថនា;
មធុមធុកា ថេវន្តិ, នីចេ បក្កា ចុទុម្ពរា។

១៩៨៥ “បារេវតា ភវេយ្យា ច, មុទ្ទិកា ច មធុត្ថិកា;
មធុំ អនេលកំ តត្ថ, សកមាទាយ ភុញ្ជរេ។

១៩៨៦ “អញ្ញេត្ថ បុប្ផិតា អម្ពា, អញ្ញេ តិដ្ឋន្តិ ទោវិលា;
អញ្ញេ អាមា ច បក្កា ច, ភេកវណ្ណា តទូភយំ។

១៩៨៧ “អថេត្ថ ហេដ្ឋា បុរិសោ, អម្ពបក្កានិ គណ្ហតិ;
អាមានិ ចេវ បក្កានិ, វណ្ណគន្ធរសុត្តមេ។

១៩៨៨ “អតេវ មេ អច្ឆរិយំ, ហិង្ការោ បដិភាតិ មំ;
ទេវានមិវ អាវាសោ, សោភតិ នន្ទនូបមោ។

១៩៨៩ “វិភេទិកា នាឡិកេរា, ខជ្ជុរីនំ ព្រហាវនេ;
មាលាវ គន្ថិតា ឋន្តិ, ធជគ្គានេវ ទិស្សរេ;
នានាវណ្ណេហិ បុប្ផេហិ, នភំ តារាចិតាមិវ។

១៩៩០ “កុដជី កុដ្ឋតគរា, បាដលិយោ ច បុប្ផិតា;
បុន្នាគា គិរិបុន្នាគា, កោវិឡារា ច បុប្ផិតា។

១៩៩១ “ឧទ្ទាលកា សោមរុក្ខា, អគរុផល្លិយា ពហូ;
បុត្តជីវា ច កកុធា, អសនា ចេត្ថ បុប្ផិតា។

១៩៩២ “កុដជា សលឡា នីបា, កោសម្ពា លពុជា ធវា;
សាលា ច បុប្ផិតា តត្ថ, បលាលខលសន្និភា។

១៩៩៣ “តស្សាវិទូរេ បោក្ខរណី, ភូមិភាគេ មនោរមេ;
បទុមុប្បលសញ្ឆន្នា, ទេវានមិវ នន្ទនេ។

១៩៩៤ “អថេត្ថ បុប្ផរសមត្តា, កោកិលា មញ្ជុភាណិកា;
អភិនាទេន្តិ បវនំ, ឧតុសម្បុប្ផិតេ ទុមេ។

១៩៩៥. “បុស្សន្តិ មករន្ទេហិ, បោក្ខរេ បោក្ខរេ មធូ;
អថេត្ថ វាតា វាយន្តិ, ទក្ខិណា អថ បច្ឆិមា;
បទុមកិញ្ជក្ខរេណូហិ, ឱកិណ្ណោ ហោតិ អស្សមោ។

១៩៩៦. “ថូលា សិង្ឃាដកា ចេត្ថ, សំសាទិយា បសាទិយា;
មច្ឆកច្ឆបព្យាវិទ្ធា, ពហូ ចេត្ថ មុបយានកា;
មធុំ ភិសេហិ សវតិ, ខីរសប្បិ មុឡាលិភិ។

១៩៩៧. “សុរភី តំ វនំ វាតិ, នានាគន្ធសមោទិតំ;
សម្មទ្ទតេវ គន្ធេន, បុប្ផសាខាហិ តំ វនំ;
ភមរា បុប្ផគន្ធេន, សមន្តា មភិនាទិតា។

១៩៩៨. “អថេត្ថ សកុណា សន្តិ, នានាវណ្ណា ពហូ ទិជា;
មោទន្តិ សហ ភរិយាហិ, អញ្ញមញ្ញំ បកូជិនោ។

១៩៩៩. “នន្ទិកា ជីវបុត្តា ច, ជីវបុត្តា បិយា ច នោ;
បិយា បុត្តា បិយា នន្ទា, ទិជា បោក្ខរណីឃរា។

២០០០. “មាលាវ គន្ថិតា បន្តិ, ធជគ្គានេវ ទិស្សរេ;
នានាវណ្ណេហិ បុប្ផេហិ, កុសលេហេវ សុគន្ថិតា;
យត្ថ វេស្សន្តរោ រាជា, សហ បុត្តេហិ សម្មតិ។

២០០១. “ភាវន្តោ ព្រាហ្មណវណ្ណំ, អាសទញ្ច មសំ ជដំ;
ចម្មវាសី ឆមា សេតិ, ជាតវេទំ នមស្សតី”តិ។

តត្ថ **ចារុតិម្ពរុក្ខា**តិ សុវណ្ណតិម្ពរុក្ខា។ **មធុមធុកា**តិ មធុរសា មធុកា។ **ថេវន្តី**តិ វិរោចន្តិ។ **បារេវតា**តិ បារេវតបាទសទិសា រុក្ខា។ **ភវេយ្យា**តិ ទីឃផលា កទលិយោ។ **មធុត្ថិកា**តិ មធុត្ថេវ បគ្ឃរន្តិយោ, មធុរតាយ វា មធុត្ថេវ សទិសា។ **សកមាទាយា**តិ តំ សយមេវ គហេត្វា បរិភុញ្ជន្តិ។ **ទោវិលា**តិ បតិតបុប្ផបត្តា សញ្ជាយមានផលា។ **ភោកវណ្ណា តទូភយ**ន្តិ តេ ឧភោបិ អាមា ច បក្កា ច មណ្ឌូកបិដ្ឋិវណ្ណាយេវ។ **អថេត្ថ ហេដ្ឋា បុរិសោ**តិ អថ ឯត្ថ អស្សមេ តេសំ អម្ពានំ ហេដ្ឋា ឋិតកោវ បុរិសោ អម្ពផលានិ គណ្ហាតិ, អារោហណកិច្ចំ នត្ថិ។ **វណ្ណគន្ធរសុត្តមេ**តិ ឯតេហិ វណ្ណាទីហិ ឧត្តមានិ។

អតេវ មេ អច្ឆរិយន្តិ អតិវិយ មេ អច្ឆរិយំ។ **ហិង្ការោ**តិ ហិន្តិ ករណំ។ **វិភេទិកា**តិ តាលា។ **មាលាវ គន្ថិតា**តិ សុបុប្ផិតរុក្ខានំ ឧបរិ គន្ថិតា មាលា វិយ បុប្ផានិ តិដ្ឋន្តិ។ **ធជគ្គានេវ ទិស្សរេ**តិ តានិ រុក្ខានិ អលង្កតធជគ្គានិ វិយ ទិស្សន្តិ។ **កុដជី កុដ្ឋតគរា**តិ កុដជិ នាមេកា រុក្ខជាតិ កុដ្ឋគច្ឆា ច តគរគច្ឆា ច។ **គិរិបុន្នាគា**តិ មហាបុន្នាគា។ **កោវិឡារា**តិ កោវិឡាររុក្ខា នាម។ **ឧទ្ទាលកា**តិ ឧទ្ទាលរុក្ខា។ **សោមរុក្ខា**តិ បីតបុប្ផវណ្ណា រាជរុក្ខា។ **ផល្លិយា**តិ ផល្លិយរុក្ខា នាម។ **បុត្តជីវា**តិ មហានិគ្រោធា។ **លពុជា**តិ លពុជរុក្ខា នាម។ **បលាលខលសន្និភា**តិ តេសំ ហេដ្ឋា បគ្ឃរិតបុប្ផបុញ្ជា បលាលខលសន្និភាតិ វទតិ។

បោក្ខរណីតិ ចតុរស្សបោក្ខរណី។ **នន្ទនេ**តិ នន្ទនវនេ នន្ទាបោក្ខរណី វិយ។ **បុប្ផរសមត្តា**តិ បុប្ផរសេន មត្តា ចលិតា។ **មករន្ទេហី**តិ កិញ្ជក្ខេហិ។ **បោក្ខរេ បោក្ខរេ**តិ បទុមិនិបណ្ណេ បទុមិនិបណ្ណេ។ តេសុ ហិ កិញ្ជក្ខតោ រេណុ ភស្សិត្វា បោក្ខរមធុ នាម ហោតិ។ **ទក្ខិណា អថ បច្ឆិមា**តិ ឯកក្ខវតា សព្ពា ទិសា វិទិសាបិ វាតា ទស្សិតា ហោន្តិ។ **ថូលា សិង្ឃាដកា**តិ មហន្តា សិង្ឃាដកា ច។ **សំសាទិយា**តិ សយំ ជាតសាលី, សុកសាលីតិបិ វុច្ចន្តិ។ **បសាទិយា**តិ តេយេវ ភូមិយំ បតិតា។ **ព្យាវិទ្ធា**តិ បសន្នេ ឧទកេ ព្យាវិទ្ធា បជិបាជិយា គច្ឆន្តា ទិស្សន្តិ។ **មុបយានកា**តិ កក្កដកា។ **មធុ**ឧន្តិ ភិសកោដិយា ភិន្នាយ បគ្ឃរណរសោ មធុសទិសោ ហោតិ។ **ខីរសប្បិ មុឡាលិភី**តិ មុឡាលេហិ បគ្ឃរណរសោ ខីរមិស្សកនវនីតសប្បិ វិយ ហោតិ។

សម្មទ្ទតេវាតិ សម្បត្តជនំ មទយតិ វិយ។ **សមន្តា មភិនាទិតា**តិ សមន្តា អភិនទន្តា វិចរន្តិ។ **“នន្ទិកា”**តិអាទីនិ តេសំ នាមានិ។ តេសុ ហិ បឋមា “សាមិ វេស្សន្តរ, ឥមស្មិំ វនេ វសន្តោ នន្ទា”តិ វទន្តិ។ ទុតិយា “ត្វញ្ច សុខេន ជីវ, បុត្តា ច តេ”តិ វទន្តិ។ តតិយា “ត្វញ្ច ជីវ, បិយា បុត្តា ច តេ”តិ វទន្តិ។ ចតុត្ថា “ត្វញ្ច នន្ទ, បិយា បុត្តា ច តេ”តិ វទន្តិ។ តេន តេសំ ឯតានេវ នាមានិ អហេសុំ។ **បោក្ខរណីឃរា**តិ បោក្ខរណិវាសិនោ។

ឯវំ ចេតបុត្តេន វេស្សន្តរស្ស វសនដ្ឋានេ អក្ខាតេ ជូជកោ តុស្សិត្វា បដិសន្ថារំ ករោន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

២០០២. ឥទញ្ច មេ សត្តុភត្តំ, មធុនា បដិសំយុតំ;
មធុបិណ្ឌិកា ច សុកតាយោ, សត្តុភត្តំ ទទាមិ តេ”តិ។

តត្ថ **សត្តុភត្ត**ន្តិ បក្កមធុសន្និភំ សត្តុសង្ខាតំ ភត្តំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – ឥទំ មម អត្ថិ, តំ តេ ទម្មិ, គណ្ហាហិ នន្តិ។

តំ សុត្វា ចេតបុត្តោ អាហ –

២០០៣. “តុយ្ហេវ សម្ពលំ ហោតុ, នាហំ ឥច្ឆាមិ សម្ពលំ;
ឥតោបិ ព្រហ្មេ គណ្ហាហិ, គច្ឆ ព្រហ្មេ យថាសុខំ។

២០០៤. “អយំ ឯកបទី ឯតិ, ឧជុំ គច្ឆតិ អស្សមំ;
ឥសីបិ អច្ចុតោ តត្ថ, បង្កទន្តោ រជស្សិរោ;
ធារេន្តោ ព្រាហ្មណវណ្ណំ, អាសទញ្ច មសំ ជដំ។

២០០៥. “ចម្មវាសី ឆមា សេតិ, ជាតវេទំ នមស្សតិ;
តំ ត្វំ គន្ត្វាន បុច្ឆស្សុ, សោ តេ មគ្គំ បវក្ខតី”តិ។

តត្ថ **សម្ពល**ន្តិ បាថេយ្យំ។ **ឯតី**តិ យោ ឯកបទិកមគ្គោ អម្ហាកំ អភិមុខោ ឯតិ, ឯស អស្សមំ ឧជុំ គច្ឆតិ។ **អច្ចុតោ**តិ ឯវំនាមកោ ឥសិ តត្ថ វសតិ។

២០០៦. “ឥទំ សុត្វា ព្រហ្មពន្ធុ, ចេតំ កត្វា បទក្ខិណំ;
ឧទគ្គចិត្តោ បក្កាមិ, យេនាសិ អច្ចុតោ ឥសី”តិ។

តត្ថ **យេនាសី**តិ យស្មិំ ឋានេ អច្ចុតោ ឥសិ អហោសិ, តត្ថ គតោតិ។

ចូឡវនវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

មហាវនវណ្ណនា

២០០៧. “គច្ឆន្តោ សោ ភារទ្វាជោ, អទ្ទស្ស អច្ចុតំ ឥសឹ;
ទិស្វាន តំ ភារទ្វាជោ, សម្មោទិ ឥសិនា សហ។

២០០៨. “កច្ចិ នុ ភោតោ កុសលំ, កច្ចិ ភោតោ អនាមយំ;
កច្ចិ ឧញ្ឆេន យាបេសិ, កច្ចិ មូលផលា ពហូ។

២០០៩. “កច្ចិ ឌំសា មកសា ច, អប្បមេវ សរីសបា;
វនេ វាឡមិគាកិណ្ណេ, កច្ចិ ហឹសា ន វិជ្ជតី”តិ។

តត្ថ **ភារទ្វាជោ**តិ ជូជកោ។ **អប្បមេវា**តិ អប្បាយេវ។ **ហឹសា**តិ តេសំ វសេន តុម្ហាកំ វិហឹសា។

តាបសោ អាហ –

២០១០. “កុសលញ្ចេវ មេ ព្រហ្មេ, អថោ ព្រហ្មេ អនាមយំ;
អថោ ឧញ្ឆេន យាបេមិ, អថោ មូលផលា ពហូ។

២០១១. “អថោ ឌំសា មកសា ច, អប្បមេវ សរីសបា;
វនេ វាឡមិគាកិណ្ណេ, ហឹសា មយ្ហំ ន វិជ្ជតិ។

២០១២. “ពហូនិ វស្សបូគានិ, អស្សមេ វសតោ មម;
នាភិជានាមិ ឧប្បន្នំ, អាពាធំ អមនោរមំ។

២០១៣. “ស្វាគតំ តេ មហាព្រហ្មេ, អថោ តេ អទុរាគតំ;
អន្តោ បវិស ភទ្ទន្តេ, បាទេ បក្ខាលយស្សុ តេ។

២០១៤ តិន្ទុកានិ បិយាលានិ, មធុកេ កាសុមារិយោ;
ផលានិ ខុទ្ទកប្បានិ, ភុញ្ជ ព្រហ្មេ វរំ វរំ។

២០១៥ “ឥទម្បិ បានីយំ សីតំ, អាភតំ គិរិគព្ភរា;
តតោ បិវ មហាព្រហ្មេ, សចេ ត្វំ អភិកង្ខសី”តិ។

ជូជកោ អាហ –

២០១៦ “បដិគ្គហិតំ យំ ទិន្នំ, សព្ពស្ស អគ្ឃិយំ កតំ;
សញ្ជយស្ស សកំ បុត្តំ, សិវីហិ វិប្បវាសិតំ;
តមហំ ទស្សនមាគតោ, យទិ ជានាសិ សំស មេ”តិ។

តត្ថ **តមហំ ទស្សនមាគតោ**តិ តំ អហំ ទស្សនាយ អាគតោ។ តាបសោ អាហ –

២០១៧ “ន ភវំ ឯតិ បុញ្ញត្ថំ, សិវិរាជស្ស ទស្សនំ;
មញ្ញេ ភវំ បត្ថយតិ, រញ្ញោ ភរិយំ បតិព្ពតំ;
មញ្ញេ កណ្ហាជិនំ ទាសិំ, ជាលិំ ទាសញ្ច ឥច្ឆសិ។

២០១៨ “អថ វា តយោ មាតាបុត្តេ, អរញ្ញា នេតុមាគតោ;
ន តស្ស ភោគា វិជ្ជន្តិ, ធនំ ធញ្ញញ្ច ព្រាហ្មណា”តិ។

តត្ថ **ន តស្ស ភោគា**តិ ភោ ព្រាហ្មណ, តស្ស វេស្សន្តរស្ស អរញ្ញេ វិហរន្តស្ស នេវ ភោគា វិជ្ជន្តិ, ធនធញ្ញញ្ច ន វិជ្ជតិ, ទុគ្គតោ ហុត្វា វសតិ, តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា កិំ ករិស្សសីតិ?

តំ សុត្វា ជូជកោ អាហ –

២០១៩ “អកុទ្ធរូបោហំ ភោតោ, នាហំ យាចិតុមាគតោ;
សាធុ ទស្សនមរិយានំ, សន្និវាសោ សទា សុខោ។

២០២០ “អទិដ្ឋបុព្ពោ សិវិរាជា, សិវីហិ វិប្បវាសិតោ;
តមហំ ទស្សនមាគតោ, យទិ ជានាសិ សំស មេ”តិ។

តស្សត្ថោ – អហំ, ភោ តាបស, អកុទ្ធរូបោ, អលំ ឯត្តាវតា, អហំ បន ន កិញ្ចិ វេស្សន្តរំ យាចិតុមាគតោ, អរិយានំ បន ទស្សនំ សាធុ, សន្និវាសោ ច តេហិ សទ្ធិំ សុខោ។ អហំ តស្ស អាចរិយព្រាហ្មណោ, មយា ច សោ យតោ សិវីហិ វិប្បវាសិតោ, តតោ បដ្ឋាយ អទិដ្ឋបុព្ពោ, តេនាហំ តំ ទស្សនត្ថាយ អាគតោ។ យទិ តស្ស វសនដ្ឋានំ ជានាសិ, សំស មេតិ។

សោ តស្ស វចនំ សុត្វា សទ្ទហិត្វា “ហោតុ ស្វេ សំសិស្សាមិ តេ, អជ្ជ តាវ ឥធេវ វសាហី”តិ តំ ផលាផលេហិ សន្តប្បេត្វា បុនទិវសេ មគ្គំ ទស្សេន្តោ ទក្ខិណហត្ថំ បសារេត្វា អាហ –

២០២១ “ឯស សេលោ មហាព្រហ្មេ, បព្ពតោ គន្ធមាទនោ;
យត្ថ វេស្សន្តរោ រាជា, សហ បុត្តេហិ សម្មតិ។

២០២២ “ធារេន្តោ ព្រាហ្មណវណ្ណំ, អាសទញ្ច មសំ ជដំ;
ចម្មវាសី ឆមា សេតិ, ជាតវេទំ នមស្សតិ។

២០២៣ “ឯតេ នីលា បទិស្សន្តិ, នានាផលធរា ទុមា;
ឧគ្គតា អព្ភកូដាវ, នីលា អញ្ជនបព្ពតា។

២០២៤ “ធវស្សកណ្ណា ខទិរា, សាលា ផន្ទនមាលុវា;
សម្បវេធន្តិ វាតេន, សកិំ បីតាវ មាណវា។

២០២៥ “ឧបរិ ទុមបរិយាយេសុ, សំគីតិយោវ សុយ្យរេ;
នជ្ជុហា កោកិលសង្ឃា, សម្បតន្តិ ទុមា ទុមំ។

២០២៦ “ឩហយន្តេវ គច្ឆន្តំ, សាខាបត្តសមីរិតា;
រមយន្តេវ អាគន្តុំ, មោទយន្តិ និវាសិនំ;
យត្ថ វេស្សន្តរោ រាជា, សហ បុត្តេហិ សម្មតិ។

២០២៧ “ធារេន្តោ ព្រាហ្មណវណ្ណំ, អាសទញ្ច មសំ ជដំ;
ចម្មវាសី ឆមា សេតិ, ជាតវេទំ នមស្សតិ។

២០២៨ “ករេរិមាលា វិតតា, ភូមិភាគេ មនោរមេ;
សទ្ទលាហរិតា ភូមិ, ន តត្ថុទ្ធំសតេ រជោ។

២០២៩ “មយូរគីវសង្កាសា, តូលផស្សសមូបមា;
តិណានិ នាតិវត្តន្តិ, សមន្តា ចតុរង្គុលា។

២០៣០ “អម្ពា ជម្ពូ កបិត្ថា ច, នីចេ បក្កា ចុទុម្ពរា;
បរិភោគេហិ រុក្ខេហិ, វនំ តំ រតិវឌ្ឍនំ។

២០៣១ “វេឡុរិយវណ្ណសន្និភំ, មច្ឆគុម្ពនិសេវិតំ;
សុចិំ សុគន្ធំ សលិលំ, អាបោ តត្ថបិ សន្ទតិ។

២០៣២ “តស្សាវិទូរេ បោក្ខរណី, ភូមិភាគេ មនោរមេ;
បទុមុប្បលសញ្ឆន្នា, ទេវានមិវ នន្ទនេ។

២០៣៣ “តីណិ ឧប្បលជាតានិ, តស្មិំ សរសិ ព្រាហ្មណ;
វិចិត្តំ នីលានេកានិ, សេតា លោហិតកានិ ចា”តិ។

តស្សត្ថោ ហេដ្ឋា វុត្តសទិសោយេវ។ **ករេរិមាលា វិតតា**តិ ករេរិបុប្ផេហិ វិតតា។ **សទ្ទលាហរិតា**តិ ធុវសទ្ទលេន ហរិតា។ **ន តត្ថុទ្ធំសតេ រជោ**តិ តស្មិំ វនេ អប្បមត្តកោបិ រជោ ន ឧទ្ធំសតេ។ **តូលផស្សសមូបមា**តិ មុទុសម្ផស្សតាយ តូលផស្សសទិសា។ **តិណានិ នាតិវត្តន្តី**តិ តានិ តស្សា ភូមិយា មយូរគីវវណ្ណានិ តិណានិ សមន្តតោ ចតុរង្គុលប្បមាណានេវ វត្តន្តិ, តតោ បន ឧត្តរិ ន វឌ្ឍន្តិ។ **អម្ពា ជម្ពូ កបិត្ថា ចា**តិ អម្ពា ច ជម្ពូ ច កបិត្ថា ច។ **បរិភោគេហី**តិ នានាវិធេហិ បុប្ផូបគផលូបគេហិ បរិភោគរុក្ខេហិ។ **សន្ទតី**តិ តស្មិំ វនសណ្ឌេ វង្កបព្ពតេ កុន្ទទីហិ ឱតរន្តំ ឧទកំ សន្ទតិ, បវត្តតីតិ អត្ថោ។ **វិចិត្តំ នីលានេកានិ, សេតា លោហិតកានិ ចា**តិ ឯកានិ នីលានិ, ឯកានិ សេតានិ, ឯកានិ លោហិតកានីតិ ឥមេហិ តីហិ ឧប្បលជាតេហិ តំ សរំ វិចិត្តំ។ សុសជ្ជិតបុប្ផចង្កោដកំ វិយ សោភតីតិ ទស្សេតិ។

ឯវំ ចតុរស្សបោក្ខរណឹ វណ្ណេត្វា បុន មុចលិន្ទសរំ វណ្ណេន្តោ អាហ –

២០៣៤ “ខោមាវ តត្ថ បទុមា, សេតសោគន្ធិកេហិ ច;
កលម្ពកេហិ សញ្ឆន្នោ, មុចលិន្ទោ នាម សោ សរោ។

២០៣៥ “អថេត្ថ បទុមា ផុល្លា, អបរិយន្តាវ ទិស្សរេ;
គិម្ហា ហេមន្តិកា ផុល្លា, ជណ្ណុតគ្ឃា ឧបត្ថរា។

២០៣៦ “សុរភី សម្បវាយន្តិ, វិចិត្តបុប្ផសន្ថតា;
ភមរា បុប្ផគន្ធេន, សមន្តា មភិនាទិតា”តិ។

តត្ថ **ខោមាវា**តិ ខោមមយា វិយ បណ្ឌរា។ **សេតសោគន្ធិកេហិ ចា**តិ សេតុប្បលេហិ ច សោគន្ធិកេហិ ច កលម្ពកេហិ ច សោ សរោ សញ្ឆន្នោ។ **អបរិយន្តាវ ទិស្សរេ**តិ អបរិមាណា វិយ ទិស្សន្តិ។ **គិម្ហា ហេមន្តិកា**តិ គិម្ហេ ច ហេមន្តិកេ ច បុប្ផិតបទុមា។ **ជណ្ណុតគ្ឃា ឧបត្ថរា**តិ ជណ្ណុបមាណេ ឧទកេ ឧបត្ថរា ផុល្លា ហោន្តិ, សន្ថតា វិយ ខាយន្តិ។ **វិចិត្តបុប្ផសន្ថតា**តិ វិចិត្តា ហុត្វា បុប្ផេហិ សន្ថតា សទា សុរភី សម្បវាយន្តិ។

២០៣៧ “អថេត្ថ ឧទកន្តស្មិំ, រុក្ខា តិដ្ឋន្តិ ព្រាហ្មណ;
កទម្ពា បាដលី ផុល្លា, កោវិឡារា ច បុប្ផិតា។

២០៣៨ “អង្កោលា កច្ឆិការា ច, បារិជញ្ញា ច បុប្ផិតា;
វារណា វយនា រុក្ខា, មុចលិន្ទមុភតោ សរំ។

២០៣៩“សិរីសា សេតបារិសា, សាធុ វាយន្តិ បទ្ទកា;
និគ្គុណ្ឌិ សិរីនិគ្គុណ្ឌិ, អសនា ចេត្ថ បុប្ផិតា។

២០៤០“បង្គុរា ពហុលា សេលា, សោភញ្ជនា ច បុប្ផិតា;
កេតកា កណិការា ច, កណវេរា ច បុប្ផិតា។

២០៤១“អជ្ជុនា អជ្ជុកណ្ណា ច, មហានាមា ច បុប្ផិតា;
សុបុប្ផិតគ្គា តិដ្ឋន្តិ, បជ្ជលន្តេវ កឹសុកា។

២០៤២“សេតបណ្ណិ សត្តបណ្ណា, កទលិយោ កុសុម្ភរា;
ធនុតក្ការី បុប្ផេហិ, សីសបាវរណានិ ច។

២០៤៣“អច្ឆិវា សល្លវា រុក្ខា, សល្លកិយោ ច បុប្ផិតា;
សេតគេរុ ច តគរា, មំសិកុដ្ឋា កុលាវរា។

២០៤៤“ទហរា រុក្ខា ច វុទ្ធា ច, អកុដិលា ចេត្ថ បុប្ផិតា;
អស្សមំ ឧភតោ ឋន្តិ, អគ្យាគារំ សមន្តតោ”តិ។

តត្ថ **តិដ្ឋន្តី**តិ សរំ បរិក្ខិបិត្វា តិដ្ឋន្តិ។ **កទម្ពា**តិ កទម្ពរុក្ខា។ **កច្ឆិការា ចា**តិ ឯវំនាមកា រុក្ខា។ **បារិជញ្ញា**តិ រត្តមាលា។ **វារណា វយនា**តិ វារណរុក្ខា ច វយនរុក្ខា ច។ **មុចលិន្ទមុភតោ សរ**ន្តិ មុចលិន្ទស្ស សរស្ស ឧភយបស្សេសុ។ **សេតបារិសា**តិ សេតគច្ឆរុក្ខា ។ តេ កិរ សេតក្ខន្ធា មហាបណ្ណា កណិការសទិសបុប្ផា ហោន្តិ។ **និគ្គុណ្ឌិ សិរីនិគ្គុណ្ឌី**តិ បកតិនិគ្គុណ្ឌិ ចេវ កាឡនិគ្គុណ្ឌិ ច។ **បង្គុរា**តិ បង្គុររុក្ខា។ **កុសុម្ភរា**តិ ឯកគច្ឆា។ **ធនុតក្ការី បុប្ផេហី**តិ ធនូនញ្ច តក្ការីនញ្ច បុប្ផេហិ សោភិតា។ **សីសបាវរណានិ ចា**តិ សីសបេហិ ច វរណេហិ ច សោភិតា។ **អច្ឆិវា**តិអាទយោបិ រុក្ខាយេវ។ **សេតគេរុ ច តគរា**តិ សេតគេរុ ច តគរា ច។ **មំសិកុដ្ឋា កុលាវរា**តិ មំសិគច្ឆា ច កុដ្ឋគច្ឆា ច កុលាវរា ច។ **អកុដិលា**តិ ឧជុកា។ **អគ្យាគារំ សមន្តតោ**តិ អគ្យាគារំ បរិក្ខិបិត្វា ឋិតាតិ អត្ថោ។

២០៤៥“អថេត្ថ ឧទកន្តស្មិំ, ពហុជាតោ ផណិជ្ជកោ;
មុគ្គតិយោ ករតិយោ, សេវាលសីសកា ពហូ។

២០៤៦“ឧទ្ទាបវត្តំ ឧល្លុឡិតំ, មក្ខិកា ហិង្គុជាលិកា;
ទាសិមកញ្ជកោ ចេត្ថ, ពហូ នីចេកលម្ពកា។

២០៤៧“ឯលម្ពរកសញ្ឆន្នា, រុក្ខា តិដ្ឋន្តិ ព្រាហ្មណ;
សត្តាហំ ធារិយមានានំ, គន្ធោ តេសំ ន ឆិជ្ជតិ។

២០៤៨“ឧភតោ សរំ មុចលិន្ទំ, បុប្ផា តិដ្ឋន្តិ សោភនា;
ឥន្ទីវរេហិ សញ្ឆន្នំ, វនំ តំ ឧបសោភតិ។

២០៤៩“អឌ្ឍមាសំ ធារិយមានានំ, គន្ធោ តេសំ ន ឆិជ្ជតិ;
នីលបុប្ផី សេតវារី, បុប្ផិតា គិរិកណ្ណិកា;
កលេរុក្ខេហិ សញ្ឆន្នំ, វនំ តំ តុលសីហិ ច។

២០៥០“សម្មទ្ទតេវ គន្ធេន, បុប្ផសាខាហិ តំ វនំ;
ភមរា បុប្ផគន្ធេន, សមន្តា មភិនាទិតា។

២០៥១“តីណិ កក្ការុជាតានិ, តស្មិំ សរសិ ព្រាហ្មណ;
កុម្ភមត្តានិ ចេកានិ, មុរជមត្តានិ តា ឧភោ”តិ។

តត្ថ **ផណិជ្ជកោ**តិ ភូតនកោ។ **មុគ្គតិយោ**តិ ឯកា មុគ្គជាតិ។ **ករតិយោ**តិ រាជមាសោ។ **សេវាលសីសកា**តិ ឥមេបិ គច្ឆាយេវ, អបិ ច **សីសកា**តិ រត្តចន្ទនំ វុត្តំ។ **ឧទ្ទាបវត្តំ ឧល្លុឡិត**ន្តិ តំ ឧទកំ តីរមរិយាទពន្ធំ វាតាបហតំ ឧល្លុឡិតំ ហុត្វា តិដ្ឋតិ។ **មក្ខិកា ហិង្គុជាលិកា**តិ ហិង្គុជាលសង្ខាតេ វិកសិតបុប្ផគច្ឆេ បញ្ចវណ្ណា មធុមក្ខិកា មធុរស្សរេន វិរវន្តិយោ តត្ថ វិចរន្តីតិ អត្ថោ។ **ទាសិមកញ្ជកោ ចេត្ថា**តិ ឥមានិ ទ្វេ រុក្ខជាតិយោ ច ឯត្ថ។ **នីចេកលម្ពកា**តិ នីចកលម្ពកា។ **ឯលម្ពរកសញ្ឆន្នា**តិ ឯវំនាមិកាយ វល្លិយា សញ្ឆន្នា។ **តេស**ន្តិ តេសំ តស្សា វល្លិយា បុប្ផានំ សព្ពេសម្បិ វា ឯតេសំ ទាសិមកញ្ជកាទីនំ បុប្ផានំ សត្តាហំ គន្ធោ ន ឆិជ្ជតិ។ ឯវំ គន្ធសម្បន្នានិ បុប្ផានិ, រជតបដ្ដសទិសវាលុកបុណ្ណា ភូមិភាគា។ **គន្ធោ តេស**ន្តិ តេសំ ឥន្ទីវរបុប្ផាទីនំ គន្ធោ អឌ្ឍមាសំ ន

ឆិជ្ជតិ។ **នីលបុប្ផី**តិអាទិកា បុប្ផវល្លិយោ។ **តុលសីហិ ចា**តិ តុលសិគច្ឆេហិ ច។ **កក្ការុជាតានី**តិ វល្លិផលានិ។ តត្ថ ឯកិស្សា វល្លិយា ផលានិ មហាឃដមត្តានិ, ទ្វិន្នំ មុទិង្គមត្តានិ។ តេន វុត្តំ “មុរជមត្តានិ តា ឧភោ”តិ។

២០៥២ “អថេត្ថ សាសបោ ពហុកោ, នាទិយោ ហរិតាយុតោ;
អសី តាលាវ តិដ្ឋន្តិ, ឆេជ្ជា ឥន្ទីវរា ពហូ។

២០៥៣ “អជ្ជោដា សូរិយវល្លី ច, កាឡីយា មធុគន្ធិយា;
អសោកា មុទយន្តី ច, វល្លិភោ ខុទ្ទបុប្ផិយោ។

២០៥៤ “កោរណ្ឌកា អនោជា ច, បុប្ផិតា នាគមល្លិកា;
រុក្ខមារុយ្ហ តិដ្ឋន្តិ, ផុល្លា កឹសុកវល្លិយោ។

២០៥៥ “កដេរុហា ច វាសន្តី, យូថិកា មធុគន្ធិយា;
និលិយា សុមនា ភណ្ឌី, សោភតិ បទុមុត្តរោ។

២០៥៦ “បាដលី សមុទ្ទកប្បាសី, កណិការា ច បុប្ផិតា;
ហេមជាលាវ ទិស្សន្តិ, រុចិរគ្គិ សិខូបមា។

២០៥៧ “យានិ តានិ ច បុប្ផានិ, ថលជានុទកានិ ច;
សព្ពានិ តត្ថ ទិស្សន្តិ, ឯវំ រម្មោ មហោទធី”តិ។

តត្ថ **សាសបោ**តិ សិទ្ធត្ថកោ។ **ពហុកោ**តិ ពហុ។ **នាទិយោ ហរិតាយុតោ**តិ ហរិតេន អាយុតោ នាទិយោ។ ឥមា ទ្វេបិ លសុណជាតិយោ, សោបិ លសុណោ តត្ថ ពហុកោតិ អត្ថោ។ **អសី តាលាវ តិដ្ឋន្តី**តិ **អសី**តិ ឯវំនាមកា រុក្ខា សិនិទ្ធាយ ភូមិយា ឋិតា តាលា វិយ តិដ្ឋន្តិ។ **ឆេជ្ជា ឥន្ទីវរា ពហូ**តិ ឧទកបរិយន្តេ ពហូ សុវណ្ណឥន្ទីវរា មុដ្ឋិនា ឆិន្ទិតព្ពា ហុត្វា ឋិតា។ **អជ្ជោដា**តិ អជ្ជោដវល្លិយោ។ **វល្លិភោ ខុទ្ទបុប្ផិយោ**តិ វល្លិភោ ច ខុទ្ទបុប្ផិយោ ច។ **នាគមល្លិកា**តិ វល្លិនាគា ច មល្លិកា ច។ **កឹសុកវល្លិយោ**តិ សុកតុណ្ឌបត្តា វល្លិជាតី។ **កដេរុហា ច វាសន្តី**តិ ឥមេ ច ទ្វេ បុប្ផគច្ឆា។ **មធុគន្ធិយា**តិ មធុសមានគន្ធា។ **និលិយា សុមនា ភណ្ឌី**តិ នីលវល្លិសុមនា ច បកតិសុមនា ច ភណ្ឌី ច។ **បទុមុត្តរោ**តិ ឯវំនាមកោ រុក្ខោ។ **កណិការា**តិ វល្លិកណិការា រុក្ខកណិការា។ **ហេមជាលាវា**តិ បសារិតហេមជាលា វិយ ទិស្សន្តិ។ **មហោទធី**តិ មហតោ ឧទកក្ខន្ធស្ស អាធារភូតោ មុចលិន្ទសរោតិ។

២០៥៨ “អថស្សា បោក្ខរណិយា, ពហុកា វារិគោចរា;
រោហិតា នឡបី សិង្គូ, កុម្ភិលា មករា សុសូ។

២០៥៩ “មធុ ច មធុលដ្ឋិ ច, តាលិសា ច បិយង្គុកា;
កុដន្ទជា ភទ្ទមុត្តា, សេតបុប្ផា ច លោលុបា។

២០៦០ “សុរភី ច រុក្ខា តគរា, ពហុកា តុង្គវណ្ដកា;
បទ្ទកា នរទា កុដ្ឋា, ឈាមកា ច ហរេណុកា។

២០៦១ “ហលិទ្ទកា គន្ធសិលា, ហិរិវេរា ច គុគ្គុលា;
វិភេទិកា ចោរកា កុដ្ឋា, កប្បូរា ច កលិង្គុកា”តិ។

តត្ថ **អថស្សា បោក្ខរណិយា**តិ ឥជ បោក្ខរណិសទិសតាយ សរមេវ បោក្ខរណីតិ វទតិ។ **រោហិតា**តិអាទីនិ តេសំ វារិគោចរានំ នាមានិ។ **មធុ ចា**តិ និម្មក្ខិកមធុ ច។ **មធុលដ្ឋិ ចា**តិ លដ្ឋិមធុកញ្ច។ **តាលិសា ចា**តិអាទិកា សព្ពា គន្ធជាតិយោ។

២០៦២ “អថេត្ថ សីហព្យគ្ឃា ច, បុរិសាលូ ច ហត្ថិយោ;
ឯណេយ្យា បសទា ចេវ, រោហិច្ចា សរភា មិគា។

២០៦៣ “កោដ្ឋសុណា សុណោបិ ច, តុលិយា នឡសន្និភា;
ចាមរី ចលនី លង្ឃី, ឈាបិតា មក្កដា បិចុ។

២០៦៤ “កក្កដា កដមាយា ច, ឥក្កា គោណសិរា ពហូ;
ខគ្គា វរាហា នកុលា, កាឡកេត្ថ ពហូតសោ។

២០៦៥ “មហឹសា សោណសិង្គាលា, បម្បកា ច សមន្តតោ;
អាកុច្ឆា បចលាកា ច, ចិត្រកា ចាបិ ទីបិយោ។

២០៦៦ “បេលកា ច វិឃាសាទា, សីហា គោគណិសាទកា;
អដ្ឋបាទា ច មោរា ច, ភស្សរា ច កុកុត្ថកា។

២០៦៧ “ចង្កោរា កុក្កុដា នាគា, អញ្ញមញ្ញំ បកូជិនោ;
ពកា ពលាកា នជ្ជុហា, ទិន្ទិភា កុញ្ជវាជិតា។

២០៦៨ “ព្យគ្ឃិនសា លោហបិដ្ឋា, បម្បកា ជីវជីវកា;
កបិញ្ជរា តិត្តិរាយោ, កុលា ច បដិកុត្ថកា។

២០៦៩ “មន្ទាលកា ចេលកេដុ, ភណ្ឌុតិត្តិរនាមកា;
ចេលាវកា បិង្គលាយោ, គោដកា អង្គហេតុកា។

២០៧០ “តារវិយា ច សគ្គា ច, ឧហុង្ការា ច កុក្កុហា;
នានាទិជគណាកិណ្ណំ, នានាសរនិកូជិត”ន្តិ។

តត្ថ **បុរិសាលូ**តិ វឡវាមុខយក្ខិនិយោ។ **រោហិច្ចា សរភា មិគា**តិ រោហិតា ចេវ សរភា មិគា ច។ **កោដ្ឋសុកា**តិ សិង្គាលសុនខា។ “កោត្ថសុណា”តិបិ បាឋោ។ **សុណោបិ ចា**តិ ឯសាបេកា ខុទ្ទកមិគជាតិ។ **តុលិយា**តិ បក្ខិពិឡារា។ **នឡសន្និភា**តិ នឡបុប្ផវណ្ណា រុក្ខសុនខា។ **ចាមរី ចលនី លង្ឃី**តិ ចាមរីមិគា ច ចលនីមិគា ច លង្ឃីមិគា ច។ **ឈាបិតា មក្កដា**តិ ទ្វេ មក្កដជាតិយោវ។ **បិចូ**តិ សរបរិយន្តេ គោចរគ្គាហី ឯកោ មក្កដោ។ **កក្កដា កដមាយា ចា**តិ ទ្វេ មហាមិគា។ **ឥក្កា**តិ អច្ឆា។ **គោណសិរា**តិ អរញ្ញគោណា។ **កាឡកេត្ថ ពហូតសោ**តិ កាឡមិគា នាមេត្ថ ពហូតសោ។ **សោណសិង្គាលា**តិ រុក្ខសុនខា ច សិង្គាលា ច។ **បម្បកា**តិ អស្សមបទំ បរិក្ខិបិត្វា ឋិតា មហាវេឡុបម្បកា។ **អាកុច្ឆា**តិ គោធា។ **បចលាកា ចា**តិ គជកុម្ភមិគា។ **ចិត្រកា ចាបិ ទីបិយោ**តិ ចិត្រកមិគា ច ទីបិមិគា ច។

បេលកា ចាតិ សសា។ **វិឃាសាទា**តិ ឯតេ គិជ្ឈា សកុណា។ **សីហា**តិ កេសរសីហា។ **គោគណិសាទកា**តិ គោគណេ គហេត្វា ខាទនសីលា ទុដ្ឋមិគា។ **អដ្ឋបាទា**តិ សរភា មិគា។ **ភស្សរា**តិ សេតហំសា។ **កុកុត្ថកា**តិ កុកុត្ថកសកុណា។ **ចង្កោរា**តិ ចង្កោរសកុណា។ **កុក្កុដា**តិ វនកុក្កុដា។ **ទិន្ទិភា កុញ្ជវាជិតា**តិ ឥមេ តយោបិ សកុណាយេវ។ **ព្យគ្ឃិនសា**តិ សេនា។ **លោហបិដ្ឋា**តិ លោហិតវណ្ណសកុណា។ **បម្បកា**តិ បម្បដកា។ **កបិញ្ជរា តិត្តិរាយោ**តិ កបិញ្ជរា ច តិត្តិរា ច។ **កុលា ច បដិកុត្ថកា**តិ ឥមេបិ ទ្វេ សកុណា។ **មន្ទាលកា ចេលកេដូ**តិ មន្ទាលកា ចេវ ចេលកេដុ ច។ **ភណ្ឌុតិត្តិរនាមកា**តិ ភណ្ឌូ ច តិត្តិរា ច នាមកា ច។ **ចេលាវកា បិង្គលាយោ**តិ ទ្វេ សកុណជាតិយោ ច, តថា **គោដកា អង្គហេតុកា។ សគ្គា**តិ ចាតកសកុណា។ **ឧហុង្ការា**តិ ឧលូកា។

២០៧១ “អថេត្ថ សកុណា សន្តិ, នីលកា មញ្ជុភាណកា;
មោទន្តិ សហ ភរិយាហិ, អញ្ញមញ្ញំ បកូជិនោ។

២០៧២ “អថេត្ថ សកុណា សន្តិ, ទិជា មញ្ជុស្សរា សិតា;
សេតច្ឆិកូដា ភទ្រក្ខា, អណ្ឌជា ចិត្របេខុណា។

២០៧៣ “អថេត្ថ សកុណា សន្តិ, ទិជា មញ្ជុស្សរា សិតា;
សិខណ្ឌី នីលគីវាហិ, អញ្ញមញ្ញំ បកូជិនោ។

២០៧៤ “កុកុត្ថកា កុឡីរកា, កោដ្ឋា បោក្ខរសាតកា;
កាលាមេយ្យា ពលីយក្ខា, កទម្ពា សុវសាឡិកា។

២០៧៥ “ហលិទ្ទា លោហិតា សេតា, អថេត្ថ នលកា ពហូ;
វារណា ភិង្គរាជា ច, កទម្ពា សុវកោកិលា។

២០៧៦ “ឧក្កុសា កុររា ហំសា, អាដា បរិវទេន្តិកា;
បាកហំសា អតិពលា, នជ្ជុហា ជីវជីវកា។

២០៧៧ “បារេវតា រវិហំសា, ចក្កវាកា នទីចរា;
វារណាភិរុទា រម្មា, ឧភោ កាលូបកូជិនោ។

២០៧៨. ថេត្ថ សកុណា សន្តិ, នានាវណ្ណា ពហូ ទិជា;
មោទន្តិ សហ ភរិយាហិ, អញ្ញមញ្ញំ បកូជិនោ។

២០៧៩. “អថេត្ថ សកុណា សន្តិ, នានាវណ្ណា ពហូ ទិជា;
សព្ពេ មញ្ជូ និកូជន្តិ, មុចលិន្ទមុភតោ សរំ។

២០៨០. “អថេត្ថ សកុណា សន្តិ, ករវិយា នាម តេ ទិជា;
មោទន្តិ សហ ភរិយាហិ, អញ្ញមញ្ញំ បកូជិនោ។

២០៨១. “អថេត្ថ សកុណា សន្តិ, ករវិយា នាម តេ ទិជា;
សព្ពេ មញ្ជូ និកូជន្តិ, មុចលិន្ទមុភតោ សរំ។

២០៨២. “ឯណេយ្យបសទាកិណ្ណំ, នាគសំសេវិតំ វនំ;
នានាលតាហិ សញ្ឆន្នំ, កទលីមិគសេវិតំ។

២០៨៣. “អថេត្ថ សាសបោ ពហុកោ, នីវារោ វរកោ ពហុ;
សាលិ អកដ្ឋបាកោ ច, ឧច្ឆុ តត្ថ អនប្បកោ។

២០៨៤. “អយំ ឯកបទី ឯតិ, ឧជុំ គច្ឆតិ អស្សមំ;
ខុទំ បិបាសំ អរតិំ, តត្ថ បត្តោ ន វិន្ទតិ;
យត្ថ វេស្សន្តរោ រាជា, សហ បុត្តេហិ សម្មតិ។

២០៨៥. “ធារេន្តោ ព្រាហ្មណវណ្ណំ, អាសទញ្ច មសំ ជដំ;
ចម្មវាសី ឆមា សេតិ, ជាតវេទំ នមស្សតី”តិ។

តត្ថ **នីលកា**តិ ចិត្ររាជិបត្តា។ **មញ្ជុស្សរា សិតា**តិ និពទ្ធមធុរស្សរា។ **សេតច្ឆិកូដា ភទ្រក្ខា**តិ ឧភយបស្សេសុ សេតេហិ អក្ខិកូដេហិ សមន្នាគតា សុន្ទរក្ខា។ **ចិត្របេខុណា**តិ វិចិត្របត្តា។ **កុឡីរកា**តិ កក្កដកា។ **កោដ្ឋា**តិអាទយោ សកុណាវ។ **វារណា**តិ ហត្ថិលិង្គសកុណា។ **កទម្ពា**តិ មហាកទម្ពា គហិតា។ **សុវកោកិលា**តិ កោកិលេហិ សទ្ធឹ វិចរណសុវកា ចេវ កោកិលា ច។ **ឧក្កុសា**តិ កាឡកុររា។ **កុររា**តិ សេតកុររា។ **ហំសា**តិ សកុណហំសា។ **អាដា**តិ ទព្ពិសណ្ឋានមុខសកុណា។ **បរិវទេន្តិកា**តិ ឯកា សកុណជាតិ។ **វារណាភិរុទា រម្មា**តិ រម្មាភិរុទា វារណា។ **ឧភោ កាលូបកូជិនោ**តិ សាយំ បាតោ បព្ពតបាទំ ឯកនិន្នាទំ ករោន្តា និកូជន្តិ។ **ឯណេយ្យបសទាកិណ្ណ**ន្តិ ឯណេយ្យមិគេហិ ច បសទមិគេហិ ច អាកិណ្ណំ។ **តត្ថ បត្តោ ន វិន្ទតី**តិ ព្រាហ្មណ, វេស្សន្តរស្ស អស្សមបទំ បត្តោ បុរិសោ តត្ថ អស្សមេ ឆាតកំ វា បានីយបិបាសំ វា ឧក្កណ្ឋិតំ វា ន បដិលភតិ។

២០៨៦. “ឥទំ សុត្វា ព្រហ្មពន្ធុ, ឥសី កត្វា បទក្ខិណំ;
ឧទគ្គចិត្តោ បក្កាមិ, យត្ថ វេស្សន្តរោ អហូ”តិ។

តត្ថ **យត្ថ វេស្សន្តរោ អហូ**តិ យស្មឹ ឋានេ វេស្សន្តរោ អហោសិ, តំ ឋានំ គតោតិ។

មហាវនវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ទារកបព្ពវណ្ណនា

ជូជកោបិ អច្ចុតតាបសេន កថិតមគ្គេន គច្ឆន្តោ ចតុរស្សបោក្ខរណឹ បត្វា ចិន្តេសិ “អជ្ជ អតិសាយន្ហោ, ឥទានិ មទ្ទី អរញ្ញតោ អាគមិស្សតិ។ មាតុគាមោ ហិ នាម ទានស្ស អន្តរាយករោ ហោតិ, ស្វេ តស្សា អរញ្ញំ គតកាលេ អស្សមំ គន្ត្វា វេស្សន្តរំ ឧបសង្កមិត្វា ទារកេ យាចិត្វា តាយ អនាគតាយ តេ គហេត្វា បក្កមិស្សាមី”តិ។ អថស្ស អវិទូរេ ឯកំ សានុបព្ពតំ អារុយ្ហ ឯកស្មឹ ផាសុកដ្ឋានេ និបជ្ជិ។ តំ បន រត្តឹ បច្ចូសកាលេ មទ្ទី សុបិនំ អទ្ទស។ ឯវរូបោ សុបិនោ អហោសិ – ឯកោ បុរិសោ កណ្ហោ ទ្វេ កាសាយានិ បរិទហិត្វា ទ្វីសុ កណ្ណេសុ រត្តមាលំ បិឡន្ធិត្វា អាវុធហត្ថោ តជ្ជេន្តោ អាគន្ត្វា បណ្ណសាលំ បវិសិត្វា មទ្ទឹ ជដាសុ គហេត្វា អាកឌ្ឍិត្វា ភូមិយំ ឧត្តានកំ បាតេត្វា វិរវន្តិយា តស្សា ទ្វេ អក្ខីនិ ឧប្បាដេត្វា ពាហានិ ឆិន្ទិត្វា ឧរំ ភិន្ទិត្វា បគ្ឃរន្តលោហិតពិន្ទុំ ហទយមំសំ អាទាយ បក្កាមីតិ។ សា បពុជ្ឈិត្វា ភីតតសិតា “បាបកោ សុបិនោ មេ ទិដ្ឋោ, សុបិនបាឋកោ បន វេស្សន្តរេន សទិសោ នាម នត្ថិ, បុច្ឆិស្សាមិ ន”ន្តិ ចិន្តេត្វា បណ្ណសាលំ គន្ត្វា មហាសត្តស្ស បណ្ណសាលទ្វារំ អាកោដេសិ។ មហាសត្តោ “កោ ឯសោ”តិ អាហ។ “អហំ ទេវ, មទ្ទី”តិ។ “ភទ្ទេ, អម្ហាកំ កតិកវត្តំ ភិន្ទិត្វា កស្មា

អកាលេ អាគតាសី”តិ។ “ទេវ, នាហំ កិលេសវសេន អាគច្ឆាមិ, អបិច ខោ បន មេ បាបកោ សុបិនោ ទិដ្ឋោ”តិ។ “តេន ហិ កថេហិ, មទ្ទី”តិ។ សា អត្តនា ទិដ្ឋនិយាមេនេវ កថេសិ។

មហាសត្តោបិ សុបិនំ បរិគ្គណ្ហិត្វា “មយ្ហំ ទានបារមី បូរិស្សតិ, ស្វេ មំ យាចកោ អាគន្ត្វា បុត្តេ យាចិស្សតិ, មទ្ទី អស្សាសេត្វា ឧយ្យោជេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា “មទ្ទិ, តវ ទុស្សុបិនោ ទុក្ខោជនេហិ ចិត្តំ អាលុឡិតំ ភវិស្សតិ, មា ភាយី”តិ សំមោហេត្វា អស្សាសេត្វា ឧយ្យោជេសិ។ សា វិភាតាយ រត្តិយា សព្ពំ កត្តព្ពកិច្ចំ កត្វា ទ្វេ បុត្តេ អាលិង្គិត្វា សីសេ ចុម្ពិត្វា “តាតា, អជ្ជ មេ ទុស្សុបិនោ ទិដ្ឋោ, អប្បមត្តា ភវេយ្យាថា”តិ ឱវទិត្វា “ទេវ, តុម្ហេ ទ្វីសុ កុមារេសុ អប្បមត្តា ហោថា”តិ មហាសត្តំ បុត្តេ បដិច្ឆាបេត្វា បច្ឆិខណិត្តិអាទីនិ អាទាយ អស្សូនិ បុញ្ឆន្តី មូលផលាផលត្ថាយ វនំ បាវិសិ។ តទា ជូជកោបិ “ឥទានិ មទ្ទី អរញ្ញំ គតា ភវិស្សតី”តិ សាទុបព្ពតា ឱរុយ្ហ ឯកបទិកមគ្គេន អស្សមាភិមុខោ បាយាសិ។ មហាសត្តោបិ បណ្ណសាលតោ និក្ខមិត្វា បណ្ណសាលទ្វារេ បាសាណផលកេ សុវណ្ណបដិមា វិយ និសិន្នោ “ឥទានិ យាចកោ អាគមិស្សតី”តិ បិបាសិតោ វិយ សុរាសោណ្ឌោ តស្សាគមនមគ្គំ ឱលោកេន្តោវ និសីទិ។ បុត្តាបិស្ស បាទមូលេ កីឡន្តិ។ សោ មគ្គំ ឱលោកេន្តោ ព្រាហ្មណំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា សត្តមាសេ និក្ខិត្តំ ទានធុរំ ឧក្ខិបន្តោ វិយ ‘ឯហិ, ត្វំ ភោ ព្រាហ្មណា”តិ សោមនស្សជាតោ ជាលិកុមារំ អាមន្តេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

២០៨៧. “ឧដ្ឋេហិ ជាលិ បតិដ្ឋ, បោរាណំ វិយ ទិស្សតិ;
ព្រាហ្មណំ វិយ បស្សាមិ, នន្ទិយោ មាភិកីររេ”តិ។

តត្ថ **បោរាណំ វិយ ទិស្សតី**តិ បុព្ពេ ជេតុត្តរនគរេ នានាទិសាហិ យាចកានំ អាគមនំ វិយ អជ្ជ យាចកានំ អាគមនំ ទិស្សតិ។ **នន្ទិយោ មាភិកីររេ**តិ ឯតស្ស ព្រាហ្មណស្ស ទិដ្ឋកាលតោ បដ្ឋាយ មំ សោមនស្សានិ អភិកីរន្តិ, យម្ហាភិតត្តស្ស បុរិសស្ស សីសេ សីតូទកឃដសហស្សេហិ អភិសេចនកាលោ វិយ ជាតោតិ។

តំ សុត្វា កុមារោ អាហ –

២០៨៨. “អហម្បិ តាត បស្សាមិ, យោ សោ ព្រហ្មាវ ទិស្សតិ;
អទ្ធិកោ វិយ អាយាតិ, អតិថី នោ ភវិស្សតី”តិ។

វត្វា ច បន កុមារោ មហាសត្តស្ស អបចិតិំ ករោន្តោ ឧដ្ឋាយាសនា ព្រាហ្មណំ បច្ចុគ្គន្ត្វា បរិក្ខារគ្គហណំ អាបុច្ឆិ។ ព្រាហ្មណោ តំ ឱលោកេន្តោ “អយំ វេស្សន្តរស្ស បុត្តោ ជាលិកុមារោ នាម ភវិស្សតិ, អាទិតោ បដ្ឋាយេវ ផរុសវចនំ កថេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា “អបេហិ អបេហី”តិ អច្ឆរំ បហរិ។ កុមារោ អបគន្ត្វា “អយំ ព្រាហ្មណោ អតិផរុសោ, កឹ នុ ខោ”តិ តស្ស សរីរំ ឱលោកេន្តោ អដ្ឋារស បុរិសទោសេ បស្សិ។ ព្រាហ្មណោបិ ពោធិសត្តំ ឧបសង្កមិត្វា បដិសន្ថារំ ករោន្តោ អាហ –

២០៨៩. “កច្ចិ នុ ភោតោ កុសលំ, កច្ចិ ភោតោ អនាមយំ;
កច្ចិ ឧញ្ឆេន យាបេថ, កច្ចិ មូលផលា ពហូ។

២០៩០. “កច្ចិ ឌំសា មកសា ច, អប្បមេវ សរីសបា;
វនេ វាឡមិគាកិណ្ណេ, កច្ចិ ហឹសា ន វិជ្ជតី”តិ។

ពោធិសត្តោបិ តេន សទ្ធិំ បដិសន្ថារំ ករោន្តោ អាហ –

២០៩១. “កុសលញ្ចេវ នោ ព្រហ្មេ, អថោ ព្រហ្មេ អនាមយំ;
អថោ ឧញ្ឆេន យាបេម, អថោ មូលផលា ពហូ។

២០៩២. “អថោ ឌំសា មកសា ច, អប្បមេវ សរីសបា;
វនេ វាឡមិគាកិណ្ណេ, ហឹសា អម្ហំ ន វិជ្ជតិ។

២០៩៣. “សត្ត នោ មាសេ វសតំ, អរញ្ញេ ជីវសោកិនំ;
ឥមម្បិ បឋមំ បស្សាម, ព្រាហ្មណំ ទេវវណ្ណិនំ;
អាទាយ វេឡុវំ ទណ្ឌំ, អគ្គិហុត្តំ កមណ្ឌលុំ។

២០៩៤. “ស្វាគតំ តេ មហាព្រហ្មេ, អថោ តេ អទុរាគតំ;
អន្តោ បវិស ភទ្ទន្តេ, បាទេ បក្ខាលយស្សុ តេ។

២០៩៥. តិន្ទុកានិ បិយាលានិ, មធុកេ កាសុមារិយោ;
ផលានិ ខុទ្ទកប្បានិ, ភុញ្ជ ព្រហ្មេ វរំ វរំ។

២០៩៦. “ឥទម្បិ បានីយំ សីតំ, អាភតំ គិរិគព្ភរា;
តតោ បិវ មហាព្រហ្មេ, សចេ ត្វំ អភិកង្ខសី”តិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា មហាសត្តោ “អយំ ព្រាហ្មណោ ន អការណេន ឥមំ ព្រហារញ្ញំ អាគតោ, អាគមនការណំ បបញ្ចំ អកត្វា បុច្ឆិស្សាមិ ន”ន្តិ ចិន្តេត្វា ឥមំ គាថមាហ –

២០៩៧. “អថ ត្វំ កេន វណ្ណេន, កេន វា បន ហេតុនា;
អនុប្បត្តោ ព្រហារញ្ញំ, តំ មេ អក្ខាហិ បុច្ឆិតោ”តិ។

តត្ថ **វណ្ណេនា**តិ ការណេន។ **ហេតុនា**តិ បច្ចយេន។

ជូជកោ អាហ –

២០៩៨. “យថា វារិវហោ បូរោ, សព្ពកាលំ ន ខីយតិ;
ឯវំ តំ យាចិតាគច្ឆិំ, បុត្តេ មេ ទេហិ យាចិតោ”តិ។

តត្ថ **វារិវហោ**តិ បញ្ចសុ មហានទីសុ ឧទកវាហោ។ **ន ខីយតី**តិ បិបាសិតេហិ អាគន្ត្វា ហត្ថេហិបិ ភាជនេហិបិ ឧស្សិញ្ចិត្វា បិវិយមានោ ន ខីយតិ។ **ឯវំ តំ យាចិតាគច្ឆិ**ន្តិ ត្វម្បិ សទ្ធាយ បូរិតត្តា ឯវរូបោយេវាតិ មញ្ញមានោ អហំ តំ យាចិតុំ អាគច្ឆិំ។ **បុត្តេ មេ ទេហិ យាចិតោ**តិ មយា យាចិតោ តវ បុត្តេ មយ្ហំ ទាសត្ថាយ ទេហីតិ។

តំ សុត្វា មហាសត្តោ សោមនស្សជាតោ បសារិតហត្ថេ សហស្សត្ថវិកំ ឋបេន្តោ វិយ បព្ពតបាទំ ឧន្នាទេន្តោ ឥមា គាថា អាហ –

២០៩៩. “ទទាមិ ន វិកម្បាមិ, ឥស្សរោ នយ ព្រាហ្មណ;
បាតោ គតា រាជបុត្តី, សាយំ ឧញ្ឆាតោ ឯហិតិ។

២១០០. “ឯករត្តឹ វសិត្វាន, បាតោ គច្ឆសិ ព្រាហ្មណ;
តស្សា ន្ហាតេ ឧបឃាតេ, អថ នេ មាលធារិនេ។

២១០១. “ឯករត្តឹ វសិត្វាន, បាតោ គច្ឆសិ ព្រាហ្មណ;
នានាបុប្ផេហិ សញ្ឆន្នេ, នានាគន្ធេហិ ភូសិតេ;
នានាមូលផលាកិណ្ណេ, គច្ឆ ស្វាទាយ ព្រាហ្មណា”តិ។

តត្ថ **ឥស្សរោ**តិ ត្វំ មម បុត្តានំ ឥស្សរោ សាមិកោ ហុត្វា ឯតេ នយ, អបិច ខោ បនេកំ ការណំ អត្ថិ។ ឯតេសំ មាតា រាជបុត្តី ផលាផលត្ថាយ បាតោ គតា សាយំ អរញ្ញតោ អាគមិស្សតិ, តាយ អានីតានិ មធុរផលាផលានិ ភុញ្ជិត្វា ឥធេវ ឋានេ អជ្ជេករត្តឹ វសិត្វា បាតោវ ទារកេ គហេត្វា គមិស្សសិ។ **តស្សា ន្ហាតេ**តិ តាយ ន្ហាបិតេ។ **ឧបឃាតេ**តិ សីសម្ហិ ឧបសិង្ឃិតេ។ **អថ នេ មាលធារិនេ**តិ អថ នេ វិចិត្រាយ មាលាយ អលង្កតេ តំ មាលំ វហមានេ។ បាឡិបោត្ថកេសុ បន “អថ នេ មាលធារិនោ”តិ លិខិតំ, តស្សត្ថោ ន វិចារិតោ។ **នានាមូលផលាកិណ្ណេ**តិ មគ្គេ បាថេយ្យត្ថាយ ទិន្នេហិ នានាមូលផលាផលេហិ អាកិណ្ណេ។

ជូជកោ អាហ –

២១០២. “ន វាសមភិរោចាមិ, គមនំ មយ្ហ រុច្ចតិ;
អន្តរាយោបិ មេ អស្ស, គច្ឆញ្ញេវ រថេសភ។

២១០៣. “ន ហេតា យាចយោគី នំ, អន្តរាយស្ស ការិយា;
ឥត្ថិយោ មន្តំ ជានន្តិ, សព្ពំ គណ្ហន្តិ វាមតោ។

២១០៤. “សទ្ធាយ ទានំ ទទតោ, មាសំ អទក្ខិ មាតរំ;
អន្តរាយម្បិ សា កយិរា, គច្ឆញ្ញេវ រថេសភ។

២១០៥. “អាមន្តយស្សុ តេ បុត្តេ, មា តេ មាតរមទ្ទសុំ;
សទ្ធាយ ទានំ ទទតោ, ឯវំ បុញ្ញំ បវឌ្ឍតិ។

២១០៦. “អាមន្តយស្សុ តេ បុត្តេ, មា តេ មាតរមទ្ទសុំ;
មាទិសស្ស ធនំ ទត្វា, រាជ សគ្គំ គមិស្សសី”តិ។

តត្ថ **ន ហេតា យាចយោគី ន**ន្តិ ឯត្ថ **ន**ន្តិ និបាតមត្តំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – មហារាជ, ឯតា ឥត្ថិយោ ច នាម ន ហិ យាចយោគី, ន យាចនាយ អនុច្ឆវិកា ហោន្តិ, កេវលំ អន្តរាយស្ស ការិយា ទាយកានំ បុញ្ញន្តរាយំ, យាចកានញ្ច លាភន្តរាយំ ករោន្តីតិ។ **ឥត្ថិយោ មន្ត**ន្តិ ឥត្ថី មាយំ នាម ជានន្តិ។ **វាមតោ**តិ សព្ពំ វាមតោ គណ្ហន្តិ, ន ទក្ខិណតោ។ **សទ្ធាយ ទានំ ទទតោ**តិ កម្មញ្ច ផលញ្ច សទ្ទហិត្វា ទានំ ទទតោ។ **មាស**ន្តិ មា ឯតេសំ មាតរំ អទក្ខិ។ **កយិរា**តិ ករេយ្យ។ **អាមន្តយស្សុ**តិ ជានាបេហិ, មយា សទ្ធឹ បេសេហីតិ វទតិ។ **ទទតោ**តិ ទទន្តស្ស។

វេស្សន្តរោ អាហ –

២១០៧. “សចេ ត្វំ និច្ឆសេ ទដ្ឋុំ, មម ភរិយំ បតិព្ពតំ;
អយ្យកស្សបិ ទស្សេហិ, ជាលិំ កណ្ហាជិនំ ចុភោ។

២១០៨. “ឥមេ កុមារេ ទិស្វាន, មញ្ជុកេ បិយភាណិនេ;
បតីតោ សុមនោ វិត្តោ, ពហុំ ទស្សតិ តេ ធន”ន្តិ។

តត្ថ **អយ្យកស្សា**តិ មយ្ហំ បិតុនោ សញ្ជយមហារាជស្ស ទ្វិន្នំ កុមារានំ អយ្យកស្ស។ **ទស្សតិ តេ ធន**ន្តិ សោ រាជា តុយ្ហំ ពហុំ ធនំ ទស្សតិ។

ជូជកោ អាហ –

២១០៩. “អច្ឆេទនស្ស ភាយាមិ, រាជបុត្ត សុណោហិ មេ;
រាជទណ្ឌាយ មំ ទជ្ជា, វិក្កិណេយ្យ ហនេយ្យ វា;
ជិនោ ធនញ្ច ទាសេ ច, គារយ្ហស្ស ព្រហ្មពន្ធុយា”តិ។

តត្ថ **អច្ឆេទនស្សា**តិ អច្ឆិន្ទិត្វា គហណស្ស ភាយាមិ។ **រាជទណ្ឌាយ មំ ទជ្ជា**តិ “អយំ ព្រាហ្មណោ ទារកចោរោ, ទណ្ឌមស្ស ទេថា”តិ ឯវំ ទណ្ឌត្ថាយ មំ អមច្ចានំ ទទេយ្យ។ **គារយ្ហស្ស ព្រហ្មពន្ធុយា**តិ កេវលំ ព្រាហ្មណិយាវ គរហិតព្ពោ ភវិស្សាមីតិ។

វេស្សន្តរោ អាហ –

២១១០. “ឥមេ កុមារេ ទិស្វាន, មញ្ជុកេ បិយភាណិនេ;
ធម្មេ ឋិតោ មហារាជា, សិវីនំ រដ្ឋវឌ្ឍនោ;
លទ្ធា បីតិសោមនស្សំ, ពហុំ ទស្សតិ តេ ធន”ន្តិ។

ជូជកោ អាហ –

២១១១. “នាហំ តម្បិ ករិស្សាមិ, យំ មំ ត្វំ អនុសាសសិ;
ទារកេវ អហំ នេស្សំ, ព្រាហ្មណ្យា បរិចារកេ”តិ។

តត្ថ **ទារកេវា**តិ អលំ មយ្ហំ អញ្ញេន ធនេន, អហំ ឥមេ ទារកេវ អត្តនោ ព្រាហ្មណិយា បរិចារកេ នេស្សាមីតិ។

តំ តស្ស ផរុសវចនំ សុត្វា ទារកា ភីតា បលាយិត្វា បិដ្ឋិបណ្ណសាលំ គន្ត្វា តតោបិ បលាយិត្វា គុម្ពគហនេ និលីយិត្វា តត្រាបិ ជូជកេនាគន្ត្វា គហិតា វិយ អត្តានំ សម្បស្សមានា កម្បន្តា កត្ថចិ ឋាតុំ អសមត្ថា ឥតោ ចិតោ ច ធាវិត្វា ចតុរស្សបោក្ខរណិតីរំ គន្ត្វា ទឡ្ហំ វាកចីរំ និវាសេត្វា ឧទកំ ឱរុយ្ហ បោក្ខរបត្តំ សីសេ ឋបេត្វា ឧទកេន បដិច្ឆន្នា ហុត្វា អដ្ឋំសុ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

២១១២. “តតោ កុមារា ព្យថិតា, សុត្វា លុទ្ទស្ស ភាសិតំ;

តេន តេន បធាវិសុ, ជាលី កណ្ហាជិនា ចុភោ’’តិ។

ជូជកោបិ កុមារេ អទិស្វា ពោធិសត្តំ អបសាទេសិ ‘‘ភោ វេស្សន្តរ, ឥទានេវ ត្វំ មយ្ហំ ទារកេ ទត្វា មយា ‘នាហំ ជេតុត្តរនគរំ គមិស្សាមិ, ទារកេ មម ព្រាហ្មណិយា បរិចារកេ នេស្សាមី’តិ វុត្តេ ឥង្គិតសញ្ញំ ទត្វា បុត្តេ បលាបេត្វា អជានន្តោ វិយ និសិន្នោ, នត្ថិ មញ្ញេ លោកស្មិំ តយា សទិសោ មុសាវាទី’’តិ។ តំ សុត្វា មហាសត្តោ បកម្បិតចិត្តោ ហុត្វា ‘‘ទារកា បលាតា ភវិស្សន្តី’’តិ ចិន្តេត្វា ‘‘ភោ ព្រាហ្មណ, មា ចិន្តយិ, អានេស្សាមិ តេ កុមារេ’’តិ ឧដ្ឋាយ បិដ្ឋិបណ្ណសាលំ គន្ត្វា តេសំ វនគហនំ បវិដ្ឋភាវំ ញត្វា បទវលញ្ជានុសារេន បោក្ខរណិតីរំ គន្ត្វា ឧទកេ ឱតិណ្ណបទំ ទិស្វា ‘‘កុមារា ឧទកំ ឱរុយ្ហ ឋិតា ភវិស្សន្តី’’តិ ញត្វា ‘‘តាត, ជាលី’’តិ បក្កោសន្តោ ឥមំ គាថាទ្វយមាហ –

២១១៣. ‘‘ឯហិ តាត បិយបុត្ត, បូរេថ មម បារមី;
ហទយំ មេភិសិញ្ចេថ, ករោថ វចនំ មម។

២១១៤. ‘‘យានា នាវា ច មេ ហោថ, អចលា ភវសាគរេ;
ជាតិបារំ តរិស្សាមិ, សន្តារេស្សំ សទេវក’’ន្តិ។

កុមារោ បិតុ វចនំ សុត្វា ‘‘ព្រាហ្មណោ មំ យថារុចិ ករោតុ, បិតរា សទ្ធិំ ទ្វេ កថា ន កថេស្សាមី’’តិ សីសំ នីហរិត្វា បោក្ខរបត្តានិ វិយូហិត្វា ឧទកា ឧត្តរិត្វា មហាសត្តស្ស ទក្ខិណបាទេ និបតិត្វា គោប្ផកសន្ធិំ ទឡ្ហំ គហេត្វា បរោទិ។ អថ នំ មហាសត្តោ អាហ ‘‘តាត, ភគិនី តេ កុហិ’’ន្តិ។ ‘‘តាត, ឥមេ សត្តា នាម ភយេ ឧប្បន្នេ អត្តានមេវ រក្ខន្តី’’តិ។ អថ មហាសត្តោ ‘‘បុត្តេហិ មេ កតិកា កតា ភវិស្សតី’’តិ ញត្វា ‘‘ឯហិ អម្ម កណ្ហេ’’តិ បក្កោសន្តោ គាថាទ្វយមាហ –

២១១៥. ‘‘ឯហិ អម្ម បិយធីតិ, បូរេថ មម បារមី;
ហទយំ មេភិសិញ្ចេថ, ករោថ វចនំ មម។

២១១៦. ‘‘យានា នាវា ច មេ ហោថ, អចលា ភវសាគរេ;
ជាតិបារំ តរិស្សាមិ, ឧទ្ធរិស្សំ សទេវក’’ន្តិ។

សាបិ ‘‘បិតរា សទ្ធិំ ទ្វេ កថា ន កថេស្សាមី’’តិ តថេវ ឧទកា ឧត្តរិត្វា មហាសត្តស្ស វាមបាទេ និបតិត្វា គោប្ផកសន្ធិំ ទឡ្ហំ គហេត្វា បរោទិ។ តេសំ អស្សូនិ មហាសត្តស្ស ផុល្លបទុមវណ្ណេ បាទបិដ្ឋេ បតន្តិ។ តស្ស អស្សូនិ តេសំ សុវណ្ណផលកសទិសាយ បិដ្ឋិយា បតន្តិ។ អថ មហាសត្តោ កុមារេ ឧដ្ឋាបេត្វា អស្សាសេត្វា ‘‘តាត, ជាលិ កឹ ត្វំ មម ទានវិត្តកភាវំ ន ជានាសិ, អជ្ឈាសយំ មេ, តាត, មត្ថកំ បាបេហី’’តិ វត្វា គោណេ អគ្ឃាបេន្តោ វិយ តត្ថេវ ឋិតោ កុមារេ អគ្ឃាបេសិ។ សោ កិរ បុត្តំ អាមន្តេត្វា អាហ ‘‘តាត, ជាលិ ត្វំ ភុជិស្សោ ហោតុកាមោ ព្រាហ្មណស្ស និក្ខសហស្សំ ទត្វា ភុជិស្សោ ភវេយ្យាសិ, ភគិនី ខោ បន តេ ឧត្តមរូបធរា, កោចិ នីចជាតិកោ ព្រាហ្មណស្ស កិញ្ចិទេវ ធនំ ទត្វា តវ ភគិនី ភុជិស្សំ កត្វា ជាតិសម្ភេទំ ករេយ្យ, អញ្ញត្រ រញ្ញោ សព្ពសតទាយកោ នាម នត្ថិ, តស្មា ភគិនី តេ ភុជិស្សា ហោតុកាមា ព្រាហ្មណស្ស ទាសសតំ ទាសីសតំ ហត្ថិសតំ អស្សសតំ ឧសភសតំ និក្ខសតន្តិ ឯវំ សព្ពសតានិ ទត្វា ភុជិស្សា ហោតូ’’តិ ឯវំ កុមារេ អគ្ឃាបេត្វា សមស្សាសេត្វា អស្សមបទំ គន្ត្វា កមណ្ឌលុនា ឧទកំ គហេត្វា ‘‘ឯហិ វត, ភោ ព្រាហ្មណា’’តិ អាមន្តេត្វា សព្ពញ្ញុតញ្ញាណស្ស បច្ចយោ ហោតូតិ បត្ថនំ កត្វា ឧទកំ បាតេត្វា ‘‘អម្ភោ ព្រាហ្មណ, បុត្តេហិ មេ សតគុណេន សហស្សគុណេន សតសហស្សគុណេន សព្ពញ្ញុតញ្ញាណមេវ បិយតរ’’ន្តិ បថវិំ ឧន្នាទេន្តោ ព្រាហ្មណស្ស បិយបុត្តទានំ អទាសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

២១១៧. ‘‘តតោ កុមារេ អាទាយ, ជាលី កណ្ហាជិនំ ចុភោ;
ព្រាហ្មណស្ស អទា ទានំ, សិវីនំ រដ្ឋវឌ្ឍនោ។

២១១៨. ‘‘តតោ កុមារេ អាទាយ, ជាលី កណ្ហាជិនំ ចុភោ;
ព្រាហ្មណស្ស អទា វិត្តោ, បុត្តកេ ទានមុត្តមំ។

២១១៩. ‘‘តទាសិ យំ ភឹសនកំ, តទាសិ លោមហំសនំ;
យំ កុមារេ បទិន្នម្ហិ, មេទនី សម្បកម្បថ។

២១២០. ‘‘តទាសិ យំ ភឹសនកំ, តទាសិ លោមហំសនំ;
យំ បញ្ជលិកតោ រាជា, កុមារេ សុខវច្ឆិតេ;

ព្រាហ្មណស្ស អទា ទានំ, សិវីនំ រដ្ឋវឌ្ឍនោ”តិ។

តត្ថ **វិត្តោ**តិ បីតិសោមនស្សជាតោ ហុត្វា។ **តទាសិ យំ ភីសនក**ន្តិ តទា ទានតេជេន ឧន្ទទន្តី មហាបថវី ចតុនហុតាធិកទ្វិយោជនសតសហស្សពហលា មត្តវារណោ វិយ គជ្ជមានា កម្បិ, សាគរោ សង្ខុភិ។ សិនេរុបព្វតរាជា សុសេទិតវេត្តង្កុរោ វិយ ឱនមិត្វា វង្កបព្វតាភិមុខោ អដ្ឋាសិ។ សក្កោ ទេវរាជា អប្ផោដេសិ, មហាព្រហ្មា សាធុការមទាសិ។ យាវ ព្រហ្មលោកា ឯកកោលាហលំ អហោសិ។ បថវិសទ្ទេន ទេវោ គជ្ជន្តោ ខណិកវស្សំ វស្សិ, អកាលវិជ្ជុលតា និច្ឆរិំសុ។ ហិមវន្តវាសិនោ សីហាទយោ សកលហិមវន្តំ ឯកនិន្នាទំ ករិំសូតិ ឯវរូបំ ភីសនកំ អហោសិ។ បាឡិយំ បន “មេទនី សម្បកម្បថា”តិ ឯត្តកមេវ វុត្តំ ។ **យន្តិ** យទា។ **សុខវច្ឆិតេ**តិ សុខវសិតេ សុខសំវឌ្ឍិតេ។ **អទា ទាន**ន្តិ អម្ភោ ព្រាហ្មណ, បុត្តេហិ មេ សតគុណេន សហស្សគុណេន សតសហស្សគុណេន សព្ពញ្ញុតញ្ញាណមេវ បិយតរន្តិ តស្សត្ថាយ អទាសិ។

មហាសត្តោ ទានំ ទត្វា “សុទិន្នំ វត មេ ទាន”ន្តិ បីតឹ ឧប្បាទេត្វា កុមារេ ឱលោកេន្តោវ អដ្ឋាសិ។ ជូជកោបិ វនគុម្ពំ បវិសិត្វា វល្លឹ ទន្តេហិ ឆិន្ទិត្វា អាទាយ កុមារស្ស ទក្ខិណហត្ថំ កុមារិកាយ វាមហត្ថេន សទ្ធឹ ឯកតោ ពន្ធិត្វា តមេវ វល្លិកោដឹ គហេត្វា បោថយមានោ បាយាសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

២១២១ “តតោ សោ ព្រាហ្មណោ លុទ្ទោ, លតំ ទន្តេហិ ឆិន្ទិយ;
លតាយ ហត្ថេ ពន្ធិត្វា, លតាយ អនុមជ្ជថ។

២១២២ “តតោ សោ រជ្ជុមាទាយ, ទណ្ឌញ្ចាទាយ ព្រាហ្មណោ;
អាកោដយន្តោ តេ នេតិ, សិវិរាជស្ស បេក្ខតោ”តិ។

តត្ថ **សិវិរាជស្សា**តិ វេស្សន្តរស្ស។

តេសំ បហដបហដដ្ឋានេ ឆវិ ឆិជ្ជតិ, លោហិតំ បគ្ឃរតិ។ បហរណកាលេ អញ្ញមញ្ញស្ស បិដ្ឋឹ ទទន្តិ។ អថេកស្មឹ វិសមដ្ឋានេ ព្រាហ្មណោ បក្ខលិត្វា បតិ។ កុមារានំ មុទុហត្ថេហិ ពទ្ធវល្លិ គឡិត្វា គតា។ តេ រោទមានា បលាយិត្វា មហាសត្តស្ស សន្តិកំ អាគមំសុ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

២១២៣ “តតោ កុមារា បក្កាមុំ, ព្រាហ្មណស្ស បមុញ្ចិយ;
អស្សុបុណ្ណេហិ នេត្តេហិ, បិតរំ សោ ឧទិក្ខតិ។

២១២៤ “វេធមស្សត្ថបត្តំវ, បិតុ បាទានិ វន្ទតិ;
បិតុ បាទានិ វន្ទិត្វា, ឥទំ វចនមព្រវិ។

២១២៥ “អម្មា ច តាត និក្ខន្តា, ត្វញ្ច នោ តាត ទស្សសិ;
យាវ អម្មម្បិ បស្សេមុ, អថ នោ តាត ទស្សសិ។

២១២៦ “អម្មា ច តាត និក្ខន្តា, ត្វញ្ច នោ តាត ទស្សសិ;
មា នោ ត្វំ តាត អទទា, យាវ អម្មាបិ ឯតុ នោ;
តទាយំ ព្រាហ្មណោ កាមំ, វិក្កិណាតុ ហនាតុ វា។

២១២៧ “ពលង្កបាទោ អន្ធនខោ, អថោ ឱវទ្ធបិណ្ឌិកោ;
ទីឃុត្តរោដ្ឋោ ចបលោ, កឡារោ ភគ្គនាសកោ។

២១២៨ “កុម្ភោទរោ ភគ្គបិដ្ឋិ, អថោ វិសមចក្ខុកោ;
លោហមស្សុ ហរិតកេសោ, វលីនំ តិលកាហតោ។

២១២៩ “បិង្គលោ ច វិនតោ ច, វិកដោ ច ព្រហា ខរោ;
អជិនានិ ច សន្នទ្ធោ, អមនុស្សោ ភយានកោ។

២១៣០ “មនុស្សោ ឧទាហុ យក្ខោ, មំសលោហិតភោជនោ;
គាមា អរញ្ញមាគម្ម, ធនំ តំ តាត យាចតិ។

២១៣១ “នីយមានេ បិសាចេន, កិំ នុ តាត ឧទិក្ខសិ;
អស្មា នូន តេ ហទយំ, អាយសំ ទឡ្ហពន្ធនំ។

២១៣២ យា នោ ពទ្ធេ ន ជានាសិ, ព្រាហ្មណេន ធនេសិនា;
អច្ចាយិកេន លុទ្ទេន, យោ នោ គាវោវ សុម្ភតិ។

២១៣៣ “ឥធេវ អច្ឆតំ កណ្ហា, ន សា ជានាតិ កិស្មិញ្ចិ;
មិគីវ ខិរសម្មត្តា, យូថា ហីនា បកន្ទតី”តិ។

តត្ថ **ឧទិក្ខតី**តិ សោ បិតុ សន្តិកំ គន្ត្វា កម្បមានោ ឱលោកេតិ។ **វេធ**ន្តិ វេធមានោ។ **ត្វញ្ច នោ តាត, ទស្សសី**តិ ត្វញ្ច អម្ហេ តាយ អនាគតាយ ឯវ ព្រាហ្មណស្ស ទទាសិ, ឯវំ មា ករិ, អធិវាសេហិ តំ តាវ។ យាវ អម្មំ បស្សេម, អថ នោ តាយ ទិន្នកាលេ តំ បុន ទស្សសិ។ **វិក្កិណាតុ ហនាតុ វា**តិ តាត, អម្មាយ អាគតកាលេ ឯស អម្ហេ វិក្កិណាតុ វា ហនតុ វា។ យំ ឥច្ឆតិ, តំ ករោតុ។ អបិច ខោ បនេស កក្ខឡោ ផរុសោ, អង្គារសហិ បុរិសទោសេហិ សមន្នាគតោតិ អដ្ឋារស បុរិសទោសេ កថេសិ។

តត្ថ **ពលង្កបាទោ**តិ បត្ថដបាទោ។ **អន្ធនខោ**តិ បូតិនខោ។ **ឱវទ្ធបិណ្ឌិកោ**តិ ហេដ្ឋាគលិតបិណ្ឌិកមំសោ។ **ទីឃុត្តរោដ្ឋោ**តិ មុខំ បិទហិត្វា ឋិតេន ទីឃេន ឧត្តរោដ្ឋេន សមន្នាគតោ។ **ចបលោ**តិ បគ្ឃរិតលាលោ។ **កឡារោ**តិ សូករទាឋាហិ វិយ និក្ខន្តទន្តេហិ សមន្នាគតោ ។ **ភគ្គនាសកោ**តិ ភគ្គាយ វិសមាយ នាសាយ សមន្នាគតោ។ **លោហមស្សូ**តិ តម្ពលោហវណ្ណមស្សូ។ **ហរិតកេសោ**តិ សុវណ្ណវណ្ណវិរូឡ្ហកេសោ។ **វលីន**ន្តិ សរីរចម្មមស្សូ វលិគ្គហិតំ។ **តិលកាហតោ**តិ កាឡតិលកេហិ បរិកិណ្ណោ។ **បិង្គលោ**តិ និព្ពិទ្ធបិង្គលោ ពិឡារក្ខិសទិសេហិ អក្ខីហិ សមន្នាគតោ។ **វិនតោ**តិ កដិយំ បិដ្ឋិយំ ខន្ធេតិ តីសុ ឋានេសុ វង្កោ។ **វិកដោ**តិ វិកដបាទោ។ “អពទ្ធសន្ធី”តិបិ វុត្តំ, “កដកដា”តិ វិរវន្តេហិ អដ្ឋិសន្ធីហិ សមន្នាគតោ។ **ព្រហា**តិ ទីឃោ។ **អមនុស្សោ**តិ ន មនុស្សោ, មនុស្សវេសេន វិចរន្តោបិ យក្ខោ ឯស។ **ភយានកោ**តិ អតិវិយ ភីសនកោ។

មនុស្សោ ឧទាហុ យក្ខោតិ តាត, សចេ កោចិ ឥមំ ព្រាហ្មណំ ទិស្វា ឯវំ បុច្ឆេយ្យ “មនុស្សោយំ ព្រាហ្មណោ, ឧទាហុ យក្ខោ”តិ។ “ន មនុស្សោ, អថ ខោ មំសលោហិតភោជនោ យក្ខោ”តិ វត្តុំ យុត្តំ។ **ធនំ តំ តាត យាចតី**តិ តាត, ឯស អម្ហាកំ មំសំ ខាទិតុកាមោ តុម្ហេ បុត្តធនំ យាចតិ។ **ឧទិក្ខសី**តិ អជ្ឈុបេក្ខសិ។ **អស្មា នូន តេ ហទយ**ន្តិ តាត, មាតាបិតូនំ ហទយំ នាម បុត្តេសុ មុទុកំ ហោតិ, បុត្តានំ ទុក្ខំ ន សហតិ, ត្វំ អជានន្តោ វិយ អច្ឆសិ, តវ បន ហទយំ បាសាណោ វិយ មញ្ញេ, អថ វា **អាយសំ ទឡ្ហពន្ធនំ។** តេន អម្ហាកំ ឯវរូបេ ទុក្ខេ ឧប្បន្នេ ន រុជតិ។

ន ជានាសីតិ អជានន្តោ វិយ អច្ឆសិ។ **អច្ចាយិកេន លុទ្ទេនា**តិ អតិវិយ លុទ្ទេន បមាណាតិក្កន្តេន។ **យោ នោ**តិ ព្រាហ្មណេន នោ អម្ហេ កនិដ្ឋភាតិកេ ពទ្ធេ ពន្ធិតេ យោ ត្វំ ន ជានាសិ។ **សុម្ភតី**តិ បោថេតិ។ **ឥធេវ អច្ឆត**ន្តិ តាត, អយំ កណ្ហាជិនា កិញ្ចិ ទុក្ខំ ន ជានាតិ។ យថា នាម ខីរសម្មត្តា មិគបោតិកា យូថា បរិហីនា មាតរំ អបស្សន្តី ខីរត្ថាយ កន្ទតិ, ឯវំ អម្មំ អបស្សន្តី កន្ទិត្វា សុស្សិត្វា មរិស្សតិ, តស្មា មំយេវ ព្រាហ្មណស្ស ទេហិ, អហំ គមិស្សាមិ, អយំ កណ្ហាជិនា ឥធេវ ហោតូតិ។

ឯវំ វុត្តេបិ មហាសត្តោ ន កិញ្ចិ កថេតិ។ តតោ កុមារោ មាតាបិតរោ អារព្ភ បរិទេវន្តោ អាហ –

២១៣៤ “ន មេ ឥទំ តថា ទុក្ខំ, លព្ភា ហិ បុមុនា ឥទំ;
យញ្ច អម្មំ ន បស្សាមិ, តំ មេ ទុក្ខតរំ ឥតោ។

២១៣៥ “ន មេ ឥទំ តថា ទុក្ខំ, លព្ភា ហិ បុមុនា ឥទំ;
យញ្ច តាតំ ន បស្សាមិ, តំ មេ ទុក្ខតរំ ឥតោ។

២១៣៦ “សា នូន កបណា អម្មា, ចិររត្តាយ រុច្ឆតិ;
កណ្ហាជិនំ អបស្សន្តី, កុមារឹ ចារុទស្សនឹ។

២១៣៧ “សោ នូន កបណោ តាតោ, ចិររត្តាយ រុច្ឆតិ;
កណ្ហាជិនំ អបស្សន្តោ, កុមារឹ ចារុទស្សនឹ។

២១៣៨ “សា នូន កបណា អម្មា, ចិរំ រុច្ឆតិ អស្សមេ;
កណ្ហាជិនំ អបស្សន្តី, កុមារឹ ចារុទស្សនឹ។

២១៣៩ “សោ នូន កបណោ តាតោ, ចិរំ រុច្ឆតិ អស្សមេ;
កណ្ហាជិនំ អបស្សន្តោ, កុមារឹ ចារុទស្សនឹ។

២១៤០. សា នូន កបណា អម្មា, ចិររត្តាយ រុច្ឆតិ;
អឌ្ឍរត្តេ វ រត្តេ វា, នទីវ អវសុច្ឆតិ។

២១៤១. “សោ នូន កបណោ តាតោ, ចិររត្តាយ រុច្ឆតិ;
អឌ្ឍរត្តេ វ រត្តេ វា, នទីវ អវសុច្ឆតិ។

២១៤២. “ឥមេ តេ ជម្ពុកា រុក្ខា, វេទិសា សិន្ទុវារកា;
វិវិធានិ រុក្ខជាតានិ, តានិ អជ្ជ ជហាមសេ។

២១៤៣. “អស្សត្ថា បនសា ចេមេ, និគ្រោធា ច កបិត្ថនា;
វិវិធានិ ផលជាតានិ, តានិ អជ្ជ ជហាមសេ។

២១៤៤. “ឥមេ តិដ្ឋន្តិ អារាមា, អយំ សីតូទកា នទី;
យត្ថស្សុ បុព្ពេ កីឡាម, តានិ អជ្ជ ជហាមសេ។

២១៤៥. “វិវិធានិ បុប្ផជាតានិ, អស្មិំ ឧបរិបព្ពតេ;
យានស្សុ បុព្ពេ ធារេម, តានិ អជ្ជ ជហាមសេ។

២១៤៦. “វិវិធានិ ផលជាតានិ, អស្មិំ ឧបរិបព្ពតេ;
យានស្សុ បុព្ពេ ភុញ្ជាម, តានិ អជ្ជ ជហាមសេ។

២១៤៧. “ឥមេ នោ ហត្ថិកា អស្សា, ពលិពទ្ទា ច នោ ឥមេ;
យេហិស្សុ បុព្ពេ កីឡាម, តានិ អជ្ជ ជហាមសេ”តិ។

តត្ថ **បុមុនា**តិ ភវេ វិចរន្តេន បុរិសេន។ **លព្ភា**តិ លភិតព្ពំ។ **តំ មេ ទុក្ខតរំ ឥតោ**តិ យំ មេ អម្មំ បស្សិតុំ អលភន្តស្ស ទុក្ខំ, តំ ឥតោ បោថនទុក្ខតោ សតគុណេន សហស្សគុណេន សតសហស្សគុណេន ទុក្ខតរំ។ **រុច្ឆតី**តិ រោទិស្សតិ។ **អឌ្ឍរត្តេ វ រត្តេ វា**តិ អឌ្ឍរត្តេ វា សកលរត្តេ វា អម្ហេ សរិត្វា ចិរំ រោទិស្សតិ។ **អវសុច្ឆតី**តិ អប្បោទកា កុន្នទី អវសុស្សតិ។ យថា សា ខិប្បមេវ សុស្សតិ, ឯវំ អរុណេ ឧគ្គច្ឆន្តេយេវ សុស្សិត្វា មរិស្សតីតិ អធិប្បាយេនេវមាហ។ **វេទិសា**តិ ឱលម្ពនសាខា។ **តានី**តិ យេសំ នោ មូលបុប្ផផលានិ គណ្ហន្តេហិ ចិរំ កីឡិតំ, តានិ អជ្ជ ឧភោបិ មយំ ជហាម។ **ហត្ថិកា**តិ តាតេន អម្ហាកំ កីឡនត្ថាយ កតា ហត្ថិកា។

តំ ឯវំ បរិទេវមានមេវ សទ្ធិំ ភគិនិយា ជូជកោ អាគន្ត្វា បោថេន្តោ គហេត្វា បក្កាមិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

២១៤៨. “នីយមានា កុមារា តេ, បិតរំ ឯតទព្រវុំ;
អម្មំ អារោគ្យំ វជ្ជាសិ, ត្វញ្ច តាត សុខី ភវ។

២១៤៩. “ឥមេ នោ ហត្ថិកា អស្សា, ពលិពទ្ទា ច នោ ឥមេ;
តានិ អម្មាយ ទជ្ជេសិ, សោកំ តេហិ វិនេស្សតិ។

២១៥០. “ឥមេ នោ ហត្ថិកា អស្សា, ពលិពទ្ទា ច នោ ឥមេ;
តានិ អម្មា ឧទិក្ខន្តី, សោកំ បដិវិនេស្សតី”តិ។

តទា ពោធិសត្តស្ស បុត្តេ អារព្ភ ពលវសោកោ ឧប្បជ្ជិ, ហទយមំសំ ឧណ្ហំ អហោសិ។ សោ កេសរសីហេន គហិតមត្តវារណោ វិយ រាហុមុខំ បវិដ្ឋចន្ទោ វិយ ច កម្បមានោ សកភាវេន សណ្ឋាតុំ អសក្កោន្តោ អស្សុបុណ្ណេហិ នេត្តេហិ បណ្ណសាលំ បវិសិត្វា កលុនំ បរិទេវិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

២១៥១. “តតោ វេស្សន្តរោ រាជា, ទានំ ទត្វាន ខត្តិយោ;
បណ្ណសាលំ បវិសិត្វា, កលុនំ បរិទេវយី”តិ។

តតោ បរា មហាសត្តស្ស វិលាបគាថា ហោន្តិ –

២១៥២. “កំ ន្វជ្ជ ឆាតា តសិតា, ឧបរុច្ឆន្តិ ទារកា;
សាយំ សំវេសនាកាលេ, កោ នេ ទស្សតិ ភោជនំ។

២១៥៣. ទ្វជ្ជ ឆាតា តសិតា, ឧបរុច្ឆន្តិ ទារកា;
សាយំ សំវេសនាកាលេ, ‘អម្មា ឆាតម្ហ ទេថ នោ’។

២១៥៤. “កថំ នុ បថំ គច្ឆន្តិ, បត្តិកា អនុបាហនា;
សន្តា សូនេហិ បាទេហិ, កោ នេ ហត្ថេ គហេស្សតិ។

២១៥៥. “កថំ នុ សោ ន លជ្ជេយ្យ, សម្មុខា បហរំ មម;
អទូសកានំ បុត្តានំ, អលជ្ជី វត ព្រាហ្មណោ។

២១៥៦. “យោបិ មេ ទាសិទាសស្ស, អញ្ញោ វា បន បេសិយោ;
តស្សាបិ សុវិហីនស្ស, កោ លជ្ជី បហរិស្សតិ។

២១៥៧. “វារិជស្សេវ មេ សតោ, ពទ្ធស្ស កុមិនាមុខេ;
អក្កោសតិ បហរតិ, បិយេ បុត្តេ អបស្សតោ”តិ។

តត្ថ **កំ ទ្វជ្ជា**តិ កំ នុ អជ្ជ។ **ឧបរុច្ឆន្តី**តិ សង្ឃិយោជនមគ្គំ គន្ត្វា ឧបរោទិស្សន្តិ។ **សំវេសនាកាលេ**តិ មហាជនស្ស បរិវេសនាកាលេ។ **កោនេ ទស្សតី**តិ កោ នេសំ ភោជនំ ទស្សតិ។ **កថំ នុ បថំ គច្ឆន្តី**តិ កថំ នុ សង្ឃិយោជនមគ្គំ គមិស្សន្តិ។ **បត្តិកា**តិ ហត្ថិយានាទីហិ វិរហិតា។ **អនុបាហនា**តិ ឧបាហនមត្តេនបិ វិយុត្តា សុខុមាលបាទា។ **គហេស្សតី**តិ កិលមថវិនោទនត្ថាយ កោ គណ្ហិស្សតិ។ **ទាសិទាសស្សា**តិ ទាសិយា ទាសោ អស្ស។ **អញ្ញោ វា បន បេសិយោ**តិ តស្សបិ ទាសោ, តស្សបិ ទាសោតិ ឯវំ ទាសបតិទាសបរម្បរាយ “យោ មយ្ហំ ចតុត្ថោ បេសិយោ បេសនការកោ អស្ស, តស្ស ឯវំ សុវិហីនស្សបិ អយំ វេស្សន្តរស្ស ទាសបតិទាសោ”តិ ញត្វា។ **កោ លជ្ជី**តិ កោ លជ្ជាសម្បន្នោ បហរេយ្យ, យុត្តំ នុ ខោ តស្ស និល្លជ្ជស្ស មម បុត្តេ បហរិតុន្តិ។ **វារិជស្សេវា**តិ កុមិនាមុខេ ពទ្ធស្ស មច្ឆស្សេវ សតោ មម។ **អបស្សតោ**តិ **អ**-ការោ និបាតមត្តោ, បស្សន្តស្សេវ បិយបុត្តេ អក្កោសតិ ចេវ បហរតិ ច, អហោ វត ទារុណោតិ។

អថស្ស កុមារេសុ សិនេហេន ឯវំ បរិវិតក្កោ ឧទបាទិ “អយំ ព្រាហ្មណោ មម បុត្តេ អតិវិយ វិហេឋេតិ, សោកំ សន្ធារេតុំ ន សក្កោមិ, ព្រាហ្មណំ អនុពន្ធិត្វា ជីវិតក្ខយំ បាបេត្វា អានេស្សាមិ តេ កុមារេ”តិ ។ តតោ “អដ្ឋានមេតំ កុមារានំ បីឡនំ អតិទុក្ខន្តិ ទានំ ទត្វា បច្ឆានុតប្បំ នាម សតំ ធម្មោ ន ហោតី”តិ ចិន្តេសិ។ តទត្ថជោតនា ឥមា ទ្វេ បរិវិតក្កគាថា នាម ហោន្តិ –

២១៥៨. “អហំ ចាបំ គហេត្វាន, ខគ្គំ ពន្ធិយ វាមតោ;
អានេស្សាមិ សកេ បុត្តេ, បុត្តានញ្ហិ វធោ ទុខោ។

២១៥៩. “អដ្ឋានមេតំ ទុក្ខរូបំ, យំ កុមារា វិហញ្ញរេ;
សតញ្ច ធម្មមញ្ញាយ, កោ ទត្វា អនុតប្បតី”តិ។

តត្ថ **សត**ន្តិ បុព្ពពោធិសត្តានំ បវេណិធម្មំ។

សោ កិរ តស្មិំ ខណេ ពោធិសត្តានំ បវេណឹ អនុស្សរិ។ តតោ “សព្ពពោធិសត្តានំ ធនបរិច្ចាគំ , អង្គបរិច្ចាគំ , បុត្តបរិច្ចាគំ, ភរិយបរិច្ចាគំ, ជីវិតបរិច្ចាគន្តិ ឥមេ បញ្ច មហាបរិច្ចាគេ អបរិច្ចជិត្វា ពុទ្ធភូតបុព្ពោ នាម នត្ថិ។ អហម្បិ តេសំ អព្ភន្តរោ ហោមិ, មយាបិ បិយបុត្តធីតរោ អទត្វា ន សក្កា ពុទ្ធេន ភវិតុ”ន្តិ ចិន្តេត្វា “កឹ តុំ វេស្សន្តរ បរេសំ ទាសត្ថាយ ទិន្នបុត្តានំ ទុក្ខភាវំ ន ជានាសិ, យេន ព្រាហ្មណំ អនុពន្ធិត្វា ជីវិតក្ខយំ បាបេស្សាមីតិ សញ្ញំ ឧប្បាទេសិ, ទានំ ទត្វា បច្ឆានុតប្បោ នាម តវ នានុរូបោ”តិ ឯវំ អត្តានំ បរិភាសិត្វា “សចេបិ ឯសោ កុមារេ មារេស្សតិ, ទិន្នកាលតោ បដ្ឋាយ មម ន កិញ្ចិ ហោតី”តិ ទឡ្ហសមាទានំ អធិដ្ឋាយ បណ្ណសាលតោ និក្ខមិត្វា បណ្ណសាលទ្វារេ បាសាណផលកេ កញ្ចនបដិមា វិយ និសីទិ។ ជូជកោបិ ពោធិសត្តស្ស សម្មុខេ កុមារេ បោថេត្វា នេតិ។ តតោ កុមារោ វិលបន្តោ អាហ –

២១៦០. “សច្ចំ កិរេវមាហំសុ, នរា ឯកច្ចិយា ឥធ;
យស្ស នត្ថិ សកា មាតា, យថា នត្ថិ តថេវ សោ។

២១៦១. “ឯហិ កណ្ហេ មរិស្សាម, នត្ថត្ថោ ជីវិតេន នោ;
ទិន្នម្ហាតិ ជនិន្ទេន, ព្រាហ្មណស្ស ធនេសិនោ;
អច្ចាយិកស្ស លុទ្ទស្ស, យោ នោ គាវោវ សុម្ភតិ។

២១៦២. ឥមេ តេ ជម្ពុកា រុក្ខា, វេទិសា សិន្ទុវារកា;
វិវិធានិ រុក្ខជាតានិ, តានិ កណ្ហេ ជហាមសេ។

២១៦៣. “អស្សត្ថា បនសា ចេមេ, និគ្រោធា ច កបិត្ថនា;
វិវិធានិ ផលជាតានិ, តានិ កណ្ហេ ជហាមសេ។

២១៦៤. “ឥមេ តិដ្ឋន្តិ អារាមា, អយំ សីតូទកា នទី;
យត្ថស្សុ បុព្ពេ កីឡាម, តានិ កណ្ហេ ជហាមសេ។

២១៦៥. “វិវិធានិ បុប្ផជាតានិ, អស្មិំ ឧបរិបព្ពតេ;
យានស្សុ បុព្ពេ ធារេម, តានិ កណ្ហេ ជហាមសេ។

២១៦៦. “វិវិធានិ ផលជាតានិ, អស្មិំ ឧបរិបព្ពតេ;
យានស្សុ បុព្ពេ ភុញ្ជាម, តានិ កណ្ហេ ជហាមសេ។

២១៦៧. “ឥមេ នោ ហត្ថិកា អស្សា, ពលិពទ្ទា ច នោ ឥមេ;
យេហិស្សុ បុព្ពេ កីឡាម, តានិ កណ្ហេ ជហាមសេ”តិ។

តត្ថ **យស្សា**តិ យស្ស សន្តិកេ សកា មាតា នត្ថិ។ បិតា អត្ថិ, យថា នត្ថិយេវ។

បុន ព្រាហ្មណោ ឯកស្មិំ វិសមដ្ឋានេ បក្ខលិត្វា បតិ។ តេសំ ហត្ថតោ ពន្ធនវល្លិ មុច្ចិត្វា គតា។ តេ បហដកុក្កុដា វិយ កម្បន្តា បលាយិត្វា ឯកវេគេនេវ បិតុ សន្តិកំ អាគមិំសុ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

២១៦៨. “នីយមានា កុមារា តេ, ព្រាហ្មណស្ស បមុញ្ចិយ;
តេន តេន បធាវិំសុ, ជាលី កណ្ហាជិនា ចុភោ”តិ។

តត្ថ **តេន តេនា**តិ តេន មុត្តខណេន យេន ទិសាភាគេន តេសំ បិតា អត្ថិ, តេន បធាវិំសុ, បធាវិត្វា បិតុ សន្តិកញ្ញេវ អាគមិំសូតិ អត្ថោ។

ជូជកោ វេគេនុដ្ឋាយ វល្លិទណ្ឌហត្ថោ កប្បុដ្ឋានគ្គិ វិយ អវត្ថរន្តោ អាគន្ត្វា “អតិវិយ បលាយិតុំ ឆេកា តុម្ហេ”តិ ហត្ថេ ពន្ធិត្វា បុន នេសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

២១៦៩. “ឆាតោ សោ រជ្ជមានាយ, ទណ្ឌញ្ញាទាយ ព្រាហ្មណោ;
អាកោដយន្តោ តេ នេតិ, សិវិរាជស្ស បេក្ខតោ”តិ។

ឯវំ នីយមានេសុ កណ្ហាជិនា និវត្តិត្វា ឱលោកេន្តី បិតរា សទ្ធិំ សល្លបិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

២១៧០. “តំ តំ កណ្ហាជិនាវោច, អយំ មំ តាត ព្រាហ្មណោ;
លដ្ឋិយា បដិកោដេតិ, ឃរេ ជាតំវ ទាសិយំ។

២១៧១. “ន ចាយំ ព្រាហ្មណោ តាត, ធម្មិកា ហោន្តិ ព្រាហ្មណា;
យក្ខោ ព្រាហ្មណវណ្ណេន, ខាទិតុំ តាត នេតិ នោ;
នីយមានេ បិសាចេន, កឹ នុ តាត ឧទិក្ខសី”តិ។

តត្ថ **ត**ន្តិ តំ បស្សមានំ និសិន្នំ បិតរំ សិវិរាជានំ។ **ទាសិយ**ន្តិ ទាសិកំ។ **ខាទិតុ**ន្តិ ខាទនត្ថាយ អយំ នោ គិរិទ្វារំ អសម្បត្តេយេវ ឧភោហិ ចក្ខូហិ រត្តលោហិតពិន្ទូនំ បគ្ឃរន្តេហិ ខាទិស្សាមីតិ នេតិ, ត្វញ្ច ខាទិតុំ វា បចិតុំ វា នីយមានេ កឹ អម្ហេ ឧទិក្ខសិ, សព្ពទា សុខិតោ ហោហីតិ បរិទេវិ។

ទហរកុមារិកាយ វិលបន្តិយា កម្បមានាយ គច្ឆន្តិយា មហាសត្តស្ស ពលវសោកោ ឧប្បជ្ជិ, ហទយវត្ថុ ឧណ្ហំ អហោសិ។ នាសិកាយ អប្បហោន្តិយា មុខេន ឧណ្ហេ អស្សាសបស្សាសេ វិស្សជ្ជេសិ។ អស្សូនិ លោហិតពិន្ទូនិ ហុត្វា នេត្តេហិ និក្ខមិំសុ។ សោ “ឥទំ ឯវរូបំ ទុក្ខំ សិនេហទោសេន ជាតំ, ន អញ្ញេន ការណេន។ សិនេហំ អកត្វា មជ្ឈត្តេនេវ ភវិតព្ព”ន្តិ តថារូបំ សោកំ អត្តនោ ញាណពលេន វិនោទេត្វា បកតិនិសិន្នាការេនេវ និសីទិ។ គិរិទ្វារំ អសម្បត្តាយេវ កុមារិកា វិលបន្តី អគមាសិ។

២១៧២ “ឥមេ នោ បាទកា ទុក្ខា, ទីឃោ ចទ្ធា សុទុគ្គមោ;
នីចេ ចោលម្ពតេ សូរិយោ, ព្រាហ្មណោ ច ធារេតិ នោ។

២១៧៣ “ឱកន្ទាមសេ ភូតានិ, បព្ពតានិ វនានិ ច;
សរស្ស សិរសា វន្ទាម, សុបតិត្ថេ ច អាបកេ។

២១៧៤ “តិណលតានិ ឱសធ្យោ, បព្ពតានិ វនានិ ច;
អម្មំ អារោគ្យំ វជ្ជាថ, អយំ នោ នេតិ ព្រាហ្មណោ។

២១៧៥ “ហន្ទ ភោន្តោ អម្មញ្ច, មទ្ទឹ អស្មាក មាតរំ;
សចេ អនុបតិតុកាមាសិ, ខិប្បំ អនុបតិយាសិ នោ។

២១៧៦ “អយំ ឯកបទី ឯតិ, ឧជុំ គច្ឆតិ អស្សមំ;
តមេវានុបតេយ្យាសិ, អបិ បស្សេសិ នេ លហុំ។

២១៧៧ “អហោ វត រេ ជដិនី, វនមូលផលហារិកេ;
សុញ្ញំ ទិស្វាន អស្សមំ, តំ តេ ទុក្ខំ ភវិស្សតិ។

២១៧៨ “អតិវេលំ នុ អម្មាយ, ឧញ្ឆា លទ្ធោ អនប្បកោ;
យា នោ ពទ្ធេ ន ជានាសិ, ព្រាហ្មណេន ធនេសិនា។

២១៧៩ “អច្ចាយិកេន លុទ្ទេន, យោ នោ គាវោវ សុម្ភតិ;
អបជ្ជ អម្មំ បស្សេមុ, សាយំ ឧញ្ឆាតោ អាគតំ។

២១៨០ “ទដ្ឋា អម្មា ព្រាហ្មណស្ស, ផលំ ខុទ្ទេន មិស្សិតំ;
តទាយំ អសិតោ ធាតោ, ន ពាឡ្ហំ ធារយេយ្យ នោ។

២១៨១ “សូនា ច វត នោ បាទា, ពាឡ្ហំ ធារេតិ ព្រាហ្មណោ;
ឥតិ តត្ថ វិលបឹសុ, កុមារា មាតុគិទ្ធិនោ”តិ។

តត្ថ **បាទកា**តិ ខុទ្ទកបាទា។ **ឱកន្ទាមសេ**តិ អវកន្ទាម, អបចិតឹ នីចវុត្តឹ ទស្សេន្តា ជានាបេម។ **សរស្សា**តិ តមស្ស បទុមសរស្ស បរិគ្គាហកានេវ នាគកុលានិ សិរសា វន្ទាម។ **សុបតិត្ថេ ច អាបកេ**តិ សុបតិត្ថាយ នទិយា អធិវត្ថា ទេវតាបិ វន្ទាម។ **តិណលតានី**តិ តិណានិ ច ឱលម្ពកលតាយោ ច។ **ឱសធ្យោ**តិ ឱសធិយោ។ សព្ពត្ថ អធិវត្ថា ទេវតា សន្ធាយេវមាហ។ **អនុបតិតុកាមាសី**តិ សចេបិ សា អម្ហាកំ បទានុបទំ អាគន្តុកាមាសិ។ **អបិ បស្សេសិ នេ លហុ**ន្តិ អបិ នាម ឯតាយ ឯកបទិយា អនុបតមានា បុត្តកេ តេ លហុំ បស្សេយ្យាសីតិ ឯវំ តំ វទេយ្យាថាតិ។ **ជដិនី**តិ ពទ្ធជដំ អារព្ភ មាតរំ បរម្មុខាលបនេន អាលបន្តី អាហ។ **អតិវេល**ន្តិ បមាណាតិក្កន្តំ កត្វា។ **ឧញ្ឆា**តិ ឧញ្ឆាចរិយាយ ។ **ផល**ន្តិ វនមូលផលាផលំ។ **ខុទ្ទេន មិស្សិត**ន្តិ ខុទ្ទកមធុនា មិស្សិតំ។ **អសិតោ**តិ អសិតាសនោ បរិភុត្តផលោ។ **ធាតោ**តិ សុហិតោ។ **ន ពាឡ្ហំ ធារយេយ្យ នោ**តិ ន នោ ពាឡ្ហំ វេគេន នយេយ្យ។ **មាតុគិទ្ធិនោ**តិ មាតរិ គិទ្ធេន សមន្នាគតា ពលវសិនេហា ឯវំ វិលវិំសូតិ។

ទារកបព្ពវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

មទ្ទីបព្ពវណ្ណនា

យំ បន តំ រញ្ញា បថវឹ ឧន្នាទេត្វា ព្រាហ្មណស្ស បិយបុត្តេសុ ទិន្នេសុ យាវ ព្រហ្មលោកា ឯកកោលាហលំ ជាតំ, តេនបិ ភិជ្ជមានហទយា វិយ ហិមវន្តវាសិនោ ទេវា តេសំ ព្រាហ្មណេន និយមានានំ តំ វិលាបំ សុត្វា មន្តយឹសុ “សចេ មទ្ទី កាលស្សេវ អស្សមំ អាគមិស្សតិ, តត្ថ បុត្តកេ អទិស្វា វេស្សន្តរំ បុច្ឆិត្វា ព្រាហ្មណស្ស ទិន្នភាវំ សុត្វា ពលវសិនេហេន បទានុបទំ ធាវិត្វា មហន្តំ ទុក្ខំ អនុភវេយ្យា”តិ។ អថ តេ តយោ ទេវបុត្តេ “តុម្ហេ សីហព្យគ្ឃទីបិវេសេ និម្មិនិត្វា ទេវិយា អាគមនមគ្គំ សន្និរុម្ភិត្វា យាចិយមានាបិ យាវ សូរិយត្ថង្គមនា មគ្គំ អទត្វា យថា ចន្ទាលោកេន អស្សមំ បវិសិស្សតិ, ឯវមស្សា សីហាទីនម្បិ អវិហេឋនត្ថាយ អារក្ខំ សុសំវិហិតំ ករេយ្យាថា”តិ អាណាបេសុំ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

២១៨២ “តេសំ លាលប្បិតំ សុត្វា, តយោ វាឡា វនេ មិគា;
សីហោ ព្យគ្ឃោ ច ទីបិ ច, ឥទំ វចនមព្រវុំ។

២១៨៣. ហេវ នោ រាជបុត្តី, សាយំ ឧញ្ឆាតោ អាគមា;
មា ហេវម្ហាក និព្ភោគេ, ហេឋយិត្ថ វនេ មិគា។

២១៨៤. “សីហោ ចេ នំ វិហេឋេយ្យ, ព្យគ្ឃោ ទីបិ ច លក្ខណំ;
នេវ ជាលីកុមារស្ស, កុតោ កណ្ហាជិនា សិយា;
ឧភយេនេវ ជីយេថ, បតី បុត្តេ ច លក្ខណា”តិ។

តត្ថ **ឥទំ វចនមព្រវុន្តិ** “គុម្ពេ តយោ ជនា សីហោ ច ព្យគ្ឃោ ច ទីបិ ចាតិ ឯវំ តយោ វាឡា វនេ មិគា ហោថា”តិ ឥទំ តា ទេវតា តយោ ទេវបុត្តេ វចនមព្រវុំ។ **មា ហេវ នោ**តិ មទ្ទី រាជបុត្តី ឧញ្ឆាតោ សាយំ មា អាគមិ, ចន្ទាលោកេន សាយំ អាគច្ឆតូតិ វទន្តិ។ **មា ហេវម្ហាក និព្ភោគេ**តិ អម្ហាកំ និព្ភោគេ វិជិតេ វនេយដាយំ មា នំ កោចិបិ វនេ វាឡមិគោ វិហេឋេសិ។ ន យថា វិហេឋេតិ, ឯវមស្សា អារក្ខំ គណ្ហថាតិ វទន្តិ។ **សីហោ ចេ ន**ន្តិ សចេ ហិ តំ អនារក្ខំ សីហាទីសុ កោចិ វិហេឋេយ្យ, អថស្សា ជីវិតក្ខយំ បត្តាយ នេវ ជាលិកុមារោ អស្ស, កុតោ កណ្ហាជិនា សិយា។ ឯវំ សា លក្ខណសម្បន្នា **ឧភយេនេវ ជីយេថ បតី បុត្តេ ចា**តិ ទ្វីហិ កោដ្ឋាសេហិ ជីយេថេវ, តស្មា សុសំវិហិតមស្សា អារក្ខំ ករោថាតិ។

អថ តេ តយោ ទេវបុត្តា “សាធូ”តិ តាសំ ទេវតានំ តំ វចនំ បដិស្សុណិត្វា សីហព្យគ្ឃទីបិនោ ហុត្វា អាគន្ត្វា តស្សា អាគមនមគ្គេ បដិបាដិយា និបជ្ជឹសុ។ មទ្ទីបិ ខោ “អជ្ជ មយា ទុស្សុបិនោ ទិដ្ឋោ, កាលស្សេវ មូលផលាផលំ គហេត្វា អស្សមំ គមិស្សាមី”តិ កម្បមានា មូលផលាផលានិ ឧបធារេសិ។ អថស្សា ហត្ថតោ ខណិត្តិ បតិ, តថា អំសតោ ឧគ្គីវញ្ច បតិ, ទក្ខិណក្ខិច ផន្ទតិ, ផលិនោ រុក្ខា អផលា វិយ អផលា ច ផលិនោ វិយ ខាយឹសុ, ទស ទិសា ន បញ្ញាយឹសុ។ សា “កឹ នុ ខោ ឥទំ, បុព្ពេ អភូតបុព្ពំ អជ្ជ មេ ហោតិ, កឹ ភវិស្សតិ, មយ្ហំ វា អន្តរាយោ ភវិស្សតិ, មម បុត្តានំ វា, ឧទាហុ វេស្សន្តរស្សា”តិ ចិន្តេត្វា អាហ –

២១៨៥. “ខណិត្តិកំ មេ បតិតំ, ទក្ខិណក្ខិ ច ផន្ទតិ;
អផលា ផលិនោ រុក្ខា, សព្ពា មុយ្ហន្តិ មេ ទិសា”តិ។

ឯវំ សា បរិទេវន្តី បក្កាមិ។

២១៨៦. “តស្សា សាយន្ហកាលស្មិំ, អស្សមាគមនំ បតិ;
អត្ថង្គតម្ហិ សូរិយេ, វាឡា បន្ថេ ឧបដ្ឋហុំ។

២១៨៧. “នីចេ ចោលម្ពតេ សូរិយោ, ទូរេ ច វត អស្សមោ;
យញ្ច នេសំ ឥតោ ហស្សំ, តំ តេ ភុញ្ជេយ្យុ ភោជនំ។

២១៨៨. “សោ នូន ខត្តិយោ ឯកោ, បណ្ណសាលាយ អច្ឆតិ;
តោសេន្តោ ទារកេ ឆាតេ, មមំ ទិស្វា អនាយតិំ។

២១៨៩. “តេ នូន បុត្តកា មយ្ហំ, កបណាយ វរាកិយា;
សាយំ សំវេសនាកាលេ, ខីរបីតាវ អច្ឆរេ។

២១៩០. “តេ នូន បុត្តកា មយ្ហំ, កបណាយ វរាកិយា;
សាយំ សំវេសនាកាលេ, វារិបីតាវ អច្ឆរេ។

២១៩១. “តេ នូន បុត្តកា មយ្ហំ, កបណាយ វរាកិយា;
បច្ចុគ្គតា មំ តិដ្ឋន្តិ, វច្ឆា ពាលាវ មាតរំ។

២១៩២. “តេ នូន បុត្តកា មយ្ហំ, កបណាយ វរាកិយា;
បច្ចុគ្គតា មំ តិដ្ឋន្តិ, ហំសាវុបរិបល្លលេ។

២១៩៣. “តេ នូន បុត្តកា មយ្ហំ, កបណាយ វរាកិយា;
បច្ចុគ្គតា មំ តិដ្ឋន្តិ, អស្សមស្សាវិទូរតោ។

២១៩៤. “ឯកាយនោ ឯកបថោ, សរា សោព្ភា ច បស្សតោ;
អញ្ញំ មគ្គំ ន បស្សាមិ, យេន គច្ឆេយ្យ អស្សមំ។

២១៩៥. “មិគា នមត្ថុ រាជានោ, កាននស្មិ មហព្ពលា;

ធម្មេន ភាតរោ ហោថ, មគ្គំ មេ ទេថ យាចិតា។

២១៩៦ “អវរុទ្ធស្សាហំ ភរិយា, រាជបុត្តស្ស សិរីមតោ;
តំ ចាហំ នាតិមញ្ញាមិ, រាមំ សីតាវនុព្ពតា។

២១៩៧ “តុម្ហេ ច បុត្តេ បស្សថ, សាយំ សំវេសនំ បតិ;
អហញ្ច បុត្តេ បស្សេយ្យំ, ជាលី កណ្ហាជិនំ ចុភោ។

២១៩៨ “ពហុំ ចិទំ មូលផលំ, ភក្ខោ ចាយំ អនប្បកោ;
តតោ ឧបឌ្ឍំ ទស្សាមិ, មគ្គំ មេ ទេថ យាចិតា។

២១៩៩ “រាជបុត្តី ច នោ មាតា, រាជបុត្តោ ច នោ បិតា;
ធម្មេន ភាតរោ ហោថ, មគ្គំ មេ ទេថ យាចិតា”តិ។

តត្ថ **តស្សា**តិ តស្សា មម។ **អស្សមាគមនំ បតី**តិ អស្សមំ បដិច្ច សន្ធាយ អាគច្ឆន្តិយា។ **ឧបឌ្ឍហុ**ន្តិ ឧឌ្ឍាយ បិតា។ តេ កិរ បឋមំ បដិបាដិយា និបជ្ជិត្វា តាយ អាគមនកាលេ ឧដ្ឋាយ វិជម្ភិត្វា មគ្គំ រុម្ភន្តា បដិបាដិយា តិរិយំ អដ្ឋំសុ។ **យញ្ច តេសន្តិ** អហញ្ច យំ ឥតោ មូលផលាផលំ តេសំ ហរិស្សំ, តមេវ វេស្សន្តរោ ច ឧភោ បុត្តកា ចាតិ តេ តយោបិ ជនា ភុញ្ជេយ្យុំ, អញ្ញំ តេសំ ភោជនំ នត្ថិ។ **អនាយតិ**ន្តិ អនាគច្ឆន្តី មំ ញត្វា ឯកកោវ នូន ទារកេ តោសេន្តោ និសិន្នោ។ **សំវេសនាកាលេ**តិ អញ្ញេសុ ទិវសេសុ អត្តនោ ខាទាបនបិវាបនកាលេ **ខីរបីតាវា**តិ យថា ខីរបីតា មិគបោតកា ខីរត្ថាយ កន្ទិត្វា តំ អលភិត្វា កន្ទន្តាវ និទ្ទំ ឱក្កមន្តិ, ឯវំ មេ បុត្តកា ផលាផលត្ថាយ កន្ទិត្វា តំ អលភិត្វា កន្ទន្តាវ និទ្ទំ ឧបគតា ភវិស្សន្តីតិ វទតិ។

វារិបីតាវាតិ យថា បិបាសិតា មិគបោតកា បានីយត្ថាយ កន្ទិត្វា តំ អលភិត្វា កន្ទន្តាវ និទ្ទំ ឱក្កមន្តីតិ ឥមិនាវ នយេន អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ **អច្ចុម**តិ អច្ចុន្តិ។ **បច្ចុគ្គតា មំ តិដ្ឋន្តី**តិ មំ បច្ចុគ្គតា ហុត្វា តិដ្ឋន្តិ។ “បច្ចុគ្គន្តូនា”តិបិ បាឋោ, បច្ចុគ្គន្ត្វាតិ អត្ថោ។ **ឯកាយនោ**តិ ឯកស្សេវ អយនោ ឯកបទិកមគ្គោ។ **ឯកបថោ**តិ សោ ច ឯកោវ, ទុតិយោ នត្ថិ, ឱក្កមិត្វា គន្តុំ ន សក្កា។ កស្មា? យស្មា សរា សោព្ភា ច បស្សតោ។ **មិគា នមត្ថុ**តិ សា អញ្ញំ មគ្គំ អទិស្វា “ឯតេ យាចិត្វា បដិក្កមាបេស្សាមី”តិ ផលបច្ឆិំ សីសតោ ឱតារេត្វា អញ្ជលឹ បគ្គយ្ហ នមស្សមានា ឯវមាហ។ **ភាតរោ**តិ អហម្បិ មនុស្សរាជបុត្តី, តុម្ហេបិ មិគរាជបុត្តា, ឥតិ មេ ធម្មេន ភាតរោ ហោថ។

អវរុទ្ធស្សាតិ រដ្ឋតោ បព្ពាជិតស្ស។ **រាមំ សីតាវនុព្ពតា**តិ យថា ទសរថរាជបុត្តំ រាមំ តស្ស កនិដ្ឋភគិនី សីតាទេវី តស្សេវ អគ្គមហេសី ហុត្វា តំ អនុព្ពតា បតិទេវតា ហុត្វា អប្បមត្តា ឧបដ្ឋាសិ, តថា អហម្បិ វេស្សន្តរំ ឧបដ្ឋហាមិ, នាតិមញ្ញាមីតិ វទតិ។ **តុម្ហេ ចា**តិ តុម្ហេ ច មយ្ហំ មគ្គំ ទត្វា សាយំ គោចរគ្គហណកាលេ បុត្តេ បស្សថ, អហញ្ច អត្តនោ បុត្តេ បស្សេយ្យំ, ទេថ មេ មគ្គន្តិ យាចតិ។

អថ តេ តយោ ទេវបុត្តា វេលំ ឱលោកេត្វា “ឥទានិស្សា មគ្គំ ទាតុំ វេលា”តិ ញត្វា ឧដ្ឋាយ អបគច្ឆឹសុ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

២២០០ “តស្សា លាលប្បមានាយ, ពហុំ ការុញ្ញសញ្ហិតំ;
សុត្វា នេលបតី វាចំ, វាឡា បន្ថា អបក្កមុ”ន្តិ។

តត្ថ **នេលបតិ**ន្តិ ន ឯលបតី ឯលបាតវិរហិតំ វិសដ្ឋំ មធុរវាចំ។

សាបិ វាឡេសុ អបគតេសុ អស្សមំ អគមាសិ។ តទា ច បុណ្ណមុបោសថោ ហោតិ។ សា ចង្កមនកោដឹ បត្វា យេសុ យេសុ ឋានេសុ បុព្វេ បុត្តេ បស្សតិ, តេសុ តេសុ ឋានេសុ អបស្សន្តី អាហ –

២២០១ “ឥមម្ហិ នំ បទេសម្ហិ, បុត្តកា បំសុកុណ្ឋិតា;
បច្ចុគ្គតា មំ តិដ្ឋន្តិ, វច្ឆា ពាលាវ មាតរំ។

២២០២ “ឥមម្ហិ នំ បទេសម្ហិ, បុត្តកា បំសុកុណ្ឋិតា;
បច្ចុគ្គតា មំ តិដ្ឋន្តិ, ហំសាវុបរិបល្លលេ។

២២០៣ “ឥមម្ហិ នំ បទេសម្ហិ, បុត្តកា បំសុកុណ្ឋិតា;
បច្ចុគ្គតា មំ តិដ្ឋន្តិ, អស្សមស្សាវិទូរតោ។

២២០៤. “តេ មិគា វិយ ឧក្កណ្ណា, សមន្តា មភិធាវិនោ;
អានន្ទិនោ បមុទិតា, វគ្គមានាវ កម្បរេ;
ត្យជ្ជ បុត្តេ ន បស្សាមិ, ជាលី កណ្ហាជិនំ ចុភោ។

២២០៥. “ឆកលីវ មិគី ឆាបំ, បក្ខី មុត្តាវ បញ្ជរា;
ឱហាយ បុត្តេ និក្ខមឹ, សីហីវាមិសគិទ្ធិនី;
ត្យជ្ជ បុត្តេ ន បស្សាមិ, ជាលី កណ្ហាជិនំ ចុភោ។

២២០៦. “ឥទំ នេសំ បទក្កន្តំ, នាគានមិវ បព្ពតេ;
ចិតកា បរិកិណ្ណាយោ, អស្សមស្សាវិទូរតោ;
ត្យជ្ជ បុត្តេ ន បស្សាមិ, ជាលី កណ្ហាជិនំ ចុភោ។

២២០៧. “វាលិកាយបិ ឱកិណ្ណា, បុត្តកា បំសុកុណ្ឋិតា;
សមន្តា អភិធាវន្តិ, តេ ន បស្សាមិ ទារកេ។

២២០៨. “យេ មំ បុរេ បច្ចុដ្ឋេន្តិ, អរញ្ញា ទូរមាយតឹ;
ត្យជ្ជ បុត្តេ ន បស្សាមិ, ជាលី កណ្ហាជិនំ ចុភោ។

២២០៩. “ឆកលីវ មិគី ឆាបា, បច្ចុគ្គន្តុន មាតរំ;
ទូរេ មំ បវិលោកេន្តិ, តេ ន បស្សាមិ ទារកេ។

២២១០. “ឥទំ នេសំ កីឡនកំ, បតិតំ បណ្ឌុពេលុវំ;
ត្យជ្ជ បុត្តេ ន បស្សាមិ, ជាលី កណ្ហាជិនំ ចុភោ។

២២១១. “ថនា ច មយ្ហិមេ បូរា, ឧរោ ច សម្បទាលតិ;
ត្យជ្ជ បុត្តេ ន បស្សាមិ, ជាលី កណ្ហាជិនំ ចុភោ។

២២១២. “ឧច្ឆង្គេកោ វិចិនាតិ, ថនមេកាវលម្ពតិ;
ត្យជ្ជ បុត្តេ ន បស្សាមិ, ជាលី កណ្ហាជិនំ ចុភោ។

២២១៣. “យស្សុ សាយន្ហសមយំ, បុត្តកា បំសុកុណ្ឋិតា;
ឧច្ឆង្គេ មេ វិវត្តន្តិ, តេ ន បស្សាមិ ទារកេ។

២២១៤. “អយំ សោ អស្សមោ បុព្ពេ, សមជ្ជោ បដិភាតិ មំ;
ត្យជ្ជ បុត្តេ អបស្សន្ត្យា, ភមតេ វិយ អស្សមោ។

២២១៥. “ឆ្មិមិទំ អប្បសទ្ទោវ, អស្សមោ បដិភាតិ មំ;
កាកោលាបិ ន វស្សន្តិ, មតា មេ នូន ទារកា។

២២១៦. “ត្វិមិទំ អប្បសទ្ទោវ, អស្សមោ បដិភាតិ មំ;
សកុណាបិ ន វស្សន្តិ, មតា មេ នូន ទារកា”តិ។

តត្ថ **ន**ន្តិ និបាតមត្តំ។ **បំសុកុណ្ឋិតា**តិ បំសុមក្ខិតា។ **បច្ចុគ្គតា ម**ន្តិ មំ បច្ចុគ្គតា ហុត្វា។ “បច្ចុគ្គន្តុនា”តិបិ បាឋោ, បច្ចុគ្គន្ត្វាតច្ចេវ អត្ថោ។ **ឧក្កណ្ណា**តិ យថា មិគបោតកា មាតរំ ទិស្វា កណ្ណេ ឧក្ខិបិត្វា គីវំ បសារេត្វា មាតរំ ឧបគន្ត្វា ហដ្ឋតុដ្ឋា សមន្តា អភិធាវិនោ។ **វគ្គមានាវ កម្បរេ**តិវឌ្ឍមានាយេវ មាតុ ហទយមំសំ កម្បេន្តិ វិយ ឯវំ បុព្ពេ មម បុត្តា។ **ត្យជ្ជា**តិ តេ អជ្ជ ន បស្សាមិ។ **ឆកលីវ មិគី ឆាប**ន្តិ យថា ឆកលី ច មិគី ច បញ្ជរសង្ខាតា កុលាវកា មុត្តា បក្ខី ច អាមិសគិទ្ធិនី សីហី ច អត្តនោ ឆាបំ ឱហាយ គោចរាយ បក្កមន្តិ, តថាហម្បិ ឱហាយ បុត្តេ គោចរាយ និក្ខមិន្តិ វទតិ។ **ឥទំ នេសំ បទក្កន្ត**ន្តិ វស្សារត្តេ សានុបព្ពតេ នាគានំ បទវលញ្ជំ វិយ ឥទំ នេសំ កីឡនដ្ឋានេ អាធាវនបរិធាវនបទក្កន្តំ បញ្ញាយតិ។ **ចិតកា**តិ សញ្ចិតនិចិតា ករាលុកបុញ្ជា។ **បរិកិណ្ណាយោ**តិ វិប្បកិណ្ណាយោ។ **សមន្តា មភិធាវន្តី**តិ អញ្ញេសុ ទិវសេសុ សមន្តា អភិធាវន្តិ។

បច្ចុដ្ឋេន្តីតិ បច្ចុគ្គច្ឆន្តិ។ **ទូរមាយតិ**ន្តិ ទូរតោ អាគច្ឆន្តឹ។ **ឆកលីវ មិគី ឆាបា**តិ អត្តនោ មាតរំ ឆកលី វិយ មិគី វិយ ច ឆាបា។ **ឥទំ នេសំ កីឡនក**ន្តិ ហត្ថិរូបកាទីហិ កីឡន្តានំ ឥទញ្ច តេសំ ហត្ថតោ សុវណ្ណវណ្ណំ កីឡនពេលុវំ បរិគឡិត្វា បតិតំ។ **មយ្ហិមេ**តិ មយ្ហំ ឥមេ ថនា ច ខីរស្ស បូរា។ **ឧរោ ច សម្បទាលតី**តិ ហទយញ្ច ផលតិ។ **ឧច្ឆង្គេ មេ វិវត្តន្តី**តិ មម ឧច្ឆង្គេ អាវត្តន្តិ វិវត្តន្តិ។ **សមជ្ជោ បដិភាតិ ម**ន្តិ សមជ្ជដ្ឋានំ វិយ មយ្ហំ ឧបដ្ឋាតិ។

ត្យជ្ជាតិ តេ អជ្ជ។ **អបស្សន្ត្យា**តិ អបស្សន្តិយា មម។ **ភមតេ វិយា**តិ កុលាលចក្កំ វិយ ភមតិ។ **កាកោលា**តិ វនកាកា។ **មតា នូនា**តិ អទ្ធា មតា វា កេនចិ នីតា វា ភវិស្សន្តិ។ **សកុណា**តិ អវសេសសកុណា។

ឥតិ សា វិលបន្តី មហាសត្តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា ផលបច្ឆិំ ឱតារេត្វា មហាសត្តំ តុណ្ហិមាសីនំ ទិស្វា ទារកេ ចស្ស សន្តិកេ អបស្សន្តី អាហ –

២២១៧ “តុណ្ហិមិទំ តុណ្ហិភូតោសិ, អបិ រត្តេវ មេ មនោ;
កាកោលាបិ ន វស្សន្តិ, មតា មេ នូន ទារកា។

២២១៨ “តុណ្ហិមិទំ តុណ្ហិភូតោសិ, អបិ រត្តេវ មេ មនោ;
សកុណាបិ ន វស្សន្តិ, មតា មេ នូន ទារកា។

២២១៩ “កច្ចិ នុ មេ អយ្យបុត្ត, មិគា ខាទីសុ ទារកេ;
អរញ្ញេ ឥរិណេ វិវនេ, កេន នីតា មេ ទារកា។

២២២០ “អទុ តេ បហិតា ទូតា, អទុ សុត្តា បិយំវទា;
អទុ ពហិ នោ និក្ខន្តា, ខិឌ្ឌាសុ បសុតា នុ តេ។

២២២១ “នេវាសំ កេសា ទិស្សន្តិ, ហត្ថបាទា ច ជាលិនោ;
សកុណានញ្ច ឱបាតោ, កេន នីតា មេ ទារកា”តិ។

តត្ថ **អបិ រត្តេវ មេ មនោ**តិ អបិ ពលវបច្ចូសេ សុបិនំ បស្សន្តិយា វិយ មេ មនោ។ **មិគា**តិ សីហាទយោ វាឡមិគា។ **ឥរិណេ**តិ និរោជេ។ **វិវនេ**តិ វិវិត្តេ។ **ទូតា**តិ អទុ ជេតុត្តរនគរេ សិវិរញ្ញោ សន្តិកំ តយា ទូតា កត្វា បេសិតា។ **សុត្តា**តិ អន្តោបណ្ណសាលំ បវិសិត្វា សយិតា។ **អទុ ពហិ នោ**តិ អទុ តេ ទារកា ខិឌ្ឌាបសុតា ហុត្វា ពហិ និក្ខន្តាតិ បុច្ឆតិ។ **នេវាសំ កេសា ទិស្សន្តី**តិ សាមិ វេស្សន្តរ, នេវ តេសំ កាឡព្ចនវណ្ណា កេសា ទិស្សន្តិ។ **ជាលិនោ**តិ កញ្ចនជាលវិចិត្តា ហត្ថបាទា។ **សកុណានញ្ច ឱបាតោ**តិ ហិមវន្តបទេសេ ហត្ថិលិង្គសកុណា នាម អត្ថិ, តេ ឱបតិត្វា អាទាយ អាកាសេនេវ គច្ឆន្តិ។ តេន តំ បុច្ឆាមិ “កឹ តេហិ សកុណេហិ នីតា, ឥតោ អញ្ញេសម្បិ កេសញ្ចិ តេសំ សកុណានំ វិយ ឱបាតោ ជាតោ, អក្ខាហិ, កេន នីតា មេ ទារកា”តិ?

ឯវំ វុត្តេបិ មហាសត្តោ ន កិញ្ចិ អាហ។ អថ នំ សា “ទេវ, កស្មា មយា សទ្ធឹ ន កថេសិ, កោ មម ទោសោ”តិ វត្វា អាហ –

២២២២ “ឥទំ តតោ ទុក្ខតរំ, សល្លវិទ្ធោ យថា វណោ;
ត្យជ្ជ បុត្តេ ន បស្សាមិ, ជាលឹ កណ្ហាជិនំ ចុភោ។

២២២៣ “ឥទម្បិ ទុតិយំ សល្លំ, កម្បេតិ ហទយំ មម;
យញ្ច បុត្តេ ន បស្សាមិ, ត្វញ្ច មំ នាភិភាសសិ។

២២២៤ “អជ្ជេវ មេ ឥមំ រត្តឹ, រាជបុត្ត ន សំសតិ;
មញ្ញេ ឱក្កន្តសន្តំ មំ, បាតោ ទក្ខិសិ នោ មត”ន្តិ។

តត្ថ **ឥទំ តតោ ទុក្ខតរ**ន្តិ សាមិ វេស្សន្តរ, យំ មម រដ្ឋា បព្ពាជិតាយ អរញ្ញេ វសន្តិយា បុត្តេ ច អបស្សន្តិយា ទុក្ខំ, ឥទំ តវ មយា សទ្ធឹ អកថនំ មយ្ហំ តតោ ទុក្ខតរំ។ ត្វញ្ហិ មំ អគ្គិទឌ្ឍំ បដិទហន្តោ វិយ បបាតា បតិតំ ទណ្ឌេន បោថេន្តោ វិយ សល្លេន វណំ វិជ្ឈន្តោ វិយ តុណ្ហីភាវេន កិលមេសិ។ ឥទញ្ហិ មេ ហទយំ សល្លវិទ្ធោ យថា វណោ តថេវ កម្បតិ ចេវ រុជតិ ច។ “សម្បវិទ្ធោ”តិបិ បាឋោ, សម្បតិវិទ្ធោតិ អត្ថោ។ **ឱក្កន្តសន្តំ មន្តិ** អបគតជីវិតំ មំ។ **ទក្ខិសិ នោ មត**ន្តិ ឯត្ថ **នោ**-ការោ និបាតមត្តោ, មតំ មំ កាលស្សេវ ត្វំ បស្សិស្សសីតិ អត្ថោ។

អថ មហាសត្តោ “កក្ខឡកថាយ នំ បុត្តសោកំ ជហាបេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា ឥមំ គាថមាហ –

២២២៥ “នូន មទ្ទី វរារោហា, រាជបុត្តី យសស្សិនី;
បាតោ គតាសិ ឧញ្ឆាយ, កិមិទំ សាយមាគតា”តិ។

តត្ថ **កិមិទំ សាយមាគតា**តិ “មទ្ទិ, ត្វំ អភិរូបា បាសាទិកា, ហិមវន្តេ ច នាម ពហូ វនចរកា តាបសវិជ្ជាធរាទយោ វិចរន្តិ។ កោ ជានាតិ, កឹ ភវិស្សតិ, កិញ្ចិ តយា កតំ, ត្វំ បាតោវ គន្ត្វា កិមិទំ សាយមាគច្ឆសិ,

ទហរកុមារកេ ឱហាយ អរញ្ញគតិត្ថិយោ នាម សសាមិកិត្ថិយោ ឯវរូបា ន ហោន្តិ, ‘កា នុ ខោ មេ ទារកានំ បវត្តិ, កី វា មេ សាមិកោ ចិន្តេស្សតី’តិ ឯត្តកម្បិ តេ នាហោសិ។ ត្វំ បាតោវ គន្ត្វា ចន្ទាលោកេន អាគច្ឆសិ, មម ទុគ្គតភាវស្សេវេស ទោសោ”តិ តជ្ជេត្វា វញ្ចេត្វា កថេសិ។

សា តស្ស កថំ សុត្វា អាហ –

២២២៦ “នូន ត្វំ សទ្ទមស្សោសិ, យេ សរំ បាតុមាគតា;
សីហស្សបិ នទន្តស្ស, ព្យគ្ឃស្ស ច និកុជ្ជិតំ។

២២២៧ “អហុ បុព្ពនិមិត្តំ មេ, វិចរន្តា ព្រហាវនេ;
ខណិត្តោ មេ ហត្ថា បតិតោ, ឧគ្គីវញ្ចាបិ អំសតោ។

២២២៨ “តទាហំ ព្យថិតា ភីតា, បុថុ កត្វាន អញ្ជលី;
សព្ពទិសា នមស្សិស្សំ, អបិ សោត្ថិ ឥតោ សិយា។

២២២៩ “មា ហេវ នោ រាជបុត្តោ, ហតោ សីហេន ទីបិនា;
ទារកា វា បរាមដ្ឋា, អច្ឆកោកតរច្ឆិហិ។

២២៣០ “សីហោ ព្យគ្ឃោ ច ទីបិ ច, តយោ វាឡា វនេ មិគា;
តេ មំ បរិយាវរុំ មគ្គំ, តេន សាយម្ហិ អាគតា”តិ។

តត្ថ **យេ សរំ បាតុមាគតា**តិ យេ បានីយំ បាតុំ ឥមំ សរំ អាគតា។ **ព្យគ្ឃស្ស ចា**តិ ព្យគ្ឃស្ស ច អញ្ញេសំ ហត្ថិអាទីនំ ចតុប្បទានញ្ចេវ សកុណសង្ឃស្ស ច និកូជិតំ ឯកនិន្នាទសទ្ទំ កឹ ត្វំ ន អស្សោសីតិ បុច្ឆតិ។ សោ បន មហាសត្តេន បុត្តានំ ទិន្នវេលាយ សទ្ទោ អហោសិ។ **អហុ បុព្ពនិមិត្តំ មេ**តិ ទេវ, ឥមស្ស មេ ទុក្ខស្ស អនុភវនត្ថាយ បុព្ពនិមិត្តំ អហោសិ។ **ឧគ្គីវ**ន្តិ អំសកូដេ បដ្ឋិលគ្គនកំ។ **បុថូ**តិ វិសុំ វិសុំ។ **សព្ពទិសា នមស្សិស្ស**ន្តិ សព្ពា ទស ទិសា នមស្សឹ។ **មា ហេវ នោ**តិ អម្ហាកំ រាជបុត្តោ សីហាទីហិ ហតោ មា ហោតុ, ទារកាបិ អច្ឆាទីហិ បរាមដ្ឋា មា ហោន្តូតិ បត្ថយន្តី នមស្សិស្សំ។ **តេ មំ បរិយាវរុំ មគ្គ**ន្តិ សាមិ វេស្សន្តរ, អហំ “ឥមានិ ច ភីសនកានិ មហន្តានិ, ទុស្សបិនោ ច មេ ទិដ្ឋោ, អជ្ជ សកាលស្សេវ គមិស្សាមី”តិ កម្បមានា មូលផលាផលានិ ឧបធារេសឹ, អថ មេ ផលិតរុក្ខាបិ អផលា វិយ អផលា ច ផលិនោ វិយ ទិស្សន្តិ, កិច្ឆេន ផលាផលានិ គហេត្វា គិរិទ្វារំ សម្បាបុណឹ។ អថ តេ សីហាទយោ មំ ទិស្វា មគ្គំ បដិបាដិយា រុម្ភិត្វា អដ្ឋំសុ។ តេន សាយំ អាគតាម្ហិ, ខមាហិ មេ, សាមីតិ។

មហាសត្តោ តាយ សទ្ធឹ ឯត្តកមេវ កថំ វត្វា យាវ អរុណុគ្គមនា ន កិញ្ចិ កថេសិ។ តតោ បដ្ឋាយ មទ្ទី នានប្បការកំ វិលបន្តី អាហ –

២២៣១ “អហំ បតិញ្ច បុត្តេ ច, អាចេរមិវ មាណវោ;
អនុដ្ឋិតា ទិវារត្តឹ, ជដិនី ព្រហ្មចារិនី។

២២៣២ “អជិនានិ បរិទហិត្វា, វនមូលផលហារិយា;
វិចរាមិ ទិវារត្តឹ, តុម្ហំ កាមា ហិ បុត្តកា។

២២៣៣ “អហំ សុវណ្ណហលិទ្ទឹ, អាភតំ បណ្ឌុពេលុវំ;
រុក្ខបក្កានិ ចាហាសឹ, ឥមេ វោ បុត្ត កីឡនា។

២២៣៤ “ឥមំ មូឡាលិវត្តកំ, សាលុកំ ចិញ្ចភេទកំ;
ភុញ្ជ ខុទ្ទេហិ សំយុត្តំ, សហ បុត្តេហិ ខត្តិយ។

២២៣៥ “បទុមំ ជាលិនោ ទេហិ, កុមុទញ្ច កុមារិយា;
មាលិនេ បស្ស នច្ចន្តេ, សិវិ បុត្តានិ អវ្ហយ។

២២៣៦ “តតោ កណ្ហាជិនាយបិ, និសាមេហិ រថេសភ;
មញ្ជុស្សរាយ វគ្គុយា, អស្សមំ ឧបយន្តិយា។

២២៣៧ “សមានសុខទុក្ខម្ហា, រដ្ឋា បព្ពាជិតា ឧភោ;
អបិ សិវិ បុត្តេ បស្សេសិ, ជាលឹ កណ្ហាជិនំ ចុភោ។

២២៣៨ សមណេ ព្រាហ្មណេ នូន, ព្រហ្មចរិយបរាយណេ;
អហំ លោកេ អភិស្សបឹ, សីលវន្តេ ពហុស្សុតេ;
ត្យជ្ជ បុត្តេ ន បស្សាមិ, ជាលឹ កណ្ហាជិនំ ចុភោ”តិ។

តត្ថ **អាចេរមិវ មាណវោ**តិ វត្តសម្បន្នោ អន្តេវាសិកោ អាចរិយំ វិយ បដិជគ្គតិ។ **អនុដ្ឋិតា**តិ បារិចរិយានុដ្ឋានេន អនុដ្ឋិតា អប្បមត្តា ហុត្វា បដិជគ្គាមិ។ **តុម្ហំ កាមា**តិ តុម្ហាកំ កាមេន តុម្ហេ បត្ថយន្តី។ **បុត្តកា**តិ កុមារេ អាលបន្តី បរិទេវតិ។ **សុវណ្ណហលិទ្ទិ**ន្តិ បុត្តកា អហំ តុម្ហាកំ ន្ហាបនត្ថាយ សុវណ្ណវណ្ណំ ហលិទ្ទឹ យំសិត្វា អាទាយ អាគតា។ **បណ្ឌុពេលុវ**ន្តិ កីឡនត្ថាយ ច វោ ឥទំ សុវណ្ណវណ្ណំ ពេលុវបក្កំ មយា អាភតំ។ **រុក្ខបក្កានី**តិ តុម្ហាកំ កីឡនត្ថាយ អញ្ញានិបិ មនាបានិ រុក្ខផលានិ អាហាសឹ។ **ឥមេ វោ**តិ បុត្តកា ឥមេ វោ កីឡនាតិ វទតិ។ **មូឡាលិវត្តក**ន្តិ មូឡាលកុណ្ឌលកំ។ **សាលុក**ន្តិ ឥទំ ឧប្បលាទិសាលុកម្បិ មេ ពហុ អាភតំ។ **ចិញ្ចភេទក**ន្តិ សិង្ឃាដកំ។ **ភុញ្ជា**តិ ឥទំ សព្ពំ ខុទ្ទមធុនា សំយុត្តំ បុត្តេហិ សទ្ធឹ ភុញ្ជាហីតិ បរិទេវតិ។ **សិវិ បុត្តានិ អវ្ហយា**តិ សាមិ សិវិរាជ, បណ្ណសាលាយ សយាបិតដ្ឋានតោ សីឃំ បុត្តកេ បក្កោសាហិ។ **អបិ សិវិ បុត្តេ បស្សេសី**តិ សាមិ សិវិរាជ, អបិ បុត្តេ បស្សសិ, សចេ បស្សសិ, មម ទស្សេហិ, កឹ មំ អតិវិយ កិលមេសិ។ **អភិស្សបិ**ន្តិ តុម្ហាកំ បុត្តធីតរោ មា បស្សិត្ថាតិ ឯវំ នូន អក្កោសិន្តិ។

ឯវំ វិលបមានាយបិ តាយ សទ្ធឹ មហាសត្តោ ន កិញ្ចិ កថេសិ។ សា តស្មឹ អកថេន្តេ កម្បមានា ចន្ទាលោកេន បុត្តេ វិចិនន្តី យេសុ យេសុ ជម្ពុរុក្ខាទីសុ បុព្ពេ កីឡឹសុ, តានិ តានិ បត្វា បរិទេវន្តី អាហ –

២២៣៩ “ឥមេ តេ ជម្ពុកា រុក្ខា, វេទិសា សិន្ទុវារកា;
វិវិធានិ រុក្ខជាតានិ, តេ កុមារា ន ទិស្សរេ។

២២៤០ “អស្សត្ថា បនសា ចេមេ, និគ្រោធា ច កបិត្ថនា;
វិវិធានិ ផលជាតានិ, តេ កុមារា ន ទិស្សរេ។

២២៤១ “ឥមេ តិដ្ឋន្តិ អារាមា, អយំ សីតូទកា នទី;
យត្ថស្សុ បុព្ពេ កីឡឹសុ, តេ កុមារា ន ទិស្សរេ។

២២៤២ “វិវិធានិ បុប្ផជាតានិ, អស្មឹ ឧបរិបព្ពតេ;
យានស្សុ បុព្ពេ ធារឹសុ, តេ កុមារា ន ទិស្សរេ។

២២៤៣ “វិវិធានិ ផលជាតានិ, អស្មឹ ឧបរិបព្ពតេ;
យានស្សុ បុព្ពេ ភុញ្ជឹសុ, តេ កុមារា ន ទិស្សរេ។

២២៤៤ “ឥមេ តេ ហត្ថិកា អស្សា, ពលិពទ្ទា ច តេ ឥមេ;
យេហិស្សុ បុព្ពេ កីឡឹសុ, តេ កុមារា ន ទិស្សរេ”តិ។

តត្ថ **ឥមេ តេ ហត្ថិកា**តិ សា បព្ពតូបរិ ទារកេ អទិស្វា បរិទេវមានា តតោ ឱរុយ្ហ បុន អស្សមបទំ អាគន្ត្វា តត្ថ តេ ឧបធារេន្តី តេសំ កីឡនភណ្ឌកានិ ទិស្វា ឯវមាហ។

អថស្សា បរិទេវនសទ្ទេន ចេវ បទសទ្ទេន ច មិគបក្ខិនោ ចលឹសុ។ សា តេ ទិស្វា អាហ –

២២៤៥ “ឥមេ សាមា សសោលូកា, ពហុកា កទលីមិគា;
យេហិស្សុ បុព្ពេ កីឡឹសុ, តេ កុមារា ន ទិស្សរេ។

២២៤៦ “ឥមេ ហំសា ច កោញ្ចា ច, មយូរា ចិត្របេខុណា;
យេហិស្សុ បុព្ពេ កីឡឹសុ, តេ កុមារា ន ទិស្សរេ”តិ។

តត្ថ **សាមា**តិ ខុទ្ទកា សាមា សុវណ្ណមិគា។ **សសោលូកា**តិ សសា ច ឧលូកា ច។

សា អស្សមបទេ បិយបុត្តេ អទិស្វា និក្ខមិត្វា បុប្ផិតវនឃដំ បវិសិត្វា តំ តំ ឋានំ ឱលោកេន្តី អាហ –

២២៤៧ “ឥមា តា វនគុម្ពាយោ, បុប្ផិតា សព្ពកាលិកា;
យត្ថស្សុ បុព្ពេ កីឡឹសុ, តេ កុមារា ន ទិស្សរេ។

២២៤៨“មា តា បោក្ខរណី រម្មា, ចក្កវាកូបកូជិតា;
មន្ទាលកេហិ សញ្ឆន្នា, បទុមុប្បលកេហិ ច;
យត្ថស្សុ បុព្ពេ កីឡឹសុ, តេ កុមារា ន ទិស្សរេ”តិ។

តត្ថ **វនគុម្ពាយោ**តិ វនឃដាយោ។

សា កត្ថចិ បិយបុត្តេ អទិស្វា បុន មហាសត្តស្ស សន្តិកំ អាគន្ត្វា តំ ទុម្មុខំ និសិន្នំ ទិស្វា អាហ –

២២៤៩“ន តេ កដ្ឋានិ ភិន្នានិ, ន តេ ឧទកមាហដំ;
អគ្គិបិ តេ ន ហាបិតោ, កឹ នុ មន្ទោវ ឈាយសិ។

២២៥០“បិយោ បិយេន សង្គម្ម, សមោ មេ ព្យបហញ្ញតិ;
ត្យជ្ជ បុត្តេ ន បស្សាមិ, ជាលី កណ្ហាជិនំ ចុភោ”តិ។

តត្ថ **ន ហាបិតោ**តិ ន ជលិតោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – សាមិ, ត្វំ បុព្ពេ កដ្ឋានិ ភិន្ទសិ, ឧទកំ អាហរិត្វា ឋបេសិ, អង្គារកបល្លេ អគ្គិំ ករោសិ, អជ្ជ តេសុ ឯកម្បិ អកត្វា កឹ នុ មន្ទោវ ឈាយសិ, តវ កិរិយា មយ្ហំ ន រុច្ចតីតិ។ **បិយោ បិយេនា**តិ វេស្សន្តរោ មយ្ហំ បិយោ, តតោ មេ បិយតរោ នត្ថិ, តមិនា មេ បិយេន សង្គម្ម សមាគន្ត្វា បុព្ពេ សមោ មេ ព្យបហញ្ញតិ ទុក្ខំ វិគច្ឆតិ, អជ្ជ បន មេ តមំ បស្សន្តិយាបិ សោកោ ន វិគច្ឆតិ, កឹ នុ ខោ ការណន្តិ។ **ត្យជ្ជា**តិ ហោតុ, ទិដ្ឋំ មេ ការណំ, តេ អជ្ជ បុត្តេ ន បស្សាមិ, តេន មេ តមំ បស្សន្តិយាបិ សោកោ ន វិគច្ឆតីតិ។

តាយ ឯវំ វុត្តេបិ មហាសត្តោ តុណ្ហីភូតោវ និសីទិ។ សា តស្មិំ អកថេន្តេ សោកសមប្បិតា បហដកុក្កុដី វិយ កម្បមានា បុន បឋមំ វិចរិតដ្ឋានានិ វិចរិត្វា មហាសត្តស្ស សន្តិកំ បច្ចាគន្ត្វា អាហ –

២២៥១“ន ខោ នោ ទេវ បស្សាមិ, យេន តេ នីហតា មតា;
កាកោលាបិ ន វស្សន្តិ, មតា មេ នូន ទារកា។

២២៥២“ន ខោ នោ ទេវ បស្សាមិ, យេន តេ នីហតា មតា;
សកុណាបិ ន វស្សន្តិ, មតា មេ នូន ទារកា”តិ។

តត្ថ **ន ខោ នោ**តិ ទេវ, ន ខោ អម្ហាកំ បុត្តេ បស្សាមិ។ **យេន តេ នីហតា**តិ កេនចិ តេសំ នីហតភាវម្បិ ន ជានាមីតិ អធិប្បាយេនេវមាហ។

ឯវំ វុត្តេបិ មហាសត្តោ ន កិញ្ចិ កថេសិយេវ។ សា បុត្តសោកេន ផុដ្ឋា បុត្តេ ឧបធារេន្តី តតិយម្បិ តានិ តានិ ឋានានិ វាតវេគេន វិចរិ។ តាយ ឯករត្តិំ វិចរិតដ្ឋានំ បរិគ្គយ្ហមានំ បន្នរសយោជនមត្តំ អហោសិ។ អថ រត្តិ វិភាសិ, អរុណោទយោ ជាតោ។ សា បុន គន្ត្វា មហាសត្តស្ស សន្តិកេ ឋិតា បរិទេវិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

២២៥៣“សា តត្ថ បរិទេវិត្វា, បព្ពតានិ វនានិ ច;
បុនទេវស្សមំ គន្ត្វា, រោទិ សាមិកសន្តិកេ។

២២៥៤“ន ខោ នោ ទេវ បស្សាមិ, យេន តេ នីហតា មតា;
កាកោលាបិ ន វស្សន្តិ, មតា មេ នូន ទារកា។

២២៥៥“ន ខោ នោ ទេវ បស្សាមិ, យេន តេ នីហតា មតា;
សកុណាបិ ន វស្សន្តិ, មតា មេ នូន ទារកា។

២២៥៦“ន ខោ នោ ទេវ បស្សាមិ, យេន តេ នីហតា មតា;
វិចរន្តី រុក្ខមូលេសុ, បព្ពតេសុ គុហាសុ ច។

២២៥៧“ឥតិ មទ្ទី វរារោហា, រាជបុត្តី យសស្សិនី;
ពាហា បគ្គយ្ហ កន្ទិត្វា, តត្ថេវ បតិតា ឆមា”តិ។

តត្ថ **សាមិកសន្តិកេ**តិ ភិក្ខវេ, សា មទ្ទី តត្ថ វង្កបព្ពតកុច្ឆិយំ សានុបព្ពតានិ វនានិ ច វិចរន្តី បរិទេវិត្វា បុន គន្ត្វា សាមិកំ និស្សាយ តស្ស សន្តិកេ បិតា បុត្តានំ អត្ថាយ រោទិ, “ន ខោ នោ”តិអាទីនិ វទន្តី បរិទេវីតិ អត្ថោ។ **ឥតិ មទ្ទី វរារោហា**តិ ភិក្ខវេ, ឯវំ សា ឧត្តមរូបធរា វរារោហា មទ្ទី រុក្ខមូលាទីសុ វិចរន្តី ទារកេ អទិស្វា “និស្សំសយំ មតា ភវិស្សន្តី”តិ ពាហា បគ្គយ្ហ កន្ទិត្វា តត្ថេវ វេស្សន្តរស្ស បាទមូលេ ឆិន្នសុវណ្ណកទលី វិយ ឆមាយំ បតិ។

អថ មហាសត្តោ “មតា មទ្ទី”តិ សញ្ញាយ កម្បមានោ “អដ្ឋានេ បទេសេ មតា មទ្ទី។ សចេ ហិស្សា ជេតុត្តរនគរេ កាលកិរិយា អភវិស្ស, មហន្តោ បរិវារោ អភវិស្ស, ទ្វេ រដ្ឋានិ ចលេយ្យុំ។ អហំ បន អរញ្ញេ ឯកកោវ, កឹ នុ ខោ ករិស្សាមី”តិ ឧប្បន្នពលវសោកោបិ សតឹ បច្ចុបដ្ឋាបេត្វា “ជានិស្សាមិ តាវា”តិ ឧដ្ឋាយ តស្សា ហទយេ ហត្ថំ ឋបេត្វា សន្តាបបវត្តឹ ញត្វា កមណ្ឌលុនា ឧទកំ អាហរិត្វា សត្ត មាសេ កាយសំសគ្គំ អនាបន្នបុព្ពោបិ ពលវសោកេន បព្ពជិតភាវំ សល្លក្ខេតុំ អសក្កោន្តោ អស្សុបុណ្ណេហិ នេត្តេហិ តស្សា សីសំ ឧក្ខិបិត្វា ឩរូសុ ឋបេត្វា ឧទកេន បរិប្ផោសិត្វា មុខញ្ច ហទយញ្ច បរិមជ្ជន្តោ និសីទិ។ មទ្ទីបិ ខោ ថោកំ វីតិនាមេត្វា សតឹ បដិលភិត្វា ហិរោត្តប្បំ បច្ចុបដ្ឋាបេត្វា ឧដ្ឋាយ មហាសត្តំ វន្ទិត្វា “សាមិ វេស្សន្តរ, ទារកា តេ កុហឹ គតា”តិ អាហ។ “ទេវិ, ឯកស្ស ព្រាហ្មណស្ស ទាសត្ថាយ ទិន្នា”តិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

២២៥៨. “អជ្ឈបត្តំ រាជបុត្តឹ, ឧទកេនាភិសិញ្ចថ;
អស្សត្ថំ នំ វិទិត្វាន, អថ នំ ឯតទព្រវី”តិ។

តត្ថ **អជ្ឈបត្ត**ន្តិ អត្តនោ សន្តិកំ បត្តំ, បាទមូលេ បតិត្វា វិសញ្ញិភូតន្តិ អត្ថោ។ **ឯតទព្រវី**តិ ឯតំ “ឯកស្ស មេ ព្រាហ្មណស្ស ទាសត្ថាយ ទិន្នា”តិ វចនំ អព្រវិ។

តតោ តាយ “ទេវ, បុត្តេ ព្រាហ្មណស្ស ទត្វា មម សព្ពរត្តឹ បរិទេវិត្វា វិចរន្តិយា កឹ នាចិក្ខសី”តិ វុត្តេ មហាសត្តោ អាហ –

២២៥៩. “អាទិយេនេវ តេ មទ្ទិ, ទុក្ខំ នក្ខាតុមិច្ឆិសំ;
ទលិទ្ទោ យាចកោ វុឌ្ឍោ, ព្រាហ្មណោ ឃរមាគតោ។

២២៦០. “តស្ស ទិន្នា មយា បុត្តា, មទ្ទិ មា ភាយិ អស្សស;
មំ បស្ស មទ្ទិ មា បុត្តេ, មា ពាឡ្ហំ បរិទេវសិ;
លច្ឆាម បុត្តេ ជីវន្តា, អរោគា ច ភវាមសេ។

២២៦១. “បុត្តេ បសុញ្ច ធញ្ញញ្ច, យញ្ច អញ្ញំ ឃរេ ធនំ;
ទជ្ជា សប្បុរិសោ ទានំ, ទិស្វា យាចកមាគតំ;
អនុមោទាហិ មេ មទ្ទិ, បុត្តកេ ទានមុត្តម”ន្តិ។

តត្ថ **អាទិយេនេវា**តិ អាទិកេនេវ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – សចេ តេ អហំ អាទិតោវ តមត្ថំ អាចិក្ខិស្សំ, តតោ តវ សោកំ សន្ធារេតុំ អសក្កោន្តិយា ហទយំ ផលេយ្យ, តស្មា អាទិកេនេវ តេ មទ្ទិ ទុក្ខំ ន អក្ខាតុំ ឥច្ឆិស្សន្តិ។ **ឃរមាគតោ**តិ ឥមំ អម្ហាកំ វសនដ្ឋានំ អាគតោ។ **អរោគា ច ភវាមសេ**តិ យថា តថា មយំ អរោគា ហោម, ជីវមានា អវស្សំ បុត្តេ ព្រាហ្មណេន នីតេបិ បស្សិស្សាម។ **យញ្ច អញ្ញ**ន្តិ យញ្ច អញ្ញំ ឃរេ សវិញ្ញាណកំ ធនំ។ **ទជ្ជា សប្បុរិសោ ទាន**ន្តិ សប្បុរិសោ ឧត្តមត្ថំ បត្ថេន្តោ ឧរំ ភិន្ទិត្វា ហទយមំសម្បិ គហេត្វា ទានំ ទទេយ្យាតិ។

មទ្ទី អាហ –

២២៦២. “អនុមោទាមិ តេ ទេវ, បុត្តកេ ទានមុត្តមំ;
ទត្វា ចិត្តំ បសាទេហិ, ភិយ្យោ ទានំ ទទោ ភវ។

២២៦៣. “យោ ត្វំ មច្ឆេរភូតេសុ, មនុស្សេសុ ជនាធិប;
ព្រាហ្មណស្ស អទា ទានំ, សិវីនំ រដ្ឋវឌ្ឍនោ”តិ។

តត្ថ **អនុមោទាមិ តេ**តិ ទស មាសេ កុច្ឆិយា ធារេត្វា ទិវសស្ស ទ្វត្តិក្ខត្តុំ ន្ហាបេត្វា បាយេត្វា ភោជេត្វា ឧរេ និបជ្ជាបេត្វា បដិជគ្គិតបុត្តកេសុ ពោធិសត្តេន ទិន្នេសុ សយំ បុត្តទានំ អនុមោទន្តី ឯវមាហ។ ឥមិនា ការណេន ជានិតព្ពំ “បិតាវ បុត្តានំ សាមិកោ”តិ។ **ភិយ្យោ ទានំ ទទោ ភវា**តិ មហារាជ, ឧត្តរិបិ បុនប្បុនំ ទានំ ទាយកោវ ហោហិ, “សុទិន្នំ មេ ទាន”ន្តិ ចិត្តំ បសាទេហិ, យោ ត្វំ មច្ឆេរភូតេសុ សត្តេសុ បិយបុត្តេ អទាសីតិ។

ឯវំ វុត្តេ មហាសត្តោ “មទ្ទិ, កិន្នាមេតំ កថេសិ, សចេ ហិ មយា បុត្តេ ទត្វា ចិត្តំ បសាទេតុំ នាភវិស្ស, ឥមានិ បន មេ អច្ឆរិយានិ ន បវត្តេយ្យុ”ន្តិ វត្វា សព្ពានិ បថវិនិន្នាទាទីនិ កថេសិ។ តតោ មទ្ទី តានិ អច្ឆរិយានិ កិត្តេត្វា ទានំ អនុមោទន្តី អាហ –

២២៦៤. “និន្នាទិតា តេ បថវី, សទ្ទោ តេ តិទិវង្គតោ;
សមន្តា វិជ្ជុតា អាគុំ, គិរីនំវ បតិស្សុតា”តិ។

តត្ថ **វិជ្ជុតា អាគុ**ន្តិ អកាលវិជ្ជុលតា ហិមវន្តបទេសេ សមន្តា និច្ឆរិំសុ។ **គិរីនំវ បតិស្សុតា**តិ គិរីនំ បតិស្សុតសទ្ទា វិយ វិរវា ឧដ្ឋហិំសុ។

២២៦៥. “តស្ស តេ អនុមោទន្តិ, ឧភោ នារទបព្ពតា;
ឥន្ទោ ច ព្រហ្មា បជាបតិ, សោមោ យមោ វេស្សវណោ;
សព្ពេ ទេវានុមោទន្តិ, តាវតឹសា សឥន្ទកា។

២២៦៦. “ឥតិ មទ្ទី វរារោហា, រាជបុត្តី យសស្សិនី;
វេស្សន្តរស្ស អនុមោទិ, បុត្តកេ ទានមុត្តម”ន្តិ។

តត្ថ **ឧភោ នារទបព្ពតា**តិ ឥមេបិ ទ្វេ ទេវនិកាយា អត្តនោ វិមានទ្វារេ ឋិតាវ “សុទិន្នំ តេ ទាន”ន្តិ អនុមោទន្តិ។ **តាវតឹសា សឥន្ទកា**តិ ឥន្ទជេដ្ឋកា តាវតឹសាបិ ទេវា តេ ទានំ អនុមោទន្តីតិ។

ឯវំ មហាសត្តេន អត្តនោ ទានេ វណ្ណិតេ តមេវត្ថំ បរិវត្តេត្វា “មហារាជ វេស្សន្តរ, សុទិន្នំ នាម តេ ទាន”ន្តិ មទ្ទីបិ តថេវ ទានំ វណ្ណយិត្វា អនុមោទមានា និសីទិ។ តេន សត្ថា “ឥតិ មទ្ទី វរារោហា”តិ គាថមាហ។

មទ្ទីបព្ពវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

សក្កបព្ពវណ្ណនា

ឯវំ តេសុ អញ្ញមញ្ញំ សម្មោទនីយំ កថំ កថេន្តេសុ សក្កោ ចិន្តេសិ “អយំ វេស្សន្តរោ រាជា ហិយ្យោ ជូជកស្ស បថវិំ ឧន្នាទេត្វា ទារកេ អទាសិ, ឥទានិ តំ កោចិ ហីនបុរិសោ ឧបសង្កមិត្វា សព្ពលក្ខណសម្បន្នំ មទ្ទិំ យាចិត្វា រាជានំ ឯកកំ កត្វា មទ្ទិំ គហេត្វា គច្ឆេយ្យ, តតោ ឯស អនាថោ និប្បច្ចយោ ភវេយ្យ។ អហំ ព្រាហ្មណវណ្ណេន នំ ឧបសង្កមិត្វា មទ្ទិំ យាចិត្វា បារមិកូដំ គាហាបេត្វា កស្សចិ អវិស្សជ្ជិយំ កត្វា បុន នំ តស្សេវ ទត្វា អាគមិស្សាមី”តិ។ សោ សូរិយុគ្គមនវេលាយ តស្ស សន្តិកំ អគមាសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

២២៦៧. “តតោ រត្យា វិវសានេ, សូរិយស្សុគ្គមនំ បតិ;
សក្កោ ព្រាហ្មណវណ្ណេន, បាតោ តេសំ អទិស្សថា”តិ។

តត្ថ **បាតោ តេសំ អទិស្សថា**តិ បាតោវ នេសំ ទ្វិន្នម្បិ ជនានំ បញ្ញាយមានរូបោ បុរតោ អដ្ឋាសិ, ឋត្វា ច បន បដិសន្ថារំ ករោន្តោ អាហ –

២២៦៨. “កច្ចិ នុ ភោតោ កុសលំ, កច្ចិ ភោតោ អនាមយំ;
កច្ចិ ឧញ្ឆេន យាបេថ, កច្ចិ មូលផលា ពហូ។

២២៦៩. “កច្ចិ ឌំសា មកសា ច, អប្បមេវ សរីសបា;
វនេ វាឡមិគាកិណ្ណេ, កច្ចិ ហឹសា ន វិជ្ជតី”តិ។

មហាសត្តោ អាហ –

២២៧០. “កុសលញ្ចេវ នោ ព្រហ្មេ, អថោ ព្រហ្មេ អនាមយំ;
អថោ ឧញ្ឆេន យាបេម, អថោ មូលផលា ពហូ។

២២៧១. “អថោ ឌំសា មកសា ច, អប្បមេវ សរីសបា;
វនេ វាឡមិគាកិណ្ណេ, ហឹសា មយ្ហំ ន វិជ្ជតិ។

២២៧២. “សត្ត នោ មាសេ វសតំ, អរញ្ញេ ជីវសោកិនំ;

"ឥទំ ទុតិយំ បស្សាម, ព្រាហ្មណំ ទេវវណ្ណិនំ;
អាទាយ វេឡុវំ ទណ្ឌំ, ធារេន្តំ អជិនក្ខិបំ។

២២៧៣. "ស្វាគតំ តេ មហាព្រហ្មេ, អថោ តេ អទុរាគតំ;
អន្តោ បវិស ភទ្ទន្តេ, បាទេ បក្ខាលយស្សុ តេ។

២២៧៤. "តិន្ទុកានិ បិយាលានិ, មធុកេ កាសុមារិយោ;
ផលានិ ខុទ្ទកប្បានិ, ភុញ្ជ ព្រហ្មេ វរំ វរំ។

២២៧៥. "ឥទម្បិ បានីយំ សីតំ, អាភតំ គិរិគព្ភរា;
តតោ បិវ មហាព្រហ្មេ, សចេ ត្វំ អភិកង្ខសី"តិ។

ឯវំ តេន សទ្ធិំ បដិសន្ថារំ កត្វា មហាសត្តោ –

២២៧៦. "អថ ត្វំ កេន វណ្ណេន, កេន វា បន ហេតុនា;
អនុប្បត្តោ ព្រហារញ្ញំ, តំ មេ អក្ខាហិ បុច្ឆិតោ"តិ។ –

អាគមនការណំ បុច្ឆិ។ អថ នំ សក្កោ "មហារាជ, អហំ មហល្លកោ, ឥធាគច្ឆន្តោ តវ ភរិយំ មទ្ទិំ យាចិតុំ អាគតោ, តំ មេ ទេហី"តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

២២៧៧. "យថា វារិវហោ បូរោ, សព្ពកាលំ ន ខីយតិ;
ឯវំ តំ យាចិតាគច្ឆិំ, ភរិយំ មេ ទេហិ យាចិតោ"តិ។

ឯវំ វុត្តេ មហាសត្តោ "ហិយ្យោ មេ ព្រាហ្មណស្ស ទារកា ទិន្នា, អរញ្ញេ ឯកកោ ហុត្វា កថំ តេ មទ្ទិំ ទស្សាមី"តិ អវត្វា បសារិតហត្ថេ សហស្សត្ថវិកំ ឋបេន្តោ វិយ អសជ្ជិត្វា អពជ្ឈិត្វា អនោលីនមានសោ ហុត្វា គិរិំ ឧន្នាទេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

២២៧៨. "ទទាមិ ន វិកម្បាមិ, យំ មំ យាចសិ ព្រាហ្មណ;
សន្តំ នប្បដិគុយ្ហាមិ, ទានេ មេ រមតី មនោ"តិ។

តត្ថ **សន្តំ នប្បដិគុយ្ហាមី**តិ សំវិជ្ជមានំ ន គុយ្ហាមិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា សីឃមេវ កមណ្ឌលុនា ឧទកំ អាហរិត្វា ឧទកំ ហត្ថេ បាតេត្វា បិយភរិយំ ព្រាហ្មណស្ស អទាសិ។ តង្ខណេយេវ ហេដ្ឋា វុត្តប្បការានិ សព្ពានិ អច្ឆរិយានិ បាតុរហេសុំ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

២២៧៩. "មទ្ទិំ ហត្ថេ គហេត្វាន, ឧទកស្ស កមណ្ឌលុំ;
ព្រាហ្មណស្ស អទា ទានំ, សិវីនំ រដ្ឋវឌ្ឍនោ។

២២៨០. "តទាសិ យំ ភីសនកំ, តទាសិ លោមហំសនំ;
មទ្ទិំ បរិច្ចជន្តស្ស, មេទនី សម្បកម្បថ។

២២៨១. "នេវស្ស មទ្ទី ភាកុដិ, ន សន្ធីយតិ ន រោទតិ;
បេក្ខតេវស្ស តុណ្ហី សា, ឯសោ ជានាតិ យំ វរ"ន្តិ។

តត្ថ **អទា ទាន**ន្តិ "អម្ភោ ព្រាហ្មណ, មទ្ទិតោ មេ សតគុណេន សហស្សគុណេន សតសហស្សគុណេន សព្ពញ្ញុតញ្ញាណមេវ បិយតរំ, ឥទំ មេ ទានំ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណប្បដិវេធស្ស បច្ចយោ ហោតូ"តិ វត្វា ទានំ អទាសិ វុត្តម្បិ ចេតំ –

"ជាលិំ កណ្ហាជិនំ ធីតំ, មទ្ទិំ ទេវិំ បតិព្ពតំ;
ចជមានោ ន ចិន្តេសិំ, ពោធិយាយេវ ការណា។

"ន មេ ទេស្សា ឧភោ បុត្តា, មទ្ទី ទេវី ន ទេស្សិយា;
សព្ពញ្ញុតំ បិយំ មយ្ហំ, តស្មា បិយេ អទាសហ"ន្តិ។ (ចរិយា. ១.១១៨-១១៩);

តត្ថ **សម្បកម្បថា**តិ បថវី ឧទកបរិយន្តំ កត្វា កម្បិត្ថ។ **នេវស្ស មទ្ទី ភាកុដី**តិ ភិក្ខវេ, តស្មិំ ខណេ មទ្ទី “មំ មហល្លកស្ស ព្រាហ្មណស្ស រាជា ទេតី”តិ កោធវសេន ភាកុដិបិ នាហោសិ។ **ន សន្ទីយតិ ន រោទតី**តិ នេវ មង្កុ អហោសិ, ន អក្ខីនិ បូរេត្វា រោទតិ, អថ ខោ តុណ្ហី សា ហុត្វា “មាទិសំ ឥត្ថិរតនំ ទទមានោ ន និក្ការណា ទស្សតិ, ឯសោ យំ វរំ, តំ ជានាតី”តិ ផុល្លបទុមវណ្ណំ អស្ស មុខំ **បេក្ខតេវ,** ឱលោកយមានាវ ឋិតាតិ អត្ថោ។

អថ មហាសត្តោ “កីទិសា មទ្ទី”តិ តស្សា មុខំ ឱលោកេសិ។ សាបិ “សាមិ កី មំ ឱលោកេសី”តិ វត្វា សីហនាទំ នទន្តី ឥមំ គាថមាហ –

២២៨២ “កោមារី យស្សាហំ ភរិយា, សាមិកោ មម ឥស្សរោ;
យស្សិច្ឆេ តស្ស មំ ទជ្ជា, វិក្កិណេយ្យ ហនេយ្យ វា”តិ។

តត្ថ **កោមារី យស្សាហំ ភរិយា**តិ អហំ យស្ស តវ ទហរិកា ភរិយា, សោ ត្វញ្ញេវ មម ឥស្សរោ សាមិកោ។ **យស្សិច្ឆេ តស្សា**តិ ឥស្សរោ ច នាម ទាសី មំ យស្ស ទាតុំ ឥច្ឆេយ្យ, តស្ស ទទេយ្យ។ **វិក្កិណេយ្យ វា**តិ ធនេន វា អត្ថេ សតិ វិក្កិណេយ្យ, មំសេន វា អត្ថេ សតិ ហនេយ្យ, តស្មា យំ វោ រុច្ចតិ, តំ ករោថ, នាហំ កុជ្ឈាមីតិ។

សក្កោ តេសំ បណីតជ្ឈាសយតំ វិទិត្វា ថុតឹ អកាសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

២២៨៣ “តេសំ សង្កប្បមញ្ញាយ, ទេវិន្ទោ ឯតទព្រវិ;
សព្ពេ ជិតា តេ បច្ចូហា, យេ ទិព្ពា យេ ច មានុសា។

២២៨៤ “និន្នាទិតា តេ បថវី, សទ្ទោ តេ តិទិវង្គតោ;
សមន្តា វិជ្ជុតា អាគុំ, គិរីនំវ បតិស្សុតា។

២២៨៥ “តស្ស តេ អនុមោទន្តិ, ឧភោ នារទបព្ពតា;
ឥន្ទោ ច ព្រហ្មា បជាបតិ, សោមោ យមោ វេស្សវណោ;
សព្ពេ ទេវានុមោទន្តិ, ទុក្ករញ្ហិ ករោតិ សោ។

២២៨៦ “ទុទ្ទទំ ទទមានានំ, ទុក្ករំ កម្ម កុព្ពតំ;
អសន្តោ នានុកុព្ពន្តិ, សតំ ធម្មោ ទុរន្នយោ។

២២៨៧ “តស្មា សតញ្ច អសតំ, នានា ហោតិ ឥតោ គតិ;
អសន្តោ និរយំ យន្តិ, សន្តោ សគ្គបរាយណា។

២២៨៨ “យមេតំ កុមារេ អទា, ភរិយំ អទា វនេ វសំ;
ព្រហ្មយានមនោក្កម្ម, សគ្គេ តេ តំ វិបច្ចតូ”តិ។

តត្ថ **បច្ចូហា**តិ បច្ចត្ថិកា។ **ទិព្ពា**តិ ទិព្ពសម្បត្តិបដិពាហកា។ **មានុសា**តិ មនុស្សសម្បត្តិបដិពាហកា។ កេ បន តេតិ? មច្ឆរិយធម្មា។ តេ សព្ពេ បុត្តទារំ ទេន្តេន មហាសត្តេន ជិតា។ តេនាហ “សព្ពេ ជិតា តេ បច្ចូហា”តិ។ **ទុក្ករញ្ហិ ករោតិ សោ**តិ សោ វេស្សន្តរោ រាជា ឯកកោវ អរញ្ញេ វសន្តោ ភរិយំ ព្រាហ្មណស្ស ទេន្តោ ទុក្ករំ ករោតីតិ ឯវំ សព្ពេ ទេវា អនុមោទន្តីតិ វទតិ។ **“យមេត”**ន្តិ គាថំ អនុមោទនំ ករោន្តោ អាហ។ **វនេ វស**ន្តិ វនេ វសន្តោ។ **ព្រហ្មយាន**ន្តិ សេដ្ឋយានំ។ តិវិធោ ហិ សុចរិតធម្មោ ឯវរូបោ ច ទានធម្មោ អរិយមគ្គស្ស បច្ចយោ ហោតីតិ “ព្រហ្មយាន”ន្តិ វុច្ចតិ។ តស្មា យំ តំ ឥទំ អជ្ជ ទានំ ទទតោបិ និប្ផន្នំ ព្រហ្មយានំ អបាយភូមិំ អនោក្កមិត្វា សគ្គេ តេ តំ វិបច្ចតុ, វិបាកបរិយោសានេ ច សព្ពញ្ញុតញ្ញាណទាយកំ ហោតូតិ។

ឯវមស្ស សក្កោ អនុមោទនំ កត្វា “ឥទានិ មយា ឥធ បបញ្ចំ អកត្វា ឥមំ ឥមស្សេវ ទត្វា គន្តុំ វដ្ដតី”តិ ចិន្តេត្វា អាហ –

២២៨៩ “ទទាមិ ភោតោ ភរិយំ, មទ្ទឹ សព្ពង្គសោភនំ;
ត្វញ្ចេវ មទ្ទិយា ឆន្នោ, មទ្ទី ច បតិនា សហ។

២២៩០ “យថា បយោ ច សង្ខោ ច, ឧភោ សមានវណ្ណិនោ;
ឯវំ តុវញ្ច មទ្ទី ច, សមានមនចេតសា។

២២៩១ “អវរុទ្ធេត្ថ អរញ្ញស្មិំ, ឧភោ សម្មថ អស្សមេ;

ខត្តិយា គោត្តសម្បន្នា, សុជាតា មាតុបេត្តិតោ;
យថា បុញ្ញានិ កយិរាថ, ទទន្តា អបរាបរ”ន្តិ។

តត្ថ **ឆន្នោ**តិ អនុរូបោ។ **ឧភោ សមានវណ្ណិនោ**តិ សមានវណ្ណា ឧភោបិ បរិសុទ្ធាយេវ។ **សមានមនចេតសា**តិ អាចារាទីហិ កម្មេហិ សមានេន មនសង្ខាតេន ចេតសា សមន្នាគតា។ **អវរុទ្ធេត្ថា**តិ រដ្ឋតោ បព្ពាជិតា ហុត្វា ឯត្ថ អរញ្ញេ វសថ។ **យថា បុញ្ញានី**តិ យថា ជេតុត្តរនគរេ វោ ពហូនិ បុញ្ញានិ កតានិ, ហិយ្យោ បុត្តានំ អជ្ជ ភរិយាយ ទានវសេនបិ កតានីតិ ឯត្តកេនេវ បរិតោសំ អកត្វា ឥតោ ឧត្តរិបិ អបរាបរំ ទទន្តា យថានុរូបានិ បុញ្ញានិ ករេយ្យាថាតិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា សក្កោ មហាសត្តស្ស មទ្ទឹ បដិច្ឆាបេត្វា វរំ ទាតុំ អត្តានំ អាចិក្ខន្តោ អាហ –

២២៩២ “សក្កោហមស្មិ ទេវិន្ទោ, អាគតោស្មិ តវន្តិកេ;
វរំ វរស្សុ រាជិសិ, វរេ អដ្ឋ ទទាមិ តេ”តិ។

កថេន្តោយេវ ច ទិព្ពត្តភាវេន ជលន្តោ តរុណសូរិយោ វិយ អាកាសេ អដ្ឋាសិ។ តតោ ពោធិសត្តោ វរំ គណ្ហន្តោ អាហ –

២២៩៣ “វរំ ចេ មេ អទោ សក្ក, សព្ពភូតានមិស្សរ;
បិតា មំ អនុមោទេយ្យ, ឥតោ បត្តំ សកំ ឃរំ;
អាសនេន និមន្តេយ្យ, បឋមេតំ វរំ វរេ។

២២៩៤ “បុរិសស្ស វធំ ន រោចេយ្យំ, អបិ កិព្ពិសការកំ;
វជ្ឈំ វធម្ហា មោចេយ្យំ, ទុតិយេតំ វរំ វរេ។

២២៩៥ “យេ វុឌ្ឍា យេ ច ទហរា, យេ ច មជ្ឈិមបោរិសា;
មមេវ ឧបជីវេយ្យុំ, តតិយេតំ វរំ វរេ។

២២៩៦ “បរទារំ ន គច្ឆេយ្យំ, សទារបសុតោ សិយំ;
ថីនំ វសំ ន គច្ឆេយ្យំ, ចតុត្ថេតំ វរំ វរេ។

២២៩៧ “បុត្តោ មេ សក្ក ជាយេថ, សោ ច ទីឃាយុកោ សិយា;
ធម្មេន ជិនេ បថវឹ, បញ្ចមេតំ វរំ វរេ។

២២៩៨ “តតោ រត្យា វិវសានេ, សូរិយស្សុគ្គមនំ បតិ;
ទិព្ពា ភក្ខា បាតុភវេយ្យុំ, ឆដ្ឋមេតំ វរំ វរេ។

២២៩៩ “ទទតោ មេ ន ខីយេថ, ទត្វា នានុតប្បេយ្យហំ;
ទទំ ចិត្តំ បសាទេយ្យំ, សត្តមេតំ វរំ វរេ។

២៣០០ “ឥតោ វិមុច្ចមានាហំ, សគ្គគាមី វិសេសគូ;
អនិវត្តិ តតោ អស្សំ, អដ្ឋមេតំ វរំ វរេ”តិ។

តត្ថ **អនុមោទេយ្យា**តិ សម្បដិច្ឆេយ្យ ន កុជ្ឈេយ្យ។ **ឥតោ បត្ត**ន្តិ ឥមម្ហា អរញ្ញា សកំ ឃរំ អនុប្បត្តំ។ **អាសនេនា**តិ រាជាសនេន។ រជ្ជំ មេ ទេតូតិ វទតិ។ **អបិ កិព្ពិសការក**ន្តិ រាជា ហុត្វា រាជាបរាធិកម្បិ វជ្ឈំ វធម្ហា មោចេយ្យំ, ឯវរូបស្សបិ មេ វធោ នាម ន រុច្ចតុ។ **មមេវ ឧបជីវេយ្យុ**ន្តិ សព្ពេតេ មញ្ញេវ និស្សាយ ឧបជីវេយ្យុំ។ **ធម្មេន ជិនេ**តិ ធម្មេន ជិនាតុ, ធម្មេន រជ្ជំ ការេតូតិ អត្ថោ។ **វិសេសគូ**តិ វិសេសគមនោ ហុត្វា តុសិតបុរេ និព្ពត្តោ ហោមីតិ វទតិ។ **អនិវត្តិ តតោ អស្ស**ន្តិ តុសិតភវនតោ ចវិត្វា មនុស្សត្តំ អាគតោ បុនភវេ អនិវត្តិ អស្សំ, សព្ពញ្ញុតំ សម្បាបុណេយ្យន្តិ វទតិ។

២៣០១ “តស្ស តំ វចនំ សុត្វា, ទេវិន្ទោ ឯតទព្រវិ;
‘អចិរំ វត តេ តតោ, បិតា តំ ទដ្ឋុមេស្សតី’”តិ។

តត្ថ **ទដ្ឋុមេស្សតី**តិ មហារាជ, តវ មាតា ច បិតា ច អចិរេនេវ តំ បស្សិតុកាមោ ហុត្វា ឥធាគមិស្សតិ, អាគន្ត្វា ច បន សេតច្ឆត្តំ ទត្វា រជ្ជំ និយ្យាទេត្វា ជេតុត្តរនគរមេវ នេស្សតិ, សព្ពេ តេ មនោរថា មត្ថកំ

បាបុណិស្សន្តិ, មា ចិន្តយិ, អប្បមត្តោ ហោហិ, មហារាជាតិ។

ឯវំ មហាសត្តស្ស ឱវាទំ ទត្វា សក្កោ សកដ្ឋានមេវ គតោ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

២៣០២. “ឥទំ វត្វាន មឃវា, ទេវរាជា សុជម្បតិ;
វេស្សន្តរេ វរំ ទត្វា, សគ្គកាយំ អបក្កមី”តិ។

តត្ថ **វេស្សន្តរេ**តិ វេស្សន្តរស្ស។ **អបក្កមី**តិ គតោ អនុប្បត្តោយេវាតិ។

សក្កបព្ពវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

មហារាជបព្ពវណ្ណនា

ពោធិសត្តោ ច មទ្ទី ច សម្មោទមានា សក្កទត្តិយេ អស្សមេ វសឹសុ។ ជូជកោបិ កុមារេ គហេត្វា សដ្ឋិយោជនមគ្គំ បដិបជ្ជិ។ ទេវតា កុមារានំ អារក្ខមកំសុ។ ជូជកោបិ សូរិយេ អត្ថង្គតេ កុមារេ គច្ឆេ ពន្ធិត្វា ភូមិយំ និបជ្ជាបេត្វា សយំ ចណ្ឌវាឡមិគភយេន រុក្ខំ អារុយ្ហ វិដបន្តរេ សយតិ។ តស្មិំ ខណេ ឯកោ ទេវបុត្តោ វេស្សន្តរវណ្ណេន, ឯកា ទេវធីតា មទ្ទិវណ្ណេន អាគន្ត្វា កុមារេ មោចេត្វា ហត្ថបាទេ សម្ពាហិត្វា ន្ហាបេត្វា មណ្ឌេត្វា ទិព្ពភោជនំ ភោជេត្វា ទិព្ពសយនេ សយាបេត្វា អរុណុគ្គមនកាលេ ពទ្ធាការេនេវ និបជ្ជាបេត្វា អន្តរធាយិំ។ ឯវំ តេ ទេវតាសង្គហេន អរោគា ហុត្វា គច្ឆន្តិ។ ជូជកោបិ ទេវតាធិគ្គហិតោ ហុត្វា “កាលិង្គរដ្ឋំ គច្ឆាមី”តិ គច្ឆន្តោ អឌ្ឍមាសេន ជេតុត្តរនគរំ បត្តោ។ តំ ទិវសំ បច្ចូសកាលេ សញ្ជយោ មហារាជា សុបិនំ បស្សិ។ ឯវរូបោ សុបិនោ អហោសិ – រញ្ញោ មហាវិនិច្ឆយេ និសិន្នស្ស ឯកោ បុរិសោ កណ្ហោ ទ្វេ បទុមានិ អាហរិត្វា រញ្ញោ ហត្ថេ ឋបេសិ។ រាជា តានិ ទ្វីសុ កណ្ណេសុ បិឡន្ធិ។ តេសំ រេណុ ភស្សិត្វា រញ្ញោ ឧរេ បតតិ។ សោ បពុជ្ឈិត្វា បាតោវ ព្រាហ្មណេ បុច្ឆិ។ តេ “ចិរបវុត្ថា វោ, ទេវ, ពន្ធវា អាគមិស្សន្តី”តិ ព្យាករិំសុ។ សោ បាតោវ សីសំ ន្ហាយិត្វា នានគ្គរសភោជនំ ភុញ្ជិត្វា អលង្ករិត្វា វិនិច្ឆយេ និសីទិ។ ទេវតា ព្រាហ្មណំ ទ្វីហិ កុមារេហិ សទ្ធិំ អានេត្វា រាជង្គណេ ឋបយិំសុ។ តស្មិំ ខណេ រាជា មគ្គំ ឱលោកេន្តោ កុមារេ ទិស្វា អាហ –

២៣០៣. “កស្សេតំ មុខមាភាតិ, ហេមំ-វុត្តត្តមគ្គិនា;
និក្ខំវ ជាតរូបស្ស, ឧក្កាមុខបហំសិតំ។

២៣០៤. “ឧភោ សទិសបច្ចង្គា, ឧភោ សទិសលក្ខណា;
ជាលិស្ស សទិសោ ឯកោ, ឯកា កណ្ហាជិនា យថា។

២៣០៥. “សីហា ពិលាវ និក្ខន្តា, ឧភោ សម្បតិរូបកា;
ជាតរូបមយាយេវ, ឥមេ ទិស្សន្តិ ទារកា”តិ។

តត្ថ **ហេមំវុត្តត្តមគ្គិនា**តិ ហេមំ ឥវ ឧត្តត្តំ អគ្គិនា។ **សី**ហា ពិលាវ និក្ខន្តាតិ កញ្ចនគុហតោ និក្ខន្តា សីហា វិយ។

ឯវំ រាជា តីហិ គាថាហិ កុមារេ វណ្ណេត្វា ឯកំ អមច្ចំ អាណាបេសិ “គច្ឆេតំ ព្រាហ្មណំ ទារកេហិ សទ្ធិំ អានេហី”តិ។ សោ វេគេន គន្ត្វា ព្រាហ្មណំ អានេសិ។ អថ រាជា ព្រាហ្មណំ អាហ –

២៣០៦. “កុតោ នុ ភវំ ភារទ្វាជ, ឥមេ អានេសិ ទារកេ;
អជ្ជ រដ្ឋំ អនុប្បត្តោ, កុហឹ គច្ឆសិ ព្រាហ្មណា”តិ។

ជូជកោ អាហ –

២៣០៧. “មយ្ហំ តេ ទារកា ទេវ, ទិន្នា វិត្តេន សញ្ជយ;
អជ្ជ បន្នរសា រត្តិ, យតោ លទ្ធា មេ ទារកា”តិ។

តត្ថ **វិត្តេនា**តិ តុដ្ឋេន បសន្នេន។ **អជ្ជ បន្នរសា រត្តី**តិ ឥមេសំ លទ្ធទិវសតោ បដ្ឋាយ អជ្ជ បន្នរសា រត្តីតិ វទតិ។

រាជា អាហ –

២៣០៨“កេន វា វាចបេយ្យេន, សម្មាញាយេន សទ្ទហេ;
កោ តេតំ ទានមទទា, បុត្តកេ ទានមុត្តម”ន្តិ។

តត្ថ **កេន វា វាចបេយ្យេនា**តិ ព្រាហ្មណ, កេន បិយវចនេន តេ តយា លទ្ធា។ **សម្មាញាយេន សទ្ទហេ**តិ មុសាវាទំ អកត្វា សម្មាញាយេន ការណេន អម្ហេ សទ្ទហាបេយ្យាសិ។ **បុត្តកេ**តិ អត្តនោ បិយបុត្តកេ ឧត្តមំ ទានំ កត្វា កោ តេ ឯតំ ទានំ អទទាតិ។

ជូជកោ អាហ –

២៣០៩“សុយា យាចតំ បតិដ្ឋាសិ, ភូតានំ ធរណីរិវ;
សោ មេ វេស្សន្តរោ រាជា, បុត្តេទាសិ វនេ វសំ។

២៣១០“សុយា យាចតំ គតី អាសិ, សវន្តីនំវ សាគរោ;
សោ មេ វេស្សន្តរោ រាជា, បុត្តេទាសិ វនេ វស”ន្តិ។

តត្ថ **បតិដ្ឋាសី**តិ បតិដ្ឋា អាសិ។

តំ សុត្វា អមច្ចា វេស្សន្តរំ គរហមានា អាហំសុ –

២៣១១“ទុក្កដំ វត ភោ រញ្ញា, សទ្ធេន ឃរមេសិនា;
កថំ នុ បុត្តកេ ទជ្ជា, អរញ្ញេ អវរុទ្ធកោ។

២៣១២“ឥមំ ភោន្តោ និសាមេថ, យាវន្តេត្ថ សមាគតា;
កថំ វេស្សន្តរោ រាជា, បុត្តេទាសិ វនេ វសំ។

២៣១៣“ទាសិំ ទាសញ្ច សោ ទជ្ជា, អស្សំ ចស្សតរីរថំ;
ហត្ថិញ្ច កុញ្ជរំ ទជ្ជា, កថំ សោ ទជ្ជ ទារកេ”តិ។

តត្ថ **សទ្ធេនា**តិ សទ្ធាយ សម្បន្នេនបិ សតា ឃរំ អាវសន្តេន រញ្ញា ឥទំ ទុក្កដំ វត, អយុត្តំ វត កតំ។ **អវរុទ្ធកោ**តិ រដ្ឋា បព្ពាជិតោ អរញ្ញេ វសន្តោ។ **ឥមំ ភោន្តោ**តិ ភោន្តោ នគរវាសិនោ យាវន្តោ ឯត្ថ សមាគតា, សព្ពេ ឥមំ និសាមេថ ឧបធារេថ, កថំ នាមេសោ បុត្តកេ ទាសេ កត្វា អទាសិ, កេន នាម ឯវរូបំ កតបុព្ពន្តិ អធិប្បាយេនេវមាហំសុ។ **ទជ្ជា**តិ ទាសាទីសុ យំ កិញ្ចិ ធនំ ទេតុ។ **កថំ សោ ទជ្ជ ទារកេ**តិ ឥមេ បន ទារកេ កេន ការណេន អទាសីតិ។

តំ សុត្វា កុមារោ បិតុ គរហំ អសហន្តោ វាតាភិហតស្ស សិនេរុនោ ពាហំ ឱឌ្ឌេន្តោ វិយ ឥមំ គាថមាហ –

២៣១៤“យស្ស នស្ស ឃរេ ទាសោ, អស្សោ ចស្សតរីរថោ;
ហត្ថី ច កុញ្ជរោ នាគោ, កឹ សោ ទជ្ជា បិតាមហា”តិ។

រាជា អាហ –

២៣១៥“ទានមស្ស បសំសាម, ន ច និន្ទាម បុត្តកា;
កថំ នុ ហទយំ អាសិ, តុម្ហេ ទត្វា វនិព្វកេ”តិ។

តត្ថ **ទានមស្ស បសំសាមា**តិ បុត្តកា មយំ តវ បិតុ ទានំ បសំសាម ន និន្ទាម។

តំ សុត្វា កុមារោ អាហ –

២៣១៦“ទុក្ខស្ស ហទយំ អាសិ, អថោ ឧណ្ហម្បិ បស្សសិ;
រោហិនីហេវ តម្ពក្ខី, បិតា អស្សូនិ វត្តយី”តិ។

តត្ថ **ទុក្ខស្ស ហទយំ អាសី**តិ បិតាមហ កណ្ហាជិនាយ វុត្តំ ឯតំ វចនំ សុត្វា តស្ស ហទយំ ទុក្ខំ អាសិ។ **រោហិនីហេវ តម្ពក្ខី**តិ តម្ពវណ្ណេហិ វិយ រត្តអក្ខីហិ មម បិតា តស្មិំ ខណេ អស្សូនិ បវត្តយិ។

តទានិស្សា តំ វចនំ ទស្សេន្តោ អាហ –

២៣១៧. “យំ តំ កណ្ហាជិនាវោច, អយំ មំ តាត ព្រាហ្មណោ;
លទ្ធីយា បដិកោដេតិ, យថា ទាសំវ ទាសិយំ។

២៣១៨. “ន ចាយំ ព្រាហ្មណោ តាត, ធម្មិកា ហោន្តិ ព្រាហ្មណា;
យក្ខោ ព្រាហ្មណវណ្ណេន, ខាទិតុំ តាត នេតិ នោ;
នីយមានេ បិសាចេន, កឹ នុ តាត ឧទិក្ខសី”តិ។

អថ នេ កុមារេ ព្រាហ្មណំ អមុញ្ចន្តេ ទិស្វា រាជា គាថមាហ –

២៣១៩. “រាជបុត្តី ច វោ មាតា, រាជបុត្តោ ច វោ បិតា;
បុព្ពេ មេ អង្កមារុយ្ហ, កឹ នុ តិដ្ឋថ អារកា”តិ។

តត្ថ **បុព្ពេ មេ**តិ តុម្ហេ ឥតោ បុព្ពេ មំ ទិស្វា វេគេនាគន្ត្វា មម អង្កមារុយ្ហ, ឥទានិ កឹ នុ អារកា តិដ្ឋថាតិ?

កុមារោ អាហ –

២៣២០. “រាជបុត្តី ច នោ មាតា, រាជបុត្តោ ច នោ បិតា;
ទាសា មយំ ព្រាហ្មណស្ស, តស្មា តិដ្ឋាម អារកា”តិ។

តត្ថ **ទាសា មយ**ន្តិ ឥទានិ បន មយំ ព្រាហ្មណស្ស ទាសា ភវាម។

រាជា អាហ –

២៣២១. “សម្មា សម្មេវ អវចុត្ថ, ឌយ្ហតេ ហទយំ មម;
ចិតកាយំវ មេ កាយោ, អាសនេ ន សុខំ លភេ។

២៣២២. “សម្មា សម្មេវ អវចុត្ថ, ភិយ្យោ សោកំ ជនេថ មំ;
និក្កិណិស្សាមិ ទព្ពេន, ន វោ ទាសា ភវិស្សថ។

២៣២៣. “កិមគ្ឃិយញ្ហិ វោ តាត, ព្រាហ្មណស្ស បិតា អទា;
យថាភូតំ មេ អក្ខាថ, បដិបាទេន្តុ ព្រាហ្មណ”ន្តិ។

តត្ថ **សម្មា**តិ បិយវចនំ។ **ចិតកាយំវ មេ កាយោ**តិ ឥទានិ មម កាយោ អង្គារចិតកាយំ អារោបិតោ វិយ ជាតោ។ **ជនេថ ម**ន្តិ ជនេថ មេ, អយមេវ វា បាឋោ។ **និក្កិណិស្សាមិ ទព្ពេនា**តិ ធនំ ទត្វា មោចេស្សាមិ។ **កិមគ្ឃិយ**ន្តិ កឹ អគ្ឃំ កត្វា។ **បដិបាទេន្តុ**តិ ធនំ បដិច្ឆាបេន្តុ។

កុមារោ អាហ –

២៣២៤. “សហស្សគ្ឃញ្ហិ មំ តាត, ព្រាហ្មណស្ស បិតា អទា;
អថ កណ្ហាជិនំ កញ្ញំ, ហត្ថិនា ច សតេន ចា”តិ។

តត្ថ **សហស្សគ្ឃំ ហី**តិ ទេវ, មំ បិតា តទា និក្ខសហស្សំ អគ្ឃាបេត្វា អទាសិ។ **អថ កណ្ហាជិន**ន្តិ កនិដ្ឋំ បន មេ កណ្ហាជិនំ។ **ហត្ថិនា ច សតេន ចា**តិ ហត្ថីនញ្ច អស្សានញ្ច ឧសភានញ្ច និក្ខានញ្ចាតិ សព្ពេសំ ឯតេសំ សតេន អន្តមសោ មញ្ចបីឋបាទុកេ ឧបាទាយ សព្ពសតេន អគ្ឃាបេសីតិ។

រាជា កុមារានំ និក្កយំ ទាបេន្តោ អាហ –

២៣២៥. “ឧដ្ឋេហិ កត្តេ តរមានោ, ព្រាហ្មណស្ស អវាករ;
ទាសិសតំ ទាសសតំ, គវំ ហត្ថុសភំ សតំ;
ជាតរូបសហស្សញ្ច, បុត្តានំ ទេហិ និក្កយ”ន្តិ។

តត្ថ **អវាករា**តិ ទេហិ។

២៣២៦.“គោ កណ្ហា តរមានោ, ព្រាហ្មណស្ស អវាករិ;
ទាសិសតំ ទាសសតំ, គវំ ហត្ថិសតំ សតំ;
ជាតរូបសហស្សញ្ច, បុត្តានំទាសិ និក្កយ”ន្តិ។

តត្ថ **អវាករី**តិ អទាសិ។ **និក្កយ**ន្តិ អគ្ឃស្ស មូលំ។

ឯវំ ព្រាហ្មណស្ស សព្ពសតញ្ច និក្ខសហស្សញ្ច កុមារានំ និក្កយំ អទាសិ, សត្តភូមិកញ្ច បាសាទំ, ព្រាហ្មណស្ស បរិវារោ មហា អហោសិ។ សោ ធនំ បដិសាមេត្វា បាសាទំ អភិរុយ្ហ សាទុរសភោជនំ ភុញ្ជិត្វា មហាសយនេ និបជ្ជិ។ កុមារេ សិរិសំ នហាបេត្វា ភោជេត្វា អលង្ករិត្វា ឯកំ អយ្យកោ, ឯកំ អយ្យិកាតិ ទ្វេបិ ឧច្ឆង្គេ ឧបវេសេសុំ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

២៣២៧. “និក្កិណិត្វា នហាបេត្វា, ភោជយិត្វាន ទារកេ;
សមលង្ករិត្វា ភណ្ឌេន, ឧច្ឆង្គេ ឧបវេសយុំ។

២៣២៨. “សីសំ ន្ហាតេ សុចិវត្ថេ, សព្ពាភរណភូសិតេ;
រាជា អង្កេ ករិត្វាន, អយ្យកោ បរិបុច្ឆថ។

២៣២៩. “កុណ្ឌលេ ឃុសិតេ មាលេ, សព្ពាភរណភូសិតេ;
រាជា អង្កេ ករិត្វាន, ឥទំ វចនមព្រវិ។

២៣៣០. “កច្ចិ ឧភោ អរោគា តេ, ជាលិ មាតាបិតា តវ;
កច្ចិ ឧញ្ឆេន យាបេន្តិ, កច្ចិ មូលផលា ពហូ។

២៣៣១. “កច្ចិ ឌំសា មកសា ច, អប្បមេវ សរីសបា;
វនេ វាឡមិគាកិណ្ណេ, កច្ចិ ហិំសា ន វិជ្ជតី”តិ។

តត្ថ **កុណ្ឌលេ**តិ កុណ្ឌលានិ បិលន្ធាបេត្វា។ **ឃុសិតេ**តិ ឧគ្ឃោសិតេ មនោរមំ រវំ រវន្តេ។ **មាលេ**តិ បុប្ផានិ បិលន្ធាបេត្វា។ **អង្កេ ករិត្វានា**តិ ជាលិកុមារំ អង្កេ និសីទាបេត្វា។

កុមារោ អាហ –

២៣៣២. “អថោ ឧភោ អរោគា មេ, ទេវ មាតាបិតា មម;
អថោ ឧញ្ឆេន យាបេន្តិ, អថោ មូលផលា ពហូ។

២៣៣៣. “អថោ ឌំសា មកសា ច, អប្បមេវ សរីសបា;
វនេ វាឡមិគាកិណ្ណេ, ហិំសា នេសំ ន វិជ្ជតិ។

២៣៣៤. “ខណន្តាលុកលម្ពានិ, ពិលានិ តក្កលានិ ច;
កោលំ ភល្លាតកំ ពេល្លំ, សា នោ អាហត្វ បោសតិ។

២៣៣៥. “យញ្ចេវ សា អាហរតិ, វនមូលផលហារិយា;
តំ នោ សព្ពេ សមាគន្ត្វា, រត្តិំ ភុញ្ជាម នោ ទិវា។

២៣៣៦. “អម្មាវ នោ កិសា បណ្ឌុ, អាហរន្តី ទុមប្ផលំ;
វាតាតបេន សុខុមាលី, បទុមំ ហត្ថគតាមិវ។

២៣៣៧. “អម្មាយ បតនូ កេសា, វិចរន្ត្យា ព្រហាវនេ;
វនេ វាឡមិគាកិណ្ណេ, ខគ្គទីបិនិសេវិតេ។

២៣៣៨. “កេសេសុ ជដំ ពន្ធិត្វា, កច្ឆេ ជល្លមធារយិ;
ចម្មវាសី ឆមា សេតិ, ជាតវេទំ នមស្សតី”តិ។

តត្ថ **ខណន្តាលុកលម្ពានី**តិ ខណន្តី អាលូនិ ច កលម្ពានិ ច។ ឥមិនា មាតាបិតូនំ កិច្ឆជីវិកំ វណ្ណេតិ។ **តំ នោ**តិ ឯត្ថ **នោ**តិ និបាតមត្តំ។ **បទុមំ ហត្ថគតាមិវា**តិ ហត្ថេន បរិមទ្ទិតំ បទុមំ វិយ ជាតា។ **បតនូ កេសា**តិ

ទេវ, អម្មាយ មេ មហាវនេ វិចរន្តិយា តេ ភមរបត្តវណ្ណា កាឡកេសា រុក្ខសាខាទីហិ វិលុត្តា បតន្ទូ ជាតា។ **ជល្លមធារយី**តិ ឧភោហិ កច្ឆេហិ ជល្លំ ធារេតិ, កិលិដ្ឋវេសេន វិចរតីតិ។

សោ ឯវំ មាតុ ទុក្ខិតភាវំ កថេត្វា អយ្យកំ ចោទេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

២៣៣៩ “បុត្តា បិយា មនុស្សានំ, លោកស្មិំ ឧទបជ្ជិសុំ;
ន ហិ នូនម្ហាកំ អយ្យស្ស, បុត្តេ ស្នេហោ អជាយថា”តិ។

តត្ថ **ឧទបជ្ជិសុ**ន្តិ ឧប្បជ្ជឹសុ។

តតោ រាជា អត្តនោ ទោសំ អាវិករោន្តោ អាហ –

២៣៤០ “ទុក្កដញ្ច ហិ នោ បុត្ត, ភូនហច្ចំ កតំ មយា;
យោហំ សិវីនំ វចនា, បព្ពាជេសិមទូសកំ។

២៣៤១ “យំ មេ កិញ្ចិ ឥធ អត្ថិ, ធនំ ធញ្ញញ្ច វិជ្ជតិ;
ឯតុ វេស្សន្តរោ រាជា, សិវិរដ្ឋេ បសាសតូ”តិ។

តត្ថ **បុត្តា**តិ បុត្ត ជាលិ ឯតំ អម្ហាកំ ទុក្កដំ។ **ភូនហច្ច**ន្តិ វុឌ្ឍិឃាតកកម្មំ។ **យំ មេ កិញ្ចី**តិ តាត, យំ មេ កិញ្ចិ ឥធ អត្ថិ, សព្ពំ តេ បិតុ ទេមិ។ **សិវិរដ្ឋេ បសាសតូ**តិ ឥមស្មិំ នគរេ សោ រាជា ហុត្វា បសាសតូតិ។

កុមារោ អាហ –

២៣៤២ “ន ទេវ មយ្ហំ វចនា, ឯហិតិ សិវិសុត្តមោ;
សយមេវ ទេវោ គន្ត្វា, សិញ្ច ភោគេហិ អត្រជ”ន្តិ។

តត្ថ **សិវិសុត្តមោ**តិ សិវិសេដ្ឋោ វេស្សន្តរោ។ **សិញ្ចា**តិ មហាមេឃោ វិយ វុដ្ឋិយា ភោគេហិ អភិសិញ្ច។

២៣៤៣ “ឧគ្គតោ សេនាបតី រាជា, សញ្ញយោ អជ្ឈភាសថ;
ហត្ថី អស្សា រថា បត្តី, សេនា សន្នាហយន្តុ នំ;
នេគមា ច មំ អន្វេន្តុ, ព្រាហ្មណា ច បុរោហិតា។

២៣៤៤ “ឧគ្គតោ សដ្ឋិសហស្សានិ, យោធិនោ ចារុទស្សនា;
ខិប្បមាយន្តុ សន្នទ្ធា, នានាវណ្ណេហិលង្កតា។

២៣៤៥ “នីលវត្ថធរា នេកេ, បីតានេកេ និវាសិតា;
អញ្ញេ លោហិតឧណ្ហីសា, សុទ្ធានេកេ និវាសិតា;
ខិប្បមាយន្តុ សន្នទ្ធា, នានាវណ្ណេហិលង្កតា។

២៣៤៦ “ហិមវា យថា គន្ធធរោ, បព្ពតោ គន្ធមាទនោ;
នានារុក្ខេហិ សញ្ឆន្នោ, មហាភូតគណាលយោ។

២៣៤៧ “ឱសធេហិ ច ទិព្ពេហិ, ទិសា ភាតិ បវាតិ ច;
ខិប្បមាយន្តុ សន្នទ្ធា, ទិសា ភន្តុ បវន្តុ ច។

២៣៤៨ “ឧគ្គតោ នាគសហស្សានិ, យោជយន្តុ ចតុទ្ទស;
សុវណ្ណកច្ឆា មាតង្គា, ហេមកប្បនវាសសា។

២៣៤៩ “អារូឡ្ហា គាមណីយេហិ, តោមរង្កុសបាណិភិ;
ខិប្បមាយន្តុ សន្នទ្ធា, ហត្ថិក្ខន្ធេហិ ទស្សិតា។

២៣៥០ “ឧគ្គតោ អស្សសហស្សានិ, យោជយន្តុ ចតុទ្ទស;
អាជានីយាវ ជាតិយា, សិន្ធវា សីឃវាហនា។

២៣៥១ “អារូឡ្ហា គាមណីយេហិ, ឥល្លិយាចាបធារិភិ;
ខិប្បមាយន្តុ សន្នទ្ធា, អស្សបិដ្ឋេហិលង្កតា។

២៣៥២ [illegible]តោ រថសហស្សានិ, យោជយន្តុ ចតុទ្ទស;
អយោសុកតនេមិយោ, សុវណ្ណចិតបក្ខរេ។

២៣៥៣ “អារោបេន្តុ ធជេ តត្ថ, ចម្មានិ កវចានិ ច;
វិប្បាលេន្តុ ច ចាបានិ, ទឡ្ហធម្មា បហារិនោ;
ខិប្បមាយន្តុ សន្នទ្ធា, រថេសុ រថជីវិនោ”តិ។

តត្ថ **សន្នាហយន្តុន**ន្តិ សន្នយ្ហន្តុ។ **សដ្ឋិសហស្សានី**តិ មម បុត្តេន សហជាតា សដ្ឋិសហស្សា អមច្ចា។ **នីលវត្ថធរា នេកេ**តិ ឯកេ នីលវត្ថនិវាសិតា ហុត្វា អាយន្តុ។ **មហាភូតគណាលយោ**តិ ពហុយក្ខគណានំ អាលយោ។ **ទិសា ភន្តុ បវន្តុ ចា**តិ វុត្តប្បការោ ហិមវា វិយ អាភរណវិលេបនាទីហិ ឱភាសេន្តុ ចេវ បវាយន្តុ ច។ **ហត្ថិក្ខន្ធេហី**តិ តេ ហត្ថិគាមណិនោ ហត្ថិក្ខន្ធេហិ ខិប្បមាយន្តុ។ **ទស្សិតា**តិ ទស្សិតវិភូសនា។ **អយោសុកតនេមិយោ**តិ អយេន សុដ្ឋុ បរិក្ខិត្តនេមិយោ។ **សុវណ្ណចិតបក្ខរេ**តិ សុវណ្ណេន ខចិតបក្ខរេ។ ឯវរូបេ ចុទ្ទស សហស្សេ រថេ យោជយន្តូតិ វទតិ។ **វិប្បាលេន្តូ**តិ អារោបេន្តុ។

ឯវំ រាជា សេនង្គំ វិចារេត្វា “បុត្តស្ស មេ ជេតុត្តរនគរតោ យាវ វង្កបព្ពតា អដ្ឋុសភវិត្ថារំ អាគមនមគ្គំ សមតលំ កត្វា មគ្គាលង្ការត្ថាយ ឥទញ្ចិទញ្ច ករោថា”តិ អាណាបេន្តោ អាហ –

២៣៥៤ “លាជា ឱលោបិយា បុប្ផា, មាលាគន្ធវិលេបនា;
អគ្ឃិយានិ ច តិដ្ឋន្តុ, យេន មគ្គេន ឯហិតិ។

២៣៥៥ “គាមេ គាមេ សតំ កុម្ភា, មេរយស្ស សុរាយ ច;
មគ្គម្ហិ បតិតិដ្ឋន្តុ, យេន មគ្គេន ឯហិតិ។

២៣៥៦ “មំសា បូវា សង្កុលិយោ, កុម្មាសា មច្ឆសំយុតា;
មគ្គម្ហិ បតិតិដ្ឋន្តុ, យេន មគ្គេន ឯហិតិ។

២៣៥៧ “សប្បិ តេលំ ទធិ ខីរំ, កង្គុពីជា ពហូ សុរា;
មគ្គម្ហិ បតិតិដ្ឋន្តុ, យេន មគ្គេន ឯហិតិ។

២៣៥៨ “អាឡារិកា ច សូទា ច, នដនដ្ដកគាយិនោ;
បាណិស្សរា កុម្ភថូណិយោ, មន្ទកា សោកជ្ឈាយិកា។

២៣៥៩ “អាហញ្ញន្តុ សព្ពវីណា, ភេរិយោ ទិន្ទិមានិ ច;
ខរមុខានិ ធមេន្តុ, នទន្តុ ឯកបោក្ខរា។

២៣៦០ “មុទិង្គា បណវា សង្ខា, គោធា បរិវទេន្តិកា;
ទិន្ទិមានិ ច ហញ្ញន្តុ, កុតុម្បទិន្ទិមានិ ចា”តិ។

តត្ថ **លាជា ឱលោបិយា បុប្ផា**តិ លាជេហិ សទ្ធឹ លាជបញ្ចមកានិ បុប្ផានិ ឱកិរន្តានំ ឱកិរណបុប្ផានិ បដិយាទេថាតិ អាណាបេតិ។ **មាលាគន្ធវិលេបនា**តិ មគ្គវិតានេ ឱលម្ពកមាលា ចេវ គន្ធវិលេបនានិ ច។ **អគ្ឃិយានិ ចា**តិ បុប្ផអគ្ឃិយានិ ចេវ រតនអគ្ឃិយានិ ច យេន មគ្គេន មម បុត្តោ ឯហិតិ, តត្ថ តិដ្ឋន្តុ។ **គាមេ គាមេ**តិ គាមទ្វារេ គាមទ្វារេ។ **បតិតិដ្ឋន្តូ**តិ បិបាសិតានំ បិវនត្ថាយ បដិយាទិតា ហុត្វា សុរាមេរយមជ្ជកុម្ភា តិដ្ឋន្តុ។ **មច្ឆសំយុតា**តិ មច្ឆេហិ សំយុត្តា។ **កង្គុពីជា**តិ កង្គុបិដ្ឋមយា។ **មន្ទកា**តិ មន្ទកគាយិនោ។ **សោកជ្ឈាយិកា**តិ មាយាការា, អញ្ញេបិ វា យេ កេចិ ឧប្បន្នសោកហរណសមត្ថា សោកជ្ឈាយិកាតិ វុច្ចន្តិ, សោចន្តេ ជនេ អត្តនោ វិសយោសបរម្បរានំ នច្ចេ កតេ និស្សោកេ កត្វា សយាបកាតិ អត្ថោ។ **ខរមុខានី**តិ សាមុទ្ទិកមហាមុខសង្ខា។ **សង្ខា**តិ ទក្ខិណាវដ្ដា មុដ្ឋិសង្ខា , នាឡិសង្ខាតិ ទ្វេ សង្ខា។ គោធា បរិវទេន្តិកា ទិន្ទិមានិ កុតុម្បទិន្ទិមានីតិ ឥមានិបិ ចត្តារិ តូរិយានេវ។

ឯវំ រាជា មគ្គាលង្ការានិ វិចារេសិ។ ជូជកោបិ បមាណាតិក្កន្តំ ភុញ្ជិត្វា ជីរាបេតុំ អសក្កោន្តោ តត្ថេវ កាលមកាសិ។ រាជា តស្ស សរីរកិច្ចំ ការាបេត្វា “នគរេ កោចិ ព្រាហ្មណស្ស ញាតកោ អត្ថិ, ឥទំ គណ្ហាតូ”តិ ភេរិំ ចរាបេសិ។ ន កញ្ចិស្ស ញាតកំ បស្សិ, ធនំ បុន រញ្ញោយេវ អហោសិ។ អថ សត្តមេ ទិវសេ សព្ពា សេនា សន្និបតិ។ អថ រាជា មហន្តេន បរិវារេន ជាលឹ មគ្គនាយកំ កត្វា និក្ខមិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

២៣៦១ សា សេនា មហតី អាសិ, ឧយ្យុត្តា សិវិវាហិនី;
ជាលិនា មគ្គនាយេន, វង្កំ បាយាសិ បព្ពតំ។

២៣៦២ “កោញ្ចំ នទតិ មាតង្គោ, កុញ្ជរោ សដ្ឋិហាយនោ;
កច្ឆាយ ពទ្ធមានាយ, កោញ្ចំ នទតិ វារណោ។

២៣៦៣ “អាជានីយា ហសិយន្តិ, នេមិឃោសោ អជាយថ;
អព្ភំ រជោ អច្ឆាទេសិ, ឧយ្យុត្តា សិវិវាហិនី។

២៣៦៤ “សា សេនា មហតី អាសិ, ឧយ្យុត្តា ហារហារិនី;
ជាលិនា មគ្គនាយេន, វង្កំ បាយាសិ បព្ពតំ។

២៣៦៥ “តេ បាវិសុំ ព្រហារញ្ញំ, ពហុសាខំ មហោទកំ;
បុប្ផរុក្ខេហិ សញ្ឆន្នំ, ផលរុក្ខេហិ ចូភយំ។

២៣៦៦ “តត្ថ ពិន្ទុស្សរា វគ្គូ, នានាវណ្ណា ពហូ ទិជា;
កូជន្តមុបកូជន្តិ, ឧតុសម្បុប្ផិតេ ទុមេ។

២៣៦៧ “តេ គន្ត្វា ទីឃមទ្ធានំ, អហោរត្តានមច្ចយេ;
បទេសំ តំ ឧបាគច្ឆុំ, យត្ថ វេស្សន្តរោ អហូ”តិ។

តត្ថ **មហតី**តិ ទ្វាទសអក្ខោភណិសង្ខាតា សេនា។ **ឧយ្យុត្តា**តិ បយាតា។ **កោញ្ចំ នទតី**តិ តទា កាលិង្គរដ្ឋវាសិនោ ព្រាហ្មណា អត្តនោ រដ្ឋេ ទេវេ វុដ្ឋេ តំ នាគំ អាហរិត្វា សញ្ជយស្ស អទំសុ។ សោ ហត្ថី “សាមិកំ វត បស្សិតុំ លភិស្សាមី”តិ តុដ្ឋោ កោញ្ចនាទមកាសិ។ តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ **កច្ឆាយា**តិ សុវណ្ណកច្ឆាយ ពទ្ធមានាយបិ តុស្សិត្វា កោញ្ចំ នទតិ។ **ហសិយន្តី**តិ ហសសទ្ទមកំសុ ។ **ហារហារិនី**តិ ហរិតព្ពហរណសមត្ថា។ **បាវិសូ**តិ បវិសឹសុ។ **ពហុសាខ**ន្តិ ពហុរុក្ខសាខំ។ **ទីឃមទ្ធាន**ន្តិ សដ្ឋិយោជនមគ្គំ។ **ឧបាគច្ឆុ**ន្តិ យត្ថ វេស្សន្តរោ អហោសិ, តំ បទេសំ ឧបគតាតិ។

មហារាជបព្ពវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ឆខត្តិយកម្មវណ្ណនា

ជាលិកុមារោ មុចលិន្ទសរតីរេ ខន្ធាវារំ និវាសាបេត្វា ចុទ្ទស រថសហស្សានិ អាគតមគ្គាភិមុខានេវ ឋបាបេត្វា តស្មឹ តស្មឹ បទេសេ សីហព្យគ្ឃទីបិអាទីសុ អារក្ខំ សំវិទហិ។ ហត្ថិអាទីនំ សទ្ទោ មហា អហោសិ។ អថ មហាសត្តោ តំ សទ្ទំ សុត្វា “កឹ នុ ខោ មេ បច្ចាមិត្តា មម បិតរំ ឃាតេត្វា មមត្ថាយ អាគតា”តិ មរណភយភីតោ មទ្ទឹ អាទាយ បព្ពតំ អារុយ្ហ សេនំ ឱលោកេសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

២៣៦៨ “តស្ស សុត្វាន និគ្ឃោសំ, ភីតោ វេស្សន្តរោ អហុ;
បព្ពតំ អភិរុហិត្វា, ភីតោ សេនំ ឧទិក្ខតិ។

២៣៦៩ “ឥង្ឃ មទ្ទិ និសាមេហិ, និគ្ឃោសោ យាទិសោ វនេ;
អាជានីយា ហសិយន្តិ, ធជគ្គានិ ច ទិស្សរេ។

២៣៧០ “ឥមេ នូន អរញ្ញស្មឹ, មិគសង្ឃានិ លុទ្ទកា;
វាគុរាហិ បរិក្ខិប្ប, សោព្ភំ បាតេត្វា តាវទេ;
វិក្កោសមានា តិព្ពាហិ, ហន្តិ នេសំ វរំ វរំ។

២៣៧១ “យថា មយំ អទូសកា, អរញ្ញេ អវរុទ្ធកា;
អមិត្តហត្ថត្តំ គតា, បស្ស ទុព្ពលឃាតក”ន្តិ។

តត្ថ **ឥង្ឃា**តិ ចោទនត្ថេ និបាតោ។ **និសាមេហី**តិ សកសេនា វា បរសេនា វាតិ ឱលោកេហិ ឧបធារេហិ។ “ឥមេ នូន អរញ្ញស្មិ”ន្តិអាទីនំ អឌ្ឍតេយ្យគាថានំ ឯវមត្ថសម្ពន្ធោ វេទិតព្ពោ “មទ្ទិ យថា អរញ្ញម្ហិ មិគសង្ឃានិ លុទ្ទកា វាគុរាហិ បរិក្ខិប្ប អថ វា បន សោព្ភំ បាតេត្វា តាវទេវ ‘ហនថ, អរេ, ទុដ្ឋមិគេ’តិ វិក្កោសមានា តិព្ពាហិ មិគមារណសត្តីហិ នេសំ មិគានំ វរំ វរំ ថូលំ ថូលំ ហនន្តិ, ឥមេ ច នូន តថេវ អម្ហេ អសព្ភាហិ វាចាហិ វិក្កោ

សមានា តិព្ពាតិ សត្តីហិ ហនិស្សន្តិ, មយញ្ច អទូសកា អរញ្ញេ អវរុទ្ធកា រដ្ឋា បព្ពាជិតា វនេ វសាម, ឯវំ សន្តេបិ អមិត្តានំ ហត្ថត្តំ គតា, បស្ស ទុព្ពលឃាតក”ន្តិ។ ឯវំ សោ មរណភយេន បរិទេវិ។

សា តស្ស វចនំ សុត្វា សេនំ ឱលោកេត្វា “សកសេនាយ ភវិតព្ព”ន្តិ មហាសត្តំ អស្សាសេន្តី ឥមំ គាថមាហ –

២៣៧២ “អមិត្តា នប្បសាហេយ្យុំ, អគ្គីវ ឧទកណ្ណវេ;
តទេវ ត្វំ វិចិន្តេហិ, អបិ សោត្ថិ ឥតោ សិយា”តិ។

តត្ថ **អគ្គីវ ឧទកណ្ណវេ**តិ យថា តិណុក្កាទីនំ វសេន ឧបនីតោ អគ្គិ អណ្ណវសង្ខាតានិ បុថុលគម្ភីរានិ ឧទកានិ នប្បសហតិ, តាបេតុំ ន សក្កោតិ , តថា តំ អមិត្តា នប្បសហេយ្យុំ នាភិភវិស្សន្តិ។ **តទេវា**តិ យំ សក្កេន តុយ្ហំ វរំ ទត្វា “មហារាជ, ន ចិរស្សេវ តេ បិតា ឯហិតី”តិ វុត្តំ, តទេវ ត្វំ វិចិន្តេហិ, អបិ នាម ឥតោ ពលកាយតោ អម្ហាកំ សោត្ថិ សិយាតិ មហាសត្តំ អស្សាសេសិ។

អថ មហាសត្តោ សោកំ តនុកំ កត្វា តាយ សទ្ធឹ បព្ពតា ឱរុយ្ហ បណ្ណសាលាទ្វារេ និសីទិ, ឥតរាបិ អត្តនោ បណ្ណសាលាទ្វារេ និសីទិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

២៣៧៣ “តតោ វេស្សន្តរោ រាជា, ឱរោហិត្វាន បព្ពតា;
និសីទិ បណ្ណសាលាយំ, ទឡ្ហំ កត្វាន មានស”ន្តិ។

តត្ថ **ទឡ្ហំ កត្វាន មានស**ន្តិ មយំ បព្ពជិតា នាម, អម្ហាកំ កោ កឹ ករិស្សតីតិ ថិរំ ហទយំ កត្វា និសីទិ។

តស្មឹ ខណេ សញ្ជយោ រាជា ទេវឹ អាមន្តេត្វា – “ភទ្ទេ, ផុស្សតិ អម្ហេសុ សព្ពេសុ ឯកតោ គតេសុ សោកោ មហា ភវិស្សតិ, បឋមំ តាវ អហំ គច្ឆាមិ, តតោ ‘ឥទានិ សោកំ វិនោទេត្វា និសិន្នា ភវិស្សន្តី’តិ សល្លក្ខេត្វា ត្វំ មហន្តេន បរិវារេន អាគច្ឆេយ្យាសិ។ អថ ថោកំ កាលំ វីតិនាមេត្វា ជាលិកណ្ហាជិនា បច្ឆតោ អាគច្ឆន្តូ”តិ វត្វា រថំ និវត្តាបេត្វា អាគតមគ្គាភិមុខំ កត្វា តត្ថ តត្ថ អារក្ខំ សំវិទហិត្វា អលង្កតហត្ថិក្ខន្ធតោ ឱរុយ្ហ បុត្តស្ស សន្តិកំ អគមាសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

២៣៧៤ “និវត្តយិត្វាន រថំ, វុដ្ឋបេត្វាន សេនិយោ;
ឯកំ អរញ្ញេ វិហរន្តំ, បិតា បុត្តំ ឧបាគមិ។

២៣៧៥ “ហត្ថិក្ខន្ធតោ ឱរុយ្ហ, ឯកំសោ បញ្ជលីកតោ;
បរិកិណ្ណោ អមច្ចេហិ, បុត្តំ សិញ្ចិតុមាគមិ។

២៣៧៦ “តត្ថទ្ទស កុមារំ សោ, រម្មរូបំ សមាហិតំ;
និសិន្នំ បណ្ណសាលាយំ, ឈាយន្តំ អកុតោភយ”ន្តិ។

តត្ថ **វុដ្ឋបេត្វាន សេនិយោ**តិ អារក្ខត្ថាយ ពលកាយេ ឋបេត្វា។ **ឯកំសោ**តិ ឯកំសកតឧត្តរាសង្គោ។ **សិញ្ចិតុមាគមី**តិ រជ្ជេ អភិសិញ្ចិតុំ ឧបាគមិ។ **រម្មរូប**ន្តិ អនញ្ជិតំ អមណ្ឌិតំ។

២៣៧៧ “តញ្ច ទិស្វាន អាយន្តំ, បិតរំ បុត្តគិទ្ធិនំ;
វេស្សន្តរោ ច មទ្ទី ច, បច្ចុគ្គន្ត្វា អវន្ទិសុំ។

២៣៧៨ “មទ្ទី ច សិរសា បាទេ, សសុរស្សាភិវាទយិ;
មទ្ទី អហញ្ហិ តេ ទេវ, បាទេ វន្ទាមិ តេ សុណ្ហា;
តេ សុ តត្ថ បលិស្សជ្ជ, បាណិនា បរិមជ្ជថា”តិ។

តត្ថ **បាទេ វន្ទាមិ តេ សុណ្ហា**តិ អហំ, ទេវ, តវ សុណ្ហា បាទេ វន្ទាមីតិ ឯវំ វត្វា វន្ទិ។ **តេ សុ តត្ថា**តិ តេ ឧភោបិ ជនេ តស្មឹ សក្កទត្តិយេ អស្សមេ បលិស្សជិត្វា ហទយេ និបជ្ជាបេត្វា សីសេ បរិចុម្ពិត្វា មុទុកេន បាណិនា បរិមជ្ជថ, បិដ្ឋិយោ នេសំ បរិមជ្ជិ។

តតោ រោទិត្វា បរិទេវិត្វា រាជា សោកេ បរិនិព្ពុតេ តេហិ សទ្ធឹ បដិសន្ថារំ ករោន្តោ អាហ –

២៣៧៩. “កច្ចិ វោ កុសលំ បុត្ត, កច្ចិ បុត្ត អនាមយំ;
កច្ចិ ឧញ្ឆេន យាបេថ, កច្ចិ មូលផលា ពហូ។

២៣៨០. “កច្ចិ ឌំសា មកសា ច, អប្បមេវ សរីសបា;
វនេ វាឡមិគាកិណ្ណេ, កច្ចិ ហឹសា ន វិជ្ជតី”តិ។

បិតុ វចនំ សុត្វា មហាសត្តោ អាហ –

២៣៨១. “អត្ថិ នោ ជីវិកា ទេវ, សា ច យាទិសកីទិសា;
កសិរា ជីវិកា ហោម, ឧញ្ឆាចរិយាយ ជីវិតំ។

២៣៨២. “អនិទ្ធិនំ មហារាជ, ទមេតស្សំវ សារថិ;
ត្យម្ហា អនិទ្ធិកា ទន្តា, អសមិទ្ធិ ទមេតិ នោ។

២៣៨៣. “អបិ នោ កិសានិ មំសានិ, បិតុ មាតុ អទស្សនា;
អវរុទ្ធានំ មហារាជ, អរញ្ញេ ជីវសោកិន”ន្តិ។

តត្ថ **យាទិសកីទិសា**តិ យា វា សា វា, លាមកាតិ អត្ថោ។ **កសិរា ជីវិកា ហោមា**តិ តាត, អម្ហាកំ ឧញ្ឆាចរិយាយ ជីវិតំ នាម កិច្ឆំ, ទុក្ខា នោ ជីវិកា អហោសិ។ **អនិទ្ធិន**ន្តិ មហារាជ, អនិទ្ធី អសមិទ្ធី ទលិទ្ទបុរិសំ នាម សាវ អនិទ្ធិ ឆេកោ សារថិ អស្សំ វិយ ទមេតិ, និព្ពិសេវនំ ករោតិ, តេ មយំ ឥធ វសន្តា អនិទ្ធិកា ទន្តា និព្ពិសេវនា កតា, អសមិទ្ធិយេវ នោ ទមេតីតិ។ “ទមេថ នោ”តិបិ បាឋោ, ទមយិត្ថ នោតិ អត្ថោ។ **ជីវសោកិន**ន្តិ អវិគតសោកានំ អរញ្ញេ វសន្តានំ កី នាម អម្ហាកំ សុខន្តិ វទតិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា បុន បុត្តានំ បវត្តិំ បុច្ឆន្តោ អាហ –

២៣៨៤. “យេបិ តេ សិវិសេដ្ឋស្ស, ទាយាទាបត្តមានសា;
ជាលី កណ្ហាជិនា ចុភោ, ព្រាហ្មណស្ស វសានុគា;
អច្ចាយិកស្ស លុទ្ទស្ស, យោ នេ គាវោវ សុម្ភតិ។

២៣៨៥. “តេ រាជបុត្តិយា បុត្តេ, យទិ ជានាថ សំសថ;
បរិយាបុណាថ នោ ខិប្បំ, សប្បទដ្ឋំវ មាណវ”ន្តិ។

តត្ថ **ទាយាទាបត្តមានសា**តិ មហារាជ, យេបិ តេ តវ សិវិសេដ្ឋស្ស ទាយាទា អបត្តមានសា អសម្បុណ្ណមនោរថា ហុត្វា ព្រាហ្មណស្ស វសានុគា ជាតា, តេ ទ្វេ កុមារេ យោ ព្រាហ្មណោ គាវោវ សុម្ភតិ បហរតិ, តេ រាជបុត្តិយា បុត្តេ យទិ ទិដ្ឋវសេន វា សុតវសេន វា ជានាថ សំសថ។ **សប្បទដ្ឋំវ មាណវ**ន្តិ វិសនិម្មទនត្ថាយ សប្បទដ្ឋំ មាណវំ តិកិច្ឆន្តា វិយ ខិប្បំ នោ បរិយាបុណាថ កថេថាតិ វទតិ។

រាជា អាហ –

២៣៨៦. “ឧភោ កុមារា និក្កីតា, ជាលី កណ្ហាជិនា ចុភោ;
ព្រាហ្មណស្ស ធនំ ទត្វា, បុត្ត មា ភាយិ អស្សសា”តិ។

តត្ថ **និក្កីតា**តិ និក្កយំ ទត្វា គហិតា។

តំ សុត្វា មហាសត្តោ បដិលទ្ធស្សាសោ បិតរា សទ្ធឹ បដិសន្ថារមកាសិ –

២៣៨៧. “កច្ចិ នុ តាត កុសលំ, កច្ចិ តាត អនាមយំ;
កច្ចិ នុ តាត មេ មាតុ, ចក្ខុ ន បរិហាយតី”តិ។

តត្ថ **ចក្ខុ ន បរិហាយតី**តិ បុត្តសោកេន រោទន្តិយា ចក្ខុ ន បរិហាយតីតិ។

រាជា អាហ –

២៣៨៨. “កុសលញ្ចេវ មេ បុត្ត, អថោ បុត្ត អនាមយំ;

អថោ ច បុត្ត តេ មាតុ, ចក្ខុ ន បរិហាយតី’’តិ។

ពោធិសត្តោ អាហ –

២៣៨៩
‘‘កច្ចិ អរោគំ យោគ្គំ តេ, កច្ចិ វហតិ វាហនំ;
កច្ចិ ផីតោ ជនបទោ, កច្ចិ វុដ្ឋិ ន ឆិជ្ជតី’’តិ។

តត្ថ **វុដ្ឋីតិ** វុដ្ឋិធារា។

រាជា អាហ –

២៣៩០
‘‘អថោ អរោគំ យោគ្គំ មេ, អថោ វហតិ វាហនំ;
អថោ ផីតោ ជនបទោ, អថោ វុដ្ឋិ ន ឆិជ្ជតី’’តិ។

ឯវំ តេសំ សល្លបន្តានញ្ញេវ ផុស្សតី ទេវី ‘‘ឥទានិ សោកំ តនុកំ កត្វា និសិន្នា ភវិស្សន្តី’’តិ សល្លក្ខេត្វា មហាបរិវារេន សទ្ធិំ បុត្តស្ស សន្តិកំ អគមាសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

២៣៩១
‘‘ឯវំ សម្មោទមានានំ, មាតា នេសំ អទិស្សថ;
រាជបុត្តិ គិរិទ្វារេ, បត្តិកា អនុបាហនា។

២៣៩២
‘‘តញ្ច ទិស្វាន អាយន្តិំ, មាតរំ បុត្តគិទ្ធិនិំ;
វេស្សន្តរោ ច មទ្ទី ច, បច្ចុគ្គន្ត្វា អវន្ទិសុំ។

២៣៩៣
‘‘មទ្ទី ច សិរសា បាទេ, សស្សុយា អភិវាទយិ;
មទ្ទី អហញ្ហិ តេ អយ្យេ, បាទេ វន្ទាមិ តេ សុណ្ហា’’តិ។

តេសំ ផុស្សតិទេវិំ វន្ទិត្វា ឋិតកាលេ បុត្តកា កុមារកុមារិកាហិ បរិវុតា អាគមិំសុ។ មទ្ទី ច តេសំ អាគមនមគ្គំ ឱលោកេន្តីយេវ អដ្ឋាសិ។ សា តេ សោត្ថិនា អាគច្ឆន្តេ ទិស្វា សកភាវេន សណ្ឋាតុំ អសក្កោន្តី តរុណវច្ឆា វិយ គាវី បរិទេវមានា តតោ បាយាសិ។ តេបិ តំ ទិស្វា បរិទេវន្តា មាតរាភិមុខាវ បធាវិំសុ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

២៣៩៤
‘‘មទ្ទិញ្ច បុត្តកា ទិស្វា, ទូរតោ សោត្ថិមាគតា;
កន្ទន្តា មភិធាវិំសុ, វច្ឆពាលាវ មាតរំ។

២៣៩៥
‘‘មទ្ទី ច បុត្តកេ ទិស្វា, ទូរតោ សោត្ថិមាគតេ;
វារុណីវ បវេធេន្តី, ថនធារាភិសិញ្ចថា’’តិ។

តត្ថ **កន្ទន្តា មភិធាវិំសូតិ** កន្ទន្តា អភិធាវិំសុ។ **វារុណីវាតិ** យក្ខាវិដ្ឋា ឥក្ខណិកា វិយ បវេធមានា ថនធារា អភិសិញ្ចថាតិ។

សា កិរ មហាសទ្ទេន បរិទេវិត្វា កម្បមានា វិសញ្ញី ហុត្វា ទីឃតោ បថវិយំ បតិ។ កុមារាបិ វេគេនាគន្ត្វា វិសញ្ញិនោ ហុត្វា មាតុ ឧបរិយេវ បតិំសុ។ តស្មិំ ខណេ តស្សា ទ្វីហិ ថនេហិ ទ្វេ ខីរធារា និក្ខមិត្វា តេសំ មុខេយេវ បវិសិំសុ។ សចេ កិរ ឯត្តកោ អស្សាសោ នាភវិស្ស, ទ្វេ កុមារា សុក្ខហទយា ហុត្វា អទ្ធា នស្សិស្សន្តិ។ វេស្សន្តរោបិ បិយបុត្តេ ទិស្វា សោកំ សន្ធារេតុំ អសក្កោន្តោ វិសញ្ញី ហុត្វា តត្ថេវ បតិ។ មាតាបិតរោបិស្ស វិសញ្ញិនោ ហុត្វា តត្ថេវ បតិំសុ, តថា សហជាតា សដ្ឋិសហស្សា អមច្ចា។ តំ ការុញ្ញំ បស្សន្តេសុ ឯកោបិ សកភាវេន សណ្ឋាតុំ នាសក្ខិ។ សកលំ អស្សមបទំ យុគន្តវាតេន បមទ្ទិតំ វិយ សាលវនំ អហោសិ។ តស្មិំ ខណេ បព្ពតា នទិំសុ, មហាបថវី កម្បិ, មហាសមុទ្ទោ សង្ខុភិ, សិនេរុ គិរិរាជា ឱនមិ។ ឆ កាមាវចរទេវលោកា ឯកកោលាហលា អហេសុំ។

សក្កោ ទេវរាជា ‘‘ឆ ខត្តិយា សបរិសា វិសញ្ញិនោ ជាតា, តេសុ ឯកោបិ ឧដ្ឋាយ កស្សចិ សរីរេ ឧទកំ សិញ្ចិតុំ សមត្ថោ នាម នត្ថិ, អហំ ទានិ ឥមេសំ បោក្ខរវស្សំ វស្សាបេស្សាមី’’តិ ចិន្តេត្វា ឆខត្តិយសមាគមេ បោក្ខរវស្សំ វស្សាបេសិ។ តត្ថ យេ តេមិតុកាមា, តេ តេមេន្តិ, អតេមិតុកាមានំ ឧបរិ ឯកពិន្ទុមត្តម្បិ ន បតតិ, បទុមបត្តតោ ឧទកំ វិយ និវត្តិត្វា គច្ឆតិ។ ឥតិ បោក្ខរវនេ បតិតំ វស្សំ វិយ តំ វស្សំ អហោសិ។ ឆ ខត្តិយា អស្សាសំ

បដិលភឹសុ។ មហាជនោ តម្បិ ទិស្វា “អហោ អច្ឆរិយំ, អហោ អព្ភុតំ ឯវរូបេ ញាតិសមាគមេ បោក្ខរវស្សំ វស្សិ, មហាបថវី កម្បី”តិ អច្ឆរិយំ បវេទេសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

២៣៩៦ “សមាគតានំ ញាតីនំ, មហាឃោសោ អជាយថ;
បព្ពតា សមនាទឹសុ, មហី បកម្បិតា អហុ។

២៣៩៧ “វុដ្ឋិធារំ បវត្តេន្តោ, ទេវោ បាវស្សិ តាវទេ;
អថ វេស្សន្តរោ រាជា, ញាតីហិ សមគច្ឆថ។

២៣៩៨ “នត្តារោ សុណិសា បុត្តោ, រាជា ទេវី ច ឯកតោ;
យទា សមាគតា អាសុំ, តទាសិ លោមហំសនំ។

២៣៩៩ “បញ្ជលិកា តស្ស យាចន្តិ, រោទន្តា ភេរវេ វនេ;
វេស្សន្តរញ្ច មទ្ទិញ្ច, សព្ពេ រដ្ឋា សមាគតា;
ត្វំ នោសិ ឥស្សរោ រាជា, រជ្ជំ ការេថ នោ ឧភោ”តិ។

តត្ថ **ឃោសោ**តិ ការុញ្ញឃោសោ។ **បញ្ជលិកា**តិ សព្ពេ នាគរា ចេវ នេគមា ច ជានបទា ច បគ្គហិតញ្ជលិកា ហុត្វា។ **តស្ស យាចន្តី**តិ តស្ស បាទេសុ បតិត្វា រោទិត្វា កន្ទិត្វា “ទេវ, ត្វំ នោ សាមិ ឥស្សរោ, បិតា តេ ឥធេវ អភិសិញ្ចិត្វា នគរំ នេតុកាមោ, កុលសន្តកំ សេតច្ឆត្តំ បដិច្ឆថា”តិ យាចឹសុ។

ឆខត្តិយកម្មវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

នគរកណ្ឌវណ្ណនា

តំ សុត្វា មហាសត្តោ បិតរា សទ្ធឹ សល្លបន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

២៤០០ “ធម្មេន រជ្ជំ ការេន្តំ, រដ្ឋា បព្ពាជយិត្ថ មំ;
ត្វញ្ច ជានបទា ចេវ, នេគមា ច សមាគតា”តិ។

តតោ រាជា បុត្តំ អត្តនោ ទោសំ ខមាបេន្តោ អាហ –

២៤០១ “ទុក្កដញ្ច ហិ នោ បុត្ត, ភូនហច្ចំ កតំ មយា;
យោហំ សិវីនំ វចនា, បព្ពាជេសិមទូសក”ន្តិ។

ឥមំ គាថំ វត្វា អត្តនោ ទុក្ខហរណត្ថំ បុត្តំ យាចន្តោ ឥតរំ គាថមាហ –

២៤០២ “យេន កេនចិ វណ្ណេន, បិតុ ទុក្ខំ ឧទព្ពហេ;
មាតុ ភគិនិយា ចាបិ, អបិ បាណេហិ អត្តនោ”តិ។

តត្ថ **ឧទព្ពហេ**តិ ហរេយ្យ។ **អបិ បាណេហី**តិ តាត បុត្តេន នាម ជីវិតំ បរិច្ចជិត្វាបិ មាតាបិតូនំ សោកទុក្ខំ ហរិតព្ពំ, តស្មា មម ទោសំ ហទយេ អកត្វា មម វចនំ ករោហិ, ឥមំ ឥសិលិង្គំ ហារេត្វា រាជវេសំ គណ្ហ តាតាតិ ឥមិនា កិរ នំ អធិប្បាយេនេវមាហ។

ពោធិសត្តោ រជ្ជំ ការេតុកាមោបិ “ឯត្តកេ បន អកថិតេ គរុកំ នាម ន ហោតី”តិ កថេសិ។ មហាសត្តោ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិ។ អថស្ស អធិវាសនំ វិទិត្វា សហជាតា សដ្ឋិសហស្សា អមច្ចា “នហានកាលោ មហារាជ, រជោជល្លំ បវាហយា”តិ វទឹសុ។ អថ នេ មហាសត្តោ “ថោកំ អធិវាសេថា”តិ វត្វា បណ្ណសាលំ បវិសិត្វា ឥសិភណ្ឌំ ឱមុញ្ចិត្វា បដិសាមេត្វា សង្ខវណ្ណសាដកំ និវាសេត្វា បណ្ណសាលតោ និក្ខមិត្វា “ឥទំ មយា នវ មាសេ អឌ្ឍមាសញ្ច វសន្តេន សមណធម្មស្ស កតដ្ឋានំ, បារមីកូដំ គណ្ហន្តេន មយា ទានំ ទត្វា មហាបថវិយា កម្បាបិតដ្ឋាន”ន្តិ បណ្ណសាលំ តិក្ខត្តុំ បទក្ខិណំ កត្វា បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្ទិត្វា អដ្ឋាសិ។ អថស្ស កប្បកាទយោ កេសមស្សុកម្មាទីនិ ករឹសុ។ តមេនំ សព្ពាភរណភូសិតំ ទេវរាជានមិវ វិរោចមានំ រជ្ជេ អភិសិញ្ចឹសុ។ តេន វុត្តំ –

២៤០៣ “តតោ វេស្សន្តរោ រាជា, រជោជល្លំ បវាហយិ;
រជោជល្លំ បវាហេត្វា, សង្ខវណ្ណំ អធារយី”តិ។

តត្ថ **បវាហយី**តិ ហារេសិ, ហារេត្វា ច បន រាជវេសំ គណ្ហីតិ អត្ថោ។

អថស្ស យសោ មហា អហោសិ។ ឱលោកិតឱលោកិតដ្ឋានំ កម្បតិ, មុខមង្គលិកា មុខមង្គលានិ ឃោសយឹសុ, សព្ពតូរិយានិ បគ្គណ្ហឹសុ, មហាសមុទ្ទកុច្ឆិយំ មេឃគជ្ជិតឃោសោ វិយ តូរិយឃោសោ អហោសិ។ ហត្ថិរតនំ អលង្ករិត្វា ឧបានយឹសុ។ សោ ខគ្គរតនំ ពន្ធិត្វា ហត្ថិរតនំ អភិរុហិ។ តាវទេវ នំ សហជាតា សដ្ឋិសហស្សា អមច្ចា សព្ពាលង្ការប្បដិមណ្ឌិតា បរិវារយឹសុ, សព្ពកញ្ញាយោ មទ្ទិទេវិម្បិ នហាបេត្វា អលង្ករិត្វា អភិសិញ្ចឹសុ។ សីសេ ច បនស្សា អភិសេកឧទកំ អភិសិញ្ចមានា “វេស្សន្តរោ តំ បាលេតូ”តិអាទីនិ មង្គលានិ វទឹសុ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

២៤០៤.“សីសំ ន្ហាតោ សុចិវត្ថោ, សព្ពាភរណភូសិតោ;
បច្ចយំ នាគមារុយ្ហ, ខគ្គំ ពន្ធិ បរន្តបំ។

២៤០៥.“តតោ សដ្ឋិសហស្សានិ, យោធិនោ ចារុទស្សនា;
សហជាតា បកិរិំសុ, នន្ទយន្តា រថេសភំ។

២៤០៦.“តតោ មទ្ទិម្បិ ន្ហាបេសុំ, សិវិកញ្ញា សមាគតា;
វេស្សន្តរោ តំ បាលេតុ, ជាលី កណ្ហាជិនា ចុភោ;
អថោបិ តំ មហារាជា, សញ្ជយោ អភិរក្ខតូ”តិ។

តត្ថ **បច្ចយំ នាគមារុយ្ហា**តិ តំ អត្តនោ ជាតទិវសេ ឧប្បន្នំ ហត្ថិនាគំ។ **បរន្តបន្តិ** អមិត្តតាបនំ។ **បកិរិំសូ**តិ បរិវារយឹសុ។ **នន្ទយន្តា**តិ តោសេន្តា។ **សិវិកញ្ញា**តិ សិវិរញ្ញោ បជាបតិយោ សន្និបតិត្វា គន្ធោទកេន ន្ហាបេសុំ។ **ជាលី កណ្ហាជិនា ចុភោ**តិ តមេ តេ បុត្តាបិ មាតរំ រក្ខន្តូតិ។

២៤០៧.“ឥទញ្ច បច្ចយំ លទ្ធា, បុព្ពេ សំក្លេសមត្តនោ;
អានន្ទិយំ អាចរិំសុ, រមណីយេ គិរិព្ពជេ។

២៤០៨.“ឥទញ្ច បច្ចយំ លទ្ធា, បុព្ពេ សំក្លេសមត្តនោ;
អានន្ទិ វិត្តា សុមនា, បុត្តេ សង្គម្ម លក្ខណា។

២៤០៩.“ឥទញ្ច បច្ចយំ លទ្ធា, បុព្ពេ សំក្លេសមត្តនោ;
អានន្ទិ វិត្តា បតីតា, សហ បុត្តេហិ លក្ខណា”តិ។

តត្ថ **ឥទញ្ច បច្ចយំ លទ្ធា**តិ ភិក្ខវេ, វេស្សន្តរោ មទ្ទី ច ឥទញ្ច បច្ចយំ លទ្ធា ឥមំ បតិដ្ឋំ លភិត្វា, រជ្ជេ បតិដ្ឋហិត្វាតិ អត្ថោ។ **បុព្ពេ**តិ ឥតោ បុព្ពេ អត្តនោ វនវាសសំក្លេសញ្ច អនុស្សរិត្វា។ **អានន្ទិយំ អាចរិំសុ, រមណីយេ គិរិព្ពជេ**តិ រមណីយេ វង្កគិរិកុច្ឆិម្ហិ “វេស្សន្តរស្ស រញ្ញោ អាណា”តិ កញ្ចនលតាវិនទ្ធំ អានន្ទភេរិំ ចរាបេត្វា អានន្ទឆណំ អាចរិំសុ។ **អានន្ទិ វិត្តា សុមនា**តិ លក្ខណសម្បន្នា មទ្ទី បុត្តេ សង្គម្ម សម្បាបុណិត្វា វិត្តា សុមនា ហុត្វា អតិវិយ នន្ទីតិ អត្ថោ។ **បតីតា**តិ សោមនស្សា ហុត្វា។

ឯវំ បតីតា ហុត្វា ច បន បុត្តេ អាហ –

២៤១០.“ឯកភត្តា បុរេ អាសឹ, និច្ចំ ថណ្ឌិលសាយិនី;
ឥតិ មេតំ វតំ អាសិ, តុម្ហំ កាមា ហិ បុត្តកា។

២៤១១.“តំ មេ វតំ សមិទ្ធជ្ជ, តុម្ហេ សង្គម្ម បុត្តកា;
មាតុជម្បិ តំ បាលេតុ, បិតុជម្បិ ច បុត្តក;
អថោបិ តំ មហារាជា, សញ្ជយោ អភិរក្ខតុ។

២៤១២.“យំ កិញ្ចិត្ថិ កតំ បុញ្ញំ, មយ្ហញ្ចេវ បិតុច្ច តេ;
សព្ពេន តេន កុសលេន, អជរោ អមរោ ភវា”តិ។

តត្ថ **តុម្ហំ កាមា ហិ បុត្តកា**តិ បុត្តកា អហំ តុម្ហាកំ កាមា តុម្ហេ បត្ថយមានា បុរេ តុម្ហេសុ ព្រាហ្មណេន នីតេសុ ឯកភត្តំ ភុញ្ជិត្វា ភូមិយំ សយឹ, ឥតិ មេ តុម្ហាកំ កាមា ឯតំ វតំ អាសីតិ វទតិ។ **សមិទ្ធជ្ជា**តិ តំ មេ វតំ អជ្ជ សមិទ្ធំ។ **មាតុជម្បិ តំ បាលេតុ, បិតុជម្បិ ច បុត្តកា**តិ បុត្តជាលិ តំ មាតុជាតំ សោមនស្សម្បិ បិតុជាតំ សោមនស្សម្បិ បាលេតុ, មាតាបិតូនំ សន្តកំ បុញ្ញំ តំ បាលេតូតិ អត្ថោ។ តេនេវាហ **“យំ កិញ្ចិត្ថិ កតំ បុញ្ញ”**ន្តិ។

ផុស្សតីបិ ទេវី “តតោ បដ្ឋាយ មម សុណ្ហា ឥមានេវ វត្ថានិ និវាសេតុ, ឥមានិ អាភរណានិ ធារេតូ”តិ សុវណ្ណសមុគ្គេ បូរេត្វា បហិណិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

២៤១៣ “កប្បាសិកញ្ច កោសេយ្យំ, ខោមកោដុម្ពរានិ ច;
សស្សុ សុណ្ហាយ បាហេសិ, យេហិ មទ្ទី អសោភថ។

២៤១៤ “តតោ ហេមញ្ច កាយូរំ, គីវេយ្យំ រតនាមយំ;
សស្សុ សុណ្ហាយ បាហេសិ, យេហិ មទ្ទី អសោភថ។

២៤១៥ “តតោ ហេមញ្ច កាយូរំ, អង្គទំ មណិមេខលំ;
សស្សុ សុណ្ហាយ បាហេសិ, យេហិ មទ្ទី អសោភថ។

២៤១៦ “ឧណ្ណតំ មុខផុល្លញ្ច, នានារត្តេ ច មាណិកេ;
សស្សុ សុណ្ហាយ បាហេសិ, យេហិ មទ្ទី អសោភថ។

២៤១៧ “ឧគ្គត្ថនំ គិង្គមកំ, មេខលំ បាដិបាទកំ;
សស្សុ សុណ្ហាយ បាហេសិ, យេហិ មទ្ទី អសោភថ។

២៤១៨ “សុត្តញ្ច សុត្តវជ្ជញ្ច, ឧបនិជ្ឈាយ សេយ្យសិ;
អសោភថ រាជបុត្តី, ទេវកញ្ញាវ នន្ទនេ។

២៤១៩ “សីសំ ន្ហាតា សុចិវត្ថា, សព្ពាលង្ការភូសិតា;
អសោភថ រាជបុត្តី, តាវតិំសេវ អច្ឆរា។

២៤២០ “កទលីវ វាតច្ឆុបិតា, ជាតា ចិត្តលតាវនេ;
អន្តាវរណសម្បន្នា, រាជបុត្តី អសោភថ។

២៤២១ “សកុណី មានុសិនីវ, ជាតា ចិត្តបត្តា បតី;
និគ្រោធបក្កពិម្ពោដ្ឋី, រាជបុត្តី អសោភថា”តិ។

តត្ថ **ហេមញ្ច កាយូរន្តិ** សុវណ្ណមយំ វនេខជ្ជូរិផលសណ្ឋានំ គីវាបសាធនមេវ។ **រតនមយន្តិ** អបរម្បិ រតនមយំ គីវេយ្យំ។ **អង្គទំ មណិមេខលន្តិ** អង្គទាភរណញ្ច មណិមយមេខលញ្ច។ **ឧណ្ណតន្តិ** ឯកំ នលាដបសាធនំ។ **មុខផុល្លន្តិ** នលាដន្តេ តិលកមាលាភរណំ។ **នានារត្តេតិ** នានាវណ្ណេ។ **មាណិកេតិ** មណិមយេ។ **ឧគ្គត្ថនំ គិង្គមកន្តិ** ឯតានិបិ ទ្វេ អាភរណានិ។ **មេខលន្តិ** សុវណ្ណរជតមយំ មេខលំ។ **បាដិបាទកន្តិ** បាទបសាធនំ។ **សុត្តញ្ច សុត្តវជ្ជំ ចាតិ** សុត្តារូឡ្ហញ្ច អសុត្តារូឡ្ហញ្ច បសាធនំ។ បាឡិយំ បន “សុប្បញ្ច សុប្បវជ្ជញ្ចា”តិ លិខិតំ។ **ឧបនិជ្ឈាយ សេយ្យសីតិ** ឯតំ សុត្តារូឡ្ហញ្ច អសុត្តារូឡ្ហញ្ច អាភរណំ តំ តំ ឩនដ្ឋានំ ឱលោកេត្វា អលង្ករិត្វា ឋិតា សេយ្យសី ឧត្តមរូបធរា មទ្ទី ទេវកញ្ញាវ នន្ទនេ អសោភថ។ **វាតច្ឆុបិតាតិ** ចិត្តលតាវនេ ជាតា វាតសម្ផុដ្ឋា សុវណ្ណកទលី វិយ តំ ទិវសំ សា វិជម្ភមានា អសោភថ ។ **ទន្តាវរណសម្បន្នាតិ** ពិម្ពផលសទិសេហិ រត្តទន្តាវរណេហិ សមន្នាគតា។ **សកុណី មានុសិនីវ, ជាតា ចិត្តបត្តា បតីតិ** យថា មានុសិយា សរីរេន ជាតា មានុសិនី នាម សកុណី ចិត្តបត្តា អាកាសេ ឧប្បតមានា បក្ខេ បសារេត្វា គច្ឆន្តី សោភតិ, ឯវំ សា រត្តោដ្ឋតាយ និគ្រោធបក្កពិម្ពផលសទិសឱដ្ឋេហិ អសោភថ។

សដ្ឋិសហស្សា អមច្ចា មទ្ទី អភិរុហនត្ថាយ សព្ពាលង្ការប្បដិមណ្ឌិតំ នាតិវទ្ធំ សត្តិសរបហារក្ខមំ ឯកំ តរុណហត្ថឹ ឧបនាមេសុំ។ តេន វុត្តំ –

២៤២២ “តស្សា ច នាគមានេសុំ, នាតិវទ្ធំវ កុញ្ជរំ;
សត្តិក្ខមំ សរក្ខមំ, ឦសាទន្តំ ឧរូឡ្ហវំ។

២៤២៣ “សា មទ្ទី នាគមារុហិ, នាតិវទ្ធំវ កុញ្ជរំ;
សត្តិក្ខមំ សរក្ខមំ, ឦសាទន្តំ ឧរូឡ្ហវ”ន្តិ។

តត្ថ **តស្សា ចាតិ** ភិក្ខវេ, តស្សាបិ មទ្ទិយា សព្ពាលង្ការប្បដិមណ្ឌិតំ កត្វា នាតិវទ្ធំ សត្តិសរបហារក្ខមំ ឯកំ តរុណហត្ថឹ ឧបនេសុំ។ **នាគមារុហីតិ** វរហត្ថិបិដ្ឋិំ អភិរុហិ។

ឥតិ តេ ឧភោបិ មហន្តេន យសេន ខន្ធាវារំ អគមំសុ។ សញ្ជយរាជា ទ្វាទសហិ អក្ខោភិណីហិ សទ្ធឹ មាសមត្តំ បព្ពតកីឡំ វនកីឡំ កីឡិ។ មហាសត្តស្ស តេជេន តាវមហន្តេ អរញ្ញេ កោចិ វាឡមិគោ វា បក្ខី វា កញ្ចិ ន វិហេឋេសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

២៤២៤ “សុព្ពម្ហិ តំ អរញ្ញម្ហិ, យាវន្តេត្ថ មិគា អហុំ;
វេស្សន្តរស្ស តេជេន, នញ្ញមញ្ញំ វិហេឋយុំ។

២៤២៥ “សុព្ពម្ហិ តំ អរញ្ញម្ហិ, យាវន្តេត្ថ ទិជា អហុំ;
វេស្សន្តរស្ស តេជេន, នញ្ញមញ្ញំ វិហេឋេយុំ។

២៤២៦ “សុព្ពម្ហិ តំ អរញ្ញម្ហិ, យាវន្តេត្ថ មិគា អហុំ;
ឯកជ្ឈំ សន្និបាតីសុ, វេស្សន្តរេ បយាតម្ហិ;
សិវីនំ រដ្ឋវឌ្ឍនេ។

២៤២៧ “សុព្ពម្ហិ តំ អរញ្ញម្ហិ, យាវន្តេត្ថ ទិជា អហុំ;
ឯកជ្ឈំ សន្និបាតីសុ, វេស្សន្តរេ បយាតម្ហិ;
សិវីនំ រដ្ឋវឌ្ឍនេ។

២៤២៨ “សុព្ពម្ហិ តំ អរញ្ញម្ហិ, យាវន្តេត្ថ មិគា អហុំ;
នាស្សុ មញ្ជូ និកូជីសុ, វេស្សន្តរេ បយាតម្ហិ;
សិវីនំ រដ្ឋវឌ្ឍនេ។

២៤២៩ “សុព្ពម្ហិ តំ អរញ្ញម្ហិ, យាវន្តេត្ថ ទិជា អហុំ;
នាស្សុ មញ្ជូ និកូជីសុ, វេស្សន្តរេ បយាតម្ហិ;
សិវីនំ រដ្ឋវឌ្ឍនេ”តិ។

តត្ថ **យាវន្តេត្ថា**តិ យាវន្តោ ឯត្ថ។ **ឯកជ្ឈំ សន្និបាតីសូ**តិ ឯកស្មឹ ឋានេ សន្និបតីសុ, សន្និបតិត្វា ច បន “ឥតោ បដ្ឋាយ ឥទានិ អម្ហាកំ អញ្ញមញ្ញំ លជ្ជា វា ហិរោត្តប្បំ វា សំវរោ វា ន ភវិស្សតី”តិ ទោមនស្សប្បត្តា អហេសុំ។ **នាស្សុ មញ្ជូ និកូជីសូ**តិ មហាសត្តស្ស វិយោគទុក្ខិតា មធុរំ រវំ បុព្ពេ វិយ ន រវឹសុ។

សញ្ជយនរិន្ទោ មាសមត្តំ បព្ពតកីឡំ, វនកីឡំ កីឡិត្វា សេនាបតឹ បក្កោសាបេត្វា “តាត, ចិរំ នោ អរញ្ញេ វុត្ថំ, កឹ តេ មម បុត្តស្ស គមនមគ្គោ អលង្កតោ”តិ បុច្ឆិត្វា “អាម, ទេវ, កាលោ វោ គមនាយា”តិ វុត្តេ វេស្សន្តរស្ស អារោចាបេត្វា សេនំ អាទាយ និក្ខមិ។ វង្កគិរិកុច្ឆិតោ យាវ ជេតុត្តរនគរា សដ្ឋិយោជនំ អលង្កតមគ្គំ មហាសត្តោ មហន្តេន បរិវារេន សទ្ធឹ បដិបជ្ជិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

២៤៣០ “បដិយត្តោ រាជមគ្គោ, វិចិត្តោ បុប្ផសន្ថតោ;
វសិ វេស្សន្តរោ យត្ថ, យាវតាវ ជេតុត្តរា។

២៤៣១ “តតោ សដ្ឋិសហស្សានិ, យោធិនោ ចារុទស្សនា;
សមន្តា បរិកិរិំសុ, វេស្សន្តរេ បយាតម្ហិ;
សិវីនំ រដ្ឋវឌ្ឍនេ។

២៤៣២ “ឱរោធា ច កុមារា ច, វេសិយានា ច ព្រាហ្មណា;
សមន្តា បរិកិរិំសុ, វេស្សន្តរេ បយាតម្ហិ;
សិវីនំ រដ្ឋវឌ្ឍនេ។

២៤៣៣ “ហត្ថារោហា អនីកដ្ឋា, រថិកា បត្តិការកា;
សមន្តា បរិកិរិំសុ, វេស្សន្តរេ បយាតម្ហិ;
សិវីនំ រដ្ឋវឌ្ឍនេ។

២៤៣៤ “សមាគតា ជានបទា, នេគមា ច សមាគតា;
សមន្តា បរិកិរិំសុ, វេស្សន្តរេ បយាតម្ហិ;
សិវីនំ រដ្ឋវឌ្ឍនេ។

២៤៣៥ “ករោដិយា ចម្មធរា, ឥល្លីហត្ថា សុវម្មិនោ;

បុរតោ បដិបជ្ជឹសុ, វេស្សន្តរេ បយាតម្ហិ;
សិវីនំ រដ្ឋវឌ្ឍនេ”តិ។

តត្ថ **បដិយត្តោ**តិ វិសាខាបុណ្ណមបូជាកាលេ វិយ អលង្កតោ។ **វិចិត្តោ**តិ កទលិបុណ្ណឃដធជបដាកាទីហិ វិចិត្តោ។ **បុប្ផសន្ថតោ**តិ លាជាបញ្ចមកេហិ បុប្ផេហិ សន្ថតោ។ **យត្ថា**តិ យស្មឹ វង្កបព្ពតេ វេស្សន្តរោ វសតិ, តតោ បដ្ឋាយ យាវ ជេតុត្តរនគរា និរន្តរំ អលង្កតប្បដិយត្តោវ។ **ករោដិយា**តិ សីសករោដីតិ លទ្ធនាមាយ សីសេ បដិមុក្កករោដិកា យោធា។ **ចម្មធរា**តិ កណ្ឌវារណចម្មធរា។ **សុវម្មិនោ**តិ វិចិត្រាហិ ជាលិកាហិ សុដ្ឋុ វម្មិកា។ **បុរតោ បដិបជ្ជឹសូ**តិ មត្តហត្ថីសុបិ អាគច្ឆន្តេសុ អនិវត្តិនោ សូរយោធា រញ្ញោ វេស្សន្តរស្ស បុរតោ បដិបជ្ជឹសុ។

រាជា សដ្ឋិយោជនមគ្គំ ទ្វីហិ មាសេហិ អតិក្កម្ម ជេតុត្តរនគរំ បត្តោ អលង្កតប្បដិយត្តនគរំ បវិសិត្វា បាសាទំ អភិរុហិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

២៤៣៦ “សោ បាវិសិ បុរំ រម្មំ, មហាបាការតោរណំ;
ឧបេតំ អន្នបានេហិ, នច្ចគីតេហិ ចូភយំ។

២៤៣៧ “វិត្តា ជានបទា អាសុំ, នេគមា ច សមាគតា;
អនុប្បត្តេ កុមារម្ហិ, សិវីនំ រដ្ឋវឌ្ឍនេ។

២៤៣៨ “ចេលុក្ខេបោ អវត្តិត្ថ, អាគតេ ធនទាយកេ;
នន្ទិំ បវេសិ នគរេ, ពន្ធនា មោក្ខោ អឃោសថា”តិ។

តត្ថ **មហាបាការតោរណ**ន្តិ មហន្តេហិ បាការេហិ ច តោរណេហិ ច សមន្នាគតំ។ **នច្ចគីតេហិ ចូភយ**ន្តិ នច្ចេហិ ច គីតេហិ ច ឧភយេហិ សមន្នាគតំ។ **វិត្តា**តិ តុដ្ឋា សោមនស្សប្បត្តា។ **អាគតេ ធនទាយកេ**តិ មហាជនស្ស ធនទាយកេ មហាសត្តេ អាគតេ។ **នន្ទិំ បវេសី**តិ “វេស្សន្តរស្ស មហារាជស្ស អាណា”តិ នគរេ នន្ទិភេរី ចរិ។ **ពន្ធនា មោក្ខោ អឃោសថា**តិ សព្ពសត្តានំ ពន្ធនា មោក្ខោ ឃោសិតោ។ អន្តមសោ ពិឡារំ ឧបាទាយ វេស្សន្តរមហារាជា សព្ពសត្តេ ពន្ធនា វិស្សជ្ជាបេសិ។

សោ នគរំ បវិដ្ឋទិវសេយេវ បច្ចូសកាលេ ចិន្តេសិ “យេ វិភាតាយ រត្តិយា មម អាគតភាវំ សុត្វា យាចកា អាគមិស្សន្តិ, តេសាហំ កឹ ទស្សាមី”តិ? តស្មឹ ខណេ សក្កស្ស ភវនំ ឧណ្ហាការំ ទស្សេសិ។ សោ អាវជ្ជេន្តោ តំ ការណំ ញត្វា តាវទេវ រាជនិវេសនស្ស បុរិមវត្ថុញ្ច បច្ឆិមវត្ថុញ្ច កដិប្បមាណំ បូរេន្តោ ឃនមេឃោ វិយ សត្តរតនវស្សំ វស្សាបេសិ, សកលនគរេ ជាណុប្បមាណំ វស្សាបេសិ។ បុនទិវសេ មហាសត្តោ “តេសំ តេសំ កុលានំ បុរិមបច្ឆិមវត្ថូសុ វុដ្ឋធនំ តេសំ តេសញ្ញេវ ហោតូ”តិ ទាបេត្វា អវសេសំ អាហរាបេត្វា អត្តនោ គេហវត្ថុស្មឹ សទ្ធិំ ធនេន កោដ្ឋាគារេសុ ឱកិរាបេត្វា ទានមុខេ ឋបេសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

២៤៣៩ “ជាតរូបមយំ វស្សំ, ទេវោ បាវស្សិ តាវទេ;
វេស្សន្តរេ បវិដ្ឋម្ហិ, សិវីនំ រដ្ឋវឌ្ឍនេ។

២៤៤០ “តតោ វេស្សន្តរោ រាជា, ទានំ ទត្វាន ខត្តិយោ;
កាយស្ស ភេទា សប្បញ្ញោ, សគ្គំ សោ ឧបបជ្ជថា”តិ។

តត្ថ **សគ្គំ សោ ឧបបជ្ជថា**តិ តតោ ចុតោ ទុតិយចិត្តេន តុសិតបុរេ ឧប្បជ្ជីតិ។

នគរកណ្ឌវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

សត្ថា ឥមំ គាថាសហស្សប្បដិមណ្ឌិតំ មហាវេស្សន្តរធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា ជូជកោ ទេវទត្តោ អហោសិ, អមិត្តតាបនា ចិញ្ចមាណវិកា, ចេតបុត្តោ ឆន្នោ, អច្ចុតតាបសោ សារិបុត្តោ, សក្កោ អនុរុទ្ធោ, សញ្ជយនរិន្ទោ សុទ្ធោទនមហារាជា, ផុស្សតី ទេវី សិរិមហាមាយា, មទ្ទី ទេវី រាហុលមាតា, ជាលិកុមារោ រាហុលោ, កណ្ហាជិនា ឧប្បលវណ្ណា, សេសបរិសា ពុទ្ធបរិសា, មហាវេស្សន្តរោ រាជា បន អហមេវ សម្មាសម្ពុទ្ធោ អហោសិ”ន្តិ។

វេស្សន្តរជាតកវណ្ណនា ទសមា។

មហានិបាតវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ជាតក-អដ្ឋកថា សមត្តា។